

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_232120

UNIVERSAL
LIBRARY

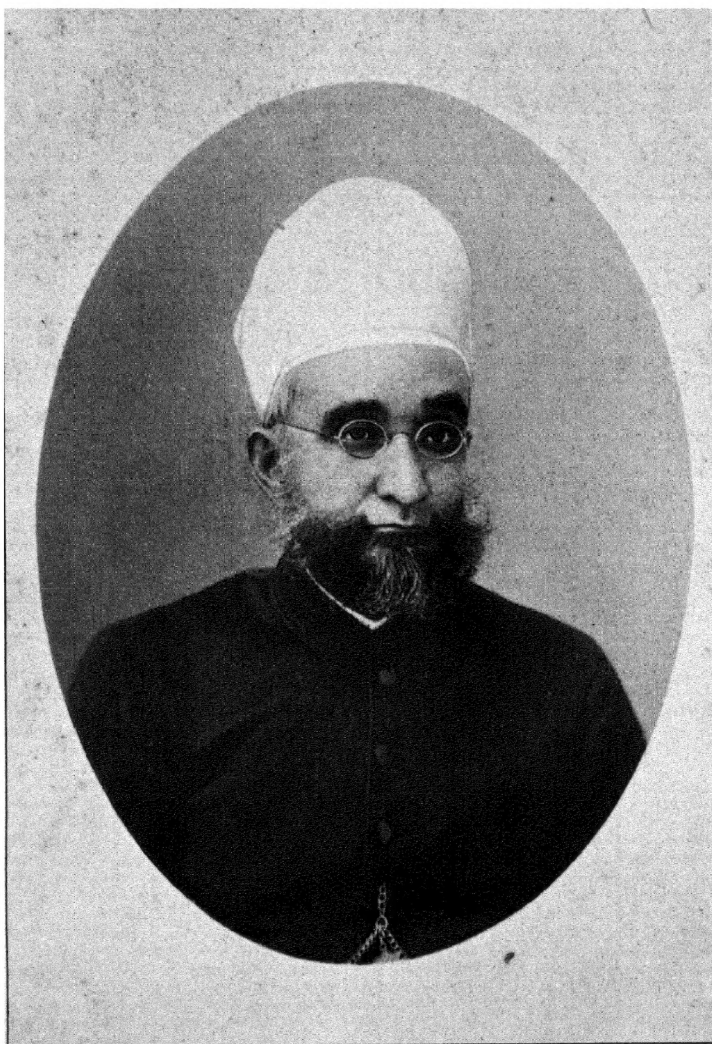

نواب غریز جنگ بہادر مؤلف

الذخیره

جامع الفاظ منفرد و مرکبه اصطلاحی و استعمال فارسی و امثال و مقولهای عجم مترجم با سنن
مستقدمین و متأخرین و معاصرین عجم و برای هر یک لفظ ترجمه با محاوره

زبان اردو مع اسناد کلام زبان دانان هندی

جلد اول

مؤلفه خان بهادر شمس العلماء مولوی احمد عبدالعزیز ناطقی (نواب نیر جنگ بهادر) ظریفه حسن خشت

سرکار آصفیه

جميع حقوق این تالیف وقف عام است پانصد

نسخهای این کتاب که طبع می شود آنگاه هم وقف کرده ایم که پس

اختیار دارد که بپایندی قواعد مذکور جدا علان که آخر کتاب چاپ شده است ازین فتنه شود

سنه ۱۳۳۲ هجری مطابق سنه ۱۳۲۲

عزیز المطالع حیدر آبادی

اعزاز و شکرانہ اعزاز

اعزاز | (۱) میں اپنی اس تالیف کی اعلیٰ کامیابی پر خداوند کریم کا شکر گزار ہوں اور یہ بات میرے لئے باعث افتخار ہے کہ اس کا نام میرے آقاے ولی نعمت حضور پر نور بندگان عالی متعالی تظلہ العالی کے مبارک تخلص کو اپنے سر پر لئے ہوئے ہے اور اُس کا آغاز آپ ہی کی مبارک چہل سالہ جوبلی کی تقریب میں ہوا۔

(۲) میں ہنز اسلنسی لارڈ ملٹوبالقاہم گورنر جنرل ہند کا شکریہ ادا کرتا ہوں کہ آپ نے براہ عنایت مجھ کو اجازت عطا فرمائی کہ میں اس کا ڈیوٹی کمیشن آپ کے نام نامی سے کروں صاحب رزیڈنٹ حیدر آباد بذریعہ مراسلہ نشان (۲۲۵۸) مورخہ ۲۴ جون ۱۹۵۹ء عیسوی مجھ کو اطلاع دیتے ہیں کہ ہنز اسلنسی آپ کا شکریہ ادا کرتے ہیں کہ آپ نے انگو ایسی عالمانہ تالیف میں انگی یادگار قائم ہونے کا موقع دیا۔

اعانت | (۳) میں ہنز اسلنسی ولیرے موصوف کا دل سے شکر گزار ہوں کہ آپ نے باہلاس کونسل یہ حکم فرمایا کہ مؤلف کو اس کتاب کی ہر ایک جلد پر جن سطور وہ شائع ہوتی جلدے

پان پانسو روپیہ کا آئبریم (صلہ تالیف) عطا کیا جائے۔

(۴۷) میں اپنے آقائے ولی نعمت اعلیٰ حضرت والی سلطنت دکن حضور پر نور سرکار عالی ادام اللہ اقبالہ کا شکریہ بجاں و دل ادا کرتا ہوں کہ سرکار مدوح نے حکم فرمایا کہ سلطنت آصفیہ کے شاہی خزانہ سے بھی مؤلف کو اس کتاب کی ہر ایک جلد پر جس جس طرح وہ شائع ہوتی جلد سات سو اسی روپیہ کی امداد عطا کی جائے۔

(۴۸) حیدرآباد کے امراء عظام سے جناب نواب فخر الملک بہادر رٹیر معین المہم صیغہ تعلیمات و عدالت و کوتوالی و امور عامہ کی علم دوستی کا بھی شکر گزار ہوں کہ آپ نے اپنے خانگی خزانہ سے اس تالیف کی ہر ایک جلد پر سو روپیہ کا اعزازی انعام مقرر فرمایا۔

شکر علیٰ (۴۹) اگرچہ نانا کتاب کی ہر ایک جلد کے چار سو نسخوں کی طبع کا حقیقی صرف مجموعہ امداد سے زائد ہو اور چند نسخوں کی جلد بندی کا بار بھی اس کے علاوہ لیکن محض اس خیال سے کہ پبلک کو نفع پہنچے میں نے جملہ تنہا ہی مطبوعہ کو بلا لحاظ اپنے نفع کے مع حق تالیف کتاب بلا کسی معاوضہ کے پبلک لائبریری مدارس اور نرسر بعض خانگی کتب خانوں کے لئے وقف کر دیا ہے بغیر ناظرین کتاب پر روشن ہے کہ یہ کثیر جلدوں کی کتاب ہے اور مؤلف کی ضعیفی کی وجہ سے کمال اہتمام کے ساتھ سال بھر میں ایک اور کبھی دو جلدیں شائع ہوتی ہیں اور بظاہر مجھ کو صرف خداوند کریم سے توقع ہے کہ میں اس کتاب کی تکمیل اپنی باقی ماندہ عمر میں کر سکوں۔ وہو علی کل شیء قدیر۔

پبلک کافدائی

احمد عبد الغفر زناٹلی (خان بہادر شمس العلماء۔ نواب عزیز جنگ بہادر)

بسم الله الرحمن الرحيم

لله الحمد کہ نوبت بہ شانزدہمین جلد این کتاب رسید بشکرانہ آقاے ولی نعمت ماسرکار عالی مدظلہ العالی کہ تا پانزدہمی جلد این کتاب در تملکہ قیمت کاغذ مددے کافی از خزانہ شاہی عطا فرمود کہ بواسیلہ آن سلسلہ این کار جاری ماندہ حال قیمت کاغذ روز افزون است و امداد ہر دو سرکار کفایت نمی کند ناچار عرض پافضل نسخہ ہا بر چار صد اکتفا کردیم و اے برصدنا قدر و امان کہ برآں تکمیل سلسلہ خود گوارا نکردند کہ قیمت فرید کاغذ را ادا کنند ۔

(الف) تبیره | الف - بقول برهان بروزن بغیر (۱) دهل و کوس و نقاره و طبل را گویند و (۲)

(ب) تبیره | خانه را نیز گفته اند که سرگین پلیدی باوران ریزند و هم او ذکر ب کرده مرادف الف

بمعنی اول گویند و صراحت فرماید که بقول بعضی دهلست که میان آن باریک و هر دو سرش پهن

می باشد. صاحبان جهانگیری و جامع و ناصری و سراج ذکر هر دو بهر دو معنی کرده (بیرغزی ۵)

سوی کویان رفته از ایوان و از میدان توپخانه کوس و تبیره و ناله چنگ و رباب (۶) (منوچهری ۵)

تبیره زن نزد طبل نخستین و بیشتر بان همین بند محمل (۶) صاحب سروری ذکر الف کرده بدیش

(شماره ۱۱) هم کرده بمعنی اول قانع و ذکر ب معنی دوم را هم نوشته مؤلف عرض کند که خیال با

این است که الف بمعنی اول و ب زیادت های نسبت بمعنی دوم که طرف سرگین و پلیدی هم مثل طرف

نقاره و این تصرف محاوره باشد که هر دو را بهر دو معنی استعمال کرده اند و هر دو اسم جاید فارسی

زبان (اردو) الف و ب (۱) دهل و نقاره و غیره. (نگر ۲) و ه شب جسین که کور استیل

بلینه | بقول ناصری بروزن شبینه بمعنی قی و استفرغ (منه ۵) دارم زبینه شبینه (۶) در ذکر و خراش

سینه (۶) صاحب سفرنگ بشرح (صد و سیزدهمین فقره نامه شت و خشور زرتشت) ذکر این به معنی

کرده مؤلف عرض کند که اسم جاید فارسی قدیم می نماید (اردو) قے - یوشت - دکیو اشکفته.

تای فوقانی بابای فارسی

تب | بقول برهان و جهانگیری و جامع و ناصری و رشیدی بفتح اول و سکون ثانی (۱) بمعنی اضطرار

و بقراری و بی آرامی. خان آرزو در سراج ذکر معنی بالا گوید که در اصل این مخفف تاب است

و (۲) بمعنی گرمی نیز آمده چنانکه تب و تاب گویند و تلف بفا مبتدل آنست و ازین جهت (۳)

مرضی را نیز گویند که بعربی نمی خوانند. صاحب کبیر اعظم در جلد چهارش بر حریمات گوید که ترجمه تب است
و این مرض را بفارسی تب گویند و در اصطلاح اطباء حرارت غیربی است که در دل مشتعل شود و یاد
عضوئی دیگر افزود و از آنجا بدل آید و از دل به سینه روح و خون بطریق شرائین و عروق در تن
بدن منتشر گردد و آن را گرم گرداند بحدی که اغفال طبیعی را ضرر رساند (الخ) و تدبیر کلی آن تنج
و عدم تساهل و دفع سبب تب (الخ) مؤلف عرض کند که اسم جاد است و بر تب که بموضع
گذشت اشاره این کرده ایم که این مبدل آنست و بعضی از معاصرین عجم این را اصل دانند
و آن را مبدل این و الله اعلم بحقیقه اسمال (ار و و) (۱) اضطراب - مذکر - بقراری - بقراری
مؤنث (۲) تب - بقول آصفیه - مذکر - بخار - حرارت - گرمی (۳) تب - بقوله مؤنث - نمی -
و حرارت جو ماده کی عفونت و غیره سے جسم میں پیدا ہو۔

تپاس بقول ناصری و اند بفتح اول پاری ریاضت است و تپاسی ریاضت کش و رنج کم خور
و کم خواری بر خود نهادن - صاحب سفرنگ بشرح صد و بیست و هشتم فقره (دساتیر آسمانی لغز با
و خشوران و خشور) ذکر این کرده مؤلف عرض کند که تپاس بقول ساطع در سنکرت بمعنی محنت
و شقت آمده و تپس بمعنی ریاضت و تپسی بمعنی زاهد و مراض و تپشی کذلک پس فارسیان همین تپاس
را تمطعیا بمعنی ریاضت استعمال کرده اند (ار و و) ریاضت - بقول آصفیه - عربی - اسم مؤنث
زبد نفس کشی -

تب استخوان	استعمال - بقول خان آرزو - سندی آورده که بر (تب استخوانی) گذشت -
در چراغ هدایت بمعنی تپ و دق و از کلام ظهوری	مؤلف عرض کند که (تب استخوانی) بموضع

ووم بجایش یہ ہمیں معنی گذشت کہ مرکب توصیفی است فارسی اسم مذکر - اضطراب - بقراری - دیگر
و این فضولی است کہ محقق بانام و نشان سندش را اختلاف یہ جعینی - جیسے تپاک قلب -
بقریف و تبدیل موصدہ بہ بای فارسی درینا نقل کرد **تپاک** بقول رشیدی کہ بذیل تا پال گوید مرادش
و از ان این اصطلاح را پیدا کرده در موضوع **مؤلف** عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبانست
مختصر خود داخل کرد و این مرکب اضافی بہتر از **تپاک** فرید علیہ این یا این مختص آن بعض معاصرین
آن مرکب توصیفی نیست و محاورہ فارسی اجازت ہمین را اصل دانند و گویند کہ برای سہولت تلفظ
نمیدہد کہ ما این را برای تب و دق کنایہ قرار دہیم الف را داخل کنند چنانکہ عادت فارسیان است
(اردو) دیکھو تب استخوانی - (اردو) دیکھو تا پال -

تپاک بقول برہان و جہانگیری و جامع و رشیدی **تپانچہ** بقول برہان و جامع و ناصری و
بر وزن ہلاک بمعنی تپ است کہ اضطراب و بقراری (۱) همان تپانچہ کہ بموصلہ گذشت و (۲) کوہ
باشد (فخر گرگانی) همان خون جو شیدہ در و موجہ دریا و مغرب این طپانچہ (از ناصری
بار تاک) کہ از دل بر درنج و از جان تپاک (۳) تپانچہ زد بر رخ خویش زال و من حیران
مؤلف عرض کند کہ این مرکب است از تپ و برہان رستم و قتی کہ زخم زد بہ سپہ **مؤلف** عرض
و آگ کہ بعضی آفت و آسیب گذشت بمعنی آفت کند کہ اسم جامد فارسی زبان است و بقول بعض
تپ و مراد از اضطراب و بقراری و تا پاک کہ معاصرین عجم اصل این (تپانچہ) بہ و او عرض پاک
بہمیں معنی گذشت فرید علیہ این (اردو) دیکھو فارسی متحقق شد کہ توان بمعنی طاقت است و چہ
تپ - صاحب آصفیہ نے تپاک پر لکھا ہے - کلمہ نسبت یا کلمہ تصغیر بمعنی لفظی این منسوب بہ طاقت

یا طاقت اندک که در سیلی زدن از طاقت بسیار است چنانکه آب و آسپ (اردو) و کتیدین
 کارگیرند ازین صورت تباخچه که بموحده گذشت **تپش** بقول برهان بفتح اول و کسر ثانی بر وزن
 مبتدل تواخچه باشد چنانکه آو و آب و تپانچه بدلتش (۱) اگر ماو گرمی را گویند و (۲) مخفف تابش
 بر خلاف خیال ماکه بر تباخچه ظاهر کرده ایم (اردو) هم که فروغ و نور باشد صاحب جامع این را
 لمباخچه بقول آصفیه - اردو - اسم مذکر - تپتر - مرادف تپ گفته یعنی بر معنی اول قانع صاحب لغت
 هاتمه کا تپتر جو کسی کے رخسار سے پرگائیں این را مرادف تپش گوید یعنی اول - خان آرزو
 لطمه - تپتر - رمپٹ - در چراغ هدایت می فرماید که (۳) بمعنی تپش هم
تپانیدن بقول موار و بمعنی لطیدن فرمودن چنانکه در تذکره نصیر آبادی سطور است در احوال
 می فرماید که کامل التصریف است و مضارع این شمس تپشی که چون تپش را در ولایت شیراز تپش
 تپانده مؤلف عرض کند که متعدی تپیدن است گویند و در جامه او تپش بسیار افتاده بود بدین
 که می آید معنی مبتدای تپیدن کردن کسی را موفقی نام موسوم شد مؤلف عرض کند که حاصل بالمصدر
 قیاس (اردو) تپاندا تپینا کا متعدی صیغه تپیدن است که گذشت و همین است حقیقت
 اُس نے مجھ کو تپا دیا - معنی اول و اصل بمعنی تپ نیست که تپ اسم
تپیدن بقول بحر مرادف تپیدن که بموحده مصدر است و تپش حاصل بالمصدر که معنی
 گذشت کامل التصریف و مضارع ایر تپید - مصدری درین است یعنی تپندگی و نسبت معنی
 مؤلف عرض کند که حقیقت ماخذ مبد را بنجا دوم ما این را مخفف و مبتدل تابش و انیم -
 مذکور و درینجا همین قدر کافی است که این مبتدل و شقاق سند استعمال می باشیم که استعمال این

بدین معنی از نظر ما گذشت و معنی سوم اتفاق داریم ظاهر این مبدل شش است چنانکه زش و زشت
با تحقیق خان آرزو و اشاره این بر تیش هم کرده ایم (ار دو) (۲۰۱) و کیوتش (۳) و کیوتش.

پسلیس | بقول رشیدی و اندوسراج بالکسه پای تحت گرجان مؤلف عرض کند که وجه
تشبیه این تحقیق شد. صاحب ناصری گوید که معرب همین است تخلص (ار دو) تایید گرجان
که است تحت کا نام به. مذکر.

پنچم | بقول برهان و جامع و اند متخف تبایحه که حقیقت این را بزرگه بیان کرده ایم که موصوفه
که بعربی لفظ خوانند مؤلف عرض کند که موافق و کاف تازی گذشت و همین اصل است و پنجه
قیاس است ولیکن معاصرین عجم حالا بر زبان موصوفه مذکور شد مبدل این (ار دو) و کیوتنگ
مذارند (ار دو) و کیوت پنجه.

تنگ | بقول ناصری و جامع و سراج مرادف کرده اند مؤلف عرض کند که مرادف همان تنگو است
همان تنگ که بجایش گذشت مؤلف عرض کند که گذشت و حقیقت این تنگو بیان کرده ایم (ار دو) و کیوت

پنکو | بقول چهار و بحر و اند لغتین و فون و کاف تازی و او و بچول مرد نادان و انجی و
بی خبر (مطابق قی نیری ۵) پنکوزی بود زال زمانه که دانم می کند ناخرانه پ مؤلف عرض کند
که اسم جاد فارسی قدیم می نماید (ار دو) نادان الحق.

پننگه | مرادف همان که به موصوفه دوم گذشت (ار دو) و کیوتنگه.
و حقیقت این مبدل را اینجا بیان کرده ایم که این **تنگ** صاحب برهان ذکر کرده و کرده.
اصل است و آن مبدل این چنانکه اسب و اسب **پنکو** مؤلف عرض کند که همان تنگ

و تنبکه که بوجه ده و کاف فارسی گذشت و حقیقت	تپو قبول اند بخوانه ناصری همان تا پو که بجایش گذشت
این را بر تنبکه بیان کرده ایم که به کاف تازی مذکور	مؤلف عرض کند که مخففتش (کمال همیل) گزینده
شد (اردو) و کمیو تنگ او و تنبگو.	مراست فضل با نیت زد و گانه مراکیت پو (اردو) تا پو

تشیه قبول برهان و جامع و مسراج بفتح اول و ثانی شدند (۱) که به پست و پشته بلند را گویند و (۲)	تشیه قبول برهان و جامع و مسراج بفتح اول و ثانی شدند (۱) که به پست و پشته بلند را گویند و (۲)
کلاه زنان را نیز گفته اند و آن چیزی باشد محرابی که زنان از کلابتون و موارید دوزند و از طلا و	کلاه زنان را نیز گفته اند و آن چیزی باشد محرابی که زنان از کلابتون و موارید دوزند و از طلا و
جواهر نیز سازند و بر پیشانی نصب کنند صاحب ناصری نسبت معنی دوم راحت فرید کند که کلاه	جواهر نیز سازند و بر پیشانی نصب کنند صاحب ناصری نسبت معنی دوم راحت فرید کند که کلاه
را که از ماهوت یا شال شپینه باشد نیز تپه کلاه گویند بجهت برآمدگی صاحب روزنامه بخوانه سفرنامه	را که از ماهوت یا شال شپینه باشد نیز تپه کلاه گویند بجهت برآمدگی صاحب روزنامه بخوانه سفرنامه
ناصرالدین شاه قاجار (۳) کو بهار گفته و صاحب رنما بخوانه سفرنامه مذکور با معنی اول اتفاق داند	ناصرالدین شاه قاجار (۳) کو بهار گفته و صاحب رنما بخوانه سفرنامه مذکور با معنی اول اتفاق داند
و صاحب بول چال بخوانه معاصرین عجم همزه بانش مؤلف عرض کند که یعنی اول اسم جابد فارسی قدیم	و صاحب بول چال بخوانه معاصرین عجم همزه بانش مؤلف عرض کند که یعنی اول اسم جابد فارسی قدیم
می نماید و معاصرین عجم هم استعمالش کنند و معنی سوم بر سبیل مجاز متعلق همان و یعنی دوم هم مجاز باشد	می نماید و معاصرین عجم هم استعمالش کنند و معنی سوم بر سبیل مجاز متعلق همان و یعنی دوم هم مجاز باشد
که بوجه بلندی این کلاه بر سر بدین اسم موسوم کردند (اردو) (۱) بلند تپه - مذکر - (۲) عورتون	که بوجه بلندی این کلاه بر سر بدین اسم موسوم کردند (اردو) (۱) بلند تپه - مذکر - (۲) عورتون
کی لویی - مؤنث (۳) کو بهار بقول آصفیه - فارسی - مذکر - بهاری ملک یا مقام -	کی لویی - مؤنث (۳) کو بهار بقول آصفیه - فارسی - مذکر - بهاری ملک یا مقام -

تپیدن قبول برهان و جامع بر وزن رسیدن	تپیدن قبول برهان و جامع بر وزن رسیدن
(۱) یعنی بغیر آری و اضطراب نمودن و (۲) از جای	(۱) یعنی بغیر آری و اضطراب نمودن و (۲) از جای
جستن و (۳) لرزیدن و (۴) کمین کردن می فرماید که کامل التصریف است و مضارع این تپد حساب	جستن و (۳) لرزیدن و (۴) کمین کردن می فرماید که کامل التصریف است و مضارع این تپد حساب
که معرب آن طبیدن باشد بابای ابجد هم او در لغت	که معرب آن طبیدن باشد بابای ابجد هم او در لغت
گوید که (۵) یعنی گرم شدن هم - صاحبان جهانگیری	گوید که (۵) یعنی گرم شدن هم - صاحبان جهانگیری
نویسد (مخلص کاشی) مخلص بزیر تیغ ستم	نویسد (مخلص کاشی) مخلص بزیر تیغ ستم

این قدر تپ که عاشق کسی ندیده چنین اضطراب و ناسری بر وزن قطار بمعنی تاتار و آن ولایتی
 کن (حضری ۱) چو آواز سم ستوران شنید که باشد از ترکستان و ترکان آنجا را نیز متاخر خوانند
 فلاطوس رادل همین برپید که صاحب نوادر (ابن یحیی ۵) چه باد خوش نفس بود این
 معنی پنجم معنی اول را نوشته گوید که این مجاز است که بشکست که بشکست معنی تپ که
 مؤلف عرض کند که وضع شد ترکیب اسم صمد خان آرزو در سراج گوید که قومی است مشهور
 تپ و یای معروف و علامت مصدر و آن معنی پنجم مؤلف عرض کند که مخفف تاتار است بهر
 اصل است و دیگر همه معانی مجاز آن و تپش که گذشت معنیش (ار دو) دیکه تاتار -
 حاصل بالصدر همین - کم غوری برهان است که تارچه بقول برهان و جامع و سروری و موید و طرح و تار
 طبدین را سحر این نوشت (ار دو) (۱) تارچه نوعی از تیر باشد و پیکان خاصی هم دارد و صاحبان
 بقرار مینا - تریپنا - (۲) اچلنا (۳) لرننا (۴) رشیدی و ناسری ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند که در
 گاژا بیتهنا - بقول آصفیه (گاژا که ذیل مین) دشمن این متحقق نشد و قیاس مقتضی آنست که این قسم تیر را خصوصاً
 که انتظار مین کمین گاه مین بیتهنا - (۵) گرم بویا باشد یکی از حامین غم گوید که این قسم از تیری معمولی کوچکتر
 و الله اعلم (ار دو) تارچه - مذکور فارسی مین تیری که اکبر
 تار بقول برهان و جهانگیری و جامع و سروری کا نام ہے جو مختصر موتا ہے شاید ملک تاتار کی منبت ہو
 تار بقول برهان و جهانگیری و جامع و سروری و ناسری همان ولایت تاتار (سعدی ۵) تری
 اگر کند مخنت را پرتری را عرض نشاید کشت که خان آرزو در سراج گوید که مخفف تار است
 مؤلف عرض کند که اتفاق داریم با او و مخفف تاتار هم توان گفت (ار دو) دیکه تاتار -

تتر | بقول برهان و ناصری بر وزن صحراب لغت نژد و پانژند تابستان را گویند که مقابل
 زستان باشد **مؤلف** عرض کند که اسم جلد فارسی قدیم است (ارو) دهبون کا موسم پان
 (الف) **تتر** | بقول برهان الف بوزن بلبوب باهای تتر هر دو معنی ظرافت و لاغ و سحرگی می فرماید
 (ب) **تتر** | که الف بر وزن نرنگ گویم آمده صاحبان جهانگیری و رشیدی و سروری ذکر کرده
 کرده اند (حکیم سوزنی) لیکن باز گردم از شرم مردمان چکاند رخور نمازده و تتر بوشوم
 (شهاب همزه) گشت آنکه شمس همیشه پی نزل تتر بده باز که سبکترا چه کران بود همچو کوه پاد
 صاحبان جامع و ناصری بذیل الف اشاره ب هم کرده - خان آرزو در سراج ذکر الف کرده
 گوید که بفتح اول و سکون دوم و فتح رای مهمل و ضم موحده و و او مجهول است و باضافه ما هم و
 می فرماید آنکه صاحب برهان بفتح تین نوشته هیچ نیست **مؤلف** عرض کند که این فیصله خان آرزو
 نظر بر همین یک شعرند است که آن را تسلیم نکنیم و ازینکه صاحب جامع مؤید برهان است ما را اتفاق
 است با او (ارو) الف و ب - ظرافت - مؤثت -

تتر و متن | بقول برهان و ناصری در (جهانگیری در لطافات) و موارد بر وزن پهلوزون لغت
 نژد و پانژند یعنی باریدن **مؤلف** عرض کند که فارسی قدیم است مرکب از ترون که ترشح را گویند
 و علامت مصدر تن (ارو) بر سنار دیکهو باریدن -

تتره | بقول برهان و جامع بر وزن قطره مراد دوم هم آمده (سوزنی) لیکن کنم بار و گرد باد
 تتر ب صاحب سروری هم ذکر این کرده و لیکن از بیشتر بگوید که زیر با شتم که ز بر بی ریشند و تتره با یکی
 سند پیش کرده اش معلوم می شود که بر تشدید فوقانی از معاصرین هم گوید که در همین شعر بجای تتره تتر ب

یافتہ شد مؤلف عرض کند کہ این مخفف ترنوبہ است | بخذف موحده و واو (ار دو) دیکھو تریو۔

تری | بقول برہان بفتح اول و ثانی بروزن مغری (۱) منسوب بہ ولایت تتر و (۲) بسکون ثانی سماق را گویند و آن چیزی باشد ترش کہ در آشفہا و طعام ہا کفند و باین معنی بضم اول ہم آمدہ و بعضی باین معنی بجای حرف ثانی ہای ابجد نوشتہ اند و (۳) خشنیاش را نیز گفتہ اند۔ صاحبان جہانگیری و جامع و ناصبی و سروری بر معنی دوم قانع (یکم ناصر خسرو ۵۵۵) خار مدروتا نگرد دست و انگشتان ہکا کو کہ نہال و تخم تتری نیشکر خواہی چشید صاحب رشیدی ذکر معنی اول و دوم کردہ۔ خان آرزو و رسراج ذکر معنی دوم و سوم فرمودہ نقل برہان می کنند۔ صاحب محیط بر ترکیب گوید کہ کسبر فوقانی و تشدید تا فوقانی ثانی و کسر آن اسم سماق است و بر سماق می فرماید کہ بیونانی روس اقطاع و عرب آن را سماق الدباغین و بفارسی قدیم تسم و بعامتہ تتری و بہندی تنزک و تتریک و تاثیر گویند و آن ٹردختی است و بقول شیخ سردر دوم و خشک و رسوم و آن قابض قائم مقام سرکہ بلکہ لطیف ترازان و دوران جلا و تقویت و ردع است و منافع دارد (الخ) مؤلف عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان صاحب محیط ہرچہ بر خشنیاش نوشتہ مذکرش بر پوستی کردہ ایم۔ (ار دو) (۱) تاتاری بمعنی تاتار سے نسبت رکھنے والا (۲) سماق۔ بقول آصفیہ۔ اسم مذکر ایک دو اکا نام جو سور کے دانہ کے برابر قد میں اور ترش فرے میں ہوتی ہے (۳) دیکھو پوستی

تقی | بقول برہان و جامع و سروری بضم اول و ثانی بروزن افق چادر و پردہ بزرگ را گویند صاحب نوید گوید کہ در دستور سطور است کہ آنچہ پیش تخت عروس وقت جلوہ باشد۔ صاحب انند بجا کہ کشف گوید کہ لغت عرب است بمعنی بیان کردہ صاحب دستور۔ بہار بجا کہ کشف

گوید که پرده و نیز آنچه پیش تخت عروس وقت جلوه باشد و با لفظ آویختن و بر انداختن و بستن و زدن و کشیدن مستعمل - صاحب غیاث گوید که بقول کشف لغت عربی نیست - صاحب لغات عالم گیری این را بیدیل لغات عربی نوشته و صاحب مؤید بذیل لغات فارسی ذکر این کرده - صاحب مدارالافاضل می نویسد که می باید از الفاظ عربی باشد - صاحب کز که محقق لغات ترکی است ذکر این کرده می طراز ده که بمعنی حجاب لغت فارسی زبان است مؤلف عرض کند که ما این را لغت فارسی ندیداریم و وجود قاف مؤید خیال ماست عجیب نیست که فارسیان بر بیدیل تقریب استعمال این با مصداق فرس و ترکیب فارسی کرده باشند (اردو) چادر بیونش بڑا پرده - نذر کر - و پرده جلوه کے وقت دولہا اور ولہن کے درمیان باندھن - مذکر -

تثقیق آویختن استعمال - صاحب آصفی ذکر تثقیق بکسکه تشویش عروس کله خضر اید و مخفی بیا

این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که کرسند بالامتتاتی به

تثقیق بر اندازیدن استعمال - صاحب آصفی ذکر تثقیق بر اندازیدن است و فرق انداختن

تخت زدند و تثقیق آویختند و عرش دیگر بر زمین نهند و اندازیدن معلوم اگر چه محققین مصداق مصدر

(اردو) پرده گرانا - پرده چھوڑنا - اندازیدن را ترک کرده کار از انداختن گرفته اند

تثقیق بر انداختن استعمال - صاحب آصفی ولیکن اسم این مصدر انداز است و مصدر

ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند تثقیق آن اندازیدن و انداختن که اسم مصدر انداختن

که معنی پرده دور کردن و ظاهر کردن چیزی است است مبدل انداز باشد حیث است که ما

(جمال اصفهانی) گنیمت غیب گوی تو بر انداز مصدر اندازیدن را بجایش ترک کرده ایم و

<p>لهذا در اینجا فوفاقی مافات کرده ایم (اردو) پرده و مجروح و رشیدی و (جهانگیری در ملحقات)</p> <p>اُنحانا بقول آصفیه - حجاب دور کرنا بجید کھولنا (۱) کنایه از چادر و پرده کھوداست و (۲)</p> <p>پیارا کھجودی را نیز گویند که از مینا سازند بخان</p>	<p>(دکھو پرده برکشیدن)</p>
<p>شوق برزدون استعمال - صاحب آصفی ذکر آرزو در ساج معنی اول را حقیقی گوید و</p> <p>این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که از غرض کند که ما اتفاق داریم با او (اردو)</p> <p>(شوق برانداختن) است (خبر رسیده) فرش کشیدن (۱) نیلی چادر بیونث - نیلا پرده - مذکر -</p> <p>و شوق برزدون پرده و پلیز بر اختر زدن مخفی مباد (۲) نیلا سیال - مذکر -</p>	<p>شوق برزدون استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>که مصدر (برزدون) هم بایش گذشت و پرده</p> <p>برزدون هم که مرادف همین است (اردو) و کھجو ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض</p> <p>شوق برانداختن او پرده برزدون -</p> <p>شوق بستن استعمال - صاحب آصفی ذکر (۳) خلعت پیش خیمه حیوان شوق کشیدیم</p> <p>این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که و ذوق چشمه حیوان گذاشتیم (اردو)</p> <p>بمعنی قائم کردن پرده باشد و از سندش مصدر و کھجو شوق بستن -</p>	<p>شوق کشیدن استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>شوق بندیدن پیدا است (النوری ۵) شوق نیلی اصطلاح - بقول برهان و اند</p> <p>از سیاست آسمان بند و شوق و گرچه از اندیشه و جامع و رشیدی و سراج و (جهانگیری در ملحقات)</p> <p>سازی بارگاه (اردو) پرده قائم کرنا (۱) کنایه از آسمان و (۲) ابر سیاه مؤلف</p> <p>شوق سپهرگون اصطلاح - بقول برهان عرض کند که موافق قیاس است و مرکب آصفی</p>	<p>شوق بندیدن پیدا است (النوری ۵)</p>

(اردو) (۱) دیکھو آسمان - (۲) کالی گھٹا - ٹوٹ -

تتم | بقول برہان و جامع و ناصری و جہانگیری بضمتہ اول و ثانی و سکون ہم معنی سماق است کہ در آتش و طعام کند و بفتح اول و ضم ثانی نیز همین معنی دارد و بضمتہ اول و سکون ثانی ہم نظر آمدہ صاحبان رشیدی و سراج گویند کہ معنی این را لغت ترکی گفته اند و صاحب سروری بجاوہ صبیحہ ابی ریحان بیرونی گوید کہ پارسی است مؤلف عرض کند کہ سماق را در ترکی زبان بقول صاحب لغات ترکی تو تو م گویند فارسیان بجذف ہر دو واو کہ علامت ضمہ بقاعدہ ترکی بود این را مضمر کرده اند اسم جامد است (اردو) دیکھو تتری کے دو سرے معنی -

تتماج | بقول ناصری آشی است کہ از سماق پزند (بسماق الطعمہ) نام تتماج بر زبان بروم پاست را آب در دہان آمد می فرماید کہ این در اصل تتماج آتش بود و فرماید کہ بعضی این را ترکی دانند و چنین است صاحب سروری بر آتش آرد قانع صاحب نوید این را جیم فارسی و عربی ہر دو آورده مؤلف عرض کند کہ باید کہ این را بضمتہ اول و دوم خوانیم و شک نیست کہ ماخذ این همان است کہ ذکرش صاحب ناصری کرد و شین معجمہ از آتش بی جیم عربی بدل شد چنانکہ کاش و کاج و بجیم فارسی ہم بدل می شود چنانکہ پاشیدن و پاچیدن - قلب انفاست است کہ از آتش تتم - تتمش شد و بتبدیل تتماج (اردو) سماق کی آتش یوٹ -

تتمتا | بقول برہان بفتح اول و سکون ثانی و فتح ثالث و فوقانی بالف کشیدہ لغت زند و پازند خرس را گویند و آن جانور است صحرائی کہ آن را گرفتہ دست آموز کنند صاحب جہانگیری در ملحقات ذکر این کرده صاحب محیط بر خرس گوید کہ اسم فارسی است و عبری دب و مادہ آنرا

دبه و فاره گویند و کنیت آن ابو جهیم و بترکی آید و بهندی ریجه و بجا آو نامند و آن حیوانی است عروضا محیل تر و شدید القوت از حیوانات. کثیر الخوف از انسان و ذکی و قابل تعلیم انسان بدو با ساده نیز راه میزد گرم مزاج و کثیر الرطوبت و گوشت آن لزج و دیر پهنم و گوشت و پیه آن گرم و خشک در اول سوم و خون آن شدید الحرارة. غلیظ البوصه و پوستین آن بسیار گرم (الخ) مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی قدیم است و حالا بر زبان معاصرین عجم مستعمل نیست (اردو) ریجه بهندی اسم مذکر خرس بهالو.

تتمتن بقول برهان و جامع کبیر ثالث و فتح رابع بر وزن صف شکن شغال را گویند که برادر روباه است و این لغت زنند و پازند است صاحب نامری نقل برهان برداشته صاحب جهانگیر در ملحقات این را آورده صاحب محیط بر شغال می فرماید که کبیر اول اسم فارسی زبان و عبری ابن آوی و کلب بری نامند و کنیت آن ابودایت و ابولیس و ابودال و ابولعب و بشیرازی توره و بترکی چقا و بهندی گیدڑ حیوانی است سحرانی بقدر سنگ دراز ناخن درویرانه زمین را کا ویده دران می ماند و بر وز برمی آید و شب اطراف آبادی می گردد و فریادی کند و خواص آنست که تعلیتی چشم راست آن دفع ضرر چشم بد می کند و چون زبان آن در کمانی بنهند خصومت در میان ساکنان او افتد خوردن گوشت آن مقوی اعضا و دفع امراض ریجی و طبعی و مزمن (الخ) مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی قدیم است و حالا بر زبان معاصرین عجم نیست و ذکر این باب استیم گزشت (اردو) گیدڑ مذکر و کیهو اسم بر دکنین کولا.

تتمه دور زمان اصطلاح بقول اندکواله منظر العجائب کنایه از جناب رسالت

صلی اللہ علیہ وسلم مؤلف عرض کند کہ بہ اصناف تہمتہ و مرکب اضافی است (اردو)
آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم نہ کر۔

تہمتہ بقول جامع چوتہ پست و پائین مقابل اوج و بالا صاحب ناصری این را بہ تشدید و نسخ
نوشته گوید کہ باول مفتوح و شد و نام شہر است از بلاد سند کہ بہ ہای ہندی تہمتہ گویند و از
جملہ شہر ہای تہمتہ کی دیول است کہ حکیم دیولی شاعر از انجا بودہ (امیر خسرو) سروی چوتہ
در چین تہمتہ نباشد بکمل ہجورخ خوب تو البتہ نباشد با صاحب جہانگیری ہم در طحقات این را
آور دہ مؤلف عرض کند کہ عجبی نیست کہ نام این شہر بدین وجہ باشد کہ آبادی آن در پستی واقع
باشد و بمعنی اول الذکر اسم جامد فارسی قدیم می نماید (اردو) پست۔ بالا بلند کا مقابل۔ نیز آ
شہر کا نام جو بلاد سند سے ہے۔ نہ کر۔

تشی بقول برہان و جامع و ناصری و سراج کبیر اول و ثانی و سکون تحتانی (۱) صورت ہائی باشد
کہ بجمتہ بازی کردن و مشغول شدن اطفال از خمیر نان سازند و پزند و (۲) کلمہ ہم کہ مرغان را بدن
طلبنند صاحب رشیدی ذکر معنی اول کردہ گوید کہ مخفف تی تی است و معنی دوم را ہم آور دہ
(سنائی ۱) طفل چون زہر مار کم داند ب نقش اورا تہمتی تی خواند ب مؤلف عرض کند کہ
اسم جامد فارسی قدیم بمعنی اول و اسم صوت بمعنی دوم است (اردو) (۱) وہ صورت جو
گر کون کے کھیل کے لئے آٹے وغیرہ سے بنائی جاتی ہے۔ مؤنث (۲) مرغ کو بلانے کی آواز
ہندوستان میں آ آ ہے اور تہمتی نہیں کہتے۔

تجاره بقول برهان و جامع و سروری و (جهانگیری در ملحقات) و رشیدی و سراج و وزن
شماره همان تجار مؤلف عرض کند که صراحت ماخذ این همد را بنجا کرده ایم (فخر که گاهی ۵)
رفت از شهر گرگان یک سواره که نیزیش تازی اسپیش خوش تجاره ۴ (ار دو) و یک تجار
(الف) تجا همل بقول فخر لغت عرب است بمعنی خود را نادان نمودن مؤلف عرض
کند که فارسیان این را بمعنی حاصل بالمصدر و ترکیب خود با مصداق به همین معنی استعمال کرده اند

(۸۵۶۸)

و از همین مصدر است

(ب) تجا همل عارفانه که دانسته اغماض است و

(ج) تجا همل کردن

معنی دیده و دانسته اغماض کردن (طهوری ۵) حال زاید
گفت رندیکس ۴ بود از عارفان تجا همل کرد ۴ (ار دو) الف تجا همل بقول آصفیه عربی -
ایست تین نادان ظاهر کرد ما - انجان بنما - ما لنا - مؤلف عرض کرتا ہے کہ الف کا ترجمہ جان بوجہ
اغماض ہے (ب) تجا همل عارفانه بقول جان بوجہ کہ انجان بنما - (ج) تجا همل کرنا -

تجرا بقول برهان بفتح اول و ثانی بروزن شرر (۱) خانه زمستانی را گویند که در آن تنورو
نخاری باشد و (۲) بزبان قزوین گنجینه و مخزن - صاحب جهانگیری بیانہ را کہ گذشت مراد فاین
معنی اول گوید و ذکر معنی دوم ہم کند (حکیم نزاری ۵) میان این تجر و گنبد فلک فرق است
چونکہ ہست این بہ ثبات آن ندارد و آتش چو تاب آتش می در ہوای این پیچیدہ کی نیافت خانه
از ان تا بنجانہ شد نامش ۴ صاحبان جامع و سروری بمعنی اول قانع - صاحب رشیدی بذکر ہذا
معنی نسبت معنی اول بجاز قاموس گوید کہ شرر بہ زامی فارسی بمعنی اول می آید و طر معرب آن -

خان آرزو در سراج همنایش مؤلف عرض کند که معنی دوم مجازی نماید که مقام خزانہ هم مثل خانہ تابستانی می باشد و زمین (اردو) (۱) دیکو تا بخانه مذکر (۲) خزانہ کا مقام مذکر -

تجربہ | بقول بهار بفتح آزمودن می فرماید که بالفظ برگرفتن و کردن مستعمل (نمایرک جان کپی تخلص ۵) بیا و تجربہ از سنگ آسیا برگیرید که آن دو سنگ و سنگ اند فرقی چون افتاد و مؤلف عرض کند که لغت عرب است به تائید قورہ آخر و صاحب منتخب ذکر این کرده فارسی این را بهای تیز آخره معنی حاصل بالمصدر یعنی امتحان و آزمایش استعمال کرده اند و باصدا فرس و ترکیب فارسی هم که در ملحقات می آید (اردو) تجربہ بقول آصفیہ عربی اسم مذکر آزمایش - جانچ - امتحان -

<p>تجربہ برگرفتن مصدر اصطلاحی - صاحب (۵) تا آمده زایام بخور دست فریبی بول آصفی لکریان کرده از معنی ساکت مؤلف عرض تجربہ داشتند انم ز کجا داشتند (اردو) کند که معنی امتحان کردن و آزمودن و تجربہ حاصل تجربہ رکھنا - تجربہ کار ہونا -</p>	<p>کردن است سندش از میر کی بلخی همان که بر تجربہ تجربہ کار اصطلاح - بقول بهار معنی کار گذشت و ما آن را متعلق باین ندانیم (اردو) آزمود و (صائب ۵) مرا از تجربہ کاران نصیحتی یاد است بگو که توبہ نامہ بخط شکستہ می باشد تجربہ کرنا - آزما - امتحان کرنا -</p>
<p>تجربہ داشتن استعمال - صاحب آصفی بگو مؤلف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی است ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض (اردو) تجربہ کار - دیکو بز کار -</p>	<p>کند که معنی صاحب تجربہ بودن (خرن اصفهانی تجربہ گردن استعمال - صاحب آصفی ذکر</p>

این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ از فکر صبر زہار پڑ من تجربہ کردہ ام سکون نیست
بمعنی امتحان کردن است (ظہوری ۵) آنکہ (اردو) تجربہ کرنا امتحان کرنا آزمائے۔

تجربہ الفتحین وضم رای ہند بقول منتخب لغت عرب است بمعنی برہنہ شدن و کوشش کردن در
کاری مؤلف عرض کند کہ فارسیان این را بمعنی تنہائی و ترک دنیا و قطع علائق استعمال می کنند
(ظہوری ۵) در تجربہ وسیع مرتبہ باش پڑ بہت کہ حالت خیال بلاست پڑ (ولہ ۵) تجربہ از
گران باران این را بہت در ماند پڑ بحرمان حرم ساک اگر احرام بردار د پڑ (اردو) تجربہ
بقول آصفیہ عربی اسم مذکر علیحدگی تنہائی خلوت تجربہ دینا کا حاصل بالمعنی برہنہ۔

(الف) تجربہ الفتح بقول بہار بمعنی برہنہ کردن و (۲) بمعنی مجرود و برہنہ مجاز است و (۳) حسب
تحقیق الاصطلاحات گوید بمعنی خالی کردن لفظ از بعضی معنی چنانکہ (صائب ۵) ہرگز شکوہ
بہ ثمر بار و رش پڑ چون صبح گرچہ پیورین بوستان شد مگر می فرماید کہ اگر بار و رش را از باران
نہ کنند لفظ ثمر زائمی افتد (امیری لاجبی ۵) اولاً تجربہ شواہر چہ بہت پڑ و انگہی از خود بشو
کیا بارہ دست پڑ مؤلف عرض کند کہ از ہمین سند۔

(ب) تجربہ شدن بمعنی برداشتن و تنہا و گوشہ نشین و بکنج عزلت نشستن پڑ است بمعنی مبار
کہ این لغت عرب است محققین لغات عرب این را بمعنی دوم نیاوردہ اند پس بخیاں ما بمعنی دوم
مفسر باشد (اردو) تجربہ (۱) برہنہ کرنا (۲) برہنہ مجرود صاحب آصفیہ اس کو بمعنی
عریانی اور برہنگی لکھا ہے اور یہہ حاصل بالمصدر ہے معنی اول کا (۳) صاحب آصفیہ
نے تجربہ پر لکھا ہے کہ علم نیکی ایک صنعت کا نام ہے جس میں زوائد کو دور کر کے صرف ایک

معنی سے غرض رکبتے ہیں جیسے گل جس کے معنی ہیں گلاب کا پھول مگر بقا عدہ تجزیہ مطبوعہ لکھا استعمال ہونے لگا ہوٹ۔

تجلیٰ البفتحین و تشدید لام کم و بقول بہا رب معنی جلوہ گردن و فرمایہ کہ برق از تشبیہات اوست و بالفاظ تراویدن و داشتن و میدن و شکستن و گردن ستعلی مؤلف عرض کند کہ انت عرب است صاحب منتخب معنی روشن و آشکارا شدن و جلوہ گردن آورده فارسیان این را بمعنی روشنی و فروغ ترکیب فارسی استعمال میکنند کہ در لطحات می آید (اردو) تجلی بقول آصفیہ عربی اسم مؤنث آشکارا ہونا روشنی نور جلوہ جہلک چمک۔

(الف) تجلی افروز متن مصدر اصطلاحی سندن کو استعمال مصدر افروختن ہم نیست صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت بلکہ افروزیدن است پس بخمال یا زسد تجلی (خرزین اصفہانی ۷) شاخ از شکوفہ صبح تجلی افروز) مصدر (تجلی افروزیدن) قائم گردن افروزند چون زلف یا طلبت شب تار تار ہم درست نباشد بای حال الف را بمعنی فروغ شد پرمؤلف عرض کند کہ از سندش مصدر ظاہر گردن توان گرفت (اردو) الف (ب) تجلی افروز شدن بمعنی روشن شدن فروغ ظاہر کرنا (ب) روشن ہونا۔

پیداست استعمال این بخذف الف عیبی ندارد تجلی اول اصطلاح بقول انند بجاوہ کہ افروز و (فروز مخفف آن) ہر دو یکی است منظر العجائب کنایہ از سرور عالم صلی اللہ علیہ و (تجلی افروز) اسم فاعل ترکیبی است ازین وآلہ وسلم مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس سندن مصدر الف پیدا کردن عجب است و در مرکب توصیفی است (اردو) مبرور کائنات

صلی الله علیه وسلم - نذکر -

کردن باشد (لهوری ۵) ز می طلعت تجلی خیر

تجلی تراویدن

مصدر اصطلاحی است چنانچه چشم تماشا می کند به نظر با جمده رخشان گشته رخسار

آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف

اینچنین باید که (اوله ۵) کرد آئینه را تجلی خیر

عرض کند که فروغ ظاهر شدن است (زلالی

از مه و محمر ساختش لبریز که (اردو) الف

خواهنازی ۵) تجلی می تراود از لب بام که

و ج - روشن هونا - اب (روشن ۱۵) روشن کرنا

همه در عکس باقی می رود کام که (اردو)

تجلی داشتن استعمال - صاحب آصفی ذکر

تجلی ظاهر هونا - روشنی نظر آنا - تجلی نیکنا بهی

این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی

که می بین -

روشن بودن است (اثر شیرازی ۵) در ول

الف تجلی خاستن

مصدر اصطلاحی هر ذره چون دارد تجلی حسن او که ترسم اندازد

ب تجلی خیز

صاحب آصفی ذکر موالیش بر در و لها مرا که مخفی مباد که سند بالاستحق

هر دو کرده از معنی ساکت - بهار بذر کرب می فروتا

بمصدر داریدن است (اردو) تجلی رکنا

که معروف مؤلف عرض کند که معاصرین عجم

روشن هونا -

وب هر دو را بر زبان دارند الف یعنی بلند

تجلی دمیدن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی

شدن روشنی و ظاهر شدنش وب اسم فاعل

ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند

ترکیبی است یعنی روشن و - - - - -

که معنی ظاهر شدن تجلی است (شانی مشهدی

ج تجلی خیز شدن

مراد الف و د ۵) کوی سلمی که تجلی و مدار خاک آنجا که طور

د تجلی خیز کردن

متعدی آن که روشن عشقت و کلیش من غمناک آنجا که (اردو)

تجلی - فروغ - روشنی ظاهر مونا -

پیش کرده اش

تجلی زاده اصطلاح - بقول بهار و مانند

(ب) تجلی ساز میاید است که اسم فاعل میاید

معروف مؤلف عرض کند که کنایه از معشوق

است بمعنی روشن کننده (حزین ۵) در آن

باشد معنی کسی که مرتاپار و روشن و نورانی باشد

محصل که شمع من تجلی ساز می آید اگر طور است

(سراج المحققین ۵) نویسم که بوصف آن

چون پروانه در پرواز می آید مخفی مباد که

تجلی زاده مصرعی بزرگ رشته های شمع سوزد

(سازیدن) مراد ف ساختن است که بجایش

تاز سطر با (ار دو) معشوق - مذکر -

می آید و ب تعلق با سازیدن دارد و ساخته

تجلی زار اصطلاح - بقول بهار و مانند

(ار دو) الف روش کرنا (ب) روشن کنی

معروف مؤلف عرض کند که از عام گزیده

الف (ب) تجلی سنج اصطلاح - بهار

معنی جانی که در آن روشنی بیا باشد (جانی)

(ب) تجلی سنج شدن بذکر الف بر معنی

(۵) غمی بهمان از دست برد و غمزه خوبان مرا

(ج) تجلی سنج کردن قانع مؤلف

بهر تجلی زار چاک سینه صبح محشر است

(د) تجلی سنجیدن عرض کند که اسم

(ار دو) تجلی زار اس مقام کو که سکنین

فاعل ترکیبی کنایه از روشن کننده ظهوری

جهان هست روشنی بود - مذکر -

(۵) عشق هر جا که شد تجلی سنج با به تراز و طور

(الف) تجلی ساختن استعمال - صاحب

سنگ نهاد با (ب و د) بمعنی روشن شدن

آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف

است وج متعدی آن معنی روشن گردانید

عرض کند که بمعنی روشن کردن باشد و از سند

(وله ۵) تجلی سنج خود را می توان کرد

نگه میدارمیزان دل شب پانچمی مباد که تجلی سنج	تجلی فروز شدن مصدر اصطلاحی بهمان
از عالم سخن سنج است که شاعر گفته اند (اردو)	تجلی افروز شدن است که بجایش گذشت و سنج
الف - روشن کردن والا - روشن - ب -	این بهار را بخاند کور (اردو) و کمیو تجلی افروز
و (د) روشن مود (ج) روشن کرنا -	تجلی قیامت استعمال بهار بزرگ این گویند
تجلی شکستن مصدر اصطلاحی - صاحب که از اسمای محبوب است و سنجش از ملا خود	تجلی شکستن
آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض	جامی است (س) در آتش نشاند تجلی قیامت
کند که از عذش (تجلی شکستن در آئینه) پدید است	پهلوی شمع طور ز عکس من در آب پهلوی
پس این معنی زانکه که دن تجلی باشد (ظهور می)	عرض کند که از سنج بالا قیامت نشاند معنی قیامت
س (تجلی در آئینه جان شکست) اگر نقش با	قائم کردن است و فاعل آن تجلی پس سنج بالا
ساده رویان نشست پ (اردو) افروز غزل	برای تجلی قیامت نیست اگر تجلی قیامت کار
کرنا - روشنی ممانا -	گیریم کنایه از آفتاب قیامت توان گرفت مرکب
تجلی شهودی اصطلاح - بقول ابن خلدون	اضافی (اردو) و کمیو آفتاب قیامت بزرگ
و تشدید لام ظهور وجود است که مسمی است	تجلی کده استعمال بهار ذکر این کرده از
باسم النور آن ظهور حق است بصورت اسماء در	معنی ساکت مؤلف عرض کند که مقام تجلی را
اکوان اسماء صور الهیه اند و آن ظهور نفس الرحمن گویند (خان آرزو س)	تا دم گشته تجلی کده
است مؤلف عرض کند که مرکب توصیفی باشد حسن چو شمع پ آرزو و خبر قدم سجده گهی نیست	مرا پ (اردو) تجلی کده اس مقام کو که سنج
(اردو) تجلی باری تعالی شاند - مونت -	

جهان روشنی ہو تجلی گاہ۔

مؤلف عرض کند کہ مرادف ہمان تجلی گاہ

تجلی کردن استعمال۔

صاحب آصفی ذکر (میرزا محمد زمان راسخ) ہوائی تاخت بر

این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ جان آہ گردید پدلی خون شد تجلی گاہ گردید

بمعنی پرتوانگدن و ظاہر کردن فروغ است پ (اردو) تجلی گاہ یونٹ اس مقام کو کہہ سکتے

(والہ بروی) بدون پردہ تجلی چو کر و حضرت میں جهان تجلی ہو جیسے خوب گاہ۔

تجلی نمودن استعمال۔

صاحب آصفی ذکر حسن پیکر کفر نیامیخت وین بدین شکست پ

(نہووری) تجلی کر دبر لوزن شا شعلہ یعنی این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند

پ کہ ذکر پرتوش در قہر امین نمی کنجد پ (اردو) کہ شاید تجلی کنانیدن کسی را (عرفی)

تجلی کرنا۔ آنکس کہ پیراغ و آید بخلو تم پ بنمایش تجلی طور از

تجلی گاہ استعمال۔

بہار بر معروف قانع حریم خویش پ (اردو) تجلی دکھانا۔

(الف) تجسیم قبول روزنامہ بجوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار یعنی حصار۔ صاحب رہنما بر

دیوار پارچہ قانع کہ چار سو باشد و صاحب بول چال بجوالہ معاصرین عجم گوید کہ تجیر و تجیرہ ہر دو

مرادف قنات خیمہ کہ ذکرش بر (ازار خرگاہ) گذشت۔ صاحب فدائی کہ یکی از علمای معاصر

عجم بود می فرماید کہ ہمان غنات مؤلف گوید کہ غنات مغرس قنات ترکی است و ماتجیر را

اسم جاند فارسی جدید دانیم و تجیرہ کہ می آید مزید علیہ این و صاحب روزنامہ

(ب) تجیر کشیدن استعمال۔

را بمعنی (۱) احاطہ کردن آورده ذکر (تجیر کشیدہ) بمعنی احاطہ کردہ می کند

مؤلف عرض کند کہ این کنایہ باشد و معنی حقیقی این (۲) قنات قائم کردن است (اردو)

(الف) قنات - مؤنث - دیکھو از ارنیمہ (ب) (۱۱) احاطہ کرنا (۲) قنات کہینچنایا گھیرنا بقول آصفیہ - پردے کی دیوار کہہ رہی کرنا خیمہ کے چاروں طرف یا صحن میں کپڑے کا پردہ لگانا -

بحیرہ بقول رہنما جو کہ سفر نامہ ناصر الدین شاہمان تجیر کہ بجائش گذشت مؤلف عرض کند کہ قنات چاروں بقول بول چال بحوالہ معاصرین عجم مراد فرید علیہ آن (اردو) قنات - مؤنث - دیکھو بحیرہ

فوقانی باحالی

تحت بقول منتخب بفتح لغت عربت یعنی زیر کہ مقابل فوق است مؤلف عرض کند کہ در بعض کتابت این ابجد استعمال میکنند چنانکہ در تحت القہوہ امیڈ (اردو) تحت بقول آصفیہ عربی اسم مذکر نیچے کا حصہ بکلاف فوق نیچے تلے

تحت الحنک اصطلاح بقول بہار تحت الحنک مؤلف عرض کند کہ بعض معانی و بحر و وارستہ بفتح حای دوم و نون نوعی از بحم این مرکب فارسی زبان را استعمال فارسیان بندش دستار و آئینان است کہ زہاد در آنجا دانند (اردو) تحت الحنک - عامہ بندی بستن عامہ یک پیچ را از زیر زنج می گذرانند ایک خاص طریقہ کا نام ہے جس میں ایک و این در بعضی از مذہب مسنون است و جنک پیچ زیر زنجند ان بھی ہوتا ہے مذکر -

تحت الشعاع اصطلاح صاحبان بحر و تحت الشعاع (صائب) ہیکس منکر اند گوئید کہ گنایہ از دور و زریاسہ روز کہ کہ چپان ترازین می باید کہ صاحب تحقیق اصطلاح و آخر ہر ماہ جرم قمر از غایت باریکی زیر شعاع می فرماید کہ شمار از باب علم امامیہ است کہ شمس از نظر معدوم می گردد - بقول میجب شعاع زیر زنج را بگوشہ دستار بندند ہمین است این ایام نخوس است مؤلف عرض کند کہ

صاحب اندازین را استعمال عرب گفته و موضوع (ب) تحت القهوه کردن بمعنی خورن -
صاحب بحر بخلاف آنست (اردو) و ده دو تحت القهوه مستعمل چنانکه گویند شحات تحت القهوه
یا تمین دن جو آخر ماه مین واقع ہوتے ہیں جن مین کردہ ایدے خان آرزو در چراغ ہدایت ذکر
چاند کال باریکی کی وجہ سے شعل آفتاب مین (الف) کردہ گوید کہ لفظ عربی است و صاحب
چہار مہتابے مذکر -

(الف) تحت القهوه اصطلاح بقول کہ تحت درینجا بمعنی قبل است بر سبیل مجاز و
بہار و بحر قدری از طعام کہ پیش از خوردن ہو (ب) (از قبیل ناشتہ کردن) و استعمال این ترکیب
خورند از عالم ناشتہ کنی (محمد سعید اشرف) با فارسی زبان مخصوص (اردو) الف وہ ناشتہ
(ع) ز تحت القهوه خوانہا آنچنان پرہیز نہ توں کہ جو کافی پینے سے پہلے کریں (ب) کافی پینے سے
کہ و ما فوش تصور کریں فرمایند کہ - - - پہلے نہار شکنی کرنا -

تحریر بقول بہار حرام زاوگی می فرماید کہ این تصرف فارسی زبانان متعبد است و در ملحات
برہان ذکر این کہ لغت معین است و ضمیم گویند کہ این لفظ را فارسیان وضع کردہ اند و از حرام
زادہ شتی صاحبان سروری و مؤید ہم ذکر این فرمودہ اند مؤلف عرض کند کہ این شتی از حرام
زاوگی نیست بلکہ این اسم جاد فارسی است کہ بصورت مصدر عربی از مادہ حرام زادہ وضع
شدہ بعضی از معاصرین فارسی دان گویند کہ این طرافت است و نباید مارا استعمال این کردی گوئیم
کہ چنین گفتن حماقت است معاصرین علم استعمال این قسم الفاظ را غلط دانند و متفرستین ہمین است
(اردو) حرام زاوگی مؤث -

(الف) تحریر المقبول بہار و وارستہ معنی (۱) نوشتن می فرماید کہ فارسیان (۲) بمعنی خطوطی استعمال کنند کہ برگردانند و کاغذ و تصاویر کنند (ساکن یزدی ۵) مانی از شرم رخت تصویر نتواند کشد و برگردانند همچون خط تحریر نتواند کشد (۳) (مختتم کاشی ۵) تا خط یافتہ تحریر رخ سادہ رخ و پیش رخسار تو نقشی است کہ بی تحریر است و بہار صراحت فرماید کہ با نقاشی و گردان و کشیدن مستعمل گوید کہ (۳) بمعنی پیچیدہ آواز کشیدن موسیقیان است (ظہوری ۵) از غنیمت شاہ زہرہ کیچ افتادست و اینجایم تا جملہ بیچ افتادست و ہم غولہ شود سدا تجریش کہ زان رو رہ گوش بیچ افتادست و مؤلف عرض کند کہ لغت عربست بمعنی اول معنی کتابت و بمعنی دوم و سوم مفسر باشد و معنی دوم مجاز معنی اول طرز تحقیق بہار نسبت معنی سوم خوش نمی ناید بلکہ بمعنی سوم کشش است کہ فارسیان استعمال جمع آن ہم بقاعدہ عربی کردہ اند و خان آرزو در چراغ ہدایت ذکر معنی دوم کردہ و صاحب تحقیق الاصطلاحات ذکر معنی سوم فرمود (اردو) تحریر بقول آصفیہ بوٹ (۱) کتابت (۲) الکی لکیر و ہا یک خط جو مقلعے نقوش و تصاویر غنیمت بر کتبیدیتے ہیں۔ مطلق لکیر مطلق خط (۳) آہنگ۔ دیکھو آہنج کے پانچون معنی۔

تحریر رنجیتن	صدر اصطلاحی۔ صاحب
تحریر کشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر	
آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ	این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ
کند کہ بمعنی تحریر کشیدن است بمعنی دوم تحریر	معنی نوشتہ شدن و رقم یافتن و رقم شدن
(ظہوری) اگر از تحریک باد موجب آب نہی است لازم تحریر کردن کہ می آید بمعاصرین	
تحریر ریز است (۱) (اردو) دیکھو تحریر کشیدن	عجم بر زبان دارند گویند کہ نامہ بنام نامی

تحریر شد (اردو) لکھا جانا۔	بمعنی جدول و خط کشیدن بر صفحت کتابت
تحریر کردن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر	یا اطراف نقش و تصویر رسد این بر لفظ تحریر
این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ گذشت (اردو) تحریر کینچنی۔ کسی تصویر یا	بمعنی نوشتن است (سنجر کاشی) نیاز نامه کتابت کے صفحہ کے اطراف جدول کینچنی۔
فرستادہ ام بدین مضمون پچنین بخون دل و دیہ تحریر یافتن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر	کرده ام تحریر (اردو) تحریر کرنا۔ لکھنا۔
کرده ام تحریر (اردو) تحریر کرنا۔ لکھنا۔	تحریر شدن است (نثر نصیری بنی بنشانی) رسالہ
تحریر کشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر	محل تحریر یافتہ و بشجرہ مبارکہ موسوم گشتہ (اردو)
این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ تحریر یا نہ تحریر کیا جانا۔ تحریر مونا۔ لکھا جانا۔	رسم کرنا۔
تحریر کشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر	تحریر کشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر
این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ تحریر یا نہ تحریر کیا جانا۔ تحریر مونا۔ لکھا جانا۔	تحریر کشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر
تحریر کشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر	تحریر کشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر
این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ تحریر یا نہ تحریر کیا جانا۔ تحریر مونا۔ لکھا جانا۔	تحریر کشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر
تحریر کشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر	تحریر کشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر
این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ تحریر یا نہ تحریر کیا جانا۔ تحریر مونا۔ لکھا جانا۔	تحریر کشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر
تحریر کشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر	تحریر کشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر
این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ تحریر یا نہ تحریر کیا جانا۔ تحریر مونا۔ لکھا جانا۔	تحریر کشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر
تحریر کشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر	تحریر کشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر
این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ تحریر یا نہ تحریر کیا جانا۔ تحریر مونا۔ لکھا جانا۔	تحریر کشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر

<p>هم چنانکه در لطافت می آید (صائب ۵) صائب دو چیز می شکند قدر شعرا با تحسین بود و سکوت سخن شناس با (ظهوری ۵) گردون زره ز بیم ظهوری بکشید با بر زره دمان تیر به تحسین شست ماست با (اردو) تحسین بقول آصفیه عربی اسم مؤنث آفرین درجا</p>	<p>هم چنانکه در لطافت می آید (صائب ۵) صائب دو چیز می شکند قدر شعرا با تحسین بود و سکوت سخن شناس با (ظهوری ۵) گردون زره ز بیم ظهوری بکشید با بر زره دمان تیر به تحسین شست ماست با (اردو) تحسین بقول آصفیه عربی اسم مؤنث آفرین درجا</p>
<p>تحسین بر آمدن استعمال صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بلند شدن صدای تحسین و آفرین باشد کند که قابل تحسین بودن است (اسیر شهرستانی (ضیای فارسی ۵) دوش بر چرخ عطار د ۵) البصاف آرائی میدان محبت نازم با مگر از شعر تو خواند با که بیکبار بر آمد ز کواکب کشته و مرده این معرکه تحسین دارد با (اردو) تحسین با (اردو) صدای تحسین و آفرین قابل تحسین و آفرین مونا -</p>	<p>تحسین بر آمدن استعمال صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بلند شدن صدای تحسین و آفرین باشد کند که قابل تحسین بودن است (اسیر شهرستانی (ضیای فارسی ۵) دوش بر چرخ عطار د ۵) البصاف آرائی میدان محبت نازم با مگر از شعر تو خواند با که بیکبار بر آمد ز کواکب کشته و مرده این معرکه تحسین دارد با (اردو) تحسین با (اردو) صدای تحسین و آفرین قابل تحسین و آفرین مونا -</p>
<p>تحسین شنیدن استعمال - بمعنی حقیقی یعنی تحسین و آفرین سماعت کردن و مورد تحسین شدن مؤلف عرض کند که موافق قیاس است (ظهوری ۵) از تو تحسین صبری خواهم با (ظهوری ۵) شهره شهر است در شکوه از اضطراب با غلط است با معنی مباد حسن او آری با اگر دشمن از تحسین شنید که سند بالامتعلق است با صدر خواهند آفرین کرد دست با (اردو) تحسین و آفرین که بجایش می آید و آن مرادف خواستن - تحسین کردن استعمال - صاحب آصفی (اردو) تحسین و آفرین چاهنا -</p>	<p>تحسین شنیدن استعمال - بمعنی حقیقی یعنی تحسین و آفرین سماعت کردن و مورد تحسین شدن مؤلف عرض کند که موافق قیاس است (ظهوری ۵) از تو تحسین صبری خواهم با (ظهوری ۵) شهره شهر است در شکوه از اضطراب با غلط است با معنی مباد حسن او آری با اگر دشمن از تحسین شنید که سند بالامتعلق است با صدر خواهند آفرین کرد دست با (اردو) تحسین و آفرین که بجایش می آید و آن مرادف خواستن - تحسین کردن استعمال - صاحب آصفی (اردو) تحسین و آفرین چاهنا -</p>

(۲۹۵۵)

(۲۹۵۵)

کند کہ بمعنی آفرین گفتن و تعریف کردن (صائب می کند تخمین خود هر کس کند تخمین تو) (اردو تخمین)	(ع) رتبہ فکر تر صائب عروجی دیگر است (کرنہ آفرین کہنا تعریف کرنا۔ واہ و اکہنا۔ مسرائہ)
چیزی بر آوردن مؤلف عرض کند کہ فارسیان بمعنی جمع و محاصل و حاصل استعمال این می کنند و با مصداق فارسی ہم مرتب می سازند کہ در لطافت می آید بہار ذکر این بمعنی آمادہ کردن کرد و بذکر	(الف) تحصیل بقول منتخب لغت عرب است بانفتح و کسر صاد و مبلکہ یعنی جمع کردن و مثلاً
بہار بخمال (ب) اسم فاعل ترکیبی است بمعنی جمع کننده و محاصل وصول کننده (اردو) (الف) تحصیل بقول آصفیہ عربی۔ اسم مؤنث یخرج بمحصول مؤلف عرض کرتا ہے کہ جمع اور محاصل اور حاصل (ب) تحصیلدار بقولہ۔ اسم مذکر تحصیل۔ وصول کرنے والا۔ وہ سرکاری عہدہ دار جو زمین کی مالگذاری اور محاصل وصول کرتا ہے۔	(ب) تحصیل دار از شقیع اثر سندی آورده از معنی ساکت (ع) تا برون اندوز آئی سجده اش خورشید را پ صبح صادق بر سرش استا چون تحصیلدار پ صاحب اتد نقل نکلا
مصدر و آید نہ داشتن و تحصیل داشتن ذکر این کردہ از معنی ساکت و از کلام اثر شیرازی بمعنی جمع داشتن است و بنس (اردو) جمع کہ بر تحصیل دار گذشت سنا این آورده مؤلف رکھنا۔ محاصل وصول شدہ رکھنا۔ عرض کند کہ تسامح اوست کہ آید نہ داشتن و داشتن دو (الف) تحصیل فرمودن استعمال صاحب (ب) تحصیل کردن آصفی ذکر ہم	تحصیل داشتن استعمال۔ صاحب آصفی بہ مصدر و آید نہ داشتن و تحصیل داشتن

<p>درج) تحصیل نمودن کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که الف و ب و ج بمعنی حاصل کردن است (ناظم هروی) از شاه مصمیم بر طبق مقصود و سفاکش نامه با تحصیل (ار دو) الف حاصل فرماناب و ج حاصل کرنا</p>	<p>فرمود که (اصاب) چون لاله درین منبر چرخ باغ جگر سوز در تحصیل بخواند بسیار توان کرد (نشر خزین اصفهانی) در بادی احوال در سه نشینی اختیار و قلیل تحصیل نموده الف حاصل فرماناب و ج حاصل کرنا</p>
<p>تخصیصین بقول صاحب بول چال بجا از صاحبین عجم بمعنی مورچال و حصار مؤلف عرض کند که در عربی زبان بقول نقیب بالغنج و کسر ساد جمله یعنی باره بر آوردن گرد شهر است پس استعمال محاسنین برای مورچال بر بعیل تفریس می نمایند مورچال در فارسی زبان مغاک را گویند که بجهت گرفتن قلعه ها در اطراف آن کنند و نیز حصار (ار دو) مورچال بقول آصفیه مذکور و گه گزها جو قلعه که چارون طرف کهود دیتی من کجائی بخندد حصار -</p>	<p>تخصیصین بقول صاحب بول چال بجا از صاحبین عجم بمعنی مورچال و حصار مؤلف عرض کند که در عربی زبان بقول نقیب بالغنج و کسر ساد جمله یعنی باره بر آوردن گرد شهر است پس استعمال محاسنین برای مورچال بر بعیل تفریس می نمایند مورچال در فارسی زبان مغاک را گویند که بجهت گرفتن قلعه ها در اطراف آن کنند و نیز حصار (ار دو) مورچال بقول آصفیه مذکور و گه گزها جو قلعه که چارون طرف کهود دیتی من کجائی بخندد حصار -</p>
<p>تحفه بقول بهار بالضم ۱۱، از معانی و تخالف جمع آن و بزگوار از صفات اوست می فرماید که بالغبط بطن بعضی تحفه ترتیب دادن مستقل - خان آرزو و در چرخ هدایت می فرماید که لغظه عزت و ۲۲، یعنی غریب و عجیب مجاز آن چنانکه گویند: فلان چیز تحفه است و ۳۰، بمعنی تحفگی هم مؤلف عرض کند که لغت عرب است به تازی مدوره فارسیان بقاعده خود استعمال این - به های متوز آخره می کنند و با سواد و خود و ترکیب فارسی استعمال می نمایند که در مطقات می آید و هیچ تخصیص مصدر بطن با او نیست (ظهوری) بر کمر تحفه جان قاصد دل گشته روان این از راه زمان با دفر ستاده ما (اسلیم) باغبان خلد از گلزار ماکل می برد و با همجو تحکم کل به تحفه تخم بلبل می برد و تخفی مباد که معنی دو م بهار خوب است که اکثر تحفه و از معانی</p>	<p>تحفه بقول بهار بالضم ۱۱، از معانی و تخالف جمع آن و بزگوار از صفات اوست می فرماید که بالغبط بطن بعضی تحفه ترتیب دادن مستقل - خان آرزو و در چرخ هدایت می فرماید که لغظه عزت و ۲۲، یعنی غریب و عجیب مجاز آن چنانکه گویند: فلان چیز تحفه است و ۳۰، بمعنی تحفگی هم مؤلف عرض کند که لغت عرب است به تازی مدوره فارسیان بقاعده خود استعمال این - به های متوز آخره می کنند و با سواد و خود و ترکیب فارسی استعمال می نمایند که در مطقات می آید و هیچ تخصیص مصدر بطن با او نیست (ظهوری) بر کمر تحفه جان قاصد دل گشته روان این از راه زمان با دفر ستاده ما (اسلیم) باغبان خلد از گلزار ماکل می برد و با همجو تحکم کل به تحفه تخم بلبل می برد و تخفی مباد که معنی دو م بهار خوب است که اکثر تحفه و از معانی</p>

نوشته خوب می باشد (ار دو) تحفه ۱۱ بقول آصفیه عربی - مذکر - ارمان - هدیه - سوغات
(۲) عجیب - انوکھا - طرفہ عمدہ - بہتر - اچھا نفیس - مادر - (۳) تھکی بقولہ - اسم مؤنث - عذگی
خوبی لیکن معنی سوم کا خالص ترجمہ تحفہ دینا ہے یعنی حاصل بالمصدر -

تحفہ آوردن استعمال - صاحب آصفی ذکر - این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ
این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بردن ارمان باشد (کاتبی نیا پوری ۵)
بمعنی حقیقی است مرادف آوردن ارمان کہ سوی آن تحفہ ہی جان زمین اسی باد بر پڑنیت
در مودہ گذشت (عرفی ۵) کنون کہ مغزنت خیزی دگر مہر چہ خدا دوبرہ (ار دو) تحفہ
حاصل است زود بیارہ با ستغانت آن لے جانا -

کحل تحفہ مقدورہ (ار دو) تحفہ لانا کہیو تحفہ لبستن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی
آوردن ارمان - گوید کہ تحفہ ترتیب دادن باشد مؤلف

تحفہ برداشتن استعمال - صاحب آصفی عرض کند کہ تحفہ قرار دادن و درست کردن است
ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند (والہ ہروی ۵) تحفہ ز جان بستہ ام شمار ہری
کہ قبول کردن تحفہ و ارمان است (ناظم ہروی راہ و زوم روح القدس بہار ہری راہ -
۵) برداشت تحفہ مشت بخاری ز خاک ماہ (ار دو) تحفہ قرار دینا - تحفہ تیار کرنا -

آن خود گذشتہ کہ بکوی فرا گذشتہ (ار دو) تحفہ نمودن استعمال - صاحب آصفی ذکر
تحفہ قبول کرنا تحفہ لینا - این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کن

تحفہ بردن استعمال - صاحب آصفی ذکر کہ متعدی مصدر گذشتہ یعنی تحفہ قرار یافتن است

<p>(ظهوری نیا پوری ۵) دل شکسته بود تحفه خرنه ما با گمین ملک توان ساخت را گمین ما (ارو) بمعنی پیش کردن تحفه (حافظ شیراز ۵) بروا تحفه هونا تحفه قرار پانا -</p>	<p>این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که زاهد و برورد گشتان خرد و گیر پاکه مذا و خرنه</p>
<p>(الف) تحفه پذیر استعمال - ب بمعنی (ب) تحفه پذیر فتنه حقیقی یعنی قبول کردن</p>	<p>تحفه بمباروز است (ارو) تحفه دینا - تحفه و اشستن استعمال - صاحب آصفی ذکر</p>
<p>تحفه مؤلف عرض کند که موافق قیاس است (ظهوری ۵) عشق اگر تحفه پذیر است دل و جان بمعنی حقیقی است (شفای اسفندی ۵) بهتر هست به شوق اگر بر سر لطفت گریانی هست از آفتاب فلک تحفه داشت و دادش بجاک پای مخفی مباد که (الف) درین شعر اسم فاعل ترکیبی تو و تو یا گرفت (ارو) تحفه رکنها -</p>	<p>این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که (ظهوری ۵) شکر فرصت فوت می گردد و فرن بر اشتقام</p>
<p>است بمعنی قبول کننده تحفه (ارو) الف تحفه قبول کرنے والا اب تحفه قبول کرنا - تحفه خواستن استعمال - صاحب آصفی ذکر</p>	<p>تحفه شدن استعمال - بمعنی قرار یافتن تحفه مؤلف عرض کند که بمعنی حقیقی است (ظهوری ۵)</p>
<p>این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی حقیقی خواهش ارغان کردن (اشیر به سبکی ۵) تحفه می خواست عفت گفتمش</p>	<p>این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی حقیقی خواهش ارغان کردن (اشیر تحفه فرستادن استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>نیست عالی خیر بجام دسترس (ارو) تحفه چاک تحفه دادن استعمال - صاحب آصفی ذکر کند که بمعنی حقیقی است (مولوی رومی ۵)</p>	<p>این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی حقیقی است (مولوی رومی ۵)</p>

(۵۹۵۲)

(۳۹۵۲)

<p>خاک سکان درت تحفه فرستم بچشم پوتا بزم ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که زیر خاک بهر مباحث را (اردو) تحفه بهیچا پیش که درن تحفه باشد ناظم هر وی سه کشید تحفه تحفه کردن اصطلاح صاحب آصفی ذکر این های مصرعیدان پاک شد گنجینه دار عقل حیران کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که تحفه (اردو) تحفه پیش کرنا قرار دادن است (عرفی) می خواست تحفه تحفه گردیدن استعمال مراد از تحفه شد توکن باغ خلد را از روی همت توحیا کرد و در است مؤلف عرض کند که مؤلف قیاس (ظهور می) (اردو) تحفه قرار دینا تحفه کشیدن مصدر اصطلاحی صاحب آصفی گرفته (اردو) دکیو تحفه شدن تحقیق بقول بهاء و منتخب درست و راست کردن مؤلف عرض کند که لغت عرب است بالفتح و کسر قاف فارسیان این را بمعنی حاصل بالمصدر مرکب میکنند با مصداق و فرس که در ملحات می آید (ظهور می) در ره شرح عشق می یویم که برده تحقیق بی مجذوب با عیار (اردو) در دم گذاشت رازی بر لبم حرفی نماند که زین همه تحقیق بنارم که محرم عاشقت (اردو) تحقیق بقول آصفیه مؤنث جانح پنهان بین تماشای درست راست</p>	<p>تحقیق و اشتق استعمال صاحب آصفی خلوت خالی پزمن این تحقیق حال از پی بصحبت ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کرده دارم (اردو) حقیقت حال سه کند که واقف بجهت بودن (حسابی نظری واقف همونا (اردو) شب او بود دست و غیر و محبت تحقیق کردن استعمال صاحب آصفی</p>
--	--

<p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض جهان و کار جهان جمله هیچ در هیچ است باز بار بار که حقیقت رسیدن است (حافظ شیرازی) این نکته کرده ام تحقیق در (ار دو) تحقیق کرنا.</p>	<p>تکلم بر وزن استعمال صاحب آصفی ذکر و حکم و ادون (سعدی ع) تکلم کند سیر بر روی این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که حکم در (ار دو) حکومت کرنا تکلم کرنا بھی معنی حکم قبول کردن و مورد حکم شدن و اطاعت است.</p>
<p>تکلم بر وزن استعمال صاحب آصفی ذکر و حکم و ادون (سعدی ع) تکلم کند سیر بر روی این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که حکم در (ار دو) حکومت کرنا تکلم کرنا بھی معنی حکم قبول کردن و مورد حکم شدن و اطاعت است.</p>	<p>تکلم بر وزن استعمال صاحب آصفی ذکر و حکم و ادون (سعدی ع) تکلم کند سیر بر روی این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که حکم در (ار دو) حکومت کرنا تکلم کرنا بھی معنی حکم قبول کردن و مورد حکم شدن و اطاعت است.</p>
<p>تکلم بر وزن استعمال صاحب آصفی ذکر و حکم و ادون (سعدی ع) تکلم کند سیر بر روی این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که حکم در (ار دو) حکومت کرنا تکلم کرنا بھی معنی حکم قبول کردن و مورد حکم شدن و اطاعت است.</p>	<p>تکلم بر وزن استعمال صاحب آصفی ذکر و حکم و ادون (سعدی ع) تکلم کند سیر بر روی این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که حکم در (ار دو) حکومت کرنا تکلم کرنا بھی معنی حکم قبول کردن و مورد حکم شدن و اطاعت است.</p>
<p>تکلم بر وزن استعمال صاحب آصفی ذکر و حکم و ادون (سعدی ع) تکلم کند سیر بر روی این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که حکم در (ار دو) حکومت کرنا تکلم کرنا بھی معنی حکم قبول کردن و مورد حکم شدن و اطاعت است.</p>	<p>تکلم بر وزن استعمال صاحب آصفی ذکر و حکم و ادون (سعدی ع) تکلم کند سیر بر روی این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که حکم در (ار دو) حکومت کرنا تکلم کرنا بھی معنی حکم قبول کردن و مورد حکم شدن و اطاعت است.</p>
<p>تکلم بر وزن استعمال صاحب آصفی ذکر و حکم و ادون (سعدی ع) تکلم کند سیر بر روی این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که حکم در (ار دو) حکومت کرنا تکلم کرنا بھی معنی حکم قبول کردن و مورد حکم شدن و اطاعت است.</p>	<p>تکلم بر وزن استعمال صاحب آصفی ذکر و حکم و ادون (سعدی ع) تکلم کند سیر بر روی این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که حکم در (ار دو) حکومت کرنا تکلم کرنا بھی معنی حکم قبول کردن و مورد حکم شدن و اطاعت است.</p>

عربی بسیار و در فارسی هم آمده (میر آزاو بگرامی) قد تحلیل کردن سوگن، بر کف دست او قرار دهم، مؤلف عرض کند که محقق نازک خیال از کلام جدا جدا خود سندی که آورد از آن اخذ اصطلاح درست نکرد از همین سندی شعر میزد ترا در صدر
(ب) تحلیل کردن سوگند پیدا است قسم را بجای سوگند نهادن یعنی نذر و که مراد سوگند است ولیکن الف از شعر میر آزاو نمی بر آید (ار دو) غم کو حلال کر مایه بر کام کے لئے قسم کھانی سے اس کو ہاتھ لگانا۔

تحمل بقول آصفی و منتخب لغت عرب است یعنی بر خود رنج و شقت نهادن و از جانی برداشتن مؤلف عرض کند که فارسیان استعمال این را معنی برداشت می کنند و استعمال این با مصداق فرس چنانکه در ملحقات می آید (ظہوری) بر شعله شہاء نکر ویم جان سپند کرد دل سوخت بر تحمل با اضطراب را (ار دو) تحمل بقول آصفیہ عربی اسم مذکر بر و شست صبر شکنیائی۔

تحمل آزمودن	استعمال صاحب آصفی	تحمل بودن	استعمال صاحب آصفی
ذکر این کرده از معنی سکت مؤلف عرض این کرده از معنی سکت مؤلف عرض کند	کند که امتحان صبر و شکیب کردن است	تحمل که صبر و شکیب حاصل بودن است	استعمال صاحب آصفی
کاشی) تحمل بجفا آزمودن می خواست (بخاری) ناگاہش از وزیرین باد	و اگر غلط کنم خواهد آزمودن فرمود (ار دو) که شکست	پیچا رہ را تحمل بار گران را	استعمال صاحب آصفی
صبر و تحمل کو آزمایانا امتحان کرنا۔	(ار دو) تحمل بودن صبر و تحمل بودن بردباری		

تخل و دشمن استعمال صاحب آصفی ذکر	تخل و دشمن استعمال صاحب آصفی ذکر
این کرده از معنی سکت مؤلف عرض کند که این کرده از معنی سکت مؤلف عرض کند که بمعنی متخل بودن و از صفت شکیبائی تشبیه بود و صبر و شکیبائی کردن است (حافظ شیرازی) (عرفی شیرازی) پیش از وجود صلب فلک ساغرما که حریفان دگر می نوشتند که ما تخل کنیم بود ذات تو که کی داشتی تخل با گرگان علم که از تو روانی داری که (ارو) تخل کرنا صبر (ارو) تخل مونا - کرنا به برداشت کرنا -	این کرده از معنی سکت مؤلف عرض کند که این کرده از معنی سکت مؤلف عرض کند که بمعنی متخل بودن و از صفت شکیبائی تشبیه بود و صبر و شکیبائی کردن است (حافظ شیرازی) (عرفی شیرازی) پیش از وجود صلب فلک ساغرما که حریفان دگر می نوشتند که ما تخل کنیم بود ذات تو که کی داشتی تخل با گرگان علم که از تو روانی داری که (ارو) تخل کرنا صبر (ارو) تخل مونا - کرنا به برداشت کرنا -

تعمیق بقول بهار کسی را احق خواندن فرماید که بالنظر کردن مستعمل (خواجہ شیرازی)
نخجده گفت که حافظ غلام طبع تو ام به بین که تا بچه مردم می کند تعمیق که مؤلف عرض کند
که بالفتح و کسر نیم بقول اند لغت عرب است فارسیان این را بمعنی حاصل بالمصدر گرفته
باصدر کردن بمعنی مصدري استعمال کردند (ارو) احق بنا با جیس، و ده محکم و احق
بناتے مین -

تحویل بقول آصفی سپردن و اظهار کردن صاحب منتخب این را بمعنی برگردانیدن برگردانیدن
آورده صاحب غیاث بحواله کشف لغات بمعنی سپردن و حواله نمودن و داخل شدن هم
نوشته مؤلف عرض کند که فارسیان این را بالفتح و کسر و بمعنی تفویض و سپردگی استعمال
کرده با مصدر فرس هم مرکب سازند که در ملحقات می آید (ظهوری) تحویل دل است
صبر و طاقت و خرجش بحساب بی حساب است (ارو) تحویل بقول آصفیه عربی
اسم نوشتن سپردگی و ولایت حوالگی - امانت -

(۳۹۵۹)

تحویل باشند استعمال - یعنی سپرد این را نفس می گویم (ار و و) تحویل دار -
 بودن است مؤلف عرض کند که موافق قیما بقول آصفیہ اسم گذر معنی خزانچی اور فوطہ ۱
 و باشند بجایش گذشت (ظہوری ۵) ہر دم تحویل شدن استعمال - یعنی سپرد شدن
 کند میجا جانی بحجم خود نقل پڑ روزی کہ چنگلش است مؤلف عرض کند کہ لازم تحویل کردن
 تحویل باد باشد پ (ار و و) سپرد کیا جانا - (ظہوری ۵) خرج کرد دم صبر و آرامی کہ شد
 تحویل مین ہونا جیسا یہ مہ مال ان کے تحویل تحویل دل پ باقی گذشتہ از فاضلہ دفتر است
 مین ہے وہ اس کے ذمہ دار مین پ (ار و و) متوفض ہونا جوا کیا جانا سپرد ہونا -
 تحویل دار اصطلاح بقول بحر و بہار و تحویل کردن چہیزی مصدر از علامہ ای
 اند آنکہ چہیزی تحویل او کنند صاحب آصفی بحر (۱) معروف و (۲) اظہار کردن چہیزی (علامہ سہی)
 مصدر (تحویل داشتن) را بہ حوالہ تحویل دار (۵) صحت ذات ترا بہ تصدق ہر روز پکار خانہ
 قائم کردہ مؤلف گوید کہ تسامح اوست بخورشید کند ز تحویل پ (تائیر ۵) نامہ تحویل کند آنکہ
 تحویل دار اسم فاعل ترکیبی است و تحویل داشتن بمعنی شوق شب و روز پڑ چہ حسابست کہ ہرگز
 محاورہ زبان نیست و نہ دار امر حاضر مصدر نگرش بجا ب پ بہار ذکر (تحویل کردن)
 داشتن بلکہ متعلق بہ داریدن بالجملہ تحویل دار بہر دو معنی کردہ و نسبت معنی اولی می فرما
 بر زبان محاصرین بحجم معنی خزانہ دار و خزانچی کہ سپردن است مؤلف عرض کند کہ موافق قیما
 مستقل است و بلحاظ معین تخصیص استعمال (ار و و) دا تحویل کرنا (۲) کسی چیز تحویل کرنا

فوقانی باخای مجہ

تخ | بقول بریان و ناصری و جراح و سراج بفتح اول و سکون ثانی ثقل کنبہ و رغن کشیده را گویند صاحب نیرا گوید که گنجار و که بجزی که کلمی نامند مؤلف عرض کند که اسم جاد فارسی قدیم است (ار ۱۰۰) کلمی نوشتند و کیونزیشہ۔

الف | **تخار** | بقول ناصری و امجدی الضم نام پادشاه و هستان که بلخ و بامیان باشند و او از مبارزان لشکر کهنه بوده و۔

ب | **تخارستان** | که مغرب این خوارستان است علیا و سفلی دارد در جانب شرقی بلخ و غربی جیحون و از خوارستان علیا تا بلخ سی فرسنگ و تخارستان سفلی در شرقی تخارستان علیا و ایضا در غربی جیحون و پای تخت تخارستان شهر طالقان و بدلیگی اندراب و سمنگان میباشد و حد شرقی آن به بدخشان متصل می شود و قهندر نام شهر کهنه که کهن دز را مغرب کرده قهندز گویند مؤلف عرض کند که الف علم است و ب موسوم به الف (ار ۱۰۰) الف تخارستان کے پادشاه کا نام ب تخارستان ایک ملک کا نام نہ کرے۔

تحت | بقول بهار (۱) یعنی اریکه می فرماید که بدین معنی شتر که در عربی و بر تخت نشاندن و نشاندن محاوره مقرریست صراحت فرماید که (۲) مخفف تخت که شاهان و دیبا و امثال آن دران نهاده اطراف آن را بلاب حکم بر بندند از وصمت چین و شکانج محفوظ باشد و نیز (۳) کنایه از حوضه پیل و عاری الیوناب کلیم (۴) تحت فی خرم گلتانی زیر دینرواش (۵) آتش الماس است و کل اصل است و شیم گوهر است (۶) زنجینه ماتهی کورخت (۷) زرد از درج بر بود و دیبا تحت (۸) اوله (۹) چهل پیل با تحت و بر گستران پیلند و قو

سخت استخوان و وارثه بزرگ معنی اول گوید که (۴) چاق شدن دماغ از نشئه (محسن تاثیر است)
 چو نیست تخت دماغ سخن کجوت تاثیر پا که شاه بیت بلند تو باب اورنگ است با خان آرد
 چراغ هدایت گوید که لغت عربی است بمعنی سریر و فارسیان بکمال رسیدن دماغ سلطان و رسیدن
 افیون خصوصاً آرد چنانکه گویند افیون فلانی تحت شده و همان شد تاثیر را در اینجا نقل می کند که
 بالا گذشت صاحب جامع بر معروف قانع که مقصودش غیر از معنی اول نباشد صاحب سواد و تعلیم
 این را بمعنی اول معرب داند و می فرماید که لغت فارسی است بمعنی لوح و سریر و صاحب غنائی
 که یکی از علمای معاصر عجم بود نسبت معنی اول گوید که سندی فراخ و بلندی که پادشاهان و وزراء
 بر آن نشینند و می فرماید که اینکه برخی آن را تازی هم دانسته اند درست نیست زیرا که تخت پهلوی
 چیم در پارسی پیش از آمیزش زبان فارسی بود و تازی و اگر تازیان آن را به همین چیم بکار برده
 باشند هم بر وائی نیست پیاپی آن را مانند آدم و زمان و دولت و کرسی و بسیاری از دیگر
 نامها بهمان گونه که بوده است بکار آورده اند و تازی آن را (اریکه و عرش و سریر) می نامند
 و در فرهنگ تازی بچم جامه دان یا سرچیه در آن رخت نهاده شود و صاحب روزنامه که از فرهنگ
 ناصرالدین شاه قاجار گوید که (۵) پلنگ بیمار را نام است صاحب رهنما بر مطلق پلنگ قانع و
 تخصیص بیمار می کند و ما خدش هم همان سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار مؤلف عنین کند
 که شک نیست که این مخفف تخمه بمعنی پنجم حقیقی است و بدین معنی اسم جامه فارسی زبان مطلق فلنگی
 که برای نشستن و استراحت کردن از تخمه های چوب سازند و بمعنی اول برای تخت شاهی مجاز
 و معنی سوم هم مجاز باشد که اشارت قبیل و قرینه لازم است چنانکه برای معنی اول هم قرینه و

اشاره تخت شاهی ضرور است و معنی چهارم فضولی و ارسته و خان آرزوست که هر دو و غور بر
معنی شعر تاثیر کرده اند و حقیقت این بر (تخت تریاک) عرض کنیم و در اینجا همین قدر کافی است
که معنی چهارم بر سبیل مجاز بندی و عروج باشد و بلند هم معنی می آید (ار دو) (۱) تخت
سندوق هم استعمال کرده اند و این هم مجاز است که بر (تخت بسته) می آید (ار دو) (۱) تخت
بقول آصفیه - فارسی را اسم نکره - سرید - دیهیم - پادشاه کے پیشینے کی چوکی (۲) و تخت جو قیمتی
کپڑوں جیسے شال وغیرہ کو اس پر لپیٹیں یا ان پر باندھ دین - نکر (۳) عماری - مؤنث - (۴)
بلندی - مؤنث - بلند (۵) تخت - بقول آصفیه - نکر - چوکی - سنگھاسن - پنگ - جبکو دکن میں
تخت پنگ کہتے ہیں (۶) صندوق - نکر -

الف) تخت ابنوس	اصطلاح - الف	جہاد اردو کے در کتابت الف تختانی ترک شدہ ہے
ب) تخت ابنوسی	بقول خان آرزو	یا ایجا خان آرزو (ار دو) رات - مؤنث - شب
در سراج کنایہ از شب - صاحب برہان ب	تخت آوردن	مصدر اصطلاحی - متا
بہمین معنی آورده صاحبان بحر و بہار و نامری	آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف	
در ملحقات (و جامع ورشیدی و جہانگیری -	عرض کند کہ حاصل کردن تخت و تاج است -	
در ملحقات) متفق با برہان مؤلف عرض کند (قاسمی گونابادی ۵)	بکوشش گرفتہ شدہ	
کہ الف مرکب اضافی است و ب مرکب تویی معنی خراج پڑنا و دریا و در کس تخت و تاج پڑ -		
و نظریہ اتفاق ہمہ محققین (ب) راصحیح دہم (ار دو) تخت و تاج حاصل کرنا - پاد		
اگرچہ از الف ہم بہمین معنی حاصل می شود و ساتھ لانا -		

تخت اردشیر اصطلاح بقول جهانگیری حاصل کرنا۔

دربار و جامع و سروری و نامری و رشیدی و تخت تبارک بر نهادن | مصدر اصطلاحی

سراج نام نوائیت از موسیقی (منوچہرہ) صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت

بریدند لیب زندند شهریار و بر سر زندوف مؤلف عرض کند کہ تعظیم تخت شاهی کردن

از تخت اردشیر و مؤلف عرض کند کہ (ارشدی سمرقندی) آسمان مرتخت آن

مرکب اضافی است و بقول بعض معاصرین تخت شاهی را تبارک بر بند پیکر دست پیش این شہ

عظم این نوا مخصوص بود و بار بار اردشیر کہ چون بر زمین بنہد جبین و (اردو) تخت کو سر

او بر تخت جلوس می کرد و ناختم می شد (اردو) آنکھوں پر رکھا تخت کی تعظیم کرنا۔

ایک خاص رنگ یا باجے کا نام تخت اردشیر تخت | تحت بخشیدن استعمال۔ صاحب آصفی

کے رو برو گایا اور بجایا جاتا تھا۔ مذکر۔ ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض

تخت بازار و نهادن | مصدر اصطلاحی کند کہ عطا کردن شاهی و حکومت باشد از عطا

بقول صاحب آصفی تخت نهادن بمعنی بار کردن (در انخانه کہ بود امر و زرخش و بعد از

تخت مؤلف عرض کند کہ بمعنی قائم کردن خانہ بخشیدن و زرخش و (اردو) تخت عطا

تخت بہ زور بازو (حافظ شیرازی) مالک کرنا حکومت عطا کرنا۔

عافیت نہ بشکر گرفته ایم و ماتحت سلطنت تخت برداشتن استعمال۔ صاحب

نہ بازار و ہلاہ ایم و (اردو) زور بازو آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف

سے تخت قائم کرنا جنگ کر کے پادشاہت عرض کند کہ حاصل تخت شدن و خدمت و عطا

کردن (حسن غزنوی) خورشید که زهره نشست مردان مخصوص باشد مؤلف عرض کند
تحت او بر دارد و به نام تراچه تاج بر سر دارد که معنی اول اسم فاعل ترکیبی است و کنایه از
پادشاه (ارو) خدمت کرنا - اطاعت کرنا - پارچه زرین و ریشمی قیمتی که بر تخت شایان می
نشست **تخت بسته** اصطلاح - صاحب رونما گسترانیدند و معنی دوم حصه مکانی را نام است
بجاء سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار گوید که دیوارهای تختگاه و در برای علیحدگی مقام در
معنی صندوق تقفل است مؤلف عرض و زمان و بدین معنی اسم مفعول ترکیبی است -
کند که مرکب توصیفی است و این تصرف در (ارو) (۱) زرین و ریشمی قیمتی کپڑا
عجم است که تخت را معنی صندوق استعمال شد تحت شاهی پراژایا جاتا تھا مذکر (۲) مکان
و اشاره این بر معنی ششم تخت مذکور (ارو) کا و حصه جو تختگی کی دیوار سے مردون کے لئے
تقفیل صندوق - بند صندوق - صندوق بسته جدا کیا گیا ہو - مذکر -
تخت پوش اصطلاح - بقول بهار و انشا **تخت تریاک** اصطلاح - بقول بحر عروج
پوششی باشد از اقمشه (ملاطفرادر جلوسیه) نشئه تریاک مؤلف عرض کند که دیگر کسی از
آورده اگر مقتضای فرمان تخت پوش از محققین زبان دان و اهل زبان ذکر این نکرد
و آرائی سفیدی بود به آب جواهر الوان چون مرکب اضافی است و کنایه موافق قیاس -
شال گلبنی گوناگون می نمود؛ صاحب فارس بیان گویند (وماغت تخت نیست) معنی
سواء التبیل این را به وحده چهارم مترب وماغت بلند نیست و ازین بلند و ماغ معنی
گفته می فرماید که (۲) معنی مکانی که از خانه برآ عام عالمی دماغی مراد است و معنی خاص عروج

تشنه چنانکه تأثیر در کلام خود استعمال کرده و نقش و صورت های غریب در آن نقش کرده گویند بر بالا
 بر معنی چهارم (تخت) کرده ایم و همین را خان استون یائی که هنوز بعضی از آنها بر پاست و جبهه
 آرزو را بخا به تعریف خوشی نوشته که انشا اگر طول دارد و عمارت نشست گاه جمشید بوده.
 آن هم در اینجا کرده ایم پس بلحاظ معنی چهارم تخت استون را چهل ستون می نامیده اند هر ستونی از
 عروج نشسته را (تخت تریاک) گفتن می توان سه پاره سنگ سفید بوده و چنان متصل است
 که موافق قیاس است (ارو) عروج نشسته که بدقت نظر در زنان پیدا نمی شود و بران سنگها
 تخت جمشید اصطلاح بقول ناصری از صلب چنان نقاریها کرده اند که بر چوب نتوان
 آثار قبیم پادشاهان ایران است که در شهر قفقاز و صور جانوران غریب بر سنگها در کمال خوبی
 که استخر می نامیدند و اکنون خرقله خراب و نامی استاد می ساخته اند و صورت جمشید را در چند جا
 کهن از آن مانده ساخته شده محلی از بیان آن بطورهای مختلف بر سنگ منقوش و منقوش کرده اند
 آثار این جمشید بیای کوهی که ساخته مرتفع و از معلوم می شود که جمشید با جگر آتش در برابر خوشید
 سنگ سیاه بنیاد نهاده و طرف شرقی آن کوه ایستاده بقانون خود عبادت می کند و در روستی
 پیوسته و سه طرف دیگر بجانب صحرائی وسیع کشیده و بجانمی دارد و بالای سرش شکل شتر و کرگدن کشیده
 است ارتفاع سطح آن که قریب سی گز سنگها می شود و بعضی جا صورت جمشید است که بدستی شاخ
 که در اینجا بکار رفته بطول دوسه گز است و از کرگدن گرفته و بدستی خنجر شکم آن فرو برده و دو
 و دو طرف این دکه دو راه که نردبان دارد یک پله سندی و گاو و عراده و شتر و اسب که بار لقطه
 است سنگهای عریض و طویل در آن انداخته می برند کشیده اند و شکل دانه غریب کشیده اند

که باین هیئت جانوری دیده و شنیده نگردید و	نذر جرشید کا دار السلطنت -
خانه در آن برای برکوه ساخته یعنی سنگ را از	تخت حاسبان اصطلاح - بقول بهار و
کعبه زرد داشت بوده بعد از جرشید پادشاهان	رشیدی و انداخته را گویند که محاسبان خاک بران
فرس آن بهار از نیست و وسعت داده غرضی	ارنجته بسیل آهنین یا چوبی حساب بران نویسد
همای چهر آزاد را بخامی زیست چون اسکندر	(خاقانی ر ع) ز خاک پای مردان کن چو تخت جلالت
ایران گرفت از عداوتی که داشت خواست تاجت	مؤلف عرض کند که مرکب اضافی
که چنین آثاری بزرگ از ملوک ایران بماند	است (ار دو) اس تخت کانا نام ہے جس پر
و ضرب کردند آن امر کرد هنوز سیزده مناره از	محاسب می بجا اگر کثری یا لوهے کے ٹکڑے سے
چهل ستون آن برپاست می فرماید که وقتی در آنجا	اس پر حساب لکھتے ہیں - مذکر -
شبی توقف افتاد و اشعار عبرت انگیز منظوم شد	تخت حساب اصطلاح - بقول اندو
زیر که شهری که بیت و پنج میل طول آن بوده	غیاث بنجیان تختی است که بران خاک انداخته
که تخت جرشید در آن است و اکنون بجز این اجی	بقوش حساب طالع درست کند مؤلف عرض
از آن شهر اثری باقی نمانده است و برخی نوشته اند	که مرکب اضافی و مرادف همان تخت حاسبان
این شهر از حد حفرک الی نهایت راجع و چهار	(ار دو) دیکھو تخت حاسبان -
فرسخ طولاً و ده فرسخ عرضاً بوده و الله اعلم -	تخت حیران اصطلاح - بقول بهار و
مؤلف عرض کند که مرکب اضافی است یعنی	نام کوه در حوالی تفت که جائی است در نزد
دار السلطنت جرشید (ار دو) تخت جرشید	(محسن تاثیر س) از لاله و گل چو طفل معجم و بال

<p>بہشت خرم و قمر سے نور کہ برتر آمد پوز کوہ تنور او برآمد و ہر جا جلی سے تابخشان پوز از جبر تیان تخت حیران پوز خان آرزو در چرخ بدایت ذکر این بجو کہ ثنوی محسن تاثیر کردہ مؤلف</p>	<p>بود و تخت خفیف تختہ (اردو) (۱) دیکھو تخت تخت خانہ - مذکر - ایک قہوہ خانہ کا نام جو اصفہان میں واقع تھا۔</p>
<p>عرض کند بعض معاصرین عجم گویند کہ کسی کہ برین کوہ فراز آید از عجائبات آن مقام حیران می ماند ازینجاست کہ بدین اسم موسوم شد و اللہ اعلم (اردو) تخت حیران ایک پہاڑ کا نام ہے جو جو تخت میں واقع ہے۔ مذکر۔</p>	<p>تخت خسرو اصطلاح بقول ناصر و اند نام تخت پر ویز کہ طاق مانند بود مانند آسمان صورت پر ویز و کوکب دران نقش یافتہ بود۔ مؤلف عرض کند کہ مرکب اضافی است بمعنی تخت خوالی اصطلاح بقول روزنامہ</p>
<p>تخت خانہ اصطلاح بقول بہار (۱) معروض و (۲) نام قہوہ خانہ در صفایان (منطقی لے) سو تخت خانہ زمین در نوشتہ پوز بہ بالاشدن زمین برگذشت صاحب اند بذر ہر دو معنی نسبت معنی</p>	<p>بجو کہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار - پلنگ مؤلف عرض کند کہ مرکب توصیفی است و صراحت پلنگ کے چٹے معنی۔ مذکر۔</p>
<p>اولان راحت فرید کند کہ مراد فخر تخت گاہ مؤلف عرض کند کہ بمعنی اول قلب اصناف خانہ تخت کہ تخت گاہ سلاطین باشد و پای تخت و معنی دوم قبول معاصرین عجم ازین شہرت دار و کہ خانہ چوبین</p>	<p>تخت خورشید بر سر ضرغام اصطلاح بقول ملحقات برہان و بحر کنایہ از بودن آفتاب در برج اسد صاحب مؤید تعریف خوشی کردہ اسی آفتاب در برج اسد مؤلف عرض کند کہ</p>

تعریف نموده بهتر از دیگر محققین که آفتاب را نام
 است که در برج اسد باشد و کنایه ایست لطیف
 و موافق قیاس (ار و و) آفتاب جو برج اسد
 این مورد مذکور -
 (۲) پنگ پوش وین اکثر نگین باشد باوان مختصه و سیاه و پمید
 (۳) پنگ پوش وین اکثر نگین باشد باوان مختصه و سیاه و پمید

تخت داوود استعمال صاحب آصفی ذکر **تخت داشتند** استعمال - صاحب آصفی
 این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
 کرد و عطا کردن تخت باشد (نظامی) کند که صاحب تخت و تاج بودن (نظامی)
 که چون شد ماه کسری در سیاهی به بهر فردا داشتند اگر ایشان داشتندی تخت یا تاج یا تو تاج و
 یا دشاهی (ار و و) تخت و یا تخت عطا کردن تخت می بخشی به محتاج یا (ار و و) صاحب
تخت دار اصطلاح - بقول بهرمان داری تخت و تاج هونا -

و بهار و سراج بر وزن بختیار (۱) جامه سیاه **تخت داود** اصطلاح - بقول بهار مراد
 و سفید و (۲) جامه خواب و معرب آن دختار (تخت حیران) که گذشت (محسن تاثیر)
 است صاحب بزرگوید که جامه سیاه و سفید جامه نظر و اختران سعود یا اورنگ نشین تخت
 خواب صاحب جهانگیری با تفاق بر همان نسبت داود صاحب بزرگوید که جامه سیاه و سفید
 معنی دوم صراحت فرمید کند که همان جامه خاک نام دو کوه است در حوالی تفت خان آرزو
 که بر بالای تخت بگسترانند صاحب جامع بهرمان جهانگیری در چراغ هدایت بهر زبان بحر مؤلف عرض کند
 مؤلف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی است یعنی دو معنی که ظاهر امر کتب اضافی است ولیکن وجه تسمیه

این بوضوح نہ پیوست (اردو) تخت و لود (اردو) تخت و لود
 ایک پہاڑ کا نام ہے جو حوالی تفت میں واقع ہے۔
 تخت روان (اصطلاح) بقول برہان و خان آرزو در سراج ذکر معنی اول و دوم
 جامع و بحر و مؤید (۱) کنایہ از آسمان و (۲) سوم کرده گوید کہ صاحب بیان ذکر معنی
 تخت حضرت سلیمان (۳) اسپ روندہ چہارم ہم کرده و ذکر معنی ہشتم می طراز و کہ
 خوش راہ (۴) چہار ستارہ نعش از بنات این تصنع مخصوص پادشاہان ہند است و شہان
 النعش صاحب رشیدی معنی چہارم را ترک دیگر ندارند مؤلف عرض کند کہ مرکب توصیفی
 کردہ صاحب نامہ می در ملحقات متفق باثرین است و بیہد معانی کنایہ لطیف (اردو)
 صاحب سوا التبیل (تخط روان) را کہ بہ طالع (۱) و کمیو آسمان بندگر (۲) و کمیو تخت سلیمان
 حطی سوم است معرب تخت روان گوید کہ معنی بندگر (۳) وہ گھوڑا جس کی چال بے تکان ہو
 (۵) قسمی از مہودہ کہ بران زمان پرودہ نشین بندگر (۴) بنات النعش کے چار ستارے۔ بندگر
 سوار شوند و (۶) نوعی از سواری است کہ عرو (۵) عماری۔ مؤنث۔ (۶) وہ پرودہ دار تخت
 را بران نشانند و (۷) حجامہ زائیز گویند۔ ہمار جس پر اہل عجم دلعن کو سوار کرتے ہیں (۸) سوار
 گوید کہ (۸) تختی کہ در سواری پادشاہان کا وہ پنگ جسکو مسہری سے آراستہ کرتے ہیں
 کہ در ہند کہا را ان بردوش بردارند و در جس کو فارسیوں نے جملہ عہد ہی کہا ہے (۸)
 ولایت بردوشتر را ہمار ہمار تعبیر کہتند۔ وہ تخت جس پر پادشاہ سوار ہوتے ہیں اور
 (میر غفرت ۵) شہ اقلیم فخر بخود تخت ہند میں اسکو کہا را اٹھاتے ہیں اور مجھ میں دو

<p>تخت زدن مصدر اصطلاحی۔ بقول بہا</p>	<p>ادستوں کے درمیان لڑکایا جاتا ہے۔ صاحب</p>
<p>بمعنی تخت گستر دن (خواجہ شیراز) تخت زین زداست گل بچن د راج چون لعل آتشین</p>	<p>آصفیہ نے تخت روان پر فرمایا ہے۔ فارسی مذکر ہوا دار۔ وہ تخت جس پر پادشاہ ہوا ہو کر بیٹھتا ہے</p>
<p>دریاب کا (ظہوری) عشق جائیکہ تخت</p>	<p>تخت روندہ اصطلاح۔ بقول بہا</p>
<p>قد رزد پو عقل را پایہ تعقل نیست پو مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است (اردو) تخت بچھا</p>	<p>کنایہ از آسمان و تخت سلیمان و اسب خوش رفقہ۔ صاحب بحر اتفاق بہاں شتر ہم گوید</p>
<p>تخت شان استعمال۔ صاحب آصفی</p>	<p>صاحبان جامع و ناصری و بہارین را مارد</p>
<p>ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند توصیفی است کہ آن مرکب از اسم حال است کہ مقابل (تاج دہ) اسم فاعل ترکیبی است بمعنی</p>	<p>تخت روان گفتمند مؤلف عرض کند کہ و این مرکب از اسم فاعل (خواجہ نظامی) تخت و تاج حاصل کنندہ و تخت و تاج و دیگرے</p>
<p>زائل کنندہ (خبر و) اگرچہ کہ سلطان چھا بملک پو تاج دہ و تخت سانم بملک پو دار</p>	<p>بغیر و زرائی نہ نیک بخت پو بہ تخت روندہ بر آمد ز تخت پو روندہ کی تخت شاد منشہی</p>
<p>تخت و تاج حاصل کرنے والا اور کسی اور سے زائل کرنے والا۔</p>	<p>کو نشیندہ از پویہ بی آگہی پو سبق بردہ از آہوا در شتاب پو بگرمی چو آتش بہ نرمی چو آب پو خان</p>
<p>تخت سراج اصطلاح۔ بقول بہا</p>	<p>آرزو در سراج این را مخصوص کند باہرہ معنی</p>
<p>بجو بہار بفتح سین بی نقطہ و رای قرشت پاف کشیدہ بچیم زدہ نام مدرسہ شیخ ابو اسحق کاز</p>	<p>اقول الذکر تخت روان و بخیال ما شامل بر ہمہ سعا فیش (اردو) و کیم تخت روان۔</p>

است گویند شیخ دران مدرسه چراغی بدست خود که یک ذره آن مثل چراغ دامنار روشن باشد
 روشن کرده اند و اکنون چهار صد سال زیاده (اردو) (۱) شمعدان - مذکر (۲) شیخ ابوالفتح
 بران شد آن چراغ همچنان افروخته است صاحب کار زرونی کاظم کیا هوامدرسه تخت سراج
 رشیدی گوید که این چراغ تا چهار صد سال روشن موسوم تھا - مذکر -
 بود خان آرزو در سراج مذکر معنی بالامی فرماید (الف) تخت سلیمان استعمال - بقول
 که اگر همان چراغ هیأت مجبوعی است از کرامات (ب) تخت سلیمانی بهار الف نام کوکبا
 آن شیخ بزرگوار است و اگر چراغ همان است و در وسط کشمیر که تخت حضرت سلیمان در اینجا
 و روغن و فقیه پیش از تمامی نوکرده باشند از فرو آمده و الحال مردم برای زیارت آن می
 برکات شیخ است (قدس سره الغزنی) مؤلف و ب تختی که حضرت سلیمان بران نشسته در موهامی
 عرض کند که ماشاء الله چه خوش تحقیق صاحب (محدث فی سلیم) از هجوم مرغ دلهانیت ره
 سراج لغات است نسبت تخت سراج نمی داند در کونی عشق پو آخرین ستیا در تخت سلیمانی
 که مرکب اضافی است یعنی اول (۱) این کبنایه صاحب اند نقلش بر داشته مؤلف عرض کند
 مقبول شمعدان توان گرفت و معنی مجازی این که الف مرکب اضافی است یعنی حقیقی تختی که سلیمان
 (۲) نام مدرسه مذکور و اگر وجود چراغ تا بحال بران می نشست و در موهامی و از می کرد و ب
 یا تا چهار صد سال دران باشد که راستی نیست بلکه مرکب توصیفی بر بای نسبت یعنی منسوب به تخت
 نشان حکمت شیخ است که از فلز (ریڈیم) ساخته سلیمان و کنایه از کوه مذکور و جادار و که هر دو
 باشد و ریڈیم بل هندی لغت انگلیسی است گویند یعنی دوم باشد و معنی اول را خصوصیت است

باب بی و انیم کہ ہر دو محققین بالا بر قواعد فرس بہ اینہا چنانکہ گویند یا افیون فلانی تخت شدہ (محمد
توجہ نہ گھٹانند و سوائی بیان کردہ شان معکوب قلی سلیم) گل از بنان کشیدہ سوی او رخت کا
نشتاقی نہ اسناد یعنی اولی ہر شیم کہ معاشرین شقائق را در و تریاک بر تخت کا (ظہوری)
عجم ازین ساکت و محققین زبان دان و اہل زبان این نشہ کسی کہ یافت صاحب تخت است کا
ہم الف را بمعنی اول ترک کردہ اند (ارو) بر ترسم و لان جدائی او سخت است پشامندشہ
صاحب اسبغ نے دو لون کے مقابلہ میں لکھا ہے (نشہ) اگر غصیت چرا پکا گویند کہ ہے فلونیا بر تخت
فارسی اسم مذکر (۱) ایک پہاڑ کا نام جو غنچا و بکر ج می فرماید کہ چاق شدن دماغ از نشہ و
کشمیر میں واقع ہے۔ لہٰذا گون کا خیال ہے کہ یہاں مطلق رسیدن دماغ (میرزا محسن تاثیر) (چو
حضرت سلیمان) کا تخت پھیر تھا (۲) وہ تخت نیست تخت دماغ سخن گویا تاثیر کا کہ شاہ بیت
جس پر حضرت سلیمان علیہ السلام بیٹھا کرتے تھے بلند تو باب اور نگ است کا صاحب اند بر
تھے) اگر آپ کے بیان کو دونوں کے متعلق الف و ب اسناد ذیل آور دہ (میرزا عبد الغنی
نشر مرتب قرار دین تو ہماری تعریف سے موافق قبول) نہ تو شتم تا شراب از عیش دوران بی
ہے یعنی الف بستے دوم و ب بمعنی اول۔ نصیب ہم کا دماغ تخت در وقتی کہ شد اور نگ
مصادر ازیم من کا (اسمعیل ایما) از محتسب مذاکیم
(ب) تخت شدن تریاک اصل نامانندی کستان باک کا داریم پادشاہی چون تخت
(ج) تخت شدن دماغ بہار بزرگ گشت تریاک کا مؤلف عرض کند کہ ہر سہ سند
الف و ب گوید کہ گائیہ از کمال نشہ مند شدن بہار بکار ہر سہ مصدر مبنی خورد و نند اسمعیل ایما

<p>در سراج بذكر الف گوید که بقول علی قوسی تخت که افیون و تریاک هر دو یکی است و شدن گوشتن مراد فیکد گیر و سندن عبد الغنی قبول (ج) راست باجل الف وب حاکم شدن تریاک بروماغ و آنچه چون تخت مذکور در خانه کسری مقابل طاق کسری کردن سکر آن بروماغ باشد و ج بلند شدن واقع شده بود و در رفعت و علو قدر طاق کسری وماغ از نشسته و متاثر شدن دماغ ازان لار و الف وب افیون کا اثر دماغ پیهونا (ج) است نشسته متاثر هونا -</p>	<p>(تخت گشتن تریاک) من وجه متعلق به الف وب که افیون و تریاک هر دو یکی است و شدن گوشتن مراد فیکد گیر و سندن عبد الغنی قبول (ج) راست باجل الف وب حاکم شدن تریاک بروماغ و آنچه چون تخت مذکور در خانه کسری مقابل طاق کسری کردن سکر آن بروماغ باشد و ج بلند شدن واقع شده بود و در رفعت و علو قدر طاق کسری وماغ از نشسته و متاثر شدن دماغ ازان لار و الف وب افیون کا اثر دماغ پیهونا (ج) است نشسته متاثر هونا -</p>
<p>الف نکرده اند صاحب سروری بذكر ب الف بقول بهک یعنی دوم تانغ (منطامی ۱۵) چونت طاق ورشیدی (۱) تخت کیشور که بصورت بروفا ساز کردی و بهشت از طاقها آواز کردی و کوکب نقش بود و (۲) نام نوائی از نواهای باربدی (حکیم سوزنی ۱۵) بر تخته خواهد بود جایم که اگر سلطان تخت طاق لیمه صاحب بهر الف وب را مراد فیکد گیر بهر دو معنی بالا گفته و بصراحت فرید معنی دوم گوید که نام سخن پنجم از سی لحن باربد و نام نوائی از موسیقی خان</p>	<p>الف نکرده اند صاحب سروری بذكر ب الف بقول بهک یعنی دوم تانغ (منطامی ۱۵) چونت طاق ورشیدی (۱) تخت کیشور که بصورت بروفا ساز کردی و بهشت از طاقها آواز کردی و کوکب نقش بود و (۲) نام نوائی از نواهای باربدی (حکیم سوزنی ۱۵) بر تخته خواهد بود جایم که اگر سلطان تخت طاق لیمه صاحب بهر الف وب را مراد فیکد گیر بهر دو معنی بالا گفته و بصراحت فرید معنی دوم گوید که نام سخن پنجم از سی لحن باربد و نام نوائی از موسیقی خان</p>

این نوای خاص برای تخت بود که غیر از دربار اسم مذکر - اس تخت کا جسے شاہجہان نے اپنے جانی دیگر نواختہ نمی شد (اردو) الفوب ایجاد سے چہ کہ در روپیہ لگا کر بنوایا تھا اسکے (۱) تخت مخیر و مذکر (۲) ایک خاص راگ جو اوپر ایک مرصع مور پیکہ پھیلائے ہوئے کھرا اس تخت کے آگے دربار شاہی میں گایا جاتا تھا۔ اس تخت کو شاہ آئین ہندوستان سے تخت طاؤسی اصطلاح بقول بہار و نادر شاہ لوٹ کر لیکیا۔

انڈ نام تختی کہ بامر صاحبقران ثانی شہاب الدین تخت علاج اصطلاح بقول سحر (۱) روز محمد شاہ جہان پادشاہ غازی مرتب شد و صورت (۲) سرین - صاحب مؤید گوید کہ بمعنی تحقیقی طاؤس مرصع بجوہ ہر بران تعبیر بود و بتاریخ (۳) تخت دندان پیل است و صراحت مزید صفحہ ۱۵۸ نادر شاہ کہ از ایران بغصب ہند کند کہ بمعنی اول و دوم کنایہ باشد و می فرماید آمدہ بود از قلعه دار الخلافہ شاہجہان آباد بانکہ (۴) شرمگاہ ہم - صاحب اندر بنانش مؤلف تخت ہا و جواہر و فرائین و نفائس و تحائف عرض کند کہ مرکب اضافی است و معنی اول و این دیا تصرف شد چنانچہ عبارت (غصب ہند) دوم و چہارم کنایہ موافق قیاس و لطیف و مادہ تاریخ این قضیہ است (خان آرزو بخمال ماد معنی دوم و چہارم انقدر اضافہ (۵) دگر چہ حاجت کخیخروی و طاؤسی است لازم است کہ سپید باشد (اردو) (۱) کہ عشق را دل پر داغ تخت طاؤسی است دن - مذکر (۲) سرین بقول آصفیہ فارسی مؤلف عرض کند کہ مرکب توصیفی است اسم مذکر چوٹر (۳) ہاتھی دانت کا تخت - (۱) تخت طاؤس - بقول آصفیہ مذکر (۴) شرمگاہ بقولہ فارسی اسم مؤنث

جاسے ستر عورت۔ اندام نہانی۔

سندھ کی ایک معری نیشاپوری آوردہ برای الف

تخت فیروزہ اصطلاح بقول برہان و است کہ مرادف (تخت کشیدن) باشد (۱)

بحر و بہار و (نامری و لطافت) و جامع (۱) اگر

از آسمان و (۲) تخت کیخسرو را نیز گویند مؤلف

عرض کند کہ مرکب اضافی است (ار دو) (۱)

دیکھو آسمان (۲) کیخسرو کا تخت۔ مذکر۔

تخت قباد استعمال بمعنی تخت شاہ قباد وقت آن آمد کہ فرمائی کشیدن بامداد پ تخت

یا تخت پادشاہ عظیم الشان (ظہوری) (۱) خواہ از رنگستان و رخت زیر لالہ زار پ مؤلف

سری نہادون روزی بر آتانش پ اگر زیر پای عرض کند کہ موافق قیاس است کہ کشیدن بمعنی دراز

بجتم تخت قباد باشد پ مؤلف عرض کند کہ مرکب گردن می آید (ار دو) تخت بچانا قائم کرنا

اضافی است کہ قباد بالضم نام یکی از پادشاہان (الف) تخت کے استعمال صاحبان

کیان و نام پدر نوشیروان و بہر پادشاہ عظیم الشان (ب) تخت کیخسرو رشیدی و سراج

را گویند (ار دو) تخت قباد ترکیب فارسی بر (ب) گویند کہ گایہ از آسمان است مؤلف

کہہ سکتے ہیں۔ مذکر۔

(الف) **تخت کشادون** مراد اصطلاحی مرکب اضافی و ب را بقول محققین بالا بمعنی آ

(ب) **تخت کشودن** صاحب آصفی ذکر گرفتن خلاف قیاس۔ تخت فیروزہ بمعنی تخت کیخسرو

ب کردہ از معنی سہکت مؤلف عرض کند کہ و آسمان بجایش گذشت صاحب رشیدی ب را

<p>تحت تعریف (تحت فیروزه) قائم کرده تشامح کا تبین و او عطف را ترک کرده خرب تعریف شده معنی اول بی خبر (ار دو) دیکه تحت خانه خان آرزو در سراج از همین کتابت رشیدی بکنند (الف) تحت گرفتار استعمال - صاحب خور (ار دو) کخمر و کا تحت - مذکر -</p>	<p>تحت تعریف (تحت فیروزه) قائم کرده تشامح کا تبین و او عطف را ترک کرده خرب تعریف شده معنی اول بی خبر (ار دو) دیکه تحت خانه خان آرزو در سراج از همین کتابت رشیدی بکنند (الف) تحت گرفتار استعمال - صاحب خور (ار دو) کخمر و کا تحت - مذکر -</p>
<p>تحتگاه استعمال بقول بحر (۱) نام قهوه خانه کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی حاصل کردن تحت است (ابو خنیفه غزنوی ۵۵) دشمن تو گر کجک رخت تو گرفت به دیو گرفته از تحت تحت سلیمان به صاحبان بحر و بهار و اندر ثبت ب گویند که بمعنی پادشاه است مامی گوئیم که اسم فاعل ترکیبی است (مطامی سپه را در اینجا به تحت و سریر به کتایند آن تحت را تحت گیر به (ار دو) الف تحت حاصل کرنا (ب) پادشاه - مذکر - بر ترکیب خاری تحت گیر که سکت هین -</p>	<p>تحتگاه استعمال بقول بحر (۱) نام قهوه خانه کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی حاصل کردن تحت است (ابو خنیفه غزنوی ۵۵) دشمن تو گر کجک رخت تو گرفت به دیو گرفته از تحت تحت سلیمان به صاحبان بحر و بهار و اندر ثبت ب گویند که بمعنی پادشاه است مامی گوئیم که اسم فاعل ترکیبی است (مطامی سپه را در اینجا به تحت و سریر به کتایند آن تحت را تحت گیر به (ار دو) الف تحت حاصل کرنا (ب) پادشاه - مذکر - بر ترکیب خاری تحت گیر که سکت هین -</p>
<p>تحت لگن اصطلاح - یعنی لگنی که در آن شمع افروزند مؤلف عرض کند که لفظ قیاس و ضرب اضافی (ظهوری ۵) نیدرند به پروانه پادشاه</p>	<p>تحت لگن اصطلاح - یعنی لگنی که در آن شمع افروزند مؤلف عرض کند که لفظ قیاس و ضرب اضافی (ظهوری ۵) نیدرند به پروانه پادشاه</p>

شب پر شبی کہ شمع تخت لگن نمی آید؟ (اردو) بقول آصفیہ۔ نوشت۔ ایک اونچا بڑا کھلا ہوا	وہ شمع دان جس کے نیچے لگن ہو۔
کٹھن ہے دارچین و تراجو اکثر محل کے سامنے یا صحن	تخت محاسبان شود بقول اند باغ میں چاندنی کی بہار دیکھنے کے واسطے بنادیتے
بجوالہ مؤید۔ اسی خاک بر سر افتد و گریہ آلود شود بہن جو ترے کے آگے جو بیچ میں نکلا ہوا ہوتا ہے	و صاحب مؤید بجوالہ قنیہ این را آورده مؤلف ہوتا ہے (تصویر) شوق گر قلیان کشی کا ہے
عرض کند کہ یکی از معاصرین عجم گریہ کہ تخت مہتابی	تخت مہتابی یہ مہتابی ہے مہتابی ہوا ہے مرے سلطان خوبان شب
تختی را گویند کہ خاک بران گسترده از قلم میل آہنی کو کتر و فرسیت ہوا	کا گیرند فارسیان چون کسی را غفرین کند و دعا تخت میل اصطلاح بقول بہار تختہ
بد و ہند گویند کہ تخت محاسبان شود یعنی بر سر تختہ بقول بحر تختہ محاسبان کہ خاک بران ریختہ ہوا	خاک افتد و برباد شود و در خاک رود (اردو) آہنی یا چوبی حساب بران نویند۔ صاحب شہید
مٹی میں ملے۔ خاک پڑے۔ ہم ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ مراد	تخت مہتابی اصطلاح بقول بحر بہار تخت محاسبان است (اردو) دیکھو تخت محاسبان
و اندر چو ترہ کہ برای سیر مہتاب سازند و تنہا تخت مینا اصطلاح بقول خان آرزو	مہتابی و مہتابی نیز گویند (میر صیدی) در سراج کنایہ از آسمان مؤلف
تخت مہتابی جو فرش کہ مرعج شدہ است ہوا۔ عرض کند کہ مرکب اضافی و موافق قیاس	مسکون زمین را خلف اولاد است ہا مؤلف است و تختہ مینا کہ بہ ہمین معنی می آید مرید علیہ
عرض کند کہ مرکب توصیفی (اردو) مہتابی۔ آنست (اردو) دیکھو آسمان۔ مذکر۔	

تخت نشین | با صم صم دست محففت توختن که اشاره این بر اسم مفعول این می آید یعنی ادا کردن قرض
 اردین و امانت است و صراحت مانده بر توختن کنیم اگر چه توختن بر معانی متعدده مستقل و لیکن
 این بعد تحقیق مخصوص شد با یک معنی بالا (اردو) ادا کرنا - قرض مویا امانت -

تخت نشین | اصطلاح - بقول اندک بوالفرنگ **تخت نشینی** | اصطلاح - بقول فدائی که یکی از
 فرنگ از عام سز نشین مؤلف عرض کند که اسم علمای معاصر عجم بود روزیت که پادشاه نازده
 فاعل ترکیبی است بمعنی نشینده بر تخت و کنایه از بر تخت می نشیند (جلوس سلطنت) و نشست خورشید
 پادشاه صاحب جهانگیری در لوحات و کرمج این مؤلف عرض کند که به بای مصدری موافق
 تخت نشینان کرده (اردو) تخت نشین بزرگ قیاس (اردو) تخت نشینی بقول آصفیه قاری
تخت نشینان خاک | اصطلاح - بقول بر اسم مؤنث - راج ملک - راج گد می تخت سلطنت
 و بجزه مؤنث (۱) کنایه از پادشاهان و (۲) اردو پریشینا - (حاصل بالمصدر) -

تخت نهادن | اصطلاح - بقول **تخت نهادن** | اصطلاح - بقول
 جامع و بشیدی و سراج معنی چهارم را ترک کرده بهار بمعنی گسترده و بصله بر کنایه از بار کردن
 مؤلف عرض کند که معنی چهارم قریب بمعنی حقیقی تخت (خواجہ شیراز ۵) مالک عافیت نه
 که تشبیه خاک را بر تخت آورده و بمعنی اول کنایه به شکر گرفته ایم و ما تحت سلطنت نه به بازو نهادن
 غیر مطبوع و معانی دوم و سوم موافق قیاس - (خواجہ نظامی ۵) چو بر پشت پیلان نهم
 (اردو) (۱) شاه - مذکر (۲) ارواح - نشین تخت عاج و زمیندستان آورندم خراج و
 (۳) اهل سلوک (۴) زمین پریشین و ال - صاحب بحر بر تخت گسترده قانع مؤلف عرض کند

<p>ما اتفاق داریم با او و هیچ فرق در هر دو معنی با آنست بدون سند استعمال تسلیم کنیم معاصرین عجم هم (ارو) تخت بچنانا تخت رکنا - بر زبان ندارند و این را غلط پندارند (ارو)</p>	<p>تخت و رستمن اسد اصطلاحی بقول کامیاب هونا - نیک بخت هونا - فدائی که یکی از علمای معاصر عجم بود یعنی کامیاب و نیک بخت شدن است در کاری مؤلف عرض کند که موافق قیاس نیست خیال داریم که اصل این (تخت در رستمن) به دال مهمله باشد غلطی کتابت و تراجم محقق این را به او چهارم قائم گردانند الینگ اور بچیونا -</p>
<p>تخت بقول برهان لضم اول و فتح ثالث (۱) مخفف توخته که معنی ادا کرده و گذارده باشد اعم از قرض و دین و امانت و نماند - صاحب جامع بذر معنی اول گوید که (۲) بفتح جیم معروف بهار بذیل تخت - ذکر این کرده گوید که همین اصل است و تخت مخفف این معنی دوش - خان آرزو در سراج بر معنی اول قناعت کرده - صاحب روزنامه بجواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار گوید که (۳) فرش سنگ باشد - صاحب فدائی که یکی از علمای معاصر عجم بود بصراحت معنی دوم گوید که به پیش چوب پهن را گویند و آن در کتری از جاها و کارهاست که انبار باشد و (۴) نیز عجم آن چوب یا چارچوب است که مرده را بران نهاده بگورستان می برند می فرمایند که تازیان هم این را تنج گویند مؤلف عرض کند که معنی اول اسم مفعول تختن است که گذشت و معنی دوم اسم جامد فارسی زبان و معنی چارچوب مجاز همین معنی دوم و معنی سوم ایجاد معاصرین عجم و ما این را هم اسم جامد دانیم و مجاز معنی دوم که</p>	<p>تخت در رستمن (۱) به دال مهمله باشد غلطی کتابت و تراجم محقق این را به او چهارم قائم گردانند الینگ اور بچیونا - (۲) بفتح جیم معروف بهار بذیل تخت - ذکر این کرده گوید که همین اصل است و تخت مخفف این معنی دوش - خان آرزو در سراج بر معنی اول قناعت کرده - صاحب روزنامه بجواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار گوید که (۳) فرش سنگ باشد - صاحب فدائی که یکی از علمای معاصر عجم بود بصراحت معنی دوم گوید که به پیش چوب پهن را گویند و آن در کتری از جاها و کارهاست که انبار باشد و (۴) نیز عجم آن چوب یا چارچوب است که مرده را بران نهاده بگورستان می برند می فرمایند که تازیان هم این را تنج گویند مؤلف عرض کند که معنی اول اسم مفعول تختن است که گذشت و معنی دوم اسم جامد فارسی زبان و معنی چارچوب مجاز همین معنی دوم و معنی سوم ایجاد معاصرین عجم و ما این را هم اسم جامد دانیم و مجاز معنی دوم که</p>

فرش سنگ ہم در عرض و طوای مثل تختہ می باشد (ارو) (۱) ادکیا ہوا (۲) تختہ بقول آصفیہ فارسی اسم مذکر پٹیرا لکڑی کا سطح چوڑا چارہوا لکڑا یا پارچہ چوب (۳) فرش سنگ مذکر۔ (۴) جازہ بقول آصفیہ تختہ آہوت مذکر۔

تختہ آسیا اصطلاح بقول ملحات برہان البضم نمبرہ و فتح رای مہمد باشد مؤلف عرض و بحر (۱) چوبی کہ آہن کا و را بران نصب کنند کہ مرکب اصنافی است و استرش بمعنی آہنست بہت شمار کردن زمین مؤلف عرض کنند کہ آہن کا و بکالیش گذشت با جملہ این مراد و ما باعتبار یہ دو تحقیقین معنی بالا یاد کر کردہ ایم پہلے (تختہ آسیا) بمعنی اقل اوست صاحب و این معنی برخلاف قیاس و مجاز بمعنی دوم گیریم سوید مراحت فرید کنند کہ ہندی آن را آہن نامند و (۲) تختہ کہ آسیا بران قائم کنند مرکب اصنافی و استرش را پھال (ارو) دیکھو تختہ آسیا است (ارو) (۱) وہ لکڑی یا تختہ جس پر کے پہلے معنے۔

تختہ اول اصطلاح بقول برہان و بحر آہن جہت قائم کرتے ہیں دیکھو آہن جہت مذکر۔ ہل بقول آصفیہ ہندی اسم مذکر قلبہ و رشیدی و بحر و بہار و سراج (۱) کنایہ از لوح زمین جو تہ کا آہ۔ دیکھو آماج کے تیسرے معنے محفوظ است و (۲) تختہ اطفال کہ بران الف (۲) وہ تختہ جس پر چکھی قائم کرتے ہیں مذکر۔ و با و تا نوید مذ (خواجہ نظامی) تختہ اول **تختہ استرش** اصطلاح بقول ملحات برہان کہ قلم نقش بست پابرد و محبوبہ احمد شہت مؤلف تختہ چوبی کہ گا و آہن را بدان محکم کنند بہت عرض کنند کہ مرکب توصیفی و بہر دو معنی موافق قیاس شیار کردن زمین۔ صاحب بحر ہما بانش و گوید (ارو) (۱) لوح محفوظ مٹوٹ (دیکھو الکلام)

(۲) تختی بقول آصفیہ اردو اسم مؤنث تختہ تختہ بر سر شکستن | مصدر اصطلاحی -
 مشق مؤلف عرض کرتا ہے۔ دو چھوٹا تختہ بقول بہار واد معنی خراب و رسوا کردن
 جس پر کھڑیا گا کر لڑکوں کو الفبا تکی مشق کے (محمد تقی سلیم) بہار کرشمہ شیرہ تعلیم سر کند
 لئے دیا جاتا ہے جو مشق کے بعد اسکی کھڑیا کو دو چھوٹا شاگرد تختہ بر سر اسٹا و بشکندہ (اساک یزدی
 دیتے ہیں اور پھر نئی کھڑیا چڑھا کر کام کرتے ہیں) خرو و شمار کہ ماقطرہ ملوفان زانیم و تختہ
 تختہ بر و دشمن از دکان | مصدر بر سر شکستہ شورش مادر یار یا مؤلف عرض
 اصطلاحی بقول بہار و بحر و اند معنی وا کر و کش کند کہ یہ دو سند بالامتعلق بہ مصدر شکستیدن
 (حسین سنائی) تو بریم ساز بعشرت کہ سیج است شکستن و فرق شکستن و شکستن بجائی
 فروش پچی سیج تو این تختہ از دکان برداشت می آید و این مصدر اصطلاحی مخصوص است از
 مؤلف عرض کند کہ در ایران همچون دکن از اطفال زیر تعلیم کہ تختہ مشق در دست دارند
 اسم است کہ در دکانہا از تختہ ہای متعدد ہا و از ہر دو سند ہم اشارہ آن پیدا است اگر بر
 چون خواہند دکان را بند کنند تختہ را قائم کر و غیر اطفال استعمال این شود آن را مجاز و انیم
 در وسط آن یک سیج آہنی طویل بگذارند و در تعلیم بیان کردہ بہار را نمی پسندیدیم بھار
 وسط آن قفل اندازند و چون خواہند دکان عجم گویند کہ در استعمال این مصدر برای غیر اطفال
 را کشاید تختہ ہا از جای خودش بردارند از ہم اشارہ مجازی اطفال در ان لازم است
 ہمین عادت این اصطلاح قائم شد (اردو) (اردو) خراب کرنا رسوا کرنا تختی میر توڑنا
 سیجے کسی شریر لڑکے کا تختی سے استاد پر حملہ کرنا
 دکان کھولنا۔

<p>(الف) تختہ پر کسی نہ دن</p>	<p>بازندش بکسر اول چنانکہ می آید و پائین بعض این</p>
<p>(ب) تختہ پر کسی شکستن</p>	<p>خانہ ہا ہم می باشد حاضرین عجم ہمین میز خانہ دار</p>
<p>کرده و نوارسته و بحر (ب) را آورده مؤلف</p>	<p>را چون بند باشت تختہ بند نام کردند نسبت الف</p>
<p>عرض کند کہ ماصحت معنی الف بر اصطلاح گذشتہ</p>	<p>عرض می شود کہ این مرادف (تختہ بندیدن) است</p>
<p>کرده و سبذ (ب) ہم ہمدرا بخ مذکور و خیال ما کہ می آید صاحب آصفی بندی کہ این راستند</p>	<p>ہم همان کہ گذشت (خواجہ آصفی ۵) لوح قیرم می کند آن ہم متعلق بہ (تختہ بندیدن) است</p>
<p>کہ می کند فریاد می زند تختہ بر سر استاد</p>	<p>(ارو) (الف) و کمیو تختہ بندیدن (ب)</p>
<p>(ارو) و کمیو تختہ بر سر شکستن</p>	<p>بندیز مذکر وہ نیز جس کے خانے بند ہوں</p>
<p>(الف) تختہ بستن</p>	<p>(الف) تختہ بند اصطلاح بقول برہان</p>
<p>(ب) تختہ بستہ</p>	<p>اصفی ذکر الف کرد (۱) پارچہ را گویند کہ چون کسی را دست بشکنند یا</p>
<p>از معنی ساکت و صاحب رہنما جو الہ سفر نامہ</p>	<p>را جابدر رود تختہ ہا بران نصب کنند و آن را چو</p>
<p>ناصر الدین شاہ قاجار ذکر (ب) کرده گوید کہ</p>	<p>ا بران تختہ ہا و دست شکستہ پیچند و (۲) محبوس</p>
<p>بندیز مؤلف عرض کند کہ این تخت چوبی است</p>	<p>و در بند افتادہ را نیز گویند صاحب جامع می فرماید</p>
<p>کہ چہار پایہ دارد و بالای آن سطحی صاف و پاک</p>	<p>کہ دست شکستہ را با تختہ بستن و بمعنی محبوس</p>
<p>از تختہ ہای چوبی کہ اہل ولایت قریب او شستہ</p>	<p>صاحب سروری در طمحات گوید کہ حصو شکستہ</p>
<p>کار خط و کتابت و مطالعہ کتب و امثال آن</p>	<p>را گویند کہ تختہ بند کنند و کنایہ از حبس کردن</p>
<p>بالای آن طعام گذاشتہ تناول می کنند کہ نیز ہم</p>	<p>(انوری ۵) و ارحان بگو کہ بند کنند</p>

بواحسن را چو تخته بند کنند با صاحبان ناصری و دکان خود فرشی در بازار تخته بند است. **ب**
 رشیدی هم همین قسم تعریف بهر دو معنی کرده بخانه یعنی بند کرده شده و استعمال
 آرزو در سراج بر نقل قول محققین قانع صاحب (ب) تخته بند کردن (۱) بمعنی تعزیر و اوان
 بحر نسبت معنی اول گوید که پارچه که بر دست شکست بشکست تخته هست چنانکه در سند انوری گذشت
 پیچند و نسبت معنی دوم می نویسد که محبوب و کنایه و همین مصدر (۲) بمعنی عام مهمی آید یعنی چیزی
 از آنست که سرپای عاصی و تخته کشند مؤلف را از تخته هاند کردن چنانکه
 عرض کند که الف اسم فاعل ترکیبی است بمعنی اول (ج) تخته بند کردن دکان که بقول بحر بمعنی
 که قماش کم عرض و طولانی دراز را نام است تا (د) تخته بند گذاشتن دکان بند کردن دکان
 بر دست شکسته بالای پارچه های چوبین می پیچند (شوکت ۵) از چین زلف او صد کاروان
 برای اینکه پارچه تخته ها دست را راست دارد و مشک می آید که کنسیدی زلف خوابان تخته بند
 و خود را بجای خود هم قائم به که آن را در سندی از شانه دکان را با و هم او گوید که (تخته بند شدن)
 پی و در انگلیسی بیاندیچ گویند و بمعنی دوم اسم لازم (ج) باشد و بهار نذیل الف
 مفعول ترکیبی است که کسی که تعزیر آید تخته هاند (د) تخته بند کردن اندین را هم به همین معنی
 است آن را تخته بند نامند یعنی بسته شده در دوم ب آورده (فقرو میرزا صاحب در تخته
 تخته ها و بر سبیل مجاز محبوب را هم نام است فرمان عدم مزاحمت شراب) جلاجل را تخته بند
 و (۳) بمعنی مطلق بند کرده شده چنانکه بهار نذیل گردانیدند (ار ۹۰) الف (۱) پی بقول
 الف آورده (فقرو تالفیرای مهدانی در خطبه آصفیه - هندی - اسم مؤنث - زخم بند - و به کثیر

جو زخم یا فضا پدید آید یا تاجہ - بندن مؤلف
 عرض کرنا ہے کہ انگریزی میں بیاڈیک ہی ہے فارسی پلے کہ از تختہ ما بر خندق قلعه سازند تا در
 (۲) تختہ بزرگ فارسی میں وہ شخص جو سر کو تختہ قلعه آمد و رفت واقع شود (حکیم زلالی ۵)
 میں بند کیا گیا ہو ایران میں بعض خاص مجرمین قلعه قہقہہ دہان کردہ پختہ پل بردرش زبان
 کو تختہ بندی کی سزا دیجاتی تھی یعنی ان کو سیدھا کر دے پختہ پل عرض کند کہ قلب اضافت
 کٹر کر کے دو لون جانب سے تختہ بند کر دیتے پختہ پل تختہ و این پل باشد کہ ہر وقت کہ خواہند بود
 تھے کہ وہ پل نہ سکے اور اسی حالت میں اسکی چرخ آہنی از رو یا خندق می بردارند و باز
 موت واقع ہوتی تھی - قیدی مجبوس (۳) بند می گذارند (اردو) تختہ کاپل - نڈکر -
 کیا ہوا ہے (۱) انسان کو تختہ بند کرنا یعنی تختہ پوسٹ اصطلاح - بقول بہار و
 تختہ بندی کی سزا دینا - (۲) کسی اور چیز کو تختہ بھر و وارستہ ہمان پوسٹ تختہ مؤلف عرض
 سے بند کرنا - (ج اور د) دکان کو بند کرنا کہ مذکورہ صراحت کافی مہدر را بنجا موجود (ابو نصر
 ۵) بند کرنا - قید کرنا - نصیر (ی بد خسانی ۵) با کلاہ مند بہ تختہ پوسٹ
 تختہ بندیدن استعمال - مراد تختہ بستن شہر یا ریم و تاج و تخت اینست (اردو)
 است کہ گذشت مؤلف عرض کند کہ تعریف و بکھو پوسٹ تختہ -
 بستن و بندیدن بجائیش مذکور و این معنی حقیقی تختہ تابوت اصطلاح - بقول اندر
 کہ بستن چیزی بواسطہ تختہ ہاست و (تختہ بند) (شیخ شیراز ۵) ترابہ تختہ تابوت ہم کشد
 کہ گذشت تعلق دارد بہین (اردو) تختہ تابوت روزی پ اگر خزانہ و لشکر ہزار خواہد بود

<p>مؤلف عرض کند کہ این جہاںست کہ بر معنی مرکب اضافی است و مرادف از تخته اول المعنی چهارم تخته گذشت مرکب اضافی است (اردو) روش موافق قیاس (اردو) دیکھو تخته جائزہ نہ ذکر۔ دیکھو تخته کے چوتھے معنی۔ اول کے دوسرے معنی۔</p>	<p>تخته تحت یا تخته تابوت مثل۔ جہاں خریتہ الامثال و امثال فارسی و مجاہد اللہ ذکر این کردہ از معنی و شکل استعمال ماکت۔ مؤلف عرض کند کہ فارسیان در بی ثباتی دنیا استعمال این مثل کنند یعنی جہاں تخته است کہ گاہی بہ تخت است و گاہی بہ تابوت (اردو) استعمال کردہ اندوہر دو معنی کنایہ باشد و معنی اول وکن میں کہتے ہیں یہ پلنگ پر سوئے یا سدا کر روئے یہ کہوت قریب قریب اسی فارسی مثل کے مطابق ہے یعنی پلنگ وہی ہے جس پر آرام کرتے ہیں یا لاش کو اس پر لیجاتے ہیں تخته تعلیم اصطلاح۔ بقول بحر و وارستہ و بہار وحی کہ اطفال بران مشق کنند (خواجہ فی)</p>
<p>تخته جوہری اصطلاح۔ بقول بحر و طغیبت برہان (۱) رنگ سبز و کبود و (۲) کنایہ از رنگ نیز مؤلف عرض کند کہ جوہری بر تخته جہاں اقسام رنگ جو اہر درست می کند برای مبتدیان و خود ااران و ہمین تخته را فارسیان بر سبیل مجاز بدین و معنی استعمال کردہ اندوہر دو معنی کنایہ باشد و معنی اول از نیک اکثر بر تخته جوہری جو اہر سبز و کبود رنگ می باشد (اردو) (۱) سبز و کبود رنگ۔ نذر (۲) رنگ برنگ۔</p>	<p>تخته حسابان اصطلاح۔ خان تخته حسابان (ب) تخته حسابان در سراج بذیل تخته محاسبان گوید کہ مرادفش۔ صاحب اندکھو اللہ مؤید نسبت اب ایفرماید کہ ای تخته حساب کہ آن تخته خاک ہم گویند و ہم او بر تخته خاک گوید کہ تخته</p>
<p>تخته تعلیم اصطلاح۔ بقول بحر و وارستہ و بہار وحی کہ اطفال بران مشق کنند (خواجہ فی)</p>	<p>ما را سر تعلیم خرد نیست برین در پانز ہوس تخته تعلیم نہادیم یا مؤلف عرض کند کہ</p>

<p>حسابان و زمین مؤلف عرض کند که برهان تخت (۲) و کمیو تخت حسابان (۳) قالب (۳) حسابان که گذشت (ارو) و کمیو تخت حسابان (الف) تخت در استعمال - بقول چهارده</p>	<p>تخت (۲) و کمیو تخت حسابان (الف) تخت در استعمال - بقول چهارده</p>
<p>تخت تمام اصطلاح - بقول بحر و وارسته معروف و همچنین بقول هر دو و چهارده و اندک سنگی که در تمام برای ادای نماز (ب) تخت و کان مؤلف عرض کند که گذارد (محسن تاثیر) بر چاری را که عادت الف یعنی یک پاره در و ب کی ازان تخت تا کرده با سوز جگر و تخت اش بر تخت تمام خواند که دکان را ازان بندد و کشاید (صائب) شدن و مؤلف عرض کند که مرکب اضافی است صائب ز گفتگوی نو گرم است بزم عشق و خاصه (ارو) و تخت جو تمام این ادای نماز که تخت و کان آتش است (ارو) الف پت بقول آصفیه تخت در کو ارباب دکان</p>	<p>تخت تمام اصطلاح - بقول بحر و وارسته معروف و همچنین بقول هر دو و چهارده و اندک سنگی که در تمام برای ادای نماز (ب) تخت و کان مؤلف عرض کند که گذارد (محسن تاثیر) بر چاری را که عادت الف یعنی یک پاره در و ب کی ازان تخت تا کرده با سوز جگر و تخت اش بر تخت تمام خواند که دکان را ازان بندد و کشاید (صائب) شدن و مؤلف عرض کند که مرکب اضافی است صائب ز گفتگوی نو گرم است بزم عشق و خاصه (ارو) و تخت جو تمام این ادای نماز که تخت و کان آتش است (ارو) الف پت بقول آصفیه تخت در کو ارباب دکان</p>
<p>تخت خاک اصطلاح - بقول لمحات برهان کاپٹ دکان کا تخت - آن تختون مین سے ایک و نوید و اند (۱) زمین و (۲) تخت محاسبان</p>	<p>تخت خاک اصطلاح - بقول لمحات برهان کاپٹ دکان کا تخت - آن تختون مین سے ایک و نوید و اند (۱) زمین و (۲) تخت محاسبان</p>
<p>صاحب بحر مذکور معنی اول گوید که (۳) قالب تخت و قوم اصطلاح - بقول بحر و لمحات انسان مؤلف عرض کند که مرکب اضافی است و برهان تخت رمال و پنجم صاحب نوید مطبوعه است کنایه ایست لطیف و موافق قیاس بهر و معنی فرید کند که بنجمان بران پاره اذخه حساب اشکال اول و برای معنی سوم شاق سدا استعمال می بشیم کمتر مؤلف عرض کند که مرکب اضافی و موافق که معاصرین عجم بر زبان دارند و دیگر تحقیق ازان قیاس - صاحبان نوید قلبی این صراحت را از نوشته است و لطافت هم ندارد (ارو) (۱) زمین و تصرف ملحق معلوم می شود و غلط می نماید که پاره</p>	<p>صاحب بحر مذکور معنی اول گوید که (۳) قالب تخت و قوم اصطلاح - بقول بحر و لمحات انسان مؤلف عرض کند که مرکب اضافی است و برهان تخت رمال و پنجم صاحب نوید مطبوعه است کنایه ایست لطیف و موافق قیاس بهر و معنی فرید کند که بنجمان بران پاره اذخه حساب اشکال اول و برای معنی سوم شاق سدا استعمال می بشیم کمتر مؤلف عرض کند که مرکب اضافی و موافق که معاصرین عجم بر زبان دارند و دیگر تحقیق ازان قیاس - صاحبان نوید قلبی این صراحت را از نوشته است و لطافت هم ندارد (ارو) (۱) زمین و تصرف ملحق معلوم می شود و غلط می نماید که پاره</p>

کار ختم نیست بلکه کار مال است (اردو) تختہ میں روئی بھرنا (۳) تخت بچمانا۔
 رقوم۔ اس تختہ کا نام ہے جس پر پختہ ہیں اپنا تختہ زون ترسا مصدر اصطلاحی۔ بقول
 حساب کہتے ہیں۔ بہار است کہ ترسایان وقت سحر و بعد خود
 تختہ زون مصدر اصطلاحی۔ بقول ہر با تختہ بر تختہ میزنند صاحب بحر بذیل تختہ زون
 و بحر و سروری و جامع (۱) کنایہ از پنبہ را حقایق ذکر این کرده و خان آرزو در چراغ ہدایت ہمہ
 کردن باشد کہ بتازی ندف گویند بہار گوید کنایہ (میر خجست ۵) ہست آواز شنگ تو باین زیبا
 متصفیختہ زون بیای فارسی است چرا کہ کہ زندختہ بہنگام سحر ترسائی کہ مؤلف عرض
 سیختہ بمعنی پنبہ آلودہ۔ صاحب مؤید بذکر معنی بالا کو اے کند کہ ترکیب اضافی موافق قیاس (اردو)۔
 قنیہ گوید کہ (۲) آگدن قبا و امثال آن محاورہ ترساؤن کا عبادت میں تختہ تختہ پر مارنا۔
 خان آرزو در چراغ ہدایت بذیل این تعریف تختہ زون ترسا مصدر اصطلاحی۔
 زون ترسا کردہ کہ بجایش می آید مؤلف عرض بقول بہار و بحر و اندکنایہ از بند کردن دکان
 کند کہ در حلاجی از دستہ آہ معروف بر تختہ آہ (مخلص کاشی ۵) صرفہ توان بردار کاری کہ
 می زنند پس وجہی نیست کہ برخلاف زبان و تصدیق شد بسیار دست کہ تختہ زون زاید دکان شید
 محققین اہل زبان تصرف و تلفظ کنیم صاحب ماہ صیام کہ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس
 اصغی گوید کہ (۳) بمعنی تخت گستر دن است و ما است کہ تختہ ہای متعددہ عوض در دکان می باشد
 بدون سند استعمال این را تسلیم نکنیم (اردو) کہ دکان دار در بست و کشد دکان از ان کاری گزین
 (۱) دہنکنا۔ دہننا۔ دیکھو بخین (۲) قبا یا بختا (اردو) دکان بند کرنا۔

تخته زرینج اصطلاح - بقول برهان و بحر ورشیدی و سراج کنیز از حکایات گذشته (خواجه) و جامع کنایه از انگشت و زغال افروخته می‌باشد. **تخته زرینج** (طامی) گذارنده تخته سائور و پچنین کشر گوید که مرکب اضافی است و زرینج جوهریت متش بر اوج و در **مؤلف** عرض کند که معنی کافی که ذکرش بر اساسیتون گذشت پس زغال اعظمی این تخته کهنه و کنایه از تخته کاغذ یا افروخته را نیز بر فروغ آن تخته زرینج گفتن کنایه **تخته چوبی** که بران یادداشت روزمره سلف لطیف است (اردو) روشن گویند **تخته چوبی** که بران یادداشت روزمره سلف لطیف است (اردو) گذشته حکایات - مذکر -

(۱۸۵۸۱) **تخته زنگار** اصطلاح تخته سبز را گویند **تخته سنگ** اصطلاح - صاحب تحقیق **مؤلف** عرض کند که مرکب اضافی که زنگار گوید بی بهره ملینه اصناف می آید و ذکر معنی این بقدر این بار معنی سبز و سبزی می آید (نظوری) **تخته سنگ** معنی تخت سنگی است دارم غم پیکان اومی بر دوزنگ سینه ام چون که بر روشهای باغها برای نشستن درست می کنند پیش آن سازم نشان این تخته زنگار را که اول (وحید قزوینی) در عرصه باغ تخته سنگی در (صیقلی بود از نگاه آینه روشندان) افتاده چوپشته در انگلی (اردو) تهر کافت مذکر سینه تاریک جهان تخته زنگار بود (اردو) **تخته شدن دکان** مصدر اصطلاحی بقول بحر و بهار و اند معنی بند شدن دکان **مؤلف** سبز تخته - مذکر -

تخته سائور اصطلاح - بقول برهان و بحر و بهار و (ناصری و بهانگیه ی دشت) (صاحب) جوهر آئینه ماگر نماید خویش را

تختہ از بال و پر طوطی شود و دکان ما پ (اردو) آورده کہ بمعنی جہت کردن بقاعدہ مذکور است
 دکان بند ہونا۔
 تختہ شدن یا قوت مصداق اصطلاحی۔ سیدہ تلنگ پامی زندان بت طناز نگار تختہ تلنگ

بقول وارستہ و بحر و بہار مسلح و مہوار شد نش پ و وابستہ و بہار و خان آرزو و در چراغ ہدایت
 (محسن تاثیر) مفتون راہ و رسم نہور نمی شود فکر اب) کردہ اند و خیال ماحق آنست کہ اصل
 پ یا قوت اگر چہ تختہ شود و نمی شود پ مؤلف این (تلنگ تختہ زدن) باضافت تلنگ است
 عرض کند کہ موافق قیاس است بر سبیل مجاز و کثرت و بقلب اصناف ہم مستعمل (خان خالص)
 ایست لطیف (اردو) یا قوت کا مسلح ہونا۔ اور چنین گروہ مردم تلنگ تختہ خواہی زد ہونا
 تختی کی شکل ین پھیلا ہوا ہونا۔
 الف) تختہ تلنگ اصطلاح۔ بقول بحر کشتی گیر و ن اور پہلو انون کی جہت اور چہلا

و رزش کشتی گیران است کہ ہفت ہشت تختہ پڑا جو تختہ کھڑا کر کے اُس پر سے چہلانگ مارتے
 قائم کردہ وزنگہا بستہ موضع مہمود بران تلنگ ین۔ مؤنت۔ (ب) استادہ تختون پر سے چہلا
 زند مؤلف عرض کند کہ تلنگ لغتیں و شین مجبہ مارنایہ فوجیون اور پہلو انون کی ایک و رزش ہے
 و الام مفتوح بمعنی جہت و پافشاندن شاطران و تختہ شیار اصطلاح۔ بقول مؤید بمعنی تختہ کہ
 کشتی گیران است بنیمو کہ پاشنہ پای ایشان بہ بر سر آن آہن باشد (کذا فی زفا نگویا) مؤلف
 سرین ایشان می رسد (کذا فی النجر) و ہم او۔۔۔ عرض کند کہ مرکب اضافی است۔ همان قلبہ کہ
 (ب) تختہ تلنگ زدن را بی اضافت بر تختہ آسیا گذشت (اردو) دکھو تختہ آسیا۔

تختہ عا اصطلاح بقول بھروہات برہا

مؤلف عرض کند کہ قناد بہ تشدید نون - حلوئی

مرادف تحت عا **مؤلف** عرض کند کہ موافق نام است و این مرکب اصنافی است (البوصیر

قیاس است و بہ ترتیب تم تعریفش خیال خود را مہذب نصیرای بدشانی) گلرخ غنچہ دہان من گل

نما کہ دہ ایم (اردو) و کیو تخت عا - شد خندہ زن پ از شکر ریزی چمن را تختہ قناد

تختہ قماش اصطلاح بقول بہار آسپہ

کرد پ (اردو) وہ تختہ جو حلوئی کی دوکان

از دو تختہ چوب سازد و دران قماشہارا کے آگے بچھایا جاتا ہے جس پر مٹھائی جاتی ہے

کاپا رند و باز بہ طباب محکم بند **مؤلف** تختہ قیمہ اصطلاح بقول بہار و بھروہات

عرض کند کہ بعض اقام قماش ریشمی ابریک تختہ تختہ چوبی کہ گوشت را بران بربند و قیمہ کنند

یہ چند و برای قماش ریشمی و تختہ اردو جانب (و حیدر) دلم دائم از وی سر اسیمہ است

طاقتہ قائم کنند بالای آن طباب کشند تا گرم تا از وسینہ ام تختہ قیمہ است پ **مؤلف** عرض

کدرش بخورد (محسن تاثیر) افتادہ ام کند کہ مرکب اصنافی است و این پارہ تہ و تختہ

بہ بند بگہاری عیال پ چون تختہ قماش کہ بند باشد خان آرزو در چرخ ہدایت ہم ذکر این کرد

با طباب پ (اردو) وہ تختہ جس پر ریشمی کپڑا (اردو) گندہ - بقول آصفیہ فارسی - اسم

لیٹا جاتا ہے یا وائی طاقتون کی دو جانب رکھ کر قیمہ کوٹنے کی لکڑی -

کستہ ہیں تاکہ کپڑے سے محفوظ رہے - مذکر - تختہ کردن **دکان** مصدر اصطلاحی -

تختہ قناد اصطلاح بقول بہار و اند

بقول بھروہات و اند معنی بند کردن دکان مراد

بافتہ تختہ کہ قناد و حلوئی - شیرینی ہا بران چہند (تختہ زدن دکان) **مؤلف** عرض کند کہ صراحت

کافی مبدرا نجا کرده ایم (محمد سعید اشرف ۵) و در سند اول استعمال همین مخفف (ار و و)
 تا قدت نرغ ناز کرده بلند یا تخته کرد دست سر و (الف) (۱) رسوا (۲) رسوائی یونشت (ب)
 و کان را پنهانی مباد که از سند بالا (تخته کرد و) رسوا کرد رسوائی کرد.
 دکان را پیدا است عیبی ندارد (ار و و) **تخته گردن** اصطلاح بقول بحر و انند
 دکان بند کرد.
 (الف) **تخته کلاه** اصطلاح بقول بهار عرض کند که معنی سخت گردن دارنده که پروا
 و بحر (ا) کلاه چوبینی که زنجیرها بدان بند و بر سر گام کند اسم فاعل ترکیبی است استعمال این
 بهرمان گذارند و رسوا کنند که آن را کلاه تخته و کلاه اکثر تزیینت اسپ می شود و معاصرین عجم بر زبان
 نیز گویند (تا شریف ۵) از که آموختی این حال دارند (ار و و) سخت گردن شریر گهوڑا
 که از اسپ کسان پرتو کنی نعل و مرا تخته کلاه فرامی منند زور گهوڑا.
 مؤلف عرض کند که از سند بالا **تخته گوی** اصطلاح بقول بحر و چوگان که سر
 (ب) **تخته کلاه فرودون** یعنی رسوا کردن آن مانند چیمه باشد و بدان گوی بازند مؤلف
 پیدا است پس الف یعنی رسوا باشد و مجازاً ۲۱۱ عرض کند که تشبیه کفگیر به از چیمه می نماید و نکته
 یعنی رسوائی هم بهار ذکر این کرده ولیکن تعریف اضافت (تخته گوی) است که مرکب انسانی است
 خوشی نکرد (محمد سعید اشرف ۵) نازد شهبان چوگان را مانند و حالا بر زبان معاصرین
 اگر چه بر تخت و کلاه پادشاه و در زینت با تخته کلاه است عجم همین چوگان است صاحب ملحقات بر زبان
 است اینجا پنهانی مباد که کلاه مخفف کلاه است این را (تخته گوی) به دو تخطائی نوشته خیال با

این است که غلطی کتبت را دریافتی بایستی وحدت ظاهری شود تا گوی محضه می ماند محقق بانام و نشان
 را داخل اصطلاح دانست. قیاس اوست این را مشاهده نموده باشد از اینجا است که در محضه
 (ارو) چونگان بقول آصفیه فارسی. این سکندری خورد معاصرین عجم با اتفاق
 اسم نگری گیند کا بلا کتی کاوند او وند جو سردارند (ارو) و گنجوخته گوی.
 کی طرف به کج بود.

تخته گوی بازی اصطلاح. اقرار نمود است از درین باب و کوبه تا بعد از این
 با پنجم و ششم فارسی تریه طباطبائی و آن تا سرحد روم و در حقیقت بایستی مراغه را
 چونکی است که خراسان راست می کنند و در تمام خوانند زیرا که تخته گاه ملاکوفان بوده و در
 در میان پیچیده بچگان در زمین زندگبار در حالت نموده و قبرش در میان دو آب جوی
 و آواز کند لوط و بهنوره نامند (کذا فی التفسیر) است مؤلفه و می کنند که مرکب اضافی است
 و اقول این تقریر را لفظ (تخته آبی) است (ارو) تحت ملاکونگه اس ملک کانام
 زیرا چه لنگر دوی شود مؤلفه عرض کند که بجز خود و در بند باد کوبه تا بعد از آنکه اور میدان
 نمیداند که چیز است و ناحق بناید فصل این است سرحد روم ملک واقع ہے۔

را بر اهل غلط می بود این همان (تخته گوی) باشد. تخته حسی سببان اصطلاح بقول لغات
 که گذشت و لفظ بازی بران اضافی شد و سپهر برهان و بحر (۱) کنایه از زمین است. بهار
 این را برشته های سخت مثل تار شکبوت می باشد گوید که (۲) مراد ف همان تحت حاسبان و
 که تار و پودش و دور دوری باشد که شبکه یا کنایه از زمین. صاحبان رشیدی و سراج همین

گفته اند مؤلف عرض کند که ما این را مردقش دیم و معنی اول را خلاف قیاس پذیریم و از اینکه محققین از باندان اعنی سروری و ناصری و جمیع از معنی ساکت اند بدون سند استعمال معنی اول را تسلیم نکنیم (ارو) ۱ از زمین بموت (۲) و یکو تخمه حاسبان اور تحت محاسبان	گفته اند مؤلف عرض کند که ما این را مردقش دیم و معنی اول را خلاف قیاس پذیریم و از اینکه محققین از باندان اعنی سروری و ناصری و جمیع از معنی ساکت اند بدون سند استعمال معنی اول را تسلیم نکنیم (ارو) ۱ از زمین بموت (۲) و یکو تخمه حاسبان اور تحت محاسبان
تخمه مشق کردن (ب) تخمه مشق کردن بقول آصفیه (۱) و تخم جی بر طریقه مشق کرده مین لکینه کی پی - لوح (۲) و پییر جو بیست تخمه محاسبان شود (ب) مقوله بقول طعقات برهان و بحر خاک بر سر افتد و گرد آلود شود و شود عرض کند که فارسیان چون کسی را بدو عا دهنند	تخمه مشق کردن (ب) تخمه مشق کردن بقول آصفیه (۱) و تخم جی بر طریقه مشق کرده مین لکینه کی پی - لوح (۲) و پییر جو بیست تخمه محاسبان شود (ب) مقوله بقول طعقات برهان و بحر خاک بر سر افتد و گرد آلود شود و شود عرض کند که فارسیان چون کسی را بدو عا دهنند
همین مقوله را استعمال می نمایند که موافق قیاس است (ارو) ۱ تم پر خاک پڑے - تخمه مشق (الف) تخمه مشق اصطلاح - بقول بهار و مفید به اضافت و بی اضافت (۱) تخمه که لطفاً و بی آن بران مشق کنند و (۲) هر چیزی که بسیار	همین مقوله را استعمال می نمایند که موافق قیاس است (ارو) ۱ تم پر خاک پڑے - تخمه مشق (الف) تخمه مشق اصطلاح - بقول بهار و مفید به اضافت و بی اضافت (۱) تخمه که لطفاً و بی آن بران مشق کنند و (۲) هر چیزی که بسیار
به استعمال آید (صائب ۵) لوح دلی که آئینه راز عالم است که حیف است حیف تخمه مشق است مؤلف عرض کند که مرکب اضافی در همین کنی (محسن تاثیر ۵) بی ستون آینه موت	به استعمال آید (صائب ۵) لوح دلی که آئینه راز عالم است که حیف است حیف تخمه مشق است مؤلف عرض کند که مرکب اضافی در همین کنی (محسن تاثیر ۵) بی ستون آینه موت

الف) تختة سرو اصطلاح بقول بحر تخته که با الف و ه بساط تخته جس پر نرد و کیمین. مذکر.	الف) تختة سرو اصطلاح بقول بحر تخته که با الف و ه بساط تخته جس پر نرد و کیمین. مذکر.
ب) (۱) آسمان. مذکر (۲) رات. مؤنث	ب) (۱) آسمان. مذکر (۲) رات. مؤنث
تخته سنج اصطلاح بقول بهار پاچه	تخته سنج اصطلاح بقول بهار پاچه
را سنج که از کمال برودت هوادر حوض یا	را سنج که از کمال برودت هوادر حوض یا
رود و دایمی بند و بغایت شفاف می باشد	رود و دایمی بند و بغایت شفاف می باشد
مانند آئینه قدما (یکمی شیرازی)	مانند آئینه قدما (یکمی شیرازی)
و ده چه زخست اینکه چو در تاب شد که آینه	و ده چه زخست اینکه چو در تاب شد که آینه
چون تخته سنج آب شد مولف	چون تخته سنج آب شد مولف
ب) مرکب توصیفی است و بقول خان آرزو مرکب	ب) مرکب توصیفی است و بقول خان آرزو مرکب
اضافی و معنی دوم هم موافق قیاس (ار دو)	اضافی و معنی دوم هم موافق قیاس (ار دو)

تخم بقول برهان و جهانگیری بفتح اول و ضم جمیم بروزن انجم (۱) بمعنی حریص و بقول جامع (۲) صاحب شرم صاحب ناصری بذکر معنی بالا گوید که به حامی مہلہ صحیح نہ به حامی عجمہ و لغت عرب است تہ فارسی (خاقانی) نامم مہای دولت و شہباز خضر تست پند کہ گس قرنجہ و فی زرع تخم است (۱) پیش دل شان سپهر و انجم پانین بوده در نج و آن تخم پانین صاحب شہباز اشارہ می کند بہ شعر دوم خاقانی کہ از ان فتح دوم و تشدید جمیم عربی ہم ظاہر است. خان آرزو در سراج بذکر قول رشیدی گوید کہ می تواند کہ از عالم پر و قر بود کہ مشد و مختلف ہر دو آید آنکہ مشد و مختلف کردہ اند چنانکہ ضابطہ فارسیان است کہ در الفاظ عربیہ نیز چنین متصرف

کنند پس قول جاگیر می خطاب نمود مؤلف عرض کند که تخم - جای مہلہ دوم در عربی زبان بہین آید کہ
 پستان و ہر چیز نوشتہ پس بی خوری صاحب ناصری است کہ ایراد درین لغت می کند با اعتبار
 صاحب جامع کہ محقق اہل زبانست و باعتبار دیگر محققین تحقیق پسند این را لغت فارسی زبان
 دانیم اگر در عربی زبان بہ جای مہلہ عوض خای مجہ بہ بہین معنی می بود دران حالت ما این را
 مقرر می کنیم بر سبیل تبدیل (ار ۹۰) (۱) حریص (۲) صاحب نشر -

تخرہ خان آرزو در سراج بحوالہ قوسی گوید کہ مخفف تخرہ بمعنی تمسخر است و می فرماید کہ عربی
 الاصل بود کہ فارسیان دران متصرف کردہ باشند دیگر بہہ محققین ازین لغت ساکت مؤلف
 گوید کہ اگر سزاگاہ این پیش شود ما این را اسم جامد فارسی زبان توانیم گفت محض بیان محقق بالا برآید
 این کفایت نمی کند (ار ۹۰) تمسخر - بزرگ تہوول نظرافت -

تخس بقول برہان و سروری و ناصری و جامع بفتح اول و ثانی بروزن عس تا فتن دل باشد
 از غم و الم و بعض می فرمایند کہ بسکون ثانی ہمہ گفته اند و بہ این معنی بجای حرف اول بای ابجد ہم
 بنظر آمدہ مؤلف عرض کند کہ ہمین لغت بوحدہ بمعنی شیر مردہ بر نشان اولش و بمعنی گداز و رنج بر
 نشان سوش گذشت و صراحت ماخذش ہمدرا بخاند کور پس این را سببش دانیم چنانکہ تیکوب
 و تیکوت (ار ۹۰) و کمیو جنس کے پہلے اور تیسرے معنی -

تخش بقول برہان بفتح اول بروزن رخش بمعنی (۱) بالا و صدر مجلس و (۲) نوعی از شیر ہم
 و (۳) تیر آتش بازی را نیز گفته اند و بقول بعض (۴) نوعی از کجاست کہ تیر بسیار کوچکی دارد -
 صاحب جامع گوید کہ تخشیدن بمعنی در صدر نشستن می آید پس صدر مجلس را تخش گویند و ذکر دیگر

سحافی هم کرده صاحب ماسری معنی چهارم را ترک کرده صاحبان رشیدی و سروری بر معنی چهارم
 قناعت کرده و نسبت معنی اول همین قدر گویند که کسی که با ناخشنود می گویند که تخشید خان از رو
 در سراج می طارند که صحیح آنست که تخشیدن بمعنی بالانشستن آمده و تیر آتش بازی را به همین نسبت
 تیر تخش گویند که در هوا بسیار بلند رود و ظاهر آنرا که را به بجز تخش گفته باشند که تیر آن در هوا بلند
 رود اگر چه انداختن تیر ناوک در هوا رسم نیست بلکه برداشتن بهار بند که معنی چهارم گویند که بعضی
 گویند تخش آن که در جنگ های هند و هندو آن آهنی باشد مخوف که از بار و پر کرده آتش
 در آن زنند و جانب خصم در هوا اندازند مقصود بهار و اینجا از معنی سوم است (طاهر و
 س) تو گوئی چو تیر تخش بلند پاک کرده است این ریشه در خاک بند و دارسته شوق با
 بهار که خود بهار نقش برداشته صاحب تحقیق الاسطلاحات بر معنی سوم قانع (ظهوری س)
 بعضی که خطا گریه دهد که تیر که از تخش ابر و جبهه پاک (باتنی س) از سر و دست تیر زده رخس
 پاک به انسان که تیر از کمانهای تخش که مؤلف ازین کلام القبول معنی معاصرین سالخور و عجم هم
 جاد فارسی زبان است که بمعنی تیر است قدری غم دارد که تیر اندازان پاک بکدرت آن را بطرز
 می زنند که اول بالامی رود و بانه بر نشانه می افکند پس معنی دوم اصل است و معنی سوم می زان
 این تیر آتش بازی همانست که آن را در هندو بان گویند و بعضی چهارم مجازش که کمان تیر را به تخش
 گفتند که خم آن مثل تیر تخش باشد و معنی اول هم مجاز معنی دوم که صد نشین هم بلندی دارد چنانکه
 تیر تخش اول بلندی شود و این بمعنی اول اسم مصدر تخشیدن است که بجایش می آید معنی سبب که
 بعضی معاصرین عجم این را بمعنی چهارم اسم جاد و اند و معنی دوم را مجاز آن را تیر تخش بشبیه کمان

است و معنی سوم ہم مجازش کہ تیرا تباری مینی بان ہم خمیدہ باشند و انسہ اعلم بحقیقہ الحال (اردو)
 (۱) صدر نشین۔ بیر مجلس۔ پریسڈنٹ (۲) وہ تیر جس کو فارسیوں نے تیرنخ کہلے ہے جو کسی قدر خمدار
 ہوتا ہے اور بلند ہو کر کٹا کٹا ہونے کے سر پہ بیٹھتا ہے۔ مذکر (۳) بان۔ موٹ۔ بقول آصفیہ وہ
 تیر جو از قسم موٹائی ہے جو کٹے زمانہ کی لڑائیوں میں دشمن پر چھوڑا کرتے تھے (۴) مکان۔ موٹ
 دیکھو افغی و تیر بان۔

تختشا بقول برہان و جہانگیری و جامع بہ فتح لکھنؤ کرنے والا۔ ساعی۔ سنی کرنے والا۔	تختشا بقول برہان و جہانگیری و جامع بہ فتح لکھنؤ کرنے والا۔ ساعی۔ سنی کرنے والا۔
بر وزن احسا یعنی سنی کنندہ و کوشندہ (زراشت)	بر وزن احسا یعنی سنی کنندہ و کوشندہ (زراشت)
بہرام زیدی (۵) گھو تختشا بکار تو نہ پیوست	بہرام زیدی (۵) گھو تختشا بکار تو نہ پیوست
ہمی باشند و می دارند پیوست پ صاحب نوادر	ہمی باشند و می دارند پیوست پ صاحب نوادر
ذکر این بذیل مصدر تختشا نیدن کردہ گوید کہ این	ذکر این بذیل مصدر تختشا نیدن کردہ گوید کہ این
مجاز است چہ کہ در بالا روی سنی را دخل تمام	مجاز است چہ کہ در بالا روی سنی را دخل تمام
مؤلف عرض کند کہ درست گوید ولیکن از	مؤلف عرض کند کہ درست گوید ولیکن از
حقیقت چہ خبر نمی دہد کہ این اسم مرکب است	حقیقت چہ خبر نمی دہد کہ این اسم مرکب است
بامر حاضرش تختشا و الف فاعلی کہ افادہ اسم فاعل	بامر حاضرش تختشا و الف فاعلی کہ افادہ اسم فاعل
کند چنانکہ دانا و بینا و جویا و پویا و این اصلا اسم	کند چنانکہ دانا و بینا و جویا و پویا و این اصلا اسم
جامد غنیمت بلکہ بقاعدہ فارسی لفظی است کہ از	جامد غنیمت بلکہ بقاعدہ فارسی لفظی است کہ از
مشقات مصدر پیدا شد (اردو) کوشش یا معروف و علامت مصدر دن۔ برہان الف	مشقات مصدر پیدا شد (اردو) کوشش یا معروف و علامت مصدر دن۔ برہان الف

اسم جامد دانست غلط کرد (ارو) الف	بلندی بریشہا (ب) بلندی پریشہا۔
تخفیف بقول بہار سبک کردن می فرماید کہ بالفظ دادن و کردن مستعمل مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است بالفتح فارسیان استعمال این بمعنی سبک بامصادر و ترکیب فارسی کرده اند کہ در ملحقات می آید (ارو) تخفیف بقول آصفیہ عربی اسم مؤنث یکی۔	تخفیف بقول بہار سبک کردن می فرماید کہ بالفظ دادن و کردن مستعمل مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است بالفتح فارسیان استعمال این بمعنی سبک بامصادر و ترکیب فارسی کرده اند کہ در ملحقات می آید (ارو) تخفیف بقول آصفیہ عربی اسم مؤنث یکی۔
تخفیف تصدیع استعمال بقول بہار (الف) تخفیف زحمت کردن استعمال	تخفیف زحمت کردن استعمال
مرادف تخفیف زحمت مؤلف عرض کند کہ (ب) تخفیف کردن صاحب	تخفیف کردن صاحب
استعمال این در فارسی زبان بسیار کم است۔ آصفی ذکر ب کرده از معنی ساکت مؤلف البدیہ تخفیف زحمت بر زبان است بمعنی کمی ز (ارو) تخفیف تصدیع تخفیف زحمت دونوں و کرن بین ستمل ہیں بمعنی حقیقی بیہ تکلیف کسی کم کردن است و ب ہم بمعنی کم کردن ستمل۔ تخفیف دادن (ب) مصدر اصطلاحی۔ صاحب	آصفی ذکر ب کرده از معنی ساکت مؤلف البدیہ تخفیف زحمت بر زبان است بمعنی کمی ز (ارو) تخفیف تصدیع تخفیف زحمت دونوں و کرن بین ستمل ہیں بمعنی حقیقی بیہ تکلیف کسی کم کردن است و ب ہم بمعنی کم کردن ستمل۔ تخفیف دادن (ب) مصدر اصطلاحی۔ صاحب
آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی سبک کردن و آسانی پیدا کردن است (طالب آملی) حدیث عشق دراز است تکلیف کو کم کرنا ب کم کرنا تخفیف کرنا ہلکا کرنا و یار نازک طبع پر دماغ در دسرش نیست (ارو) ہلکا کرنا۔ بار	آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی سبک کردن و آسانی پیدا کردن است (طالب آملی) حدیث عشق دراز است تکلیف کو کم کرنا ب کم کرنا تخفیف کرنا ہلکا کرنا و یار نازک طبع پر دماغ در دسرش نیست (ارو) ہلکا کرنا۔ بار
ہم دہم تخفیف کو (ارو) ہلکا کرنا۔ بار	تخفیف بقول بہار دستار کو چکی کہ ہنگام خواب و خلوت لبر پختی نسبت بعامہ سبک باشد (محسن تاثیر) اگر خفت نمی آرد بر ترک کردن

باز چہ بر سر نہد تخفیفہ ہر کس بی تکلف شد بہ محفل
 کا شفی (۵) گجاست راحت تخفیفہ و سبک روی کہ کہ استعمال این بہمین معنی در عربی یافتہ
 علاقتہ نیست بدستار اعتبار مراد بہ خان آرزو در اشعار این را سقرس دانیم (ارو) و مختصر
 چراغ ہدایت گوید کہ لغت عربست صاحب رومال جو عامہ سے چھوٹا ہوتا ہے جسکو خلوت میں سیر
 تحقیق الاصطلاحات گوید کہ ہامی نسبت با وقت سیرین لپیٹ لیتے ہیں مذکر۔

تخلص اناں آرزو چراغ ہدایت گوید کہ (۱۱) لفظی کہ شاعر برای خود مقرر کند و (۲)
 بیتی کہ شاعر تخلص خود و ران کند (کمال نجد) تخلص ہامی تو بس نامدار است بہ مؤلف
 عرض کند کہ صاحب انندی فرماید کہ عربی است و در اصطلاح شعرا (۱۲) نام مدح آور دہ
 است (کذا فی الجامع الصنائع) انا در اساس الفضل کہ تصنیف قاضی شہاب الدین
 باشد مندرج است کہ حسن تخلص آنست کہ خروج از غزل و دخول در مدح
 بہ احسن وجہ باشد و درین معنی لغوی مرغی می شود زیرا چہ رستن از غزل است
 مؤلف عرض کند کہ در عربی زبان مطلق بمعنی رسیدن است و معنی اول یافتہ نمی شود
 معلوم می شود کہ مفرس است و فارسیان بمعنی اول استعمال کردہ اند و
 بمعنی دوم مقطع مستعمل است نہ تخلص و بمعنی سوم استعمال عرب است نہ فارسی
 (ارو) تخلص بقول آصفیہ عربی۔ اسم مذکر (۱۱) شاعر کا وہ مختصر اور فرضی نام جو شعریں
 والا جاتا ہے۔ مؤلف عرض کرتا ہے یہ شاعر کا وہ مختصر اور فرضی نام ہے جسکو شاعر اپنے اشعار
 میں اپنے آپ کو اس نام سے موسوم کرتا ہے (۲) مقطع۔ بقولہ۔ عربی۔ اسم مذکر۔

عزل یا قصیدہ کا آخری شعر جس میں شاعر کا تخلص واقع ہو۔ قدما شعر اول میں بھی تخلص ڈال دیا کرتے تھے کبھی فارسی اور اردو میں مطلع کو بھی مقطع بنا ڈالتے ہیں مؤلف عرض کرتا ہے کہ مطلع کی کیا خصوصیت ہے درمیان اشعار کسی ایک شعر میں بھی تخلص لایا جاسکتا ہے لیکن اُسکو مقطع نہیں کہہ سکتے اور نہ اُس مطلع کا نام قطع جس میں تخلص ہو (۳) ممدوح کا نام جو اشعار میں لایا جاسکے عربی میں تخلص کہا جاتا ہے مگر فارسی اور اردو میں ان معنوں میں استعمال نہیں ہوتا۔

تخلف بقول بہار واپس استادن از چہیری مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است یعنی و بقول منتخب واپس ماندن۔ فارسیان این را بمعنی رسائی نہ شدن و پست ہمتی و عدم ایفاء یا مصداق فارسی استعمال کنند کہ در مطبقات می آید (اردو) (۱) رسائی نہ ہونا کا حاصل ہے یعنی عدم رسائی ہوئی۔ پست ہمتی۔ ہوئی۔ عدم ایفاء۔ مذکر۔ وعدہ خلافی۔ ہوئی۔

تخلف افتاد استعمال۔ صاحب عرض کند کہ از سند پیش کردہ اشعار میں پست ہمت آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف

نشدن پیدا است (علی خراسانی ۵) بر چہرہ ما

عرض کند کہ از سند پیش کردہ اشعار میں رسائی خاک در دوست گواہ است کہ کرا طاعت

نشدن پیدا است (علی خراسانی ۵) بود

می خانہ نگار و دیگر تخلف ہو (اردو) پست

این مکتب پر روشن کہ در باب جناب تو بہ تخلف ہمت ہونا۔ انکار کرنا۔

تا بد افتاد در اقوال الناسانی ہو (اردو) رسائی

تخلف کردن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف

عرض کند کہ از سند پیش کردہ اشعار میں پست

که بعضی و فاکردن است (خان آرزو) آرزوی ماکه با و اینم نیست (اردو) می کند و عدد و اعیار و تخلف و رز و پاجیه کند و فاکرنا -

تکمله بقول برهان و جامع و رشیدی و جهانگیری بفتح اول و لام و سکون ثانی یعنی (انعلین) و (۲۱) عصا و (۳۱) ریزه و خرده هر چیز صاحبان سروری و نامری و مؤید بر معنی اول و دوم قانع (شمس فخری) ایاتهای که بر سائل که آید پادشاه و توبی دستار و تخلص (منجک) (۵۲) اندر فضل توقم گوئی چون تخلص کلیم میبرد پادشاه آرزو و در سراج شفق بابرهان و عرض کند که صاحب اندر صراحت کند که لغت فارسی است اسم جامد فارسی قدیم دانیم و حالاً بر زبان معاصرین عجم نیست (اردو) (۱۱) انعلین بقول آصفیه عربی - مذکر - دو تون جوتیان جوتون کا جوڑا (۲۱) عصا بقوله عربی - اسم مذکر - لاطمی - یونما - چوب دستی - دلیجو باز (۳۱) هر چیز کا خرده - ریزه - مذکر -

تکمله بقول برهان بضم اول و فتح ثانی و سکون سیم (۱۱) پارچه باشد که شاربچیان بر سر چوب بندند و بدان از هوانا بر بایند و سکون ثانی (۲) دانه و اصل هر چیز و (۳۱) مرغی را نیز گویند بعربی بیضه خوانند و (۴) مطلق بیضه - نیز گفته اند اعم از ماکیان و غیر ماکیان و (۵) یعنی منی و آب پشت هم هست که ماده وجود حیوانات و (۶) یعنی اصل و نسب و نژاد و نژاد صاحبان جهانگیری و سروری بر معنی اول قناعت کرده اند صاحب جامع مذکر همه معانی نسبت معنی چهارم تشخیص بیضه مرغ کند معنی دوم بخصوصیت بیان نکرد - صاحب رشیدی مذکر معنی اول و دوم معنی چهارم را مخصوص با مرغ کرده و ذکر معنی ششم هم فرموده صاحب

اشاره معنی دوم کرده گوید که آن اصل بر چیز است و نیز (ما) اول صاحب فدائی می فرماید که دانه
 بر چیز که بکارند و سبز شود و خوشه های میوه بار آرد و آنچه بتازی بیضه خوانند و آن را خاک هم نامند
 و تخم گوثر و کنجشک و مانند آن و (۸) خایه مردم نیز (شمس فخری طه) بکه آنگاه شاه زرنج شد و چرخ
 سازد و مرطاب بر تخم بخان آرزو در سراج گوید که معنی اصل و نژاد است و مطلق بیضه و اغلب
 که این هر دو در اصل مجاز بود که شهرت گرفته چه تخم در اصل دانه را گویند و بکری معنی اول می فرماید
 که این تصحیف تخم است صاحب محیط بر تخم می فرماید که اسم فارسی بزر است و بیض طیار را نیز مثال
 و سر یک مقام خود مسطور چنانچه در بزر نیز امیاریافته مؤلف عرض کند که حقیقت بیضه بجای نشو
 بهار گوید که اصل و نژاد و تخم غله و درخت چون تخم کدو و تخم ریحان و تخم گل و تخم سفید و
 امثال آن و بمعنی بیضه مرغ و منطقه حجاز است و بالفاظ افکندن و بالیدن و بر خاک افشاندن
 و پریشان کردن و در خاک کردن و دمیدن و سبز شدن و فرو کردن و کاشتن و کردن و نهادن
 استعمال می گوئیم یعنی اول تخم بای فارسی اصل است چنانکه اشاره این همه را بجا کرده ایم
 و ساحت ماخذ بر لغت گذشت و این را مبدل تخم دانیم و همین مثال اول این تبدیل است و
 معنی دوم ملکیه به معانی مجاز هم جا بد فارسی زبان و معنی سوم مجازش که آن را تخمه هم نامند
 که این معنی پیدامی شود از اینکه تخم در غذای غیر بچینه هضم نمی شود و تخمه هاضمی گردد و این را بدین معنی
 مختلف تخمه دانیم و تخمه بقول صاحب منتخب در عربی زبان یعنی مطلق ناگواری طعام است صاحبان
 اند و غیاث تخمه را بمعنی بیاضی طعام از امتلافت عرب گویند و معنی چهارم و پنجم و ششم و هفتم
 و هشتم همه مجاز معنی دوم موافق قیاس است و استعمال این با مصداق در ملحقات می آید (ارو)

(۱) وکھوچم (۲) وکھو نبر (۳) تخمہ - بقول آصفیہ - عربی - اسم مذکر - ایک قسم کی قے جو بھنبی یا مونا
 غذا سے جو جاتی ہے اس میں اور بھنبی میں یہ فرق ہے کہ یہضہ اخلاط غذا میں فساد ہو کر ہوتا ہے اور تخمہ
 غذا کے فساد سے (۴) تخم - بقول آصفیہ - فارسی - اسم مذکر بیضہ - اٹھا (۵) منی بقول آصفیہ - عربی
 اسم مؤنث - آب پشت - آدمی کا بیج - نطفہ - وہ سفید مادہ جو آدمی کے عضو تناسل سے بروقت جماع
 خارج ہوتا ہے اور اس سے حمل قرار پاتا ہے (۶) تخم - بقولہ - فارسی - اسم مذکر نسل (۷) تخم - بقولہ
 مذکر - اولاد (۸) تخم - مذکر بقولہ - خایہ -

تخمار بقول برہان و جامع بضم اول بوزن بلغاریہ نسبت کہ پیکان نثار دو بجائے پیکان
 گریہ دار و صاحب رشیدی گوید کہ این را تخمار و تکہ ہم گویند صاحب ماصری گوید کہ بجای پیکان
 گریہ دار قبیلہ شکل تخم کو تروازان اور تخمار گویند و تخمار ہم منسوب بہ تکہ و گوید کہ در بہار عجم آرد
 و در فرنگ بگیاں فستیم **مؤلف** عرض کند کہ ہر دو ماخذ بیان کردہ صاحب ماصری موافق قیاس
 و این را اسم جامد فارسی زبان دانیم (اردو) تخمار یا تخمار تیر کی ایک قسم کا نام ہے جس میں پیکان
 کے عوض ایک گزہ ہوتی ہے - مذکر -

تخم افشاندن مصدر اصطلاحی - صاحب (ظہوری ۵) شراب از خوی برویش تخم افشاندن
 آصفی ذکر این بجا آہ بہار کردہ از معنی ساکت ہو تو ان خورشید از رویش در گرد و پ (اردو)
مؤلف عرض کند کہ بویدن و کاشتن تخم باشد بیج بونا دکن میں بیج چترکنا بھی کہتے ہیں -
 در خاک (صائب ۵) ہر کسی تخمیں بجاک افشاندن **تخم افکندن** مصدر اصطلاحی - صاحب (نای)
 و مادہ یوانکان پ وائے زنجیر در دمان صحر اکاشتیم ذکر این کردہ گوید کہ مراد تخم افشاندن است

مؤلف عرض کند کہ صراحت معنی ہمدراستا کر دین از در خویش با تخم خواب اندر دماغ پاسبان
 کردہ ایم (ثانی شہدی) اسکے باطن ^{گلہ} اگلندہ ام ^{ارو} (دیکھو تخم افشانند)۔
حق بقول بہار صبح بہرہ وقاف افزا چوبی کہ بر سر میخ زنند تا میخ در زمین خوب فرو رود
 و استوار باشد (میرنجی کاشی) اول با عاشق ز زمی دم زد پس صد مہ سنجیم ز قفای ہم
 کہ تا بندگمزد و زمین اول میخ و تخم بہ فرس نتوان محکم زد **مؤلف** عرض کند کہ تا قاف ہمین
 معنی لغت ترکی است (کذا فی لغات ترکی) فارسیان بخند و او و تبدیل قاف ^{تای} تجمہ
 (چنانکہ برق و برنج) این را مفسر کردہ بالضم خواندہ اند (ارو) دکن میں ہو گئی ہے
 مین۔ صاحب آصفیہ نے ہو گئی پر فرمایا ہے۔ ہندی۔ اسم مؤنث۔ زمین کوٹہ کا چوبین آلہ
 بہ شکوب بھی اردو میں مستعمل ہے۔

تخم انداختن مصدر اصطلاحی۔ صاحب ہرچہ نوشتہ بالقلش بر (بجنگ) ان کریمہ
 آصفی ذکر این کردہ گوید کہ مراد تخم افشانند (ارو) دیکھو جنگ روان۔
مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است (الف) تخم باختن مصدر اصطلاحی بقول
 (نوحی جنبوشانی) قطرہ بر خاک دل از آب صاحب آصفی بحوالہ وارستہ روز نوروز
 ہک انداختم با تخم پاکی یافتم برجای پاک انداختم و عید بر میضہ ہای رنگین بازی کردہ و پسند
 (ارو) دیکھو تخم افشانند۔
تخم اہر اصطلاح۔ بقول محیط اسم لسان ^{الفتح} (ب) تخم بازی پیدا است (س) کہ در
 است **مؤلف** عرض کند کہ بر لسان العصابہ ہنگامہ ساری کند کہ ز روی طرب تخم بازی

<p>کنند؛ مؤلف عرض کند که وارسته ذکر تخم بازی بهین معنی کرده و صاحبان بحر و بهار هم این را آورده امی گوئیم که اگر از بخواهیم که صدر قائم کنیم الف درست نباشد بلکه ----- گوید که معنی کاشتن تخم است مؤلف عرض کند</p>	<p>کنند؛ مؤلف عرض کند که وارسته ذکر تخم بازی بهین معنی کرده و صاحبان بحر و بهار هم این را آورده امی گوئیم که اگر از بخواهیم که صدر قائم کنیم الف درست نباشد بلکه ----- گوید که معنی کاشتن تخم است مؤلف عرض کند</p>
<p>(ج) تخم بازی کردن مصدر آنست و از سبب از سبب صدری که پیدای شود و موافق ثخا بالا مصدر آمد کتب ----- آن را قائم کرده ایم صله بر رایج تعلقی نیست</p>	<p>(ج) تخم بازی کردن مصدر آنست و از سبب از سبب صدری که پیدای شود و موافق ثخا بالا مصدر آمد کتب ----- آن را قائم کرده ایم صله بر رایج تعلقی نیست</p>
<p>(د) تخم بازی کردن پیداست که صفا (کلمه میدانی) و همگان بهین و کاشانه بحر و کاشانه معنی کرده و ب حاصل الصد نهال تاک یا بهیم کاشانه کرده و بی فرو کاشانه</p>	<p>(د) تخم بازی کردن پیداست که صفا (کلمه میدانی) و همگان بهین و کاشانه بحر و کاشانه معنی کرده و ب حاصل الصد نهال تاک یا بهیم کاشانه کرده و بی فرو کاشانه</p>
<p>(ج) است و بس (اردو) الف و ج و د (اردو) تخم بونا تخم بر جیدین مصدر اصطلاحی - بقول</p>	<p>(ج) است و بس (اردو) الف و ج و د (اردو) تخم بونا تخم بر جیدین مصدر اصطلاحی - بقول</p>
<p>(ب) اسی کھیل کو فارسیوں نے تخم بازی کہا ہے تخم بالیدین مصدر اصطلاحی - صاحب</p>	<p>(ب) اسی کھیل کو فارسیوں نے تخم بازی کہا ہے تخم بالیدین مصدر اصطلاحی - صاحب</p>
<p>اصفی گوید که معنی سبز شدن تخم است مؤلف عرض کند که معنی فعلی این کلام شدن تخم از بالیدن تخم حاصل گشت</p>	<p>اصفی گوید که معنی سبز شدن تخم است مؤلف عرض کند که معنی فعلی این کلام شدن تخم از بالیدن تخم حاصل گشت</p>
<p>است و کنایه باشد از پیداشدن درخت از و (الف) تخم بر خاک افشاندن استعمال صائب (س) در گذر زین عالم پر شور و شر (ب) تخم بر خاک رنجیدن صاحب</p>	<p>است و کنایه باشد از پیداشدن درخت از و (الف) تخم بر خاک افشاندن استعمال صائب (س) در گذر زین عالم پر شور و شر (ب) تخم بر خاک رنجیدن صاحب</p>

افشا ندن گذشت (دانش مشهدی) شب بنگ می فرماید که بر شاخای آن ثمر در خلاف شبیه به دیگر گوش افلاک ریخت و دانه های اشک طبل گل انار در شکل و آن ملو از از تخم شبیه تخم کشت تخم گل برخاک ریخت و مؤلف عرض کند که و غیر مدور و آن سه نوع است سیاه و سرخ موافق قیاس است (ارو) بیج بونا - سپید و قوت تخم آن تا کمال باقی می ماند و آن تخم بر خیزیدن استعمال - مرادف تخم برخاستن مختلف الطبع است چنانچه سیاه آن سرد و خشک یعنی پیداشدن درخت از زمین (ظهوری) در آخر سوم و سرخ آن در اول سوم و سفید آن کجا بر سینه آلوده و اعش می شود و غرس می کند تخم کمتر و جمیع اقسام آن محذر منوم محقق مسکن است اگر تخم خونی از زمین پاک بر خیزد و مؤلف عرض خبراتی و منافع بسیار دارد (الخ) (ارو) کند که موافق قیاس است (ارو) بیج گنا بنگ که بیج مذکر -

دکن مین موکا نکنا کته پین - تخم پاشیدن استعمال - صاحب آصفی

تخم بنگ استعمال - بقول برهان آنست گوید که المعنی تخم افشا ندن باشد مؤلف عرض که بعربی بذر البنج نام است و آن را خداع الزجاء گوید که موافق قیاس است (اوحدی کرمانی) نیز گویند و آن سه نوع می باشد سفید و سیاه و در بوم بر زمانه جنت و تخم گل آفتاب پاشید سرخ و بهترین آن سفید - بعد از آن سرخ و (ارو) و دیگر تخم افشا ندن -

سیاه و آن زهر است و سرد و خشک در سیم - تخم ترشه اصطلاح - صاحب محیط گوید که مؤلف گوید که صاحب محیط ذکر این نکرد و بفارسی تخم حمض را نام است و بر حمض گوید بر زهر البنج برای تهر حواله بیج می دهد و بذل بنج که بفارسی ترشه مؤلف عرض کند که مراد

<p>ترشه بجایش می آید (اردو) دیکھو ترشہ یہ ہے اس کے بیچ میں نہ کر۔</p>	<p>اطر لیلال نوشته یادگارش در مقصودہ کردیم وبرخی ازان بر اطر لیلال در مدودہ حیف است</p>
<p>تخم تونز اصطلاح - بقول محیط دوائی است ہنگامہ کہ وہ تہیہ این متحقق نشد کہ چہ فارسیان بشکل کبابہ خندان در فراج گرم و خشک - نافع ریاح و در دشکم و اہل ہند عرق این می کشند و بہ استعمال</p>	<p>تخم تونز اصطلاح - بقول محیط دوائی است ہنگامہ کہ وہ تہیہ این متحقق نشد کہ چہ فارسیان بشکل کبابہ خندان در فراج گرم و خشک - نافع ریاح و در دشکم و اہل ہند عرق این می کشند و بہ استعمال</p>
<p>می آرند و در طبوغات نیز و اگر بقدر چار دہام گرفته در یک آثار آب بخوشانند کہ سوم حصہ بنا وصاف کردہ مضمنہ نمایند نافع در دوندان</p>	<p>جامع و سراج کبابہ از پرانگندہ و پریشان - مؤلف عرض کند کہ صاحب ہاند صراحت کافی بر</p>
<p>است مؤلف عرض کند کہ حیف است کہ خود محیط صراحت این نکرد کہ چہ چیز است و نام این گیسو ہم نہ نوشت - بخراین چارہ نیست کہ برین قنات</p>	<p>چہود کردہ گوید کہ چہود نام درختی است بلند و بالا کہ ہندی تاثر نامند و چون سیوہ او بختہ</p>
<p>کنیم (اردو) تونز کے بیج - افسوس ہے کہ تونز کا مشہور نام معلوم نہ ہو سکا - تخم تونز تخم جاروب اصطلاح - بقول برہان</p>	<p>و پرانگندہ شود بحدیکہ اگر بخوانند کہ آن را دینا یکایک بیابند از اینجا است کہ فارسیان تخم</p>
<p>و رشیدی و سراج دوائی است کہ آن را بر اطر لیلال خوانند صاحب جامع بر نام دوائی مؤلف عرض کند کہ صاحب محیط بہ نسبت</p>	<p>چہود پرانگندہ و پریشان را گفتند (اردو) تخم حیزی بر افادان بقول بحر و وارستہ بمعنی نابود و معدوم شدن</p>

<p>آن یحقیقی که نام و نشان از و نماند (طغرا) تخم خلایا اصطلاح - بقول برهان و جاب تا کف کشودیم بر شاخ عشرت پد شد قحلی گل و رشیدی و سراج و محیط همان تخم جابروب تخم بر افتاد و مؤلف عرض کند که گزشت مؤلف عرض کند که وجه تسمیه ایست موافق قیاس و ما این اصطلاح را این هم بوضوح نه پیوست و الله اعلم و اشار محققین به ثبات دانیم و سند بالا هم تقاضا این بر اطرلایل بقول محیط گزشت (ارو) آن می کند اگر سندی دیگر تعمیم معنی بدست و کیهو تخم جابروب او را اطرلایل -</p>	<p>آن یحقیقی که نام و نشان از و نماند (طغرا) تخم خلایا اصطلاح - بقول برهان و جاب تا کف کشودیم بر شاخ عشرت پد شد قحلی گل و رشیدی و سراج و محیط همان تخم جابروب تخم بر افتاد و مؤلف عرض کند که گزشت مؤلف عرض کند که وجه تسمیه ایست موافق قیاس و ما این اصطلاح را این هم بوضوح نه پیوست و الله اعلم و اشار محققین به ثبات دانیم و سند بالا هم تقاضا این بر اطرلایل بقول محیط گزشت (ارو) آن می کند اگر سندی دیگر تعمیم معنی بدست و کیهو تخم جابروب او را اطرلایل -</p>
<p>تخم خلایا اصطلاح - بقول برهان و جاب تا کف کشودیم بر شاخ عشرت پد شد قحلی گل و رشیدی و سراج و محیط همان تخم جابروب تخم بر افتاد و مؤلف عرض کند که گزشت مؤلف عرض کند که وجه تسمیه ایست موافق قیاس و ما این اصطلاح را این هم بوضوح نه پیوست و الله اعلم و اشار محققین به ثبات دانیم و سند بالا هم تقاضا این بر اطرلایل بقول محیط گزشت (ارو) آن می کند اگر سندی دیگر تعمیم معنی بدست و کیهو تخم جابروب او را اطرلایل -</p>	<p>تخم خلایا اصطلاح - بقول برهان و جاب تا کف کشودیم بر شاخ عشرت پد شد قحلی گل و رشیدی و سراج و محیط همان تخم جابروب تخم بر افتاد و مؤلف عرض کند که گزشت مؤلف عرض کند که وجه تسمیه ایست موافق قیاس و ما این اصطلاح را این هم بوضوح نه پیوست و الله اعلم و اشار محققین به ثبات دانیم و سند بالا هم تقاضا این بر اطرلایل بقول محیط گزشت (ارو) آن می کند اگر سندی دیگر تعمیم معنی بدست و کیهو تخم جابروب او را اطرلایل -</p>
<p>تخم خرام اصطلاح - بقول بجز و بهار - و در غایت تمخی بود و نبات آن را بهرنی تیل حرام زاده و ولد الزنا (محسن تاثیر) الغراب و حرز الشیاطین نامند مؤلف عرض در نشر و نمشین کافی تو زبام آخری گیرد که اشاره این بقول محیط بر اطرلایل کرده ایم اول و دین از تو این تخم حرام آخری خان آرشد (ارو) و کیهو اطرلایل -</p>	<p>تخم خرام اصطلاح - بقول بجز و بهار - و در غایت تمخی بود و نبات آن را بهرنی تیل حرام زاده و ولد الزنا (محسن تاثیر) الغراب و حرز الشیاطین نامند مؤلف عرض در نشر و نمشین کافی تو زبام آخری گیرد که اشاره این بقول محیط بر اطرلایل کرده ایم اول و دین از تو این تخم حرام آخری خان آرشد (ارو) و کیهو اطرلایل -</p>
<p>در چراغ هدایت ذکر این کرده مؤلف عرض آنکه اسم فاعل ترکیبی معنی نسل حرام دارند و بجز مینی را گویند که در آن شاخهای درختان دار و دار حرام زاده - ولد الزنا - و کیهو فرو برده باشند یا چیزی کاشته باشند که بجز بچه گو - اسم مذکر -</p>	<p>در چراغ هدایت ذکر این کرده مؤلف عرض آنکه اسم فاعل ترکیبی معنی نسل حرام دارند و بجز مینی را گویند که در آن شاخهای درختان دار و دار حرام زاده - ولد الزنا - و کیهو فرو برده باشند یا چیزی کاشته باشند که بجز بچه گو - اسم مذکر -</p>

<p>کند که این زبان اهل شیراز است (میرنجابت ۵) صاحب آصفی کاشتن تخم است مؤلف عرض چشمه یاد قد توای سرو خوشخام پازگرمی تخمدان کند که اگر چه پند استعمال پیش نکرده ولیکن عینی ندارد نهال صومبر است پوزخان آرزو چراغ هدایت که موافق قیاس است (اردو) تخم زمین مین بونا و سراج هم ذکر این کرده (تأثیر ۵) جمع مال تخم در وودن مصدر اصطلاحی صاحب</p>	<p>مسک چون زمین تخمدان باشد پوزکیا مال او آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف آخر نصیب دیگران باشد پوزمؤلف عرض عرض کند که سند او بکارش نمی خورد و برای تخم کند که اسم فاعل ترکیبی است و کنایه باشد (اردو) کاشتن است که می آید (کمال اصفهانی ۵) و زمین جسمین درختون کی شاخین دابین یا چه تخم های برومند را با باغ وجود پوزمانه کشته تخم بونین جن کی جبرین پیدا مونس یا بیار بختی پر بوس ناریده بدرد پوزمخفی سباد که محقق میند و دوسری زمین مین منتقل کرتی مین موت تراود بر معنی شعر غور نکر و (اردو) ناقابل تجربه</p>
<p>تخم در خاک کردن مصدر اصطلاحی تخم دمیدن استعمال بقول صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت است</p>	<p>مؤلف عرض کند که معنی تخم کاشتن است که معنی حقیقی است (کلیم مهدانی ۵) چنین (مصاب ۵) این تخم توبه را که تو در خاک کرده که تخم تعجیل می دهد از خاک پوزقرب دانند و پوزا که موقوف آبیاری اشک ندامت است پوزداگمه نخورد و شکار پوز (اردو) پوزده پیدا</p>
<p>بونا دکن مین مولکا نکلنا</p>	<p>(اردو) بونج بونا</p>
<p>تخم زمین کردن استعمال بقول تخم رسدن استعمال بقول آصفی بالضم</p>	<p>تخم در زمین کردن استعمال بقول</p>

مرادف تخم دیدن است مؤلف عرض کند عرض کرده ایم و وجہ تسمیہ این بوضوح پیوست
 بعضی حقیقی است (انوری) تخمی کہ نزدیک و معاصرین عجم ہم بر زبان ندارند (اردو)
 از چہ کارم پوچیزی کہ نیام از چہ کارم پوچیزی کہ نیام (اردو) دیکھو اہل -
 عرض کند کہ این سند تخم رویند کہ مرادف **تخم ریجان** استعمال - بقول صاحب
 این بجای خودش می آید (اردو) دیکھو تخم رویند مؤید بعر بی بز را ریجان دوائی است محفل
تخم رسیدن مصدر اصطلاحی - صاحب جمیع اورام - صاحب محیط ذکر این تکرار و بر
 آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت و مہمان بز را ریجان گوید کہ تعریف این در ریجان
 سند کمال اصفہانی را برای این آورده کہ می آید و بر ریجان گوید کہ تخم آن گرم و خشک
 نقلش بر تخم درودن گذشت مؤلف عرض در اقل و خوردن سفوف آن با شکر صبح و شام
 کند کہ قوت امتیاز لفظ و معنی واحد صادرند نافع دوار و منافع بی شمار دارد مؤلف عرض
 لغو است و لغو (اردو) ناقابل ترجمہ - کند کہ مرکب اضافی است (اردو) ریجان
تخم رویندن استعمال - مرادف تخم رویندن کے بیج - ذکر -
 است کہ بجایش گذشت مؤلف عرض کند **تخم ریختن** استعمال - صاحب آصفی سند
 کہ سند انوری کہ در اینجا نقل شد سند این است این را بر (تخم بر خاک ریختن) نقل کردہ کہ
 بمعنی دیدن تخم باشد (اردو) دیکھو تخم رویند بجایش گذشت مؤلف عرض کند کہ ہر دو
تخم رھل اصطلاح - بقول محیط اہل آیکی است بمعنی حقیقی (اردو) دیکھو تخم
 مؤلف عرض کند کہ حقیقت اہل را ریجان بر خاک ریختن -

<p>تخم ریز اصطلاح - بقول سروری (۱) خاگینه (۱) خاگینه بقول آصفیه - فارسی - اسم مذکر -</p>	<p>(۱) خاگینه بقول آصفیه - فارسی - اسم مذکر -</p>
<p>و آن را خایه نیز گویند صاحب رشیدی ذکر این کرده صاحب بحر گوید که خاگینه و (۲) قبیله که در وقت بریان کردن تخم مرغ بران ریزند (۳) ملاکر قبیله کی طرح پکایا بواسا (۴) ناقابل زراعت کننده و (۵) محل زراعت - بیمار ترجمه (۳) کاشتکار - مذکر (۴) زراعتی بر معنی اول قانع - صاحب مؤید بحواله علی نمران</p>	<p>آپ فرماتے ہیں کہ خاگینہ دراصل خایہ گینہ تھا۔ تلمے ہوئے انڈے اور کتری ہوئی پیاز در وقت بریان کردن تخم مرغ بران ریزند (۳) ملاکر قبیله کی طرح پکایا بواسا (۴) ناقابل زراعت کننده و (۵) محل زراعت - بیمار ترجمه (۳) کاشتکار - مذکر (۴) زراعتی بر معنی اول قانع - صاحب مؤید بحواله علی نمران</p>
<p>بحر در معنی دوم می فرماید که چندان کفچه زنند که یکذرات می شود و منبوسه ازان سازند و با آن نیز خورند که برای قوت نافع بلکه النفع خان آرزو در سراج بر ذکر معنی اول و دوم قانع مؤلف عرض کند که معنی اول تخم درینجا بمعنی بیمنه و در معنی دوم طرز و تحریف محققین آن را معنی جلد گاه ظاهر کرد و حقیقه همان معنی اول است و مراد از قبیله - قبیله تخم مرغ است و بدین معنی اسم مفعول ترکیبی است و بمعنی سوم اسم فاعل ترکیبی و تخم درینجا بمعنی برز و بمعنی چهارم اسم مفعول ترکیبی و درینجا بمعنی تخم بمعنی برز باشد (ار دو بول و حیض و محل اورام بارده مؤلف عرض</p>	<p>تخم زرداب اصطلاح - بقول محیط بفارسی ثومون است و بر ثومون گوید که معنی آن را ثومون و ثرمون نوشته اند و بفارسی تخم زرداب و به ترکی صفرا اودی نامند تخم نباتی است شبیه به بجا کشی - نسبت آن جلا ہے سایه گیاه و آن شبیه به سداب تخم آن تلخ و تند و ریزه و گویند تر بد زردیخ و در افعال مشابه غریقی گرم و خشک و رسوم و تخم آن قوی الحار است و معنی و سهیل اخلاط مراری و غلیظ و حجاج اقسام کرم معده و جنین میت و بد بول و حیض و محل اورام بارده مؤلف عرض</p>

<p>کند کہ تخم تر بد است و بس (اردو) تربہ کے بیج۔ مذکر۔ وکیو باد روج اور اوقمین۔</p> <p>تخم مشہور اصطلاح۔ بقول محیط اسم خاشی</p>	<p>بیج۔ مذکر۔</p>
<p>تخم سرشتن مصدر اصطلاحی۔ صاحب است مؤلف عرض کند کہ خاشی یا خاشی مذکر شود و ظاہر اوجہ تسمیہ این جزین نباشد کہ خاشی عرض کند کہ یہی حقیقی است یعنی مخلوط کردن</p> <p>تخم در خاک و آب و امثال آن (فقیر) وکیو خاشی۔</p>	<p>تخم سرشتن مصدر اصطلاحی۔ صاحب است مؤلف عرض کند کہ یہی حقیقی است یعنی مخلوط کردن</p>
<p>در خاک و خون خویش سرشت تخم داغ و تالالہ (۱) تخم فشان</p> <p>مخفف ہمان تخم فشان</p>	<p>در خاک و خون خویش سرشت تخم داغ و تالالہ (۱) تخم فشان</p>
<p>تخم سرشتن در خاک کنایہ از کاشتن تخم کہ گذشت و الف اسم فاعل ترکیبی کنایہ از کاشکار کہ تخم می افشانند (ظہوری ط) در</p>	<p>تخم سرشتن در خاک کنایہ از کاشتن تخم کہ گذشت و الف اسم فاعل ترکیبی کنایہ از کاشکار کہ تخم می افشانند (ظہوری ط) در</p>
<p>تخم سرشتی اصطلاح بقول محیط تخم باد روج غم تخم فشان گشت ظہوری پ از گشت زبان</p>	<p>تخم سرشتی اصطلاح بقول محیط تخم باد روج غم تخم فشان گشت ظہوری پ از گشت زبان</p>
<p>باشد مؤلف عرض کند کہ باد روج بجایش درین توفیر بر آوردی (ولہ ط) بی ذکر توازن</p>	<p>باشد مؤلف عرض کند کہ باد روج بجایش درین توفیر بر آوردی (ولہ ط) بی ذکر توازن</p>
<p>گذشت و این تخم ہمان است و از بیکہ سبب اگر تخم فشانم پوز تار شد از خرقة پشینہ استعمال تخم این مثل تخم ریحان در شربت آفتہ برآمد پ مؤلف عرض کند کہ ہمچنین است۔</p>	<p>گذشت و این تخم ہمان است و از بیکہ سبب اگر تخم فشانم پوز تار شد از خرقة پشینہ استعمال تخم این مثل تخم ریحان در شربت آفتہ برآمد پ مؤلف عرض کند کہ ہمچنین است۔</p>
<p>یعنی در شربت پاشید می نوشند بناء علیہ (۳) تخم فشان کشتن مرادف (۲) کہ از اسم موسوم کہ دزد و حق آنست کہ باد روج سدا قول ظاہر است (اردو) (۱) کاشکار</p>	<p>یعنی در شربت پاشید می نوشند بناء علیہ (۳) تخم فشان کشتن مرادف (۲) کہ از اسم موسوم کہ دزد و حق آنست کہ باد روج سدا قول ظاہر است (اردو) (۱) کاشکار</p>

<p>تخم - دکن میں بیج چہر کنایہ سے ہے۔ تخم قشب استعمال - بقول محیط اسم این در عرض کند کہ ہم او بر قلم گوید کہ بگیلانی تخم کاجیر فارسی شہد انج صاحب برہان بر شہد ان گوید و تخم کاجیر نامند و قلم را در فارسی خشک کہ تخم نیک را نام است و قرب آن شہد انج نام است و تخم کافشہ ہم و تعریف خشک دانہ مؤلف عرض کند کہ تخم نیک بجایش گذشت بجایش می آید و رین جا اگر ہوس است۔ و قنب نیک را نام است و مرکب انسانی ہمین قدر بس است۔ مخفی مباد کہ (۱) است (ارو) و یکم تخم نیک - مذکر۔ مخفف (۲) باشد (ارو) خشک دانہ۔</p>	<p>(۲) تخم کاجیر حب القرم را نامند مؤلف تخم قشب استعمال - بقول محیط اسم این در عرض کند کہ ہم او بر قلم گوید کہ بگیلانی تخم کاجیر فارسی شہد انج صاحب برہان بر شہد ان گوید و تخم کاجیر نامند و قلم را در فارسی خشک کہ تخم نیک را نام است و قرب آن شہد انج نام است و تخم کافشہ ہم و تعریف خشک دانہ مؤلف عرض کند کہ تخم نیک بجایش گذشت بجایش می آید و رین جا اگر ہوس است۔ و قنب نیک را نام است و مرکب انسانی ہمین قدر بس است۔ مخفی مباد کہ (۱) است (ارو) و یکم تخم نیک - مذکر۔ مخفف (۲) باشد (ارو) خشک دانہ۔</p>
<p>تخم کاج اصطلاح - بقول محیط بفارسی - (الف) تخم کاریدن استعمال - صاحب چغوزہ را گویند مؤلف عرض کند کہ کاج بقول اسم صنوبر است پس معنی لفظی این مرکب اضافی از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی حقیقی تخم صنوبر باشد و از نیکہ چغوزہ را کہ می آید در است معنی بوییدن تخم باشد (ظہوری) و عربی زبان حب الصنوبر کیا نام است این شور دران وشت تخم می کارم پاک کہ آب برق ہم موافق قیاس و تعریف کامل چغوزہ مذکور بجوی گیاه می سوزد (طالب آملی) تخم شود (ارو) چغوزہ - بقول اصفیہ فارسی کہ باسید و فاکاشتہ ایم با بسر دوست کہ ناکا مذکر - ایک قسم کا سیو جو ستوی دماغ ہے انکاشتہ ایم و الف را ازین قائم کردہ ایم وخت صنوبر کا پھل۔ کہ مراد فب است و متشبین فارسی زبان تخم کاجیر اصطلاح - بقول محیط بفارسی - (الف) تخم کاریدن استعمال - صاحب چغوزہ را گویند مؤلف عرض کند کہ کاج بقول اسم صنوبر است پس معنی لفظی این مرکب اضافی از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی حقیقی تخم صنوبر باشد و از نیکہ چغوزہ را کہ می آید در است معنی بوییدن تخم باشد (ظہوری) و عربی زبان حب الصنوبر کیا نام است این شور دران وشت تخم می کارم پاک کہ آب برق ہم موافق قیاس و تعریف کامل چغوزہ مذکور بجوی گیاه می سوزد (طالب آملی) تخم شود (ارو) چغوزہ - بقول اصفیہ فارسی کہ باسید و فاکاشتہ ایم با بسر دوست کہ ناکا مذکر - ایک قسم کا سیو جو ستوی دماغ ہے انکاشتہ ایم و الف را ازین قائم کردہ ایم وخت صنوبر کا پھل۔ کہ مراد فب است و متشبین فارسی زبان</p>	<p>(الف) تخم کاریدن استعمال - صاحب تخم کاج اصطلاح - بقول محیط بفارسی - (الف) تخم کاریدن استعمال - صاحب چغوزہ را گویند مؤلف عرض کند کہ کاج بقول اسم صنوبر است پس معنی لفظی این مرکب اضافی از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی حقیقی تخم صنوبر باشد و از نیکہ چغوزہ را کہ می آید در است معنی بوییدن تخم باشد (ظہوری) و عربی زبان حب الصنوبر کیا نام است این شور دران وشت تخم می کارم پاک کہ آب برق ہم موافق قیاس و تعریف کامل چغوزہ مذکور بجوی گیاه می سوزد (طالب آملی) تخم شود (ارو) چغوزہ - بقول اصفیہ فارسی کہ باسید و فاکاشتہ ایم با بسر دوست کہ ناکا مذکر - ایک قسم کا سیو جو ستوی دماغ ہے انکاشتہ ایم و الف را ازین قائم کردہ ایم وخت صنوبر کا پھل۔ کہ مراد فب است و متشبین فارسی زبان تخم کاجیر اصطلاح - بقول محیط بفارسی - (الف) تخم کاریدن استعمال - صاحب چغوزہ را گویند مؤلف عرض کند کہ کاج بقول اسم صنوبر است پس معنی لفظی این مرکب اضافی از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی حقیقی تخم صنوبر باشد و از نیکہ چغوزہ را کہ می آید در است معنی بوییدن تخم باشد (ظہوری) و عربی زبان حب الصنوبر کیا نام است این شور دران وشت تخم می کارم پاک کہ آب برق ہم موافق قیاس و تعریف کامل چغوزہ مذکور بجوی گیاه می سوزد (طالب آملی) تخم شود (ارو) چغوزہ - بقول اصفیہ فارسی کہ باسید و فاکاشتہ ایم با بسر دوست کہ ناکا مذکر - ایک قسم کا سیو جو ستوی دماغ ہے انکاشتہ ایم و الف را ازین قائم کردہ ایم وخت صنوبر کا پھل۔ کہ مراد فب است و متشبین فارسی زبان</p>

و مصدر کار این را ترک نموده و ماهر و را کند که با تعریف این برانجک هم کرده ایم و این بجایش ذکر کنیم و سنداقل متعلق به الف است ظاهر امر گب اضافی معلوم می شود ولیکن حقیقت که محققین زبان دان آن را هم متعلق به ب دانسته اند لیکو هیچ معلوم نشد و وجه تسمیه این بوضوح نیست (ار دو) تخم بونا -

تخم کافش استعمال همان تخم کاجیره که گذشت کالادانه - نذکره - و یکموانجک - مؤلف عرض کند که ما اشاره این بقول محیط (ار دو) تخم کسان استعمال - بقول ماصری و اندنا همد را نجا کرده ایم - مرکب اضافی است و که در دو اها بکار برند و اسپرزه گویند و عربان صراحت کامل برخک دانه می آید (ار دو) را معرب کرده بذرقطونا خوانند مؤلف عرض کند که حقیقت این بر اسپرزه گذشت (ار دو) -

تخم لیکو اصطلاح - بقول محیط حب النیل و یکموان اسپرزه - است و هم او بر حب النیل گوید که بغاری این تخم کردن اصطلاح - بقول بهار که حش را تخم لیکو و تخم نیلوفر پیچ نامند و در انگریزی بذیل خایه گذاشتن کند مرادش که (۱) کنایه یومیاسرو یا و بهندی کاله دانه و کسواوم چا از بیضه دادن مرغ است و بقول آصفی (۲) وزیر کی و کوادوری با بجله دانه ایست سیاه که درن کاری که رنگ و عار بار آرد چنانکه گویند کو چکتر از خود غیر مدور و مغز آن سپید گرم و غلانه کس خایه نهاد و تخم کرد و هم او گوید که (۳) خشک در سوم - طلای آن جامی و نافع بر من یعنی کاشتن تخم است (خسرو ۳) گل کبر و بهق ابیض و نافع بسیار دارد مؤلف عرض کند که زمین سرخ و زرد و تشنه زردان که نقش تخم

است بقدر خاکشی سفید و امش که سردتر است کرده اند دیگر هیچ (ارو) حاشیش یک دو
 و نزد بعضی گرم و خشک استعمال آن از خارج کا نام ہے جس کو ہندی میں تخم گر ملی کہتے ہیں
 جائز چون در آب یا شیر گاوسایدہ کلف و **تخم کنب** اصطلاح بقول محیط بغاری
 امش و برش و در سازندہ براق و روشن نما شہد انج است و ہم او بر شہد انج گوید کہ
 و گویند تخم گر ملی ہمین است و آن در حاشیش شہد انج و شہد انک و شہد انق نیز گویند و ہم
 خواهد آمد و ہم او بر حاشیش گوید کہ ہمین را عرب شہد آنہ فارسی است و معنی آن سلطان
 بغاری حسن یوسف و ہندی تخم گر ملی و کلمی العجوب و سیرانی ذریع آدم و نیز بغاری تخم
 گویند و بقول صاحب قانون دوائی ارمنی او قنب نامند و آن بقول شیخ تخم درخت قنب
 و نیز فارسیں گویند و آن دانہائی است بسیار باشد و بقول شیخ گرم و خشک در سوم محل
 کوچک و سفید از خنکاش کو چکتر و سخت گرم و محقق بقوت و خلط آن قلیل ردی و مصدع
 و خشک در چہارم و بسیار تند و شخصی کہ در بزارت خود و در ان لطافت و جلاست و
 شدید داشته باشد اگر آن را نیم درم بہ آب منافع دارد و مؤلف عرض کند کہ مرکب اضافی
 گرم بخور و قی شدید آورد و چیزی شبیہ خون می نماید کہ ہم او بر کنب گوید کہ اسم فارسی
 قی می نماید و از ان نجات یابد و منافع بسیار است پس این همان تخم بنک باشد کہ گذشت
 دارد و مؤلف عرض کند کہ کر ملی ترجمہ ہندی (ارو) و کیو تخم بنک -
 حاشیش است فارسیان تخم حشیش را کہ یہ **تخم کوخچہ** اصطلاح بقول محیط باقلای
 الحنفی تقریباً بہ تبدیل رای مہملہ بلام استعمال مصری است مؤلف عرض کند کہ حقیقت

با قلابیایش و بر با سیر نوشت تا ایم و هم او بر کجبه کرد و چنانکه بچکان و سفلگان ماین استعمال را
 گوید که اسم هندی کیکیج است و کیکیج بقولش مشتاق سداستعمال می باشیم که محققین اهل زبان
 با قلابیت اندرین صورت معلوم می شود که این اعنی صاحبان سروری و جامع ازین ساکت
 کنایه ایست مغرس برای با قلاب (ار و و) و کمیو قول نامری که او هم صاحب زبان است البته
 با قلاب و با سمر اعتبار را شاید و معنی سوم مجاز معنی دوم باشد
 تخم گمان بقول برهان و مؤید و سراج بر (ار و و) (۱) خصیه - مذکر (۲) عمو با سچ بزر
 و وزن استخوان (۱) بیضه های آدمی را گویند (۳) خرفه های بچ - مذکر -
 و بعضی خصیتین خوانند و (۲) تخم روئیدنی تا تخم گذاشتن مصدر اصطلاحی - صاحب
 را هم نامند عمو با و (۳) تخم خرفه را خصوصاً اصغری ذکر این کرده گوید که (۱) کاری کردن
 صاحب نامری بر معنی اول و دوم قانع مؤلف که تنگ و عا بار آرد چنانکه فارسیان گویند
 عرض کند که طاهر القاعده فارسی جمع تخمه و ازینکه فلان کس روز جنگ هزار تخم و خایه بگذارد و با
 تخم یعنی خصیه و بزرگداشت و تخمه بهر دو معنی مؤلف عرض کند که معاصرین عجم تصدیق این
 بالا نیامده پس می بایست که جمع تخم را تخم ها گویند معنی می کنند که کنایه ایست و (۲) بمعنی حقیقی
 و این متصرف فارسیان است که های زائده بر تخم نهادن و بیضه نهادن طیور است (ار و و)
 فقط تخم زیاده کرده جمع آن بقاعده خود تخم گمان (۱) ایسا کام کر نامس کا مال مذابت بود (۲)
 کرد و معنی های آخره بدل کرد و بد کاف فارسی اندس وینا -
 و پس از ان الف و لون جمع در آخرش زیاده تخم مکل استعمال - بقول بهار گل که علم و را

و آن را قلمی نشانند درین صورت مراد از تخم اول بہار فضول محض است ما اتفاق داریم بحکم
گل گلبہای دیگر باشد مثل لالہ و نافرمان و غیرہ بیان کردہ صاحب محیط و ہمین است اصل زر
کہ گمان داریم کہ مراد از آن زردی گل است کہ گل مرکب اصنافی است (ار دو) زر گل بقول
در میانہ گل باشد و آن را زر گل و خرده گل نیز آصفیہ فارسی اسم مذکر پھول کے اندر کا
گویند صاحب محیط می فرماید کہ عبارت از ثمرہ ریزہ مؤلف عرض کرتا ہے کہ زر گل کے
آنست مانند نمکی باشد و افعال مانند و لیک نیچے گھنڈی کی شکل میں ایک چیز ہوتی ہے۔
است کہ عبارت از ثمر گل سرخ و صحرائی جس پر زر گل کے ریزے ہوتے ہیں و حقیقت
باشد و گویند ثمر گل سرخ آنست کہ بعد بحقیق فارسیوں نے تخم گل اسی کو کہا ہے۔
بر گل ظاہری شود سرخ رنگ و از غاب **تخم مرغ** اصطلاح بقول بحر و اند و مؤید
کو چک تر و گیلانی می نویسند کہ بز الرورد آنست بمعنی بیضہ مرغ است صاحب رہنمای بہوت
کہ در داخل گل سرخ بود و آن در حقیقت بحوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار ہم ذکر کیا
تخم آن نیست چون خشک آن بر لہات بیان کردہ و صاحب محیط آنچہ بذیل بیض آورده
خون آن قطع کند و بہترین آن خوشبو سرد و باقلش بر بیضہ کردہ ایم مؤلف عرض کند
خشک در دوم و در آن قبض ظاہر و تخفیف کہ تخم بمعنی بیضہ بجایش گذشت و این مرکب
است و افعال آن مائل بہ تبرید و تخفیف و اصنافی است (ار دو) مرغ کا انڈا مذکر
مقوی اعضا و محکم کنندہ آن و منافع بسیار بر بیضہ مرغ بھی بقاعدہ فارسی کہہ سکتے ہیں۔
وارد الخ مؤلف عرض کند کہ طبع آزمائی **تخم نہاد** مصدر اصطلاحی صاحب

آصفی ذکر این کرده گوید که معنی برینه نهادن باشد
 تا بجه برآید مؤلف عرض کند که موافق قیاس است
 (ار دو) اندے دینا -
 تخم نیلو فریج اصطلاح بقول مجید الباری معنی اول بر برهان قاطع اعتراض کرده می فرماید
 اسم حب النیل است و بر حب النیل اشاره کرده که مرض مذکور دیگر حیوانات را نشود مگر طيور را
 که ما نقلش بر انگلک کرده ایم مؤلف عرض کند که ناگوار این طبع من نیست که به آدمی شود و آن
 که حیف است که وجه تسمیه بوضوح نه پیوست را برینه خوانند بلکه تخمه مرض آدمی است بفتح تا
 حزنین که نیلو فریج را اسم فاعل ترکیبی است که در اصل و اول بود مشتق از و حامت و آن نقطه
 صفت تخم قرار دسیم و معنی لفظی این تخم که نیلو عربی است پس معنی اول نوعی از بیماری مرغ است
 را در پرچ و تاب دارد (ار دو) و دیگر انگلک -
 تخمه بقول برهان و جهالگیری و جامع و سرور تخم بر پایا بر بنقار پیدا می شود صاحب فدائی بر
 و رشیدی بنهم اول و سکون ثانی و فتح ثالث را
 مرضی است که آدمی و حیوانات دیگر را از خوردن اول و فتح دوم لغت عرب است بقول منتخب
 بسیار عارض شود خصوصاً بگوتر را که لبرجی برینه یعنی ناگواری و ناگواری طعم پس فاریان
 خوانند و (۲) معنی اصل و نثر او هم (حکیم سنائی) همین را سکون دوم برای مرضی خاص استعمال
 (۳) تخمه چون با نمه تباہ شود و معدّه پر شود و گند که از قصور با نمه عارض انسان شود
 دو تباہ شود و (فردوسی ۳) یکی آنکه از تخمه و همین را صاحب اکثر اعظم در دومی جلدش

<p>گوید کہ ازین مرض طعام در معده اصلاً مضطرب و همچنان باقی ماند و علاج این بعد قی باب و نمک هر چه در علاج فساد مضطرب مذکور شد حسب سبب بکار برند (الخ) و آنچه بطور و خصوصاً کتب را عارض شود دانہ ہاست بر مقدار یا بر پاشی و معنی دوم ہم موافق قیاس کہ تخم بمعنی خصیہ ہم آمد و شک نیست کہ یہ و معنی لفظ تخم و ہای نسبت در آخرش شامل و تخم بمعنی اول این بر معنی شش گذشت مخفف ہمین می نماید (ار دو) (د) تخم بقول آصفیہ مذکور و دیکھو تخم کے تیسرے معنی اور دن میں کبوتر دن اور پرندون کے اس معنی</p>	<p>کو بھی تخم کہتے ہیں جس سے پاؤں اور چوخی پر دانے نکل آتے ہیں۔ مذکر۔ (۲۱) اصل و نثر و تخم فروش اصطلاح۔ بقول ہر کسی کہ خوب برشتہ فروشد۔ بہار گوید کہ کسی کہ گنبد سیاه دہ و غیرہ مصالح نان بفروشد (میرزا طاہر وحید (۳) چہ گویم نہ بیدار تخم فروش پکہ در سنہ سوخت دل راز جوش پاخان آرزو در چرخ ہدایت در تعریف این با صاحب بحر مشفق۔ مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است (ار دو) وہ دکاندار جو بھونے ہوئے تخم فرو گرتا ہے جسکو فارسیوں نے تخم فروش کہا ہے</p>
<p>(الف) تخمیر قبول بہار یعنی شستن و می فرماید کہ بالفاظ کر دن مستقل مؤلف عرض کند کہ لفظ لغت عرب است فارسیان استعمال این بمعنی حاصل بالمصدر با ترکیب مصدر کر دن می کنند یعنی (ب) تخمیر کردن بمعنی خمیر کردن و شستن است (لا ابوالبرکات منیر) چون شوم نابود از غم باز بہر سوختن و عشق از آب و گل پروانہ تخمیر کند و مخفی مباد کہ ازین سند مصدر (ج) تخمیر کردن بہنم کاف پیدا است و تعریف کر دن و کندن بجای خودش می آید (ار دو) (الف) خمیر بقول آصفیہ عربی۔ اسم مذکر۔ شراہو آٹا یا کوئی اور چیز جس میں جوش و خم پیدا</p>	

ہو جائے۔ جوش ابال (ب و ج) خیر کرنا کہہ سکتے ہیں۔ برشتن کا ترجمہ۔

(۳۹۶۶)

تخمین لغت عرب است بالفتح و بقول منتخب بجان و قیاس سخن گفتن صاحب اندک جوالہ غیاث
بذکر معنی بالا گوید کہ اندازہ کردن ہم مؤلف عرض کند کہ فارسیان بہین معنی استعمال این
در فارسی زبان می کنند (ظہوری ۵) قیاسی نڈار و زہم چہ پرسی پو کسی مہر در دل تخمین
نہ چند (ارو) تخمینہ بقول اصفیہ عربی۔ اسم مذکر۔ اندازہ یکدمہ۔

(الف) **تخوار** بقول برہان و سروری بضم اول و او معدولہ بروزن دوچار نام پادشا
و ہناست کہ از سہارزان شکر کثیر و بودہ صاحب رشیدی گوید کہ این ملک را
ب **تخوارستان** نام است۔ خان آرزو در سراج بذکر (الف) ذکر (ب) ہم پیش
کردہ می فرماید کہ طغارستان معرب است و صراحت فرماید کہ الحال نام موضعی است در نواحی
بلخ و نام ملکی نیست مؤلف عرض کند کہ (ب) موافق قیاس است از قبیل ترکستان و ہندستان
(ارو) الف تخوار فارسی مین دہستان کے پادشاہ کا نام (ب) تخوارستان۔ دہستان کو
کہتے ہیں۔ مذکر۔

(۳۹۶۷)

تخیل بفتح اول و دوم و تشدید تخیالی صنوم بقول منتخب لغت عرب است یعنی در خیال
آوردن فارسیان استعمال این یعنی خیال می کنند مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است
(ظہوری ۵) کردہ سیرم از قشای مہمہ پو در تخیل آنکہ مہمان من است پو (و کہ ۵)
دیگر کمر بستہ شکیب و تخلص پو ہر کس کہ در تخیل تاب کمر نشست پو (ارو) خیال بقول
اصفیہ عربی۔ اسم مذکر بصورتہ و کمیوند کے بارہوی معنی۔

فوقانی بادال معلولہ

(الف) تدارک بقول بہار در یافتن و بہت آوردن (مخلص کاشی) تصدیق
در تدارک ہر حاضر کش و داری چوسکہ و لکی در دست کش و وارستہ گوید کہ اسم مصدر است
معنی بالامؤلف عرض کند کہ لغت عرب است بفتح تین و بقول منتخب در یافتن چیزی رفتہ
رافا رسیان بمعنی تلاش و انتقام استعمال این می کنند و معاصرین غنیمت صاحب رہنما بحر الہ
سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار

(ب) تدارک دیدن بمعنی انتظام کردن نوشتہ (اردو) الف تدارک بقول
آصفیہ تدبیر بند و بہت انتظام (ب) انتظام کرنا۔

(الف) مداوی بقول بہار خود را بچیزی وارد کردن (ملاطفا) اگر سنبلی از معض
دل شد مقیم و مداوی بچرخ کند از شمیم و مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است بفتح تین بمعنی
درمان کردن مطلق و فارسیان بمعنی مطلق درمان استعمال این می کنند و این را بامصدر
کردن مرکب کرده

(ب) مداوی کردن را بمعنی درمان کردن استعمال کرده اند چنانکہ از سند ملاطفا
پیدا است (اردو) الف درمان بقول آصفیہ فارسی اسم مذکر علاج چارہ و علاج
دوا دارو (مومن) در دہے جان کے عوض ہر گ و پے مین ساری و چارہ گر ہم
نہیں ہونیکے جو درمان ہوگا (ب) علاج کرنا۔

تدبیر بقول بہار نیکو اندیشیدن می فرماید کہ خصم بند و ولایت کشای از صفات اوست

و بالفاظ آوردن و دادن و ساختن و کردن مستقل مؤلف عرض کند که لغت عرب است
 با لفتح و کسر موحده فارسیان استعمال این ترکیب الفاظ فارسی می کنند و بدون ترکیب بمعنی
 حاصل بالمصدر یعنی (۱) اندیشه و فکر و (۲) موقع هم مستقل و بیان مرکبات این در لطافات
 می آید مخفی مباد که معنی دوم مجاز معنی اول است (ظهوری ۵) هوس گنج بر آورده ز تعمیر مرا
 ترک تدبیر علم کرده به تدبیر مرا؛ (ار ۹۰) (۱) تدبیر بقول آصفیه - عربی - مؤنث - علاج
 چاره - در مان - فکر اندیشه غور و تأمل - کوشش (۲) موقع - مذکر -

<p>تدبیر آوردن مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی موقع دادن و این مجاز است کند که معنی فکر و تأمل کردن در کاری است از نظر متعلق به معنی دوم تدبیر (علی خراسانی ۵) (۵) در ان غم که تدبیر چون آورد و کز ان سایه بس سر اسیمه بود از دم تنگ نشدین و دشمنش خود را بزور آورد و (ار ۹۰) تدبیر کرنا - مانند حادثه تدبیر فرار (ار ۹۰) موقع دینا</p>	<p>تدبیر اندیشیدن استعمال - صاحب آصفی ذکر (الف) تدبیر داریدن مصدر اصطلاحی این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که (ب) تدبیر داشتن صاحب آصفی ذکر بمعنی تدبیر کردن است (انوری ۵) چون ب کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کنم تدبیر کاری چون کنم و چون دل تدبیر اندیشم که از سندش مصدر الف پیدا است و هر دو مانند (ار ۹۰) تدبیر کرنا - دیکه تدبیر آوردن بمعنی تدبیر مهیا بودن و صاحب تدبیر بودن تدبیر دادن مصدر اصطلاحی - صاحب است (عالی شیرازی ۵) طپیدن سوختن</p>
---	---

در خاک و خون غلطیدن و مردن با بجهاد اند که تدبیر کی فکر کرنا - اراده تدبیر کرنا -	
و روحا شقی تدبیر را دارد و معنی بسا که تعریف تدبیر شناس اصطلاح - بقول بخر معنی مردم	
داریدن و داشتن بجایش بیان کنیم (اردو) عاقل و حکیم و دانا - مؤلف عرض کند که اسم	
صاحب تدبیر مونا - تدبیر مونا - صاحب ملحقات برهان کر	
(الف) تدبیر ساختن استعمال - صاحب جمع این از تدبیر شناسان به همین معنی کرده و	
(ب) تدبیر سازیدن آصفی ذکر این کرد صاحبان اند و مؤلف (تدبیر شناسان) را	
از معنی ساکت مؤلف عرض کند که از سببش به همین معنی آورده که موافق قیاس است (اردو)	
کرده اش مصدر بپیدا است و تعریف عاقل و حکیم -	
و سازیدن بجایش می آید هر دو معنی تدبیر کردن تدبیر کردن استعمال - صاحب آصفی ذکر این	
است (سعدی) چه تدبیر سازم چه در مانا کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی	
کنم که از غم بغز سود جان در تخم (اردو) حقیقی تدبیر ساختن و نمودن است (سبزه گشتی)	
تدبیر کرنا - (ع) در بیغ و در و که کردم بخود بسی تدبیر پ	
تدبیر گالیدن مصدر اصطلاحی - صاحب کزین طلسم بر آیم نشد ز بی تقدیر (اردو)	
آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف تدبیر کرنا -	
عرض کند که معنی فکر تدبیری کردن است (معنی) تدبیر کسی کردن -	
نیشاپوری (ع) ضمیر توجو رسکال دجبهه تدبیری بقول بخر فصل شنبه معنی او اظت نمودن	
و خدای جل جلاله چنان کند تقدیر (اردو) عرض کند که دیگر کسی از محققین اهل زبان	

ذکر این نکرد و سزا استعمال هم پیش نشد و محال بود که استعمل کسی شخص کے حق میں ہو
 عجم هم بر زبان ندارند شاق سزا استعمالی جو هر قسم کے تدبیر معالجہ کے باوجود جان نہیں
 بشیم (ار دو) لواطت کرنا۔ تدبیر گر اصطلاح - بقول بہار و اندلسی
 تدبیر کند بندہ تقدیر پذیر ندخدا مثل اندیش (میر مغزی سے) آباد بران کلکتہ کٹر
 صاحب محبوب الامثال ذکر این کردہ از بخت لقب دارد و تدبیر گر دولت تصویر گر
 معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ فارسبان این دوران و مؤلف عرض کند کہ معنی لفظی این
 مثل راجع کسی زندہ کہ شرط تدبیری او کند صاحب تدبیر است و این از قبیل چارہ گردان
 و باوجود آن در مقصود خود ناکام بماند خصوصاً با شام فاعل ترکیبی (ار دو) خیر اندیش
 سخن کسی کہ باوجود تدبیر معالجہ میرد نیز گویند تدبیر نمودن استعمال - صاحب آصفی ذکر این
 فکر صد سال می کند بندہ کہ مرگ بر فرق می زند کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ مرگ
 خندہ (ار دو) دکن میں کہتے ہیں لاکہ تدبیر کردن است (ناظم ہروی سے) ہمان ہر
 تدبیر کی مگر تقدیر نے ایک نہ چلنے دی، اس تدبیری ناہم کہ یکا اگر دین خواہی برآمد (ار دو) فانی
تدبیر بقول نوید طبوع ای آتش انگشت مؤلف عرض کند کہ در نسخ قلمی ہمین لغت را
 ہمین معنی آتش انگشت و ان تل زرنج نوشته و در بعض نسخ قلمی (تل زرنج) در اینجا ہمین
 کافی است کہ تصحیف مطبع نو کشور است (ار دو) دیکھو تل زرنج۔
تدرو بقول ناصری بفتح اول و ثانی بواو کشیدہ نام مرغی است صحرائی شبہ بہ خروس و در نہایت
 خوش رفتاری و آن را تدرو نیز گویند و معرب آن تدرج است و بہ تدر و معروفند گویند

باد رفت سر و رغبتی دارد صاحب محیط بر تدر و حوالہ تدرج کرده **مؤلف** عرض کند کہ او ہرچہ بر تدرج نوشتہ نقلش بر بلد چین کردہ ایم و اشارہ این ہم مہد را بنجا موجود (خروج) آنکہ پریدی زیر خود تدر و ہا ماندہ چو پرگم شدگان زیر سر و ہا (اردو) دیکھو بلد چین۔

تدر و ہا رمی | اصطلاح - بقول انند آتش آفتاب **مؤلف** عرض کند کہ موافق قیاس بحوالہ منظر العجائب از اسمای معشوق است است ولیکن مقصودش غیر از فروغ آفتاب **مؤلف** عرض کند کہ گنایہ ایست موافق نباشد کہ آن را آتش نوشتہ و حق آنست کہ قیاس نظر بر خوش رفتاری معشوق (اردو) آفتاب را نام است کہ رفتار خوشش مثل تدر معشوق - مذکر - است و صفت ترین بر اشارہ بخبط شعاعی

تدر و زترین پر | اصطلاح - بقول مؤید اوست دیگر مہ محققین ازین ساکت (اردو) بحوالہ قنہ بانہم فارسی مفتوح کنایہ از دیکھو آفتاب کے دوسرے معنی -

تدری | بقول محیط بالضم همان تودری کہ می آید **مؤلف** عرض کند کہ درینجا ہمین قدر کافی است کہ مخفف تودری است بخذف واو (اردو) دیکھو تودری -

تدرو | بقول برہان بفتح اول و ثانی لبوا و کشیدہ (نام مرغی است صحرائی شبہہ بخروس در نہایت خوش رفتاری - صاحبان جہانگیری و جامع گویند کہ بضم دوم (۲) جانوری است سرخ رنگ کہ بیشتر در تماہا پیدا شود صاحب رشیدی این اکرم سرخ رنگ گوید صاحب ناصری باتفاق جہانگیری می فرماید کہ این را البعری ابن دروان گویند - خان آرزو در سراج گوید کہ عجب از صاحب برہان کہ سبغی مرغ صحرائی نوشتہ حالانکہ بدین معنی تدر و است بادل و رای مہل

غالب دبلوی در قاطع برهان اعتراض بر برهان کرده و قاطع القاطع در جوابش با استدلال دسروری
 سکندری خورده که صاحب سروی ذکر این نکر و مؤلف عرض کند که بقول بعض صاحبین
 خصوصاً از اصفهانیان این مخفف تذرو است که می آید و اینان در تلفظ خود رای مهمل را می اندازند
 پس صاحب برهان خطائی نکر و جزین که حقیقت لفظ را بمعنی اول ظاهر نکرده و با صراحت
 ماخذ معنی دوم بر تذر و کنیم که بذال معجم می آید (ار و و) (۱) و کمیوتر و (۲) و کمیوتر و
 (الف) تذویر بقول صاحب تحقیق الاصطلاحات در اصطلاح اهل بیات فلک کج
 در شکم فلک بزرگ و علامه چلی تبریزی در تعریف فیل گوید (ه) آفاق به تشخیص در جلوه
 آید و مجموعه اشیا است چه ارضی چه سمائی یا گردون تن و تذویر سر چشم بعینه چون کج
 حلوی که گذر و گرائی صاحب آصفی می فرماید که گرد و دانیدن چیزی باشد (تقریبی شاید)
 (ه) فلک ز شکل و آتش می خور و تذویر و قمر ز رفتن کلکش می بود بسیار و مؤلف عرض
 کند که بافتح و کسر و او و یهر و معنی بالا لغت عرب است فارسیان ترکیب این باصدد
 خور و ن

(ب) تذویر خور و ن بمعنی دور کردن و مدور شدن استعمال کرده اند صاحبان
 بحر و بهار (ب) را بمعنی چرخ زدن آورده موافق قیاس است و مجرد الف در محاوره
 فارسی بمعنی حاصل بالمصدر یعنی دور و چرخ است و پس (ار و و) الف دور نکر
 (ب) دور کرنا بیکر لگانا

تذویر بقول برهان و جامع بفتح اول و ثانی بمعنی تنیده می فرمایند که از تنیدن مشتق است

صاحب سروری و جهانگیری و رشیدی و سراج ذکر این کرده اند (نزاری ۵) و سواس
 بزرگال نوشته کفن برو چون تار کرم پیکه که بر خود ز خود تده **مؤلف** عرض کند که چا
 نمی گویند که مخفف تنیده است بخذف نون و یای تحتانی (اردو) و کمیوتین به اس کے
 اسم معمول کا مخفف ہے۔

<p>فوقانی با ذال معجم</p>	<p>بعضی برانند که همین اصل است و تذرو بال</p>
<p>مذسج بقول برهان بفتح اول و ثانی و سکون ر می بی نقطه و جیم معرب تذرو است که می آید مؤلف عرض کند که فارسیان استعمال این معرب هم می کنند ازینجا است که صاحب این معرب هم می کند ازینجا است که تذرو لغت عرب برهان ذکر این کرده (اردو) و کمیوت تذرو نیست و بلحاظ ذال معجم لغت فارسی هم نباشد تذرو بقول برهان و بهار و جامع و سروری (اردو) و کمیوت تذرو۔</p>	<p>مهمله مبدل این خیال ما برخلاف ایشان باشد ما تذرو را اصل می دانیم و این را می بیند فارسیان عربی دان همان تذرو را به ذال معجم خوانند و همین مسلم است که تذرو لغت عرب برهان ذکر این کرده (اردو) و کمیوت تذرو نیست و بلحاظ ذال معجم لغت فارسی هم نباشد تذرو بقول برهان و بهار و جامع و سروری (اردو) و کمیوت تذرو۔</p>

<p>و سراج با و او بعضی تدرج است که مرغ صحرانی تذرو رنگین اصطلاح بقول رشیدی بشبهه بغر و س داشت (میرزا رضی دانش ۵) بعضی آفتاب مؤلف عرض کند که غیر از رشیدی پنجه رنگین باقی سایه برینا فکند و بر سر سروری و گیری ذکر این نکرد و شتاق سنا استعمال می بشیم تذروی بال خود را باز کرد و مؤلف عرض و ازینکه آفتاب هم رفتار خوشی دارد و فارسیان کند که درینجا همین قدر کافی است که این مبدل این را کنایه بدین اسم موسوم کرده باشند که تذرو است که گذشت چنانکه آذر و آذر و خوشی نیست و (تذرو زین) بهتر ازین است</p>	<p>و سراج با و او بعضی تدرج است که مرغ صحرانی تذرو رنگین اصطلاح بقول رشیدی بشبهه بغر و س داشت (میرزا رضی دانش ۵) بعضی آفتاب مؤلف عرض کند که غیر از رشیدی پنجه رنگین باقی سایه برینا فکند و بر سر سروری و گیری ذکر این نکرد و شتاق سنا استعمال می بشیم تذروی بال خود را باز کرد و مؤلف عرض و ازینکه آفتاب هم رفتار خوشی دارد و فارسیان کند که درینجا همین قدر کافی است که این مبدل این را کنایه بدین اسم موسوم کرده باشند که تذرو است که گذشت چنانکه آذر و آذر و خوشی نیست و (تذرو زین) بهتر ازین است</p>
--	--

کہ ہمیں معنی می آید (اردو) دیکھو آفتاب کے کنایہ از آفتاب مؤلف عرض کند کہ مرگ دوسرے معنی - مذکر -
توصیفی و کنایہ لطیف است و فارسیان آفتاب

تذرو زرنیج | اصطلاح بقول برہان و (ب) تذرو زرنیج پر اہم گفتہ اند کہ خطوط

سراج و اندک نایہ از انکشت و زغال افزونہ شعاعی خورشید زرنیج پر راما مذ صاحب

صاحب بحر گوید کہ مرادف تختہ زرنیج است کہ برہان (ب) (۲۱) بمعنی آتش ہم گفتہ و صاحب

گذشت مؤلف عرض کند کہ زرنیج جوہریت بر آفتاب قانع مؤلف عرض کند کہ کس صاحب برہان

کافی کہ ذکرش برابر سانیقون گذشت - است کہ معنی نوم پیدا کرد و موافق قیاس ہم نیست

(اردو) دیکھو تختہ زرنیج - و لطافتی ہم ندارد و معاصرین عجم ہم پسندی کنند -
(الف) تذرو زرنیج | اصطلاح بقول و وجہ کنایہ ہم پیدائیت (اردو) الف و ب

جامع و سراج و (جہانگیری و ناصری و لہجہ) دیکھو آفتاب کے دوسرے معنی -

مذکرہ خانہ | اصطلاح بقول صاحب رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار بمعنی مکانی کہ

از ان برای سفر مالک پروانہ راہداری عطامی شود کہ ہمیں را حکمہ راہداری ہم نام است مؤلف

عرض کند کہ قلب اضافت و اصطلاح معاصرین عجم است و موافق قیاس (اردو) وہ حکمہ

و قریباً ہر دو سفر مالک غیر کے لئے پروانہ راہداری دیا جاتا ہے - مذکر -

مذکور بقول برہان و جامع لفتح اول و ثانی ابن وردان گویند - صاحب سروری صراحت

بواو کشیدہ جانوریت سرخ رنگ و پروار فرید کند کہ اور اسلگم ہم نام است مؤلف

کہ بیشتر در کتابها و متون نامی باشد و آن را عبری عرض کند کہ ہمان تذو بمعنی دوم اوست کہ

گذشت۔ اسم جامد فارسی زبان و این جزین بنا بقول بعض کرمی مای گوئیم که تا تو اصل است و ہم که معرب است یا تصرف عربان فارس که ال جامد فارسی زبان و تدو که به دال مہملہ گذشت مہملہ را به ذال مجہ بدل کردند صاحب محیط مبدل و مخففتش کہ الف حذف شد و فوقانی بر نبات و روان ہرچہ نوشتہ با نقلش بر تا تو بدل شد بہ دال مہملہ چنانکہ زرشت و زرشت کردہ ایم صاحب برہان بر سنگم گوید کہ قسمی است (اردو) پاترنی۔ یونٹ۔ دیکھو تا تو از قبیل کہ در مقام مطلوب پیدا می شود و جس پر کامل بیان ہے۔

فوقانی بارای مہملہ

مقبول برہان و جامع بفتح اول و سکون ثانی (۱) مرکبیت کو چاک و کم سکون و خوش آواز کہ بعر بی صعوہ خوانند و می فرماید کہ بہ این معنی باز ای نقطہ دار ہم آمدہ و (۲) نقیض خشک و (۳) کنایہ از شخصی کہ باز یک چیزی از جادو آید و در قمار نازعت کند با آنچه باختہ باشد پس گیرد و (۴) کنایہ از مرد طوط و فاسق ہم۔ صاحب سروری بر معنی اول و دوم قانع و صاحب ماضی معنی چارم را گذاشت صاحب رشیدی بذکر معنی اول گوید کہ (۵) بارای تفصیل نیز آمدہ چون خوشتر و بہتر خان آرزو در سراج بذکر ہم چار معنی اول الذکر نسبت معنی اول می فرماید کہ صحیح بدین معنی متر بہ زامی مجہ است چنانکہ قوسی آورده صاحب تحقیق الاصطلاح می طرازو کہ (۶) بمعنی شرمندہ (صائب ۵) عاشق گستاخ ساز و منفعل معشوق را شمع با آتش زبانہی تا ترپروانہ است (۷) صاحب فدائی بذکر معنی دوم نسبت معنی چارم می گوید کہ چون پارسی خود پسند را کہ ہمیشہ ناز کند برای آنکہ مردم بہ بینند و باو گرویدہ شوند۔

خشک می گویند ہر کس کہ چنان نباشد اور اتر گویند و نیز (۷) بچم چالاک۔ صاحب سخندان پیر
 می فرماید کہ بمعنی پنجم لغت سنسکرت ہم۔ بہار بکر معنی دوم گوید کہ چون اتر تر و اشک تر و بوسہ تر
 و شربت تر و شعر تر و شکر تر و کافور تر و کباب تر و نالہ تر و ہا بمعنی تازہ و آبدار و صاف
 و پاکیزہ و نسبت بمعنی پنجم می طراز و کہ کلمہ تر علم تفصیل است در فارسی با کلمہ کہ ملحق او شود در
 صورت ترکیب افادہ بمعنی مبالغہ کند و بکر معنی ششم گوید کہ مجاز است و بالغ آمدن و شدن و
 کردن متعل و تر آوردن متعدی آن۔ صاحب محیط ذکر این معنی اول نکرد و بر صغیرہ گوید کہ کنوشک
 کوچک است کہ بفارسی تیر نڈک و سنگانہ گویند مؤلف عرض کند کہ بمعنی اول و دوم
 اسم جامد فارسی زبان و انیم و دیگر مہمہ معانی مجاز آن و استعمال مرکبات این در طبقات می آید
 (۱۱) (۱۲) و دیکھو سنگانہ۔ صاحب آصفیہ نے صغیرہ پر لکھا ہے۔ اسم مذکر۔ ایک چڑیا کا
 نام جسکی لمبی دم۔ ہر وقت اور جلدی جلدی حرکت کرتی رہتی ہے جسکو اللہ میان کی دیوتا
 کہتے ہیں۔ (۱۳) تر بقولہ گیلای بھیگا ہوا (۱۴) اوچھا۔ بقولہ۔ تنگ ظرف۔ کینہ۔ سبک وضع۔
 مؤلف عرض کرتا ہے کہ اوچھا شخص اُس شخص کو کہتے ہیں جو مبر و تخیل سے کام نہ لے۔
 اور ذرا سی بات پر الجھ جالے (۱۵) تر دامن۔ دکن میں مرد ملوث اور فاجر و فاسق کو کہتے
 ہیں (۱۶) تر بقولہ۔ زیادہ۔ افرون۔ بڑا ہوا (۱۷) شرمندہ (۱۸) چالاک (۱۹) تر بقولہ تازہ۔

تر آمدن	مصدر اصطلاحی۔ بقول بحر و کاتر۔ خون فشانم باجر ایشب پ بہار گوید کہ (۲)
(۱) تنگ آمدن (ندیم صہبانی ۵) تر آمد یا نہ بمعنی خجالت کشیدن است (محسن تاثیر ۵)	سیل سرشک من مذاتم پ کہ خواہد ساخت جان شوخی کہ شہ خون دلم از نیم گدیش پ گل در چمن

ترآمده از شوخ و گشایش با مؤلف عرض کند و بهر متعدی تر آمدن مؤلف عرض کند که ما این
 که معنی اول مجاز معنی دوم باشد (ار دو) خلاف محاوره فرس را نیم استعمال این از نظر ما
 (۱) تنگ آنا بقول آصفیه عاجز آنا ناچار هونا و بدون سند استعمال مجر و قول محققین مندر آید
 وق هونا (۲) خجل هونا نادوم هونا اعتبار را شاید (ار دو) (۱) تنگ کرناه
 تراورون مصدر لسطاحی بقول آصفی (۲) شرمند کرناه

سرا بقول برهان بفتح اول بر وزن سرا (۱) دیوار بلند و رفیع را گویند مانند دیوار خانه پادشاه
 و دیوار قلعه و کاروان سرا و دیواری را نیز گویند که در پیش خیزی کشند یعنی سدی و دیواری که
 باکاه و گل و گلایه استوار کرده باشند و (۲) بضم اول ترکیبی باشد از لفظ تو و را که در محاورت
 و کتایت و او را می اندازند و (۳) بمعنی خود را صاحبان جهانگیری و جامع بر معنی اول قانع
 و متغیرش مجر و دیوار رفیع و بلند است (رضی الدین نیشابوری ۱۵) زیم تیغ جهانگیر هم چون
 همیشه ماه ترابته باشد از خرمن که صاحب سروری در معنی اول با جهانگیری متفق و در
 معنی دوم و سوم با برهان (منطامی ۱۵) گفت با من فروش باغ ترا تا دهم روشنی چراغ
 ترا که صاحب ناصری بر ذکر معنی اول و سوم قانع و برای معنی سوم از منطامی سند آورده
 که بالاند کور شد خان آرزو در سراج این را بهر سه معنی آورده و در چراغ هدایت میفرماید
 که معنی دوم کلمه خطاب است بمعنی مفعول و گاهی مضاف الیه نیز آمده درین صورت
 حرف را بمعنی برای خواهد بود ز که بردارش به نقل نگارش مؤلف عرض کند که معنی
 اول اسم جامد فارسی زبان است و بمعنی دوم ضمیر مخاطب منفصل و معنی سوم نتیجه معنی

دوم است و آن اصل نیست و اصل همان معنی دوم است (ار دو) (۱) بلند و لیوار
مؤنث (۲) تخته - تخته‌کو (۳) اپنے آپ کو -

تراب | بقول برهان و جامع بفتح اول بر وزن شراب (۱) بمعنی ترشح و تراویدن و
کم کم چکیدن آب و شراب و روغن و امثال آن از کوزه و سب و مشک و امثال آن و
(۲) بمعنی میزبان آوری هم و بنهم اقل عبری خاک را گویند - صاحب جهانگیری بذکر معنی
اول گوید که مصدر این ترابیدن است (مولوی معنوی ۱۵) خموش آب نگذار هیچ
مشک در است و در از شکاف بریزی تراب میخوبی و صاحب سروری بذکر معنی اول
بحواله تحفه می فرماید که (۳) بمعنی آبی یار و غنی که از طرف اندک اندک می چکد (ایسر غری
۳) اگر تراب ز دست تو آید ی زمین بچای سبز ز بر جبر ویدی ز تراب و صاحب
ناصری بر رشح و چکه آب قانع - خان آرزو در سراج گوید که بمعنی چکیدن آب و امثال آن
و ترا و مبدل این مؤلف عرض کند که معنی سوم حقیقی است و این اسم مصدر ترابیدن است
که می آید و تراش حاصل بالمصدر آنست بمعنی ترشح و تراوش کم غوری بعضی محققین و پیغمبری
از قواعد زبان است که معنی اول را قائم کرده اند و بمعنی دوم باعتبار صاحب جامع اسم جاوید
(ار دو) (۱) دیکو تراوش - مؤنث (۲) حیل - مذکر (۳) و پانی جو تھوڑا تھوڑا چکے
ترا باب می برم و تشنه می آرم | مثل - صاحبان خزینة الامثال و امثال فارسی
تو گراین کرده از معنی و محلی استعمال ساکت مؤلف عرض کند که فارسیان این مثل را بجای
می زنند که مقصودشان از اظهار کمال بی نصیبی (ار دو) دکن میں کہتے ہیں، "مڈی کو جا"

اور پاسا آئے یہ بد قسمتی کے بیان میں مستعمل ہے۔

تراب آلودہ اصطلاح۔ بقول بہار معنی خاک آلودہ (صائب ۷) بوسہ از شہ لبی
سینہ گزار دبر خاک پاشند از خطاب لعل تراب آلودہ کہ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس
(اردو) خاک آلودہ۔ آلودہ خاک۔ وہ چیز جس پر مٹی لگی ہو۔ مؤنث۔

(الف) تراب بقول بہار برہان بروزن ومعنی تراود است کہ مشتق از تراویدن و تراوش
باشد یعنی تراوش می کند و می تراود چہ در فارسی بابہ واو و برعکس تبدیل می یابد صاحب
موارد بذیل تراویدن ذکر

(ب) ترابش اگر وہ گوید کہ حاصل بالمصدر (ج) باشد صاحب برہان بدکر

(ج) ترابیدن گوید کہ بروزن بمعنی تراویدن و ترشح کردن مطلقاً۔ اعم از آب و شراب و روغن

و امثال آن از ظروف صاحب سروری بدکر الف می فرماید کہ مستقبل ترابیدن بمعنی آب

و غیرہ تراوش می کند (استاد خسروانی ۷) بخل ہمیشہ چنان ترابد از ان روی کہ کاب چنان

از سفال نونہ ترابد و ہم او ذکر بمعنی تراویدن کردہ یعنی (۱) چکیدن آب از ظروف

صاحب بحر (ج) را مرادف تراویدن و کامل التعریف گفته و الف را مضارعش دانند

صاحب موارد بدکر معنی اول (ج) می نگارند کہ (۲) ظاہر شدن ہم و بہر دو معنی مرادف

تراویدن مؤلف عرض کند کہ تراویدن اصل است و (ج) مبدلش بہ ہمہ معانی تراویدن

کہ بجایش مذکور شود چنانکہ آو آب و آن وضع شد از اسم مصدر تراو کہ در فارسی قدیم بمعنی

قطرہ آمدہ دستوران زردشت تصدیق این می کنند و حقیقت تراو بجایش عرض کنیم

در اینجا همین قدر کافی است که فارسیان بریادیت یای معروف و علامت مصدر درون مصدر
 وضع کردند که معنی تفعیلی این قطره کردن و مراد از تراوش کردن باشد و تراوش حاصل باصل
 آنچه صاحب سروری الف را مستقبل گفته شایان اوست که محقق اهل زبان از قواعد زبان خود
 بی خبر است و نمی داند که تراود مضارع (ج) است که شامل باشد بر معانی حال و استقبال -
 (ارود) الف و ب و ج و د کمیو تراویدن جس کامضارع تراود می و او حاصل المصدر تراوش
 ترا ترا اصطلاح - بقول مؤید مطبوعه ای ٹوٹان دنیا و فاسقان مؤلف عرض کند که در
 نسخ قلمی (تواترا) به همین معنی آمده که صراحتش بجای خودش کنیم تصحیف کتابت مطبع باشد که
 و او در م را بشکل رای مهند نوشت (ارود) و کمیو تواترا -
 ترا تیزک بقول برهان سبزی است که به (تیره تیزک) اشتباه دارد و ترا تیزکش نیز گویند
 و بحر بی جبر خواهند - صاحب ناصری گوید که اصل این (تره تیزک) است صاحب محیط ذکر
 (تره تیزک) کرده اشاره جبر کند و بر جبر گوید که کبر اول و سکون ثانی و کسب جمیع اسم عربی
 است و به یونانی او دین و بر یانی گرگیر و بغاری لیکر و کلج و کهرک و کهنل و بهندی ترما
 مانند می فرماید که بعضی از عدم تحقیق فارسی آن تره تیزک و تخم آن را بهندی ها لون و هلم
 نوشته اند و حال آنکه این اسمای حرف است با بحد و نوع می باشد نوع دوم را در فارسی
 زبان تره تیزک نام است گرم و خشک در دوم و گویند صحرانی آن گرم در سوم و خشک در
 آخر دوم و بستانی آن گرم در دوم و خشک در اول - بهیچ باه و سخی و ملطف متعج سد و
 مدر بول و منافع بسیار دارد (الخ) مؤلف عرض کند که ما حقیقت این براندا هم

بیان کردہ ایم (اردو) دیکھو انداد۔

تراج بقول برہان بروزن ومعنی در تراج آرزو ذکر معنی اول کرده می فرماید کہ مبتدل در تراج است و آن پرنده باشد صحرائی کہ تکارش کند باشد مؤلف عرض کند کہ بمعنی اول مبتدل و بخورند صاحب ناصری می فرماید کہ (۱) الضم تراج است کہ برپور گذشت چنانکہ ز ر وشت اول مرادف و تراج است و (۲) بفتح اول و ز ر گشت و بمعنی دوم لغت زنده و پاشند (اردو) ترجمہ لفظ آمین کہ بعد دعا بچہتہ استجابت گویند (۱) دیکھو ملکہ چین اور پور (۲) آمین بقول صاحب سفرنگ در پیچاہ و دومین فقرہ (نامہ اصفیہ عربی) ایک کلمہ ہے جو اجابت دعا کے خوش طور پھورت (ذکر معنی دوم کردہ خان واسطے استعمال کیا جاتا ہے۔

تراز بقول برہان و جامع و جہانگیری بروزن نماز (۱) رشتہ ریمان خام را گویند و (۲) نام درخت صنوبر و (۳) نام شہر لیس در ترکستان کہ منسوب است بخوبان و معرب آن طراز صاحب ناصری بذکر معنی سوم گوید کہ (۴) بمعنی علم جامعہ خصوصاً زینت و آرایش عمومًا و بذکر معنی اول می فرماید کہ تار ابریشم ہم (قطران ۵) از غم ہجر طراز ہمہ خوبان تراز بہ زرد و بار یکم و لرز غم چون تار تراز بہ (فرخی ۶) یاد باد آن شب کان شئمہ خوبان تراز بہ بطرب داشتہ تا بکہ بانگ نماز بہ (ولہ ۷) غزلی خوان چو حلقہ کہ بود کہ نام خسرو بر و بجای تراز بہ ہیچ شہ را چنین نبود و ز بہر کہ مملکت دار و کار ملک تراز بہ صاحب رشیدی بر معنی سوم و چہارم قانع و گوید کہ کبر اول نیز لغتہ اندومی فرماید کہ طراز بہ طای حلی معرب آن و بہ نسبت علم جامعہ مطلق زینت و آرایش را نیز گویند و فرماید کہ در فرنگ با بفتح بمعنی رشتہ ریمان خام

و درخت صنوبر. خان آرزو در سراج بزرگ اقوال محققین گوید که بقول توسی طراز بفتح سنجاف جا
 و طراز آستین و گریبان و آن زینتی است که قبل ازین می کرده اند و کهنه شهری سحروف در ترکستان
 که اهل آن بحال حسن شهره اند و جامه های نیکو در آنجا بافند و نقش و نگار و علم نیز آمده پس طراز
 بمعنی زینت حقیقت است غایتش طای آن از عالم طپیدن و افعال از باب آن می آید چنانکه
 طراز دو به طراز (انتهی) مؤلف عرض کند که سبحان الله چه خوش تحقیق محقق بانام و نشان
 است که سر و پائی ندارد و مای گویم که بمعنی اول اسم جامه فارسی زبان است و بمعنی دوم هم
 که صنوبر را نام است و حقیقت آن بر ارس گذشت و وجه تسمیه نام شهری همین یافته می شود
 که همین لغت بمعنی زینت و آرایش بر معنی چهارش مذکور و مراد از آن نقش و نگار هم پس
 جا دارد و که نظر بر خوب و زیان این شهر آن را ملقب به تراز کرده باشند و از همین معنی چهارش
 بر بسیل مجاز (۵) معنی رقم هم پیدای شود و بدین معنی اسم مصدر تراریدن است که می آید
 و طراز و طرازیدن به طای حلی مبدلش و این تصرف علمای عرب باشد که در فارس سکونت
 و زربند (قصران ۵) اگر نگشت هوا جای آهوان ختن پو و گرنه گشت زمین جای تنگران
 طراز پو چو آهوان ختن آن چراست مشک فشان پو چوبت گران تر ازین چراست نقش
 تر از پو (۱) (۲) (۳) رشته کچا تا گاکا - تار لیشم - مذکر (۲) صنوبر - و کچوارس (۳) ایک
 شهر کا نام تر از پو جو ترکستان مین واقع ہے جس کے باشندے حسین ہوتے ہیں - مذکر -
 (۴) زینت - آرایش - مؤنث - نقش و نگار - مذکر (۵) تحریر کتابت - مؤنث -
 تر از و بقول برهان (۱) آتی باشد که چیز بار ابدان وزن کنند (۲) نام برج نیزگان

که از جمله دوازده بروج فلکی است و (۳) عدل و عدالت را نیز گویند و (۴) بمعنی ادرک
و درک هم آمده صاحب ناصری بذکر چهار معنی بالا گوید که (۵) بمعنی هم قوت و هم پایه -
صاحب فدائی بمعنی اول قانع - چهارم نیز بانش مؤلف عرض کند که اسم جاد فارسی زبان
است و بس (ظهوری ۱۰) فقر را در پایه داری با غنا منجیده ام بود ترا زومی زند
مواندک و بسیار ما پ (اردو) ترا زود (۱۱) بقول آصفیه فارسی - اسم مؤنث تکبیری
مکب - میزان - وزن کرنے کا آلہ (۲) برج میزان - تلماراس - (۳) عدل و انصاف
مذکر (۴) ادرک - مذکر - و کیو ادرک (۵) هم قوت - هم پایه -

ترا زو بر افراختن مصدر اصطلاحی - چهارم بذکر معنی بالا گوید که در حق معشوق عاشق
بقول بحر و بهار بمعنی ترا زو و نصب کردن کش می گویند - مؤلف عرض کند که بابا معتر
مؤلف عرض کند که معنی این ترا زو بلند بالا اتفاق نداریم معنی این (۲) آمادۀ دکانداری
کردن است و این عمل از نصب کردن شدن و مجازاً (۳) آمادۀ کار و بار شدن
و آویختن ترا زو در مقامی هم پیدای می شود است - عادت است که چون دکانداری آمادہ
یاد بست گرفتنش (خواجہ نظامی ۵) بسیر سپهر بکار خود شود پلک ترا زو را اول بر زمین زند
انجمن ساختند ترا زوی انجم بر افراختند تا صاف و پاک شود و بعد از آن آغاز وزن
(اردو) ترا زو و لٹکانا - کھڑا کرنا - کشی شئی زیر بیج کند (سلیم ۵) بدو را و
ترا زو بر زمین زند مصدر اصطلاحی فلک خود فروش چند زند و ز مهر و ماه عبث
بقول بحر (۱) ابرام و سماجت طلب شدن بر زمین ترا زو را پ (اردو) (۱۱) و کیو

<p>ابرام کردن (۲) دکانداری پرآماده هونا۔ (۳) آمادہ کار و بار ہونا۔ ترازو بر سنگ زدن مصدر اصطلاحی</p>	<p>از زیادتی و سنگینی یک پلہ ترازو ست از پلہ دیگر۔ بہار بالتفاق برہان گوید کہ عرب گوید فید عین (شاعر) چون غریبی بہ محشر زندہ</p>
<p>بقول بہار ظاہر اواف مصدر گذشتہ (میر حسن) (۵) فلک یک تہہ برون ماوردہ سنگش بمورونی پگمر زہرہ کنون بر سنگ خواهد زد ترازو را پمؤلف عرض کند کہ ازین شعر ہم معنی سوم مصدر گذشتہ ظاہری شود کہ وزن و صحیح نبودن ترازو۔ عادت است کہ ہمدرا بنجا نوشتہ ایم (اردو) دیکھو ترازو چون در یک پلہ ترازو سوراخ پیدایمی شود وز بر زمین زدن کے تیسرے معنی۔ ترازو بر زمین زدن مصدر اصطلاحی</p>	<p>گرد و پلہ بنجد طاعتش از دہنیزان پاکم آید طاعتش گوید خدایا پلہ ترازو چشمہ دارد بگردان مؤلف عرض کند کہ محققین قوت تعریف نداشتند معنی این مصدر کنایہ الیت از راست وزن و صحیح نبودن ترازو۔ عادت است کہ ہمدرا بنجا نوشتہ ایم (اردو) دیکھو ترازو چون در یک پلہ ترازو سوراخ پیدایمی شود وز آن از پلہ دیگر کم شود و نتیجہ لازمی این است در</p>
<p>بقول انند مرادف (ترازو بر زمین زدن) کہ گذشت مؤلف عرض کند کہ تحقیق خود طاعت من بہ میزان تو کم نماید وجہ این ہمین ہمدرا بنجا عرض کردہ ایم (اردو) دیکھو ترازو بر زمین زدن۔ ترازو بر زمین زدن مصدر اصطلاحی</p>	<p>زاد با خداوند تعالی ہمین گوید کہ خداوند آنچه است کہ ترازو نقصانی دارد بناؤ علیہ اغماض کن (اردو) ترازو میں نقصان پیدا ہونا اسکی راستی جاتی رہنا۔</p>
<p>ترازو و چشمہ داشتن بقول برہان و سروری در ملحقات) کنایہ ترازو و خمیس است ہر سوز یاد ت یافت</p>	<p>ترازو و چشمہ داشتن بقول برہان و سروری در ملحقات) کنایہ ترازو و خمیس است ہر سوز یاد ت یافت</p>

سرفرو برد مثل - صاحبان خزینہ و امثالہ
 فارسی ذکر این کرده از معنی و محل استعمال است
مؤلف عرض کند کہ فارسیان این مثل را قوت تعریف ندارند (تراز و داشتن) بمعنی
 بخت کسی زنند کہ در رای خود مستقل نباشد می گویند
 کہ آغا همچون ترازوی خیس هستی بہر سو کہ زیاد
 است سرفرو بردی معنی چنانکہ ترازو بسوی وزن
 سرفرو برد تو بطنہ دیگران اتفاق می کنی و بر آ
 خود مستقل نمی مانی (اردو) دکن میں کہتے
 ہیں: "جناب کی رائے کیا ہو ترازو سے جد ہر
 اور دن کی رائے دیکھی آپ اُدھر جھک گئے۔
 (الف ترازو و دار) اصطلاح - بہار مذکر این از
 معنی ساکت (سینی ۵) سنگ گر کم تری
 ترازو دارم باز دل بھیچ ترازو نشدی بسیار
 می فرماید کہ ترازو برج میزان را ہم گویند
 ازین جہتہ ما طرف ایہام پیدا کردہ صاحب
 آصفی از زمین سند
رب (تراز و داشتن) پیدا کردہ او ہم از
 معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ سبجان اللہ
 ہمین است تحقیق کہ ہر دو معنی شعر نفہیدہ اند یا
 قوت تعریف ندارند (تراز و داشتن) بمعنی
 حقیقی است معنی بدست داشتن تراز و آماؤ
 سنجیدن بودن و (تراز و دار) اسم فاعل ترکیبی
 است مراد از کسی آماؤ سنجیدن بود (ظہوری
 ۵) تا میان دل و جان بخش کنم ذوق حضور
 ہر از خدنگ ستمش سینہ تراز و دار و دار و
 الف تراز و دار بقاعدہ فارسی کہہ سکتے ہیں
 وہ شخص جسکے ہاتھ میں ترازو ہو اور قہلنے پر
 آماؤ ہو (ب) ترازو رکھنا۔ تو لنے پر آماؤ ہونا
 ترازو روان کردن مصدر اصطلاحی
 بقول بہار و بھکانیہ از ترازو نصب کردن -
 مؤلف عرض کند کہ چنین باشد بلکہ بکار گرفتن
 ترازو و از ترازو کار گرفتن و آماؤ وزن
 بودن (نظامی ۵) ترازوی ہمت روان
 می کنم بک سنگی خسروان می کنم ہر (اردو)

تولنے پر آمادہ ہونا۔ ترازو سے کام لینا۔
 ترانہ زردون | مصدر اصطلاحی۔ بہار کو در کلام خود نظم کردہ و متعین نازک خیال و
 کہ چون روستائی در شہر وارد شود بازاریان تعریفش بہ ترکستان رفتہ اند معاصرین عجم بابا نقی
 ترازوی مس یا برنج بردارند و در قفای دارند (اردو) گاہک کو آواز دینا بلانا دینا
 اور وان شدہ آن ترازو را بہم زند تا آوازی کو پریشان کرنا۔
 ازان بر آید و مردم شہر مطلع شدہ بہنگامہ رشخند | مصدر اصطلاحی بقول جلال
 را گرم کنند (مٹا سا لک قزوینی) از پی عقل و جامع و رشیدی (۱) گمانیہ از برابر شدن دو
 جنون گرم ترازو زدن است بکوشہ دیوانہ کند غنیم باہم در شجاعت و زور صاحب ناصر
 مردم صحرائی را بہ صاحبان بحر و صطلمت بہر با (۲) کہ معنی اول گوید کہ در بعضی از فرہنگ (۲۱)
 بہار یا بہار نقل بکار و ارستہ خان آرزو در معنی افتادن و (۳۱) بمعنی چیدن و (۴۱) بمعنی گزیدن
 چراغ ہدایت ہم ہمین تعریف کردہ مؤلف از جنگ مرقوم صاحب لطحات برہان متفق با
 عرض کند کہ عادت روستائیان شہر عجم است نامبری در ہمہ معانی خان آرزو در سراج بکہ
 کہ چون کسی از پیش دکان بگذرد یک پتہ ترازو معنی اول گوید کہ (۵) گزشتن تیر از چغیری و (۶)
 را بر پتہ دیگر زدہ آوازی کنند و این حسن طلب نصفی یا نزدیک نصفی ازان بر طرف کماندار
 خریدار است یعنی بیا اینجا و خرید کن شیء مطلوب چنانکہ گویند تیرش ترازو شد و ہم او در چراغ
 را چون کسی از اہل قریہ بشہری آید و بہ بازار رود ہدایت می فرماید کہ گاہی برگزشتن شمع کا و وغیرہ
 ازان آواز ترازو پریشان می شود و روستائیان از چغیری بوضع مذکور آمدہ اوجید و توصیف

مینا مسجد گوید (ه) کشید و بر سر بویچرخ برین عبد الله خانی (ه) نه خالست آنکه طاهر از میان
 و تر از و شده شاخ کا و زمین با صاحب بحر ذکر آن دو ابر و شد و ز شومی این کمان پیش از
 معنی اول و پنجم کرده و در معنی پنجم نقل خان از و خندنگ از دل تر از و شد و مؤلف عرض
 فرموده نه که بردارش بهار بر معنی اعلی قانع کند که باعتبار تحقیق اهل زبان معنی اول قرین
 و می فرماید که قیاس و هیچ تخصیص باشد بلکه معنی عام
 تر از و شدن تیر از چیری | بیرون رفتن برابر شدن باشد و معانی دوم و سوم و چهارم
 و گذشتن یک نصف تیر از نشانه و برین قیاس بیان کرده ناصری و ملحات برهان خلاف قیاس
 تر از و شدن شاخ و کمان مفرگان او بودن سند استعمال اعتبار را نشاید معلوم شود
 مانند آن (مخلص کاشی ه) حاشا که شد آه دل که هر دو محققین از غور کار نگرفته اند و تعریف معنی
 از زخم جهایت و گرتیر تو گردیده تر از و کشید پنجم درست نیست هیچ خصوصیت با تیر و شاخ
 (صائب ه) چون کمان بهر چند پشت استخوانی و مفرگان نباشد بلکه معنی عام دارد و معنی گذشتن
 گشته ایم بومی شود از جوش گردون تر از و تیر ما و چیری طویل از میان چیری بقدر نصف اعلم از تیر
 (وله ه) نیم آگاه از زلف بلندش اینقدر تیر باشد یا شاخ یا سوزن یا چیز دیگر مائل آن
 و انهم که از دلها تر از و گشت مفرگان رسای که هیأت این مشابه تر از و باشد که نصف آن
 او و و هم او گوید که (تر از و شدن کمان) محض اینطرف است و نصف دیگری آنطرف و این
 و دعاست مثل مادر بخن و حال آنکه مادر بخن هم کنایه ایست مثل معنی اول و آنچه بهار نسبت
 انقضیست مشهور و این نوعی از تقنین بود (سید) تر از و شدن کمان محض ادعای شاعری

غیال کردہ تسامح اوست و این (۶) بمعنی حق پس معنی این مصدر جمع حقیقی است (منطامی) است
 است معنی شاعر گوید کہ کمان ابروی او ترازو زمان را ترازو بود سنگ زن و بود سنگ مرد
 گر دید از نیکہ یک خال میان دو ابرو آمد و ترازو شکن (۷) (اردو) ترازو توڑنا
 ہر دو ابرو را شبابہ ترازو کرد و مخفی مباد کہ (الف) ترازو کر و ن استعمال صاحب
 در بعض اسناد بالا عوض شدن گر دیدن (ب) ترازو کر و ن تیر آصفی ذکر الف کر و
 گشتن مستعمل است عیبی ندارد۔ (اردو) از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی حقیقی
 (۱) دو چیزین کا برابر ہونا مساوی ہونا (۲) است معنی ترازو قرار دادن (فطرت شہدی
 و کیو اتفاق (۳) دیکھ پیچیدن (۴) بھاگنا (۵) است در ہمان گرمی کشد بر سنج ناخچر را پوناوش
 کسی لابی چیز کا کسی چیزین سے اس طرح گزیرنا کہ راست صاف او ترازو کردہ است پونا
 نصف او ہر رجا سے اور نصف او ہر جیسے ذکر (ب) کردہ گوید کہ متعدی ترازو شکن
 (ع) چون ناک میں مرغی کا پر آدھا آدھا تیر کہ مثالش در بحث (بر سنج کشیدن) گذشت
 (۶) ترازو بنجانا جیسے آپ کے ابرو ترازو مؤلف عرض کند کہ بچارہ از ہمان سند
 بن گئے ہیں استعمال۔ صاحب آصفی می گویم ازو کہ بیچ خصوصیت تیر در نیست
 ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند و تعمیم الف کافیت قائل (اردو) ترازو
 کہ در سندش ترازو شکن مستعمل کہ بمعنی چیزی است کہ دینا۔ ترازو قرار دینا۔
 ترازو را شکنند (اسم فاعل ترکیبی) بمعنی حقیقی (الف) ترازو کر و دیدن استعمال صاحب

(ب) ترازو گردیدن تیر از چیری

(ج) ترازو کشتن

سنگ خرد هر یکی را امتحان می نمودند چون بوقت

بر عقل وی رسید و آن را زبردست خردهای

خوش یافتند و دانستند که ترازوی قیاس مآخذ

نمی تواند کرد و خواهد شکست ترازو از دست

آنگاه دوازده اندیشه باز آمدند (انتهی است)

بجز هم زبان به بار در معنی نصب کردن ترازو

مؤلف عرض کند که بیچاره یا خیر المذقیین

ذوق زبان ندارد از اینجا است که معنی شعرا

نفهمیده هر چه در دلش می آید می نگار و دعا

دکا ندارند آن است که همیشه سنگ ترازو معنی او را

را بجای محفوط کنند و بالا آن ترازوی نهند

شاعر نازک خیال در کلام خود همین نقش را صورت

بسته می فرماید که بزبان ایران ترازو را بخت

گرفتند و خواستند که سنگ ترازو را در ترازو

وزن فرنگ مدوح کنند هر گاه پیش ازین

امتحان از فرنگش واقف و مطمئن شدند ترازو

را بر سنگ ترازو گذاشتند و از امتحان باز آمدند

آصفی ذکر این کرده بدیل آن (ب) را نقل

کرد و مؤلف عرض کند که این همان است

که بر (ترازو شدن) تیر از چیری گذشت و

سندین هم باندج هم در اینجا کور و صحت

تعریفش هم در اینجا کرده ایم (ار دو) و کمی

ترازو شدن تیر از چیری

(الف) ترازو نهادن مصدر اصطلاحی

بقول بهار کنایه از ترازو نصب کردن (خوام)

نظامی (ب) بزبان ایران بفرنگ او

ترازو نهادن بر سنگ او کمی فرماید که جناب

خیر المذقیین در شرح این بیت می فرماید یعنی

ترازو نصب کرد بر امیر سنگ دو قرائنی

خواستند که موازن و مقلد او شوند و عقل و قوت

که او دارد ایشان را بهم حاصل باشد یا آنکه

ترازو می امتحان در دست داشتند و

این است حقیقت این مصدر اصطلاحی که معنی عرض کند که کنایه الیت موافق قیاس (ار) از دست نهادن ترازو دست نه قائم کردنش اصطلاح عربی و ده آله جس سے آفتاب اور (ب) ترازو نهادن بر کسی (آداوه اتخان) ستارون کی بندی معلوم ہوتی ہے۔ مذکر۔

اوشدن است (ظہوری ۵) سنجید و ترازو ترازوی پولاد سنجان اصطلاح بقول برہان نهند بر کسی کس پر در پیکہ ماغول و خوار گران رشیدی و بجزو (نامری و سروری و ملحات) است بگو گفت عرض کند که درین اصطلاح کنایه از نیزه و سنان مبارزان است حفظ البتہ معنی قائم کردن ترازو پیدا است و لیکن (۵) ترازوی فولاد سنجان بیل پر زکفہ کفہ از کلام نظامی کہ بر الف گذشت این معنی را ہمی رانند بیل پر بہار گوید کہ فرید علیہ ترازوی پیدا کردن ستم است بر نظامی (۱۱ و ۱۰) پولاد و سنج است کہ ترکیب توصیفی است و الف ترازو رکھ دینا (ب) استخوان پر کما ہوتا ترازو کنایہ از نیزہ کہ صورت ترازو دارد و ترازوی آئینہ دوش اصطلاح بقول و حق آنکہ در وسط آن جای قبض می باشد بحر و مؤید و اند معنی ترازوی کہ دشتہ آو آئینہ و ہر دو طرف آن را کہ یکی را بزبان ہندی پھل باشد مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس و من خوانند و دوم بوری بدو کفہ ترازو مناسبت توصیفی است (۱۱ و ۱۰) و ترازو جسکی فکراست و می توان گفت کہ الف و فون درین لفظ کی ہو۔ مذکر۔

ترازوی انجم اصطلاح بقول بحر و ملحات مردم بہا شر با سلمہ چانچہ و لفظ پولاد سنج گذشت بہرہان و بہار و مؤید و اند اصطلاح مؤلف و برین تقدیر ترازوی پولاد سنجان کنایہ از نیزہ

مبارزان بود مؤلف عرض کند که در خیال ما **نشد** مثل صاحبان خزینہ و امثال فاری
 مرکب اضافی است و پولا و سبجان معنی دلاور و کرا این کرده از معنی و محل استعمال ساکت بود
 و مبارزان بجایش مذکور شد و نیزه و سنان را عرض کند که معاصرین عجم ازین ساکت و غیر اند
 ترازو ازین نام شد کہ مبارزان بر وسط ترازو کمر و محققین بالا گیر می نسبت کنایہ ترازوی
 دست گذارند نصف در پائین باشد و نصف زبرہ چیزی نہ نوشت خیال می کنیم کہ ترازوی
 بالا (اردو) نیزہ - نگرہ -

ترازوی حیرت **اصطلاح** - بقول بحر و این بجائی کند کہ مقصودشان این باشد کہ شخص
 طمحات برہان و مؤید و اندکنایہ از برج میزان **موزون** بکاری از ان کار خستہ نمی شود و با سالی
 مؤلف عرض کند کہ کنایہ ایست لطیف و کند (اردو) دکن میں کہتے ہیں، کاروان
 موافق قیاس (اردو) برج یزن - نگرہ - اپنے کام سے نہیں تنگتا۔

ترازوی زر **اصطلاح** - بقول برہان و الف (ترازوی سنگ زدن) مصدر

و جامع و طمحات نامری و بہار و اندو شیدی **اصطلاحی** - بقول بہار مثل ترازوی قلب و
 و بحر کنایہ از آفتاب مؤلف عرض کند کہ ترازو آن را تنہا سنگ زن نیز گویند صاحبان بحر
 یک پلہ ہم می باشد ازین جا ست کہ این کنایہ لطیف عجم و اندھمین معنی بر
 قرار یافت (اردو) دیکھو آفتاب کے دو سر (ب) ترازوی سنگ زن نوشتہ اند
 معنی - نگرہ - و طرز تحریر و تعریف بہار و سندش ہم تقاضای

ترازوی زبرہ از گرائی ستارگان آن می کند کہ مادر الف تسامح کا تب خیال کنیم

<p>فاری باضافت تشبیهی است یعنی عدل مثل ترازو است از ترازوی پانگ خور که وزن یک پله اش با و اگر بدون سندان معنی را پیدا کند غلط نباشد پله دیگر مساوی نباشد (و آنکه هر وی خطاب به آفتاب ولیکن پسند خاطر مانیت که ذوق زبان ندارد) (۱) ای کرده ترازو نیایان پامیزان و محل دو (اردو) (۱) سنجی ترازو. مؤنث (۲) عدل گفته آن پسنجیده و دخل همیشه بازوت به قلب ترازوی فلک اصطلاح بقول مجرب است بهر دو سر ترازوت پسنجی مباد که از الفاظ میزان مؤلف عرض کند که گنایه است و این سخند بالا ترازوی قلب پیدا نیست ولیکن از و مرکب اضافی که بهر میزان بر فلک است. مضمونش ترازوی قلب را پیدا توان کرد. (اردو) برج میزان. مذکر. ترازوی فولاد سنجان اصطلاح. دار ترازو. مؤنث.</p>	<p>فاری باضافت تشبیهی است یعنی عدل مثل ترازو است از ترازوی پانگ خور که وزن یک پله اش با و اگر بدون سندان معنی را پیدا کند غلط نباشد پله دیگر مساوی نباشد (و آنکه هر وی خطاب به آفتاب ولیکن پسند خاطر مانیت که ذوق زبان ندارد) (۱) ای کرده ترازو نیایان پامیزان و محل دو (اردو) (۱) سنجی ترازو. مؤنث (۲) عدل گفته آن پسنجیده و دخل همیشه بازوت به قلب ترازوی فلک اصطلاح بقول مجرب است بهر دو سر ترازوت پسنجی مباد که از الفاظ میزان مؤلف عرض کند که گنایه است و این سخند بالا ترازوی قلب پیدا نیست ولیکن از و مرکب اضافی که بهر میزان بر فلک است. مضمونش ترازوی قلب را پیدا توان کرد. (اردو) برج میزان. مذکر. ترازوی فولاد سنجان اصطلاح. دار ترازو. مؤنث.</p>
<p>بقول جامع همان ترازوی فولاد سنجان که گشت مؤلف عرض کند که فولاد اصل است و فولاد سبدش دیگر هیچ پس این مبدل آن چنانکه پیل بدان سنجند (میزان صائب) همیاشود لا و فیل و پید و سفید (اردو) و کمیو ترازوی در عشق انواع ملامت را پ که سنگ کم نمی باشد فولاد سنجان. ترازوی قیامت را پ مؤلف عرض کند که ترازوی قلب اصطلاح. بقول بهار گنایه باشد از انصاف قیامت. آنانکه ذوق و بحر ترازوی که یک طرفش کم بود و طرف دیگر سخن ندارند می دانند که در قیامت ترازوی زیاده مؤلف عرض کند که مرکب توصیفی مراد قائم شود و نمیدانند که عدالتی قائم شود که بی ترازو</p>	<p>بقول جامع همان ترازوی فولاد سنجان که گشت مؤلف عرض کند که فولاد اصل است و فولاد سبدش دیگر هیچ پس این مبدل آن چنانکه پیل بدان سنجند (میزان صائب) همیاشود لا و فیل و پید و سفید (اردو) و کمیو ترازوی در عشق انواع ملامت را پ که سنگ کم نمی باشد فولاد سنجان. ترازوی قیامت را پ مؤلف عرض کند که ترازوی قلب اصطلاح. بقول بهار گنایه باشد از انصاف قیامت. آنانکه ذوق و بحر ترازوی که یک طرفش کم بود و طرف دیگر سخن ندارند می دانند که در قیامت ترازوی زیاده مؤلف عرض کند که مرکب توصیفی مراد قائم شود و نمیدانند که عدالتی قائم شود که بی ترازو</p>

کار ترازو کند از انصاف (اردو) قیامت گفت تو پر ویز و من ترنج زرم با یکام خود
 کا انصاف - مذکر - ترازم چنانکه میدانم (والله بهر وی) سبأ
 ترازوی نارسنج اصطلاح بقول بهاء حسن اگر میدان ترازو دیگرین جوئی بونه بینی از
 وانند اطفال جهت بازی از پوست ترنج سرشوریده خالی سانی را با صاحب بجز مذکر
 و لیمو و غیره ترازوی می سازند (مطابق می) معنی بالامی فرماید که کامل التصریف است و
 برمه آنروز ترنج و قنقش می چسبید با که بایکیم مضارع این ترازو صاحب وارو هم این را
 از نارسنج ترازوی ساخت با مؤلف عرض یعنی دوم آورده می فرماید که حاصل بالمصدر
 کند که لفظاً سنج بکارش نمی خورد و معنی از آن این ترازو مؤلف عرض کند که ترازو که گذشت سهم
 ترازوی نارسنج پیدا توان کرد (اردو) نارسنج مصدر این است نه حاصل بالمصدر و حاصل بالمصدر
 کی ترازو جو لکه کھیلنے کے لئے بناتے ہیں بوی این ترازویش باشد و بر زبان فارسیان (۳) یعنی بوی
 ترازوی نظم اصطلاح بقول بحر و بهار هم کمال اسمعیل (۴) فلک ز شرم پتیر بر بند هرگز
 کنایه از علم عروض که اوزان و بحر شعر ازان که نوک خائمه بنده شود مدح ترازو صاحب وارو حصر
 معلوم می شود مؤلف عرض کند که موافق قیامت نزدیکند که در عرف بطاعتی می نویسد آتش به نشود
 است (اردو) علم عروض - مذکر - به بازار بای موصده که هم یعنی آرایش است مخفی مباد
 ترازویدن بقول بهار بفتح اول (۱) که معنی دوم اصل است و معنی اول و سوم مجازان (اردو)
 ساختن و (۲) آراستن (عرفی) (۳) زمانه (۱) بنانا (۲) بناؤ کرنا بنوارنا (۳) لکھنا -
 ترازو اس صاحب بول چال بواله معاصرین عجم گوید که معنی مہتابی و مقام بلند بی سقف است

و در انگلیسی زبان رئیس نامندش مؤلف عرض کند که مفرس دانیم که تای هندی بدل شد به فوقانی و فوقانی بدل شد به الف (اردو) چوتره - نگر -

تراش | بقول برهان و جامع بفتح اول بر وزن نواش (۱) طمع و توقع و (۲) تراشیده را گویند صاحب سروری گوید که معروف و مقصودش از معنی دوم باشد که همین معروفست و می فرماید که (۳۱) بمعنی اخذ و گرفتن نیز و (۳۲) تراشده و (۳۳) امر به تراشیدن صاحب ناصری بکره معنی اول نسبت معنی دوم می طراز و که بمعنی تراشیدن چیزی (ظهوری ۱۵) در تراش اهل دل نشی و لخرش افتاده اند و می گویند همواره خود را در تراش دیگر می گویند صاحب رشیدی بر معنی اول قانع و راسته بر معنی اول و دوم قناعت فرموده خان آرزو در سراج بکره معنی اول معنی دوم را تراشیدن و تراشیده گوید مؤلف عرض کند که بمعنی اول اسم مصدر تراشیدن است که می آید و معنی دوم تراشیده و تراشیدن نباشد بلکه بقول معاصرین عجم لغت قدیم است بمعنی شوق عجب است که محققین بالا این معنی را ترک کرده اند و بنحیال اینکه همین تراش حاصل بالمصدر تراشیدن هم است معنی تراشیده نوشتند و درین صورت هم تراشیده غلط است می بایست که تراشیدگی نویسند و آنکه تراشیدن را داخل معنی دوم کرده اند مقصودشان همان حاصل بالمصدر است نه مصدر و بمعنی سوم هم اسم جامد و اسم مصدر دانیم که بمعنی اختراع است و مصدر تراشیدن از همین معنی است صاحب ناصری تعریف خوشی نگرد و بمعنی چهارم تراش نمی آید تا آنکه با اسمی مرکب شود و چنانکه بت تراش که اسم فاعل ترکیبی است و بمعنی پنجم حاضر تراشیدن است - (اردو) (۱) طمع - توقع - نوشت (۲) تراشا هوا - تراشیدگی - نوشت - شوق - نوشت - صاحب

اصفیه نے تراش پیرایا ہے۔ ثنوت کاٹ۔ قطع و برید۔ کاٹ چھانٹ۔

تراش پاشیدن بر کسی | مصدر اصطلاحی تراش و اگر معنی دوم بیان کردہ بہار ہم گریہ معنی

بقول بہار و مانند و آصفی قرار دادن چیزی و معنوی صرع دوم سند تأیید آن من و جہی کن

کہ در اصل نبوده باشد (زالالی خانساری) و برای معنی اول مشتاق سند استعمال می بشیم (اردو)

بخود مسعود شاہی بر تراشد تراش رشک (۱) و کیو تراشیدن (۲) مؤثرینا۔

بر محمود پاشند مؤلف عرض کند کہ متعلق تراش کردن استعمال بقول بہار و بحر و

یعنی سوم است و با مصدر پاشیدن مستعمل عبارت از آن است کہ مانند چیزی کہ خواستہ باشند

کہ محاورہ زبان است (اردو) تراشے ہوگا بازند و آن چیز کہ ساخته شود بعینہ مانند بقول عنہ

مضمون کو کسی سے منسوب کرنا۔ گرد و مؤلف عرض کند کہ تعریف بالا خوبست

تراش زدن | مصدر اصطلاحی بقول متعلق است معنی سوم تراش و ترجمہ اش اختراع

بہار و بحر و مانند معنی (۱) تراشیدن (۲) تردن است کہ در ساختن چیزی اختراع خود را ہم دخل

(مولوی عبد الرزاق فیاض) خط رازی و بند (اردو) اختراع کرنا۔

تراش و جهان و زندگیت با مصحف سفید تراشیم بقول برہان النجیح اول و رابع (۱) معنی

گشت و نشان قیامت است مؤلف تراش آخر تراش است کہ تراشیدہ شدہ و (۲) آنچه

کند کہ معنی اول تراشیدن محاورہ فارسیان است از تراش برآمدہ و (۳) بلال واری از ضربہ

و معنی دوم ہم درین شعر یافتہ نمی شود بلکہ تراش و ہندوانہ را نیز گویند صاحب جامع بذکر معنی اول

پیدا کردن است معنی اختراع متعلق بہ معنی سوم و دوم نسبت معنی سوم گوید کہ قاج باشد صاحب

<p>سروزی برضی اول قانع صاحب، ناصری بزمی اول گوید که آنچه بهنگام تراشیدن قلم و چوب فرو ریزد (۱۵) اگر این مقصد در باره در جهان زلزله ربا و خوشه چین باشد معنی کسی که از دیگر فیضین آید و تراشه قلعت را بدید بر باید و خان آرزو حاصل کند (ار و و) زلزله ربا اسم مذکر بلا و و در سراج ذکر معنی دوم و سوم کرده گوید که از خوشه چین -</p>	<p>عرض کند که اگر چه معنی لغوی این همان تراشه بی کار را تراشیدن است مؤلف عرض کند که نه خیر - تراشیدن بقول بحر بر وزن و معنی (۱) خراشیدن های نسبت بر تراش زیاد کرده اند و تراشه و (۲) هموار کردن و (۳) انگشتن و (۴) گنگان تراشیدن هر دو از تراش پدایمی شود (ار و و) و ده، توقع و طبع داشتن و (۶) ساختن و (۷) (۱) تراشی هوئی چیز او (۲) اس کا براده (۳) ایجا کردن می فرماید که کامل التصریف است خربزه یا ترنبر و غیره کی قاش - دیکو برش - و مضارع این تراشد صاحب موارد مذکر معنی تم تراشه چین اصطلاح بقول بهار یعنی ریزه این قدر اضافه کند که معنی (۸) بهمرسانیدن و</p>
<p>چین (طالب آملی) خورشید زخمش نجواب (۹) بریدن و (۱۰) ستردن و (۱۱) قرار دادن دیدم که صد چو قمر تراشه چین داشت و آنچه باین و هم او تراش را حاصل بالمصدر گوید استعمال جرباد فانی (۵) دلش چو بگرد و صد ابرار نواله و این ترکیب فارسی در لطافت می آید مؤلف عرض که کفش هزار چو دریا تراشه چین دارد و (کمال) کند که از معنی اول تراشیدن قلم مقصود باشد که اسمعیل (۵) تراشه چین کمالش سپهری سرو یک تعریفش درست نیست و خراشیدن برای آن و نواله خوار نوالش جهان بی بن و بار و مؤلف بکار نمی خورد و اسم صدر این همان تراش است</p>	<p>تراشیدن است مؤلف عرض کند که نه خیر - تراشیدن بقول بحر بر وزن و معنی (۱) خراشیدن های نسبت بر تراش زیاد کرده اند و تراشه و (۲) هموار کردن و (۳) انگشتن و (۴) گنگان تراشیدن هر دو از تراش پدایمی شود (ار و و) و ده، توقع و طبع داشتن و (۶) ساختن و (۷) (۱) تراشی هوئی چیز او (۲) اس کا براده (۳) ایجا کردن می فرماید که کامل التصریف است خربزه یا ترنبر و غیره کی قاش - دیکو برش - و مضارع این تراشد صاحب موارد مذکر معنی تم تراشه چین اصطلاح بقول بهار یعنی ریزه این قدر اضافه کند که معنی (۸) بهمرسانیدن و</p>

(۳۹۶۰)

<p>تراشیدن است (صائب ۵) می تراشتم رزق تراشیدن وفا مصدر اصطلاحی بمعنی بهیم خور چون ماه از پهنوی خویش پاشی کنتم تا هست رسانیدن مهر و وفا باشد مؤلف عرض کند که ملکن جفا آب روی خورشید بود (اردو ۱۰) رزق متعلق بمعنی هشتم تراشیدن (ظهوری ۵) اگر سدا کرنا حاصل کرنا تراشیدن سخن مصدر اصطلاحی صاحب (اردو ۱۰) مهر و وفا باید تراشید و باز غرور و دجول و مستی تراشیدن سخن</p>	<p>تراشیدن است (صائب ۵) می تراشتم رزق تراشیدن وفا مصدر اصطلاحی بمعنی بهیم خور چون ماه از پهنوی خویش پاشی کنتم تا هست رسانیدن مهر و وفا باشد مؤلف عرض کند که ملکن جفا آب روی خورشید بود (اردو ۱۰) رزق متعلق بمعنی هشتم تراشیدن (ظهوری ۵) اگر سدا کرنا حاصل کرنا تراشیدن سخن مصدر اصطلاحی صاحب (اردو ۱۰) مهر و وفا باید تراشید و باز غرور و دجول و مستی تراشیدن سخن</p>
<p>تراشیده اصطلاح بقول فدائی (۱۱) هر چه سخن است مؤلف عرض کند که خیر این که از تراشیدگی و پرداخت رنگین و هموار شده باشد را تعلق است بمعنی هشتم تراشیدن که سخن (۱۲) هر سخنی که با سنجیدگی گفته شود (۳۶) هر سانس باشد (محسن تاثیر ۵) از سخن حاصل مردکی از دانش پرورش یافته خداوند خوبها او آینه سان در دست نهی است پ ساده لوحی که ستوده شده باشد صاحب اند این را (۴۱) تراشد سخن از روی سخن بود (اردو ۱۰) بات مرادف تراشه گوید صاحب نوادر گوید چون خاک تراشیده و ناخن تراشیده و سم تراشیده و فی ترا تراشیدن طعنه مصدر اصطلاحی بمعنی که حکیم الملک محمد حسین شهرت این را بمعنی تراشه طعنه زدن مؤلف عرض کند که من و جمیع بستره و این محل نظر است (۵) سه نو که بر آسمان</p>	<p>تراشیدن است (صائب ۵) می تراشتم رزق تراشیدن وفا مصدر اصطلاحی بمعنی بهیم خور چون ماه از پهنوی خویش پاشی کنتم تا هست رسانیدن مهر و وفا باشد مؤلف عرض کند که ملکن جفا آب روی خورشید بود (اردو ۱۰) رزق متعلق بمعنی هشتم تراشیدن (ظهوری ۵) اگر سدا کرنا حاصل کرنا تراشیدن سخن مصدر اصطلاحی صاحب (اردو ۱۰) مهر و وفا باید تراشید و باز غرور و دجول و مستی تراشیدن سخن</p>
<p>بنا با بات پدا کرنا تراشیدن طعنه مصدر اصطلاحی بمعنی که حکیم الملک محمد حسین شهرت این را بمعنی تراشه طعنه زدن مؤلف عرض کند که من و جمیع بستره و این محل نظر است (۵) سه نو که بر آسمان یعنی بهفتم تراشیدن دانیم (ظهوری ۵) زبان جای اوست پ تراشیده و ناخن پای اوست تیشه فرهاد همچنان تیز است پ هنوز طعنه تراش پ مؤلف عرض کند که در اصل اسم مفعول مصدر از برای پرویز است بود (اردو ۱۰) طعنه مارنا تراشیدن است و بجا از معانی بالا پدا کرده</p>	<p>تراشیدن است (صائب ۵) می تراشتم رزق تراشیدن وفا مصدر اصطلاحی بمعنی بهیم خور چون ماه از پهنوی خویش پاشی کنتم تا هست رسانیدن مهر و وفا باشد مؤلف عرض کند که ملکن جفا آب روی خورشید بود (اردو ۱۰) رزق متعلق بمعنی هشتم تراشیدن (ظهوری ۵) اگر سدا کرنا حاصل کرنا تراشیدن سخن مصدر اصطلاحی صاحب (اردو ۱۰) مهر و وفا باید تراشید و باز غرور و دجول و مستی تراشیدن سخن</p>

(۳۹۶۱)

(ارو) (۱۱) بذریعہ تراش درست کی ہوئی ہوئی بات - مؤنث (۳) تعلیم یافتہ شخص

چیز جیسے جوہر تراشیدہ (۲) سنجیدگی سے کی (نکر ۴۱) دیکھو تراشہ -

تراق بقول رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار آواز بلند مؤلف عرض کند کہ طرا

فت ترکی زبان یافتہ می شود و لیکن لغات ترکی ازین ساکت ماین را فارسی جدید خوانیم کہ

بر زبان معاصرین عجم است بتحقق نشد کہ از کدام زبان مفرس کرده اند قیاس غالب همین کہ

تقریب از ترکی است کہ در ترکی زبان تراق فرق سر را گویند و بمعنی دوم تراک هم مقلد

می نماید کہ بجاف عربی عوض قاف می آید (ارو) بلند آواز مؤنث -

تراک بقول برهان و جامع بفتح اول و رابع ساکن بر وزن ہلاک (۱) بمعنی چاک و شکاف

و ۲، آوازی را گویند کہ از شکستن یا شکافہ شدن چیزی بگوش رسد و ۳ صدای رعد را

نیز گفته اند و طراق عربی آنست - صاحب جهانگیری بر معنی اول و دوم قانع (حکیم خاقانی ۵)

بر دل شیر و یلنگ افتد آنگاہ تراک پاک بشت تو بر آید ز کمان تو ترنگ (۴) (فرخی ۵) تراک

دل شنود خصم تو ز سینه خویش (۵) چو از کمان تو آید بگوش خصم تراک (۶) صاحب سروری ہم ذکر معنی

اول و دوم کرده - صاحب نامری بذکر معنی دوم گوید کہ مصدرش ترکیدن و فرماید کہ طراق عرب

این است - خان آرزو در سراج بذکر بہرہ معنی گوید کہ اغلب کہ معنی سوم مجاز باشد مؤلف عرض

کند کہ بہرہ معنی اسم جاد فارسی زبان - و یکی از معاصرین عجم گوید کہ ترک بمعنی چاک و شکاف اصل

است و تراک اسم صوت شکاف است فارسیان تراک را بمعنی اول ہم استعمال کرده اند بخیاں (۷)

ترک اسم مصدر ترکیدن است (ارو) (۱) چاک - شکاف - ذکر (۲) تراق بقول آصفیہ

نذکرہ کسی سخت چیز کے ٹوٹنے کی آواز چٹاخ (۳) رعد کی آواز۔ مونت۔

ترانگبین اصطلاح بقول اندوئیذ پتھتین باکاف فارسی موقوف (۱) شیرو کہ از خار
شتر خار بدر آید مانند شہد کہانی شتر فامہ و در مدارک مذکور کہ (۲) آسمان پہچو برف می بارید
بر قوم موسی علیہ السلام وقت صبح و آن رباتازی من می گویند صاحب محیط گوید کہ معنی آن
عسل تر و لبرنی عسل الحاج نیز گویند و یونانی سخارون و ہندی شکر جو اس و بانگریزی مینا آف و
در رٹ و آن شبنمی است از آسمان بر اشجار خارشتر در ملک شام و خراسان و ماوراء النہر و گیلان
و کرہستان و ہمدان و نواح آن می نشینند و منعقد می گردند گرم تر در اقل و گویند معتدل و حرارت
و رطوبت و برای حفظ صحت نیکو و نافع محروم و معتدل مزاج و یابس المزاج و مسکن تشنگی و ملین
سینہ و علق و مرطب آن و منافع بسیار دارد (الخ) مؤلف عرض کند کہ مرکب است از ترنج و
وانگبین و (۲) اطباء از ترنج و انگبین ہم شربت می سازند کہ دافع صفر است و این اصل است و
بمجان آن را نام شد (اردو) ترنجبین بقول آصفیہ فارسی اسم مونت (۱) ایک قسم کی شکر
ہے جو اکثر درخت خار (افٹ کٹار) کے کانٹوں پر شبنم کی طرح خراسان میں گر کر جم جاتی ہے۔
سہل میں اکثر کام آتی ہے (۲) افتر و الیم جو حسین کھانڈا لکھتے ہیں بمؤلف عرض کرتا ہے کہ
اطباء ترنج اور شہد سے بناتے ہیں۔

ترانہ بقول برہان و جامع بر وزن بہانہ (۱) جوان خوش صورت و شاد تر و تازہ و صاحب
جمال و با اصطلاح اہل نغمہ (۲) تصنیفی است کہ آن سہ گوش داشتہ باشد۔ ہر کدام بطریقی کی مثنوی
و دیگری مدح و یکی دیگر تلامذہ و در لغت نقش و صورت و دو مثنوی سرود و نغمہ را خوانند و (۳)

دین خوانی و طرز خوش طبعی و (۴۱) بدخوی و حیلہ روی ہم صاحب سروری بر معنی اول و دوم قانع و نسبت معنی دوم گوید کہ دو بیتی سرود باشد و بس (ہفت پیکر ۷) ہر سفتہ دری دری می سفت بہ ہر ترانہ ترانہ می گفت (۱) (استاد فرخی ۷) از دل آویزی و تری چون غزلہای شہید کچاز غم انجای و خوشی چون ترانہ بطلب بہ صاحب نامری بذکر معنی اول نسبت معنی دوم گوید کہ دو بیتی معنی رباعی و نغمہ و خوانندگی و می فرماید کہ بعضی این لغت را بضم اول مخفف تو ر نہ دانند یعنی خوبان منسوب بہ توران صاحب رشیدی ہم بر معنی اول و دوم قناعت کردہ و صاحب جہانگیر می ہمربانش - خان آرزو در سراج بجو کہ برہان ذکر ہمہ معانی کردہ بہار بذکر معنی دوم گوید کہ موج از تشبہات اوست و بالفطرت و بلند کردن و زدن و سرودن و سنجیدن و گفتن مستعمل مؤلف عرض کند کہ معنی اول حقیقی است و مرکب می نماید از لفظ تر و آنہ معنی منسوب بہ ترو تازگی و معنی دوم و سوم مجازش و معنی چہارم البتہ با مجاز ہم تعلق نداشت نظر باعتبار صاحب جامع کہ صاحب لسان است اسم جادہ فارسی زبان دانیم (اردو) (۱) ترو تازہ لڑکا خوش جمال خوش صورت - مذکر - صاحب آصفیہ نے ترانہ پر فرمایا ہے - (۱) لغوی معنی جوان رعنا (۲) نغمہ - گیت - ایک خاص قسم کا گیت جسکو عوام تلانہ بولتے ہیں - ایک خاص لے یا سہر (۳) طرافت - خوش طبعی - مؤنث (۴) بدخوی - مؤنث - حیلہ - مذکر -

ترانہای خمرانگی اصطلاح بقول بھرو کہ اول کسی کہ این اصطلاح را نوشت صاحب	
اند و غیات ترانہ ہای عمدہ و ترانہ ہائی کہ یادمانی است دیگر ہر دو محققین نقلش برداشتہ	
یا امیری تصنیف کردہ باشد مؤلف عرض کند و ما این را خلاف ذوق زبان دانیم و محققین	

صاحب زبان ازین ساکت بدون سند استماع	مؤلف عرض کند که
این را پسند کنیم (اردو) و ده عمده ترانه	(ب) ترانه پرداز کسی را گویند که ترانه آغاز
جن کے مصنف امرایا پڑتا ہوں۔ مگر یہ	کند و گنایہ از مطرب دسرانیدہ ترانہ باشد
ترانہ برخاستن	مصدر اصطلاحی آغاز
شدن ترانہ مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس	ترانہ گانے والا۔
است (ظہوری ۵) بر سادہ و نیم نقش بستند	ترانہ ریز اصطلاح بقول بہار مراد
پڑنا صبح بشین ترانہ برخاست (اردو) ترانہ آغاز	ترانہ پرداز مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل
ترانہ بسبتن	مصدر اصطلاحی صاحب ترکیبی است گنایہ از مطرب (نثر ظہوری)
آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف	جلجل اوراق درختان بہ ہوا می او ترانہ نیز
عرض کند کہ معنی آغاز شدن و سرودہ شدن	(اردو) دیکھو ترانہ پرداز۔
ترانہ باشد موافق قیاس (حسن مشہدی ۵)	(الف) ترانہ زدن
از کل بسینہ بلبل ہزار خار شکست	کنون ترانہ (ب) ترانہ زدن
بوصف بہار می بندد (اردو) ترانہ گایا جان	الف کرده از معنی ساکت بہار ب را مراد
(الف) ترانہ پرداز خستن	مصدر اصطلاحی
صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت	معنی ترانہ سرودن است و ب اسم فاعل
و مقابل آن ترانہ پرداز بجوالہ بہار نوشتہ	ترکیبی (اسلمان ساوجب ۵) سودای زید
گویند کہ ترانہ پرداز و ترانہ ریز ہر کدام معروف	خشم بر باد داد حاصل و مطرب بن ترانہ

<p>بیار با ده (۵) (میر خسرو) از نوای ترترانه (ب) ترانه سرسین بهار مرادف ترانه</p>	<p>بیار با ده (۵) (میر خسرو) از نوای ترترانه (ب) ترانه سرسین بهار مرادف ترانه</p>
<p>زبان (۵) هر دو تن خاستند از گنان (۵) (اردو) پرداز صاحب آصفی ذکر ترانه سرودن کرده الف ترانه گاناب دیکهو ترانه پرداز -</p>	<p>زبان (۵) هر دو تن خاستند از گنان (۵) (اردو) پرداز صاحب آصفی ذکر ترانه سرودن کرده الف ترانه گاناب دیکهو ترانه پرداز -</p>
<p>(الف) ترانه ساختن مصدر اصطلاحی اسم فاعل ترکیبی است و ب معنی ترانه سرودن</p>	<p>(الف) ترانه ساختن مصدر اصطلاحی اسم فاعل ترکیبی است و ب معنی ترانه سرودن</p>
<p>(ب) ترانه ساز صاحب آصفی و الف را باب تعلق است نه با (ترانه سرودن)</p>	<p>(ب) ترانه ساز صاحب آصفی و الف را باب تعلق است نه با (ترانه سرودن)</p>
<p>ذکر الف کرده از معنی ساکت بهار نیست (اردو) الف دیکهو ترانه پرداز - (ب) ب گوید که مرادف ترانه پرداز است مؤلف ترانه گانا -</p>	<p>ذکر الف کرده از معنی ساکت بهار نیست (اردو) الف دیکهو ترانه پرداز - (ب) ب گوید که مرادف ترانه پرداز است مؤلف ترانه گانا -</p>
<p>عرض کند که الف بمعنی ترانه تالیف کردن است مصدر اصطلاحی صاحب</p>	<p>عرض کند که الف بمعنی ترانه تالیف کردن است مصدر اصطلاحی صاحب</p>
<p>و ب اسم فاعل ترکیبی بمعنی ترانه پرداز (ب) آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف</p>	<p>و ب اسم فاعل ترکیبی بمعنی ترانه پرداز (ب) آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف</p>
<p>را با الف تعلق نیست بلکه تعلق دارد با ترانه عرض کند که مرادف ترانه سرسین است (طالب</p>	<p>را با الف تعلق نیست بلکه تعلق دارد با ترانه عرض کند که مرادف ترانه سرسین است (طالب</p>
<p>سازیدن که بمعنی سرودن ترانه است (باقر آملی) به معنی ترانه زنهارد و لی</p>	<p>سازیدن که بمعنی سرودن ترانه است (باقر آملی) به معنی ترانه زنهارد و لی</p>
<p>کاشی (۵) خونم ز دیده مطرب امشب روان زانشک من این مدعا برون آید (۵) (اردو)</p>	<p>کاشی (۵) خونم ز دیده مطرب امشب روان زانشک من این مدعا برون آید (۵) (اردو)</p>
<p>ساخت (۵) یارب چه درد داشت کسی کان دیکهو ترانه سرانیدن -</p>	<p>ساخت (۵) یارب چه درد داشت کسی کان دیکهو ترانه سرانیدن -</p>
<p>ترانه ساخت (۵) (ظهوری) گریه رقاصی مصدر اصطلاحی بقول بحرو</p>	<p>ترانه ساخت (۵) (ظهوری) گریه رقاصی مصدر اصطلاحی بقول بحرو</p>
<p>تواند کرد (۵) یا بهای ترانه ساز آید (۵) (اردو) بهار مرادف افسانه شدن که شهرت گرفتن است</p>	<p>تواند کرد (۵) یا بهای ترانه ساز آید (۵) (اردو) بهار مرادف افسانه شدن که شهرت گرفتن است</p>
<p>الف ترانه تصنیف کرنا (ب) دیکهو ترانه پرداز (اسیری لاهیجی) در کسوت اغیار چون نمود رخ</p>	<p>الف ترانه تصنیف کرنا (ب) دیکهو ترانه پرداز (اسیری لاهیجی) در کسوت اغیار چون نمود رخ</p>
<p>(الف) ترانه سر اصطلاح - الف بقول آن یارب این قصه در آفاق جهان گشت ترانه</p>	<p>(الف) ترانه سر اصطلاح - الف بقول آن یارب این قصه در آفاق جهان گشت ترانه</p>

مؤلف عرض کند که موافق قیاس است اگر آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف چه در سند استعمال (ترانه گشتن) است عیبی ندارد (اردو) مشهور معونا -
 ترانه شنیدن استعمال - صاحب آصفی ذکر ترانه شدن -
 این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند ترانه گفتن استعمال - صاحب آصفی ذکر این که بمعنی حقیقی است یعنی سماعت کردن ترانه کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که (صائب ۵) بشوژمن ترانه عبرت فرای را بمعنی تصنیف ترانه کردن است چنانکه سخن گفتن را گرفته و می پسندند چهار پای را (اردو) (نظامی ۵) بهره سفته در می در می می گفت و ترانه است تا سماعت کرنا -
 ترانه گشتن مصدر اصطلاحی - صاحب کرنا - ترانه کرنا - جیسے شعر کرنا -

تراو اقبال برهان بسکون و او بمعنی تراوش که از تراویدن و ترشح که دن باشد صاحب نوادر بذیل تراویدن ذکر این کرده گوید که بمعنی رشحه و چکرة مؤلف عرض کند که ما بر (تراویدن) اشته این کرده ایم که در فارسی قدیم بمعنی قطره آب آمده و در اینجا عرض کنیم که همین است ماخذ مصدر (تراویدن) که می آید و تراوش حاصل بالمصدرش بمعنی تراویدگی پس صاحب برهان تسامح کرد که این را بمعنی تراوش نوشت و فرقی در اسم مصدر و حاصل بالمصدر نکرد و آنچه می فرماید که این از تراویدن است غلط است تراویدن مرکب شد از این البته می توانیم گفت که این امر تراویدن هم هست (اردو) قطره - نگر -

تراود بقول برهان بر وزن عداوت شوق	و ضرورت بیان این نبود که مصدر این تراود
از تراویدن و تراوش معنی آب و شراب و می آید (اردو) شیکه - تراویدن کامند	
امثال آن تراوش می کند صاحب سروری	(الف) تراوش بقول بهار مرادف
گوید که مستقبل تراویدن است (مصرع) از	تراویدن و فرماید که یعنی چکیدن است و
کوزه همان برون تراود که دروست	بالفظ کردن مستقل و الف عرض کند که
مؤید هم مستقبل گوید مؤلف عرض کند که	جز این نباشد که
هر سه محققین با نام و نشان و خصوصاً یکی از این	(ب) تراوش کردن (معنی دا) چکیدن
اهل زبان و دیگری مؤید الفضل امارا	آمده (صائب ه) نیست در دست سبوی
صحاف دارند که ماینهارا از قواعد زبان بخیر	من عمان اختیار کرد از عشق از دل تراوش
دانیم تراود مضارع مصدر تراویدن است	گر کند معذور دار و صاحب فدائی که یکی از
نه مستقبل و در مضارع و مستقبل غرق کردند	علای معاصر عجم بود تراویدن و تراوش را یک
که محققین نیست آنچه صاحب برهان این را	بالتقل کرده گوید که زمیدین آب و مانند آن
مرادف تراوش داند او بی خبر است از فرق	مؤلف عرض کند که ما فدائی را دیده ایم و
مصدر و حاصل بالمصدر و لحنی داند که حاصل	نمی دانستیم که از قواعد زبان خود بخیر است
بالمصدر اشتقاق ندارد و برخلاف آن مصدر	الف حاصل بالمصدر است نه مصدر و
و از تعریف برهان پیدا است که او این را حاصل	ب مواضع قیاس و لیکن (۲) بمعنی ظاهر شدن
داند و حق آنست که این مضارع است و بس	هم که بجای معنی اول است بهار و پیروی از

<p>سکندری خورده است (اردو) الف چواو. تقاطر. ترشح. ب (۱) ٹپکنا. (۲) ترشح تراوش بقول آصفیه. فارسی. مؤنث ٹپکاؤ. ہونا. ظاہر ہونا.</p>	<p>تراوش بقول آصفیه. فارسی. مؤنث ٹپکاؤ. ہونا. ظاہر ہونا.</p>
<p>تراویدن بقول برہان و جہانگیر و جامع و مصراع بکسر و او بر وزن ہا ہل برگ گیا ہست نامعلوم ہوتا گوید کہ برای مجھ عین رانی ہلکہ ہم آید و بتقدیم و او بر الف ہم مؤلف عرض کند کہ صاحب محیط کہ محقق مفردات طب است ازین ہر سناکت و ہر چہ محققین بالا نوشتہ اند سہرحت مزید آن نتوانیم کرد (اردو) تراول ایک قسم کی گھاس کا نام ہے۔ مؤنث۔</p>	<p>تراویدن بقول برہان و جہانگیر و جامع و مصراع بکسر و او بر وزن ہا ہل برگ گیا ہست نامعلوم ہوتا گوید کہ برای مجھ عین رانی ہلکہ ہم آید و بتقدیم و او بر الف ہم مؤلف عرض کند کہ صاحب محیط کہ محقق مفردات طب است ازین ہر سناکت و ہر چہ محققین بالا نوشتہ اند سہرحت مزید آن نتوانیم کرد (اردو) تراول ایک قسم کی گھاس کا نام ہے۔ مؤنث۔</p>
<p>تراویدن بقول برہان و جہانگیر و جامع و مصراع بکسر و او بر وزن ہا ہل برگ گیا ہست نامعلوم ہوتا گوید کہ برای مجھ عین رانی ہلکہ ہم آید و بتقدیم و او بر الف ہم مؤلف عرض کند کہ صاحب محیط کہ محقق مفردات طب است ازین ہر سناکت و ہر چہ محققین بالا نوشتہ اند سہرحت مزید آن نتوانیم کرد (اردو) تراول ایک قسم کی گھاس کا نام ہے۔ مؤنث۔</p>	<p>تراویدن بقول برہان و جہانگیر و جامع و مصراع بکسر و او بر وزن ہا ہل برگ گیا ہست نامعلوم ہوتا گوید کہ برای مجھ عین رانی ہلکہ ہم آید و بتقدیم و او بر الف ہم مؤلف عرض کند کہ صاحب محیط کہ محقق مفردات طب است ازین ہر سناکت و ہر چہ محققین بالا نوشتہ اند سہرحت مزید آن نتوانیم کرد (اردو) تراول ایک قسم کی گھاس کا نام ہے۔ مؤنث۔</p>

موارد بذیل تراویدن ذکر این کرده مؤلف تجلی نوشته مؤلف عرض کند که موافق قیاس
عرض کند که در مدوده بر آتش تراویدن از است (از لالی) تجلی می تراود از لب بام
چیزی گذشت (ار دو) دیکھو آتش تراوید و همه در عکس ساقی می رود کام (ار دو)
از چیزی - تجلی ٹکنا ظاہر ہونا۔

تراویدن از زبان | مصدر اصطلاحی۔ تراویدن جوانی | مصدر اصطلاحی۔ صاحب
صاحب موارد بذیل تراویدن ذکر این کرده گوید موارد بذیل تراویدن این را بمعنی ظاہر شدن
کہ بمعنی بر آمدن از زبان باشد (عرفی) حاجتی جوانی نوشته مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس
یابم کہ از کفیرین کافر شوند پگر تراود از زبانم است (ظہوری) جوانی می تراود از لب بام
لیس فی دلفی سواہ پگ مؤلف عرض کند کہ موافق کجھان پیر بنائی رساند است (ار دو)
قیاس است (ار دو) زبان سے ٹکنا۔ زبان جوانی ٹکنا۔ جوانی ظاہر ہونا۔

سے ٹکنا۔ تراویدن تبسم | مصدر اصطلاحی۔ صاحب موارد بذیل تراویدن ذکر این بمعنی ظاہر
شدن حاجت کرده مؤلف عرض کند کہ این ہمازت کہ بر تبسم تراویدن گذشت - قیاس است (ظہوری) راست
(ار دو) دیکھو تبسم تراویدن۔ خواہد شد کہ از خود پگاہ عرض حاجت می تراود

تراویدن تجلی | مصدر اصطلاحی۔ صاحب (ار دو) حاجت ظاہر ہونا۔
موارد بذیل تراویدن این را بمعنی ظاہر شدن تراویدن خروش | مصدر اصطلاحی۔ صاحب

<p>مصادر اصطلاحی - محاسب تراویدن ذوق کرده مؤلف عرض کند که موافق قیاس است (میرزا بیدل) خروش ناتوانی می تراود از شکست من بازبان سرمه آلودست موی است (طالب آملی) لال زاری شد جهان از خویش چینی را (ارو) آواز نکند - کشته ناز و هنوز پا می تراود ذوق خون از غنچه</p>	<p>مصادر اصطلاحی - محاسب تراویدن خیال موار و ذکر این معنی بر آمدن می عرض کند که ظاهر شدن خیال است (قاسم مشهدی) (شام مجرا بس خیالش می تراود از دلم) کرده مؤلف عرض کند که معنی ظاهر شدن رحت هر ورق در جیب تا بگذاشتم تصویر داشت - است (ظهوری) بنفش غمزه دل در خرد است (ارو) خیال نیکنا ظاهر هونا - تراویدن درو</p>
<p>مصادر اصطلاحی - محاسب تراویدن راحت موار و ذکر این معنی بر آمدن رحت (ظهوری) بنفش غمزه دل در خرد است تراویدن درو موار و ذکر این معنی بر آمدن درو (ظهوری) بنفش غمزه دل در خرد است تراویدن درو موار و ذکر این معنی بر آمدن درو (ظهوری) بنفش غمزه دل در خرد است تراویدن درو</p>	<p>مصادر اصطلاحی - محاسب تراویدن رحت موار و ذکر این معنی بر آمدن رحت (ظهوری) بنفش غمزه دل در خرد است تراویدن درو موار و ذکر این معنی بر آمدن درو (ظهوری) بنفش غمزه دل در خرد است تراویدن درو موار و ذکر این معنی بر آمدن درو (ظهوری) بنفش غمزه دل در خرد است تراویدن درو</p>
<p>مصادر اصطلاحی - محاسب تراویدن رقم موار و ذکر این معنی بر آمدن رقم (ظهوری) بنفش غمزه دل در خرد است تراویدن درو موار و ذکر این معنی بر آمدن درو (ظهوری) بنفش غمزه دل در خرد است تراویدن درو موار و ذکر این معنی بر آمدن درو (ظهوری) بنفش غمزه دل در خرد است تراویدن درو</p>	<p>مصادر اصطلاحی - محاسب تراویدن رقم موار و ذکر این معنی بر آمدن رقم (ظهوری) بنفش غمزه دل در خرد است تراویدن درو موار و ذکر این معنی بر آمدن درو (ظهوری) بنفش غمزه دل در خرد است تراویدن درو موار و ذکر این معنی بر آمدن درو (ظهوری) بنفش غمزه دل در خرد است تراویدن درو</p>

(ص ۹۱۴۳)

(ص ۹۱۴۳)

<p>تراویدن ناله مصدر اصطلاحی - یعنی برآوردن ناله باشد مؤلف عرض کند که موافق قیاس (ظهوری) این ناله ام از کام و زبان نیفتاد و نمودند و زهری برون تراود اگر از بر تراود و کز و د و تو بر هم فشار و جگر م را سخن مرغ کج مخفی مباد که اگر چه از سبب بالا کج مخفی مباد که اگر چه از سبب بالا (بر تراویدن زهر برون تراویدن) پیدا است ولیکن (تراویدن ناله) تراویدن هم محاوره زبان است (اردو) ناله شیکنا - نکلنا -</p>	<p>تراویدن زهر مصدر اصطلاحی - یعنی ظاهر شدن زهر است مؤلف عرض کند که موافق قیاس (ظهوری) شاهد نصیحتی چو نیفتاد و نمودند و زهری برون تراود اگر از بر تراود و کز و د و تو بر هم فشار و جگر م را سخن مرغ کج مخفی مباد که اگر چه از سبب بالا کج مخفی مباد که اگر چه از سبب بالا (بر تراویدن زهر برون تراویدن) پیدا است ولیکن (تراویدن ناله) تراویدن هم محاوره زبان است (اردو) ناله شیکنا - نکلنا -</p>
---	--

تراهی | بقول برهان و جامع و نامری بر وزن تباهی یعنی میوه نوباره و نورسیده است
 جهانگیری بر نوباره قانع (سعدی) بود بوستان بان بایوان شاه پرتراهی ولی هم زبانی
 شاه پرتراخان آرزو بدگر این گوید که بعضی را بسند این اشتباه است مؤلف عرض کند که این
 اشاره با اشتباه رشیدی است و ما این اشتباه را خود انیم که محقق اهل زبان اغنی جامع
 تصدیق این معنی می کند - اسم جامد فارسی زبان است (اردو) پهلایمیوه - مذکر -
 ترایمان | بقول برهان و رشیدی و جامع و جهانگیری و سراج بر وزن اناردان نام مرض
 اسهال است - صاحب مؤید گوید که بهندی هنس و نام مرض اسهال مؤلف عرض کند که
 نظر باعتبار صاحب جامع که اهل زبان و محقق زبان خود است این را اسم جامد فارسی
 زبان دانیم (اردو) اسهال کامرض - مذکر -

<p>تراویدن بقول برهان و جهانگیری بای می شود چنانکه انگور و انگیر و انگول و انگیل حلی بر وزن و می تراویدن و تراوش کردن پس این مبدل تراویدن است و ماخذ صاحب بگوید که کامل التصریف است و ضمایم تراویدن بجای خود مذکور پس و بهی نیست این تراید صاحب موارد هم این را آورده که بقول موارد و برهان و جهانگیری و بحر و ملوی بر برهان اقتراض کرده این را ضمایم تراویدن را ترجیح باشد شک نیست که محققین و تراویدن را صحیح نگارده صاحب قاطع است صاحب زبان اعنی سروری و ناصری و جامع جواب بارومی و دودی حقیقت نمی برد یکسان این را ترک کرده اند مؤلف عرض کند که نام جواب دندان شکن که غالب را مغلوب می کند و محاوره حسن استعمال این نزدیک و لیکن در صورت این زمین که او در فارسی زبان به تحسانی بدل است تاملی نیست (۱۵۵۰) و میخو تراویدن که پیشینه</p>	<p>تراویدن بقول برهان و جهانگیری بای می شود چنانکه انگور و انگیر و انگول و انگیل حلی بر وزن و می تراویدن و تراوش کردن پس این مبدل تراویدن است و ماخذ صاحب بگوید که کامل التصریف است و ضمایم تراویدن بجای خود مذکور پس و بهی نیست این تراید صاحب موارد هم این را آورده که بقول موارد و برهان و جهانگیری و بحر و ملوی بر برهان اقتراض کرده این را ضمایم تراویدن را ترجیح باشد شک نیست که محققین و تراویدن را صحیح نگارده صاحب قاطع است صاحب زبان اعنی سروری و ناصری و جامع جواب بارومی و دودی حقیقت نمی برد یکسان این را ترک کرده اند مؤلف عرض کند که نام جواب دندان شکن که غالب را مغلوب می کند و محاوره حسن استعمال این نزدیک و لیکن در صورت این زمین که او در فارسی زبان به تحسانی بدل است تاملی نیست (۱۵۵۰) و میخو تراویدن که پیشینه</p>
<p>تراب بقول برهان بفتح اول و سکون ثانی و بای ابدال (۱) و کر و حیل و زرق و تزویر و (۲) کزاف و (۳) زبان آوری و لغزم اول (۴) معروف است که عربان فحل خوانند صاحب جهانگیری بر معنی اول قانع صاحب سروری بکر معنی اول می فرماید که صاحب فرستادن تراویدن هم آورده که آنرا ترف نیز نامند و بکر معنی چهارم می فرماید که قسمی از سبزی است که بنخیش نازک و سفید باشد که هم برگ و هم بنخیش خورند با غنم طعام و بغایت بهی است (۵) یعنی طیب (۶) تراب نیکو باشد از بهر سعال پزبول را ند چشتم را روشن کند با صاحب ناصری بکر معنی اول و سوم ذکر ترف هم کرده صاحب رشیدی بر معنی اول قناعت فرموده صاحب جامع ذکر معنی اول و دوم فرموده صاحب محیط می فرماید که شیرازی تر بزه و بسریانی مغالا</p>	<p>تراب بقول برهان بفتح اول و سکون ثانی و بای ابدال (۱) و کر و حیل و زرق و تزویر و (۲) کزاف و (۳) زبان آوری و لغزم اول (۴) معروف است که عربان فحل خوانند صاحب جهانگیری بر معنی اول قانع صاحب سروری بکر معنی اول می فرماید که صاحب فرستادن تراویدن هم آورده که آنرا ترف نیز نامند و بکر معنی چهارم می فرماید که قسمی از سبزی است که بنخیش نازک و سفید باشد که هم برگ و هم بنخیش خورند با غنم طعام و بغایت بهی است (۵) یعنی طیب (۶) تراب نیکو باشد از بهر سعال پزبول را ند چشتم را روشن کند با صاحب ناصری بکر معنی اول و سوم ذکر ترف هم کرده صاحب رشیدی بر معنی اول قناعت فرموده صاحب جامع ذکر معنی اول و دوم فرموده صاحب محیط می فرماید که شیرازی تر بزه و بسریانی مغالا</p>

و برومی و قیون و بفرنگی و رفا نس و سیوانی افاقیس و ابابوس و بعربی فحل و بھندی موی نامند۔
 بقول جالینوس سخن و محقق در درجہ دوم اما تر ب صحرائی قوتیر و طبع آن گرم و تر در اول و متاف
 بسیار دارد (الخ) مؤلف عرض کند کہ ہمین است حقیقت معنی چهارم و آنچه صاحب سروری اشارہ
 ترف کردہ مراقتش بر (ترپ) می آید کہ بای فارسی است و آن را با این لغت هیچ تعلق نیست
 و ما بہمہ معانی اسم جاد فارسی زبان و انیم مخفی مباد کہ ماد معنی سوم بیان کردہ برہان تا قی داریم
 کہ لفظ زبان آوری را بی محل استعمال کردہ و بر معنی اصطلاحی غور نکردہ و ظاہر مقصودش از معنی
 دوم باشد (اردو) (۱) مکر و حیلہ۔ (۲) لاف و گراف بوث۔ و کیو بلند پروازی (۳)
 زبان آوری۔ بوث۔ شاعری صاحب آصفیہ نے زبان آوری معنی شاعر کہا ہے (۴) موی بقول
 آصفیہ۔ ہندی۔ اسم بوث۔ ایک قسم کی جڑ کا نام جسے کھاتے ہیں۔ عربی میں فحل۔ فارسی میں نر
 فراجا اول درجہ میں خشک دوم میں گرم۔

ترہالی بقول برہان و جہانگیری و رشیدی بر وزن چنگالی نام عمارتی است بسیار عالی بنا
 کردہ ارد شیر بابک در شرقی شہر گون کہ از شہر ہای فارس است و چون عرب آنست گویند کہ بر
 سر آن بنا آتشکدہ ساختہ بودند و در برابر شہر کوی است و از آن کوہ آبی بہ آن آتشکدہ می آید
 صاحب جامع ذکر این کردہ۔ صاحب ناصر بقول برہان گوید کہ آنچه درین لغت مرقوم شد
 از فرہنگ ہا نقل افتاد و در آن چند خطاست اول آنکہ طربال بہ طای حطی عسری و بعضی عمارت
 عالی کہ بنا کنند یعنی ہر کوہ و سنگ و ہر پارہ از کوہ و سنگ بزرگ بلند بود کہ از کوہ پیش آمدہ
 و بر آمدہ باشد و دیوار دراز و بلند و چینہ بالا میں دیوار است طربال السام صومعہای ملک شام

واینکہ نوشتہ اند نام آن شہر گون است ہم خطاست جو راست و آن نام قدیم شہر فیروز آباد بود
و در جوہر قوم خواہد شد مؤلف عرض کند کہ اگر تصریح ناصری را صحیح دانیم طای حطی بدل شد بہ
فوقانی چنانکہ در اکثر لغات دیدہ شد ویای نسبت در آخر تر بال آمدہ (ار ۹۰) ترمالی ایک عبارت
طالی کا نام ہے جو ارد شیر کی بنا کئے ہو۔ شہر گون مین واقع ہے۔ مؤنث۔

تر بامان بقول برہان بروزن شتاقان بیونانی نام گلی است لاجور دی و برگہای آن دراز
می باشد و گل و شاخ و برگ آن ہمہ تخت و آن را غاث بروزن آفت نیز گویند و بجای بای بکبر
یای حطی ہم آمدہ۔ صاحب محیط بر غاث گوید کہ اسم عربی است و بیونانی او قطاریون (الخ) مؤلف
عرض کند کہ ما بر او قطاریون صرحت کامل کردہ ایم (ار ۹۰) و یکم او قطاریون۔

تربت بقول بہار بالغم خاک و مجازاً بمعنی گور و بالفظ شکافتن و کشادن مستعمل (ظہوری
۵) نہ بہر کنیہ خسرو بنوز از تربت شیرین پو گیارہ تلخ می روید پی فرہادی از زوہد مؤلف عرض
کند کہ بتای مدورہ لغت عربست بمعنی خاک و این تفرس فارسیان است کہ تصرف در رسم الخط کردہ
بتای دراز نوشتند و بمعنی گور استعمال کردند و استعمال این ترکیب فارسی در طبقات مذکور شود
(ار ۹۰) تربت بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مؤنث۔ قبر۔ گور۔ مزار (ثاقب ۵) مانگنا گو
ہے بڑا چوبٹے مانگے سے پو اپنی تربت کے لئے کوچہ جانان مانگون پو

تربت خانہ اصطلاح بقول بہار مقبرہ	عرض کند کہ قلب اصناف خانہ تربت است
(حکیم زلالی ۵) ایاز از شبہم قرکان و نحو (ار ۹۰) مقبرہ بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مذکر	کرد پو بہ تربت خانہ محمود رو کرد پو مؤلف
	جای قبر۔ قبرون کا مقام۔

<p>ترتیب خوردن مصدر اصطلاحی است. و را خاک تربت مرحوم می خوراند و خیال آصفی ذکر (ترتیب خوردن بیمار) کرده می گوید ایشان است که خم مرحوم با بخاطر پذیرد و که چون بیماری از دوا زایل نشود خاک تربت بیمار تندرست شود پس همین است مانند تربت امام رضی الله عنه بنیت شفای خوراند (تأثیر خوردن (ارو) قبر کی می کھانا.</p>	<p>اصفہانی (۳۰) نه گرو سمره باشد جلوه گزین تربت شگافتن استعمال صاحب آصفی ذکر این ترگس جادو و تیرہ بخان خور و تربت چشم کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که کشان تربت بیمارش با مؤلف عرض کند که این یعنی خاک بمعنی حقیقی است (طالب آملی) تربت شگافتم بهم خوران است و بلحاظ استعمال فارسیان خاک سودن دستی بود و حوصله مرگ من افسوس نیکوید مزار خوردن و از یک خاک مزار مبارک امام (ارو) قبر کھونا قبر تو ترگا دینا.</p>
<p>عبدیہ السلام را خاک شفا نام است مومنین بیا تربت کشان مصدر اصطلاحی صاحب آصفی ذکر این خاک تربت علیہ السلام می خورند و در سینه رحمتی رکعت مؤلف عرض کند که بمعنی حقیقی است (حافظ است و عجبی نیست که این رسم عجمیم باشد شیراز است بکشتای تربتم را بعد از وفات بنگر ذکر آن رسم که بهم مرحومی بیمار شود و از دوا رحمت پذیر نشود و دوا کفن برآید (ارو) قبر کھونا.</p>	<p>ترتیب قبول برهان و جامع کبر اول و ثالث و سکون ثانی و دال ابجد (۱) نام شهرست غیر معلوم و بضم اول و ثالث (۲) و دال است معروف که اسهال آورد و باین معنی کبر اول و ثالث بهم و (۳) چوب و نی خالی را نیز گویند. صاحب ناصری بذكر معنی اول گوید که همانا ترمد را به تصحیف ترمد خوانند و اندرین صورت معلوم است که شهری غیر معلوم خواهد شد بر خلاف ترمد که شهر</p>

معروف در ہوا و النہر و بلا خطہ ترتیب حروف تہجی در محل خود می آید۔ خان آرزو در سراج بذکر
 ہر معنی بالا گوید کہ تحقیق آنست کہ همان دوا می شہور است کہ بہترش بخوف و خالی بود چنانکہ
 از کتب طبیبیہ بوضوح می پیوندد۔ صاحب محیط برتر بدی فرماید کہ بسریانی طور بد و بیونانی فوطر
 و بہندی نسوت و ناک پتر نامند بہترین آن بخوف سفید باطن۔ گرم در اقل سوم و خشک در آخر
 آن خشکی کن زیادہ از گرمی و بتجفیف آن قوی و در طعم آن اندک قبض و منافع بی شمار دارد (الخ)
 مؤلف عرض کند کہ تحقیق معنی اول بوضوح نہ پیوست۔ جادارد کہ همان ترمد باشد کہ صاحب
 نامری ذکرش کرد و این مبدل آن باشد چنانکہ غرم و غرب۔ و بدین وجہ کہ صاحب جامع کہ صاحب
 زبان است تصدیق این لغت کردہ است ما این را غلط ندانیم و نسبت معنی سوم خیال ما
 این است کہ اسم جامد باشد بر سبیل مجاز چنانکہ خیال خان آرزو است (ار دو) (۱) ترمد ایک
 شہر کا نام۔ مذکر۔ و کمیوترمد (۲) ترمد ایک دوا کا نام حکمو ہندی میں نسوت اور ناک تیرکتہ
 ہیں۔ مؤث (۳) نے۔ مؤث۔

شکر برہم بقول برہان و جہانگیری و جامع و سروری و نامری و رشیدی بروزن غرغہ نام نوعی
 از انگور است۔ خان آرزو در سراج ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ اسم جامد فارسی قدیم
 باشد (ار دو) انگور کی ایک قسم کو فارسیوں نے توبرہ کہا ہے۔ مذکر۔

الف) ترنبرہ بقول برہان و جہانگیری و جامع و سراج بفتح اول و ضم ثالث (۱) ہندو
 (ب) ترنبرہ (۲) خیار و باد رنگ و (۳) بضم اول ترنبرہ را گویند کہ لعلی فعلی خوانند
 (نیاز الدین نجفی) آئینہ بینید نمودن کہ چہ پترنبرہ بی مزہ بودن کہ چہ پترنبرہ برغنی اول

الف قانع (مطالع اس) بود تخم دنیا و دین کاشتن بود و تر بزربیک دست برداشتن بود
 صاحب محیط بر بزمین قدر نوشته که اسم ترب است مؤلف عرض کند که ما ذکر ترب بجای
 کرده ایم و آنچه صاحب محیط برهند و آن نوشته بالغش بر بابای شینی کرده ایم و خیالش
 نسبت معنی اول با درنگ نوشته ایم و ما این پرو و لغت را اسم جامد فارسی زبان دانیم و
 ترکیب الف لفظ ترکیب است با تر بمعنی بار و تر بمعنی چمنش که زمین است و معنی
 ترکیبی این زمین تر دارند و بالنده در زمین تر و در ب های نسبت باشد یعنی مسوب بزمین
 تر و قیاس می خواهد که ب را اصل دانیم و الف را مخففتش (ار و و) (۱) و یکم بابا شینی (۲)
 و یکم با درنگ (۳) و یکم ترب -

تر بسم القبول برهان و جهانگیری و جامع بروزن مدرسه قوس قزح را گویند صاحب رشید
 گوید که بالضم و بالفتح هر دو آمده خان آرزو و در سراج باز که معنی بالاحی فرماید که تر سه هم همین
 معنی آمده و این مخففت آنست بخلاف موحده مؤلف عرض کند که اتفاق داریم با او و این
 اسم جامد فارسی قدیم است معاصرین عجم این را لغت ژند و پازند گویند (ار و و) قوس قزح
 و یکم و اعلیسون -

تر بسم القبول محیط کبر تای فوقانی و سکون بسیار سرد است و این مرکب است با تر بمعنی	رای مهله و کسر موحده و سین مهله و سکون تخمنا بار و کس بمعنی بسیار و یای نسبت یا زائد -
اسم با درنگ است مؤلف عرض کند که مخففتش طاهر اسم جامد فارسی زبان و موافق قیاس	با و درنگ بجایش گذشت و شک نیست آن می نماید و آنچه استعمال این کسر موحده بیان

<p>شده تصرف محاوره بیش نیست (اردو) صاحب رشیدی ذکرش کرده که محقق معتبر است و کمیو باد رنگ -</p>	<p>این هر سه شاید ان معتبر این لغت صحیح و التیلم</p>
<p>ترکب بقول برهان و جامع و رشیدی نکرده که معاصرین عجم هم ازین واقف اند و بضم اول بر وزن ادرک نام نوعی از انگور است. خان آرزو در سراج گوید که در کتب دیگر دیده نشد و در کتب طبّی (روباه ترکب) یعنی سکنکرو نوشته اند پس غلط در لفظ و معنی کرده باشند و صحیح ترکب معنی کشک سیاه که قزوینی باشد چنانکه در جهانگیری و برهان است مؤلف عرض کند که محقق با نام و نشان آلود و دیگر کتب این لغت را یعنی آلود ندیده باشد خطای اوست و اگر مقصودش از (دیده نشد) بنظر نیامده باشد خطای چشم اوست صاحب جامع که محقق اهل زبان است ذکرش کرده و صاحب برهان هم آورده که نیم عجم است و از محققین بلند نژاد</p>	<p>نگردن که معاصرین عجم هم ازین واقف اند و بضم اول پیدا اگر درون شایان تحقیق است و آنچه بمعنی قراقرق است بباای فارسی است و عربی یکی از معاصرین عجم گوید و ما با او اتفاق داریم که فارسیان بر لغت ترکب کافیه بضم زیاده کرده انگور کوچک را نام نهادند و گوییم هیچ (اردو) انگور کی یک قسم است چو نه انگور (نذکر)</p>
<p>ترکب کردن مصدر است معنی بقول بجزو بهار و نهند و اگر مقصودش از (دیده نشد) بنظر نیامده باشد خطای چشم اوست صاحب جامع که محقق اهل زبان است ذکرش کرده و صاحب برهان هم آورده که نیم عجم است و از محققین بلند نژاد</p>	<p>بضم کنایه از جماع کردن است (بلا فوقی زیدی) چه ترکب که کندم بجزو خود که فلک زمین برل من و خطا ترخانی با مؤلف عرض کند که معنی لغتی این فعل کردن از زمین و محاوره لوطیان موسویان است (اردو) جماع کردن</p>
<p>ترکب بقول برهان و جامع و جهانگیری و ناصری بفتح اقل و ضم ثلث و سکون ثانی و نون ثانی بسیار سخت را گویند صاحب رشیدی لفظ بسیار را ترکب کند خان آرزو در سراج بدگو این</p>	<p>بسیار سخت را گویند صاحب رشیدی لفظ بسیار را ترکب کند خان آرزو در سراج بدگو این</p>

می فرماید که لیکن ترسن بدین معنی می آید مؤلف عرض کند که طرز بیانش ترسن را صحیح داند و نسبت ترسن نقل قول رشیدی کند و این طرز تحریر و تعریف او در اکثر الفاظ سهل الخارش را ظاهر کند و نمی خواهد که زحمت تحقیق بردارد یکی از معاصرین عجم درست گوید که معنی لفظی این بنیاد تر و آرنده معنی یعنی که در آن کاشت تری می شود و این قسم زمین در گر با بسیار سخت می باشد و صراحت نماند ترسن بجایش کنیم (اردو) سخت زمین - مؤنث -

ترسند بقول برهان و ناصری و جامع بروزن سربند پارچه باشد که آن را ترکند و بر زخم کار و وشمیر و امثال آن بندند تا خون بایستد - خان آرزو در سراج گوید که مقابل این خشک بند است مؤلف عرض کند که این طبع آزمائی و اظهار این است که ما هم جدی پیدا کرده ایم - ایجاد بنده است اگر چه گنده باشد بدلیل لغت خشک در مطقاتش خشک بند را خود خان آرزو ذکر نکرد و نه خشک بند بر زبان معاصرین عجم است ترسند - بندشی است که پارچه بالای زخم را در آب یا برف تر کنند که رطوبت جریان خون را زود بند می کند از اینجا است که این را ترسند نام نهاده و بلا خصوصیت تری همین پارچه را زخم بند گویند و تحت بند هم قسمی ازین است که برای اعضای شکسته بکار می برند با بجه خشک بند چیزی نیست خرب که پیدا کرده خشک و ماغان است (اردو) بهیگی موی بیایدیچ جو زخون پر باندھا کرتے ہیں تاکہ خون جلد بجا تر بو بقول برهان و جهانگیری و جامع و رشیدی بفتح اول و سکون ثانی و ثالث بواو کشیده پارچه را گویند سفید و سفت و باریک - خان آرزو در سراج بذکر معنی بالا می فرماید که لیکن می توان بای فارسی تو دیک به همین معنی گذشت مؤلف عرض کند که سبحان الله چه خوش تحقیق است

پرتو بمعنی فروغ و عکس و روشنائی گذشته است محقق با نام و نشان می طراز و که آن نزدیک
به همین معنی است مقصودش بفهرین نباشد که پرتو همتاب یا آفتاب هم مثل پارچه باریک است
منید انیم که ازین صراحت بی معنی چه فایده است و بچه ضرورت خزین که در تسلیم تعریف این لفظ
بوجه لفظ (لیکن) اشبهی پیدا می شود و قلب بعض نیست که در ماخذ این مدو سه درست آید حتی نیست
که نظر با عتقا و محققین اهل زبان ما این را اسم جامد فارسی زبان تسلیم کنیم و اینقدر اضافه کنیم که همین
لغت موعده اول و تالی فوقانی سوم بجایش گذشته است و صراحت ماخذش همد را بجا کرده ایم و در
اینقدر اضافه کنیم که این را قلب بعض آن و انیم که فوقانی سوم آن درین لغت حرف ایل است
و موعده اولش در اینجا حرف سوم (اوه) سفید باریک و در ضبط و کثیرا مذکر -

تربو | بقول اندکجواله مؤید جائه سفت و باریک - صاحب مؤید همین لغت را بدون الف
آخر (تربو) نوشته که بجایش گذشته مؤلف عرض کند که غلطی کتابت اند می نماید که زیاده
الف آخر قائم کرد اگر سند استعمال پیش می شد برید علییه تبو می گفتیم (اوه) و دیگر تربو -

ترپ | بقول نامری همان ترپ که مذکور شد غلطی کتابت باشد که موعده قائم شد و بیای
صاحب سروری بر قر قوت قانع خان آرزو فارسی سوم بجایش می آید اگر سند استعمال پیش می شد
در سراج گوید که بیای فارسی مرادف ترپ است این را مبدل ترپ می گفتیم و صراحت کامل بر
گویند طرفک عرب این مؤلف عرض کند که ترپ کنیم دارو و دیگر ترپ -

ترپیت | بقول بهار بمعنی پروردن و آموختن می فرماید که بالف و اوان و گردن مستعمل -
مؤلف عرض کند که لغت عربی است و بقول منتخب بمعنی پرورش کردن فارسیان این را

بقاعده خود با صادر فرس مرکب کردند و در رسم الخط هم تألیف مدوره را به تألیف دراز بدل کردند و بعضی حاصل بالمصدر یعنی تعلیم استعمال کردند که در لطافت می آید (ظهوری) از تربیت خودیم فارغ و یادش ماراز ما گرفته است و (اردو) تربیت عربی بمؤتث تعلیم تألیف.

(الف) تربیت با شیدن | مصدر اصطلاحی پذیربونا -

(ب) تربیت بودون | صاحب آصفی ذکر تربیت خواستن | استعمال بمعنی حقیقی خواستن

ب کرده از معنی ساکت و سندی که پیش کرده و تربیت کردن است مؤلف عرض کند که مؤلف (الف) است (شفای اصفهانی) تربیت گزین قیاس باشد (ظهوری) تربیت خواهی سعی اینچنین باشد و حال این هر دو عکس این باشد و اول رسان خود را بعشق و محبت بنکر که گریه بگانه مؤلف عرض کند که هر دو بمعنی تربیت حاصل آمد خویش رفت و (اردو) تربیت چاهنا شدن است (اردو) تربیت هونا -

تربیت پذیرفتن | مصدر اصطلاحی - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض

آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی تربیت کردن و از سندی تربیت (ظهوری) اگر مسعود ناصر تربیت داد و عیا پذیر معنی حاصل کننده تربیت اسم فاعل ترکیبی را بجلت های فاخر و (اردو) تربیت

من تربیت پذیر این بس و از فضل خود چه زخم | استعمال - صاحب آصفی | (اردو) تربیت پانائرت | ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند

<p>کہ بمعنی تعلیم دادن است (صاحب ۵) اگر از کم ظرف کو تربیت حاصل نہ سختی ایام شود آدم نرم بجز روی من تربیت تربیت نمودن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر سیلی است و کند بجمال اصنفانی ۵) اگر از کم ظرف کو تربیت حاصل نہ لطف تو اہل نہر را تربیت پو بر بساط اشرف کے مرادف تربیت کردن است کہ گذشت (کو کب دم ز روی چون من گدا ۵) (اردو) تربیت کرنا (مازندرانی ۵) پہلوی دل روشن شدم بچون تعلیم دینا۔</p>	<p>کہ بمعنی تعلیم دادن است (صاحب ۵) اگر از کم ظرف کو تربیت حاصل نہ سختی ایام شود آدم نرم بجز روی من تربیت تربیت نمودن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر سیلی است و کند بجمال اصنفانی ۵) اگر از کم ظرف کو تربیت حاصل نہ لطف تو اہل نہر را تربیت پو بر بساط اشرف کے مرادف تربیت کردن است کہ گذشت (کو کب دم ز روی چون من گدا ۵) (اردو) تربیت کرنا (مازندرانی ۵) پہلوی دل روشن شدم بچون تعلیم دینا۔</p>
<p>تربیت نا اہل را چون مثل صاحبان خود کردم ۵) (اردو) تربیت کرنا کیجو تربیت کردگان برنگد است غزنیۃ الامثال استعمال۔ صاحب آصفی و امثال فارسی ذکر این کرده اند مؤلف عرض ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ فارسیان این مثل را بحق نا اہلان زنند و کند کہ بمعنی حاصل کردن تربیت است گویند کہ نا اہل بہ تربیت ہم اہل نشود چنانکہ گویند و موافق قیاس و بمعنی حقیقی (عزت شیرازی ۵) (ع) نا کس بہ تربیت نشود ای حکیم کس ۵) (اردو) از نیاز آن شاخ گل سامان رنگ و بو صاحب محبوب الامثال نے کہا ہے کہ کبھی گدا دہد پو چون نہالی تربیت یابد ثمر نیکو دہد بیٹھے سے گھوڑا ہوتا ہے۔ دکن میں کہتے ہیں ۵) (اردو) تربیت پانا۔ تعلیم پانا۔</p>	<p>تربیت نا اہل را چون مثل صاحبان خود کردم ۵) (اردو) تربیت کرنا کیجو تربیت کردگان برنگد است غزنیۃ الامثال استعمال۔ صاحب آصفی و امثال فارسی ذکر این کرده اند مؤلف عرض ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ فارسیان این مثل را بحق نا اہلان زنند و کند کہ بمعنی حاصل کردن تربیت است گویند کہ نا اہل بہ تربیت ہم اہل نشود چنانکہ گویند و موافق قیاس و بمعنی حقیقی (عزت شیرازی ۵) (ع) نا کس بہ تربیت نشود ای حکیم کس ۵) (اردو) از نیاز آن شاخ گل سامان رنگ و بو صاحب محبوب الامثال نے کہا ہے کہ کبھی گدا دہد پو چون نہالی تربیت یابد ثمر نیکو دہد بیٹھے سے گھوڑا ہوتا ہے۔ دکن میں کہتے ہیں ۵) (اردو) تربیت پانا۔ تعلیم پانا۔</p>
<p>ترپ بقول برہان بفتح اول بروزن چرب کشک سیاہ را گویند و بہ ترکی قرا قروت۔ صاحب جامع گوید کہ عبری طرق و مصل نامند۔ بہار گوید کہ قروت سیاہ است (طاهر وحید و در تعریف سبزی فروشنے ۵) از وید چون آن لب نوشند پو سیہ پوش چون ترپ گردید</p>	<p>ترپ بقول برہان بفتح اول بروزن چرب کشک سیاہ را گویند و بہ ترکی قرا قروت۔ صاحب جامع گوید کہ عبری طرق و مصل نامند۔ بہار گوید کہ قروت سیاہ است (طاهر وحید و در تعریف سبزی فروشنے ۵) از وید چون آن لب نوشند پو سیہ پوش چون ترپ گردید</p>

پس صاحب رشیدی می طرازد که ترف و ترپک و ترپ به هم پیچیده معنی باشد که کشک سیاه را نام است. صاحب محیط ذکر این نکرد و کشک سیاه را هم نه نوشت و ترف و ترپک و ترپ را هم ترک کرد و طربق را هم نیاورد و بر مصل گوید که اسم عربی است و گویند عجیب و به اصفهانی قارا و یفاری قرقور و طوب و به ترکی قرقوط نامند و آن بقول شیخ از آب پیغمبر می سازند و بر چنین هم میهند و گویند آن نامیست دووغ است و نیز یفاری کشک و بعبی مصل نامند سرد و خشک در دووم میسکن حدت صفر و خون و تشنگی و حرارت معده و جگر و اسهال صفر اوی و منافع بسیار دارد (الخ) مؤلف عرض کند که اسم جاد فارسی زبان است (اردو) پیغمبر کاپانی جبکو فارسی بین کشک می گویند کینه بین - مذکر -

(الف) ترپک	بقول برهان الف بر وزن باشد (مولوی معنوی ه) چونوشیدم ز تهاجش
(ب) ترپه	کشک و ب بر وزن فرو گوید چون سیرم که چو ترپک روتش کروم کران

حرفه همان ترپ را گویند که گذشت صاحب شیرین بریدتم و مؤلف عرض کند که مزید علییه همان رشیدی و جامع هم ذکر این کرده اند و صاحب ترپ است بزایوت کاف و های هوز دیگر سروری ذکر الف کرده گوید که عرب این طربق میگویند (اردو) دیکهو ترپ -

سرتر بقول اندکجواله مؤید و کشف اللغات در فارسی زبان بالفتح بمعنی پریشان و مرتب است مثل دغل و فعل و قریش و دوشش مترادف این باشد مؤلف عرض کند که طالب سند استعمال می باشیم از نظر ما گذشت و محققین اهل زبان این ساکت و معاصرین غنیمت (اردو) پریشان -

ترتیب | بقول زبان و جهانگیری و جامع البقیع اول و فوقانی بر وزن شب پرک (۱) نام مرتبکی است که آن را در درویش و الفهرست و خورشیدی گویند و لعلی معصومه و بضم اول و فوقانی (۲) جایست در کوه چل مقام شیراز که مردوم به انجا روند و سنگی در زیر خود نهاده اند بالا لغزیده بیایند و بکبر اول و فوقانی (۳) مردوم سبک و بی تکین نامند صاحب سروری نسبت معنی اول گوید که ترندک است و ذکر معنی دوم و سوم کرد صاحب ماضی ذکر معنی اول کرده نسبت معنی سوم گوید که در برهان و جهانگیری آمده و الله اعلم و نسبت معنی دوم می فرماید که فقیر مؤلف در ایام سکونت شیراز از انجا بازدید و نام آن کوه را چل مقام شنیدم کوهی است قریب بانگ و کثا که مرقد شیخ مصلح الدین سعدی در دره آن واقع و آن را سرسبز گویند و بجای تاسین آورند چه بلفظ شیرازی سریدن یعنی لغزیدن است - خان آرزو در سراج بزرگ بر سه معنی بالاحی فرماید که ظاهر در بزرگ و ترندک تصحیفی شده و العلم عند الله سبحانه مؤلف عرض کند که این الهام است به محقق هندو و اما تحقیق جامع را که محقق زبان خود است معتبر تر از خان آرزو دانیم و این لغت را به سه معنی اسم جامد فارسی زبان خوانیم - ترندک بمعنی معصومه می آید و بزرگ سبک خودش باشد این لغت را با وجود آنکه محققین زبان بدان اسم جامد تسلیم کرده اند تصحیف خیال کردن کار هندو را دان نیست - تعریف معصومه بزرگ در همین ردیف می آید (اردو) (۱) و یکم ترندک (۲) شیرازین ایک مقام کا نام - مذکر (۳) سبک - یک شخص -

ترتیب | بقول سروری بضم هر دو تا و سکون رای همله در نسخه میرزا تندر و باشد و او را تو رنگ و جو ر بور نیز گویند - می فرماید که در مؤید بجای رای همله زای معجم آمده و در فرهنگ

بمعنی کبک آورده. صاحبان جهانگیری و جامع ذکر این کرده اند. صاحب رشیدی گوید که صحیح ترنگ مخفف توزنگ است. خان آرزو در سراج بزرگ قول محققین گوید که تحقیق آنست که تدر است چنانکه قوسی گوید مؤلف عرض کند که صاحب مجید بر کبک صراحتی که کرده در آن اشاره ترنگ نیت پس خیال با هم همین است که با تفاق محققین این اسم جاد تدر و است (ارو) و یکو تدر و.

ترت و مرت بقول برهان و جهانگیری و جامع و سروری و ناصر و بکر بوزن هرج و مرج آن لغت از اتباعست بمعنی تاخت و تاراج وزیر و زبر و پراگنده و پریشان و بزبان رفته و نقصان آمده و از هم افتاده (حکیم سنائی) ای بسا باد و بوش انگینان با ترت و مرت از دعای مسکینان (محمد بن دوشاه) عالمی کردی ز تاب تیغ بران ترت و مرت با کشوری کردی ترسهم تیر بران تار و مار با صاحب رشیدی گوید که مرادف تار و مار است خان آرزو در سراج با محققین بالاشفق. صاحب رهنما بجوالة سفرنامه ناصر الدین شاه قاجار این رایه همین معنی آورده مؤلف عرض کند که اسم جاد فارسی زبان است (ارو) و یکو تار و مار.

ترتیب بقول اینها در چیزی بر موضع آن چیزی و بالفاظ و ادن و کردن مستعمل مؤلف عرض کند که لغت عرب است و بقول منتخب بمعنی راست کردن درجه بر چیز و گذشتن هر چیز در مرتبه خود. فارسیان بمعنی حاصل بالمصدر استعمال این کنند و آنچه استعمال این ترکیب است در ملحقاتی (ارو) ترتیب. بقول آصفیه عربی. اسم مؤنث. ذیل بندی. صفت بندی. درستی. نظام آراستگی. مؤلف عرض کرتا که کسی کام کو درستی او سلیقه کرنا کا حاصل بالمصدر.

ترتیب داون استعمال صاحب آصفی	ترتیب داون استعمال صاحب آصفی
ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض	ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
کند که مرتب کردن و سلسله بسلسله نهادن و	کند که مرتب کردن و سلسله بسلسله نهادن و
مجازاً بمعنی آراسته کردن (سجراکاشی)	مجازاً بمعنی آراسته کردن (سجراکاشی)
آنچه بر نهادن حسن رواست و جمله ترتیب داده	آنچه بر نهادن حسن رواست و جمله ترتیب داده
بر اندام و (ارو) ترتیب دینا بقول آصفی	بر اندام و (ارو) ترتیب دینا بقول آصفی
رابط دینا سلسله وار رکعنا سجانا به کانه	رابط دینا سلسله وار رکعنا سجانا به کانه
سے چنا قطار جمانا	سے چنا قطار جمانا
ترتیب ساختن استعمال صاحب آصفی	ترتیب ساختن استعمال صاحب آصفی
ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند	ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند
مرادف ترتیب داون است که گذشت (کمال)	مرادف ترتیب داون است که گذشت (کمال)
اصفہانی (۵) همین ساز و فلک ترتیب خیل	اصفہانی (۵) همین ساز و فلک ترتیب خیل
بندگانش را پانزماہ چاروہ طاسک ز زلف	بندگانش را پانزماہ چاروہ طاسک ز زلف
تیرہ شب پرچم و (ارو) مرتب کرنا و کچھو	تیرہ شب پرچم و (ارو) مرتب کرنا و کچھو
ترتیب داون	ترتیب داون
ترتیب کردن استعمال صاحب	ترتیب کردن استعمال صاحب
ترتیب بزرگ بقول بہار مخفف ترہ تیرک (ملا فقی نیردی)	ترتیب بزرگ بقول بہار مخفف ترہ تیرک (ملا فقی نیردی)

و سخن طوطی هندستان فکر است و مؤلف عرض کند که صراحت کامل این برتره تیزک می آید -
(اردو) و یکویتره تیزک و تره تنک -

ترجمان بقول برهان بروزن نردبان (۱) شخصی را گویند که لغتی را از زبانی بزبان دیگری
تقریر نماید که در قاموس هم باین معنی نوشته و (۲) نیازی را نیز گویند که بعد از گناه و
تقصیر گذرانند صاحب جامع هم ذکر این کرده (حکیم خاقانی ۱۵) اهل زبان را بزبان خود و
از ملکوت و ملک ترجمان و صاحب ناصری گوید که اصل این در فارسی زبان (تر زبان) بود
و آن را نیز معرب کرده (تر زبان) کردند و ترجمان لفظ عربی است - و ارسته گوید که در فارسی
این را بچوگه گویند و ذکر معنی دوم هم کند (مجدالدین علی قوسی ۱۵) کاربرد قانون ساقی کن در
ایام بسیار و ترجمان داری نهی که بر زمین پیمانه را و صاحب سواد السبیل ترجمان
را معرب خیال می کند از یونانی ترک کوس - بهار نقل قول مجدالدین علی قوسی کند
که ترجمان در اسن و افواه بفتح تا و ضم جم مستعمل اما از بیچکدام ائمه لغت مسموع نشده و می
که به فتح اول و ضم ثالث فارسی باشد - بهار صراحت فرماید که بالفظ وادون و کشید
و گرفتق مستعمل - صاحب جهانگیری بر معنی اول قانع - صاحبان رشیدی و سراج
این را ترک کرده اند و صاحب اند این را لغت عرب گفته بالفتح و ضم جم یعنی فصیح و قهرا
زبان و خوش تقریر و کسی که دانسته دوزبان باشد که صاحب یک زبان را بصاحب
دیگر زبان بفهماند و فرماید که معرب تر زبان و ضم جم ازان است که زبان بضم اول است
و بفتح نیز آمده و بعد معرب که دن این لفظ مصدر و افعال و اسماء ازان اخذ کردند صراحت فرماید

فرماید که از رساله معربات ملا عبدالرشید رشیدی و در کشف و مدار و منتخب نیز بضم جمیم است و در مؤلف
بفتح جمیم و در صراح بضم و ففتح جمیم یعنی تیلیاچی و نسبت معنی دوم گوید که معنی تاوان نیز آمده (الخ)
مؤلف عرض کند که آنکه این را معرب تر زبان گرفته اند کار از تحقیق نگرفته اند و هیچ تعلق از
تر زبان ندارد و ما این را معرب هم نگوئیم بلکه لغت عربی است و صاحب منتخب صراحت سه گانه
اعراب این کرده است که بضم اول و سوم و ففتح هر دو و ففتح اول و ضم سوم آمده نمیدانیم که فارسی
درین لغت چرا اینقدر رکاوٹ کرده اند و خواسته اند که اصل این را تر زبان قرار دهند و تر زبانی
را چه تعلق است با ترجمانی محققین نامدار یعنی رشیدی و خان آرزو خوب کردند که این لغت
را ترک کردند که لغات عرب در موضوع شان داخل نیست - فارسیان این لغت عرب را نیز
خود استعمال کرده اند که در ملحقات می آید و معنی دوم البته لغت عرب نیست فارسیان مجازاً
معنی تاوان استعمال کرده یعنی جرمانه و تاوان یا تقصیر نه یا نیا زمین دانه کلاوا می شود آن در حقیقت
ترجمه این می کند که مرتکب قصور اند و بس (اردو) (۱) ترجمان بقول آصفیه عربی - اسم
نکر - مترجم یک زبان سے دوسری زبان میں بتلانی والا (۲) تاوان - نکر - دیکھو بری -

(الف) ترجمان باسیدن	استعمال - متاخر در تربیت چون زبان شیرین بود باشد
(ب) ترجمان بودن	آصفی ذکر ب روان را ترجمان (اردو) مترجم ہونا -
کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که از	ترجمان دادن استعمال - صاحب آصفی
سندش مصدر الف پیدای می شود که معنی حقیقی است	ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند
(راضی نیشاپوری ۵) چون سخن نیکو بود باشد	که معنی تاوان دادن است متعلق معنی دوم

(۵۷۶۸)

ترجمان (ظهوری) گفتش افراسیاب و سپهر گشتم	ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند
منفعل به خواندش نوشیروان عدل دادم ترجمان	که بمعنی حقیقی مترجم شدن است (لولوی مشهوری)
پ (ار و و) تاوان دینا -	توئی که خنجر تو شد مکان آتش و آب پ (ار و و)

ترجمان داشتن استعمال بمعنی حقیقی است	مرح تو شد ترجمان آتش و آب پ (ار و و)
مؤلف عرض کند که بوانق قیاس (ظهوری)	مترجم هونا -

پ (چه آسودم که ناصح دیت و انصاف	ترجمان کشیدن استعمال - صاحب آصفی
لب لبش به نصیحت های بجا کرد چنین ترجمان	ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند
دارد پ (دو له) خجل باش اندکی از صید	که بمعنی پیدا کردن ترجمان باشد (ظهوری)
پنهان غیر رامیزد پ (سرت گردم کند افکن بخت	عشقم دلیر ساخته در شکوه اینچنین پ (لطف تو هم
ترجمان دارد پ (مخفی مباد که از شعر اول ترجمان	مگر بکشد ترجمان من پ (ار و و) مترجم پیدا کرد

معنی لغافی و سخن پروری یافته می شود و این	ترجمان گرفتن استعمال - صاحب آصفی
مجاز باشد و به اصول مابین هر دو اسناد متعلق	ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
به ترجمان داریدن است نه داشتن و بحث	کند که بمعنی قرار دادن مترجم است و کار ترجمه
داریدن و داشتن بجای خودش می آید (ار و و) گرفتن (طغرا)	بر منشدش اگر نقش اندک لفظ
مترجم رکنا - لغافی کرنا - سخن پروری کرنا	پ (گیر و صبا ز بیل تصویر ترجمان پ (ار و و)
بات بنانا -	مترجم قرار دینا - ترجمه کا کام لینا -

ترجمان شدن استعمال - صاحب آصفی	ترجمه صاحب آصفی ذکر این کرده گوید
--------------------------------	-----------------------------------

بفتح اول و ثانیست گردانیدن زبانی بزبان دیگر (۲) ترجمه کردن (معنی مصدری است یعنی و بقول منتخب زبانی که زبان دیگر شود مؤلف گردانیدن زبانی بزبان دیگر (اثر شیرازی عرض کند که همین است حاصل بالمصدر و فارسیان (۵) مصحف صنع ترا ترجمه با سرخی کرد و به همین معنی استعمال این کنند و با مصداق خود هم قلم نامیه از لاله و گلستان (۱) ترجمه مرکب سازند چنانکه و یکپو پای چیم (۲) ترجمه کرنا -

ترجم قول به افزونی دادن و افزونی کردن میفرماید که با فطادون و داشتن کردن و نهادن بصله بر مستعمل مؤلف عرض کند که لغت عربیست و فارسیان یعنی حاصل بالمصدر استعمال این میکنند و با مصداق فارسی مرکب که در طبقات می آید (ار دو) ترجمه بقول آصفیه عربی مؤنث غلبه افزونی - فوقیت -

ترجمه دادن استعمال - صاحب آصفی فکر بر سخن کردن ترجیح داشت (ار دو) ترجیح این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که رکنا - مرجع هونا -

فوق عطا کردن است (صائب ۵) هر که ترجیح کرد (ون) استعمال - صاحب آصفی ذکر دید از باده لعلی بامان شیشه را پی می دهد ترجیح این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که

بر لعل بدخشان شیشه را پی (ار دو) ترجیح دینا مرادف ترجیح دادن است (یعنی اسفنگی ۵)

ترجمه داشتن استعمال - صاحب آصفی یک ترجمه کردی خوشی را بر فلک و با معنی دیگر

و کار این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض نمی دایم جز انسانی ترا پی (ار دو) ترجیح دینا -

کند که فوق داشتن و فائق بودن است (نثر یکپو ترجیح دادن -

بلو الفضل) هر چند سخن در آن باب ناکردن ترجیح نهادن استعمال - صاحب آصفی

ذکر این کرده از معنی سبک مؤلف عرض کند کہ در ترجیح معنی خبر کہ در متقدم ذات ہر
مرادف ترجیح دادن است (الوری) آنکہ (اردو) ترجیح دینا۔ دیکھو ترجیح
کردون را برو ترجیح نتواند نہاد چا عقل کل دادون۔

ترجیح بند اصطلاح بقول بحر چند غزل متفق الوزن و مختلف قوافی است کہ در آخر ہر یک
فردی ذوالقافیہ کہ بحسب معنی یا بیت سابق مناسبتی دار و دیگر آرنہ۔ صاحبان اندو غیاث
گویند در اصطلاح آنکہ شاعر چند بند در بحر موافق و بقوافی مختلف تصنیف نماید و بعد ہر بند یک
بیت معین را کہ متفق الوزن و مختلف بقوافی ہر دو بند باشد بار بار بیار و بشرطیکہ آن بیت مکرر
بمضمون بیت آخر ہر بند مربوط باشد مؤلف عرض کند کہ تعریف بالا درست نیست حقیقت بند
بر معنی پانزدہمیش بیان کردہ ایم کہ میتی را گویند کہ شعر بعد از چند بیت بر دلیف و قافیہ دیگر بیاورند
پس بند نام ہمان بیت آخر است و ترجیح بند نام این قسم اشعار باشد کہ در ان بعد از چند
متفق یا مردف اعادہ بیت واحد شود و مجازاً آن را ہم ترجیح بند گویند کہ در بند میتی دیگر آرنہ
کہ دلیف یا قافیہ آن خلاف اشعار باشد و اتحاد بحر در ہمہ لازم است (اردو) ترجیح بند
بقول آصفیہ اسم مذکر لغوی معنی بند کو پھر بیان کرنا۔ اصطلاح عروض میں جب شاعر چند لیے
جو بحر میں موافق اور قافیہ میں مختلف ہوں بیان کرتا اور ہر ایک بند کے بعد ایک اسی وزن
اور مختلف قافیہ کی معین بیت اس طرح بار بار لاتا ہے کہ بیت ہر بند کی بیت آخر کے مضمون
سے مربوط ہوں تو اُسے ترجیح بند کہتے ہیں مؤلف عرض کرتا ہے کہ محقق دہلوی نے بند اور
اشعار بالائے بند کو اپنی تعریف میں ملا لیا ہے۔ بند اُسی بیت کا نام ہے جو چند اشعار کے

بعد قافیہ مختلف سے لائی جائے اور اشعار بالا سے بند کا نام بند نہیں ہے اور اس مجموعہ کا نام ترجیع بند ہے۔

ترجمہ بقول بہار بخشودن و مہربان شدن می فرماید کہ بالفاظ آمدن و فرستادن و کردن بصلہ بر مستقل مؤلف عرض کند کہ لغت عربیہ است فارسیان این را بمعنی حاصل بالمصدر یعنی بخشودن و مہربانی و رحم بالمصدر و فرس استعمال می کنند (ظہوری ۵) دانستہ بر لب گاہ گشت می نیم بودید اوش از برای ترجمہ بہانہ الیت ۶ (اردو ۱۰) ترجمہ بقول آصفیہ عربیہ اہم مذکر کہ پاد مہربانی ترس خوف خدا۔

ترجمہ آمدن استعمال صاحب آصفی ذکر این کہ بمعنی ترجمہ آمدن است (سعدی ۵) فقیرم کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی بجرم گناہم گیر ۶ یعنی را ترجمہ بود بر فقیر ۶ (اردو ۱۰) رحم آمدن (مخلص کاشی ۵) اگر بہر پیشہم دیکھو ترجمہ آمدن۔
ترجمہ و اشتقاق استعمال صاحب آصفی ذکر آن میوفا نمی آید ۶ ترجمہ زچہ بر حال مانمی آید ۶ (اردو ۱۰) رحم آنا جیسے میرے حال زار این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ پرانگور رحم نہیں آتا یہ دکن کا استعمال ہو صاحب آصفیہ نے اس کو ترک کیا ہے اور رحم کرنا یا عشق و اردو بادل سوزان ترجمہ بیشتر ۶ خون خوردہ رحم کھانا کو کھانا ہے۔

ترجمہ بودن استعمال صاحب آصفی رحم کرنا۔
ترجمہ دیدن استعمال صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی دیدن استعمال صاحب آصفی ذکر این

<p>کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که سندی برای ترجمه سیدان است و هر دو بمعنی رحم یافتن که ب محاوره زبان نیست و الف بمعنی رحم کنان (جمال اصفهانی) منصبی را چه کنی خواه که از هر و پر از رحم مستقل (عرفی) به نفس گرم ترجم نا ابل که تعرض کنی و گاه ترجمه می (اردو) فشان به و زانگره تبسم چکان به (اردو) ترجم رحم پایا -</p>	<p>ساکت و از سندی الف پیداست مؤلف عرض کند برای ترجمه سیدان است و هر دو بمعنی رحم یافتن که ب محاوره زبان نیست و الف بمعنی رحم کنان (جمال اصفهانی) منصبی را چه کنی خواه که از هر و پر از رحم مستقل (عرفی) به نفس گرم ترجم نا ابل که تعرض کنی و گاه ترجمه می (اردو) فشان به و زانگره تبسم چکان به (اردو) ترجم رحم پایا -</p>
<p>ترجمه فرستادن مصدر اصطلاحی صاحب (الف) ترجمه کردن استعمال صاحب آصفی آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض (ب) ترجمه نمودن ذکر این کرده از معنی ساکت کند که بمعنی رحم کردن و فاتحه خواندن است (الف) مؤلف عرض کند که بمعنی رحم کردن است (چونوبت رسد زین جهان غرقش به ترجمه فرستادن) (سیلم) ای کاش زخم سینه ما واکند برتریش به (اردو) رحم کرنا - فاتحه پڑهنا - کسی به شاید ترجمی به دل ما کند کسی به (آرزو)</p>	<p>ترجمه فرستادن مصدر اصطلاحی صاحب (الف) ترجمه کردن استعمال صاحب آصفی آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض (ب) ترجمه نمودن ذکر این کرده از معنی ساکت کند که بمعنی رحم کردن و فاتحه خواندن است (الف) مؤلف عرض کند که بمعنی رحم کردن است (چونوبت رسد زین جهان غرقش به ترجمه فرستادن) (سیلم) ای کاش زخم سینه ما واکند برتریش به (اردو) رحم کرنا - فاتحه پڑهنا - کسی به شاید ترجمی به دل ما کند کسی به (آرزو)</p>
<p>ترجمه قبول برهان و جهانگیری و جامع و رشیدی بفتح اول و سکون ثانی و خای نقطه دار (۱) گیاهی است غیر معلوم و (۲) ترجمه را نیز گویند و آن میوه ایست معلوم که پوست آن را مرطوب کنند صاحب سروری بر معنی اول قانع - خان آرزو در سراج بزرگ سرود معنی گوید که قوس بمعنی اول لغتین آورده صاحب محیط که محقق مفردات است می فرماید که ترجمه گیاه است و ذکر معنی دوم مکرر مؤلف عرض کند که حقیقت معنی اول معلوم شد - هیچ یکی از محققین بالا غور نکرد و گیاهی</p>	<p>ترجمه قبول برهان و جهانگیری و جامع و رشیدی بفتح اول و سکون ثانی و خای نقطه دار (۱) گیاهی است غیر معلوم و (۲) ترجمه را نیز گویند و آن میوه ایست معلوم که پوست آن را مرطوب کنند صاحب سروری بر معنی اول قانع - خان آرزو در سراج بزرگ سرود معنی گوید که قوس بمعنی اول لغتین آورده صاحب محیط که محقق مفردات است می فرماید که ترجمه گیاه است و ذکر معنی دوم مکرر مؤلف عرض کند که حقیقت معنی اول معلوم شد - هیچ یکی از محققین بالا غور نکرد و گیاهی</p>

خاص دانست و تحقیق معنی دوم بر یاتس عرض کرده ایم و این بهر دو معنی بالا اسم جامد فارسی زبان است (اردو) (۱) گمانس - مؤنث (۲) ترنج - مذکر - و کیو باتس -

ترخان بقول بریان و جهانگیری و جامع بروزن مرجان (۱) شخصی باشد که پادشاهان قلم تکلیف از و بردارند و بر تقصیر و گناهی که کند مواخذة میکنند و (۲) نوعی از سبزی که با طعام و غیر طعام خورند و (۳) نام ابو نصر فارابی و (۴) قومی از ترکان چغتائی (حکیم نزاری قهستانی ۵) اگر صد خون بیک غمزه بریزی کسی نمی پرسد مگر ترلع ترخانی ز سلطان ایلیان داری پادشاه (۶) اطعمه (۷) می نیم از شاخ ترخان زلف بر روی پشیر پاشی کشم از برگ نعنا و سمنه برابر روی نان صاحب سروری معنی سوم ز ترک کرد صاحب ناصری نسبت معنی اول این قدر صراحت فرموده که لقبه است از القاب سلاطین ترکستان که ایشان را خان گویند و کسی دهند که هر وقت خواهد بی احضار بخواهد پادشاه رود و نسبت معنی دوم می فرماید که مختلف (تره خوان) است و بگوید منتخب گوید که لغت خراسان است و عرب آن را معرب کرده طراخه جمع لبته اند و می فرماید که لغت ترکی مغربی است نه خراسانی و نسبت معنی سوم گوید که لقب معلم ثانی ابو نصر فارابی است که از مشاهیر حکماست صاحب رشیدی هم معنی سوم را ترک کرده خان آرزو در سراج مذکر معنی اول می طراز داده و عرف حال میا ز معنی (۵) مسخره نیز مستقل و وجه مناسبت ظاهر و بذکر معنی سوم گوید که تحقیق آنست که ترخان درینجا باب همان معنی اول است چه یکی از اجداد قوم ترکان مذکور بدین لقب موسوم شده که قوم مذکور بدین لقب ملقب شد و همچنین بزبان خراسان (۶) بمجاز هر سردار را گفته اند و نسبت معنی چهارم گوید که لقب ابو نصر غنیت بلکه لقب پدر یا اجداد

اوست چنانکہ در تاریخ حکما مسطور و آن ہم عالم پریشان مناسبت است چہ البولنصر از فاراب بود کہ شہر
 در اقصای ترکستان و صحیح آنست کہ این لفظ فارسی نیست بلکہ ترکیست سبب اختلاط ترکان با ایرانیان
 در فارسی شائع صاحب رہنما جو الہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار ذکر معنی اول کردہ می فرماید
 کہ این عہدہ ایست ترکی و صاحب بول چال ہم جو الہ معاصرین عجم ذکر معنی اول کردہ مؤلف
 عرض کند کہ از لغات ترکی اینقدر متحقق کہ لغت ترکی است و صاحبش بر معنی چهارم قانع و معنی
 اول مقبہر دانیم کہ لقبی یا خطابیت و شک نیست کہ معنی سوم و چهارم ہم تعلق دارد از معنی اول
 چنانکہ خان آرزو صراحتش کردہ و معنی پنجم و ششم را بدون مناسبت استعمال نسیم و اگر بدست آید مجاز معنی
 اول دانیم حق آنست کہ این معنی پیدا کردہ خان آرزو است کہ صراحتش بر ترخانی می آید و قیاس ہر چہ
 می خواہد ہمین کہ اگر سزا استعمال بدست آید معنی تسخر باشد نہ مسخرہ۔ حالاً عرض می شود نسبت معنی دوم
 کہ صاحب محیط آن را ترک کردہ و لیکن متحقق است کہ این معنی پنجم تبرخون است و آن را ترخون ہم
 گفته اند و صاحب محیط بر طرخون ذکر کردہ و ما حقیقت این را بر معنی پنجم تبرخون نوشتہ ایم و بدین
 معنی مبدل ترخون دانیم کہ واو بدل شد بالف چنانکہ وارج و وارج (ار و و) (۱) ترخان ترکی
 میں ایک خطاب ہے جس کا پانے والا پادشاہ کے روبرو ہے روک ٹوک چلا جاتا تھا اور اس کو سزا
 معاف تھی۔ مذکر (۲) دیکھو تبرخون کے پنجون معنی (۳) البولنصر فارابی کا لقب بھی ترخان تھا
 مذکر۔ (۴) چغتائیوں کے ایک قوم کا نام بھی ترخان ہے۔ نوٹ (۵) مسخرہ۔ مذکر (۶) سروار مذکر
 ترخانی بقول بہار (۱) مراد معنی اول ترخان و (۲) طنز و تمسخر (محسن تاثیر) کا بار بار
 و طنز و مزاح افتادہ است و خدمت صد سالہ و فضل و مہر منظور نیست و خان آرزو در چراغ

برایت ذکر این کرده صاحب فغانی کہ یکی از حاضرین علمای فارس بود می فرماید کہ نزد یکان تخت خرمی
را بر ترانان شدنی نیست و آن چنانست کہ ہر کہ بران پایہ سرفرازی یافت بی بازیافت در ہر جا
چہ بارگاہ و چہ مہواری می تواند پیش شاہ برو و مؤلف عرض کند کہ حقیقت معنی اول و پنجم ترخان
بجایش گذشت کہ مخوری بہار است کہ این را مرادش معنی اول گفت کہ آن لقب و خطاب
است و این بیای نسبت صاحب خطاب ترخان نسبت معنی دوم عرض می شود
کہ طنز و تمسخر را گویند ما می گوئیم کہ معنی مسخرہ نہ تمسخر و ترخان البتہ معنی تمسخر باشد بر سبیل مجاز کہ ہر اش
ہمد را بخاک رده ایم۔ و حق آنست کہ معنی دوم پیدا کردہ خان آرزوست از سند محسن تاثیر و تاثیر
ترخانی را معنی اولش استعمال کردہ۔ بہار نقل نگار اوست و صاحب فغانی ذکر معنی دوم نکرد
و ما ہم معنی دوم را تسلیم نمیکنیم (ار ۱۰) (۱۱) صاحب خطاب ترخان (۲) مسخرہ۔

ترخشمہ المقول برہان و جامع و اندک نفع اول و ثانی بر وزن ثلثہ نوعی از ماہی بغایت عریض و
پہنا دار و این ماہی در رودخانہ اندلس می باشد و آن شہریت در حدود مغرب مؤلف
عرض کند کہ صاحب محیط ذکر این نکرد۔ اسم جامع فارسی زبان است (ار ۱۰) چہلی کی ایک
قسم جو زیادہ عریض ہوتی ہے۔ افسوس ہے کہ اردو میں اس کا خاص نام معلوم نہ ہو سکا۔
ترخشمہ المقول جامع و برہان نفع اول و سوم نوعی از ترب صحرائی۔ صاحب اندک صراحت
فرمید کند کہ نوعی از بدبران است و تخم آن را بیونانی قر و مانا و قرطمانہ گویند مؤلف عرض کند
کہ ترب بجایش گذشت و بدبران ہم (ار ۱۰) و کمیو ترب اور بدبران۔

ترخشمہ خان آرزو در سراج بحوالہ رشیدی گوید کہ نوعی از طعام و ماہر کہ مردم فقیر بچہ نہ ہوتا

سازند و آنچنان بود که گندم بلغور کرده باد و یه گرم در آب جوشانند تا یک پخته شود و قوام گیرد و
 انگاه گلوله ساخته در آفتاب خشک کنند و هنگام حاجت قدری از آن بکار برند و گاهی وقت
 جوشانند غوره داخل کنند محتاج قاتی نشود و بخاطر سردی ظاهر اتر فینه است که بمعنی آتش ترش
 مستقل است از اینجا است که این در فرنگهای معتبره دیده نشد مؤلف عرض کند که لغت عربی
 و ترکی نیست - فارسی تسلیم نکیم تا آنکه سند استعمال فارسیان پیش نشود همه محققین اهل زبان ازین
 ساکت بنیال ما این تحریف تر فینه است که می آید (ار و و) دیکھو تر فینه اور تر فینه -
 تر خندہ [مقبول برهان و جامع بر وزن شرمندہ بمعنی (۱) طعنه و طنز بهوده و (۲) مکر و حیلہ
 و فریاد که باین معنی بجای خای خندہ - فاو قاف ہر دو ضبط آرد - صاحب بحر گوید کہ (۳) بمعنی خندہ
 شادی و خندہ از بہر تخیل غیر نیز بہار گوید کہ خندہ زدن بقصد خجالت دادن کسی صاحب ناصر
 بذکر معنی اول و دوم گوید کہ تحریف تر فندہ باشد مؤلف عرض کند کہ خای محجہ بہ فایدل نشود برخلاف
 این فابہ خابدل شود چنانکہ فنادہ و فنادہ و آنچه بہ قاف اول می آید ہمین تر خندہ باشد کہ خای
 محجہ بہ قاف تبدیل میاید چنانکہ چخاخ و چخاق برخلاف این فابہ قاف بدل نمی شود و صراحت
 ماخذش ہمد را بنجا نکشیم - آنچه صاحب بحر ذکر معنی سوم کرده است موافق قیاس است و موجود
 معنی بہار معلوم می شود و صاحب بحر نقل بخارش ازینکہ ہمہ محققین اهل زبان ازین ساکت اند
 شتاق سند استعمال می باشیم (خندہ تر) بمعنی خندہ خوب بجایش می آید اگر این را طلب افت
 بمعنی سوم دانیم می توان ولیکن تخصیصی کہ بہ تعریفش بیان شدہ محتاج سند است (ار و و)
 ۲۱ و دیکھو تر فندہ (۳) خوشی کی ہنسی - مؤنث - یاوہ ہنسی جو کسی دوسرے کو خجل کرنے

کے لئے ہنسین۔

ترخوانہ بقول برہان و ناصری با و او محدود و له بروزن مردانہ۔ نوعی از طعام کہ مردم فقیر و نامر
بہجتہ زمستان سازند و آن چنانست کہ گندم را بغور کنند و بادار و ہای گہ در آب بچوشانند
تا نیک بنزد و قوام گیرد و قدری آب غوره در آن ریزند و اگر طبع نباشد شیر گو سفند و آن را
کلولہ ہا سازند و خشک کنند و بوقت حاجت قدری از آن بچوشانند و بخورند۔ صاحب
جہانگیری بذکر این می فرماید کہ ترخنیہ ہم بہ ہمین معنی می آید و صاحب جامع ہمزباننش۔ صاحب
ناصری صراحت فرماید کہ ترخنیہ ہم بہ ہمین معنی باشد مؤلف عرض کند کہ یکی از معاصرین عجم
گویند کہ مرکب ترخوان و ہای نسبت۔ ترخوان۔ قلب اضافت خوان تراست معنی خوان نعمت
و فقر اغذای مرکب خود را منسوب بہ آن کنند و ترخنیہ کہ می آید مبتدل این کہ الف حذف شد
و و او بدل شد بہ تحتانی چنانکہ انگور و انگیر (ار دو) فقرہ کی ایک خاص غذا بنوشت۔

ترخون بقول برہان و جہانگیری و رشیدی و جامع بروزن ملعون (۱) مردم خونی و تونی
و بی باک و دزد و او یا ش را گویند و (۲) چوب بقم را نیز نگفتہ اند کہ چیز یا بدن رنگ کنند و
(۳) داروئی باشد کہ آن را (عاق قرصا) خوانند و (۴) سبب بہت معروف کہ با طعام و حاضر
خورند گویند چون تخم سپند را در سرکہ گہنہ بیاغارند متی تا طبع و مزاج آن بگیرد و بعد از آن کہ
بکارند ترخون بر آید و معرب آن طرخون است۔ قوت باہ را نقصان دارد (خواجوی کرمانی
(۵) تو ترخان و ترخون ز جو تو خواجو پدل از غم چو خانی و رخ ز رخانی پدل (حکیم اسدی
(۶) گیاہا بد از خون ترخون شدہ پدل خارہ زیر و زبر بخون شدہ پدل صاحب سروری

بر معنی چهارم قانع و می فرماید که بدین معنی طرخون معرب این است بطای حطی - صاحب ناصری بر
 معنی اول و دوم و سوم قناعت کرده - خان آرزو در سراج بذکر سه چهار معانی صراحت کند که پنجم
 ترخون بهین یعنی چهارم گذشت تصحیف است و نسبت معنی سوم گوید که نام تره ایست که هم آنرا قرقرا نام است
 و نسبت معنی دوم میفرماید که بمعنی ترخون گذشت و این تصحیف باشد صاحب مجید ترخون میفرماید که فارسی طرخون است
 مؤلف عرض کند که صاحب مجید آنچه بطرخون نوشته ناصر اقصی بر معنی پنجم ترخون و (ارن شیر) کرده ایم و صراحت
 معنی دوم بر بقیم گذشت و حقیقت عاقر قرقرا بر الکر اندک و حالاً عرض می شود و نسبت معنی اول که
 این مخفف (ترخون) است و بس و ملحقات این معنی بر سیل مجاز (ارده) (اونی) چور و یتر
 او باش (۲) و دکیو بقیم (۳) و دکیو الکر (۴) و دکیو ترخون که پانچون معنی -

ترخونیم بقول برهان و جهانگیری و جامع و معجم و مجرم و گنه گار و آلوده معصیت و معیوب و	بر وزن کشیکینه بمعنی ترخوانه (مولوی معنوی) (موت) (جمیر الدین بلیقانی) (ترداسنی) که
چون بروی زین جهان سوی خرابات جان پز	نگ و جود دست گوهرش و سیاحت شنه خنگ
در عوض می گیری مژه ترخینه و مؤلف عرض	ب از دامن ترش و خان آرزو در سراج
کند که این مبدل ترخوانه باشد که صراحتش بهر	هم ذکر این کرده - غالب و ملوی در قاطع برهان
کرده ایم (ارده) و دکیو ترخوانه -	بر برهان اعتراض کند که بدکان را چاراد اخل معنی
ترداسن اصطلاح بقول برهان و جامع	کرد صاحب قاطع القاطع جواب بار دمی و بد
و سروری و بحر و بهار و (جهانگیری و ناصری) در	مؤلف عرض کند که اعتراض غالب حق بجانب
ملحقات) کنایه از فاسق و فاجر و بدگمان و عاصی	است و دیگر معنی صاحب زبان و نه بان

<p>هم معنی بدگمان را بذیل ترداس نه نوشته اند و ترداس اسم فاعل ترکیبی است بمعنی کسی که دانا او از جرم و گناه آلوده است (اردو) فاسق فاجر گنه کار مجرم - لغت - حامی - آلوده محصیت ناصرالدین شاه قاجار ذکر این کرده (اردو) ترداس ترداس معنی اصطلاح بقول بجز و مؤید و انس بقول آصفیه بمؤنث - گناهکاری -</p>	<p>بمعنی گناهکاری مؤلف عرض کند که صراحت کامل بر ترداسن کرده ایم و این زیادت یابی مصدری است صاحب روزنامه هم بجوای سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار ذکر این کرده (اردو) ترداس بقول اصطلاح بقول بجز و مؤید و انس بقول آصفیه بمؤنث - گناهکاری -</p>
<p>تردو بقول بهار آندوش کردن و گردیدن صاحب رهنما بجوای سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار گوید که معنی آمد و رفت باشد مؤلف عرض کند که لغت عرب است بفتح اول و دوم و تشدید و ال مهمله مضموم بمعنی بیان کرده بهار فارسیان استعمال این بمعنی حاصل بالمصدر با مصادر خود گفتند که در ملحقات می آید (اردو) تردو بقول آصفیه عربی - اسم مذکر - آندوش</p>	<p>تردو کردن استعمال - صاحب آصفی ذکر وزن سمرست مردم جلد و چیت و چابک را گویند این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که ببقول شان بر وزن سمرستی جلدی و چابکی بمعنی آمد و رفت کردن است (صائب ه) صاحب جهانگیری در ملحقات ذکر الف کرده و ببرگ باز مانند سالکان ز طلب بهمان تردو صاحب جامع الف را هم آورده صاحب ناصر خود می کند بجواب نفس به (اردو) آنا جانا بذیل الف اشاره به هم فرموده و صاحب آند و رفت رکنا -</p>
<p>الف تردوست اصطلاح - الف بقول برهان و بحر به از ان صورت گل معنی و میدی به خان آرزو</p>	<p>الف تردوست اصطلاح - الف بقول برهان و بحر به از ان صورت گل معنی و میدی به خان آرزو</p>

ہم متفق با برہان بہار گوید کہ درین ترکیب لفظ
ترجمینی چیست و چالاک غایتش کنایہ ارکسی است
کہ محل بدست کند چون نقاش و مصور و امثال آن
(ظہوری ۵) از بحر شود بخشک نعل معبر بود
فن سبک رویش تروستی بین بود (صائب ۵)
ز ابدان خشک می ترسند از برق فنا بر آتش
ز تروستی کباب افکندہ ایم با صاحب فدائی کہ
یکی از علای معاصر عجم بود نسبت ب می طر ارد
کہ آن تیز دستی و چالاک است کہ باز گیران چشم
بندان ہنگام نمودن سبز خود بکار می برند و صاحب
چالاک کرنا۔

شروک قبول برہان و جاہگیری و جامع و سروری و ناصری بروزن مردک کرم گندم خوار
صاحب برہان می فرماید کہ باین معنی بازای فارسی ہم آمدہ۔ صاحب سروری صراحت فرماید کہ
کہ برای مجموعہ عوض رای ہملہ ہم خان آرزو در سر ج گوید کہ بعضی بیای فارسی عوض تا فوقانی
خدای عجیب عوض رای ہملہ ہم گفتہ اند مؤلف عرض کند کہ آنچہ شروک بہ بای فارسی اولی و زرا
فارسی دوم باشد صلت حیف است کہ بجایش مذکور شد و شروک مبتدش کہ بای فارسی
بدل شد بہ فوقانی چنانکہ تخم و تخم وزای عجیب بدل شد بہ زای ہوز چنانکہ زند و زند و این مبتد
چنانکہ بزغ و برغ (اردو) وہ کثیرا جو گہون میں پیدا ہوتا ہے۔ مذکر۔

تردماغ اصطلاح بقول بہار تازہ دماغ (ملاطفراس) زفتواریہ فی درکف آورده
باغ پاک از منزه او شود تر دماغ پد صاحب بحر گوید کہ سرخوش و نیم مست مؤلف عرض کند
کہ موافق قیاس است (ار د و) تازہ دماغ اور تر دماغ بھی کہہ سکتے ہیں۔

تردماغ شدن استعمال بہار بذیل آورده و صاحب بحر بذیل تر دماغ گوید کہ بمعنی
تر دماغ نقل سندان کردہ مؤلف عرض کند حالت عقل و شعور و فرحت و سرور و مستی
کہ بمعنی تازہ دماغ شدن است و سندان بہند معتدل و تازگی مؤلف عرض کند کہ بای مصداق
(ار د و) تازہ دماغ ہونا۔
تر دماغی استعمال صاحب انند ذکرا این (ار د و) فرحت بستی تازگی بموت۔

تر دماغ بقول بہار و جامع و نامہ سری در شیدی بروزن پردہ (۱) قبائلیہ باغ و خانہ و اسٹال
آن و (۲) اجرت آسیا کردن گندم و فرو آسیا تیز کردن ہم و فرماید کہ باین معنی بازای نقطہ
اہم نظر آید صاحب جہانگیری بذکر ہر دو معنی گوید کہ بمعنی اول تر زدہ ہم آمد و خان آرزو در سراج بہر
ہر دو معنی ہی فرماید کہ این مختلف تر زدہ معلوم می شود کہ می آید مؤلف عرض کند کہ درست است (ار د و)
(۱) قبائلیہ تذکرہ وہ کاغذ جو کسی مکان کی سند ہو (۲) چکی چلانے کی یا رہانے کی اجرت بموت۔

تر زبان اصطلاح بقول بہار و بحر خوش زبان و درین ترکیب نقطہ تر بمعنی چالاک
و سراج بروزن بہر زبان (۱) بمعنی زبان آور و چست بلکہ بدین معنی مرکب نیز آمدہ غامض کنایہ
و شخصی کہ گرم گفتگو شود و سخنہای تر و تازہ گوید اگر کسی کہ سخن با آب و تاب گوید و بذکر معنی دوم
(۲) بمعنی ترجمان کہ گذشت بہار گوید کہ بمعنی گوید کہ ترجمان معرب آمنت (ظہوری لہ)

لگو قاصدا ز زانی این ترزبانی که زلال وصال تشنگی ترزبان دارد همان و تشنگ خود را بر حجت
 از خبر می تراود که صاحب ناصری در ملحقات اگر چه در کار گیتاقصیر کرده (عربی ۵) توهم
 بر معنی اول قانع و هم او بر لغت ترجمان نوشته از حرف تنک مایه ترزبان نشوی که لگو که صورت
 که این عربی است و اصل آن در فارسی ترزبان این مژده از چه معنی زاد (ظهوری ۵)
 صاحب رشیدی ذکر این با ترجمان کرده و در استغناء ترزبان گردیده خضر از العطش گویان تسبیح
 گوید که بمعنی خوش زبان و انشاده معنی دوم هم فرماید زاد راه تفته جانی آب حیوان برگرفت که مو
 و ترزبان را که می آید مرادف این قرار دهد و لطف عرض کند که هر سه موافق است (اردو) الف
 عرض کند که معنی اول اصل است و معنی دوم را ترزبان که نابجاست آب آب که کرم نه مجله کو
 مجاز توان گفت برین قیاس که ترجمان هم ترزبان آپ کی شکر گزاری بین ترزبان کیا بوج
 می باشد نه هر ترزبان ترجمان اسم فاعل ترکیبی ترزبان هونا
 است (اردو) (۱) ترزبان - و شخص ترزبانی استعمال بقول مجری خوش بیان
 خوش بیان ہو (۲) دیکھو ترجمان
 (الف) ترزبان دارین داشتن بکیر
 (ب) ترزبان شدن
 (ج) ترزبان گردیدن و شستن
 استعمال الف بمعنی گویا کردن و ب بمعنی ترزبان معنوا ترجمان ندارد و تا بید خیال ما ازین
 خوش بیان شدن و ترجمه کردن (ظهوری ۵) تعریف ترزبانی می شود (اردو) ترزبانی

که سکتے ہیں بمعنی خوش بیانی میونسٹ۔

(ب) ترز زده لیکن بنام کسی بمعنی قبالہ کثرت

اووند ملکیت و اون بنامش (اردو) الف دیکھو ترز زده کے پہلے معنی ب قبالہ لکھ دینا۔

ترز زبانی داشتن استعمال بمعنی ترزبان

بودن است مؤلف عربی کند کہ موافق قیاس

ترز زفان اصطلاح بقول زبان و جہانگیر جامع

رشیدی و سروری و ناصری مرادف ترزبان بہر دو معنی

(حکیم سوزنی) و صف تو آنست کہ زفان تو گفتیم

(ظہوری) ایشانک زیدہ ترز زبانی دارم

کہ زہر گر یہ طراوت دہ شکر خداست (اردو)

ترزبان ہونا۔ ترز زبانی رکھنا۔

(الف) ترز زده بقول زبان و جہانگیری و

واٹسند و جامع و سروری و ناصری بروز کند کہ مبتدل ترزبانست و بس کہ موصدہ بہ فابل شد

سرز زده مرادف معنی اول ترز زده و بفتح ثانی بر

وزن تبرزہ ہم آمدہ (شمس فخری) قاضی

ترز زین بقول مؤید مطبوعہ بفتح آرا میدہ گزاید

مؤلف عرض کند کہ تصحیف و تحریف مطبع

رانا ابدیستہ بنامش ترز زده صاحب رشیدی نو کشور است و در دیگر نسخ قلمی یافتہ نمیشود

گوید کہ حالا بحذف رای پہلہ ترز زده مستعمل است و لفظ بمعنی نسبتی نذا و ناقابل قبول و مستعمل

مؤلف عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان عجم ہم بر زبان نذا رند (اردو)

است و از سند بالا استعمال با مصدر لیکن بمعنی ناقابل ترجمہ۔

و بس میان راست ترز زفان بنام ہم مؤلف عرض

ترز زین بقول مؤید مطبوعہ بفتح آرا میدہ گزاید

مؤلف عرض کند کہ تصحیف و تحریف مطبع

رانا ابدیستہ بنامش ترز زده صاحب رشیدی نو کشور است و در دیگر نسخ قلمی یافتہ نمیشود

گوید کہ حالا بحذف رای پہلہ ترز زده مستعمل است و لفظ بمعنی نسبتی نذا و ناقابل قبول و مستعمل

مؤلف عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان عجم ہم بر زبان نذا رند (اردو)

است و از سند بالا استعمال با مصدر لیکن بمعنی ناقابل ترجمہ۔

مؤلف عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان عجم ہم بر زبان نذا رند (اردو)

است و از سند بالا استعمال با مصدر لیکن بمعنی ناقابل ترجمہ۔

است و از سند بالا استعمال با مصدر لیکن بمعنی ناقابل ترجمہ۔

ترس بقول زبان و رشیدی بضم اول و سکون ثانی و سین بی نقطہ (۱) بمعنی سخت

و محکم می فرماید کہ در عربی سپر را گویند کہ ترکان قلعان خوانند و بضم اول و ثانی (۳۱) زمین

سخت و باین معنی بفتح اول و ضم ثانی ہم گنہ افرو (۳) بفتح اول و سکون ثانی معروف است کہ خوف و بیم باشد (شیخ نظامی ۱۷) بروئینہ ہجو پولاد ترس، بہ حدیث تنویدیش خود پیرس، بہ صاحب جہانگیری بر معنی اول قانع و صاحب جامع بر معنی اول و دوم و صاحب سروری بر معنی دوم و ثانی فروزہ صاحب ناصری بذکر ہمہ معانی بالامی فرماید کہ در شعر نظامی (پولاد ترس) قلب اضافت ترس پولاد است مامی گوئیم کہ ایجاد بندہ را ماند و تہمت بر نظامی کہ لغت زبان خود را ترک کردہ از لغت عرب کار گرفت۔ صاحب سخن دان گوید کہ در سنسکرت ترس بمعنی سوم ترس آندہ بہار بر معنی سوم قناعت کردہ می فرماید کہ بالفظ خوردن و کردن متعل خان آرزو در سراج غیر از معنی دوم و سوم ذکر معنی اول نکرد و مؤلف عرض کند کہ معنی اول مفرس است از لغت عرب کہ بمعنی سپر بود و فارسیان بمعنی مطلق سخت استعمال کردند و معنی دوم مجاز است کہ زمین سخت را ہم گویند و بمعنی سوم ہم مفرس از لغت سنسکرت است کہ الف را حذف کردند و اختلاف اعراب نتیجہ لب و لہجہ قحامی است و ہمین است بمعنی سوم اسم مصدر رسیدن کہ بجایش می آید و لہجوری (۷) بہستان بروم رخ زرد خود را پیک از ترس رنگ خزان بر سپرد (۱۷) (۱) سخت (۲) سخت زمین یونٹ (۳) خوف۔ ڈر۔ نڈر۔ صاحب آصفیہ نے ترس کو اردو استعمال میں بمعنی خوف لکھا ہے۔ اسم مذکر۔

ترسا بقول برہان و جامع بروزن تنہا بمعنی (۱) ترسندہ و بیم زدہ و واکمہ کنندہ و (۲) انصر و آتش پرست ہم۔ صاحب ناصری بذکر ہمہ دو معانی نسبت معنی دوم گوید کہ بازی را تہب گویند (۷) (۷) شیرازی (۷) بجمع کہ برہان این کہ و کلیسا، بر سر گیتی کشید چادر ترسا، می فرماید کہ

جهاگیری بمعنی آتش پرست گفته و آن خطاست زیرا که ترسا پیران حضرت مسیح را نام است و آتش پرست را گبر خوانند چنانکه سعدی گوید (ع) گبر و ترسا و طینه خور داری با (ظهوری ۵۲) گاهی از عشق سخت می ترسم با شیخ دین چند گاه ترسا ماند با صاحب فدائی که یکی از علمای معاصر عجم بود گوید که بمعنی پیر و عیسی است خان آرزو در سراج ذکر هر دو معنی کرده مؤلف عرض کند که اتفاق داریم با صاحب ناصری که فرق گیر و ترسا را ظاهر کرده ولیکن فاریان بهجا از آتش پرست را هم گویند و بمعنی اول بالف فاعلی است از قبیل دانا و مینا (ار و و) (۱) ذرنه والا (۲) ترسا بقول آصفیه رومی اسم مذکر نصرانی آتش پرست -

<p>ترسا بجه اصطلاح بقول اتد بواله کشف علم و رشت خبر باین طریق میسر نمی گردد مؤلف (۱) پیر نصرانی که آتش پرست است و دین عرض کند که قلب اصافت بجه ترسا است و معنی عید علی السلام (۲) در اصطلاح سالکان مرشد اول لفظی است و معنی دوم اصطلاحی و میتوان کامل و پیر کامل را گویند و وجه تسمیه مرشد کامل در معنی دوم ترسا بمعنی ترسیده هم گیریم (ار و و) به ترسا بجه آن معنی که در ولادت معنی نسبت (۱) پیر نصرانی مذکر (۲) مرشد کامل مذکر -</p> <p>کامل او به کامل و دیگر که تصف بصفت ترسائی ترسا خفتن استعمال بمعنی تحقیق تر کردن است مؤلف عرض کند که موافق قیاس و تجرود و انقطاع بوده باشد می رسد و آن کامل را یاز به کاملی دیگر بطناً بعد بطن که طرق اولیا (ظهوری ۵۲) از خوی سعی جبه ساخته ترسا تا است تا سلسله منتهی به حضرت رسالت پناه بجا ماند آبروی هنری (ار و و) بگوناگون ترکان محمد مصطفی صلی الله علیه و الصلوٰه و السلام می ترسا زاده اصطلاح بقول اند بمعنی</p>	<p>ترسا بجه اصطلاح بقول اتد بواله کشف علم و رشت خبر باین طریق میسر نمی گردد مؤلف (۱) پیر نصرانی که آتش پرست است و دین عرض کند که قلب اصافت بجه ترسا است و معنی عید علی السلام (۲) در اصطلاح سالکان مرشد اول لفظی است و معنی دوم اصطلاحی و میتوان کامل و پیر کامل را گویند و وجه تسمیه مرشد کامل در معنی دوم ترسا بمعنی ترسیده هم گیریم (ار و و) به ترسا بجه آن معنی که در ولادت معنی نسبت (۱) پیر نصرانی مذکر (۲) مرشد کامل مذکر -</p> <p>کامل او به کامل و دیگر که تصف بصفت ترسائی ترسا خفتن استعمال بمعنی تحقیق تر کردن است مؤلف عرض کند که موافق قیاس و تجرود و انقطاع بوده باشد می رسد و آن کامل را یاز به کاملی دیگر بطناً بعد بطن که طرق اولیا (ظهوری ۵۲) از خوی سعی جبه ساخته ترسا تا است تا سلسله منتهی به حضرت رسالت پناه بجا ماند آبروی هنری (ار و و) بگوناگون ترکان محمد مصطفی صلی الله علیه و الصلوٰه و السلام می ترسا زاده اصطلاح بقول اند بمعنی</p>
---	---

<p>ترسنا بچه که گدشت (فیضی) حریف آن سبجا معنی ترکیبی این لغت خوف قبر است چه ترس مشربیم گرسنا غم شربت و به ترسنا زاده نوشند شراب بعضی خوف و بیم و استودان و خمه و مقبره را گویند پرتگالی را (مهوری) ترسکاری را نمی ازین خان آرزو در سر ج گوید که ترس معلوم و استودان دست مژه گیر پنجه شیخ حرم و زلف ترسنا ننگ خواندن فارسیان است و معنی ترکیبی این زاده بود و مؤلف عرض کند که قلب اضاغت خوف قبر است مؤلف عرض کند که معنی مجاز زاده ترسنا موافق قیاس است (اردو) و این ننگ خوانی است و بس (اردو) آتش پرستون کی دعا جو قبر پر تن دن تک پرتیست ترسنا بچه</p>	<p>ترس استودان اصطلاح بقول برهان و نام سری و جامع بفتح اول و سکون ثانی و ثالث و همزه مفتوح و سین و گیر موقوف و فوقانی بواو کند که (۱) اسم حال است از ترسیدن که می آید رسیده و وال به الف کشیده بنون زده و دعای بهار غور نکرده که این چه چیز است و (۲) امر حاضر زند و پازند خواندن فارسیانست سه روز بر است از ترسانیدن فاعل (اردو) (۱) سر دخمه میت بواسطه آنکه گویند چون روح از تاب در نه والا ترسان بجهی اردو میت مستقل قالب مفارقت نماید سه شبانه روز بر سر قالب به (۲) در ا در انا کا امر حاضر</p>
<p>ترسنا ترسان دل راجه مثل صاحبان و بیم بسیار است لهذا در این سه روز بر سر دخمه پری و چه حضرت خزینه و امثال فارسی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند</p>	<p>خود می باشد و او را درین سه شبانه روز ترس و بیم بسیار است لهذا در این سه روز بر سر دخمه اول ننگ خوانند تا روح از ان امین گردد و</p>

<p>که فاسیان این مثل را بحق شخص خوفناک می ترسانند مقصود همین است که دل خوف زده را عجز و پری هر دو کیان است (ار دو) دکن مین کپته پن " ذریوک اپنے سایہ سے بھی ڈرتا ہے " این ترسانند مؤلف عرض کند که ما اشارہ ترساندن صاحب موارد ذکر این کرده</p>	<p>بیچ ضرورت تخصیص با چشم ندارد اصل این همان ترساندن است (ار دو) و کیو ترساندن ترسانیدن بقول بحر و موار و نوادر بفتح متعدی ترسیدن (کامل التصریف) و مضارع این ترسانند مؤلف عرض کند که ما اشارہ بر (ترساندن) کرده ایم (ار دو) و کیو</p>
<p>گوید که (ترسانیدن) هم مرادف این است بمعنی بیم کردن (کامل التصریف) که مضارع دو ترساند باشد مؤلف عرض کند که متعدی تر که می آید (قاسمی ۵) قاسم آن همه گستاخ نگاه توجیه شد غالباً غمزه او چشم تر ترسانده (ار دو) و رانا -</p>	<p>ترس بر افتادن مصدر اصطلاحی بنا اصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف گوید که خوف و بیم عائد حال شدن است و با فردوسی ۵) بر افتاد ترس اندرین شکرم ندام که تیمار او چون خورم (ار دو) و رانا</p>
<p>ترساندن چشم مصدر اصطلاحی بقول وارسته متعدی ترسیدن چشم است که بمعنی ترس کردن از دیدن چیزی است و سند قاسمی را نقل کند که بر (ترساندن) گذشت مؤلف عرض کند که قائم کردن این مصدر مضاعفی است و</p>	<p>ترساندن چشم مصدر اصطلاحی بقول استعمال صاحب آصفی و این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی خوفناک و قبلای خوف شدن (ظفر ۵) سپیدار ز به آنقدر ترس خورد و یک گشت</p>

عنان یافتن جان سپردیم (اردو) ڈرنا۔ مبتلاے خوف ہونا۔

ترسک بقول نامری و انڈیا تاوسین مضموم و سکون کاف عربی (۱) یعنی سنگ پر نیزہ درگل کہ در میان نہر آب و اطراف نہر بسیار صلب و محکم شدہ کہ با کلنگ و فولاد آن را می شکند و بعضی از آن سنگ آسیا میزند و بسیار دوام می کند و آنچه بسیار صلب و محکم شدہ و زرد و شکند آن را سنگ گویند صاحب مؤید می فرماید کہ (۲) بالضم و فتح سوم پرندہ ایت سبقرام مؤلف عرض کند کہ بمعنی اول و دوم اسم جامع فارسی زبان دانیم و برای معنی دوم طالب سداستعمال باشیم کہ مجرب بیان مجمل صاحب مؤید اعتبار را نشاید و صاحب محیط ازین لغت ساکت است (اردو) (۱) وہ پتھر کے گول ٹکڑے جو نہروں اور ندیوں سے برآمد ہوں۔
(۲) ایک پرندہ جس کا رنگ سبز ہوتا ہے۔ مذکر۔

(الف) **ترسکار** بہار ذکر این کردہ از معنی آنکہ ہر کار بخوف کند یعنی دانا خوف خدا پیش ساکت و صاحب اندر بر عرف قانع و ہر دو نظر دارد و ب باضافۃ یای مصدری بمعنی خدا کلام میر خسر و سند دہند (۳) ہمہ جا ترس خوشترسی (اردو) الف خوف رکینے والا دل یارم دار پو بردر خوش ترسکارم دار پو و ظہور میں خوف خدا رکینے والا ب خدا ترسی و ثبوت در کلام خود۔

(ب) **ترسکاری** آوردہ (۳) ترسکار این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند را منی از دید دست طرہ گیر پو پنچہ شیخ حرم در لغت کہ بمعنی خوف کردن است (عماد کرمانی ۳) ترسازا وہ بود پو مؤلف عرض کند کہ الف نہ خوفی از اثر آہ خستہ کردی پو نہ ترسی از گذر

اشک سائلی کردی پ (اردو) خوف کرنا (ب) ترسگری (بقولش مہبت و احتشام) خوف
 (الف) ترسگری اصطلاح صاحب بفرنگ عرض کند کہ معنی الف خوف دہندہ و کنایہ از
 بشرح بستی فقرہ (نامہ و خورشور گلشاہ) گوید کہ شخص مہیب و بزیادت یای مصدری است
 بفتح تا و خوقانی و سکون رای مہملہ و سکون سین بمعنی مہبت و احتشام (اردو) الف مہیب
 مہملہ و فتح کاف فارسی و سکون رای مہملہ مرئی بہبت بقول آصفیہ عربی خوفناک خطرناک مہبت ناگ
 کہ از دیدنش ترسی در دل آید و ..... مہبت دینہ والا در اونا (ب) مہبت بموتش

ترسل بقول بہار مکتب کہ برای اطفال بہم پیانیدہ دہند تا سواد روشن گردد -
 (سعید اشرف) اصل خطش را ز دور چہرہ مصحف در کنار پا و ز سر زلف خم اندر خم
 ترسل و بغل پ خان آرزو چراغ ہدایت می فرماید کہ لفظ عربی است و آن چیز است کہ پارہ از
 نظم و شعر و آہم و غیرہ بخطوط مختلف نویسند و اطفال دبستان را برای خواندن دہند تا از ہر قسم خط و
 عبارت مطلع شوند و دہند و ستان مرسوم است کہ مکتب مختلف الخطوط و المطالب را
 باہم پیوستہ با اطفال دہند تا سواد ایشان روشن شود و آن را ملاطفہ گویند و از شعر استادان
 بہین معنی استفادہ می شود زیرا چہ زلف را تشبیہ ترسل دادہ اند و این معنی دوم مناسب ہوا
 عرض کند کہ صاحب منتخب ترسل بتشدید سین مہملہ را بمعنی نامہ را از خود انشا کردن نوشتہ و از تکیہ
 فارسیان در استعمال خود متصرف در معنی کردہ اند ما این را مفرس و انیم (اردو) خطوط کا
 وہ مجموعہ جو ایک کو دوسرے کے ساتھ جوڑ کر لڑکون کو پڑھنے کے لئے دیتے ہیں تاکہ مختلف
 طرز تحریر اور مضامین مختلف سے وہ واقف ہو جائیں۔ مذکر -

ترسم | بقول بہار یعنی می اندیشم و فرماید کہ بعد از وی ثبت و منفی ہر دو آید۔ خواہ جملہ اسمیہ بود خواہ جملہ فعلیہ (خواجہ شیراز) ترسم کہ صرفہ نبرد روز بازخواست پانہان حلال شیخ زآ حرام ما پ (ولہ) ترسم کہ اشک در غم ما پرده در شود پ دین راز سر نہفتہ لجام سمہ شود پ صاحب انزل نقل نگارش مؤلف عرض کند کہ از ترسیدن کہ می آید صیغہ واحد تکلم مضارع است کہ افادہ معنی حال و استقبال کنذ یعنی می ترسم و خواہم ترسید محقق نامور شاید این را اسم جائز خیال کرد ورنہ قائم گردن این ضرورت نہ داشت (ارو) مین ڈرتا ہوں۔

ترسناک | بقول بہار و اندیش نقل نگار معروض (۵) نہ ایم از ہجوم عرب ترسناک پاز مؤلف عرض کند کہ مراد خوفناک و ہمیناک بسیاری وحش صحرا چہ باک پ (ارو) موافق قیاس است (ملا عبد اللہ ہاشمی) خوفناک۔ دیکھو ہمیناک۔

ترسو | بقول رہنما بجا کہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار یعنی خوفناک مؤلف عرض کند کہ این محاورہ معاصرین عجم است بنیاد و ادبیت چنانکہ ہندو (ارو) ڈر پوک | بقول آصفیہ نزول کم ہمت۔ بودا۔ دیکھو بد دل کے پہلے معنی۔

ترسم | بقول بہار و جامع (۱۱) بفتح اول قوت واسمہ را گویند و (۲۱) بضم اول قوس قزح صاحب جہانگیری معنی دوم را بفتح اول و سکون دوم گفته از معنی اول ساکت صاحب رشیدی بذکر معنی دوم این را مرادف تر کبہ گوید کہ گذشت۔ صاحب ناصر صری بذکر ہر دو معنی نسبت معنی دوم می فرماید کہ تر کبہ و تر کبہ و سر کبہ و سر و کبہ مرادف این۔ خان آرزو در سر آج بر معنی اول قانع مؤلف عرض کند کہ ما بر تر کبہ نوشتہ ایم کہ اصل است و این مخفف آن

بمعنی دوم و معنی اول این مجاز معنی دوم می نماید که قوت و اهمه هم همچون قوس قزح بلند شود و جا دارد که برای معنی اول این را مرکب از ترس و های نسبت گیریم که و اهمه هم قریب به ترس است و آنچه پسین اول می آید مبدل این باشد همچون تیز و سیز یعنی سبزه مبدل ترس و سمرویه مبدل ترس و سیه که موحده هم به و او بدل می شو چنانکه آب و آو و تربیه بجایش مذکور نشد ازینکه اهل لغت از ان ساکت اند و نظر با عمادنا صری آن را فرید علیّه ترس و دانیم (اردو) (۱) قوت و اهمه - مؤث - و اهمه کی قوت (۲) دیکهو ترسبه -

ترسیدن | بقول بحر بالفتح (۱) بیم کردن و عرض کند که همان ترس که گذشت اسم این مصدر (۲) و اهمه کردن (۳) آزرده گردیدن است فارسیان نریادت یای معروف و علامت بسبب نظرافت کردن کسی (کامل التصریف) مصدر و آن مصدری وضع کردند که به اصول و مضاع این ترسد (ظهوری ط) ازان ترسم اما اصلی است ازین که اسم مصدر این لغت که طوق گردنم گرد و درگ گردن یا نکرده و حلقه فارسی زبان است و معنی اول حقیقی است بهر گوش خود فرمان نویسی یا بک صاحب فدای و معنی دوم مجاز آن و معنی سوم و چهارم را هم که یکی از علمای معاصر عجم بود گوید که خوف کردن مجاز دانیم و ترسندگی حاصل بالمصدر این و بهیژه شدن است صاحب سوار و زبکر معنی است (اردو) (۱) ژرنا (۲) و هم کرنا (۳) اقول گوید که (۴) نفرت کردن هم چون ترسیدن آزرده یونا (۴) نفرت کرنا -

چشم و دیده از چیزی که در لطحات می آید و حسا **ترسیدن** چشم از چیزی | مصدر اصطلاحی
نوادری بر معنی اول و چهارم قانع مؤلف **ترسیدن** دیده از چیزی | بقول بهار نفرت

<p>کردن چشم از دیدن وی می فرماید که ترسانیدن چشم متعدی آنست - صاحب بحر برترسید چشم قاعت کرده و وارسته همزانش (باقرکاشی) (۵) بسکه از خوبان طامت دیده ام چشم من از عاشقی ترسیده است (میرزا راضی) دانش (۵) بسکه در کثرت سرای دهر خوشتر دیده ام چشم ترسیده است از جمیع شکرگاه</p>	<p>(طالب کلیم) بسکه می بیند ز مادر یوانگی دیده داغ خون ترسیده است (دوله) دیده بیدل چپان از چشم می ترسد کلیم چشم داغ من ز مرهم آنجنان ترسیده است مؤلف عرض کند که معنی خوف کردن چشم از دیدن هم توان گرفت (ار دو) مشابهی آنکجه کانفرت که ناخوف کرنا -</p>
<p>ترش بقول بهار بنشین و بسکون دوم طعم معروف (سجراکاشی) روترش کردانه سوال بوسه و لب پیش داد و داد شفا لوچو دندانم ز آلو کند شد صاحب مؤید گوید که چنانکه مرده سر که صاحب فدائی هم ذکر این کرده صاحب تحقیق الاصطلاحات گوید که در کلام صائب بسکون دوم هم مستقل (۵) در جواب تلخ زادن ترش روی می کند چون شود و در عهد این بی حاصلان سائل سفید مؤلف عرض کند که ترجمه این در عربی حامض است و این لغت فارسی زبان است بهر دو اعراب مذکور و صاحب خیانت هم بهر دو اعراب نوشته (ار دو) ترش بقول آصفیه - فارسی کھٹا - حامض -</p>	<p>و آن آتش را تماح گویند صاحب رشیدی بر بضم ا اسماق را گویند بگویند که سماق است صاحب خیانت بر سماق و آن معروف است که از آن آتش پزند و خورند گویند که بالضم و تشدید میوه باشد ترش مؤلف</p>
<p>(الف) ترشابه الف و ب بقول ناصری (ب) ترشاهه بضم ا اسماق را گویند بگویند که سماق است صاحب خیانت بر سماق و آن معروف است که از آن آتش پزند و خورند گویند که بالضم و تشدید میوه باشد ترش مؤلف</p>	<p>و آن آتش را تماح گویند صاحب رشیدی بر بضم ا اسماق را گویند بگویند که سماق است صاحب خیانت بر سماق و آن معروف است که از آن آتش پزند و خورند گویند که بالضم و تشدید میوه باشد ترش مؤلف</p>

<p>و نہرل روی وید۔ صاحبان بحر و سراج و ریشیدی ہمزبانش وارستہ بر مجر و منفعل شدن قانع ہو عرض کند کہ (۳۲) بمعنی حقیقی است یعنی ترشتن در آب یا خوی و امثال آن و معنی دوم مجاز آن و ماتیم وارستہ را پسند می کنیم معنی اول بیان کردہ برہان لغو است کہ قوت تعریف نہ داشت و بالفاظ تعریف کرد کہ معنی خاص قائم شد۔ (اردو) (۱۱) اعراض کرنا (۲) آزرده ہونا</p>	<p>عرض کند کہ صاحب محیط بر ساق ہرچہ نوشت مانقلش برتری کردہ ایم و معاصرین عجم (۲) میوہ را گویند عموماً کہ آب ترش دارد همچون لیمون و نارنج و امثال آن مخفی سبب کہ ب مبدل الف است چنانکہ آب آو (اردو) الف و ب (۱) دیکھو تتری (۲) ترشابہ کن مین اُس میوے کو کہتے ہیں جو ترش ہو جیسے لیمو نارنگی وغیرہ۔</p>
<p>ترشدن بقول برہان (۱) کنایہ از اعراض کردن و (۲) آزرده گردیدن بسبب ظرفیت صاحب جامع بر معنی دوم قانع۔ صاحب سروری در ملحقات گوید کہ معروف کنایہ از اعراض شدن بسبب شرمندگی از طرفت و نہرل و امثال آن (شاہ طاہر) ترشو دلالہ چو برداغ دل پر خوشی پڑیر لب خندہ ز غنچہ و نرگس چشمک پڑ صاحب نامری در ملحقات می فرماید کہ کنایہ از اعراض کہ بسبب شرمندگی</p>	<p>ترشدن بقول برہان (۳) بھگیٹنا۔ تر ہونا۔ چشم آمدن از رنج و غیر ذلک مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است (ظہوری) تا نہ بیند رہ و ترشد چشمش پڑ دیدہ در راہ تو پانہ توان کرد پ (اردو) آبدیدہ ہونا۔ آنکہ مین پانی آنکہ دکن کا استعمال ہے۔</p>
<p>(الف) ترشن رخسار اصطلاح الف (ب) ترشن رخسار بقول بحرنا خوش</p>	<p>ترشدن چشم (۱) کنایہ از اعراض کہ بسبب شرمندگی</p>

بیدماغ مرادف ترش رو بهار برب گوید که مرادف بای مصدری بمعنی ناخوشی و بی دماغی این هم
 الف (میر خسرو) ملک را بود زنگی پاسبانی موافق قواعد فارسی (طالب آملی) (۵)
 و ترش رخساره که مجزبانی و مؤلف عرض ترش روئی های مبرم تلخی حسرت فرو و و غنا
 کند که اسم فاعل ترکیبی است (اردو) ترش امداد صفرا می کند لیوی من و (اردو) (۱)
 رو بقول آصفیه فارسی اسم مذکر ناخوش و بیکو ترش رخسار (۲) ترش روئی بقول
 بیدماغ ناراض مکرر - آصفیه فارسی اسم مؤنث بد مزاجی بد
 (۱) ترش شمر (۱) بقول بحر مرادف ترش دماغی - چهره طاین -
 (۲) ترش شمر و رخسار بهار بزیادت تحنی ترش شیرین اصطلاح بقول بهار و بحر و واکش
 آخره مرادف (۱) گوید (حافظ شیرازی) و اند طعمیکه از امترج ترشی و شیرینی بهم رسد
 دل تو نشاد باش که آن یار تندخوی و بیار ترش و آن را میخوش و بازی فردا بنم سیم و نشاد
 روی نشیند ز بخت خویش و صاحب فدائی زای مجله خوانند (مولانا امام الدین ریائی)
 نسبت (۲) گوید که یک گونه در هم کشیدگی است (۵) در تبسم جنبش چین است حسن
 چهره مردم را که نشانه خشم و بد دلی است مؤلف شوخ چه ترش شیرین است و مؤلف
 عرض کند که (۱) اسم فاعل ترکیبی است موافق عرض کند که نایه است لطیف (اردو) ده مزه این
 قیاس مرادف ترش رخسار و (۲) بزیادت ترشی او شیرینی شامل هو - مذکر -

ترشک اصطلاح بقول برهان و جامع لغت اول بروزن اردک (۱) نام پرند است
 سبز رنگ و (۲) برگ گیاهی است ترش مزه صاحب سروری بکر هر دو معنی بالا گوید که

(۳) نام دو قسم سیوه نیز صاحب ناصری ذکر معنی اول کرده نسبت معنی دوم گوید که این را ترش گیاره خوانند. خان آرزو در سراج بذکر معنی اول فرماید که ترشک بهر دو فوقانی است و می فرماید که تصحیف ترشک معلوم می شود که بجای تری دوم نون باشد بمعنی طائری و ذکر معنی دوم هم فرموده صاحب محیط ذکر این بمعنی اول نکرد و از مخبر پرنده سبز رنگ حقیقتش ظاهر نمی شود و هم او بر ترشک هم ذکر پرنده سبز نکرد و بر ترشک گوید که انبه را گویند و ذکر انبه بجا گذشت و خیال ما این است که معنی سوم متعلق به همین است و نسبت معنی دوم بر خاص نیز می آید که بیوانی طوطاق و اغرغری و بغاری ترشه و سرخ پای و عظیمون و بلغت سخا بن ترشه و اش و بهندی چو کا مانند و بزبان فرنگی بستانی آن را اشلیه می نامند و تری آن را اشلیه یا تم گویند بقول شیخ سر و خشک در دوم و بقول بعضی سر و اول و خشک در دوم و قسم ترش قاضی تر و آنچه بسیار ترش نیست غلظت زیاد دارد و این شبیه به کاسنی بستانی است و به قسم آن قاطع مضر است و لیکن مضر به صدر و متعلق آن بر بازوی چپ بالخاصیت مانع آبستن از است و منافع بی شمار دارد (الخ) مؤلف عرض کند که در وجه تسمیه این کاف تصحیف لفظ ترشک است و انبه را هم ترشک گفتند که ترشی خفیف دارد (اردو) (۱) ایک سبز رنگ پرنده. مذکر حکو فارسیون نے ترشک کہا ہے افوس ہے کہ اسکی فریت تعریف معلوم نہ ہوگی (۲) چو کا. و کھو. اشکیل چشم. (۳) و کھو انبه۔

الف، ترش کردن استعمال صاحب عرض کند که معنی حقیقی این ظاهر است و از

اصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف سندش مصدر

<p>(۱) نام میوه لیست و ۲۲ مرتبی باشد که ترجمان ناخوش شدن (سج کاشی) و ترش کردن را به عربی بزرگامض و حب الرشاد خوانند از سوال بوسه لب پیش داد و داوشتا لوجو و اگر قدری از آن تخم در خرقه زن بر بارند و نه تخم را بکند شد (اردو) الف کاشا چپ بند مادام که با خود دارد آبسج نشود صاحب جامع پزشکی اول نسبت سعی دوم ترش گیا اصطلاح بقول برهان گیاهی است گوید که عرب آن را حمض گویند صاحب سر ترش خصوصاً و هر گاه ترش را توان گفت عموماً بر میوه معروف قانع گوید که تروشه نیز نامند خان آرزو در سراج بدون های تونز آخره که صاحب ناصری بنقل قول برهان گیاهی که (ترش گیا) کرده گوید که گیاهی است و غالباً ترش هم معنی دوم می آید صاحب رشیدی بر ترش و ترش گیا و ترشک یکی باشد مؤلف عرض کند و تروشه می فرماید که میوه معروف که عربی همان که صاحب ناصری بر ترشک اشاره این کرده گویند مؤلف عرض کند که صاحب میوه آنچه که مرادف آنست و ماصاحت کامل همدرا بر حمض نوشته ما ذکرش بر معنی دوم ترشک کرده ایم تره را گیه گفتن خبری دهد از اینکه کرده ایم و تسامح صاحب جامع معلوم می شود محققین بالاخره نکرده اند مخفف ترش گیاه است که ترجمه این معنی اول حمض نوشت و آنچه بخذف های تونز آخره (اردو) و کیو ترشک همه محققین بر معنی اول نام میوه نوشته اند که دو سر معنی - شان از همان انبه باشد که اشاره آن بر معنی ترش بقول برهان بضم اول و ثانی و فتح ثانی سوم ترشک گذشت و در وجه تسمیه این گیاه</p>	<p>(ب) ترش کردن روپید است یعنی ترش گیا اصطلاح بقول برهان گیاهی است ترش خصوصاً و هر گاه ترش را توان گفت عموماً خان آرزو در سراج بدون های تونز آخره که (ترش گیا) کرده گوید که گیاهی است و غالباً و ترش گیا و ترشک یکی باشد مؤلف عرض کند که صاحب ناصری بر ترشک اشاره این کرده که مرادف آنست و ماصاحت کامل همدرا کرده ایم تره را گیه گفتن خبری دهد از محققین بالاخره نکرده اند مخفف ترش گیاه بخذف های تونز آخره (اردو) و کیو ترشک که دو سر معنی - شان از همان انبه باشد ترش بقول برهان بضم اول و ثانی و فتح</p>
--	---

نسبت بلفظ ترش مرکب شدہ دیگر بیچ (اردو) ۱۱، دیکھو ابنہ (۲) دیکھو ترشک کے دوسرے معنی
ترش شیر بقول ناصر بن نصری واند بنصرہ اول وکسر سوم نام شہریت از بلاد خراسان مشتمل بر دیہات
 و قری و قصبات۔ پای تحت آن را سلطانیہ گویند کہ حاکم نشین آنجاست سمت شرقی آن
 ارض اقدس و مشہر بقدرت حضرت سلطان خراسان صلوات علیہ است و جنوب آن ولایت
 تربت حیدریہ سمت قبلہ آن ولایت غلبس کیلک است و غربی آن پائین ولایت سبزوار
 شمال آن ولایت نسا پور است و مشہر ترشیر واقعست در اواسط شہر ہای معروف خراسان
 اتفاق عجیبی است کہ قرب و بعد آن نسبت بہ شہر ہای تساوی دارد و قنات و میاب جاریہ
 و دیات بسیار دارد و بسیار خوش آب و ہواست میوجات آن ولایت بہ آن لطافت و خوبی
 بیچ جای دیگر نیست چنان معلوم می شود کہ پادشاہان ایران آنجا را تختگاہ کردہ بودند و کشتا
 در آنجا باز روشت ملاقات نمودہ و سر کشمیری را در آنجا کشتہ بود گویند ترشیر از بنا ہای کشتا
 بن لہر اسب است مؤلف عرض کند کہ وجہ تسمیہ این بوضوح پیوستہ (اردو) ترشیر
 بلاد خراسان سے ایک مشہور شہر کا نام ہے۔ مذکور۔

ترش شیک بقول برہان بروزن گل چنیک کہ فارسیان بلفظ ترش یا لون نسبت بکاف
 رستنی باشد پوتانی کہ عبری قاض گویند و تخم متغیر مرکب کردہ همان ترشہ و ترشک را نام
 آن را بنابر القاض خوانند صاحب جامع فی ثرائل نہادند و ما اشارہ این بقول ناصر بن نصری بر ترشہ
 کہ مراد فحش دوم ترشہ کہ گذشت خان آرزو کردہ ایم و حقیقت این را بر ترشک نوشتہ ایم
 در سراج ہم بر قاض قانع مؤلف عرض کند (اردو) دیکھو ترشک کے دوسرے معنی۔

ترصد | بقول بهار و بحر و اندام ادب ترنم در صفت صدا تر را آورده اند و گنایه
کسی که صدای سیراب داشته باشد (ملاحظه فرمائید) باشد از آواز خوش دیگر هیچ و این
شده خطبه خوان بلیل تر صدای گرفته ز منتقار قلب اصناف صدای تر و اسم فاعل می
در کف عصا مؤلف عرض کند که فارسیا هم (ار دو) خوش آواز -

ترغ | بقول برهان و جامع بضم اول و ثانی و سکون غین نقطه دار اسپ باشد سرخ رنگ
که آن را گهر خوانند صاحب ناصری ذکر این بخواه برهان کرده گوید که در دیگر فرم رنگ هانی مقیم
خان آرزو در سراج به نقل قول برهان گوید که در فرم رنگها نیست اغلب که ترکی باشد و شهرت اجناس
دارد و ظاهر الهجه اهل ایرانست مؤلف عرض کند که سبحان الله چه خوش تحقیق است برهان
جامع را ندید و می گوید که در فرم رنگها نیست صاحب جامع محقق اهل زبان است و بقول صاحب
لغات ترکی (توروق) لغت ترکی است بمعنی اسپ کسیت پس فارسیان این را مقرر کردند
و او او دو م حذف و قاف را بعین مجمله بدل کردند چنانکه چاق و چاغ و آروق را آروغ
اینست حقیقت این لغت که محقق نامور به پیرایه تحقیق اصل حقیقت را در نیافت (ار دو)
کسیت - دکیو بود که پیله معنی -

ترغازه | بقول جهان بروزن اندازده (۱) غالب و صاحب حکم و سرکش و کسی که آرزو کند
غالبیت حکما و سرکشی کند و (۲) سرکشی کردن هم - صاحبان جهانگیری و جامع و رشیدی و
سروری و ناصری بر معنی اول قانع (مولوی معنوی) همین گوشه خاموشی و لیکن زین شکر
نوشی و گریتم زین شکر نوشی گریتم خوی آن غمزه که کنز انست مخفیاً و قد اجبت ان اعرف

برای جان مشتاقان بر غم نفس ترغازه بخان آرزو هم در سراج بر معنی اول قناعت کرده
 مؤلف عرض کند که مقصود برهان از معنی دوم سرکشی باشد که حاصل بالمصدر است از
 (ترغازه کردن) طرز بیانش درست نیست و با هر دو معنی اسم جامد فارسی زبان دانیم.
 (ارو) (۱) و نه شخص جو سرکشی کرے سرکش (۲) سرکشی بمؤنث.

الف (ترغاق) بقول برهان بفتح اول بر وزن حقیق پاس داشتن شبها و خبر دار بود
 و بضم اول هم آمده صاحب رشیدی این را مرادف ترغاک گوید که می آید و می فرماید که اگر این
 لغت فارسی است پس قاف از استعمال متاخرین است چه قاف در اصل فرس نیامده
 ب (ترغاک) بقولش بالضم پاسبی که در شب دارند تا زود دست نیابد (مظهره)
 بر در که میمون تو در نوبت ترغاک پاسبان و همان بر عدد و ریگ براری پاسبان
 سروری ذکر الف و ب هر دو کرده صاحب جامع بر الف قانع خان آرزو در سراج
 ب ذکر الف گوید که ترکی باشد یا استعمال متاخرین عراق مؤلف عرض کند که الف لغت
 نیست لغات ترک ازین ساکت و ب اصل اسم جامد فارسی زبان است و معاصرین
 فرس و متاخرین بر سبیل تبدیل استعمال الف هم عوض ب کرده اند چنانکه کند و قند و کمر و لقم
 و کسط و قسط و معنی هر دو پاسبانی است (ارو) الف و ب پاسبانی و نگهبانی خلعت
 ترغده بقول برهان و سروری و نامری و سراج بادل ابجد بر وزن طبعچه (۱) گرفته شده
 و ترجیده و هر عضو و بند و مفصلی که لیب و رومندی و آزار حرکت نتوان کرد گویند
 ترغده شده است و بر وزن غمکه هم آمده که بفتح ثالث باشد (منجیک) ز بس

کوب از زمانه یافت و شمنت با همه اعضای اوگشته ترغده با صاحب جهانگیری بزرگ معنی بالا گوید که با اول مفتوح و بثنای زده و غین مکسور (۲) نوعی از زرد آلو صاحب جامع بزرگ معنی اول گوید که مرادف ترغده هم که بهین معنی زیادت نون می آید مؤلف عرض کند که ترکیدن و ترقیدن معنی شکاف شدن می آید و ترکنده اسم فاعلش فارسیان استعمال اسم فاعلش را بخذف نون و تبدیل کاف عربی به غین معجمه کردند چنانکه کشکا و و غشکا و و تبدیل خفیف در معنی بر سبیل مجاز است و نسبت معنی دوم صراحت کامل خواص و طبیعت بر لغت ترغش کنیم که بعد ازین می آید و ازینکه زرد آلوی پخته می ترکد بدین اسم خوانند (ار و و) (۱۱) و ه عصفوس من در و هو - مذکر (۲) دیکهو ترغش -

ترغش | بقول برهان و جامع و ناصری و سراج و رشیدی کبر ثالث بروزن و رزش نوعی از زرد آلو مؤلف عرض کند که صاحب محیط هر چه بر زرد آلو نوشته مانقلش بر آلوی زرد کرده ایم و این اسم جاد فارسی قدیم است (ار و و) دیکهو آلوی زرد - مذکر -

ترغده بقول جامع همان ترغده که گذشت ما خد همد را بجا کرده ایم که آن مختف این است	مؤلف عرض کند که ما اشاره این با صراحت (ار و و) دیکهو ترغده -
---	--

ترغوا | بقول برهان و جامع و (جهانگیری و لطیحات) بروزن بدگون نوعی از بافته ابریشمی است سرخ رنگ خان آرزو در سراج بزرگ قول محققین فرماید که تر بو معنی پارچه سفت و باریک گذشت و اغلب که یکی ازین دو تصحیف باشد و لهذا صاحب رشیدی که جمیع لغات جهانگیری آورده این را نه نوشته مؤلف عرض کند که مرکب یافته می شود از ترغ که اسپ کیت را نام

است و او نسبت چنانکه هندو اسم جاد فارسی قدیم است و تر بو را هیچ تعلق ازین نیست
(اردو) ایک ریشی لال رنگ کا کپڑا - مذکر -

ترف بقول برهان و جهانگیری و سروری و ناصری بروزن برف کشک سیاه را گویند و
آن را بعربی مصل و به ترکی قراقروت خوانند و کشک سفید و پنیخ شک را نیز (حکیم سوزنی) -
تشبیه این قصیده به ترف ترف طعم و مخصوص مبدح او شده طعم ترف فندک صاحب جاح
گویند که همین است ترف که بجایش گذشت (خاقانی) - ترف عدد و ترش نشود و آنکه بخت
او و گاویت تنگ شیر و لیکن گذشت و مؤلف عرض کند که ما صراحت کامل این ترف
کرده ایم و این مبدل آنست چنانکه سپید و سفید (اردو) دکیو ترف -

ترفاس بقول برهان و ناصری و جامع و اند بضم اول و سکون ثانی و فاء الف کشیده پسین
بی نقطه زده نوعی از ککاست و آنرا بهکل نیز گویند و آن رستنی باشد که از زیر خم ها و جاهای
نمناک روید صاحب محیط بر ترفاش به شین مجسم می فرماید که همان فطر است و بر فطر گویند که کبیر
فا و بضم نیز و سکون طاء ممله و رای ممله بغاری سمار و غ و شما و کلاه زمین و کلاه باران
و بسریانی فطر و برومی و کوکوتیس و بیونانی او نظریا و بعربی نبات الرمد و بهندی پسین و کمی
و آن نباتی است که در زمین نمناک و عقب بارش در بعضی بلاد زمین نشو شده بر می آید
و شکل نصف بیضی مرغ که و از گون باشد بی برگ و گل انواع دارد - ماکول آن سرد و روم
گویند و در دوم - محدث امراض شدید البرد مثل خدر و فالج و رعشه و سکتة جبهت بیاض
چشم و تقویت باصره و جرب پیک نافع (الخ) مؤلف عرض کند که اسم جاد فارسی قدیم است

ذکر این بر آگاہ رس ہم گذشت (اردو) دیکھو کارس۔

ترخان بقول برہان وجہانگیری و جامع و تریب گذشت و با حقیقت معنی تر زبان بجایش نوشتہ
و ناصری و نوید بروزن دربان مخفف ترخان در اینجا ہمین قدر کافی است کہ فارسیان
است کہ ترجمان و شخص زبان آور باشد مؤلف در محاورہ زای ہوز را حذف کردند
عرض کند کہ ترخان مبدل تر زبان بجایش (اردو) دیکھو تر زبان ۔

تر فبا بقول برہان و سروری و ناصری بفتح اول و سکون ثانی و ثالث و بای اچید بالف
کشیدہ آشی را گویند کہ فاقق آن قراقروت باشد چہ طرف بمعنی قراقروت و با بمعنی آتش
است مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس می باشد (اردو) وہ آتش جو قراقروت سے
بنائی جاتی ہے ۔ نوٹ ۔

تر فروش اصطلاح ۔ بقول برہان و سرور خشک جنبانی پو مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس
کنایہ از کسی است کہ بطاہر خود را خوب و انماید اسم فاعل ترکیبی است (اردو) گندم نا جو فروش
و باطن بد باشد صاحب جامع ذکر این بذیل بقول صاحب آصفیہ فارسی ۔ اسم مذکر ۔ وہ شخص
تر کردہ ۔ صاحبان سروری و وجہانگیری و جو اپنے آپ یا کسی چیز کو ظاہری ٹیپ ٹاپ ہے
ناصری ذکر این در لطحات کردہ اند حکیم سنائی رکھے اور در حقیقت ویسا نہویہ نگار ۔ فی ربی ۔
(۷) کم شنیدم چو تولدت انبانی پو تر فروشی و دغا بازی عیار ۔ چالاک ۔ دہو کے باز ۔

تر فنج بقول برہان وجہانگیری و جامع و سروری و ناصری و سران بفتح اول بروزن شطرنج را
باریک و دشوار را گویند (شیخ روز بہان ۷) رہ دوزخ خوش و لغزو وسیع است ہارہ ہینو

بس و شمار و ترفیع و مؤلف عرض کند که اسم جدید فارسی زبان است و بس و حالا بر زبان
 معاصرین عجم مستعمل نیست (ار و و) نازک راسته تنگ راسته دشوار گزار راسته مذکر -
 (الف) ترفند بقول برهان الف بر وزن فرزند و ب بر وزن شرمند یعنی (احمال
 (ب) ترفنده و پیوده و دروغ و تزویر و کمر و حیل و بذیل ب گوید که بجای حرف ثا
 قاف بهم نظر آمده و (۲۱) یعنی ترس و بیم هم (حکیم سنائی) نژاد من قبله دوست عقل و هوا
 هر چه زین و دیرون همه ترفند و صاحبان جهانگیری و جامع و رشیدی و سروری بر معنی اول قاف
 صاحب ناصری ذکر معنی اول الف کرده می فرماید که بجای عوض فاهم می آید خان آرزو و مذکر
 هر دو یعنی اول گوید که ظاهر ترفند یعنی تزویر است و ترکند بجای یعنی پیوده و هرزه مؤلف
 عرض کند که این تفریق در معانی غیر مرتبه اصل این (ترفنده) به قاف و های توز در آخر اسم
 مصدر ترقیدن است که می آید و ب مبدلش که قاف به فابدل شود چنانکه چاق و چاق و آنچه
 به خای معجزه اول گذشت هم مبدلش چنانکه برق و برخ و آنچه بجای اول می آید هم مبدل آن
 چنانکه باق و باک و الف مخفف ب و معنی اول مجاز باشد از معنی حقیقی ترکنده نسبت معنی دوم
 ب شاق سداستعمال می باشیم غالب و ملوی در قاطع برهان گوید که ترفند لغا یعنی سخن های
 بی اصل است باقی همه لغو - صاحب قاطع القاطع جواب ترکی به ترکی دهد ما هم تأییدش کنیم که
 نظر باتفاق همه محققین در معنی اول الف و ب خصوصاً باعتبار محققین اهل زبان در صحت لفظ
 کلامی نیست و فضولی غالب در اعتراض است (ار و و) الف (د) پیوده جھوٹ (مکر -
 حیل - مذکر) (ب) (د) و کمیو ترفند (۲) در بخوف - مذکر -

ترقیقہ | بقول بہان و جہانگیری و رشیدی و جامع و ناصری و سراج بروزن کشنہ آشی
را گویند کہ قاتق آن را قراقروت کردہ باشند (مولوی معنوی س) من مست ابد باشم
نہ مست ز باغ رز پا من لقمہ جان خوردم ز لقمہ ترقیقہ کا مؤلف عرض کند کہ آتش قراقروت
است و بس مرکب از ترف کہ مبدل ترب است و یا و لون و ہای نسبت (ار دو)
قراقروت سے بنائی ہوئی آتش یونٹ ۔

ترقائیدین | بقول بحر فطحین متعدی ترقیدن کہ می آید (کامل التصریف) و منسراج لب
ترقاند مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است و مسرت مانڈ بر ترقیدن می آید
(ار دو) دیکھو ترقیدن یہہ اس کا متعدی ہے ۔

ترقندہ | بقول بہان بروزن شرمندہ ادا بقول چال بجا الہ معاصرین عجم بذکر معنی بالا گوید
معنی اول ترقندہ کہ یہ فاگندشت مؤلف عرض کہ الف (۲) بمعنی چیری کہ از فلزات مثل کلا
کند کہ مسرت مانڈ این ہمد را بجا کردہ ایم کوچک سازند و بر بالای دستہ تفنگ بجا
(ار دو) دیکھو ترقندہ کے پہلے معنی ۔ خاص کہ برای اومعین است می نہند و چون

(الف) | ترقم | بقول رہنما بجا الہ سفر نامہ نامہ لکھنؤ مضرب تفنگ بر او افتد ۔ آتش از و داخل
شاہ قاجار یعنی (۱) آتش بازی خاص کہ آواز
رود و بندوق سر شود مؤلف عرض کند کہ
این را در ار دو (بندوق کی ٹوپی) خوانند

(ب) | ترقہ انداختن | گوید کہ (۱) آتش
والف اسم جامد فارسی جدید است اصل
دادن بہ ترقہ و (۲) شور و غلی کردن حساب
این تراقہ بود مرکب از تراق و ہای نسبت

<p>الف حذف شده ترقه ماند (اردو) الف ایک قسم کی آتش بازی (۲) بندوق کی ٹوپی (ب) (۱) پیاخا بقول آصفیہ اردو اسم مذکر بزرگ پیاخا جھوڑا (۲) شور و غل کرنا۔</p>	<p>ترقی بقول بہارواند بلند شدن۔ می فرمایند کہ بالفاظ خواستن و دادن و کردن مستعمل و معکوس و واژون از صفات اورست مؤلف عرض کند کہ لغت عربست بہ تشدید قاف و بقول منتخب بالا بر شدن فارسیان استعمال این بمعنی حاصل بالمصدر بارصادر و ترکیب فارسی می کنند کہ در لطافت می آید (اردو) ترقی بقول آصفیہ عربی اسم مؤنث۔ بلندی برتری۔ مؤنث۔</p>
<p>ترقی خواستن استعمال صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی کشایش و بلندی خواستن است (تاثیر صفہانی ۵) دل عاشق ترقی درو یا عشق می خواهد بہ تحقیق ما امید کنیم از این دارد کہ (اردو) ترقی چاہنا۔</p>	<p>ترقی خواستن استعمال صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی کشایش و بلندی خواستن است (تاثیر صفہانی ۵) دل عاشق ترقی درو یا عشق می خواهد بہ تحقیق ما امید کنیم از این دارد کہ (اردو) ترقی چاہنا۔</p>
<p>ترقی دادن استعمال صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بلند کردن و فرو کردن (ایماے اصفہانی ۵) کی ترقی می تواند احوال</p>	<p>ترقی دادن استعمال صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بلند کردن و فرو کردن (ایماے اصفہانی ۵) کی ترقی می تواند احوال</p>

خودش عرض کنیم (اردو) حالت ترقی میں ترقی کر دن استعمال۔ صاحب آصفی ہونا۔ ترقی کرنا۔

ترقیدن | بقول مجرب و یقین از ہم جدا شدن و کند کہ بمعنی بلندی حاصل کردن (فندائی) چاک گردیدن۔ می فرماید کہ کامل التصرف است شیرازی (۱) افلاک سرسبزت ارسازد و مضاعف این (ترقد) صاحب موار و بذیل مرید بیجھون شود کہ ہر چند اترقی می کند ترکیدن ذکر این کردہ گوید کہ بمعنی شق شدن سرسبز زمین دار و (اردو) ترقی کرنا۔

است مؤلف عرض کند کہ تراک بمعنی آواز ترقی معکوس اصطلاح۔ بہار ذکر شکستن یا نسکا فتنہ شدن چیزی بجایش گذشت این بذیل ترقی کردہ گوید کہ معکوس از و طراق معرب آن فارسیان طراق را بہ تبدیل صفات ترقی است مؤلف عرض طامی حطی بہ فوقانی تراق کردن چنانکہ بعلت قیام کند کہ این محاورہ معاصرین عجم است بحق و بعتاق و بجذف الف اسم مصدر این قرار۔ کسی زند کہ عوض ترقی تنزل پذیرد (اردو) دادند و بقاعدہ مصادر جعلی بترکیب یای ترقی معکوس۔ دکن میں اُس تنزل کو کہتے معروف و علامت مصدر دن مصدر سے ہیں جو ترقی کے پرایہ میں ظاہر ہو مثلاً زید ساختند (ترقیدن پوست بدن) و (ترقیدن) کو عہدے کی ترقی ملی اور تنخواہ میں ترقی زبان) مرضی است کہ صاحب اکیر اعظم ذکرش ہوئی لیکن اس ترقی سے اس کا مرتبہ کم کردہ ترکیب ہم این امراض از زمین مصدر ہو گیا یا اور کوئی نقصان پہنچا تو کہتے ہیں "وہ است (اردو) ترکنا۔ چاک ہونا۔ یہ تو ترقی معکوس ہے" یعنی تنزل ہے۔

ترقی بقول برہان بروزن تلقین بلغت بظنی (۱) خطی است کہ محرران در بعض محل میان دو حرف بی یکشدن و بمعنی باطل کردن عبارتہی باشد از دفتر حساب دیوانی۔ بہار گوید کہ (۲) رقم کردن و نزدیک بہم نوشتن سطر ہای کتاب و لفظ و اعراب (۳) آرایش دادن کتاب را و نسبت معنی اول گوید کہ سیاہ کردن موضع از دفتر حساب تا گمان نشود کہ این جا را سپید گذاشتہ اند برای نوشتن حساب و فرماید کہ صاحب نفائس الفنون گوید کہ خط کشیدن بر حساب نوشتہ تا ظاہر شود کہ نوشتہ در حساب آمدہ بود و بعد از ان گردانیدہ شد (معنای ظنی ۴) دفتر فضل تر است یک ترقین طراز ۵ مجلس عیش تر نامید یک رامن گری ۶ (ظہوری ۷) کردہ ترجیح حشو اشعارت ۸ باز نصیحت دیگران ترقین ۹ وارستہ ہم ذکر این کردہ گوید کہ الترقین تسوید الموضع لکلماتی ہم آتہ بعض لکلماتیقع فیہ الحساب مؤلف عرض کند کہ لغت عربست و صاحب منتخب ذکر این کردہ فارسیان استعمال این بمعنی اول کردہ اند کہ بای این لغتی دیگر در زبان خود ندارند و بر آ دیگر معانی استعمال این از نظر ناگذشت مشتاق سزا استعمال می باشیم (۱۰ و ۱۱) سطر تحریر سے کسی عبارت یا حرف پر لکیریں کہیں کہ اسکو سیاہ کہیں۔ کاٹ دینا (۱۲) الفاظ اور اعراب اور سطرون کو در آور دہ اور گنجان لکھنا (۱۳) کتابت کو آرایش دینا۔

(۱۷۹۷)

ترقی نمودن استعمال۔ مرادف ترقی خویش را در کار بندیاں کہ خود را در بلای کردن کہ گذشت مؤلف عرض کند کہ موافق در روز افزون بندازد (۱۴ و ۱۵) قیاس است (ظہوری ۱۶) ترقی کی نمائندگی ترقی کردن۔

ترقی واژون اصطلاح - بهار ذکر این تکرار است که گذشت معاصرین عجم این را هم بر زبان
ترقی کرده گوید که واژون از صفات اوست دارند و صراحت کامل بر ترقی معکوس گذشت
مؤلف عرض کند که این مرادف ترقی معکوس (اروو) و کمیوترقی معکوس -

ترک بقول برهان بفتح اول و ثانی و سکون کاف (۱) خنقی را گویند که بر دور و حصار و باغ
و قلعه و امثال آن بکنند و (۲) نام رودخانه ایست نزدیک بدر بند شیروان و (۳) حلقه
از قند و نشاسته و تخم ریجان پزند و (۴) دختر بکر و دوشیزه و (۵) صدای رعد و (۶)
آوازی که از شکستن و ترکیدن چیزی آید و (۷) رخنه و تراک باشد و (۸) مصغر ترجم که
نقیض خشک است و (۹) بسکون ثانی کلاه خود باشد یعنی کلاه آهنی که در روزهای جنگ بر
سر نهند و لبرجی مغفر خوانند و (۱۰) بخشها و سوزهای کلاه و خیمه و امثال آن و (۱۱) گذشتن
و گذشتن و ترک دادن و خلاصی از تعلقات جسمانی و خواهش نفسانی گشتن از اسوی الله
بجذبات حقایق و فرماید که باین معنی عربی است و (۱۲) نام قصبه ایست از صفات آفرین
و یقیم اول و سکون ثانی (۱۳) معروف است که نقیض تازی باشد و گویند ترکان از اول
یافت بن نوح اند و (۱۴) ولایت ترکستان لهم بطریق مجاز ترک گویند و (۱۵) کنایه از مطلق
و معشوق و غلام (خواجه عمید لویکی ۱۵) قدرت است باغبان ربع رغیش مرعی فیض بحر
سبح ساخته گرد و ترک (۱۶) فردوسی (۱۷) مناره بر آرم شمشیر و گنج و زینتال ناکس نیم
برنج و چو باشد مناره پیش ترک و بزرگان ترکان ستانند چک (۱۸) اطعمه (۱۹) تخم ریجان
این ترک بر دست و از دلم غصه خط و لبر (۲۰) فردوسی (۲۱) یکی تیغ زند بر سر ترک او و که

ترک جان گفت و جان ترک او (کلامی اصغرنانی ۱۵) خیمه نه ترک گردون سائبان جلاست
 و قلمب با بر هر طرف چون میخ و گوهر چون طنباب (میر رضی ایتمانی ۱۰۱) در کلاه فقر می باید
 سه ترک (ترک دنیا ترک دین و ترک سر) (استاد دقیقی ۱۵) اکنون فلکند هبنی از ترک تاملین
 و یکپند کاه زیر پی آهوان سمن (حافظ ۱۵) اگر آن ترک شیرازی بدست آرد دل مارا
 بجال بند و ش بخشم سمرقند و بخار را (صاحب جهانگیری ذکر معنی اول تا چهارم و نهم و دهم
 و دوازدهم کرده صاحب جامع معنی اول تا هفتم و نهم و دهم و دوازدهم تا پانزدهم نوشته
 صاحب رشیدی ذکر اکثر معانی کرده معنی پنجم تا هشتم و معنی یازدهم را ترک کرد و صاحب سروری
 معنی سوّم و نهم و دهم و یازدهم و سیزدهم و چاردهم و پانزدهم را نوشته صاحب ناصری
 معنی پنجم تا هشتم و معنی یازدهم و چهاردهم را ترک فرموده خان آرزو در سراج معنی هشتم و یازدهم
 را ترک کرد و در چراغ هدایت می فرماید که (۱۶) مجازاً بمعنی آنچه در کتاب از سهواً مانده باشد و بر
 کما رصفه نویسند (تأثیر ۱۵) گم گشته ز تنگی دمنش همچو میانش (ترکیبیت از ان مصحف رخسار
 و دلش) صاحب نوید ذکر بعض معانی گوید که در دستور معنی پر کاله کلیم آمده که مرادش از
 معنی دهم است نه چیزی دیگر بهار بذر معنی یازدهم گوید که بالفظ دادن و کردن و گرفتن و
 گرفتن متعل صاحب رهنما بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار بر معنی هفتم قانع و صاحب لایحه
 بحواله معاصرین عجم هم برایش مؤلف عرض کند که معنی نهم بر ترک هم گذشت و ما بهمه معانی
 این را اسم جاد فارسی زبان دانیم و در معنی هشتم کاف تصغیر است و از معنی دهم پاره های
 پارچه کلاه و خیمه باشد که آن را با هم دوخته کلاه و خیمه و امثال آن درست کنند و بمعنی

نہم و یار دہم لغت عربست و استعمال این با مصداق فارسی در طعنت می آید و معنی سیزدہم اصل
 است گویند کہ ترک نام ابن یافث بن نوح است کہ سلسلہ ترکان باومی رسد ازینجاست کہ
 نام این قوم ترک شد و معنی پہار دہم مجاز آن و معنی پانزدہم ہم مجاز باشد کہ جن ترکان معروفند
 (ع) سعدیار و زازل جن بہ ترکان دادند و معنی شانزدہم نہ آنست کہ خان آرزو ازین
 تاثیر پیدا کرد و بلکہ از ہمان سند ترک معنی مقامی در کتابت کہ پذیر یعنی پارچہ کاغذ در میان کتاب
 وقت مشاہدہ برای نشان مقام می دارند و باز از ایجاد و رکند گویا عدم و وجود آن کتاب
 کیسان است و تاثیر ہمین را بادین یا رتبیہ دادہ اگر خان آرزو معنی شعر را بہ نزاکت شاعری
 ہی نمید و تعریف معنی شانزدہم غلطی نمی کرد (اردو) (۱۱) خندق - مؤنث - (۲) ترک ایک
 تری کا نام ہے جو متصل شروان واقع ہے - مؤنث (۳) ایک خاص قسم کے حلو کو فارسیوں
 نے ترک کہل ہے - مذکر (۴) باکرہ عورت - مؤنث (۵) بجلی کی کرک - مؤنث (۶) ہر جنر کے
 ٹوٹنے کی آواز - مؤنث (۷) دیکھو تراک کے پہلے معنی (۸) وہ چیز جن میں خفیف تری ہو - مؤنث
 (۹) خود - دیکھو بھینہ فولاد (۱۰) ٹوپی یا ڈیرے کے وہ ٹکڑے جن کو ملا کر سینے سے ٹوپی یا خیمہ
 تیار ہو جاتا ہے - مذکر (۱۱) ترک - بقول آصفیہ - عربی - اسم مذکر - واگداشت - فروگذاشت
 دست برداری - چھوڑنا کا حاصل بالمصدر (۱۲) ایک قصبہ کا نام ترک ہے جو مصافات
 آذربائیجان میں واقع ہے - مذکر - (۱۳) قوم ترک - مؤنث (۱۴) ترکستان - مذکر (۱۵) مشرق
 (۱۶) وہ مقام جہاں اوراق کتاب میں ایک پرچہ کاغذ یا لکے کے ذریعے پڑھنے کے وقت قائم
 کرتے ہیں اور بعد ضرورت وہ پرچہ نکال لیتے ہیں - مذکر -

<p>ترککاری بقول بهار یعنی ارداء و طرب است و ترک بمعنی آخر اوست و معنی لفظی این صاحب بحر می فرماید که از دیاد ترتیب است مؤلف محبوبان چرخ توان گرفت (اردو) سبعة عرض کند که مرکب است از ترک کار و یای مصداق سیاره و کیهو انجم گردون پیمیا -</p>	<p>ترککاری بقول بهار یعنی ارداء و طرب است و ترک بمعنی آخر اوست و معنی لفظی این صاحب بحر می فرماید که از دیاد ترتیب است مؤلف محبوبان چرخ توان گرفت (اردو) سبعة عرض کند که مرکب است از ترک کار و یای مصداق سیاره و کیهو انجم گردون پیمیا -</p>
<p>و کنایه الیت موافق قیاس و خیال با معنی این بقول برهان و جهانگیری و جامع و رسانی است و تعریف بان کرده بهار بهتر سروری دانهری و رشیدی و سراج بروزن از صاحب بحر می است که از و تاج را می افرد (ناظره) قربانی بالا پوشی را گویند از جنس فرجی که زنا</p>	<p>ترککاری بقول بهار یعنی ارداء و طرب است و ترک بمعنی آخر اوست و معنی لفظی این صاحب بحر می فرماید که از دیاد ترتیب است مؤلف محبوبان چرخ توان گرفت (اردو) سبعة عرض کند که مرکب است از ترک کار و یای مصداق سیاره و کیهو انجم گردون پیمیا -</p>
<p>ترککاری نکبت بید شک و گمرد و مانع گل و لاله خشک و ترک می پوشند (شرف شفرده) چون رفت خبر سومی ملک شاه پو حالی ز طرب کفن</p>	<p>ترککاری بقول بهار یعنی ارداء و طرب است و ترک بمعنی آخر اوست و معنی لفظی این صاحب بحر می فرماید که از دیاد ترتیب است مؤلف محبوبان چرخ توان گرفت (اردو) سبعة عرض کند که مرکب است از ترک کار و یای مصداق سیاره و کیهو انجم گردون پیمیا -</p>
<p>ترک اشقر اصطلاح بقول لمحات برهان به بخشید و ترکان بمواقف در آمد و ترکانی بهیرین به خشید و مؤلف عرض کند که بیای</p>	<p>ترککاری بقول بهار یعنی ارداء و طرب است و ترک بمعنی آخر اوست و معنی لفظی این صاحب بحر می فرماید که از دیاد ترتیب است مؤلف محبوبان چرخ توان گرفت (اردو) سبعة عرض کند که مرکب است از ترک کار و یای مصداق سیاره و کیهو انجم گردون پیمیا -</p>
<p>است مؤلف عرض کند که بالضم و مرکب تو صیفی باشد (اردو) مریخ نگر و کیهو</p>	<p>ترککاری بقول بهار یعنی ارداء و طرب است و ترک بمعنی آخر اوست و معنی لفظی این صاحب بحر می فرماید که از دیاد ترتیب است مؤلف محبوبان چرخ توان گرفت (اردو) سبعة عرض کند که مرکب است از ترک کار و یای مصداق سیاره و کیهو انجم گردون پیمیا -</p>
<p>اختر خیمه - ترکانش چرخ بقول برهان و بحر و مؤید</p>	<p>ترککاری بقول بهار یعنی ارداء و طرب است و ترک بمعنی آخر اوست و معنی لفظی این صاحب بحر می فرماید که از دیاد ترتیب است مؤلف محبوبان چرخ توان گرفت (اردو) سبعة عرض کند که مرکب است از ترک کار و یای مصداق سیاره و کیهو انجم گردون پیمیا -</p>

ترکانا ترک کا متعدی - دیکھو ترکیدن - از اسمای محبوب مؤلف عرض کند کہ مرگ تبیینی است
 ترک بدخوا اصطلاح - بقول اندکوارہ ^{نہج} و موافق قیاس کہ محبوبان بہر باشند (ارو) محبوب مشوق
 ترکنا ترکنا بقول جہانگیر دہلوی بادل منعم (۱) تاخت آوردن بہ بی خبری و سبک ناگاہ برسپہ سالار
 و غارت - صاحب سروری بکر معنی بالا گوید کہ بمعنی جولان نیز - صاحب رشیدی فرماید کہ بمعنی تاخت
 بی خبر است و ہم او بجای دیگر گوید کہ (۲) بمعنی غارت گراست - خان آرزو در صلاحی طراز کہ
 بمعنی تاخت ترکان باشد و بجای بمعنی مطلق تاخت مستعمل و بکوالہ رشیدی ذکر معنی دوم کردہ
 گوید کہ مشہور بمعنی اول است - بہار بکر معنی اول می فرماید کہ بالفط آورون و بہرہ آشتن
 و زون و کردن مستعمل - صاحب اندنقل نگارش مؤلف عرض کند کہ ما اتفاق داریم با
 خان آرزو و رشیدی کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی دوم و بمعنی اول قلب اصافت تازتر
 (پہلوری ۵) غمزہ در اقلیم جان بیدلان کرد آنچه کرد و این زمان از زخم ترک ترکنازش
 نازکست (ارو) (۱) دیکھو تاخت (۲) غارت گر -

ترکنا ترکنا ^{بیدن} مصدر اصطلاحی - صاحب تاخت واقع ہونا -
 آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف ترکنا ترکنا آوردن استعمال - صاحب صفی
 عرض کند کہ بمعنی نشدن ترکنا است یعنی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض
 واقع نشدن تاخت (واصف بخاری ۵) ترکنا کند کہ بمعنی تاخت آوردن است (طالب آملی
 الم و شام غم و صبح طرب پآرمیدست و ۵) سپہدار غمش در سینه ام زان ترکنا
 رمیدست و در میدست امروز (ارو) آرد پآ کہ تشنیر بلا آئین بود لشکر پان لہ

<p>(اردو) دیکھو تاختن کے تیسرے معنی - ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند</p>	<p>ترکنا زبرد داشتن مصدر اصطلاحی جفا کہ مرادف ترکنا زکردن و معنی سوم تاختن</p>
<p>آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف (مخلص کاشی ۵) قربان آن زمان کہ نگاہش</p>	<p>عرض کند کہ معنی برپا کردن ترکنا ز و تاختن بھی بہ تیغ نازک بر قلب عاشقان ز نواز عشوہ ترکنا</p>
<p>سومش (ساک قزوینی ۵) عشق چون ترکنا نہ (اردو) دیکھو تاختن کے تیسرے معنی -</p>	<p>بردار و چوئی سوار نڈ آسمان فرسان پانچھی باد</p>
<p>کہ سنبلا متعلق مجید بر برداریدن است ذکر این کردہ از معنی ساکت و صاحب سرور</p>	<p>و (براریدن) مرادف برداشتن بجایش می آید کہ در لطافت گوید کہ معنی تاخت کردن باشد</p>
<p>صراحت مافہمدر انجا کنیم (اردو) دیکھو (صادق شیرازی ۵) جویر آلودہ دیدم یہ</p>	<p>تاختن کے تیسرے معنی -</p>
<p>و دامان گل و سنبل پو صبا خوش ترکنازی کردہ</p>	<p>ترکنا زبردون استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>است امر وزیر و ریت پو مؤلف عرض</p>	<p>ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است (اردو) دیکھو</p>
<p>کہ معنی ترکنا زکردن است مرادف معنی سوم تاختن کے تیسرے معنی -</p>	<p>(قاسمی گونابادی ۵) بلا و عجم را شدم چارہ</p>
<p>ترکنازی بقول برہان و جامع بروزن</p>	<p>سانہ پو بزرم عرب می برم ترکنا ز (اردو) مرغباری (۱) تاخت آوردن ثبات تعجیل</p>
<p>و بی خبری و ناگاہ برسبیل تاراج و غارت و (۲)</p>	<p>دیکھو تاختن کے تیسرے معنی -</p>
<p>ترکنا زردون استعمال - صاحب آصفی</p>	<p>بمعنی جولان کردن ہم - خان آرزو و سرراج</p>

گوید کہ بمعنی غارت گری است۔ بہار این لہذا آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف
 ترک تازی گوید و صاحب بحر عمربان او مؤلف عرض کند کہ غارتگری کردن است و تاخت
 عرض کند کہ ترک تازی بمعنی غارت و غارت گری است و تاراج آوردن (ظہوری ۷) غمرہ شب
 و این زیادت یای مصدری بمعنی غارت گری۔ باز ترک تازی کرد و بحر را عشق چارہ سازی
 این است حقیقت بمعنی باعتبار لفظ و سزا این کرد و (اردو) غارتگری کرنا۔ دیکھو مضمون
 ملحقات می آید فارسیان در استعمال فرق بہ ترک تازی کے تیسرے معنی۔

و ہر دو را مرادف یکدیگر دانند۔ معنی دوم مجاز ترک جہاگیر اصطلاح۔ بقول اندکجوالہ
 باشد بمعنی حاصل بالمصدر (اردو) غارت (۱) غارت منظر العجائب نام محبوب است مؤلف عرض
 گری۔ نوٹ (۲) جولانی۔ نوٹ۔ کند کہ موافق قیاس و مرکب توصیفی و لیکن کنایہ

ترک تازی آموختن استعمال۔ صاحب خوب نیت تسامح صاحب اندکی نماید کہ ترک
 آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف جہاگیر را (ترک جہاگیر) نوشت و معاصرین
 عرض کند کہ تعلیم غارتگری حاصل کردن باشد عجم بابا اتفاق دارند (اردو) معشوق۔ مذکر
 (شرف اسفہانی ۷) سر زلفت بہ نیامزد ترک جوش اصطلاح۔ بقول برہان و جہا

و ہا ہم سپاست ترک تازی از کہ آموخت۔ و ناصری و سراج باجم بر وزن سرخ پوش
 (اردو) غارتگری بیکہنا۔ غارت گری بمعنی گوشت نیم پختہ۔ صاحب بحر گوید کہ
 کی تعلیم یابا۔ معرب ترککان است (مولوی معنوی ۷)

ترک تازی کردن استعمال۔ صاحب ترک جوشی کردہ ام من نیم خام و از جلیغ غری

<p>بشون تمام پد صاحبان سروری و جهانگیری هم در ملخات آورده اند مؤلف عرض کند که جامع و بجز (جهانگیری در ملخات) و سراج و بهای کنایه است موافق قیاس و اسم مغول تیزی و اندک بکسر ثالث و حای بی نقطه (ا) کنایه از (اردو) نیم کپت گوشت - مذکر - ماه (۲۱) آفتاب را نیز گویند مؤلف عرض کند</p>	<p>ترک حصارى اصطلاح - بقول برهان و ترک چرخ اصطلاح - بقول بحر مرخی که مرکب توصیفی است و از نیکه آفتاب و ماه از مؤلف عرض کند که ترکان چرخ بمعنی سحر و در خود حصارى می کشند بدین کنایه موسوم می کنند</p>
<p>سیاره بکایش گذشت و این تخصیص با مرخی خلاف قیاس نیست ولیکن غیر از بحر دیگری ذکر معنی (۲) چاند - مذکر - دیکھو آیت ایام - این نکر دو ترک فلک بمعنی مرخی و آفتاب</p>	<p>ترک چرخ اصطلاح - بقول بحر مرخی که مرکب توصیفی است و از نیکه آفتاب و ماه از مؤلف عرض کند که ترکان چرخ بمعنی سحر و در خود حصارى می کشند بدین کنایه موسوم می کنند</p>
<p>می آید (اردو) مرخی - مذکر - دیکھو انیسر تخم - ترک چین اصطلاح - بقول برهان و جامع و بحر و رشیدی و سراج و بهار و مؤید کنایه از</p>	<p>ترک چرخ اصطلاح - بقول بحر مرخی که مرکب توصیفی است و از نیکه آفتاب و ماه از مؤلف عرض کند که ترکان چرخ بمعنی سحر و در خود حصارى می کشند بدین کنایه موسوم می کنند</p>
<p>آفتاب عالم تاب مؤلف عرض کند که وجه ابر و و شمشیر غمره باشیفه خود در عین خرگاه کنایه لطیف نمی نماید حیف است که سند استعمال جنگ می اندازند و ظفر و منصور می شوند (خوانه پیش نشد مرکب اضافی است و باعتبار صاحب نظامی (۵) در آن ترک خرگاہی آورد دست جامع که محقق زبان خود است این را جاد او کلام سلاح نقابش ز رخ بر شکست پد مؤلف (اردو) دیکھو آفتاب کے دوسرے معنی - عرض کند که موافق قیاس و صاحبان بحر و اند</p>	<p>ترک چین اصطلاح - بقول برهان و جامع و بحر و رشیدی و سراج و بهار و مؤید کنایه از</p>

هم اتفاق دارند ظاهر مرکب توصیفی است (اردو) صاحب بحر (صائب) نشست شعله آواز معشوق - مذکر -	بلبلان صائب برای خاطر کل ترک آه و ناله
ترک خطائی اصطلاح - بقول اندبجواله (اردو) ترک کرنا - چھوڑ دینا -	
منظر العجائب کنایه از معشوق است مؤلف ترک دلستان اصطلاح - بقول اندبجواله	
عرض کند که مرکب توصیفی است (اردو) و کسر دال جمله کنایه از معشوق مؤلف عرض کند معشوق - مذکر -	
ترک خورده اصطلاح - صاحب رهنما بگو بصفه ترک (اردو) معشوق - مذکر -	
سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار گوید که بالغت معنی ترک دلکش اصطلاح - بقول اندبجواله	
در دیده شده مؤلف عرض کند که این اصطلاح منظر العجائب بالغت کنایه از معشوق مؤلف	
جدید معاصرین عجم است که از قیاس کم کار گیرند عرض کند که از قبیل (ترک دلستان) است	
و از نیکه برای ترک پاره از کاغذ می دارند ترک موافق قیاس (اردو) معشوق - مذکر -	
خورده را بدین معنی استعمال کردند و جادارد ترک کردن استعمال - صاحب آصفی گوید که (اردو)	
که معنی لفظی جدا کرده شده هم گیریم که تأیید کنایه معنی مشتق چیزی بخیزی نیز مؤلف عرض کند	
می کند (اردو) پنهان هوا - که (۲) معنی تحقیق تری رساندن بخیزی (سلمان)	
ترک دادن مصدر اصطلاحی - بقول بجنی سادجی (۳) آدم که باد صبح بزلفت گذر کند	
ترک کردن است صاحب آصفی ذکر این کرده بیشک ختن به خون جگر چهره ترکند و برای معنی	
از معنی ساکت مؤلف عرض کند که اتفاقاً (۴) مشتاق سنا استعمال باشیم (اردو) (۱) کسی چهره	

کسی چیز کے ساتھ ملا کر گوندنا (۲) ہلگونا۔ ترک گردن جیچون مصدر اصطلاحی بمعنی	نورشت گیتن (۲) رقمہ در دہان گذاشتن مؤلف عرض کند کہ در معنی اول از تر آلودگی مراد است
آب در جوی آوردن است و خصوصیت با جیچون نیست بلکہ با جوی و نہر و امثال آن ہم استعمال توان کرد (ظہوری ۵) بر لب خشک	و در معنی دوم معنی تحقیقی (اردو) است سست کہنا (۲) رقمہ منہ میں لینا۔ ترک گردن لب مصدر اصطلاحی بمعنی
با جی می خندی پاکریہ تر کردہ نیل و جیچون را مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است (اردو) تندی یا نالہ یا نہر میں پانی لانا۔	چیزی از بائعات مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است (ظہوری ۵) لب تر نمی کند بشار آن فرشتہ خود پاتا از دل برشتہ کبابش نمی دہند
ترک گردن چیزی در کار می مصدر اصطلاحی بمعنی استعمال کردن و شریک	پیدا (اردو) لب ترک نہ پینا۔ ترک روز اصطلاح بقول سروری در
کردنش مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است (ظہوری ۵) خواست شیرین تر کند روز آمد از آفتاب (شیخ عطارد ۵) اگر	طہات کنایہ از آفتاب روز آمد از ترین سپر پندوی شب را بخی در کار زہر خویش را پو عشق اول شور بخان
را صلائی نوش زد (اردو) شریک کردن استعمال کرنا کسی چیز کو کسی چیز میں۔ ترک گردن زبان مصدر اصطلاحی بقول	و مرکب اضافی است (اردو) دیکھو آفتاب کے دوسرے معنی۔ ترک روستایان اصطلاح بقول بھرو
بھرو بہان در ملحقات (۱) کنایہ از سخت بہان و جامع کنایہ از سیر بردار پیاز است	

(۲۹۸۲)

(۲۹۸۲)

(۳۹۸۲)

که عبری ثوم و قوم خوانند صاحب مجید ذالین (اردو) لهن نذکره و کیهو اسکندر روس که پیش
 نکر دو بر سر گوید که اسم فارسی است و بلغت **ترکستان** استعمال بقول برهان در لطقات ملک
 زند و پارتی شمش و در انگریزی الیمیم سی مانی و ترکمان باشد مؤلف عرض کند که از قبیل هندوستان
 و عبری ثوم و قوم و تریاق الحوم و برومی مقورین و گلستان کهستان مرگب شد با ترک و حقیقت
 و بهندی لهن گویند و آن صحرائی و بستانی و کوهستانی بر استان گذشت (اردو) ترکستان
 است مزاج این بقول شیخ گرم و خشک در رسوم ترکون کالک حبیبی هندوستان نذکره
 و تا چهارم ملین و محمل و جالی و مفتوح و منفرج **سلطان شکو** اصطلاح بقول لطقات
 و منابع بی شمار دارد (الخ) مؤلف عرض کند برهان و بکرانی از آفتاب عالم تاب مؤلف عرض
 که معنی لفظی این معشوق روستایان است که فرزند ترک در اینجا یعنی معشوق است (اردو)
 این بسیاری شود و مثل نمک لابد برای پخت و کیهو آفتاب کے دوسرے معنی نذکره
ترک کش بقول برهان و جامع و ناصری و سروری و بحر بفتح اول و کاف بر وزن کشرش مخفف تیرش
 است که تیر دان باشد خان آرزو در سران گوید که اگر مخفف تیر کش بود که در هر کجای تیرانی باشد
 آو کاف هر دو کسور باید و اگر مخفف تیر کش که کش ماخوذ از کشیدن بود پس کسور اول باشد و
 حال آنکه مشهور عوام و خواص بفتح اول و کاف است و این تصرف صاحب برهان را سبب معلوم
 نیست صاحب بحر ترک کش و تیر کش را ادا ف یکد گیر گفته صاحب فدائی که یکی از علمای معاصر
 عجم بود ذکر این کرده و صاحب روزنامه بحواله سفرنامه ناصر الدین شاه قاجار این را بمعنی خان
 تیر آورده مؤلف عرض کند که برهان تصرفی نکرد و ماخذ خوشی نوشت اگر محاوره کسور اول

بفتح بدل کرد خطای برهان نیست اتفاق جامع و ناصری و سروری که هر سه محققین اهل زبانند
 بابرهان است پس خان آرزوی هند تراور که می پرسد (ظهوری) پشت بنمودند و نه
 شکیب و هر نگاشت تیر روی ترکش است و (اردو) ترکش بقول اصفیه فارسی مذکور
 تیردان - تیر رکنه کائناتون - تون -

ترکش انداختن استعمال - بهار گوید که معنی اول مناسب است (کذا افاد الاستاذ)
 این را دو وجه می تواند شد یا از جهت خالی شدن مؤلف عرض کند که معنی حقیقی است یعنی دو
 ترکش از تیر بسبب تیر اندازی یا از جهت حمله کردن ترکش از بازوی خود (اردو) ترکش
 بر دشمن زیرا که وقت جنگ هر چه بدست یابند
 آید بر دشمن انداخته شود و احتمال دارد که ترکش تسبیح استعمال یعنی ترکش را بر بار
 ترکش انداختن معنی انداختن کیش فدا بود آن خود قائم گردان معنی حقیقی است مؤلف عرض
 پوزاست که امر و سلاطین ترکش مرصع با خود کند که موافق قیاس است (سعدی) اندیش
 دارند تا اگر حرفی قصد ایشان بکنند و ایشان روزی که ترکش نه بست و از پیکان بولاد
 برود دست نیابند و بگریزند ترکش مذکور ترکش نخست بهار (اردو) ترکش باز دست ترکش
 را در راه بیدارند تا دشمن مشغول گرفتن آن این بازو بر قائم گردان -

شود و درین فرصت از جنگ دشمن ربائی ترکش حوزا اصطلاح بقول برهان و بحر
 یابند (خواجہ نظامی) سواران همه تیر بردار استارهایی را گویند که در برج حوزا بصورت
 گوی تیر و که ترکش انداخته می فرماید که ترکش واقع شده اند و (۲) تارهای روی

سازها را گویند صاحب سروری بر معنی اول کرده از معنی ساکت شدنش (ب) راست
 قانع و خان آرزو در سراج هم بر معنی اول قنای و بهار بید کر ب گوید که معروف مؤلف
 کرده مؤلف عرض کند که مرکب اضافی باشد عرض کند که الف بمعنی حقیقی سوراخ در ترکش کرد
 و معنی اول حقیقی است و معنی دوم کنایه باشد است و ب اسم فاعل ترکیبی است بمعنی
 ولیکن محققین اهل زبان از معنی دوم ساکت کسی که ترکش در سوراخ کند مخفی مباد که ب
 اندشتاق است استعمال بشیم که استعلاش از را با مصدر (ترکش دوزیدن) تعلق است
 نظر مانگدشت و گبوش ناخورد (ارو) (۱) (یعنی اسفنگی) ماه ترکش دوز قربان شد
 برج جوزا که ستاره - مذکر (۲) تارهای دل زارم از و پوسینه همچون ترکش قویه است
 ساز - مذکر - انگارم از و (ارو) الف ترکش کو
 ترک شدن استعمال - صاحب آصفی ذکر این سوراخ کرنا (ب) ترکش دوز اس شخص کو
 کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی بقاعده فارسی که میسکتین چن جو ترکش کو سوراخ
 دور شدن است (و حید قزوینی) دیده تا ترکش سهم الغیب اصطلاح - بقول مجر
 دیده جمالش دل و جان ترک شده و دلم از بهار بلای ناگهانی (محسن تاثیر) کیست
 داغ جنون لاله صد برگ شده (ارو) که غمزه تو تیر نهانی خورد و صاف ترکان کج
 دور هونا - ترکش سهم الغیب است و مؤلف عرض
 (الف) ترکش و ختن استعمال - صاحب کند که خیال ما هر دو محققین بالا سندی خود
 (ب) ترکش دوز آصفی ذکر الف اند مجر و سهم الغیب بمعنی بلای ناگهانی توان گرفت

<p>این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که و سند محسن تاثیر هم اجازت آن نمی دهد و قیاس هم همین خواهد (ار دو) برای ناگهانی یا (۵) دل پر دلان ترکش تیرگشته و سر سرکش ناگهانی بلا و آفت جو یکایک نازل هوش ترکش قمیمه اصطلاح بهار ذکر این کرد ترکش قرار پانا</p>	<p>ترکش را داخل اصطلاح کردن دور از تحقیق و سند محسن تاثیر هم اجازت آن نمی دهد و قیاس هم همین خواهد (ار دو) برای ناگهانی یا (۵) دل پر دلان ترکش تیرگشته و سر سرکش ناگهانی بلا و آفت جو یکایک نازل هوش ترکش قمیمه اصطلاح بهار ذکر این کرد ترکش قرار پانا</p>
<p>از معنی ساکت و سندش از سیفی همان که ترکش و وز گذشت مؤلف عرض کند که معاصرین بهار (۱) یعنی گذاشتن ترکش را از پیش خود عجم گویند که این مرکب اضافی است و کنایه به اراده آنکه من بعد جنگ نکند (شیخ شیراز ۵) از کیسه که فارسیان همچون ترکش بردوش قلم بنداخت شمشیر و ترکش نهاد و چوبی چارگان کنند و گوشت و قمیمه و امثال آن که از بازار دست برکش نهاد و می فرماید که جناب خیر المقدین خرید کنند در رومی اندازند مخفی مباد که قمیمه در شرح این بیت (۵) سلاح سخن بست و بقول صاحب کنز لغت ترکی است بمعنی گوشت ترکش نهاد و از جعبه کمان تیر ازش کشاد و بنفشه پاره پاره (ار دو) و هه جھولنا جامل عجم کھاند که (۲) ترکش نهادن عبارت از گذاشتن ترکش بر لکھتای پن اور بازار سے گوشت او خیمه پیش خود چنانکه سپاهیان در وقت غلبه طرف اور ترکاری و غیره خرید کر کے اس میں رکھ کر نشسته تیر اندازی می کنند و در بعض نسخ که در لیتیمین جگه فارسیون نے (ترکش قمیمه) کہا ہو گا مصرع اول کشاد و در مصرع دوم نهاد و واقع ترکش گشتن استعمال صاحب آصفی ذکر شد خطاست (انتهی) بهار گوید که ممکن است</p>	<p>از معنی ساکت و سندش از سیفی همان که ترکش و وز گذشت مؤلف عرض کند که معاصرین بهار (۱) یعنی گذاشتن ترکش را از پیش خود عجم گویند که این مرکب اضافی است و کنایه به اراده آنکه من بعد جنگ نکند (شیخ شیراز ۵) از کیسه که فارسیان همچون ترکش بردوش قلم بنداخت شمشیر و ترکش نهاد و چوبی چارگان کنند و گوشت و قمیمه و امثال آن که از بازار دست برکش نهاد و می فرماید که جناب خیر المقدین خرید کنند در رومی اندازند مخفی مباد که قمیمه در شرح این بیت (۵) سلاح سخن بست و بقول صاحب کنز لغت ترکی است بمعنی گوشت ترکش نهاد و از جعبه کمان تیر ازش کشاد و بنفشه پاره پاره (ار دو) و هه جھولنا جامل عجم کھاند که (۲) ترکش نهادن عبارت از گذاشتن ترکش بر لکھتای پن اور بازار سے گوشت او خیمه پیش خود چنانکه سپاهیان در وقت غلبه طرف اور ترکاری و غیره خرید کر کے اس میں رکھ کر نشسته تیر اندازی می کنند و در بعض نسخ که در لیتیمین جگه فارسیون نے (ترکش قمیمه) کہا ہو گا مصرع اول کشاد و در مصرع دوم نهاد و واقع ترکش گشتن استعمال صاحب آصفی ذکر شد خطاست (انتهی) بهار گوید که ممکن است</p>

<p>کہ نہادون درینجا یعنی خواستن باشد بر قیاس عذر ترک فلک اصطلاح بقول برہان و جاسع</p>	<p>کہ نہادون درینجا یعنی خواستن باشد بر قیاس عذر</p>
<p>نہادون مؤلف عرض کند کہ معنی اول ترکش را و بحر (۱) کنایہ از کوکب مریخ و (۲) آفتاب</p>	<p>نہادون مؤلف عرض کند کہ معنی اول ترکش را و بحر (۱) کنایہ از کوکب مریخ و (۲) آفتاب</p>
<p>از خود دور کردن و انداختن بر زمین و معنی دوم بہار و رشیدی و سراج بر معنی اول قانع</p>	<p>از خود دور کردن و انداختن بر زمین و معنی دوم بہار و رشیدی و سراج بر معنی اول قانع</p>
<p>ترکش را بالای دوش نہادون و قائم کردن است مؤلف عرض کند کہ کنایہ لطیف برای مخفی</p>	<p>ترکش را بالای دوش نہادون و قائم کردن است مؤلف عرض کند کہ کنایہ لطیف برای مخفی</p>
<p>دیگر بیچ (اردو) (۱) ترکش رکھ دینا تیر انداز (۲) اول است و باعتبار صاحب جامع کہ صاحب</p>	<p>دیگر بیچ (اردو) (۱) ترکش رکھ دینا تیر انداز (۲) اول است و باعتبار صاحب جامع کہ صاحب</p>
<p>سے باز آنا (۲) ترکش باندھنا یا ترکش قائم کرنا۔ زبان است معنی دوم را ہم تسلیم کنیم اندر ضرورت</p>	<p>سے باز آنا (۲) ترکش باندھنا یا ترکش قائم کرنا۔ زبان است معنی دوم را ہم تسلیم کنیم اندر ضرورت</p>
<p>ترک را برای مخفی دوم معنی شاہگیریم و برای</p>	<p>یعنی تیر اندازی پرآمادہ ہونا۔</p>
<p>ترک طننا اصطلاح بقول اندلسی (۱) معنی اول سیاهی (اردو) (۱) مریخ مذکر</p>	<p>ترک طننا اصطلاح بقول اندلسی (۱) معنی اول سیاهی (اردو) (۱) مریخ مذکر</p>
<p>ترک ظلم پیشہ منظر العجائب ہر دواز اسم (۲) دیکھو آفتاب کے دوسرے معنی۔</p>	<p>ترک ظلم پیشہ منظر العجائب ہر دواز اسم (۲) دیکھو آفتاب کے دوسرے معنی۔</p>
<p>معشوق است مؤلف عرض کند کہ مرکب تو ترک گردن استعمال صاحب آصفی ذکر</p>	<p>معشوق است مؤلف عرض کند کہ مرکب تو ترک گردن استعمال صاحب آصفی ذکر</p>
<p>و کنایہ است و بس (اردو) معشوق مذکر۔ این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ</p>	<p>و کنایہ است و بس (اردو) معشوق مذکر۔ این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ</p>
<p>ترک فرمودن استعمال صاحب آصفی بمعنی کنارہ کردن و گذاشتن چیزی را (خسرو</p>	<p>ترک فرمودن استعمال صاحب آصفی بمعنی کنارہ کردن و گذاشتن چیزی را (خسرو</p>
<p>ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند (۳) گفتی کہ ترک من کن و آزار و شوز غم</p>	<p>ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند (۳) گفتی کہ ترک من کن و آزار و شوز غم</p>
<p>کہ معنی ترک کردن است (افغانی شیرازی) (۴) آسان بہ ترک ہیچ توئی کی توان گرفت ؟۔</p>	<p>عشق چون بلوچ ہستی قرعہ توفیق زد پدگیر</p>
<p>عشق چون بلوچ ہستی قرعہ توفیق زد پدگیر (اردو) ترک کرنا چھوڑ دینا۔</p>	<p>راترک فرمود و رقم برما کشید (اردو) ترک کرنا چھوڑ دینا۔</p>

<p>مرادف معنی اول ترک فلک است و بیچ خصوصیت می فرماید کہ نام طائفہ مشہور و معروف از گرگان باگردون ندارد و برای ہمہ مرادفاتش استعمال این کنایہ توان کرد چنانکہ ترک چرخ و ترک پہر و امثال آن (اردو) دیکھو ترک فلک کے</p>	<p>بہ سبب معنی - ترک گرفتن استعمال بقول بجزرد و بمعنی ترک گفتن ترک کردن کہ گذشت</p>
<p>عرض کند کہ موافق قیاس است (صائب ۵) تا ترک آشنائی عالم گرفتہ ایم با عالم تمام معنی بیجا نیست (حافظ ۵) حافظا ترک جہان گفتن دلیل خوشدلی است پرتانہ بیداری کہ احوال جہانداران چہ شد؟ (اردو) دیکھو عرض کند کہ معنی دوم مجاز معنی اول است (اردو) (۱) مثل ترک کے (۲) ایک قوم کا نام ترکمان ترک کردن -</p>	<p>سایہا سلطنت داشتند و در تواریخ مسطورہ است خان آرز در سراج گوید کہ چون از ترک پایہ کمتر دارند چنین موسوم شد یعنی مانند ترک و نظیر این لفظ مسلمان است کہ اول براعظم اطلاق کردہ اند و بعد ازین معنی وصفی آن از لحاظ رفتہ بمعنی مطلق مسلم متعل شد مؤلف جہان گفتن کہ احوال جہانداران چہ شد؟ (اردو) دیکھو عرض کند کہ معنی دوم مجاز معنی اول است (اردو) (۱) مثل ترک کے (۲) ایک قوم کا نام ترکمان ترک کردن -</p>
<p>ترکمان اصطلاح بقول برہان و جامع ہے جو مثل ترکوں کے ہے اور درجہ میں ترکوں بمعنی (۱) ترک مانند و (۲) لقب طائفہ ہم از ترکمان بی اعتدال گویند کہ این طائفہ از اولاد یافث بن نوح است صاحب ناعری</p>	<p>بمعنی (۱) ترک مانند و (۲) لقب طائفہ ہم از ترکمان بی اعتدال گویند کہ این طائفہ از اولاد یافث بن نوح است صاحب ناعری</p>

<p>مریخ باشد صاحب جامع این را مرادف ترک فلک بهر دو معنی گیر یعنی آفتاب را هم داخل معنی کند لفظ عرض کند که معنی لفظی این ترک عربده ساز است و موزون تر برای فلک باشد ولیکن محققین بالا (ار دو) دیکھو ترک فلک۔</p>	<p>این را ترک کرده اند و ما این را یعنی مجرد مریخ سن وجہ درست دانیم تسامح صاحب جامع باشد کہ آفتاب را هم نوشت۔</p>
<p>ترکند بقول بہان فرزند و شرمندہ یعنی دروغ و تزویر و کرم و حیلہ و فریب باشد ترکندہ صاحبان جہانگیری و جامع و رشیدی و مؤید و سراج ہم ذکر این کرده اند (یکم سوزنی) بخند ح تو ترکندہ بود ہرچہ نولیم بگویم قلم از یافہ و ترکند شکستہ مؤلف عرض کند کہ این مبدل تر قند و تر قندہ است کہ گذشت چنانکہ باقی و پاک و حقیقت ماخذ مبدی مکور (ار دو) دیکھو تر قند اور تر قندہ۔</p>	<p>ترک کردن است (مختصم کاشی) تو خود آن از چپ آغاز می کنند و بسوی راست می روند۔ چنانچہ سخن گویم و قلمہ در وہان کنم مؤلف عرض گیر گئی شوی یا رم ب (ار دو) ترک کرنا۔ ند کہ این مقولہ مہل تصحیف مطبع نشی نو لکسور می نماید در دیگر نسخ قلمی مؤید یافتہ نمی شود (ار دو) نا قابل ترجمہ۔</p>
<p>ترک نم پای را مقولہ بقول مؤید مطبوعہ معنی از چپ آغاز می کنند و بسوی راست می روند۔ چنانچہ سخن گویم و قلمہ در وہان کنم مؤلف عرض گیر گئی شوی یا رم ب (ار دو) ترک کرنا۔ ند کہ این مقولہ مہل تصحیف مطبع نشی نو لکسور می نماید در دیگر نسخ قلمی مؤید یافتہ نمی شود (ار دو) نا قابل ترجمہ۔</p>	<p>ترک کردن است (مختصم کاشی) تو خود آن از چپ آغاز می کنند و بسوی راست می روند۔ چنانچہ سخن گویم و قلمہ در وہان کنم مؤلف عرض گیر گئی شوی یا رم ب (ار دو) ترک کرنا۔ ند کہ این مقولہ مہل تصحیف مطبع نشی نو لکسور می نماید در دیگر نسخ قلمی مؤید یافتہ نمی شود (ار دو) نا قابل ترجمہ۔</p>

ترکون بقول جامع و سروری با اول مفتوح و ثانی زده و کاف عربی مضموم و وال قتراک باشد (شجک ۵) تا بدر پادشاه عادل فرستند بولسته بہ ترکون درون فصول و خطارا بہ (فلکی شروانی ۵) تا طرازند الملق ایام را از بہر تو بہ مد پلاس و سایہ خورشید ترکون ساخته بچرخان آرزو در سراج گوید کہ بکاف فارسی است و دیگر بہر دو محققین بالا بہ کاف عربی آورده مؤلف عرض کند کہ صاحبان برہان و جہانگیری و ناصری ہم این را بکاف فارسی می آورند چنانہ ناصری صراحت فرید کند کہ لغت تا تاریست ما این را اسم جامد فارسی زبان دانیم و آنچه بکاف فارسی می آید اصل است و این مبدل آن چنانکہ گشتی و کشتی (از دو) قتراک بقول آصفیہ فارسی اسم مذکر شکاربند و ہ چترے کے اسمے جوزین کے دائیں بائیں جانب شکار یا ضروری سامان باندہنے کے واسطے لگے ہوتے ہیں (مصحفی ۵) کیا عہد کوئی اس بت سفاک سے باندہ بہر کاٹ کے عاشق کا جو قتراک سے باندہ ہے ؟

ترکہ بقول صاحب سواد التبدیل کہ محقق معربات است لغت فارسی است بمعنی خود آمینین مؤلف عرض کند کہ دیگر کسی از محققین اہل زبان و زبان دان و گراہین نگرداگر سزا استعمال این پیش شود اسم جامد فارسی زبان دانیم (ارو ۱۰) خود نہ کردہ و کمیو ہضیہ فولاد۔

<p>ترک ہند و خال اصطلاح بقول معشوق نہ کردہ۔</p>	<p>اندر بخوانہ منظر العجائب از اسمای معشوق لغت</p>
<p>معشوق نہ کردہ۔</p>	<p>بقول لطحات برہان واخذ (۱) انسوب</p>
<p>ترکی</p>	<p>معشوق نہ کردہ۔</p>
<p>معشوق نہ کردہ۔</p>	<p>معشوق نہ کردہ۔</p>

<p>معنی سوم را بجائز فغانگویامی آورد مؤلف عرض کند که معنی اول موافق قیاس است به نسبت و معنی دوم مجاز معنی اول باشد یعنی اسپ ترکی که محض ترکی را برای اسپ ترکی استعمال کردند و معنی سوم اسم جاد فارسی زبان دانیم و سکوت محققین اهل زبان تعجب خیر است باینکه</p>	<p>معاصرین عجم گوید که خارشپت در ترکستان کهنه پیدایمی شود از اینجا است که مثل اسپ ترکی آن را هم به ترکی موسوم کردند و صاحب محیط نسبت خارشپت هر دو نوشت مانتقلش به دیگر کرده ایم (اردو ترکی) (۱) ترک است نسب (۲) ترکی آصفیه ترکستان که است گاه گاه دیگر (۳) و کجی خارشپت</p>
<p>ترکیب بقول بهار (۱) پیوستن و بر نشاندن چیزی در چیزی می فرایند که بافظ دادن و کردن و گرفتن متعل مؤلف عرض کند که لغت عربیست بافتخ و کسر کاف صاحب فتح ذکر این کرده فارسیان استعمال این معنی حاصل بالمصدر کنند و با مصداق خود مرکب سازند که در ملحقات می آید صاحب روزنامه بجائز سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار گوید که (۲) بمعنی شکل و بجا و گیر می نویسد که (۳) بمعنی لباس است و عرض می کنیم که این استعمال معاصرین عجم است و بدین معنی اسم جاد فارسی جدید و انیم (اردو) (۱) ترکیب بقول آصفیه عربی اسم مؤنث بناوشت ساخت تناسب (۲) شکل مؤنث (۳) لباس مذکر</p>	<p>معاصرین عجم گوید که خارشپت در ترکستان کهنه پیدایمی شود از اینجا است که مثل اسپ ترکی آن را هم به ترکی موسوم کردند و صاحب محیط نسبت خارشپت هر دو نوشت مانتقلش به دیگر کرده ایم (اردو ترکی) (۱) ترک است نسب (۲) ترکی آصفیه ترکستان که است گاه گاه دیگر (۳) و کجی خارشپت</p>
<p>ترکیب آوردن مصدر اصطلاحی بنا درهمجا بجائز سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار گوید که بهم پیوستن یا چیه های بر چیز مؤلف عرض کند که محاوره معاصرین عجم است</p>	<p>و خلاف قیاس نیست (اردو) مکترون اور تحلیکلیون کو جوڑنا ترکیب بند اصطلاح بقول بهار مثل ترجیع بند است و فرق بین قدر که هر فردی</p>

ذوالقافیہ کہ در ترکیب بند بعد غزل
 می آید جدا گانه می باشد۔ صاحب ایند
 به حوالہ غیاث گوید کہ نگہ بند چندی بجز فوقانی
 و بقوانی مختلفہ تصنیف نماید و ما بین ہر بند
 علیحدہ غیر مکرر متفق الوزن و مختلف القوافی
 حامل کند مؤلف عرض کند کہ تعریفی خوشی کردہ
 تعریف این در ترجیع بند گذشت و فرق در
 ہر دو ہمین کہ در ان شعر سوم سدس یا شعر پنجم
 مخمس در نمہ اشعار واحد باشد و درین مختلف مانا۔ بنا نا۔ مختلف ادویات کو ملا کر ایک
 (اردو) ترکیب بند بقول آصفیہ۔ مذکور مراجع پیدا کرنا۔
 ترجیع بند اور ترکیب بند میں صرف اتنا فرق
 ہے کہ اس میں ایک معین بیت کو ہر بند کے بعد ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض
 لاتے ہیں اور اس میں ہر بند کی جدا گانہ گرہ گذر کہ (۱) مرکب کردن و (۲) ترکیب عبارت
 ظاهر کردن (نظامی) (۳) سلامی ملک وار
 ترکیب خواستن استعمال۔ صاحب ترتیب کردہ بچویشن از تیغ ترکیب کردہ۔
 آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف (اردو) (۱) مرکب کرنا۔ (۲) عبارت کی
 عرض کند کہ معنی حقیقی است یعنی ارادہ ترکیب ترکیب کرنا۔

ترکیب گرفتار استعمال - صاحب آصفی تمام پو خان آرزو در سراج بر ب می فریاد	ترکیب گرفتار استعمال - صاحب آصفی تمام پو خان آرزو در سراج بر ب می فریاد
ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ (۲) بہتار رسیدن کاری کہ مبہم باشد	ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ (۲) بہتار رسیدن کاری کہ مبہم باشد
کہ بمعنی مرکب شدن است لازم ترکیب دادن مؤلف عرض کند کہ ایجاد بندہ باشد اگرچہ	کہ بمعنی مرکب شدن است لازم ترکیب دادن مؤلف عرض کند کہ ایجاد بندہ باشد اگرچہ
(طغراۃ) مگو جام را لالہ بجا گرفت پو کہ سبز گندہ تا آنکہ سبز استعمال این از اہل زبان نظر	(طغراۃ) مگو جام را لالہ بجا گرفت پو کہ سبز گندہ تا آنکہ سبز استعمال این از اہل زبان نظر
ترکیب پنا گرفت پو (ارو) ترکیب نیاید ادعای محقق ہند تراو اعتبار را نشاید	ترکیب پنا گرفت پو (ارو) ترکیب نیاید ادعای محقق ہند تراو اعتبار را نشاید
پانا - مرکب ہونا - (ارو) الف دکن میں ترکی تمام شد کا	پانا - مرکب ہونا - (ارو) الف دکن میں ترکی تمام شد کا
(الف) ترکی تمام شد مثل - صاحب استعمال بطور کہاوت اس مقام پر کرتے ہیں	(الف) ترکی تمام شد مثل - صاحب استعمال بطور کہاوت اس مقام پر کرتے ہیں
(ب) ترکی تمام شدن خرنیہ و امثال جب کہ کسی کا غور باقی نہ رہے اور کوشش کی	(ب) ترکی تمام شدن خرنیہ و امثال جب کہ کسی کا غور باقی نہ رہے اور کوشش کی
فارسی ذکر الف کردہ از معنی و محل استعمال حد ختم ہو جائے (ب) ۱۱ کسی کا غور باقی نہ رہنا	فارسی ذکر الف کردہ از معنی و محل استعمال حد ختم ہو جائے (ب) ۱۱ کسی کا غور باقی نہ رہنا
ساکت و صاحب بحر نسبت بگوید کہ (۱) غور - عاجز ہونا (۲) کسی مبہم کا سر ہونا -	ساکت و صاحب بحر نسبت بگوید کہ (۱) غور - عاجز ہونا (۲) کسی مبہم کا سر ہونا -
کسی بہ آخر رسیدن و طاہر شدن عجز بہار و وارث ترکی چغتائی اصطلاح - صاحب رہنما بجا	کسی بہ آخر رسیدن و طاہر شدن عجز بہار و وارث ترکی چغتائی اصطلاح - صاحب رہنما بجا
ہم این را آورده گویند کہ تعدی این (ترکی سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار گوید کہ زبان قبیلہ	ہم این را آورده گویند کہ تعدی این (ترکی سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار گوید کہ زبان قبیلہ
نہام کردن) است مؤلف عرض کند کہ فارسیا چغتای خان ابن چنگیز خان شاہ ترکستان کہ امی الا	نہام کردن) است مؤلف عرض کند کہ فارسیا چغتای خان ابن چنگیز خان شاہ ترکستان کہ امی الا
مثل الف را از ب قائم کردہ اند چون غور و بعض ممالک ترک رواج آنست مؤلف	مثل الف را از ب قائم کردہ اند چون غور و بعض ممالک ترک رواج آنست مؤلف
کسی باقی نماند و او عاجز شود استعمال الف عرض کند کہ موافق قیاس باشد (ارو) (۲)	کسی باقی نماند و او عاجز شود استعمال الف عرض کند کہ موافق قیاس باشد (ارو) (۲)
کند و ب موافق قیاس (ظہوری ۵) چودر ترکی چغتائی ایکہ خاص زبان کا نام ہے جو چغتای	کند و ب موافق قیاس (ظہوری ۵) چودر ترکی چغتائی ایکہ خاص زبان کا نام ہے جو چغتای
ترک تازی کنند استہام پو شود ترکی ترک گہر و و ابن چنگیز خان کے قبیلہ کی تھی اور اب تک بعض	ترک تازی کنند استہام پو شود ترکی ترک گہر و و ابن چنگیز خان کے قبیلہ کی تھی اور اب تک بعض

ممالک ترک میں بولی جاتی ہے۔ نوٹ۔
 (الف) ترکیدن | الف بقول بفتح جتین (۱) ٹوٹنا اور توڑنا (۲) شکافتہ ہونا ترکنا
 (ب) ترکیدہ | (۱) شکستن و (۲) سوراخ ہونا (۳) چیرنا شکاف دینا۔
 شکافتہ گردیدن و رخہ شدن و (۳) شکستن | ترکی ضرب | اصطلاح بقول اندوغیا
 (کاملی التقریف) و مضارع این ترکد صاحب نوعی از اصول نواختن ساز مؤلف عرض کند
 مؤید این را مرادف ترقیدن گوید کہ بجایش کہ فاک اضافت ضرب ترکی و موافق قیاس۔
 گذشت و بر معنی دوم قانع مؤلف عرض کند معاصرین عجم بزبان ندارند (اردو) اصول
 کہ اسم این مصدر یمان تراک است کہ گذشت موسیقی سے بجانے کا ایک طریقہ جس کے مجدد
 فارسیان بخذف الف آن را بایامی معروف ترک مین۔ مذکر۔
 و علامت مصدر دن مرکب کردہ مصدر ترکی گردن | مصدر اصطلاحی بقول بحر و بہار
 ساختند۔ صاحب فذائی کہ یکی از علمائے واند و رشیدی و سراج و (ناصری و جہانگیری
 معاصرین عجم بود و ذکر ب کردہ گوید کہ این در ملحات) کنایہ از غف و اشلم و نافرمانی
 از ترکیدن است یعنی شکسته شدن چیری کہونہ گردن (شیخ عطاری) ز ترکی گردن بار
 کہ دو پارچہ نگر دو و از ہم جدا نشود ما عرض کنیم چہندہ پڑ بہ ترکستان فاوآن نیم زندہ پڑ۔
 کہ اسم مفعول الف است و معنی اول مجاز (نظامی) مکن ترکی ای ترک چینی نگار پڑ
 باشد و معنی دوم حقیقی است و استعمال این بسیار معنی چین در ابر و میار پڑ مؤلف
 بمعنی سوم بر بسیل مجاز است و لیکن از نظر ما عرض کند کہ ترکی را مجازاً بمعنی تعدی و نافرمانی

گرفته اند (اردو) ظلم کرنا۔ نافرمانی کرنا۔
 ترک کی ہنر است ^{مثلاً} مقولہ۔ صاحبانِ غریبہ الامی دیدن می گفتند کہ آغا چرکا میاب
 وامثال فارسی ذکر این کرده اند معنی و محل
 استعمال ساکت مؤلف عرض کند کہ فارسیان
 قدیم این مقولہ را بحق ظالم استعمال میکردند
 یعنی زبردستی کامیاب کرتی ہے۔

ترک بقول مؤید خود و مراد معنی ہم ترک کہ بجای عربی گذشت مؤلف عرض کند کہ آن
 مبدل این جائگہ گذراند (اردو) دیکھو ترک کے فون معنی۔

(۲۵۶)

ترک گردیدن لب ^{مصدر اصطلاحی} معنی کسی مؤلف عرض کند کہ (۲) یعنی حقیقی
 طراوت پیدا کردن لب بسجی مؤلف عرض ہم (اشرفی سمرقندی) ز آہ بینہ من ماند
 کند کہ موافق قیاس است (ظہوری) ہمیش جرم گردون خشک و زاشک دیدہ گشت
 ہنوز نگروید تربشا ہم و دعانہ از تہ دل می روی ہامون تر و (اردو) دامنخل ہونا
 کنم اثر تگست و (اردو) دکن میں لب تر ^{ترگون} بقول برہان و ناصری و اندر وزن
 ہونا بمعنی بات کرنا متعل ہے۔
 مجنون دوال و فتراک باشد مؤلف عرض

ترک گشتن ^{مصدر اصطلاحی} بقول بحر (۱) کند کہ صراحت کافی بر ترکون کردہ ایم کہ بجای عربی گذشت
 منفعل شدن و آزرده گشتن بسبب طرافت این اصل است و این مبدل این (اردو) دیکھو ترکون

ترلال بقول ناصری و اندکبر تائی فوقانی و سکون را نام لمبوکی است کہ بر جانب جنوب شہر شیر
 افتادہ و اصل آن تین لال بودہ زیرا کہ از قیمت سہ لعل آنجا آباد شد و بہ لغت شیر تین سہ لعل

ولال نام پاری اصل لعل است و لعل معرب لال و این لغت از لغت کشمیری و پاری مرکب شد
 و این بلوک مثل برچہل پارہ قریہ و مزرعہ خوب دلکشا است خاصہ قریہ شیخ زین الدین کہ مرقد
 شیخ مذکور مغفور است رحمۃ اللہ مؤلف عرض کند کہ این وجہ تسمیہ موافق قیاس است (اردو)
 تر لال کشمیر میں چند مواضع کا ایک پرگنہ ہے جس میں چالیس مواضع اور مزرعے واقع ہیں۔ نہ کر
 ترک لک بقول برہان و جامع کبیر اول و لام و سکون ثانی و کاف جامہ آستین کوتاہ پیش باز
 صاحب سروری برقی از قبا لغ (شاعر) ترک خجہ کش لشکر شکن ترک پوش بہ بت خورشید
 بنا گوش و مہ ساغر نوش پدمی فرماید کہ در فرنگ جامہ کوتاہ پیشواز آستین کوتاہ باشد صاحب
 نامہ گوید کہ مرادف ترکیک و صراحت کند کہ این لغت در فرنگہ مانیت و در برہان بی برہان
 آورده بنظر غالب نیست کہ پاری نباشد بکہ ترکی باشد اما چند بیت بند این در جہانگیری یافتہ
 می شود (ابن یسین) ترک نیلی قبای ترک پوش پد آفتابی است شتری در گوش پد (گشتم
 چنان ضعیف کہ خیاط روزگار پد از بند ترک تو بدوزد قبای من پد مؤلف عرض کند کہ قول
 صاحبان جامع و سروری کہ محققین اہل زبانند اعتبار را شاید ترک در ترکی زبان بمعنی اجرت
 است چنانکہ صاحب لغات ترکی آورده و صاحب کثر کہ محقق ترکی زبانست این را نیاورده پس
 در فارسی بودن این نامی است۔ اسم جامد است و پس (اردو) وہ قبا جس کی آستین کوتاہ
 ہوں اور آگاہا ہوں۔ دیکھو ترکیک۔

ترکیک	بقول برہان و سروری کبیر اول زودہ مرادف ترک است (نزاری قہستانی
	و سکون ثانی و لام بہ تہ ثانی رسیدہ و کاف) معطر است و ماغم زبوی ترکیکش پد

ملازم بدل و جان زور و نزو کیش پر صاحب عرض کند کہ ہمان پیشواز است کہ بجائش گذشت
ناصری آنچه نوشتہ ذکرش بر ترکگ کردہ ایم۔ خان ہندیان ہمان را تلک نامند و صاحب آصفیہ ہم
آرزو و در سراج گوید کہ ترکیا اصل است و ترکگ ذکرش کردہ (اردو) تلک بقول آصفیہ ایک
مخفف آن کہ در ہند آن را تلک گویند مؤلف قسم کی زمانہ پوشاک پیشواز مؤنث۔

تر متائی بقول برہان و جامع و سراج بضم اول و سکون ثانی و نیم فوقانی بالف کشیدہ و
بہ سخانی زدہ پرندہ ایت شکاری بمقدار پیغوا از جنس سیاہ چشم۔ صاحب ناصری گوید کہ ظن
غالب این است کہ لغت ترکی باشد و صاحب جہانگیری پاریس گمان کردہ و صاحب شیعہ
ترکش کردہ (نزاری قہستانی ۵) تر و سیم رخ جلال رفعت پر سطرار کمتر است از تر متائی
پہ مؤلف عرض کند کہ لغات ترک ازین ساکت ما باعتبار جامع کہ محقق صاحب زبان است
این را اسم جاد فارسی زبان و انیم حیف است کہ از مراحط فرید این پرند قاصیم صاحب
محیط ذکر این نکرد (اردو) تر متائی ایک شکاری پرند کا نام ہے جو سیاہ چشم ہوتا ہے
مذکر صاحب آصفیہ نے تر متائی پر لکھا ہے۔ اردو۔ اسم مؤنث۔ ایک قسم کا شکاری پرند
مثل پیری و باز اور شکار وغیرہ جسکو ترکی میں تر متائی کہتے ہیں مؤلف عرض کرتا ہے ترکی میں
نہیں ملکہ فارسی میں۔

ترمد بدل ہجرت آخر بقول لطحات برہان نام شہر سیست کہ سادات آنجا صحیح النسب اند صاحب
ناصری گوید کہ مشہور در خراسان از جملہ ولایات چغانیان از بلاد ماوراء النہر کہ قاعدہ ولایات
چغانیان و حاکم نشین آن بلاد است و چغانی رود منسوب بچغانیان (حکیم سوزنی ۵)

سمر قدی شرب شد و که ترمد به زنگه به شرب خرامید سید به (حکیم انوری ه) گفتم ای سخت
بهشت است سواد ترمد به گفت راضی شواز روضه رضوان گمبیه به مؤلف عرض کند
که تحقیق ناصری اعتبار را شاید که محقق صاحب زبان است و همین را بذل محجه ترند هم خوانند
(ار دو) ترند ایک شهر به خراسان سے - مذکر -

ترندی بقول اند و غیات بحرکات ثلثه و کسریم یا ضم آن و ذال محجه منسوب بشهر ترند
که آنطرف حیون است مؤلف عرض کند که موافق قیاس است (ار دو) منسوب بشهر ترند

ترمزى بهار و ذکر این کرده از معنی ساکت کند که خیال ما این است که تحریف کتابت باشد
و از سندش معلوم می شود که همان ترندی یا تبدیل چنانکه بذکر و بزرگ (ه) یک ترمزى
است که بذال محجه گذشت ولیکن در سند شرب که خوردیم حکیم وار به آمد بخوش بحدول و در
سینی منقول به زای محجه است مؤلف عرض نغان شدم به (ار دو) و کیو ترندی -

ترمس بقول برهان بفتح اول و ضم ثالث و سکون ثانی و سین بی نقطه (۱) نام گیاهی است
ترش مزه که وراشها کنند و (۲) باقلای مصری و شامی را نیز گویند گرم و خشک است در
اول و دوم اگر قدری از آن بچشانند و آب آن را با غسل بخورند گرم های بزرگ و کوچک
که در معده باشد بیرون آرد و بهت و برص را هم نافع صاحب جامع باقلای مصری و شامی
را باشین محجه گوید صاحب مؤید هم ذکر این کرده خان آرزو در سراج بنکیر این گوید که ترش
بهشین محجه مبدل این است صاحب سواد السبیل که محقق مقربات است گوید که این از مویس
یونانی باشد که قسمی است از ماش و صاحب محیط گوید که بغارسی باقلای مصری است یا شامی

یاریومی و ہم او ہرچہ بر باقلا نوشت ما نقلش بر با سمر کردہ ایم و بر ترس گوید کہ یونانی امارس و
 خالاطوی و فول طیفو و قیاطول و ہندی جھالر گویند۔ ساق نبات آن شبیہ ساق باقلا صحرانی
 این قوی تر و بہترین آن سفید تازہ و بزرگ دانہ بقول شیخ گرم در اول و خشک در دوم۔
 آنچہ در آن تلخی است جالی و محتل بلالذع۔ روی عسکر ہضم مولد خلط خام در عروق و منافع
 دارد (الخ) مؤلف عرض کند کہ اسم جاد فارسی زبان است (اردو) (۱) ایک ترش
 مزہ کھانس جو آتش میں شریک کی جاتی ہے۔ نوٹ (۲) بقول محیط جہار۔ و لکھو باقلا۔ کہا گیا ہے
 کہ یہ باقلا مصری یا شامی یا رومی ہے۔ مذکر۔

ترجمہ بقول سروری بفتح تا و سین مہلہ و سکون رای مہلہ قوس قزح باشد کذا فی التحفہ می فرماید
 کہ بضم تانیز آمدہ مؤلف عرض کند کہ دیگر ہمہ محققین ازین ساکت و باعتبار سروری این را
 لغت فارسی زبان دانیم و تحقیق قوس قزح بر اعلیٰ سون گذشت (اردو) قوس قزح بود
 (و لکھو اعلیٰ سون)

ترجمہ بقول برہان بفتح اول و ضم ثالث گویند کذا فی المؤید و اصح آنست کہ باقلا
 و سکون ثانی و شین نقطہ دار بمعنی اول ترس کہ مصریست مؤلف عرض کند کہ این مہلہ
 بہین مہلہ گذشت صاحب سروری فرماید کہ نام آنست چنانکہ کستی و کشتی (اردو)
 گیا ہی کہ آن را تور و ترس بہین مہلہ نیز و لکھو ترس کے پہلے معنی۔

ترجمہ بقول برہان و جامع و رشیدی و نامری و سراج بفتح اول و ثالث بر وزن اردو
 نام دارونی است از اجزای اکسیر و کیمیا۔ صاحب سروری گوید کہ بہین مہلہ ہمہ مؤلف

عرض کنند کہ صاحب مجاہد کر این فکر و تحقیق کامل این معلوم نہ شد کہ چہ چیز است و در دیگر اسناد
چہ نام وارد (اردو) ایک دو اوج کیمیا کے اجزائے ہے۔ مؤث۔ افسوس ہے کہ صاحب
مفہم نہ ہو سکی۔

ترک بقول برہان و جامع کبکسراقل بروزن خرسکا بمعنی قضاوت باشد و آن است
کہ چون زحمتی بدگیری رسد بر آسان گذرد و در دل اورحم و شفقت نباشد مؤلف عز
کند کہ اسم جامد فارسی قدیم است (اردو) قضاوت بقول اصفیہ عربی اسم مؤنث
سخت دلی سنگدلی بی رحمی سیاه دلی جیسے قضاوت قلب ۔

(الف) ترغش صاحبان برهان و جامع ذکر ب کرده گویند که بر وزن سر نوشت یعنی
(ب) ترغش بکر داری است. خان آرزو در سرانج ذکر این بحواله برهان کرده و
صاحب جهانگیری در ملحقات الف را آورده مؤلف عرض کند که الف اصل است که
از تر و غش و موافق قیاس و ب مزید علیه آن بزیادت فوقانی در آخر چنانکه یاد آتش و
یاد آشت و فرامش و فرامشت (اردو) بکر داری بدرستی نوشت.

ششمه بقول بهان بفتح اول و ثالث و سکن (حکیم سوزنی) ازین باتریمه نگه کن چو خویشت
(۱) اندرین را گویند که تکتو باشد و (۲) ترب سوار را تا نیفتی چو شوی جمله بر و جمله پذیر و چنان
را نیز گفته اند که از بقول است و فرماید که بستم جامع و سروری و ناصری همربانش - صاحب
اول هم آمده صاحب جهانگیری بر معنی اول تا رسیدی گوید که صحیح آترمه و آدرمه است معنا
و می فرماید که آن آدرم و آدرمه نیز گویند - فدائی که یکی از علمای معاصر عجم بود می فرماید که

(۳) شمالی است که در شیر و کرمان و مشهد می باشد
خان آرزو در سراج بزرگ معنی اول و قول رشیدی
گوید که عجب از وجه زیادتی الف در او ائسل
کلمات که در اصل بود در فارسی زیاده از حد
است درین صورت تغلیط بسیارست و نیز مبدل
را مرادف گفتن خطاست و بزرگ معنی دوم بواله
برهان می فرماید که ظاهر تصحیف است زیرا که
ترا مترب دیده و آن را ترب خوانده و آن
خطاست چرا که آن و ترب است بمعنی کوفه
و این لفظ جداست مؤلف عرض کند که بسیار
چه خوش تحقیق است آورم و آورم در مدود
گذشت و آترمه یا اترمه بمقصود مذکور نشد
ما این را اسم جامد فارسی زبان و انیم بمعنی اول
آورم فرید علی این و هم مبدل که الف مدود
زیاده کردند و اقل و فوقانی را بدل کردند
به دال محله چنانکه زرتشت و زردشت و اگر
آترمه یا اترمه را هم تسلیم کنیم هر دو فرید علی ضرورت
و اعطف نداشت ولیکن محاوره

تر بان محتاج قواعد نیست اسم جامد فارسی جدید و انیم (ار و و) زرین شال - مؤنث -

ترن | بقول برهان و ناصری و جامع و رشیدی و سراج بروزن چمن (۱) اکل نسرين و نستر و
(۲) بمعنی دشت و بیابان هم آمده صاحب سروری بر معنی اول قانع صاحب ناصری بذکر تر
معنی گوید که بمعنی اول محقق ترن می نماید صاحب رهنما بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار
می فرماید که (۳) بمعنی کالسه و دخانی است مؤلف عرض کند که در ناخذ معنی اول اتفاقاً انیم
با صاحب ناصری و بمعنی دوم اسم جامد فارسی زبان است و بمعنی سوم مفرس که معاصرین هم
الغت انگلیسی (ترین) را که به تائید هندی است بخذف تحتانی و تبدیل تائید هندی به فوقانی
ترن کردند و کبر اول و دوم مستقل است صاحب محیط و ذکر معنی اول کرده گوید که نستر
است و بر نستر گوید که نسرین بری است و بر نسرین می طراز و که بعضی این را لغت عرب
و بعضی یونانی گویند و بفارسی کل مشکین و در بعضی بلاد غنبرین و در اصفهان شگینچه و در هندی ترن
و سیوتی نامند و آن گلی است معروف طبع آن گرم و خشک و در دوم منقی و لطیف و گل آن مخصوص
بدان و نافع جهت سردی عصب و منافع بسیار دارد (الخ) (ار و و) (۱) نستر بقول آصفیه
فارسی - اسم مؤنث - سیوتی - ایک قسم کا خوشبودار سفید گلاب - کوجا - (۲) جنگل - بذکر (۳)
ترین - انگریزی - ریل گاڑی - مؤنث -

ترناس | بقول برهان و جامع و ناصری لفتح اول بروزن کمر پاس صدا و آوازی که بوقت
تیر انداختن از چله کمان بر آید صاحب جهانگیری می فرماید که با اول مفتوح و ثانی زده باشد (۱) و
(۲) دل سرشان پزیر و سواس بود و همه دشت پر بانگ ترناس بود و صاحب رشیدی

گوید که در شعر فردوسی سرپاس دیده شد یعنی گزروا شد اعلم خان آرزو در سراج بذکر معنی
 بالاجواله رشیدی گوید که او در شعر فردوسی سرپاس بهای فارسی گفته اما تحقیق آنست که
 سرپاس بمعنی گزراست بهشتین مجله چنانکه در صورتی است و اینکه در سیمین مجله نیز آورده و همین مستند
 اوست تصحیف است چه لفظ سرپاش که سر را پاش پاش کند دلالت صریح دارد که بهشتین
 معجمه است مؤلف عرض کند که محقق نامدار در تحقیق ترپاش در فکر سرپاش و سرپاس افتاد و
 این مقام آن نیست و هیچ تحقیق نسبت ترپاش ظاهر نکرد حق آنست که ترپاس با اعتماد صاحب
 ناصری و جامع که محقق زبان خود اند اسم جامد فارسی زبان است و اقوال هر دو معتبر تر از محقق
 هندلیست و تصرف در اسناد استادان بر مراد خود کردن فغولی است (حکیم اسدی ۵)
 همان ابر و بارانش الماس بود چه کوه پر بانگ ترپاس بود چه جامی گوئیم که درین شعر سرپاش
 نمی توان قافیه شد و اگر سرپاس را به سیمین مجله گیریم معنی شعر لطفی ندارد و گزرا را با مضمون مصرع اول
 لطفی نیست که در آن ذکر مکان است (ارزو) و آواز جو تیر چلایه وقت چله سبک تلی می شود
 ترنانه بقول برهان و جهانگیری و جامع و رشیدی و سراج بر وزن مردانه ناخورش را گویند
 یعنی هر چیز که آن را بانان توان خورد همچو ماست و پنیر و دو شتاب و مانند آن و لعلی ادا خوانند
 (مولوی معنوی ۵) سائلی آمد لبوی خانه چو خشک نانی خواست با ترنانه ۴ (وله ۵) چون رو
 گرد می رود از بهر کسب و بهر که چنان خشک نانه او شود از شتری ترنانه ۴ صاحب ناصری
 به تعریف این ناخورد ظاهر کند می فرماید که چیر که آن را ترکند مؤلف عرض کند که بهای نسبت
 آخره چیزی که منسوب به تری نان است مثلاً شوربا و امثال آن مقابل خشک نانه که در

کلام مولوی معوی آمدہ و آن خیر خشک است کہ بانان خوردند (اردو) وہ رقیق چیرہ روٹی کے ساتھ کھائی جائے۔ جیسے شوربا یا دودھ وغیرہ۔ نوٹ۔

ترجیح بقول برہان بضم اول و ثانی و سکون ثالث و جیم (۱) میوہ ایست معروف کہ پوست آن را مر با سازند و لعربی تفاح ہائی خوانند و (۲) یعنی چین و شکنج و سخت و نرم فشرودہ و درہم کشیدہ باشد و (۳) امرہ این معنی ہم و (۴) یعنی خشک گردیدہ و درشت شدہ ہم و بفتح ثانی ہم کفۃ اند و بفتح اول و ثانی (۵) یعنی فراہم نشاندن۔ صاحب جہانگیری بر معنی اول و دوم صاحب جامع بہ ترک معنی سوم متفق با برہان صاحب رشیدی ذکر معنی اول و دوم و سوم کردہ صاحب سروری ہمزبان برہان بہ ترک معنی پنجم (فروسی ۱) اگر تندبادی برآید ز گنج پہنچا آنگندہ رسیدہ ترجیح صاحب ناصری بذکر معنی اول و دوم می فرماید کہ (۶) یعنی محکم بستن میان و تنگ بر کشیدن کمر بند نیز و امر بدین معنی ہم (ناصر خسرو ۱) تختی بہ ترجیح از قبل و نیست بیان سخت و از بہر تن بست میان سختی و ترنجی و خان آرزو و در سراج ذکر نمہ معانی بیان کردہ برہان کردہ۔ بہار گوید کہ معنی دوم اصل است و معنی اول مجاز آن کہ بواسطہ کثرت چین و شکن کہ در پوست ترجیح است آن را چنین خوانندہ اند و این مجاز است صاحب محیط بر ترجیح ہرچہ نوشتہ ما آن را بر باتش بیان کردہ ایم مؤلف عرض کند کہ بعض علمای معاصرین عجم گویند کہ معنی اول اسم جادہ فارسی زبان باشد و معنی دوم مجاز آن و مامی گوئیم بہین است اسم مصدر ترنجیدن کہ بمعنی سخت و نرم کشیدن و گرفتہ شدن و چین بہرسانیدن و درشت گردیدن می آید پس معنی چہارم سختی و درشتی است و معنی ششم پیدا کردہ ناصری داخل معنی

دوم است کہ چستی و تنگی است و معنی پنجم نیز تبدیل مجاز متعلق بمعنی دوم باشد کہ غیر از ہی و نامہواری ہم داخل آنت و معنی سوم امر حاضر برہان مصدر باشد کہ می آید (ار و و) (۱۱) ترنج - مذکر - دیکھو باتس (۲) چین شکن - سختی - درشتی - یوٹ (۳) ترنجیدن کا امر حاضر اور اسکے تمام معنوں پر شامل (۴) نامہواری - یوٹ (۵) فراہمی - یوٹ (۶) چستی - تنگی - یوٹ - ترنجان بقول برہان و اند بضم اول معرب ترنگان کہ بادرنجبویہ باشد کہ آن ہم معرب بادرنجبویہ است صاحب محیط گوید کہ نوعی از بادرنجبویہ است کہ بجای سبزی می خورد مؤلف عرض کند کہ ما حقیقت بادرنجبویہ ہم در اینجا عرض کردہ ایم (ار و و) دیکھو بادرنجبویہ - ترنجکین اصطلاح بقول اند بفتح اول و ثانی و سکون نون و ضم جمیم معرب ترانگبین است صاحب محیط ہم اشارہ این کردہ مؤلف عرض کند کہ صراحت کامل بر ترانگبین کنیم در اینجا ہمین قدر کافی است کہ فارسیان استعمال این ہم کردہ اند (ار و و) دیکھو ترانگبین -

ترنج جلد کتاب اصطلاح بقول (ار و و) ترنج کا وہ زرین نقش جو جلد کتاب بہار و اند صورت ترنج کہ بر روی مشق بہار و اند صورت ترنج کہ بر روی مشق جلد کتاب از طلای محلول بر قالب زنند - ترنج در سمور پنهان شدن مصدر (محسن تاثیر) و فارغید علائق فتاد چشم دار اصطلاحی بقول بہار و بحر نہایت خوبی سمور پر ترنج جلد کتاب است بونی دار و پاپٹ است کہ ترنج و نارنج در تیغہ سمور پنهان عرض کند کہ مرگب اضافی است و این نقشی است شود و تیغہ مرگب سمور - سمور جانور است کہ کہ ذریعہ قالب بر جلد کتاب زنند نہ بر قالب عرب آن را اوشع گویند (اشرف) ہمو

<p>خط مشکینش چنان خوش تیغه افتا و است و صاحب بحر ذکر الف کرده گوید که خان آرزو می گوی که می گرد و ترنج غنغاب او در میانش گم بود که رسمی است در ولایت که چون داماد عروس مؤلف عرض کند که از سند بالا (ترنج در) را بخواهد که بسیار دیر سرد و ازه داماد بر سموگم گر دیدن) پیدا است و این چیزی نیست عروس و عروس بر داماد ترنج می زنند (افغانی و شبکل مصدر اصطلاحی قائم کردن فضول است) نشان سنگ ستم سازدش ز محرم راز بود از اینجا است که دیگر همه محققین این راقم نگارنده عروس و هر کسی را که ز دیه ترنج بود و ارسته می نویسد (ار دو) ناقابل ترجمه -</p>	<p>که ترنج زدن و ترنج طلا زدن آنست که در قیام</p>
<p>ترنج ذوق استعمال بقول بهار و اند ذوق خوبان مثل سبب ذوق مؤلف عرض کند که مرکب اضافی با صفت تشبیهی یعنی ذوقی که مثل ترنج است پس ترنج ذوق - ذوق باشد می نشینند هر که خوش می کرد ترنج طلا را بالا (صائب) صائب گزیده شود از میوه بهشت بام بر سرش می زد و بهمان جوان عقد او می بستند و دوستی که با ترنج ذوق آشنا شود و (ار دو) (تأثیر) ای آفتاب دم شب وصل از وفا ترنج ذوق بقاعده فارسی ز نخلان معشوق کو که سکته پن جیب سبب ذوق او سبب ز نخلان - اقوال بالا بحواله صاحب نگارستان می نویسد که گشت</p>	<p>میر سید بر لب بامی بر می آمد پادشاه زاد بانی که از اطراف بخارا سنگاری می آمدند پای دیوار حلقه می نشینند هر که خوش می کرد ترنج طلا را بالا بام بر سرش می زد و بهمان جوان عقد او می بستند (تأثیر) ای آفتاب دم شب وصل از وفا مزن و زنها را این ترنج طلا را بامزن و بهار نگر اقوال بالا بحواله صاحب نگارستان می نویسد که گشت</p>
<p>(الف) ترنج زدن عروس مصدر (ب) ترنج زدن عروس و داماد اصطلاحی</p>	<p>از پدرش بخجیده در لباس مجهول بروم شافت در آن وقت توره سلاطین آنجا آن بود که چون دختر</p>

<p>وقت شوہر شدی ہجوم خلایق راجع آوردندی و معنی اول کنایہ باشد (اردو) (۱) دیکھو آفتاب تا دختر یکی را منطور ساخته ترنج طلا بجانب اولنداختی کے دوسرے معنی (۲) سونے کا ترنج۔ مذکر۔ قصا را دران ایام ہمین ہجوم بود و دختر قیصر والہ ترنج طلا اصطلاح۔ بقول بحر آفتاب را نام جمال گشتا سب شدہ ترنج براؤ انداخت مؤلف است بہار گوید کہ مرادف ترنج زر کہ گذشت عرض کند کہ صاحب بحر کہ الف را کہ قائم کرد در مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس و کنایہ باشد و اضافہ (بر داما) در ب فضولی می نماید آنچه (اردو) دیکھو ترنج زر۔</p>	<p>خان آرزو در چرخ ہدایت بیان کردہ است ترنج طلا زدن مصدر اصطلاحی و آتہ کہ صاحب بحر نقاش کردہ تصدیقش از معاصرین ہر چہ برین نوشتہ مانعش از ضمن قول بحر بر ترنج تجر نمی شود (اردو) دولہن کا شوہر کو منتخب کرنا زدن عروس) کردہ ایم و سنا میں ہم از کلام ترنج زر اصطلاح۔ بقول برہان و جامع و تاثیر مہد را بجا گذشت و این مرادف آنست و بس بحر و (جہانگیری و رطحات و رشیدی و سراج) (۱) دیکھو ترنج زر زدن عروس۔</p>
<p>کنایہ از آفتاب عالم کتاب بہار گوید کہ (۲) گویند کہ ترنج کتاب اصطلاح۔ بقول بحر صوت پر و نیز ترنجی از زر۔ دست افشار ساخته بود و بگاہ ترنج کہ بر بقوای جلد کتاب از قالب زنند مؤلف عرض کند کہ همان (ترنج جلد کتاب) می خواست بانکہ زور دست چون موم نرم می شد (عرفی ۵) زمانہ گفت تو پر ویز و من کہ گذشت و مراحتش ہمد را بجا مذکور (اردو) نرم و بکام خود بطراز چنانکہ میدانی یا مؤلف دیکھو ترنج جلد کتاب۔</p>	<p>عرض کند کہ معنی دوم بلا لحاظ ترنج پر ویز حقیقت ترنج منہر اصطلاح۔ بقول بحر و بہار شگلی</p>

کہ بر منبر بصورت ترنج سازند (ملاحظہ فرمائے) **ب** (ب) ترنجیدان | یعنی ہم تو را و سکون فون
 چون ترنج منبر از لذت ندارد و بہرہ دہ غلط (۱) یعنی سخت و نیک در ہم شد (ابو العباس
 بشنو) چکن پیچودہ زیر بستان امارہ (خاقانی) (۲) جان ترنجید از غم ہجران مرا کہ از نسیم
 مجذوم چون ترنج است ابروی چو سبب دشمن ڈا وصل کن در مان مرا پد و فرماید کہ (۲) یعنی کشیدن
 کش جو بہر حساست معلول کردہ جو بہرہ دہ سخت نیز (استاد معری) (۳) بیار است خود را چو
 ترنج و سیوی بی چاشنی و لذت پوچہن بیک نخل مردان جنگ کہ ترنجید بر بارگی تنگ تنگ پو
 بندان یا چون ترنج منبر پو مؤلف عرض کند صاحب برہان گوید کہ ماضی ترنجیدان است
 کہ ترنج منبر منبر باشد مرکب اضافی باشد و ہم او ذکر ب کردہ گوید کہ (۱) یعنی در ہم
 تشبیہی (۱) (دو) منبر مذکر - کشیدن و (۲) کو فتنہ شدن و (۳) چمن بہرہ دہ
ترنج مہرگان | اصطلاح - بقول برہان و (۴) درشت گردیدن - می فرماید کہ لہجہ اول
 و بحر و سراج و تشدید و جامع و مؤید و چنانکہ دہانی ہم آمدہ صاحب سروری گوید کہ سخت
 در طعقات یعنی ترنج زر است کہ گنایہ باشد نیک در ہم شدن و کجوالہ مؤید گوید کہ خشک
 از آفتاب مؤلف عرض کند کہ معنی لفظی این شدن پوست و جران و درشت شدن صاحب
 ترنج خزان است کہ مہرگان یعنی ماہ خزان و بحر مذکر ہر چہ از معانی بیان کردہ برہان می فرماید
 آن مدت ماندن آفتاب است و در برج نیز کہ کامل التصریف است و مضارع این ترنجید
 (۱) (دو) و کمیو آفتاب کے دوسرے سنے - صاحب ہوار و برہنہ و در ہم و کشیدہ شدن
ا (الف) ترنجید | الف بقول سروری و خشک شدن اعضای آدمی و کشیدن قانع

<p>(مولوی معنوی ۷) شیخ گفت ای ترنج از چه چین و شکن بهم رسانیده و در ہم کشیده (مولوی ترنجیدہ ۸) گفت من از چشم بدی نشوم خود را (سبب گفت ای ترنج از چه ترنجیدہ ۹) مؤلف عرض کند کہ اسم این مصدر بہمان (گفت من از چشم بدی نشوم خود را) صاحب ترنج است کہ بجایش گذشت و ما اشارہ آیت جامع گوید کہ شامل بر ہمہ معانی مفعولی ترنجین ہمد را بجا کردہ ایم فارسیان ترکیب بابای محرو کہ گذشت (شاعر ۷) جان ترنجیدہ و علامت مصدر و ن مصدری ساختہ معنی سوم شکستہ دلم با گوئی از غمی فرو گسٹم (مؤلف حقیقی است و معنی اول و دوم و چہارم مجاز عرض کند کہ مقتضی فارسی زبان این را آن (ارو ۱۰) (۱) در ہم ہونا (۲) کوٹا جانا۔ اسم مفعول نمی گویند از نیکہ مصدر لازم است و بقول شان ہای ہوز بر آخر ماضی زیادہ شدہ (۳) پر شکن ہونا (۴) سخت ہونا۔</p> <p>ترنجیدہ بقول برہان و جہانگیری و ناعری افادہ معنی مفعولی می دہد (ارو ۱۰) و کھو ترنجیدہ ورشیدی بضم اول و ثانی بروزن غریدہ معنی یہ اس کے تمام معانی مفعولی پر شامل ہے۔</p>	<p>ترند بقول برہان و جامع و ناعری و ورشیدی و سراج بروزن سمندر منگی است کہ کج و کم پرواز و متحرک و خوانندہ کہ اورا عبری صعوہ خوانند و بعضی گفتہ اند نوعی از و طوطا است کہ عبری وضع گویند صاحب سروری این را ترجمہ وضع داند و وارستہ بر صعوہ قناعت کردہ (تائیر ۷) پنچیر و چشم باز آن آہوی زندہ گرخیل کہوتر است در جوق ترند با بہار ہمزبان وارستہ صاحب محیط ذکر این نکرد و برتر ندک گوید کہ این را عبری صعوہ و لہا سہا سر یکہ و بہندی مولا گویند مؤلف عرض کند کہ ما بر (ای شہ لب جوی) اشارہ این کہ لہ</p>
<p>ترند بقول برہان و جامع و ناعری و ورشیدی و سراج بروزن سمندر منگی است کہ کج و کم پرواز و متحرک و خوانندہ کہ اورا عبری صعوہ خوانند و بعضی گفتہ اند نوعی از و طوطا است کہ عبری وضع گویند صاحب سروری این را ترجمہ وضع داند و وارستہ بر صعوہ قناعت کردہ (تائیر ۷) پنچیر و چشم باز آن آہوی زندہ گرخیل کہوتر است در جوق ترند با بہار ہمزبان وارستہ صاحب محیط ذکر این نکرد و برتر ندک گوید کہ این را عبری صعوہ و لہا سہا سر یکہ و بہندی مولا گویند مؤلف عرض کند کہ ما بر (ای شہ لب جوی) اشارہ این کہ لہ</p>	<p>ترند بقول برہان و جامع و ناعری و ورشیدی و سراج بروزن سمندر منگی است کہ کج و کم پرواز و متحرک و خوانندہ کہ اورا عبری صعوہ خوانند و بعضی گفتہ اند نوعی از و طوطا است کہ عبری وضع گویند صاحب سروری این را ترجمہ وضع داند و وارستہ بر صعوہ قناعت کردہ (تائیر ۷) پنچیر و چشم باز آن آہوی زندہ گرخیل کہوتر است در جوق ترند با بہار ہمزبان وارستہ صاحب محیط ذکر این نکرد و برتر ندک گوید کہ این را عبری صعوہ و لہا سہا سر یکہ و بہندی مولا گویند مؤلف عرض کند کہ ما بر (ای شہ لب جوی) اشارہ این کہ لہ</p>

یکی از معاصرین عجم گوید کہ ترندک اسم جامد فارسی زبان است و ترندہ مبتدش و ترند مخفف آن
 حیف است کہ صاحب محیط سرحات کامل بر صعوہ نکر و ویر صغرا غون گوید کہ اسم فرنگی است و
 بحر بنی ابو الملیح و ابو الفضل و طیر الملوک و یونانی طابوس و طرافلوس و طرغلو و لیس و بلغاری
 دم جنبانک و دچیچ و بشیرازی مرنگ ستا و بہندی ممو لا گویند۔ مرغی است قریب بہ
 کنجشک۔ خاکستری رنگ مائل بہ زردی و سنری و منقار آن باریک و دم آن اندک دراز
 و بران نقطہ ہای سپید و در موسم سرما بیشتر طاہری شود و کم پرواز می کند۔ گرم و خشک
 در دوم گوشت بریان آن با ماء العسل جہت شکستن سنگ گردہ و مثانہ و عسر البول بسیار
 نافع و مدد قوی است (ارو) دیکھو (ای شہ لب جوی) صاحب آصفیہ نے ممو لا
 پر فرمایا ہے۔ اسم نکر۔ ایک چھوٹے پرند کا نام جو چڑیا کے برابر ہوتا ہے۔ صعوہ بیچہ
 چھانپو۔ دہو بن۔

ترندک بقول بہان در ملحقات ہمان ترا (ب) ترندہ افتح ثانی و رابع و سکون کا	کہ گذشت صاحبان اند و رشیدی و مؤید ہمان صعوہ می فرماید کہ کبر اول و ثانی ہم در
ہم ذکر این کردہ اند مؤلف عرض کند کہ	است صاحبان سروری و جہانگیری و جامع
فرید علیہ ہمان ترند است بزیاوت رای مہل	و رشیدی و مؤید و سراج ہم ذکر این کردہ اند
چنانکہ شنا و شمار (ارو) دیکھو (اے)	مؤلف عرض کند کہ بابر ترند حقیقت این
بیان کردہ ایم کہ ہمیں اصل است و اسم	شہ لب جوی
(الف) ترندک	الف بقول بہان
جامد فارسی زبان و ب مبتدل این چنانکہ	

(ب) غیر از خان آرزو دیگر کسی از محققین زبان را شین بدلنا یعنی ایک ٹرین سے دوسری ٹرین میں
واہل زبان نکر دو مجرب و بیان محقق سند تراو بدلائین سوار ہونا۔

سند استعمال اعتبار را نشاید حاصل نمود و در این معنی مجاز
زبان ندارند (ارود) و کجی (ای شایسته) که گذشت بهار گوید که کسی که منغمه سیراب و
ترن راه افتادن مصدر اصطلاحی باشد (ملاحظه فرمایید) به ترنمگی در چمن آید
صاحب رهنما کجواله سفرنامه ناصرالدین شاه پهلوی افتد از پای اعتبار به سولف عرض
قاجار ذکر این کرده گوید که معنی روان شدن کند که اسم فعل ترکیبی است و موافق قیاس
کالسه بخار است و ترن بدین معنی بجایش (ارود) و کجی ترصد

گذشت و راه افتادن بمعنی روان شدن مؤلف
عرض کند که موافق قیاس است (ارو) تر زبانی مؤلف عرض کند که موافق قیاس
است (سعید اشرف) اشرف اندیشه
ترین روانه میونا -

ترین عوض شدن مصدر اصطلاحی ازین ترن نفسی کن چو حجاب کجا برو برطرفیاز
 بقول رهنما جو الہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ نیم نفس می گرد و کجا (اردو) و کمیوتر زبانی
 قاجار یعنی از یک کالکہ بخاری کالکہ دیگر سوا **ترنگ** بقول برہان بفتح اول بروزن خد
 شدن و تبدیل کالکہ بخاری است مؤلف (۱) صدا و آواز کان بوقت تیر انداختن (۲)
 عرض کنند کہ ترین بہین معنی بجایش صدای رسیدن سیکان تیر و خوردن گرز و شمشیر

بجائی و (۳) شکستن تیغ و (۴) آواز نوختن	دوازدهم را نوشته خان آرزو در سراج
تار و (۵) انگیز و جست و خیز و (۶) غرقاب و	معنی اول تا هفتم و نهم و دهم و دوازدهم بیان کرده
آمارک سرو و (۸) فرق میان سرو و (۹)	نسبت معنی سوم گوید که از کلام خوانساری
مطلق زخم خواه زخم شمشیر و کار خواه و بیل و	شکستن شیشه هم پیدا است و نسبت معنی نهم
مثال آن می فرماید که بمعنی اول کبیر اول و ثانی	گوید که در برهان مذکور راست و در دیگر کتب
هم آمده و پنجم اول (۱۰) مرغ و خروس و حرا	مقبیه و دیده نشده بهار بر معنی اول و دوم
که آن را تذر و خوانند و (۱۱) بمعنی بندی خا	و سوم قانع و کوفت عرض کند که اسم جاد
وزندان و کبیر اول (۱۲) خوب و خوش و تیا	فارسی زبان است و به تحقیق ما (۱۳) اسم
و نکوه صاحب جامع بزرگ همه معانی و تبرک معنی	مصدر ترنگیدن و ترنگانیدن که می آید (نظمی)
هشتم گوید که مصدر این ترنگانیدن است	(۱۴) ترنگ کمان رفته و سرخز کوه و پوشش
که می آید صاحب جهانگیری ذکر معنی اول و دوم	کیا تیر بر سر گروه و (سیف اسفرنگی ۱۵) بر
و چهارم و پنجم و ششم و هفتم و دهم تا دوازدهم	زخم گر زگرانش بیک ترنگ و از بالش در
و صاحب سروری بمعنی اول و دوم و چهارم	سرکوه زیر خواب و (خوانساری ۱۶) چون
و هفتم و دهم و دوازدهم آورده صاحب	ترنگ شیشه در گوش آمدش و دل درون
رشدی ذکر معنی اول و دوم و چهارم تا هفتم	سینه در جوش آمدش و (ناصر خسرو ۱۷) گشتا
و دهم تا دوازدهم فرموده و صاحب ناصری	نیز چشم و گوشم و رنگ قدح و ترنگ طنبور
معنی اول و دوم و چهارم تا هفتم و دهم تا	(شیخ اوحیدی ۱۸) شب کنی روز روز

<p>ترنگا ترنگ اصطلاح بقول برہان و</p>	<p>کارش بہ درنوسی بدرج طومارش بہ بازشرش</p>
<p>و بحر و سروری بفتح اول و ثانی (۱) صدای</p>	<p>برترنگانی کہ بتقاضا قدم بلندگانی بہ (منصوری)</p>
<p>انداختن تیرہا - پی و پی (۲۱) آواز چلہ کمان</p>	<p>(۱۵) ز تیغ غصہ عدوی ترا بریدہ گلو کہ زنگ</p>
<p>(۳۱) آواز تارہای ساز (مولوی معنوی)</p>	<p>حادیہ خصم ترا شکستہ ترنگ بہ (سعودی)</p>
<p>سنج در آمد بہ ترنگا ترنگ کہ زہرہ بیکبار فرود</p>	<p>(۱۲) لاجرم چون چنین گران جانم بہ ناخوش</p>
<p>چنگ کہ صاحب اندکجا الہ غیاث گوید کہ آواز</p>	<p>و نا ترنگ و نا دام بہ (اردو) (۱) وہ</p>
<p>زدن شمشیر بر چیز سخت است مؤلف گوید کہ</p>	<p>آواز جو تیر چلانے کے وقت کمان سے نکلے</p>
<p>ہر دو سکندری خوردہ اند قول محققین اول اللہ</p>	<p>مؤنث (۲) تلوار یا تیر وغیرہ نشانہ پر گلنے کی</p>
<p>اعتبار را شاید کہ صاحب سروری ہم داخل</p>	<p>آواز - مؤنث (۳) تلوار یا شیشہ کے ٹوٹنے</p>
<p>آنست کہ محقق زبان خود است - چیزی نیست</p>	<p>کی آواز - مؤنث (۴) تار کی آواز جیسے طنبنو</p>
<p>چنین کہ الف وصلی در میان دو لفظ ترنگ</p>	<p>کی آواز - مؤنث (۵) کو د پھانڈ - مؤنث</p>
<p>آمدہ چنانکہ زنگا زنگ (اردو) (۱۱) پے پے</p>	<p>(۶) غرقاب (۷) تالو - مؤنث - دیکھو تارک</p>
<p>تیر چلانے کی آواز - مؤنث (۲۱) چلہ کمان کی</p>	<p>(۸) فرق - مذکر - بانگ - مؤنث (۹) زخم -</p>
<p>تارہاے ساز کی آواز جو</p>	<p>مذکر (۱۰) دیکھو تذرو (۱۱) مجلس - قید خانہ</p>
<p>بقول برہان و ناصر و جامع لغت</p>	<p>زندان - مذکر (۱۲) نیک - اچھا خوش -</p>
<p>اول بروزن و معنی ترنگان است کہ بادرنگو</p>	<p>(۱۳) مہد ترنگیدن کا اسم بلحاظ اس کے</p>
<p>و بالنگویہ باشد و ترنگان سحر ب آنست و آن</p>	<p>تمام معنوں کے -</p>

بهری مفرح القلب المسخون خواند خان آرزو	قدم بلندگانی صاحب سوارومی فرماید که این
و بر سر لاج گوید که این مرکب است از ترنگ که	مصدر متعدی ترنگیدن است که می آید و بر معنی
بدل ترنج است یعنی میوه معروف و الف و ل و	اول قانع و شفق بابرهان صاحب نوادر صحت
نسبت مؤلف عرض کند که اتفاق داریم با	معنی نکرد و بر متعدی ترنگیدن قناعت کرده چنان
خان آرزو (اردو) و کیو با درگوبیه -	مؤید متفق بابرهان مؤلف گوید که صاحب
ترنگانیدن بقول بربان مصدر ترنگ است	بحر و معنی سکندری خورد و ترنگیدن را هم
و معنی ۱۱) بعد آوردن چاه کمان صاحب بحر	ترک کرد و همه معانی ترنگیدن را بذیل این نوشت
پیکر معنی اول گوید که ۱۲) آواز کردن پیکان تیر	ما اتفاق داریم بابرهان که این متعدی بد مفعول
وقت رسیدن بجائی و صدا کردن شمشیر بنگام	ترنگیدن است و شامل بر همه معانی ترنگیدن -
خوردن آن بجائی و ۱۳) آواز کردن شمشیر و	مغنی مباد که ترنگ که گذشت اسم مصدر این است
شکستن و ۱۴) آواز کردن تار بهنگام نواختن	(اردو) و کیو ترنگیدن به اسکات نام معنون
ساز و ۱۵) آواز کردن قصبه به انگشت زدن	بر شامل به حیثیت متعدی بد مفعول -
و ۱۶) انگیز و جست و خیز کردن - می فرماید که	ترنگیدن بقول بربان و جامع و جهانگیری
این ترنگد (سالم التشریف) صاحب رشیدی هر	و ناصری و سراج بر وزن و معنی ترنجبین است
ترنگ ذکر ترنگیدن و ترنگانیدن کرده گوید	و آن دارویی باشد شیرین گویند مانند برخاسته
که مصدر ترنگ است و راحت معنی مصدری	می نشیند و به عربی من گویند (الحج) (سعدی شیرازی)
نکرد (اوحی ۱۷) باز شعرش بر ترنگانی به	ترنگین و صالحه که شربت چهره ترنگین

خفقان نوادر اتسکین؛ مؤلف عرض کند کہ زکوب گرز و ترنگیدن حسام بودہ فضاے
ما صراحت کافی بر تراغبین کردہ ایم (اردو) معرکہ همچون دکان آہنگر بہ صاحب رشیدی
دیکھو تراغبین۔

ترنگلو بہان تاگو کہ اشارہ این مہدرانجی کردہ صاحب نوادر ذکر ہر سہ معانی فرمودہ
کردہ ایم معہ صراحت ماخذ (اردو) دیکھو تاگو و صاحب موار و مہربانش مؤلف عرض کند
ترنگلیدن صاحب سروری ذکر ترنگد کردہ کہ اسم این مصدر بہمان ترنگ کہ بجائش گذ
گوید کہ معنی صدا کند تار روی ساز ہا و مثل آن و ترنگانیدن متعدی بد و مفعول یعنی بر آوردن
(مولوی معنوی ۵) دلم از جنگ غمت گشت صدا از شمشیر و امثال آن و چلہ و تار ساز و ترنگ
چونچنگ ہا نہ خروشد نہ ترنگد چہ کند ہا و ہم او مضارع این (اردو) (۱) تلواریا تیر و غیرہ
نسبت این گوید کہ (۱) صدا کردن شمشیر و گرز پر لک کر آواز کرنا (۲) تیر یا تلوار یا گرز غیر
و تیر در وقت زدن بر جای و (۲) صدا زدن چلتے وقت آواز کرنا۔ (۳) کسی با جے
زہ کمان در تیر اندازی و چاشنی و (۳) کے تار کا آواز کرنا۔ جیسے سازنگ کا
صدا کردن تار روی ساز ہا (ادامی ۵) تار آواز کرتا ہے۔

ترنخم بقول بہار سرود کردن می فرماید کہ بالنظر رستن مستعمل مؤلف عرض کند کہ
عرب است و بقول منتخب معنی سرائیدن فارسیان استعمال این یعنی حاصل بالمصدر بہا
خود کنند کہ در لطعات می آید (نہوری ۵) رخسارہ بر فروختہ باغ از گل قدح ہا با غلیب
باش کہ مست ترنخم است ہا (اردو) راگ۔ نگر۔

<p>ترنم داشتن استعمال - صاحب آصفی (اردو) ترنم پیداهونا - راگ پیداهونا -</p>	<p>ترنم داشتن استعمال - صاحب آصفی (اردو) ترنم پیداهونا - راگ پیداهونا -</p>
<p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند (۱) ترنم شناختن استعمال - صاحب آصفی</p>	<p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند (۱) ترنم شناختن استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>سرآیدن است (ناظم پروی) زینجا داشت (۲) ترنم شناسیدن</p>	<p>سرآیدن است (ناظم پروی) زینجا داشت (۲) ترنم شناسیدن</p>
<p>با خود این ترنم پد که آمد شاه خندان چون تبسم</p>	<p>با خود این ترنم پد که آمد شاه خندان چون تبسم</p>
<p>(اردو) گانا -</p>	<p>(اردو) گانا -</p>
<p>دالف ترنم رستن مصدر اصطلاحی - نیوش پد ز بانگ غنی گرفتند گوش پد (اردو)</p>	<p>دالف ترنم رستن مصدر اصطلاحی - نیوش پد ز بانگ غنی گرفتند گوش پد (اردو)</p>
<p>دب ترنم رویدن صاحب آصفی ذکر راگ سے واقف - فن موسیقی سے واقف ہونا -</p>	<p>دب ترنم رویدن صاحب آصفی ذکر راگ سے واقف - فن موسیقی سے واقف ہونا -</p>
<p>الف کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند ترنم فشان اصطلاح - بقول بہار و بحر</p>	<p>الف کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند ترنم فشان اصطلاح - بقول بہار و بحر</p>
<p>کہ پرو و بمعنی پیداشدن ترانہ (ظہوری) گناہ از بسیار سبرایندہ (ملاحظہ اور تعریف قلمنا</p>	<p>کہ پرو و بمعنی پیداشدن ترانہ (ظہوری) گناہ از بسیار سبرایندہ (ملاحظہ اور تعریف قلمنا</p>
<p>ترنم روید از کام و زبانی پد کہ با آہ و فغانی ہنگام (سنم پکیان از لباس زری پد ترنم فشان</p>	<p>ترنم روید از کام و زبانی پد کہ با آہ و فغانی ہنگام (سنم پکیان از لباس زری پد ترنم فشان</p>
<p>افتد پد مخفی مباد کہ سند بالا متعلق بہ ترنم روید وقت جواب انگری پد مؤلف عرض کند کہ موافق</p>	<p>افتد پد مخفی مباد کہ سند بالا متعلق بہ ترنم روید وقت جواب انگری پد مؤلف عرض کند کہ موافق</p>
<p>است از اینجا است کہ ب راقم کردہ ایم - قیاس و اسم فاعل ترکیبی است (اردو)</p>	<p>است از اینجا است کہ ب راقم کردہ ایم - قیاس و اسم فاعل ترکیبی است (اردو)</p>
<p>(اردو) راگ پیداهونا - بہت گانے والا -</p>	<p>(اردو) راگ پیداهونا - بہت گانے والا -</p>
<p>ترنم شدن استعمال - صاحب آصفی ذکر ترنم فشانیدن مصدر اصطلاحی - صاحب</p>	<p>ترنم شدن استعمال - صاحب آصفی ذکر ترنم فشانیدن مصدر اصطلاحی - صاحب</p>
<p>این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف</p>	<p>این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف</p>
<p>کہ ترنم پیداشدن است (ظہوری) کند عرض کند کہ بسیار سرودن باشندندش ہمان کہ</p>	<p>کہ ترنم پیداشدن است (ظہوری) کند عرض کند کہ بسیار سرودن باشندندش ہمان کہ</p>
<p>نامتی نوحہ گر ہوں پد ترنم شود چون برابر نفس پد ترنم فشان گذشت (اردو) بہت گانا -</p>	<p>نامتی نوحہ گر ہوں پد ترنم شود چون برابر نفس پد ترنم فشان گذشت (اردو) بہت گانا -</p>

ترنم کردن	استعمال - صاحب آصفی	غور کرده اند و صاحب اند نقل نگار هر دو -
ترنم گری	اصطلاح - بقول بحر و بهار عجم	این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند (ملاحظه فرمائید) چکاوک ز حسن ترنم گری پزفتقا سرودن است (حسن غزنوی ۵) شاید که بخت خود می نماید پری پ (اردو) گانا کا حاصل شعر کند مدح تفاخر پ شاید که بدین مدح کند عقل ترنم پ (اردو) گانا -
ترنم کردن مؤلف	اصطلاح - بقول بحر و بهار عجم	این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی سرودن است (فغانی شیرازی سرانی است حاصل بالمصدر سرودن هر دو ۵) هر جا که از پی تو فغانی کشیده پ ستا محققین بالا بر نزاکت معنی مصدر و حاصل پ
ترنم کردن مؤلف	اصطلاح - بقول بحر و بهار عجم	این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی قدیم باشد معاصرین عجم این را بفتح اول و فتح نون سوم دانند لیکن بر زبان ندارند - (اردو) تنوج - بقول آصفیه عربی - تذکر - موج زنی - جوش - تلاطم -
ترنم کردن مؤلف	اصطلاح - بقول بحر و بهار عجم	معنی اول صراحت فرید کند که خوش خوانی مطرب ترنم کردن مؤلف عرض کند که ظاهر اسم فاعل است (حکیم زلالی ۵) زودی رود در و آن ترکیبی است و هم او - - - - - در پرده سازی پ گوبوش خشک مغزان ترنواز
ترنم کردن مؤلف	اصطلاح - بقول بحر و بهار عجم	معنی اول صراحت فرید کند که خوش خوانی مطرب ترنم کردن مؤلف عرض کند که ظاهر اسم فاعل است (حکیم زلالی ۵) زودی رود در و آن ترکیبی است و هم او - - - - - در پرده سازی پ گوبوش خشک مغزان ترنواز

آبائشتر استعمال ترنواز یعنی مطرب تر دست بود همچو کال سکہ بخار و در قد قناعت باشد و در
 (مخلص کاشی) زخم از مرگان تر باید زدن آبادی ہا برابر راہ آہنی بواسطہ اسپان
 بر تار اشک و غمغہ دلکش نسبت تا مطرب باشد یا بذریعہ قوت برقی سیر می کند کہ در انگلیسی
 ترنواز ہا موآلف عرض کند کہ سند حکیم زلالی زبان ژرمیوس نام دارد و موآلف عرض
 ہم متعلق بہ الف است و زیادت یا ی صدی کند کہ معاصرین عجم از ہمین لغت انگریزی منفرد
 ب ہم موافق قیاس باشد و راستہ نسبت کرد و بذخف تحتانی و تبدیل میم بہ نون چنانکہ آتم
 ب با معنی اول و دوم بیان کردہ بہار آلف و پان و کجیم و کجین و زیادت الف بعد و او
 دارد کہ اسم فارسی ترکیبی است (اردو) صاحب بول چال ہم بحوالہ معاصرین عجم
 الف - قول - مذکر - ب (۱) قوالی - مؤنث ذکر این کردہ (اردو) رٹام و ب - وہ
 (۲) خوش زبانی - مؤنث - گاڑی جو آہنی سُرک پر آبادی مین بذریعہ
 ترن وائی | اصطلاح - بقول رہنما بحوالہ قوت برقی یا گھوڑوں کے ذریعہ سے
 سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار یعنی عجلہ کہ جلائی جاتی ہے - مؤنث -

ترنیان | بقول برہان و ناصری بر وزن سختیان - سب دی و طبقی باشد پہن کہ از چوب
 شاخہای سید بافند و فرماید کہ بہ تقدیم تحتانی بر نون ہم نظر رسیدہ کہ بر وزن نریان باشد
 صاحبان جہانگیری و جامع ہم ذکر این کردہ اند صاحب رشیدی تریان را بدون نون
 سوم ذکر کردہ بذیل آن ذکر این ہم کند و فرماید کہ در سامی بہ تقدیم تحتانی است و
 عرض کند کہ ہمین اصل است بقول معاصرین عجم و آنچه بہ تقدیم تحتانی آید قلب بعض این

وتریان مختف یا مختف این اسم جامد فارسی زبان است (اردو) بید کی ٹوکری - ٹوٹ -
تروال بقول برہان و جامع بروزن احوال برگ سیاہ را گویند و بازای نقطہ دار و
 زای فارسی ہم باین معنی آمدہ صاحب ناصر گوید برگ گیاه است و فرماید کہ بازای نقطہ دار
 ہم باین معنی آمدہ یعنی تروال بخان آرزو در سراج ہم ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ
 در بعضی نسخ برہان ہم لعوض برگ سیاہ برگ گیاه نوشتہ معلوم می شود کہ بتصحیف کتابت
 برگ سیاہ مرقوم شد - بعض معاصرین عجم تروال بہ زای فارسی را اسم جامد فارسی قدیم
 دانند و تروال بہ زای ہوز را مبدلش چنانکہ زند و زند و این مبدل تروال چنانکہ بست و
 و برغ (اردو) گھانس کی تیان - ٹوٹ -

(۱۳۹۵)

<p>تروانہ استعمال بمعنی حقیقی است - و اندک و بسیار صاحب مؤیدی فرماید کہ مؤلف عرض کند کہ ظہوری استعمال این بابان خورش و بغیران خورش و نان اندک کردہ است (۱۵) اشک را طرز سر اسر و بسیار مؤلف عرض کند کہ طرز بیان محققین آموختہ ام بگزیہ و سیر خیابان تروانہ صبح ۶ (اردو) تروانہ -</p>	<p>و اندک و بسیار صاحب مؤیدی فرماید کہ مؤلف عرض کند کہ ظہوری استعمال این بابان خورش و بغیران خورش و نان اندک کردہ است (۱۵) اشک را طرز سر اسر و بسیار مؤلف عرض کند کہ طرز بیان محققین آموختہ ام بگزیہ و سیر خیابان تروانہ صبح ۶ (اردو) تروانہ -</p>
<p>ترو خشک اصطلاح - بقول طحقات برہان است و معنی سوم ہچ معاصرین عجم بابا اتفاق دارند (اردو) ابھیگا ہوا اور (۳) بغیر ناخورش معنی اندک و بسیار و اشک خشک (۲) ناخورش یعنی وہ سالن یا میٹھا غلہ اینہا - صاحب سحر گوید کہ با ناخورش و بغیر ناخورش جو روٹی کے ساتھ کھاتے ہیں - ٹوٹ -</p>	<p>ترو خشک اصطلاح - بقول طحقات برہان است و معنی سوم ہچ معاصرین عجم بابا اتفاق دارند (اردو) ابھیگا ہوا اور (۳) بغیر ناخورش معنی اندک و بسیار و اشک خشک (۲) ناخورش یعنی وہ سالن یا میٹھا غلہ اینہا - صاحب سحر گوید کہ با ناخورش و بغیر ناخورش جو روٹی کے ساتھ کھاتے ہیں - ٹوٹ -</p>

ترزوده صاحب مؤید مطبوعه بجواله ادا ت گوید که بمعنی ترده باشد و دیگر نسخ قلمی هم یافت می شود مؤلف عرض کند که بنحیال ما (ترزوده) را که گذشت به تصحیف کتابت چنین نوشته و ان شاء اعلم - دیگر کسی از محققین زبان دان و اهل زبان ذکر این نکرد و اگر سند استقامت پیش می شد باین را فرید علییه ترده زیادت و او خیال می کردیم - معاصرین عجم ازین بنحیر (ار دود) و بکھوترده -

تروشه بقول برهان و جهانگیری و جامع بضم اول و ثانی بو او رسیده و فتح شین نقطه دار (۱) نام میوه - صاحب رشیدی گوید که مرادف ترشه که میوه معروف است و لعلی جماعت صاحب ناصری بذکر قول برهان و رشیدی می فرماید که تره ایست ترش فزه ترجمه حماس و همین است ترشه خان آرزو و در سراج می فرماید که (۲) مراد از میوه معروف ترنج است و ترشه بذف و او که گذشت مخفف این و حماس که رستنی است مؤلف عرض کند که ما صراحت کامل بر ترشه کردیم که مخفف این باشد آنچه خان آرزو نسبت معنی دوم ترنج گوید موافق قیاس معلوم می شود (ار دود) (۱) و بکھوتر شک (۲) و بکھوترنج -

تر و مید بقول برهان و جهانگیری و جامع و ناصری و رشیدی بفتح اول و او مجهول و میم مکسور بر وزن صبوچیده بمعنی (۱) آمیخته و (۲) اندوخته و صاحب برهان فرماید که بکسر اول بر وزن نکوهیده هم آمده صاحب سروری این را مرادف تر و مید به بای تون عوض میم گوید و معانی بالا - خان آرزو و در سراج بذکر هر دو می فرماید که اغلب که ازین هر دو یکی تصحیف است مؤلف عرض کند که سبحان الله چه خوش تحقیق است بنحیال ما و اتفاقاً

معاصرین عجم تروه که می آید اسم جاد فارسی زبان است بمعنی جفت و زوج فارسیان از همین اسم
 جاد مصدری ساختند بترکیب یای معروف و علامت مصدر در آن جفت شدن و ترویدن
 مبتدیش چنانکه باصره و باسرم هر دو مصدر حالاً متروک التصریف است و از کتب قانون
 زبان خارج و بر زبان معاصرین عجم هم نیست و ترومید و ترومید ماضی مطلق هر دو و بر زبان
 های هنوز آخرش افاده معنی مفعولی کند یعنی زروح شده و پروهانی بالا بر بسبیل مجاز است و
 بس (ار و و) (۱۱) ملا هوا (۲۱) جمع کیا هوا -

تروان صاحب آسنی گوید که اسم زیره باشد و بر زیره می فرماید که کبر اولی اسم فارسی است
 و بحر بی کمون معرب از خاتمون یونانی یا کمون سریانی و نیز عبری سنوت و یونانی کریتون و گوگون
 و برومی استیقوس و در انگریزی کیومن و بهندی نیز زیره و حیره نامند و آن تخم نباتیست
 از بادیان باریکتر گرم در دوم و خشک در سوم - در آن تحلیل و تفتیح سرد و تقطیع و تخفیف
 و تطیف و قبض است و منافع بسیار دارد (انج) مؤلف عرض کند که بعض معاصرین
 عجم ترون را هم فارسی قدیم دانند که اسم جاد است (ار و و) زیره - فارسی - اسم مذکر
 کمون - یک خوشبودار باریک تخم که نام جو اکثر گرم مصالحه مین پرتا ہے -

تروند بقول برهان و جامع بر وزن فرزند (۱۱) میوه نورس و نوباوه را گویند و (۲۱) بمعنی
 کمر و حیل و تزویر و دروغ و فریب - صاحبان سروری و ناصری و رشیدی به معنی اول
 قانع - خان آرزو این را مرادف تر فند و ترونده گفته می فرماید که بمعنی اول مرگب است
 از تر بمعنی تازه و فند که کلمه نسبت است و بمعنی دوم سبذل تر فند مؤلف عرض کند که

ماخذ بیان کرده اش درست است و ماخذ تر قند بجایش عرض کرده ایم (اردو) (۱۱) نیا میوه - مذکر - دیکھو نورس اور نوبادوہ (۲۱) دیکھو تر فند کے پیلے معنی -

تر وندہ بقول برہان و جہانگیری و جامع بہ زبان چنان آزادہ شاخی اینچنین تر وندہ یا ہم وزن ارزندہ بمعنی تر وند (مولوی معنوی) بخت خسر و خسر و نشان آید پدید یا صاحبان (۱۵) تر وندہ پالیز خان ہر گاو و خر را کی رسد رشیدی و سروری و سراج این را مراد ف تر وندہ یا زین میوہ ہای مادرہ زیرک ولی کز بر خورد تر فند گویند صاحب ناصری بمعنی اول قانہ لطف (۱۶) (ابن یسین) میوہ شیرین بکام دوستان عرض کند کہ مزید علیہ تر وند است بمعنی اول و بدل تازہ شاخ یا از پی تلخی عیش دشمنان آید پدید تر فندہ بمعنی اولش (اردو) دیکھو تر وند -

تر و وہ بقول برہان و ناصری با و او مجہول بر وزن اندوہ جفت را گویند و لعلی زوج می فرمایند کہ بر وزن شگوفہ نیز با این معنی آمدہ صاحب جامع ہم ذکر این کردہ خان آرزو در سر آنگذکر برہان گوید کہ ہر یک بندند ارد قابل اعتماد نباشد و تصحیف را دخل تمام است از نیکہ در شرف نامہ تور وہ و در لسان الشعر اتورہ مرقوم است مؤلف عرض کند کہ ہمین است تحقیق محقق با نام و نشان کہ تصحیف بر زبان اوست ما باعتبار ناصری و جامع کہ ہر دو متحقق صاحب زبان و متفق با برہان اند این لغت را مبیح دانیم (اردو) جفت - مذکر - طاق کا مقابل -

تر و ہ بقول برہان و جامع و سراج بر وزن کہ گذشت (اردو) دیکھو تر و وہ -
اندہ بضم ثا ث و نیز بر وزن سرفہ ہر دو مراد **تر و ہ** بقول برہان و جہانگیری و جامع تر و وہ باشد مؤلف عرض کند کہ مخفف تر و و ناصری و سروری بفتح اول و ہای ہمز مکسور

بروزن صبوحه یعنی اندوخته و آینه صاحب	مؤلف عرض کند که باقیقت این را برتر و مید
برهان می فرماید که کبر اول هم درست است	بیان کرده ایم (ار ۹۰) و کمیوتر و مید -

شروع بقبول بهار یعنی رواج دادن (ظهوری) از رونق کار غم ظهوری و ترقی و آن یکار دادیم بچ صاحب منتخب گوید که روانی دادن متاع و درم را مؤلف عرض کند لغت عرب است بمعنی رواج فارسیان با مصداق فرس تبرکب فارسی استعمال این می کنند که در ملحقات می آید (ار ۹۰) رواج بقبول آصفیه مذکور و کمیو بازار کے تیرے معنی -

شروع دادن استعمال صاحب آصفی	کند که رواج دادن است و سند این برتر و
و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض	از ظهوری گذشت (ار ۹۰) رواج دینا -

شروع بقبول برهان بفتح اول و تخفیف ثانی (۱) دندان های کلید را گویند و (۲) گیاه تیزی که بر سر دانه های جو گندم در خوشه می باشد می فرماید که باین دو معنی بازای فارسی هم آمده و باشدید ثانی (۳) هر سبزه که با طعام خورد عموماً و (۴) گند نار را گویند خصوصاً و باین معنی به تخفیف ثانی هم درست است صاحب جامع بر معانی سوم و چهارم قانع صاحب سروری گوید که بهمه معانی مرادف تره که بزای فارسی می آید صاحب ناصری بر معنی سوم قناعت فرموده و می افزاید که رسم است بر خوان ملوک که تره اول بود و حلوا آخر (کمال اسمعیل) اگر چه در خدمت صدر تو بهر مند است وین به بار دل و رحمت خاطر باشد و لیک رسم است که بر خوان ملوک آیام و تره اول بود و حلوا آخر باشد (ابن یسین) بهای تره یک روزه خوان بهمت او است و بهران ذخیره که در بحر و کان بود و مخزون صاحب رشیدی هم بر معنی سوم

قانع خان آرزو بقول رشیدی گوید کہ بمعنی مطلق سبزیست چنانکہ قوسی گفتم و لہذا شاہ ترہ نام داروئی است و نسبت بمعنی چارم گوید کہ در بعض بلاد بدین معنی مستعمل مؤلف عرض کند کہ بمعنی اول اسم جامد فارسی زبان باشد مبتدل ترہ کہ زای فارسی بدل می شود بارای مہمل و ہمین است مثال اولش و معنی دوم مجاز معنی سوم و بمعنی سوم مرکب است از تر و ہای نسبت و کنایہ باشد از ہر سبزہ کہ با طعام خوردند معنی بقولات و بمعنی چارم مجاز کہ ذکرش بر آخر طرک کردہ آنچہ خان آرزو این را بمعنی مطلق سبزی نوشتہ از ذوق زبان کار نگرفتہ بلکہ بر معنی حقیقی رفته (اردو) (۱) کنجیون کے دندانے نہ کر۔ دیکھو ترہ (۲) وہ تیز پتیاں جو جو اور گیہوں کے خوشون پر ہوتی ہیں۔ یونٹ (۳) ترکاری یونٹ (۴) دیکھو آخر طرک۔

ترہات بقول برہان بفتح تہم اول وقع و تشدید ثانی بروزن اہمات بمعنی پیہودہ و نہرہ و خرافات و مہملات می فرماید کہ گویند عربی است۔ صاحب جامع ذکر این کردہ گوید کہ طاهر عربی است۔ صاحبان اند و غیات گویند کہ جمع ترہہ لغت عربی است کہ بمعنی باطل آمدہ غالب و دہوی در قاطع برہان گوید کہ لغت فارسی است مرکب از ترہ و آت کہ لغتی است بمعنی مثل و مانند اما ترہ پودینہ و گندما و امثال آن را گویند کہ بطریق تغنی خوردند لاجرم کلمات نشاط انگیز را ترہات گویند یعنی جز انبساط خاطر مدعای دیگر در ضمن آن مضمر نیست حتی قاطع القاطع جوالبش دادہ و تر و دیدش کردہ مؤلف عرض کند کہ ترہات بمعنی بیان کردہ غالب دہوی مستعمل نیست و نہ لفظ فارسی باشد شک نیست کہ لغت عرب است کہ فارسی استعماش کردہ اند و قول صاحب جامع ہم ہمین کہ محقق زبان است پس برہان خطائی نکرد

که ذکرش کرد و اشاره ببلغت عرب هم نمود البته لغت عرب در برهان خارج از موضوع برهان است
ولیکن خطائی فاحش نیست که ذکرش را گناه دانیم فضولی غالب دلهوی است و آری مورین بحث
مغلوب است (اردو) خرافات - بقول آصفیه - مؤنث - خرافت - پیوده باتین - یاوه
گوئی - ہرزہ در آئی -

<p>ترہ بیابانی استعمال - بقول محیط اقیوس</p>	<p>عرض کند کہ مرکب توصیفی است (اردو) ترہ</p>
<p>را نام است و ہم او بر اقیوس می فرماید بفتح نم</p>	<p>بیابانی ایک پودے کا نام ہے - مؤنث -</p>
<p>وسکون قاف و فتح سین مہلہ و ضم یای تحتانی و</p>	<p>ترہ تندک اصطلاح - بقول برہان ترہ</p>
<p>سکون و او اقیوس ہم گویند بیابانی و معنی این</p>	<p>تیزک را گویند و آن سبزی باشد کہ عبری جبریر</p>
<p>حدقی است بجهت مشابہت این نبات بحدقہ</p>	<p>خواند صاحب اند نقل بردارش مؤلف</p>
<p>انسان و آن را بفارسی ترہ بیابانی نام است</p>	<p>عرض کند کہ ماحقیقت این را بر انداویان کردہ</p>
<p>آن قریب بمنافع اقیوس و ازین معلوم می شود</p>	<p>(اردو) دیکھو انداؤ -</p>
<p>کہ این همان اقیوس است و بر اقیوس گوید کہ آن</p>	<p>ترہ تیزک اصطلاح - بقول اندم رادف</p>
<p>نباتی است باین شجر و گیاه و بسیار بلند می شود</p>	<p>ترہ تندک کہ گذشت - صاحب محیط ہم ذکرین</p>
<p>و ساق آن زعب دار و باریک و یاسہ عدد</p>	<p>کردہ می فرماید کہ اسم جبریر است مؤلف</p>
<p>شبہہ بچوب او خرگرم و خشک در دوم - حار</p>	<p>کہ آنچہ بر جبریر نوشت ما ذکرش بر ترائیزک کردہ ایم</p>
<p>حاد - لذاع متقی و مسہل و آشامیدن اعلائی</p>	<p>(اردو) دیکھو ترائیزک اور ترہ تندک -</p>
<p>بیخ آن متقی قوی و منافع دارد (الخ) مؤلف</p>	<p>ترہ خراسانی استعمال - بقول برہانندی</p>

ترش فزه و او را در خراسان ساقی ترشک شد مخفی مباد که خیال ما این است که (تره تیز)
 خوانند چه ساق آن بسیار ترش می باشد و در را کاتبین تصحیف نوشتند و الله اعلم بحقیقه
 عربی بقله حاصنه گویند سرد و خشک است (ارده) دیکهو تبرخون -
 وقابض صاحب ناصری هم ذکرش کرده مؤلف گریه اصطلاح - بقول برهان و جهانگیری
 عرض کند که ماحقیقت این بر او قیمن عرض و جامع و رشیدی و ناصری همان بادرنجبویه
 کرده ایم (ارده) دیکهو او قیمن - که گذشت و گریه را باین تره محبت بسیار است
 تره در کوره بریالست ^{مؤلف} بقول ^{مؤلف} عرض کند که مرکب اضافی است پس
 بحر و بهار و مانند در جانی که خیر خوردنی یا (ارده) دیکهو بادرنجبویه -
 نه شود هر طعام مهمل حکم بریان دارد چون تره میرا اصطلاح - صاحبان سروری و جهانگیری
 که صورت بره پیدا کند مؤلف عرض کند که گویند که تره ایست که بازی ای هقان خوانند
 قیاس و معاصرین عجم هم بر زبان دارند (ارده) صاحب جامع گوید که خردل صحرایی است صفا
 و کنین گفته پین یا بجو که کودلیا می پلاوید رشیدی می فرماید که این تره درازی شود و
 تره شیرا اصطلاح - بقول برهان و جهانگیری شکوفه سرخ دارد و برگش پهن و خورده می شود
 و جامع و سروری و ناصری و سراج با شین نقطه صاحب محیط بر خردل بتری گوید که آن را باسان
 وار و یای حطی و رای بنی نقطه تره باشد شبیه گویند و هم او بر ای هقان می فرماید که جرجیر تری
 به تبرخون لیکن بغایت تلخ مؤلف عرض کند است و هر چه بر جرجیر نوشت ما ذکرش برتر از
 که وجه تسمیه این تحقیق نشد و تبرخون بجایش نداشت که ده ایم مؤلف عرض کند که خیال ما این است

که تره تیز را کاتبین تصحیف کرده اند و محققین
غوری بران نگرده و الله اعلم بحقیقه الحال -
(ارو) و دیکو تره تیزک -
تره میره اصطلاح بقول ناصری و برهان
و سراج و مؤید یکسر میم و سکون یا و فتح را سبزی باشد و آراسته و تره نه مرادف باشد شعرها
که بازی آن را ایهقان گویند مؤلف عرض کرد و مؤلف عرض کند که اگر خیال ناصری را
کند که همان (تره میر) است که گذشت های درست و اینهم های هنوز را اندر نهاده حذف باید
هنوز در آخرین زائد و در اینجا هم خیال ناهم که در این صورت البته معنی شعر درست می شود
است که تره تیزه باشد ولیکن همه محققین شفق قطع نظر از شعر بالا نسبت تره نه گوئیم که با ثفا
در املای ایند وجه تسمیه بوضوح نیویست همه محققین بالا که در آن صاحب جامع محقق
(ارو) و دیکو تره تیزک -
تره نه اصطلاح بقول برهان و جهانگیری و جامع و خطایر بصورت اسم فاعل یافته می شود و مصدر
رشدی و سراج بر وزن شرمنده هر چیز آراسته این که حالا متروک است تره نهیدن به ترکیب
و باطراوت باشد (خواجہ عمید لویکی) شد لفظ تره که منسوب به تراست بزیادت یای معرفه
زمین محلت آراسته تره نه باز چون تره میر و علامت مصدر رون بمعنی ترشدن و الله اعلم
خبر و سیارگان روی فلک به صاحب ناصری بحقیقه الحال (ارو) و طراوت و اراور
بذکر این گوید که ازین شعر چنان بنحاط می رسد که آراسته چیز مؤنث -

تسری بقول برهان و جامع بر وزن کسری^(۱) «جامه روئین بود آسیب باران را علاج و
 به طوبت را گویند و با تحتانی مجهول (۲) دیوار و می فرماید که ظاهر اثر آمدن از همین عالم است
 بلند و سدی که در پیش چیزی کشند. صاحب پس بمعنی آرزوگی انسب باشد مؤلف عرض
 جهانگیری این مرادف (ترا) گوید که بمعنی دیوار کند که معنی اول حقیقی است بیای نسبت تقابل
 رفیع گذشت صاحب ناصری بکر هر دو معانی خشکی و نسبت معنی دوم جادار د که الف (ترا)
 بالابه حواله برهان گوید که در رشیدی اصلاً نیامده را به تحتانی مبدل دانیم چنانکه حساب حبیب
 و صاحب رشیدی بر (ترا) اشاره این هم کرد که غیر از اماله چیز دیگر نیست و در شعر اول سعید
 گوید که اماله تراست بمعنی بلند صاحب نوید بر اشرف هم متری را بمعنی اول گیریم مقصود
 معنی دوم قانع و ارسته گوید که (۳) بمعنی بیدار شاعر از سر مهری جهان است و برای معنی
 و ناخوشی و (۴) ظرافت (میرالمی مبدانی ۵) سوم پیدا کرده و ارسته سند دیگر خواهمیم
 دل بی حوصله را تاب ظرافت نبود که از تری و آنکه استناد او از همین شعر اشرف است و معنی
 شود آینه گر فولاد است و (سعید اشرف ۶) چهارم را هم غیر از سند درست ندانیم که پیدا
 از تری های جهان است مگر دل مایه پچو آینه کرده محقق بند تراو است بدون سند استناد
 که از خم ز صفای افتد و خان آرزو در سراج و این معنی از هر دو اسناد میرالمی و اشرف پیدا
 ذکر معنی اول و دوم کرده و در چراغ هدایت نیست و با معنی پنجم پیدا کرده خان آرزو هم
 می فرماید که بمعنی (۷) درشتی و سختی و آرزوگی است اتفاق ندانیم که ماخذش شعر دوم اشرف است
 (اشرف ۸) با تری های خود ان چرب تر می نم و در ان هم تری های دشمنان بمعنی سر و مهر بیما

دشمنان است نہ آزدگی (اردو) ۱۱ تری (۳) ناخوشی۔ مؤنث (۴) ظرافت۔ مؤنث
 خشکی کا مقابل۔ مؤنث (۲) بلند دیوار۔ مؤنث (۵) درشتی۔ سختی۔ آزدگی۔ مؤنث۔

تریاق بقول بہار مرادف تریاک (۱) بالکسر مرکبی است معروف کہ تریاق فاروق
 قسم اعلائی آنست۔ می فرماید کہ ہر دو کلمہ یونانی است و معرب و بمعنی مطلق پاد زہر و اترہ
 ہم ذکر این کردہ۔ صاحب سواد السبیل گوید کہ معرب و تیریایکی در یونانی دوائی است برای
 دفع زہر ہا کبیر۔ صاحب محیطی طراز کہ تریاق افیون را گویند مؤلف عرض کند کہ معنی اول
 حقیقی است و معنی دوم مجاز آن و صراحت افیون بجایش گذشت (ظہوری ۱۷) و زہر بند
 زدا فی فراقم پد تریاق وصال و عراق است پ (اردو) (۱) تریاق بقول آصفیہ
 معرب۔ اسم مذکر۔ زہر مہرہ۔ فاد الزہر۔ ایک خاص قسم کی محجون جو شہد اور دیگر ادویات
 نباتی و حیوانی سے زہر کے دفع کرنے کے لئے باتے ہیں۔ تریاق فاروق بھی یہی ہے۔ دیکھو افیون

تریاق پاریسی اصطلاح۔ بقول بحر پازہر **تریاق ترکی** اصطلاح۔ بقول برہان و
 صاحب برہان بر (تریاق فارسی) گوید کہ تین بحر و اند و محیط مومیائی را گویند و آن انسائی
 را در عربی حجر التیس نامند۔ معاصرین عجم بزبان وکانی ہر دو باشد مؤلف عرض کند کہ صراحت
 دارند صاحب محیط ہم این را پاد زہر گرفتہ۔ کامل بر مومیائی می آید و ریخا ہمین کافی است
 مؤلف عرض کند کہ مرکب توصیفی است کہ مرکب توصیفی است (اردو) دیکھو مومیائی
 و صراحت پازہر بجایش گذشت (اردو) **تریاق روستائی** اصطلاح۔ بقول برہان
 و دیکھو پازہر۔

<p>و قوم خوانند مؤلف عرض کند کہ مرکب توصیفی تریاق فارسی اصطلاح بقول برہان و است۔ ماسرحت کافی بر اسکندروس و جامع وانند و محیط ہمان تریاق پاری کہ گذشت ترک روستایان (کردہ ایم (ار دو) ہن مؤلف عرض کند کہ مرکب توصیفی است۔ مذکر و کیہو اسکندروس کے پہلے معنی۔ (ار دو) و کیہو تریاق پاری اور یاد زہر۔</p>	<p>تریاک بقول برہان و جہانگیری و جامع و رشیدی و ناصری و سروری و وارستہ بفتح اول بر وزن افلاک (۱) یاد زہری فرماید کہ معرب این تریاق است و (۲) افیون و صاحب برہان گوید کہ کبیر اول ہم آمدہ (حکیم سنائی) یک جهان زیر گنبد افلاک و کام پر زہر و خانہ پر تریاک و خان آرزو در سراج گوید کہ بعض محققین کہ بالفتح گفتہ اند محل نظر است چہر کہ معرب این تریاق ولالت صریح دارد بر کسور الاول مؤلف عرض کند کہ این اسم زبان یونانی است پس در بالفتح بودش محل تا ملی نیست بعض فارسیان کہ این را بالکسر خواندہ اند تفرس باشد و از ہمین تفرس تعریب واقع شدہ پس کسر معرب دلیل آن نہ باشد کہ صحت لفظ بالکسر باشد (ار دو) (۱) تریاک بقول آصفیہ فارسی اسم مذکر و کیہو تریاق (۲) و کیہو افیون یونٹ۔</p>
<p>تریاک آفریدن استعمال صاحب آصفی حق و صدیق لچہ غم بود از زہر جانگزا (ار دو) ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض تریاق پیدا کرنا۔ گذ کہ پیدا کردن تریاک است بمعنی حقیقی۔ تریاک اکبر اصطلاح بقول برہان و (سعدی) تریاک در زبان رسول آفرین (محتات) و کسر کنایہ از پانہرست کہ شوق</p>	

بمعشوق دہ مؤلف عرض کند کہ معنی لفظی خاکی را پو دشوار تر از بریدن شاہ رگ است
 این تریاک بزرگ و مغز است یعنی آن تریاک پو تریاک اگر برید تریاک را پو (عشر قی ۱۵)
 فرضی و شاعرانہ کہ عاشق برای دفع زہر چشم یک لطف نمایان تو در حق من این بود پو کند
 معشوق بکار برد (اردو) تریاک اگر بقاعاً وعدہ تریاک تو تریاک بریدم پو (شغیع اثر
 فارسی کہہ سکتے ہیں وہ تریاک جو عاشق معشوق (۵۲) بریدن از تو ب رنگ بریدن تریاک پو
 کو دیتا ہے۔ مذکر۔ رساندہ است بلب جان نا توان مرا پو مؤلف

تریاک خوردن | مصدر اصطلاحی | صاحب عرض کند کہ موافق قیاس است (اردو)
 آصفی ذکر این کردہ از ہیئت مؤلف عرض کند (۱۰) افیون کا نشہ زائل ہونا (۲) افیون ترک
 بردن یعنی تلاش کردن است و این تصریح کرنا۔ چھوڑ دینا۔

مجاورہ باشد چنانکہ عرفی گوید (۵) کنون **تریاک خوردن** | مصدر اصطلاحی | بقول
 اگر نرسی کی رسی بفریادم پو مرا چو جان لب آید بہار و بجر (۱) در ہلاک خود کوشیدن (میرزا
 کجا برم تریاک پو (اردو) تریاک ڈھونڈنے طاہر و حید (۵) بمن گفتمی ای آفتاب غلام
تریاک بریدن | مصدر اصطلاحی | بقول پو کہ افیون حلال است و صہبا حرام پو خانم
 بہار بمعنی (۱) نشہ، افیون زائل شدن است حدیث توار کار برد پو کہ خواہم ازین غصہ
 و (۲) تریاک گذاشتن صاحب بحر بمعنی دو تریاک خورد پو مؤلف عرض کند کہ مجازاً
 قانع و ارستہ ہر بانس (اشرف (۱۱) رباعی) بمعنی (۲) افیون خوردن است کہ معنی حقیقی
 یاران کشید تیغ بیباکی را پو مہجور سازید من است و حق آنست کہ تریاک زہر است آثار

(۵) شقائق از آن برب جوشده بود که تریاکی صحبت جهانگیری ورشیدی گویند که مرادف همان تریا اوشده بود (میرزا مغرط ۵) در مذاقم سخن که گذشت صاحب جامع بر طبق بید قانع صاحب تلخ گواره گردید که تالب لعل تو تریاکی دشنام سروری از شمس فخری سندی آورده (۵) کرد و صاحبان بحر و اند هم ذکر این کرده اند - زحل بر طبق از گشت زار چرخ آرد و بقول مؤلف عرض کند که مجاز از معنی حقیقی تریاک بر طبق به بصورت تریان نامی فرماید که تریبان است که تریاک هم تریاکی را ملوف و مست و بفتح تا و سکون رای همله و کسر بانیتر بدین معنی آمد خودش می کند (اردو) الف کسی چیز یا کام اما در سامی فی الاسامی تریان بوزن که بیان معنی سید کا عادی هونا (ب) کسی چیز یا کام کا عادی کرنا عریف است صاحب ناصری گوید که مرادف تریان تریان بقول برهان کبر اول بوزن گریا و تریان خان آرزو در سراج میفرماید که این مخفف طبق چوبین و طبق برانیز گویند که از شاخ بیدافند یکی از آنها مؤلف عرض کند که اتفاق داریم می فرماید که بوزن مرجان هم آمده صاحبان با او (اردو) و دیگر تریان -

(الف) تربیت بقول برهان بفتح اول و کسر ثانی و سکون تخانی و فوقانی (۱) ریزه کردن نان در میان دوغ و شیر و شربت و آبگوشت و مانند آن و هم او
(ب) تربید را به همین معنی آورده - صاحب ناصری بذکر هر دو گوید که همین را شکنجه نیز گویند و بازی تربید خوانند (بسی طعمه الف) روغنی که با چوب جمع آورده پیرکله پز با کفچه کفچه بر تربیت شیردان خواهم نشانم (مولوی معنوی ب ۵) بس کن و این سرخور بنه با ناکه ماها را تربید کنند صاحبان جامع و سروری و جهانگیری هم ذکر هر دو کرده اند (بسی ب ۵)

آنکه معلم کند از عشق ترید پاچه پا تا بخوردش ندیم برنش انکاری هست کافان آرزو در سر آج
 اینکه هر دومی فرماید که ترید بی مثلی مثله مغرب ترید است مؤلف عرض کند که الف مبدل
 بب باشد چنانکه زردشت و زرتشت و بنیال ما (۲) اسم مصدر تریدن است که می آید معنی
 کشش و بهر دو معنی اسم جامد فارسی زبان باشد (ار دو) الف و ب (۱) روٹی کو ککڑے
 ککڑے کر کے دودھ یا شربت یا شوربے وغیره میں ڈالنا کا حاصل بالمصدر (۲) کشش یعنی

تریدن بقول برهان و ناسری بفتح اول بر	سراج یا کمره قول رشیدی گوید که درین بچند وجه
وزن و معنی (۱) کشیدن و بیرون آوردن باشد	تا می چیر که نوریدن بنون اول بمعنی شرمند شدن
(۲) بضم اول بمعنی رسیدن یا بگویند که بمعنی	است در حضور خصم پس مرادف آن نمی تواند شد
بازای منقطه دار هم آمده صاحب جهانگیری بگوید	و نیز درین صورت مخفف بودند مرادف و نزدیک
معنی اول میفرماید که با اول مضموم رسیدن صاحب	به زای منقطه دار اکثر فرنگها آمده پس احتمال دارد
جامع دیگر معنی اول نسبت معنی دوم رسیدن که تریدن به نون و زای فارسی نیز آمده باشد و	نوشته صاحب رشیدی بهر دو معنی با برهان مشفق
نوشته صاحب رشیدی بهر دو معنی با برهان مشفق	اعلم بحقیقه احوال صاحب بحر اتفاق برهان در
دومی فرماید که مرادف توریدن است واضح معنی	به و معنی می فرماید که سالم التشریفه است که غیر از
کشیدن تریدن است که در باب نون و فصل	ماضی و مستقبل و اسم مفعول نیامده و هم او ذکر تریدن
زای فارسی بیاید صاحب سروری بر معنی اول	به زای حمزه دوم عوض رای مهله بهر دو معنی بالا
فایده و مراحت کند که بازای حمزه نیز آمده صاحب	هم که صاحب سوار و دیگر معنی اول می فرماید که
مؤید هم بمعنی اول گفته که و خان آرزو در	صحیح به زای تازیست چرا که مخفف توریدن است

و ذکر معنی دوم هم فرموده و هم او بذیل توریدن از دو ذال جمع شده و معنی دوم مخفف توریدن
 به رای مهمله سوم ذکر این معنی دوم کرده صاحب که غمی آید و آنچه بهر دو معنی بالابه زای هنوز باشد
 نوادر بمنزله اش و بذیل توریدن این را معنی دوم مبتدل این چنانکه بر تن و بر تن آنگاه معنی دوم را ریدن و
 آورده گوید که مخفف اوست مؤلفه عرض رسیدن نوشته اند متصرف کاتبین باشد صراحت کامل
 کند که معنی اول مرکب است از ترید که گذشت معانی تریدن می آید (۱ و ۲) (۱) کینینا بهر
 زیادت علامت مصدر و ن و حذف یک دالانا (۲) رم کرنا و حشت کرنا.

تثنی بقول برهان کبیر اول و ثانی و سکون تحتانی مجهول و زای نقطه دار (۱) شاخ جامه
 و قبا را گویند و آن دو شکست باشد از دو طرف دامن جامه و (۲) بال و پر مرغان را هم
 گفته اند صاحب جهانگیری بر معنی اول قانع و می فرماید که تیر نیز هم آمده (مولانا ملک قنوی
 ۵) ای ازل بر قدر تو چست قبا ی کج ابدت دامن کشان در پای کج هفته ات هفت بندود
 چپ و راست پوشش تیریز است و شش جیب بر راست کج صاحب جامع بذکر هر دو معنی بالابه
 که مخفف تیریز است و این قدر اضافه کند که بفتح اول هم آمده بر وزن نذیر صاحب رشیدی بر
 معنی اول اکتفا فرموده خان آرزو در سراج ذکر هر دو معنی بجوای برهان کرده می فرماید که آنچه
 صاحب برهان تیریز بهر دو رای مهمله معنی و بر وزن نذیر آورده ظاهر غلط است که همان نذیر
 عربی را چنین خوانده اند و این از عجایب است مؤلف عرض کند که البته در بعض نسخ برهان
 تیریز بهر دو رای مهمله معنی نذیر نوشته ولیکن در بعض نسخ تیریز تر و ک است مابعدی که خیال می
 تیریز لغتی در فارسی زبان نیست و آنچه صاحب جامع این را کبیر اول بر وزن تثنی و انا

جهت اظهار فتح اول بروزن نذیر نوشته در آن صراحت معنی نذیر کرده نه تریز را بمعنی نذیر آورده از همین صراحتش بعضی کاتبین مطایع و محققین هم در بعضی نسخ بر همان غلط فہمی خود متوسل میجا کرده تریز را لغتی دیگر بمعنی نذیر قائم کرده اند۔ باقی حال لغت زیر تعریف اسم جاد فاری زمان است و مخفف تریز بمعنی دوم مجاز معنی اول (اردو) (۱) بلوس کی کبلی جو شلست ہوتی ہے یونٹ (۲) پرندون کے پر اور کچھوٹے۔ نذکر۔

(الف) تریشہ | بہار ذکر این کرده از معنی ساکت و سست علی قی بیگ ترکمان پیش می کند تا معنی تریشہ از و پیدا کنیم (۵) جلدی بہ تن خستہ این زار ندارد است کہ سراج غمت بسک کشید تریشہ بہ صاحب فرسنگ افائی کہ یکی از علمای معاصر عجم بود می طرازند کہ آن خودہ چو بہا است کہ ہنگام تراشیدن چو بہا و تیر یا از دم شیشہ یارندہ می زیرند و آن را کہ از دندانہای ارہ می ریزد خاک ارہ گویند مؤلف عرض کند کہ الف اسم جاد فاری زبان است و از سند بالامصدر۔ (ب) تریشہ کشیدن | بمعنی پوست چوب از شیشہ یارندہ یا بر آوردن باشد (اردو) الف لکڑی کا پوست۔ نذکر (ب) لکڑی کا پوست نکالنا۔

تری کردن مصدر اصطلاحی بقول بحر استعمال این پیش نکرد استاد ماست و خیلی تحقیق	تراف کردن است مؤلف عرض کند کہ دیگر پسند بود عجبی نیست کہ استعمال این در کلام فاری
سی از محققین زبانندان و اہل زبان ذکر این	ویدہ باشد حیف است از نظر نگذشت و بدون
مصدر اصطلاحی نکرد و معاصرین عجم ہم بر زبان	سند استعمال این را تسلیم نکنیم (اردو) نہایت
خداوند و صاحب بحر کہ ہند نژاد است سند	کرتا تمسخر کرتا۔

ترشیان | بقول بیهان بر وزن نریان طبق پهنی چنان
و طبعی و سبب پهنی را گفته اند که از شاخه های
باریکه خوب بید باغ می فرماید که کبر شختانی
ایم آمده که بر وزن سختیان باشد صاحبان (ار ۹۹) و کیهو ترشیان -

ترشینه | بقول برهان بر وزن قرینه (۱) نوعی از قاق که مردم نامراد و فقیر در آش های
آرد کنند و طریق ساختنش آنست که نان تنور نیم پخته را ریزه ریزه کرده با فضل و پنجه بیل
و ریزه و سیاه دانه کوفته و سبزه پاره ریزه کرده مانند شغم و چغندر و گندنا و پودینه و امثال آن
مجموع را در تگاری کفند و سرکه و دوشاب بر بالای آن ریزند و شست بسیاری زنند
آخوب خمیر شود و در آفتاب نهند و همچنین تا چهل روز بدین دستور هر روز سرکه و دوشاب
در آن ریزند و بر بزم زنند و در آفتاب نهند تا بقوام آید و بعد از چهل روز قرصها از آن
سازند و خشک کنند و در وقت احتیاج قرصی از آن در آب گرم اندازند تا نرم شود و در
آتش کفند و (۲) اقسام سبزه پاره را نیز گویند و (۳) طعامی باشد که آن را با گوشت و گندم و سرکه
پزند که آن را عبری عولیه خوانند صاحب جهانگیری ذکر معنی اول و دوم کرده نسبت معنی دوم
گوید که انواع سبزه پاره را مانند تره بادام و تره تیزک و بادرنجبویه و ترب و گندنا و امثالهم
صاحب ناصری بگوید که هر سه معنی نسبت معنی سوم می فرماید که بر تر خوانند و تر خینه گذشت بهاجان
سروری و رشیدی و جامع ذکر هر سه معانی فرموده اند خان آرزو در سران گوید که ظاهر این
ترفینه است که گذشت و به نسبت ترشی این را نیز می گفته اند مؤلف عرض کند که ماخذ بیان

قرین قیاس می نماید (حکیم سنائی ۱) ترینہ گر بخورد و مرد سفلی پیش از مرگ پاپس از وفات چہ لذت
 رتبرہ علو اش پ (نام خسرو ۱۵) شکر چہ نہی بخوان اندر نداری پ بخوان اندر مگر سرکہ ترینہ پ
 بنیال با ترکیب این لفظ بالفظ تر بمعنی خودش و یا و لون و ہای نسبت یافتہ می شود نظر باعتبار محققین
 اہل زبان بہرہ معنی درست دانیم (اردو ۱) دیکھو ترفینہ وتر خوانہ (۲) سبزیوں کے اقسام
 مذکر (۳) ایک قسم کی غذا جو مثل حلیم کے گوشت اور گیہوں سے پکاتے ہیں۔ نوٹ۔
 تریوہ بقول برہان و جامع با و او جہول بروزن بدخو پارچہ سفید باریک۔ صاحب سروری
 جہولہ نسخہ میرزا معنی بالار النوشہ بجوالہ فرنگ فخر قواس گوید کہ جامہ باریک کہ بدن از زیر
 آن نماید و یکی از اکابر استعمال این کردہ (۵) تا باز نماید چومی از شیشہ صافی پ ساقی تن
 گلرنگ خود از جامہ تریوہ پ صاحب ناصری ذکر این بجوالہ برہان کردہ مؤلف عرض کند کہ
 ترکیب لفظ تری با و نسبت معلوم می شود چون ہندو (اردو) وہ باریک کپڑا جس کے
 پہنے سے جسم نظر آئے۔ مذکر۔

تریوہ بقول برہان و جامع و سروری و رشیدی و ناصری و سراج نفع اول و رابع کہ واو
 باشد و کسر ثانی و سکون تحتانی مجهول راہ پشتہ پشتہ نامہوار و پست و بلند را گویند (الطینی ۵)
 چون باز پرندہ برگریوہ پ چون بادروندہ برتریوہ پ (شہیدی در صفت اسپ ۵)
 برگریوہ راہ چون چہ چون عقاب اندر موا پ برتریوہ راہ چون چہ همچو بر سحر اشمال پ مؤلف
 عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان است دیگر بیج (اردو) نامہوار راستہ نیی او پچا راستہ

ثر قبول برهان وجاع بفتح اول و سکون ثانی (۱) اکل و کچل را گویند یعنی سری که زخم یا جای زخم
 در آن باشد و (۲) نام مرغی است خوش آواز و کم سکون و بیشتر و گهستان هابی باشد و آن را
 بعر بی صعو به گویند و (۳) دندان کلید و (۴) برگ نوبر آمده از درخت صاحبان رشیدی و
 جهانگیری یعنی چهارم را ترک کرده (حکیم سوزنی ۵) نخواهم مغرکوز از بهر آن را بگویم که مغرکوز
 خوردن سر کند تر ب (استاد رودکی ۶) بس لطیف آید بوقت نوبهار بک بانگ رود و بانگ
 کبک و بانگ تر ب (شاعر ۷) و بکار بی دست و شتر بران بی شتر ب پالان بی خراست و کلید
 تهی ز تر ب صاحب سروری بر معنی دوم و سوم قانع صاحب نام سری ب که هر دو معنی بالا معنی
 سوم را غلط و اند و معنی چهارم را بجا که برهان نقل کرده می فرماید که در رشیدی نیست خان
 در سراج معنی اول و دوم را آورده نسبت معنی سوم گوید که صاحب جهانگیری یعنی سرگشتن
 و دندان کلید نوشته و رشیدی آن را غلط گفته گوید که صحیح ثر به نون و زای فارسی و رای خود ظاهر
 کند که ثر به نون و زای عجیب است و در جهانگیری هم بدین معنی است و چون بیچ کی سندان و عزم بر
 تصحیف بیچ یک نمی توان کرد و بهر بیچ که بسند معنی کچل آورده و در جهانگیری سندان سرگشتن است
 و معنی صاحب رشیدی در بیت مذکور سن حیت الطب درست نمی شود و می فرماید که در برهان معنی
 برگ نوبر آمده آورده و قوسی بدین معنی به زای فارسی گفته و صحیح همین است مؤلف عرض کند
 که ثر به زای فارسی معنی دوم و چهارم می آید ما آن را اصل دانیم و این را باعتبار تحقیق صاحب
 زبان مبدلش چنانکه ثرند و زرد و معنی اول و سوم اسم جامد فارسی زبان است آنچه خان آرد و
 بحث های بیکار بر میان آورده و معنی سرگشتن را بجا که برهان نوشته فضولی اوست که در بیچ

نسخه برهان نیست مخفی مباد که صاحب محیط نسبت معنی چهارم گوید که آن را بهندی کوپل گویند
و نسبت معنی دوم هر چه بر معوه فوشته ماذکرش بر معنی اول تر کرده ایم (۱) و (۲) و (۳) و (۴) و (۵)
جو گنجی بود. مذکر (۲) و کیهوتر کے پہلے معنی (۳) کنجی کے دندانے مذکر (۴) کوپل و کیهوتر
تراو [بقول برهان بفتح اول و ثانی بالف کشیده و به و او زده نام مبارزی بود تورانی که
واماد افراسیاب بوده و گیو او را زنده گرفت و با انتقام برادرش بقتل آورد و می فرمایم
که بازاری فارسی هم آمده صاحب ناصری هم ذکر این کرده (فردوسی ۵) چنین گفت با
گیو جنگی ترا و کد که تو چون عقابی و من چون جکا و ک صاحب اند نقش بردارنده مؤلف
عرض کند که معنی این لفظ معلوم نشد و آنچه بازاری فارسی می آید اصل است و این مبتدئ
که سستل شد چنانکه ترند و زند (۱) ترا و ایک تورانی پهلوان کا نام ہے جو افراسیاب
کا و اماد تھا۔ مذکر۔

ترنگ [بقول برهان و جامع و جهانگیری و ناصری بضم اول و فتح فوقانی بروزن مرغک تفک
و من را گویند و آن چوبی باشد میان خالی بد رازی نیزه که با کوه گس بند و نفس کشک و اشال
آن را بدان زنده صاحب سروری بخواه نسخه میرزا ذکر معنی بالا کرده (از ناصری ۵) جان
خضم از قیر سیرغ افگنت بر شاخ عمر کد باد لرزان و طپان چون گنجشک از ترنگی کد صاحبان
شیدی و نوید و سراج همین لغت را به نون سوم عوض فوقانی آورده اند مؤلف عرض کند
که غیر ازین هر سه محققین آخر الذکر همه محققین بالا این را به فوقانی سوم گفت اند و قول نامی
و جامع و سروری که هر سه صاحب زبانند معتبر تر از تین هندی اند اگر در استعمال به نون

سوم پیش شود مبتدئش دانیم چنانکه مجتو و مجتو (ار ۹۰) ده خالی تالی جس کے ذریعہ سے مٹی کی گولیاں چڑیوں پر مارتے ہیں۔ مؤنت -

تر ۱۰۰ بقول برہان و جامع بفتح اول و ثالث	مہملہ غلط است و ہمیں را بہ زای فارسی ہم آوردہ
کہ وال ابجد باشد و سکون ثانی (۱) مطلق اجرت کہ می آید۔	خان آرزو در سراج بذکر سپرد و معنی
را گویند عموماً و اجرت راست کردن آسیار	می طراز و کہ آنچه بہ رای مہملہ گذشت متخفیف
خصوصاً و (۲) قبائے خانہ و باغ و امثال آن	این باشد مؤلف عرض کند کہ بمعنی اول مبتدئ
صاحبان جهانگیری و رشیدی بر معنی اول قانع	تر ۱۰۰ است کہ گذشت چنانکہ بدخ و بدخ
و جهانگیری با تر زوہ ہم ذکر این کردہ صاحب	و بمعنی دوم مخفف تر زوہ کہ بجایش مذکور شد
ناصری بذکر معنی اول قناعت کردہ گوید کہ بدرا	(ار ۹۰) (۲۰۱) و کیو تر ۱۰۰ -

(الف) تر ۱۰۰ بقول صاحب تحقیق الاصطلاحات اشعار بی معنی معقول بنا چنانچہ علامہ قزوینی در ترجمہ نسیم استرادی گفته و صاحب بحر

(ب) تر ۱۰۰ بیان را بمعنی کاذب و دروغ گو آورده صاحبان غیث و انند نریش و صاحب انند نسبت الف گوید کہ لغت عرب است بمعنی ریا و نفاق و دروغ مؤلف عرض کند کہ فارسیان الف را کہ لغت عرب نیست بشکل لغت عرب بمعنی خاص استعمال کرده اند مابین را اسم جامد فارسی زبان دانیم و این قسم اشعار بی معنی معقول بنا مابین لغتیم کہ ہزل است و یکی از ان ہدیہ ناظرین می کنیم (مؤلفہ ۵) سخنوران بلب بد و آتش سنگ بد و روان سخنوران ہند و رنگ و بوب مرکب فارسی زبان است (ار ۹۰) الف وہ اشعار جو بی معنی ہوں

نکر (ب) جھوٹا۔ کاذب (۱۵) اور (۱۶) بھیجا خدا نے خالق اکبر پر فاتحہ چاہیے نبی کے

خاص پیغمبر پر فاتحہ چ

ترغ بقول برہان و جامع بفتح اول و سکون ثانی و غین نقطہ و ارجوب تاغ را گویند و آن

ہمیز می است کہ آتش آن بسیار بماند و بنیم اول ہم بنظر آمدہ صاحب ناصری ذکر این بحوالہ برہان

کرده۔ خان آرزو ہم بحوالہ برہان ذکر این فرمودہ گوید کہ این تصحیف است چہ بدین معنی در

فہرست گاہای معتبرہ نیست۔ توغ را کہ بمعنی تاغ بلکہ توغ مبذل آن چنانچہ قوسی نوشتہ چندین خوانند

است مؤلف عرض کند کہ صاحب جامع کہ محقق اہل زبانست معتبر تر از خان آرزوی ہند نژاد

باشد و ما باعتبارش این را اسم جامد فارسی زبان دانیم (۱۷) و کھو تاغ کے پہلے معنی۔

ترف بقول برہان بفتح اول و سکون ثانی و فای معفص (۱۸) ریجانی باشد کہ از کشک سازند

و (۱۹) بمعنی تری و تازگی ہم گفتہ اند و (۲۰) نعمت و آسایش را نیز گویند و فرماید کہ بنیم ثانی ہم

بنظر آمدہ۔ صاحب جامع بر معنی دوم و سوم قانع۔ خان آرزو در سراج نسبت بمعنی اول گوید کہ

این شخصت و خطاست و صحیح بہ رای مہملہ چنانکہ گذشت و نسبت بمعنی دوم و سوم گوید کہ در

کتب معتبرہ اثری ازین معانی نیست و صحیح بہ رای مہملہ لغت عربی است مؤلف عرض کند کہ

بمعنی اول این را مبذل ترف دانیم کہ بجایش گذشت چنانکہ بر غ و بزغ شک نیست کہ غیر از

برہان و جامع دیگری ذکر این نکرد ما این را غلط دانیم ازیکہ معاصرین عجم این را بدین معنی لغت

فارسی قدیم گویند و ازیکہ فارسیان لغت عرب ترف را کہ بہ رای مہملہ است بہ تبدیل رای مہملہ

بہ زای معجمہ بمعنی دوم و سوم استعمال کردہ اند و صاحب جامع ہم این لفظ را آورده پس این را

بمعنی اقل مجاز معنی دوم دانیم و نسبت معنی دوم و سوم بهم باعتبار صاحب جامع این را مبدل لغت عرب و مفرد می شماریم (ارو) (۱) دیکھوترف (۲) تری - تازگی - مؤنث (۳) نهمت آسایش - مؤنث -

ترزان بقول برهان و جامع لغت اقل وفای مؤلف عرض کند که باعتبار جامع که به الف کشیده بر وزن چسپان مخفف ترزان که محقق صاحب زبان است این را مخفف است که ترجمان باشد خان آرزو و در سراج بجا ترزان دانیم و بحث کامل مہدرا نجا - مذکور برهان ذکر این کرده و صاحب اندکم آورد (ارو) دیکھوترزان -

ترک بقول بهار بنظم اول (۱) معروف و فرماید که لغت ترکی است و (۲) بمعنی ترکش - (سنجر کاشی) فوج صوبو الهوس از ناوک آبی شکم بہ ترک سینه پراز ناوک دلدوز است و وارسته ہر زبان بہار - صاحب فدائی کہ یکی از علمای معاصریم است نسبت بمعنی اقل صراحت کند کہ باہر و پیش بمعنی آرایش و آراستگی و آئین باشد صاحب لغات ترکی ذکر این بمعنی اول کرده - مؤلف عرض کند کہ فارسیان استعمال این بمعنی اول در زبان خود ہم کرده اند و معنی دوم اسم جاد فارسی زبان دانیم بہ اتنا و کلام سنجر کاشی کی از معاصرین عجم گوید کہ ماین را بہر ای ہولہ مخفف ترکش دانیم کہ فارسیان قدیم ترک ترکش را می گفتند پس اندرین صورت در شعر سنجر غلطی کہ است باشد (ارو) (۱) ترک - بقول آصفیہ - فارسی - اسم مؤنث - ترتیب - انتظام - مضابطہ - شکر - (۲) دیکھوترکش -

تراب بقول برهان و جامع و رشیدی و سروری و ناصری و سراج بسکون نامی بر

مطلب - دنبه برشته شده را گویند که بر روی آستهای آرد ریزند (منوچهر و مصفت لاشه که موی
از آتش آرد است می گوید) از چشمه مهتاب کن منم یک و زرقه آفتاب بنه خوان یک و دو غش
خوش و رو غش مروق یک سیر اندک تر لبش فراوان یک مولف عرض کند که اسم جاد فارسی با
است (اردو) کبر یعنی دنبه کی ده دم جو بھون کر اسکی چربی کو آتش میں شریک کرتے ہیں
ترجمہ بقول برہان و جامع و سروری و مانند نتج اول بروزن غم منی را گویند و آن بخاری و ابن تنکی باشد که بر روی
زمین پهن شود و این را بر چلی صباب خوانند صاحب برہان می فرماید کہ باین معنی بجای حرف اول نون و بجای
حرف ثانی زای فارسی ہم آئدہ مولف عرض کند کہ از قبیل شبنم کہ ہندی آن را گہر گویند اسم جاد فارسی با
و صاحب منتخب بر صباب گوید کہ تر یہا مانند شبنم فدا (اردو) گہر بقول آصفیہ ہندی اسم ثنوت شبنم وہ
بخارات جو سردی کے موسم میں صبح اور شام کو دھند کا عالم کر دیتے ہیں کہما سا۔

ترجمہ بقول برہان و جامع بروزن سمندر مرہکی است کہ اور البرہی صعوہ گویند جسا
سروری بجوانہ لسان الشعر ذکر این کردہ خان آرزو در سراج گوید کہ غالباً تصحیف ترند
است کہ در فصل رای مہملہ گذشت و می تواند کہ بر عکس باشد و ثانی اقوی چہ تر بہ زای معجمہ بدین
معنی آئدہ و آن را مخفف دانیم مولف عرض کند کہ تر بہ رای مہملہ ہم بدین معنی گذشت و ترند
بہ رای مہملہ ہم پس تر را مخفف ترند ہم توان گفت پس انہیں ہر دو یکی را ہم اقوی نمی توان
ماہر دو را اسم جاد فارسی زبان دانیم کہ تبدیل رای مہملہ بہ زای معجمہ و بر عکس این ہر دو آئدہ
چنانکہ بے غ و بے غ (اردو) و کیو ترند۔

ترنگ صاحبان رشیدی و سراج ذکر کیا کہ وہ اندھمان ترنگ است کہ بہ فوقانی سوم

<p>گذشت مؤلف عرض کند که تعریف و اشاره این عرض کند که همان اصل باشد و این مبتدئش همدرانجا کرده ایم (ار دو) و یکهو ترنگ - چنانکه زنده و زنده و آنچه به رای مهمله چنین تزویرال بقول برهان و نامری بروزن جول - معنی گذشت مبدل این چنانکه بزغ و برغ برگ گیاه را گویند و بازاری فارسی هم آمده مؤلف (ار دو) و یکهو تزویرال -</p>	<p>تزویرال بقول بهار بسیار است و نیکو گردانیدن و راست کردن چیزی که افی الکثر و دروغ ظاهر کردن که افی التخب مؤلف عرض کند که لغت عرب است فارسیان بمعنی مکر و فریب هم استعمال کنند که مجاز معنی دروغ است و با مصداق خویش که در ملحقات می آید (ظهوری ب) مرشد می که غم جوئی خالص داد و داد بس توبه ز سالوسی و تزویر مراد (ار دو) تزویر بقول آصفیه عربی اسم مؤنث - مکر و فریب -</p>
<p>تزویر کردن استعمال - صاحب آصفی چون نیک بگیری همه تزویر می کنند و مخفی مباد که و گویان کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند بالا به تحقیق ماسد (تزویر کنند) است و مراحت که بمعنی مکر و فریب کردن است (حافظ شیراز) کردن و کنند بجایش می آید (ار دو) مکر و تزویر (ب) می خور که شیخ و حافظ و نفی و محاسب با کرنا - تزویر کرنا بھی کہہ سکتے ہیں -</p>	<p>تریدن بقول برهان و جامع بروزن و زیدن بمعنی بیرون کشیدن و بر آوردن صاحب بحر گوید که بروزن و معنی تریدن است که گذشت (سالم التقریف) که غیر از ماضی و مستقبل و اسم بمفعول نیاید - صاحب موارد و تزویدن را اصل دانند و این را مخفف آن و این را کامل التصریف گوید و مضارع این تزو و بقولش (۱) فرام آورون و اند و ضن و (۲) بر کشیدن کینه و (۳)</p>

فرو بردن و فرو کردن و (۴) گذاردن و (۵) تاخت و تاراج کردن و (۶) خواستن و (۷) حبستن
مؤلف عرض کند که مابرتبخت بیان تفصیلی این مصدر و ماخذ این کرده ایم خان آرزو
 در سراج این را مرادف تریدن گفته (ار ۹۰) (۱۱) جمع کرنا (۲) انتقام لینا (۳۱) چیهونا (۴۲)
 ادا کرنا (۵۱) لوٹنا (۶۱) چاہنا (۷۱) ڈھونڈنا و کیو مواردین تو ضیق اور توزیدن اور تریدن -
تریک بقول برہان در طبقات بفتح اول مخفف تازیک است کہ غیر عرب و ترک باشند **مؤلف**
 عرض کند کہ مابرتازیک صراحت کامل کردہ ایم (ار ۹۰) و کیو تازیک -

ترین بقول بہار آراستن فرماید کہ بالفاظ دادن مستعمل **مؤلف** عرض کند کہ لغت عرب است
 فارسیان استعمال این بمعنی حاصل بالمصدرش یعنی زینت با مصداق فارسی می کنند کہ در طبقات
 می آید (ار ۹۰) ترین - بقول آصفیہ عربی - اسم مؤنث - آراستگی - آرایش - زینت -

ترین وادون استعمال - صاحب آصفی کہند کہ مرادف ترین وادون است کہ گذشت -
 ذکر این کردہ از معنی ساکت **مؤلف** عرض (معرفی نیاپوری ۵) مسافری تو و گزرو چہا
 کند کہ بمعنی زینت کردن است (آصف لہرانی مسافر وارہ ہی شوی و چہاں را ہی کنی ترین
 ۵) ادب ملاحظہ می کردہ ام کہ تا غایت نزدیکی مخفی مباد کہ ازین سند مصدر (ترین کردن)
 بہ شای تو شر تر ترین (ار ۹۰) زینت دینا پیدا است و تعریف کردن و کردن بجایش می آید
 آراستہ کرنا - سنوارنا - (ار ۹۰) و کیو ترین وادون -

ترین کردن استعمال - صاحب آصفی **ترین یافتن** استعمال - صاحب آصفی
 ذکر این کردہ از معنی ساکت **مؤلف** عرض ذکر این کردہ از معنی ساکت **مؤلف** عرض کند

که لازم ترزین کردن است بمعنی زینت یافتن ترجمه در دین مصحف و در خال خطت یافته ترزین و آراسته شدن (فصیحی بروی ۵) ای روئے مصحف (اردو) زینت پانا آراسته هونا۔

فوقانی بازای فارسی

ترا قول برهان و جامع و نامصری کبر اول و سکون ثانی (۱) برگ درخت نوبر آورده و گیاه نورسیده را گویند و آن را عبری حقل خوانند و (۲) مرغی باشد حقیقه چش و آواز خرنی هم دارد و عربان آن را سمعه گویند۔ صاحب جامع بالفتح گوید۔ صاحب جهانگیر بذكر هر دو معنی نسبت معنی اول سفر باید که برگ گیاه نوبر آورده و بالفتح باشد صاحبان رشیدی و سروری بر معنی اول قانع۔ خان آرزو در سراج بذكر معنی اول گوید که صاحب برهان در معنی دوم غلط کرده که آن معنی تراست که به زای تازی گذشت مؤلف عرض کند که ما قول صاحبان جامع و نامصری را که هر دو تحقیقین اهل زبانند معتبر تر از خان آرزو می باشد و انیم و این را بهر دو معنی بالا اصل گیریم و تر را مبدل این چنانکه ژند و ژند مخفی مبدل این ظاهر معنی اول مخفف تر اول است که می آید (اردو) (۲ و ۱) و بگو تر که جو تھے اور دوسرے معنی۔

ترا قول برهان و جهانگیری و جامع و رشیدی و سروری و نامصری و سراج بالفتح اول و ثانی بالف کشیده و بواورده نام و اما دافرا سیاب مرادف ترا و که به زای تازی گذشت (حکیم فردوسی ۵) چنین گفت با گیو جنگی ترا و که تو چون عقابی و من چون چکا و مؤلف عرض کند که این اصل است و آن که به زای تازی گذشت مبدل این چنانکه ژند و ژند۔

(ار دو) دیکھو تزاو -

تراول بقول برہان وجہانگیری و جامع ورشیدی بہ کسر واو بروزن ہلاہل بمعنی تراوال است کہ برگ گیاء باشد خان آرزو گوید کہ ہمین لغت بہ رای مہلہ عوض زای فارسی ہم گذشت و صحیح بہ زای فارسی و تشرکہ بہ ہمین معنی مذکور شد محقق این است مؤلف عرض کند کہ طرز بیان محققین تراول را گیاء خاص قرار دادہ و ازین لفظ معلوم می شود کہ آن مرادف این است و آنچه بہ زای تازی گذشت مبدل این چنانکہ ژند و زنند و آنچه بہ رای مہلہ مذکور شد مبدل تراول چنانکہ بزغ و برغ (ار دو) دیکھو تشرکہ پہلے معنی -

تروک بقول برہان وجہانگیری و جامع ورشیدی با دال ابجد بروزن نخرک کرم گندم ضائع کن را گویند خان آرزو در سراج تذکر این می فرماید کہ بہ ہمین معنی تروک بہ رای مہلہ دوم ہم گذشت و یکی ازین ہر دو تصحیف باشد مؤلف عرض کند کہ ماصراحت ماخذ این بر تروک کردہ ایم و ہمین اصل است و آن مبدل این (ار دو) دیکھو تروک -

سردہ بقول برہان وجہانگیری و جامع بفتح اول و دال ابجد کہ ثالث باشد (۱۱) مزد گندم آسیا کردن و (۱۲) اجرت آسیا ساختن و تیز نمودن آسیا و (۳) دندانہ ہای کلید و (۴) غنچہ گل و (۵) غنچہ زون برگ باشد از درخت یعنی سر بر آوردن از درخت صاحب سر بر سر بر معنی اول و دوم قناعت فرمودہ مؤلف عرض کند کہ ہمین لغت بہ رای مہلہ دوم معنی دوم گذشت و بہ زای ہوز ووم ہم بخمال ما این اصل است و آنچه بہ زای ہوز گذشت مبدل این چنانکہ ژند و زنند و آنچه بہ رای مہلہ گذشت مبدلش چنانکہ بزغ و برغ این است حقیقت معنی اول

و دوم وہ دیگر معانی این اسم جامد فارسی زبان است و بس (ار ۹۹) (۱) پچکھی میں گہون
پیسے کی اجرت۔ مؤنث (۲) پچکھی بنانے اور رہانے کی اجرت۔ مؤنث (۳) کنجی کے دہانے
نڈکر (۴) گلاب کی کھلی۔ مؤنث (۵) اکوپل۔ مؤنث۔

ترجمہ این همان است کہ تعریفش بر تخرگذشت و اشارہ این بقول رشیدی مہد را بخاکرم۔ ایم
بخیاں مؤلف این اصل است و اسم جامد فارسی زبان یعنی خانہ زمستانی و آن مبدل این
چنانکہ کترک و کجک (ار ۹۹) و کیھو تخر کے پہلے تے۔

ترجمہ بقول برہان و جامع نفیج اول بروزن غرم میغ را گویند و آن بخاری باشد ملائقی زمین
و کبر اول ہم آمدہ۔ صاحب ناصری بذکر قول برہان می گوید کہ تصحیف و خطاست و اصل ترم
بہ نون اول باشد مؤلف عرض کند کہ صاحب جامع کہ محقق اہل زبان است اتفاق وارو با
برہان و ما باعتبارش این لغت را صحیح دانیم جا دارو کہ در مولد و مسکن صاحب ناصری استعمال
این نباشد و آنچه بہ نون می آید مبدل این چنانکہ تجو و تجنو و آنچه بہ زای ہوز گذشت ہم مبدل
این چنانکہ ژند و زند (ار ۹۹) و کیھو ترم۔

ترجمہ وال بقول برہان و جامع بروزن احوال برگ گیاه را گویند۔ صاحب سروری می فرماید
کہ بہ رای مہملہ ہم بہمین معنی گذشت و تراول بروزن ہامل ہم مؤلف عرض کند کہ ہمین
است اصل و آنچه بہ زای ہوز گذشت مبدل این چنانکہ ژند و زند و آنچه بہ رای مہملہ مذکور شد
مبدلش چنانکہ بزغ و برغ و آنچه بہ تقدیم الف بر واو گذشت قلب بعض تراول و لیکن طرز
تعریف محققین و تعریف تراول اختلافی پیدا کردہ است کہ آن را گیاه خاص قرار دادہ و فی تحقیق

آن ہم بمعنی عام برگ گیا و معلوم می شود حیف است که این تسامح شان بعد از وقت نظر آمار و دو
دکھوتروال اور تروال :-

تشریح بقول جامع و مؤید بر وزن کموک گرم گندم خور و کوفت عرض کند که همین لغت
به دال مہملہ عوض و او بہ ہمین معنی گذشت و صاحب جامع ہم ذکرش کرده و ظاہر تصحیف و تخریب
کتابت معلوم می شود و لیکن ازینکہ محقق صاحب زبان ہر دو را آورده جادارو کہ این را مبدل
آن دانیم کہ دال مہملہ بہ او بدل می شود چنانکہ بید و بید (ارو) و دیگر تشریح او ترو کہ
تشریح بقول برہان و جامع و ناصری بفتح اول و ثانی (۱) غنچہ درخت و (۲) غنچہ گل باشد

فوقانی بایسین مهله

تس

بقول برهان و جهانگیری و جامع بفتح اول و سکون ثانی (۱) طپانچه و نیلی و بضم اول (۲) بادوی که از راه پائین بی صدرها شود و (۳) آب و دهن بجانب کسی انداختن - صاحب برهان می گوید که بعضی معنی سوم اغت عربی دانند (رو و کی ۵) رخ اعداء از تس نکبت و طپانچه و شبیه شباه آید و صاحب رشیدی بر معنی اول و دوم قانع صاحب سروری بذکر معنی اول و دوم می فرماید که بضم تا خوب بجانب کسی انداختن (کذا در نسخه میرزا) (حکیم لاسعی جربانی ۵) دست بخو تر کن و بردست تسی ده و (۴) و انگه لب و ریش بر اورت فرو مال و صاحب ناصری هم معنی سوم را ترک کرده و ارسته بذکر معنی دوم گوید که (۴) بعضی معنی براز گویند (لغراد و سچو پوچی ۵) داغم ز پی کنده تر از خیش رو و (۵) مانند تسی که از پس سنده بود و (۶) و ذکر معنی سوم هم می فرماید بصراحت لغت عرب خان آرزو در سراج ذکر معنی اول و دوم و سوم کرده - بهار بر معنی دوم و چهارم قناعت فرموده مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی قدیم است بهمه معانی - ما می دانیم که معنی چهارم اصل است که از پس براز گرفتند و معنی دوم مجاز آن و به دیگر معانی هم اسم مستقبل - صاحب اندیش را لغت نگفت و معنی سوم هم نه نوشت و صاحب منتخب هم تس را نیاورد صاحب مؤید هم تس را بذیل لغات عرب نگاشت و بذیل لغات فرس بر ذکر معنی سوم قانع - گویا این را بعضی سوم هم لغت فارسی دانند صاحب نتهی الارب هم تس را نیاورد و این را بعضی سوم هم لغت فارسی زبان دانیم (اردو) (۱) طپانچه - بذکر (۲) گوز - بذکر (۳) پاد - تذکر (۴) تھوک - بذکر (۵) برار - بذکر (۶) گھه - نجاست -

تساچه بقول برهان در ملحقات بر وزن خفایه ننگ را گویند و می فرماید که بشین معنی هم

آمده صاحب مؤید هم ذکر این کرده مؤلف عرض کند که اگر لغت فرس است چنانچه صاحب مؤید
 بذیل لغات فرس آورده و همی نبود که دیگر محققین زبان دان و صاحب زبان این را ترک کنند
 مشتاق سندا استعمال باشیم لغات ترکی هم ازین ساکت صاحب محیط بر نهنگ گوید که اسم فارسی
 است و بعربی تساح و بهندی مگر و مگر چمبه - جوانی است دریائی - مزاج آن گرم در دوم
 و خشک در سوم - شدید الحار و گوشت آن غلیظ و ردی الکیوس و محرک باه و مضرت با
 و ارد (الخ) (اردو) نهنگ - بقول آصفیه - فارسی - اسم مذکر - مگر چمبه - ناکو - گهریال -
 شیر دریا - شیر آبی -

تساح بقول لمحات برهان (۱۱) بمعنی تغافل و اغماض و چشم پوشی و (۲۱) بمعنی ملائمت و نرمی
 بیاس خاطر کسی - مؤلف عرض کند که تساح لغت عرب است بقول اند بمعنی آسان گرفتن -
 فارسیان بمعنی حاصل بالمصدرش استعمال این کرده اند و بمعنی دوم اگر سندا استعمال بدست آید
 توانیم عرض کرد که مفهرس باشد (اردو) (۱) تساح - مذکر - تغافل - اغماض - سهل انگاری
 ۲، ملائمت - نرمی - مؤنث -

تسبیح بقول بهار (۱۱) بپاکی یا کردن خدا را و (۲۱) بمعنی سبوح - مجاز است می فرماید که
 بالقط او یخنت - بچیدن و بالقط فرمودن و کردن بختی اشتغال به تسبیح فرمودن و بالقط گردانیدن
 و گستن و گستن مستعمل مؤلف عرض کند که لغت عرب است بالفتح و کسر موحده بمعنی اول
 عربی است چنانکه صاحب منتخب آورده فارسیان استعمال این بمعنی حاصل بالمصدر کنند و
 بمعنی دوم مفهرس باشد که فارسیان بدین معنی استعمالش کرده اند که در لمحات این می آید ظهوی

(۵) غلطش اشک ہم تبیحی است (پیش آم ہند زنا راست) (ارو) تبیح بقول آصفی
عربی مؤنث (۱) سبحان اللہ کہنا (۲) سودا فون کی مالا سجمہ۔

تبیح اوچکن استعمال۔ صاحب آصفی کہ گریہ ام و راستین تبیح چشم بلبل است کہ
این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ تا گدا میں شاخ گل را دست بردامن زوم
سند استعمال پیش نکرد و ظاہر یعنی داشتن تبیح کوینہ خان آرزو در چراغ ہدایت ہم این را
در دست باشد (ارو) تبیح لکائے رہنا۔ آورده مؤلف عرض کند کہ مرکب تو معنی
یعنی تبیح ہاتھ میں رکھنا اس طرح کہ لنگی ہوئی و این تبیحی کہ اکثر از کربلای معلیٰ ہی آورند کہ

تبیح بچیدن اسد را اصطلاحی۔ صاحب دروانہ ہای سیاہ عقیق البحار میخہای بارکیہ
آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف نقرہ کنند۔ نشان سپیدش دروانہ سیاہ خوشنا
عرض کند کہ گرفتن تبیح درست است (سعدی) باشد (ارو) وہ تبیح جس کے سیاہ دانہ
شیرازی (۵) روی طبع از خلق بیچ امر مردی میں سفید نقلے ہون جو میخہاے نقرہ سے قائم
و تبیح ہزار دانہ بردست پیچ (ارو) کرتے ہیں۔ مؤنث۔

تبیح ہاتھ میں رکھنا۔ استعمال۔ صاحب آصفی
تبیح چشم بلبل اصطلاح۔ بقول بہار و ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض
بحر و اند سجمہ کہ عہرہ ہای آن خالہای گر و غیر کند کہ معنی حقیقی است یعنی عطا کردن تبیح (جگر)
رنگ خود داشته باشد۔ نزدیک ہم مانند جاکھا (اصغہانی ۵) بر چراغ سعد اکبر کش مشتری است
چشم بلبل کہ قسمی از پارچہ است (محسن تاثیر ۵) نام کو داد از پی بشارت تبیح و طلیسان کو

<p>بود که اگر تسبیح می فرمود که ز نام می آورد و که -</p>	<p>توشه نه ورتی پوز نام بریدنی منور است که</p>
<p>مؤلف عرض کند که معنی آن استعمال تسبیح</p>	<p>(ار دو) تسبیح بخانا -</p>
<p>تسبیح کردن است (ار دو) تسبیح پھیرنا -</p>	<p>تسبیح شکستن استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>تسبیح کر بلائی اصطلاح - بهار گوید که سبجه</p>	<p>فکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض</p>
<p>کند که خراب کردن و پاره پاره کردن سبجه که از خاک کر بلا سازند (محمقل سلیم ۵) و در</p>	<p>باشد (جیب اصفهانی ۵) سبج خراب</p>
<p>کوی بی وفایان دانی شریک من چیست که چون</p>	<p>گردم و میخانه ساختم تسبیح را شکستم و پیمان</p>
<p>پیش اهل کوفه تسبیح کر بلائی که مؤلف عرض کند</p>	<p>ساختم که (ار دو) تسبیح توڑنا ضائع کرنا - که معنی منسوب به کر بلاست و موافق قیاس -</p>
<p>تسبیح شمار اصطلاح - بقول بهار و بحر</p>	<p>(ار دو) خاک کر بلا معنی سبج هوی تسبیح</p>
<p>تسبیح کردن استعمال - صاحب آصفی</p>	<p>تسبیح زاهد مؤلف عرض کند که اسم</p>
<p>گوید که اشتغال به تسبیح کردن است مؤلف</p>	<p>عقل ترکیبی است یعنی شمار کننده وانه های</p>
<p>تسبیح زاهد است (صائب ۵) غافل مشوا عرض کند که موافق قیاس (زالامی خوانساری ۵)</p>	<p>حلقه تسبیح شماران که زبان دام میزدیش که از</p>
<p>بود رنده مؤذن در خرابات که تسبیح گریه</p>	<p>در مناجات که خفنی مباد که در سند بالا مصدر</p>
<p>وانه گذارند که (ار دو) زاهد -</p>	<p>تسبیح فرمودن استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>گوید که اشتغال به تسبیح فرمودن است (حافظ کلینیم ۵) و کیو تسبیح فرمودن -</p>	<p>کندن است نه کردن و ماتعریف هر کس تسبیح</p>
<p>تسبیح کسی گفتن استعمال - صاحب آصفی</p>	<p>(۵) ستر غشش جانان طریق لطف و احسان</p>

ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عن تسبیح گشتن استعمال - صاحب آصفی
 کند که عبادت او کردن و بندگی نمودن ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عن
 است (خواجوی کرمانی) توحید تو کند که معنی تسبیح گشتن است که گذشت
 خواند بسو مرغ سحر خواند تسبیح تو گوید چنین (سلمان مادی) مقلب را شکسته و پیمانه ختم
 بلبل شیدا ای مخفی مباد که سند بالا متعلق تسبیح را گسته و زنا کرده ایم و مخفی مباد
 به مصدر گوئیدن است نه گفتن و تعریف که لازم و متعدی هر دو آمده (اردو) و
 هر کی بجایش می آید (اردو) تسبیح پنهان تسبیح گشتن -
 بیه دکن کافا و ره ہے صاحب آصفیه تسبیح گشتن استعمال - صاحب آصفی
 تسبیح پھیرنا لکھا ہے اس مصدر فارسی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عن
 کھا نتیجہ کسی کی عبادت کرنا - کند که مرادف مصدر گذشته (صائب) (صائب)
 تسبیح گردانیدن استعمال - صاحب سعد عقدہ زیند خشک بکارم فکندہ بود و ذکرش
 آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عن بخیر باد که تسبیح من گنخت و (اردو) تسبیح
 عرض کند که معنی استعمال تسبیح کردن و خواندن ٹوٹ جانا - تسبیح توڑنا -
 اسمای پاک بر تسبیح (صائب) منہ تسبیح گشتن استعمال - صاحب آصفی فکر
 ز نہار دل بر جہلت صد سالہ دنیا کو کہ آخر این کرده از معنی ساکت مؤلف عن کند
 می شود و چند آنکه یک تسبیح گردانی و (اردو) کہ همان تسبیح کسی گفتن است که بجایش گذشت
 تسبیح پھیرنا بقول آصفیہ مالاجینا - و سند خواجوی کرمانی کہ مہدر انجا مذکور شد

سندین است و بس (اردو) گھیر تسبیح کسی گفتن -

تسبیح | بقول برہان و جامع و اندلضم اول و سکون ثانی و فوقانی بہ تحتانی رسیدہ بمعنی تو بودی و توئی یعنی دیگرے بغیر از تو نہ بودہ و نیست صاحب جامع گوید کہ این مخفف تو است یعنی تو بودی و توئی مؤلف عرض کند کہ از قبیل دیدستی و شنیدستی موافق قیاس (اردو) تو ہی ہے -

تسخیر | بقول برہان باخای نقطہ دار بر وزن لشکر بمعنی مسخرگی و تسخیر گویند کہ عربی است صاحب مؤید این را بذیل لغات عرب نہ نوشتہ بذیل لغات فارسی گوید کہ فارسیان این را بدین معنی استعمال کردہ اند و صاحب اند این را ترک کرد و صاحب منتخب کہ محقق لغات عرب است این را بشہید خای معجزہ مصدر عربی گوید و بمعنی رام کردن و بی فرد کا فرمودن مؤلف عرض کند کہ دیگر ہمہ محققین فارسی زبان این را ترک کردہ اند اگر سنا استعمال پیش شود ما این را منقرض دانیم (اردو) مسخرگی - مؤنث تسخیر ظرافت -

تسخیر | بقول بہار رام کردن و بی فرد کا گرفتن مؤلف عرض کند کہ بقول منتخب بالفتح و کسر خای عجم لغت عرب یہمین معنی است فارسیان بمعنی حاصل بالمصدر یا بمصدر فارسی استعمال این کردہ اند کہ در ملحقات می آید (ظہوری ۵) خوابان عجب کہ خیل ما را دہند شان بہ تسخیر ملک دل بہ تطاول حوالہ است بہ (اردو) تسخیر | بقول آصفیہ - عربی - اسم مؤنث تابع کرنا فرمان بردار بنانا - محاصرہ کرنا - گھیرنا قابو میں لانا - کسی کے دل کو اپنے جانب مائل کرنا -

<p>تسخیر ساختن استعمال - صاحب آصفی تسخیر کردن ذکر این کرده از معنی ساکت که بمعنی مطیع کردن است (خزین ۵) کند کردن باشد و قبضه خود آوردن (جوشی جذبه هر ذره ام تسخیر می سازد و جهان گیر بافتی ۵) بیک جمله که فرمود آن جهانگیر و در مخ تجلی گاه ولد راست پنداری پانحنی مباد که را فرمود تسخیر (کلیم مبدانی ۵) باین دماغ که از سند بالا متعلق به مصدر سازیدن است که سایه احتساب کفم پدیه لائق است که تسخیر آفتاب بجایش می آید و مرادف ساختن (اردو) پانحنی مباد که سند بالا متعلق بمصدر رگدن است تسخیر کرنا مطیع کرنا - بجایش می آید مرادف کردن (اردو) تسخیر کرنا -</p>	<p>تسخیر فرمودن استعمال - صاحب آصفی تسخیر کرنا - این قبضه مین لانا -</p>
--	---

تسکت بقول برهان و جامع و جهانگیری و ناصری بضم اول و فتح ثالث که سین دیگر بر وزن اورک گیاهی است و دوائی که آن را عبری بنفش الکلاب خوانند خان آرزو در سراج گوید که آتش سگ هم باین معنی صاحب رشیدی این را بکاف فارسی نوشته گوید که این را شاهبانت نیز گویند صاحب محیط ذکر این کرده و بر بنفش الکلاب گوید که همان شاهباج است و بر شاهباج می فرماید که آن را شاک و فابانگ و شاهبانگ نیز گویند که معربش شاهباج و ساباج و شاهباج است و عبری قسوة الکلاب و ریحان الشیطان و بغاری جوان لیسرغم و شیرازی آتش سگ و بغاری بنفشه سگ و بغاری قدیم جوز و سپرم نامند گرم و خشک در دوم و مشابه قیوم در قوت - جهت صرع و مغ سیلان از آب و بان خصوصاً اطفال را

و تحمیل ریا حشک انسان و زخمها نافع و بدل آن در صنعت صرع و غیره مرزنجوش مؤلف عرض
 کند که ما اتفاق داریم بارشیدی که این بکاف فارسی است و مرکب است از تنس و سگ -
 سگ بمعنی اوست و تنس بمعنی آب و هنر گذشت گویند که چون سگ این را خورد آب و هنر او
 کم شود و الله اعلم ما بر (آتش سگ) هم اشاره این کرده ایم (ار ۹۰) و کیمه آتش سگ -
 تسعیر بقول بهار بعین جمله نرخ نهادن و فارسیان بمعنی (۱) نرخ استعمال کنند (شفیع اثر
 ۷) اگر زیاران می شود تسعیر نازل از چه رو پوشد ترا شکم حسن گندم گون جانان قیمتی به خان
 آرزو در چراغ و ذکر این بند شعر بالا کرده (نظوری ۷) هیچ در کشت و فالتو قیر نیست به
 ربع اگر باشد که تسعیر نیست به مؤلف عرض کند که در عربی زبان بقول منتخب بالفتح بمعنی نرخ
 نهادن و آتش افروختن است بخمال (۲۱) فارسیان استعمال این بمعنی کم قیمتی و ارزانی نرخ هم
 کرده اند و همین معنی از کلام نظوری هم پیدای می شود (ار ۹۰) (۱) نرخ - مذکر (۲) نرخ کی ارزانی
 کم قیمتی - مؤنث -

تسکین بقول صاحب رهنما بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار بمعنی صحرای پراز درختان -
 مؤلف عرض کند که فارسی جدید و متحقق نشد که ماخذ این از کدام زبان است - اسم جامد
 فارسی معاصرین عجم دانیم و این قدر متحقق که لغت تازی نیست یکی از معاصرین عجم این را با کسر گزید
 (ار ۹۰) جهازی - بقول آصفیه - هندی - اسم مؤنث - بن جنگل - خار دارد و ختون کی جنگه -
 تسکین بقول بهار آرام دادن می فرماید که بالفظ دادن و کردن مستعمل مؤلف عرض کند
 که لغت عرب است بالفتح و کسر کاف عربی و بقول منتخب بمعنی آرام دادن فارسیان بمعنی سکون

و آرام استعمال این با مصداق و خود کند که در طحقات می آید (ظهوری ۵) در عشق مزاج من و گردش
 و تسکین و لم به اضطراب است و (ار ۱۰۰) تسکین بقول آصفیه عربی. اسم مؤنث تسکینی
 آرام. الطمینان.

تسکین بخشیدن استعمال - صاحب آصفی تسکین چیدن | مصدر اصطلاحی - بمعنی تسکین
 و گزاین کرده از معنی ساکت مؤلف عرض حاصل کردن مؤلف عرض کند که موافق قیاس
 کند که بمعنی تسلی دادن و الطمینان بخشیدن - است (ظهوری ۵) نذار و ظهوری چرا اضطرابها
 (شاپور طهرانی ۵) آرزوی وصل به اضطراب که در خاطرش وصل تسکین نه چیدند و (ار ۱۰۰)
 دل خوش است و گرچه تسکینی نه بخش جان غم تسکین حاصل کرنا -
 فرسوده را و (ار ۱۰۰) تسکین عطا کرنا تسلی تسکین خواستن | استعمال - صاحب آصفی
 و گزاین کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند
 وینا - الطمینان بخشنا -

تسکین بودن استعمال - صاحب آصفی که راحت و آرام طلب کردن است (محتشم
 و گزاین کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کاشی ۵) خواستم تسکین سپید آشت کردی
 که سکون و آرام و راحت بودن است (خسرو مراد) ای قرار جان و دل با بمقراران این کنند
 (ایاب چه بود مشب و مهان من که بود و (ار ۱۰۰) تسکین چامنا -

تسکین جان بی سرو سامان من که بود و مخفی مباد تسکین دادن | استعمال - صاحب آصفی
 که سبب بالابکار آصفی نمی خورد و سخن فہمی محققینند و گزاین کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
 ترا خوب معلوم شد (ار ۱۰۰) تسکین مونا - کند که الطمینان قلب و راحت و آرام عطا کردن

(شاپور طهرانی) بجان آمد و لم زین ناله های ناله سر کن همه جا خانه فریاد رس است
بی اثر امشب و اجل کوتا که تسکینم دهد بی در و سر (ار و و) مقام تسکین بگذرد.

امشب و محفی مباد که سند بالا متعلق به تسکین و تسکین کردن استعمال - صاحب آصفی
است و دمیدن مراد وادون که صراحتش یکی و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
خودش می آید (ار و و) تسکین دنیا راحت کند که تسکین داون است (صائب)
و آرام عطا کرنا - غیر از بی تابی مازوی تهران کرده و صاحب

تسکین شدن استعمال - صاحب آصفی تسکین دل زار توان کرد و (ار و و)
و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند و لا سادینا بقول آصفی تسکین دنیا تسکینی
که راحت و آرام حاصل شدن است (خبر دنیا طاعت کشنا -

(ار و و) دروغی است قاصد از زبان یار و می جو تسکین گرفتن استعمال - صاحب آصفی
و که تسکین دل پرا خطراب از وی شود و مارا و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
محفی مباد که سند بالا متعلق به تسکین شود و تسکین حاصل کردن است (حیدر

که بجای خودش می آید (ار و و) تسکین مونا کاشی (آزارش غم بیدل نالان آخر و
تسکین کرده اصطلاح - بقول بهار و اندازیر و زبر نیافت تسکین گرفت و (ار و و)
از عالم تجلی کرده مؤلف عرض کند که مقامی تسکین پانا -

که از آن تسکین حاصل شود (میرزا رضی و تسکین یافتن استعمال - صاحب آصفی
(کعبه تسکین کرده و ویر تسکینی گاه است و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض

کند که مرادف مصدر گذشته (شهیدی قتی) - یا مخفی مباد که یا بیدن مرادف یافتن است
 (۵) چه شد یا زب که اشب در دمن تسکین که بجای خودش می آید و سندا بالامتعلق از و
 نمی یابد یزبی تابی سرم می گردد و بالین نمی (ار و و) تسکین یانا -

(الف) تسلیا بهار بزرگ (ب) گوید که دلخوشی یافتن و خوش عیش شدن و بذلی آن
 (ب) تسلی (الف) را آورده می فرماید که فارسیان استعمال الف بهم کرده اند
 (سجرا کاشی ۵) گرز آنکه در پیخسته مطلب یا اقبال توام دید تسلیا به بشینم و بر مراد خاطر
 یا آموده ز قیل و قال دنیا بومی فرماید که یعنی دلخوش و خوش عیش مجاز است و بالفظ اول
 و داشتن و شدن و کردن مستقل مؤلف عرض کند که ب لغت عرب است بفتح تین و
 تشدید لام کسور و بقول منتخب یعنی غرض شدن فارسیان یعنی دلاسا و تسکین استعمالش
 گفته و الف مفترس است و استعمال این با مصداق فارسی در ملحقات می آید (نظوری ۵)
 ز موجهای خبر گوش تشنه گردد که اگر برای تسلیش چشم ترنیرد که (ار و و) (الف و ب)
 تسلی - بقول آصفیه عربی - اسم مؤنث - و کمیوت سکین -

تسلی آمدن استعمال - صاحب آصفی ذکر هند ترا و چیزی نیست معاصرین عجم البته بر زبان
 این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که دارند (ار و و) تسلی هونا -
 حاصل شدن سکین است (آرزوی کبریا و) تسلی بخش شدن استعمال - حسب
 (۵) ز خط تسلی این جان بقرار آید یا چو نامه (۲) تسلی بخشیدن آصفی ذکر ب
 که زیاری بسوی پدر آید یا مخفی مباد که سندا از و کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که

از رندش الف پیدا است و هر دو در استعمال	تسلی بودن استعمال - صاحب آصفی ذکر
است بمعنی و لاسا دادن (شاپور طهرانی ۷)	این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که
دل و وقت مؤذن خوش که در شیهای بیداری	معنی تسکین بودن است (نقی کمره ۷) و
پس تسلی بخش دل از غم میاید شود مارا پد مؤلف	بوسل تسلی نبوز آنکه تمام پد گل وصال ترا بگو
عرض کند که سدر شاپور متعلق به صدر شود	از جدائی بود پد (قاسم گونا بادی سخ)
است که بجایش می آید (ار و و) (۱۱ تسلی	رومند دل راتسلی بود پد (ار و و)
بخش مونا ۲ تسلی بخشنا -	تسلی مونا -

تسلیخ اقبال برهان و جامع بالام برون زرنیج ستجاده و جاننا را گویند می فرمایند که بنا
معنی باشین نقطه دار هم آمده صاحب سروری می فرماید که بعد از بسین مهله لام بوزن تسلیخ نه
باشد (کذا فی المویده) (شمس فخری ۷) زبیم محتسب قهر او نهند زهره پد بجای چنگ و دشت
جام مصحف و تسلیخ پد صاحب ناصری بذر معنی بالا گوید که این لغت چون غیر مشهور است در
اشعار بنا سبت تشبیه تسلیخ خوانده اند و مرکز لام را با تصور کرده اند شمس فخری اسپهانی و لغت
خود که معیار جمالی نام دارد با تسلیخ و زرنیج قافیه کرده علی ای حال تسلیخ در اشعار خواجه نیز
اصح و احسن است از تسلیخ (۷) ترسم که روز خیر همان برغان رود پد تسلیخ شیخ و خرقة
رند شراب خوار پد مؤلف عرض کند که صاحب اندلس رحلت گوید که این لغت فارسی است
و با اعتبار جامع و ناصری این را اسم جاد تسلیخ می آید (ار و و) جاننا ز بنوشت -
تسلی دادن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند

<p>(شانی مشهدی) بده ساقی زونبال هم امشب می که میدانم بختی سازه خاطر جام پی در پی شود ما را بختی مباد که از سندان مصدر رشتی ساز شدن پیدا است نه تسلی ساختن تسلی دینا - (ارو) تسلی دینا -</p>	<p>بمعنی تسکین دادن و دلاسا کردن است (حاجی) اسمعیل بخی (ب) برغم من کند با کسی گرمی و خود را بختی داده می گویم که استغنائی داند تسلی دینا - (ارو) تسلی دینا -</p>
<p>تسلی ساز شدن استعمال - صاحب تسلی ساز شدن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی تسلی دادن است و سندان از شانی مشهدی بر (تسلی ساختن) مذکور و این مرادف آنست - موافق قیاس مخفی مباد که در سندان کور استعمال مصدر (تسلی ساز شود) است عیبی ندارد و شود اصل است و شدن مخفف آن (ارو) و کمی تسلی ساختن و تسلی دادن -</p>	<p>تسلی داشتن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی مطمئن بودن و تسکین داشتن است (اسیر هرستانی) هرگز آهوی نگاه تو نشد اسیر بجز دل خود را بچپ صیاد تسلی دارد و بختی مباد که سندان با استعلق به مصدر داریدن است و متعریفش بجایش می آید که مرادف داشتن باشد (ارو) تسلی رکضا - دکن مین مستعمل ہے جیسے تم تسلی رکھو کوئی بات تمھاری رے کے خلاف نہ ہوگی یہ الطیفان رکھا مطمئن رہنا تسلی ساختن استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>تسلی ساختن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی حاصل شدن تسکین لازم تسلی دادن</p>	<p>تسلی ساختن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که مرادف تسلی کردن و تسکین دادن است</p>

و که دن است (ندیم اصفهانی) شود ز من از این و آن گذشت (ارود) تسلی
 گریه غلام تسلی مظلوم بجز خدا رگوار است از یاد و گمنا -
 آهمن تاب (طالب آملی) مگر نسیم چمن تسلی گردن استعمال - صاحب اصفی
 همه آور و رنی بوشام شوق تسلی بجز این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند
 بوشود بوشام مؤلف عرض کند که در هر دو سند که معنی تسلی وادون و ساختن است (محسن شیرازی)
 استعمال (تسلی شودن) است و شودن (س) و رقص دل را به نو میدی تسلی کرده ام
 مصدریست که شدن مخفف آن باشد و تسلی (س) می گریه بر شام می خورد و جان میدهم (ارود) تسلی دینا -
 تسلی طلبیدن استعمال - صاحب اصفی تسلی گاه اصطلاح - بقول بهار از عالم
 ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض تجلی گاه چنانچه در تسکین که گذشت مؤلف
 کند که معنی تسکین خواستن است (اسیری قلمی) عرض کند که معنی مقام تسلی است و سند این
 (س) عشق است تسلی طلب ارند دل یعقوب بجز تسکین گاه اندک و موافق قیاس است -
 از پیرین یوسف گمان نکشاید (ارود) تسلی (ارود) مقام تسلی - بیکهوتسکین گاه - مذکر
 تسلی فرودن استعمال - صاحب اصفی تسلی گردیدن استعمال - صاحب اصفی
 ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
 کند که معنی حقیقی است (صائب) پیغام کند که مراد تسلی شدن است (صائب) (س)
 بوسه نیست تسلی قزاقی من بجز زیرا که اشتیاق همیشه صبح اسیدش ز خاک می روید بجز زخمر که

تسلی بہ استخوان گردید (ارودو) و کھیتسلی شدن۔	
تسلیم بقول بہار گردون نہادون و سلام گردون و سپردن چنانچہ گویند فلانی جان بچی تسلیم کرد و مؤلف عرض کند کہ صاحب منتخب این را آورده لغت عرب است بالفتح و کسر لام فایران استعمال این بمعنی حاصل بالمصدر با مصداق خود می کنند کہ در مطقات می آید (ارودو) تسلیم بقول آصفیہ۔ راضی برضا ہونا۔ ماننا۔ سلام کرنا۔ بندگان آداب مؤلف عرض کرتا ہے بمعنی حاصل بالمصدر۔ رضامندی۔ اطاعت۔ موثقت۔	تسلیم بقول بہار گردون نہادون و سلام گردون و سپردن چنانچہ گویند فلانی جان بچی تسلیم کرد و مؤلف عرض کند کہ صاحب منتخب این را آورده لغت عرب است بالفتح و کسر لام فایران استعمال این بمعنی حاصل بالمصدر با مصداق خود می کنند کہ در مطقات می آید (ارودو) تسلیم بقول آصفیہ۔ راضی برضا ہونا۔ ماننا۔ سلام کرنا۔ بندگان آداب مؤلف عرض کرتا ہے بمعنی حاصل بالمصدر۔ رضامندی۔ اطاعت۔ موثقت۔
تسلیم شدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی راضی برما شدن (صائب ۷) (ظہوری ۷) زد و در می ہند انگشت بر زمین چون شدی تسلیم ہر کام نہنگی ساحلی است کہ خورشید با چوپیش را می میر تو می کند تسلیم چ آونچتن در دامن ساحل چرا کہ (ارودو) راضی (ارودو) تسلیم کرنا۔ ماننا قبول کرنا یا اطاعت برضا ہونا۔	تسلیم نمودن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ مرادف تسلیم گردن است و سپردن ہم قبول گردن و اطاعت گردن و سلم دانستن بر سبیل مجاز (عالی شیرازی شتر) صد ہزار تو است (عرفی ۷) برہان و ہر سور غتاب تو می نقد تسلیم خرینہ داران می نمایم یا مؤلف گذشت کہ تسلیم در ثبوت خلا کرد و روزگار کہ عرض کند کہ در سند بالا استعمال مصدر (فائید)

است که بجایش می آید و آن مرادف نمودن باشد	تسلی یافتن استعمال صاحب آصفی ذکر شده
(ار و و) و کمیو تسلیم کرنا - سپرد کرنا -	کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بعضی
تسلی نمودن استعمال - صاحب آصفی ذکر	تسکین یافتن است و سکون و دل جمعی حاصل
این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که	کردن (عالی شیرازی - نشر) باین لغت البدل تسلی
مرادف تسلی کردن است (عالی شیرازی - نشر)	نمغنی مباد که درین سند استعمال مصدر یابیدن است
سپرد و فروختی را تسلی نموده مراجعت فرمود (ار و و)	نیافتن و تعریف هر دو بجایش می آید (ار و و)
و کمیو تسلی کردن -	تسلی پانا تسلی حاصل کرنا -

تسمه بقول برهان و جامع بفتح اول بروزن کسمه (۱) چرم و دوال چرمی باشد و (۲) موی شانه کرده بالای پیشانی نیزه صاحب سروری این را مرادف تاسمه گوید که بهمین معانی بجایش گذشت - صاحب فذائی که یکی از علمای معاصر عجم بودی فرماید که (۳) بارکیه البیت از چرم که شال واپسین خانه تیمور گناهنگاران را بدان خفه می کرده اند - خان آرزو در سراج گوید که مخفف تاسمه زله بردارش بهار می نگار که چرم خام ورشته های دراز چرم و پوست و موی شانه کرده برافراز پیشانی مؤلف عرض کند که بابت تاسمه اشاره این کرده ایم که این اصل است و آن مزید علی این (ار و و) (۱) و (۲) و کمیو تاسمه (۳) چرمی تازیانه - نگر -

(الف) تسمه باز اصطلاح بقول بهار	قمار بازی گوید که مردم در آن بسیار فریب
(ب) تسمه بازی عجم کنایه از دغا باز	خورد و می فرماید که ظاهر دوال بازی بهمین است
و فریب دهنده و هم اوب را بعضی و غلی از (طاطغراس)	تسمه بازی نیست چون ترانج

در بازار دهر بوزین اسپی چون بسازد کم زیاده می زند چنانکه بعضی از فقرای زنند و آواز تازیانه
 خراست و صاحب بحر نسبت بباتفاق بر می آید گویا فریب و دغامی و بد معنی تاشان
 گوید که دغلی و دغابازی - و ارسته هم ذکر ب - از آوازش باوری کنند که تازیانه بر جسمش
 کرده و خان آرزو در چراغ هدایت هم ب را کار می کند و ضرب می رساند و لیکن تحقیقت
 آورده مؤلف عرض کن که الف اسم فاعل چنان نیست ضربی بر جسم نمی رسد از همین عمل
 ترکیبی است و ب زیادت یای مصدری بر سبیل مجاز معنی فریب و دغل مستعمل
 و ظاهر همین قدر معلوم می شود که کسی که ارسته شد (ار ۹۹) الف - دغابازی فریب (ب)
 بازی می کند معنی تازیانه تسمه بر جسم خود پیالی و دغابازی - مؤث - فریب - مذکر -

تسمیه بقول بول چال بگواله معاصرین عجم یعنی تقرر مؤلف عرض کند که لغت عربی زبان
 است بالغ و که میم و فتح تحتانی و بقول فتوح یعنی نام کردن - فارسیان معاصر عجمی نیست
 که معنی تقرر بر سبیل تفریس استعمال این کرده باشند و اما از زبان معاصرین عجم استعمال این شنیده
 و در تالیفات زمانه حال استعمال این ندیدیم - صاحبان روزنامه و رهنما هم ذکر این کرده
 (ار ۷۰) تقرر - بقول آصفیه - عربی - اسم مذکر - تعیین - قیام -

تس نفسی از علاج بقول بهار و وارسته (۱) امیر زده گوئی (طغرا و رجو بولچی فقره) بدست
 سده کون که ای بر تس نفسی نشسته صاحب بحر مذکر معنی اول گوید که (۲) بالضم گوزنی صدا
 مقابل ضراط و (۳) یعنی آب و بان مؤلف عرض کند که مجر و تس بهین معنی دوم و سوم یکجا
 گذشت و سندش هم را بنماذ کور و اما آن را اسم جاد فارسی زبان گفته ایم و رینجا بهین قدر

کافی است کہ مرکب است با نفسی بیای مصدری یعنی اول و معنی دوم و سوم بدون سدا استعمال
تسلیم نکیم (اردو) (۱) ہرزہ گوئی۔ ٹوٹ (۲) گوز۔ نذر (۳) تھوک۔ نذرگر۔
تسو بقول برہان و جہانگیری و سروری بفتح اول و ثانی بواکشیہ مقدار وزن چار خوباں
و یک حصہ از بست و چار حصہ شبانہ روز کہ عبارت از یک ساعت بود و یک حصہ از بست و
چار حصہ چوب گز استوان خیاط و همچنین یک حصہ از بست و چار حصہ سیر است استوان
بقال را و عرب آن طسوج (کمال اسمعیل ۷) با کف و پاش توہر دم رنگ پو ابو زمر
بر رخ و ریافتو پو گر چہ مراہست بہ خوار فضل پو نیست زو انکانہ مرا یک تسو صاحب
جامع ہم ذکر این کردہ۔ صاحب ناصری بذکر معانی بالا گوید کہ صاحب رشیدی نمشتکہ باین معنی
در ہند مستعمل است و حق با و است خان آرزو در سراج ہنر بان رشیدی مؤلف عرض
کند کہ اسم جامد فارسی زبان است و باعتبار صاحب جامع کہ محقق اہل زبان است این را
معتبر دانیم و در ہند استعمال این محض برای بست و چارمی حصہ گز است صاحب منتخب طسوج
را بفتح و تشدید سین ربع دانگ گفتہ کہ مقدار دو وجبہ باشد (اردو) تسو بقول آصفیہ
ہندی۔ اسم نذر گز کا چوبیسواں حصہ۔ سوانح۔ مؤلف عرض کرتا ہے کہ یہ فارسی زبان
کا لغت ہے اور وقت اور گز اور وزن کے چوبیسویں حصہ کو کہتے ہیں۔

فوقانی باسین مجملہ

تس بقول بہار بالضم یعنی (۱) تو اور را مخفف (تواش) مرکب از لفظ تو ب صیغہ خطاب
و شین (میر خسرو ۷) اگر در عدم رفتہ باشد فقیری پو امیدتش از نیمہ راہ خواند پو صاحب

برهان این را بفتح اول و سکون ثانی (۲۱) بمعنی آتش گوید که عربان نار خوانند و (۳۱) تیشنه نبرگی
 که بدان و رخت شگافند و (۴۱) تیشنه دور و دگران را نیز گفته اند و (۵۱) بضم اول حرارت و
 اضطراب که بسبب غم و اندوه عظیم در دل کسی پدید آید و کسبر اول (۶۱) عطش و تشنگی و (۷۱)
 شپش و آن جانور کی باشد خود بخوار که بیشتر در سترهای و کوکناری بهم رسد صاحب جامع فی ثاب
 که بمعنی دوم مخفف آتش است و ذکر معنی سوم هم کرده و بمعنی پنجم را هم آورده و بمعنی ششم و
 هفتم (مولوی معنوی ۵۱) موسی اندر درخت هم نش دید پسر ترمی شد آن درخت از نار و
 (حکیم سوزنی ۵۱) ای سوزنی بسوزن توحید چرب کن پکان سوزنی که از تو تیرها کنندش و
 (پوربهای جامی ۵۱) روز باشد که بنده می آید و بر در و رهنید و چاوش و این از عدل
 تو زمانه چنان که که نیاید ضرر از آتشش و صاحب جهانگیری معنی اول و چهارم را گذاشت و
 سروری ذکر معنی دوم و سوم و پنجم و ششم و هفتم کرده گوید که لایه کلمه باشد که در وقتیکه اراده
 استادن ستور کنند می گویند (عمید لویی ۵۱) بر میان بانگ تازیانه تو و در سوار انگنی همه نش
 و صاحب ماضی معنی دوم تا هفتم را آورده صاحب رشیدی همربانش خان آرزو در سر
 بذکر معنی دوم تا پنجم می فرماید که در کلام پوربهاش را بمعنی حرارت گرفتن شعر را از فصاحت
 و بلاغت افکندن است چنانکه ذائقه اهل سخن دلالت دارد و مناسبت بمعنی خس و خاشاک ضعیف
 است اگر چه در کتب معتبره لغت بدین معنی نظر ننیده لیکن در هندوستان بضم اول و سین
 مهله آمده و تبدیل سین مهله به شین شائع است و بذکر معنی ششم و هفتم می فرماید که بدین معنی
 در هندی بدین مهله است پس از عالم توافق باشد و در نیست که تشنه مرکب باشد از آتش

بمعنی مذکور و لون کہ افادہ معنی صاحبی کند و ہای زائدہ از عالم خان و خانہ و بمعنی پیش مجاز است
 و طرفہ آنکہ صاحب برہان پیش را از روی تصحیف پیش خواندہ گوید کہ آن جانور کی است
 خوشخوار مؤلف عرض کند کہ بمعنی اول موافق قیاس و بمعنی دوم مخفف آتش و بمعنی سوم
 و چہارم اسم جامع فارسی زبان و بمعنی پنجم مخفف پیش بجذف بای فارسی و بمعنی ششم باین را منقش
 و انیم از عطش کہ عین جملہ را حذف کردہ طای حلی را بدل کردند یہ فوقانی و جادارد کہ این را ہم
 مخفف پیش بجذف بای فارسی دانیم کہ فارسیان بجاز بمعنی عطش استعمال کردہ اند و بمعنی ہفتم
 مخفف پیش کہ بمعنی پیش بجایش گذشت بجذف بای فارسی۔ صاحب برہان بیج تصحیف گذرد
 پیش و پیش ہر دو بمعنی واحد آمدہ و بمعنی ہشتم را باعتبار صاحب سرور زی تسلیم کنیم (۱) (۲) (۳)
 (۱) تو اسکو جیسے ۷ تو اسکو چھوڑوے (۲) دیکھو آتش کے پہلے معنی۔ آگ۔ بوٹ (۳)
 دیکھو تیر۔ (۴) بسوالا بقول آصفیہ۔ ہندی۔ اسم مذکر۔ ایک لکڑی چھیلنے کا اوزار جو بڑھئی کے
 پاس ہوتا ہے۔ تیشہ نجار (۵) دیکھو پیش کے پہلے معنی (۶) پیاس تیشگی بوٹ (۷) دیکھو پیش
 کے دوسرے معنی (۸) تیش وہ آواز جو گھوڑے کو کھڑا کرنے کے لئے اہل عجم کرتے ہیں۔ بوٹ۔
 (الف) تشبث اقول بہار چنگ و زردن و در آونختن در چیزی۔ صاحب آصفی ذکر۔
 (ب) تشبث زون کردہ از معنی ساکت (مخلص کاشی ۵) چوا شک بر فرہ چسیدہ
 بعد تشویش و کہ الغریق تشبث زند بکل حشیش و مؤلف عرض کند کہ الف لغت عرب است
 بفتح اول و دوم و موحذہ شد و مضموم۔ صاحب منتخب ذکر این کردہ فارسیان استعمال این
 با مصدر زون کردہ اند بمعنی چسیدن و در آونختن و دیگر بیج۔ مخفی مباد کہ سند بالا متعلق

بمصدر ز نیدن است که بیا ش می آید (اردو) (الف چشما کا حاصل بالمصدر (ب) لپنا
 تشبیه صاحب آصفی این را بگواله بهار مرادف تشبیه گوید مؤلف عرض کند که لغت عرب
 است لغتین و نم موخده شد و معنی مانند شدن که فارسیان استعمال این معنی حاصل بالمصدر
 با مصداق خود کنند که در ملحقات می آید این لازم است و تشبیه متعدی (اردو) و کمیو تشبیه
 تشبیه گردن استعمال - صاحب آصفی چنانکه در ملحقات می آید (اردو) تشبیه
 ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض بقول آصفیه عربی - اسم مؤنث بشارت
 کند که معنی مشابه شدن است (بدر چاچی) یک چیز کو دوسری چیز سے مثال دینا تشبیل
 رخ مریخ زبان سرخ است کو خورشید نور را آپ فرماتے ہیں کہ اس کی کئی قسمیں ہیں -
 تشبیه گردن استعمال - صاحب تشبیه گردن (اردو) تشبیه گردن استعمال - صاحب
 آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف مشابه ہونا -
 تشبیه بقول بهار مانند کردن چیزی را عرض کند که معنی تشبیه دادن است -
 بچیزی می فرماید کہ بالنظر کردن مستعمل مؤلف (اسیری لاهیجی) تا کرده ام بروی
 عرض کند که لغت عرب است بالفتح و کسر و مؤلف تشبیه ماه و خورشید دارم زروے
 صاحب منتخب ذکر این کرده - فارسیان استعمال تو ہمہ دم انفعال ہا کا (اردو) -
 این معنی حاصل بالمصدر با مصداق خود می کنند تشبیه دینا -

لشت بقول برہان در ملحقات بروزن دشت (۱) معروف است کہ لکن باشد
 و و عربی لشت باطامی عطی خوانند و ۲۱ ہکری را نیز گویند کہ لشت و آقا بہر ان ہنند

صاحب جامع بر معنی اول قانع صاحب رشیدی بذکر معنی اول می فرماید کہ معرب این طست
 طشت است صاحب سروری بصراحت معنی اول می گوید کہ طبقی دیوار بند است کہ دست
 در آن شویند (امیر خسرو) تشت طلب کرد و یکی تیغ نیز پاشت دگر کرد بر آن گنج ریز پد
 و می فرماید کہ در فرہنگ بمعنی لگن نیز آورده۔ خان آرزو در سراج بارشیدی متفق در یک
 معنی مؤلف عرض کند کہ تسامح صاحب سروری است کہ لگن را و رای طرف دست شوی خیا
 کرد معنی دوم را مجاز معنی اول دانیم و بدون سند استعمال تسلیمش نہ کنیم کہ محققین اہل زبان
 از آن ساکت اند (اردو) (۱) سیلاب چی۔ بقول آصفیہ۔ اردو۔ اسم مؤنث۔ لگن۔
 طشت۔ منہ دھونے کا برتن (ناسخ ۵) ماہ کامل تیرے منہ دھونے کی ہے سیلاب چی پد
 آفتاب اے ماہ تابان آفتاب ہو گیا پد (۱۲) وہ چو کی جس پر سیلاب چی رکھتے ہیں۔ مؤنث۔

<p>تشت آتش اصطلاح۔ بقول برہان و جامع و بحر و (ناصری در خاتمہ) و سراج و رشیدی کنایہ از خورشید مؤلف عرض کند کہ کنایہ ایست معروف و مرکب انسانی (اردو) و یکھو آفتاب کے پہلے معنی۔ تشت آتش لبر وارد مقولہ قبول بحر ای عذر می خواہد چہ در زمان قدیم کس کہ از و جرمی صادر می شد تشت پر از آتش (اردو) مجرم ہے۔</p>	<p>بر سر گرفته می استاد و این علامت بخروا کساہ است مؤلف عرض کند کہ معاصرین عجم بزرگان ندارند ولیکن در زمانہ سلف این طرز عمل را برای مجرم صحیح پندارند پس معنی این مقولہ ہمین قدر کہ مجرم است فارسیان سلف چون نسبت کسی استعمال این مقولہ می کردند معنی آن ہمین قدر بود کہ فلان کس مجرم است۔</p>
---	--

<p>تشت از بام افتادن اصطلاحی انگلند تشت مایک صاحبان بحر و اند همربانش.</p>	<p>تشت از بام افتادن اصطلاحی انگلند تشت مایک صاحبان بحر و اند همربانش.</p>
<p>مؤلف عرض کند که موافق قیاس است.</p>	<p>بقول برهان و جامع و رشیدی و سراج (۱۱) گفت از رسوا شدن صاحب بحر بیکر معنی اول می فرماید.</p>
<p>تشت از دامن چرخ افتادن اصطلاحی</p>	<p>که (۲) بر ملا شدن راز هم بهار بر معنی دوم قیاس</p>
<p>صاحب آصفی ذکر این کرده گوید</p>	<p>(سلیم لهرانی ۵) افتد ز بسکه تشت کسی نفس</p>
<p>که مرادف (تشت از بام افتادن) است معنی</p>	<p>از بام بحر و زمین چو سحر که طافس باز شد</p>
<p>دومش مؤلف عرض کند که موافق قیاس است</p>	<p>صاحب جهانگیری در ملحقات ذکر ماضی مطلق</p>
<p>(صائب ۵) تشت من چون آفتاب از دامن</p>	<p>معنی اولش کرده مؤلف عرض کند که معنی</p>
<p>چرخ او فتاد و ساده لوح آنکس که می خواهد</p>	<p>دوم اصل است و معنی اولی مجاز آن که از بطل</p>
<p>کندر سوا را بچو مخفی مباد که او فتاد و مزید علییه</p>	<p>شدن راز رسوائی می شود مخفی مباد که صاحب</p>
<p>افتاد است (اردو ۱۱) و دیگر تشت از بام</p>	<p>سروری در ملحقات ذکر (تشت از بام افتادن)</p>
<p>افتاد است (اردو ۱۱) و دیگر تشت از بام</p>	<p>کرده که او فتاد و مزید علییه افتاد است</p>
<p>تشت بلند اصطلاح بقول برهان و بحر</p>	<p>(اردو ۱۱) رسوا شود (۲) راز کا افتاد و بحر</p>
<p>و جامع و رشیدی و سراج و صاحبان جهانگیری</p>	<p>تشت از بام افتادن اصطلاحی</p>
<p>و ناصری در ملحقات (۱۱) کنایه از آسمان است</p>	<p>بهار گوید که متعدی مصدر گذشته یعنی فاش</p>
<p>و (۲) از آفتاب هم مؤلف عرض کند که قیاس</p>	<p>کردن راز (محمد قلی سلیم ۵) رسوائی کوی</p>
<p>و معنی اول را با اعتبار</p>	<p>عشق چو خورشید محشریم با از بام آسمان فلک</p>

<p>محققین اهل زبان بر سبیل مجاز تسلیم کنیم (اردو) قدرت کنند باز پاتن در دبدو طامی ملاک مفری (۱) دیکھو آسمان - مذکر (۲) دیکھو آفتاب کے دو سر (شرف شفرودہ ۵۳) شاید کہ تشت وار سریش سنے - مذکر - شود خضر کو زیر اک تشت خانہ او چرخ اخضر است</p>	<p>تشت خان اصطلاح - بقول ناصری معنی (۱) امیر خسرو ۵۴) در جمع ہرزہ گویان ارگفت خانی کہ بران طعام و نان نہند مؤلف عرض بد چہ عیب ہو شرمندگی نیز دو در تشت خانہ تیز کند کہ باقبار ناصری کہ صاحب زبان است (۲) (ولہ ۵۴) وہاں پر ہمہ چون چاہ ہر نہ ہو نہانی این را مخفف (تشت خوان) دانیم بخد و او چون سفالی تشت خانہ ہو صاحب سرورری کہ می آید (اردو) دیکھو تشت خوان - ذکر معنی سوم کردہ گوید کہ در فرونگ بمعنی فی</p>
<p>تشت خانہ اصطلاح - بقول برہان و جہانگیری و نہالی آورده و گفته کہ گاہ این اسم را بر تو شک و جامع و سراج باخای نقطہ وار بروزن نرم خا نیز اطلاق کنند و این معنی از کلام خسیکتی (۱) جامہ خواب را گویند از تو شک و لحاف و نہالی شدہ لیکن بخاطر این ضعیف میرسد کہ این معنی خالی و مانند آن و بمعنی (۲) (توشک خانہ ہم گفته اند از تکلفی نیست و این بیت خسیکتی شاید معنی سوم و آن خانہ باشد کہ رخت خواب در آن نہند و می تواند بود و ذکر معنی چہارم بجا آہ فرہنگ ہم</p>	<p>تشت خانہ اصطلاح - بقول برہان و جہانگیری و نہالی آورده و گفته کہ گاہ این اسم را بر تو شک و جامع و سراج باخای نقطہ وار بروزن نرم خا نیز اطلاق کنند و این معنی از کلام خسیکتی (۱) جامہ خواب را گویند از تو شک و لحاف و نہالی شدہ لیکن بخاطر این ضعیف میرسد کہ این معنی خالی و مانند آن و بمعنی (۲) (توشک خانہ ہم گفته اند از تکلفی نیست و این بیت خسیکتی شاید معنی سوم و آن خانہ باشد کہ رخت خواب در آن نہند و می تواند بود و ذکر معنی چہارم بجا آہ فرہنگ ہم</p>
<p>(۳) خانہ را نیز گویند کہ تشت و آفتابہ در آن گذارند فرمودہ صاحب رشیدی ہمزبانش - صاحب کہ (آفتابہ جی خانہ) ہم نامندش و گاہی از روی ناصری ذکر ہر چہ اربعہ معانی بالا کردہ - بہار مذکر تعظیم (۴) بر ادب خانہ ہم اطلاق کنند کہ عربان معنی چہارم نسبت معنی دوم می فرماید کہ این محل مہر ز گویند (ایثار الدین خسیکتی ۵۴) آری کہ تشت تامل است مؤلف عرض کند کہ اگر چہ ما بقیا</p>	<p>(۳) خانہ را نیز گویند کہ تشت و آفتابہ در آن گذارند فرمودہ صاحب رشیدی ہمزبانش - صاحب کہ (آفتابہ جی خانہ) ہم نامندش و گاہی از روی ناصری ذکر ہر چہ اربعہ معانی بالا کردہ - بہار مذکر تعظیم (۴) بر ادب خانہ ہم اطلاق کنند کہ عربان معنی چہارم نسبت معنی دوم می فرماید کہ این محل مہر ز گویند (ایثار الدین خسیکتی ۵۴) آری کہ تشت تامل است مؤلف عرض کند کہ اگر چہ ما بقیا</p>

<p>شود و بجای شبنم سیاه ہم کنند ہمین اثر دارد و خاف دوم ہر دو را خلاف قیاس و انیم و باعتبار گفته سع اگر علم تشت خایہ مذالستہ بدان جامع خیال می کنیم کہ مخفف و مبدل تو شک خانہ باشد کہ و او حذف شد و کاف بدل شد فوفا و این مثال اول این قسم تبدیل است و معنی سوم حقیقی است و معنی دوم بر سبیل مجاز کنیم (اردو) تشت خایہ - فارسی مین ایک کہ گاہی در ادب خانہ ہم تشت می باشد (اردو) کھیل کا نام ہے۔ مذکر۔</p>	<p>جامع ہر چہا معنی را تمسک میکنیم و لیکن معنی اول دوم ہر دو را خلاف قیاس و انیم و باعتبار گفته سع اگر علم تشت خایہ مذالستہ بدان جامع خیال می کنیم کہ مخفف و مبدل تو شک خانہ باشد کہ و او حذف شد و کاف بدل شد فوفا و این مثال اول این قسم تبدیل است و معنی سوم حقیقی است و معنی دوم بر سبیل مجاز کنیم (اردو) تشت خایہ - فارسی مین ایک کہ گاہی در ادب خانہ ہم تشت می باشد (اردو) کھیل کا نام ہے۔ مذکر۔</p>
<p>اصطلاح - بقول برہان و جامع تشتخوان و بحر و سروری و رشیدی و سراج باخای شخند و او معدولہ پر وزن کیفدان خوانی را گویند کہ بجهت مان و طعام گذارند مؤلف عرض کند</p>	<p>(۱) خوابگاه کے کپڑے۔ مذکر۔ جیسے تو شک اور لحاف اور نہالی وغیرہ (۲) دیکھو تو شک خانہ (۳) وہ کمرہ یا مقام جہاں سیلابچی رکھتے ہیں مذکر (۴) پاخانہ۔ مذکر۔</p>
<p>اصطلاح - بقول ناصری۔ کہ مرکب اضافی است و موافق قیاس یعنی تشتی نوعی از بازی است کہ خایہ مرغ را خالی کردہ کہ مثل خوان است یعنی لگن و درینجا بگفت شبنم پر کنند و رایش بہ بندد و در سہای گرم و رشت ہند و اگر گرم نباشد و زیر رشت آتش کنند و شبنم سخیل بہ ہوا شود و بالطبع سبیل بہ بالا کند و چندان رود کہ از چشم غائب اصطلاح - بقول برہان و جامع تشت و بحر و بہار و سراج باوال ابجد بر وزن اشکبار</p>	<p>تشت خایہ اصطلاح - بقول ناصری۔ کہ مرکب اضافی است و موافق قیاس یعنی تشتی نوعی از بازی است کہ خایہ مرغ را خالی کردہ کہ مثل خوان است یعنی لگن و درینجا بگفت شبنم پر کنند و رایش بہ بندد و در سہای گرم و رشت ہند و اگر گرم نباشد و زیر رشت آتش کنند و شبنم سخیل بہ ہوا شود و بالطبع سبیل بہ بالا کند و چندان رود کہ از چشم غائب</p>

<p>آفتابی را گویند یعنی شخصی را که تشت و آفتاب (اردو) وہ شخص جو آفتاب پر مقرر ہے نگاہ دار و و پاکیزہ ساز و مؤلف عرض کند کہ جو ہاتھ منہ و پوٹا ہے اور آفتاب کو صاف اسم فاعل ترکیبی است و موافق قیاس۔ و پاک رکھتا ہے۔</p>	<p>تشت زون</p>
<p>تشت زون بقول برہان و جامع بروزن گفتہ نام یکائیل است۔ صاحب سروری بذکر این گوید کہ این لغت بہمین معنی در باب موقوفہ ہم آمدہ۔ خان آرزو در سراج می فرماید کہ این اسم یکائیل در فارسی زبان است مؤلف عرض کند کہ این سبیل بشتراشد چنانکہ تکوب و تکوت (اردو) یکائیل علیہ السلام دیکھو بشترا نہ کر۔</p>	<p>تشت زون</p>
<p>تشت زون بقول مصدر اصطلاحی بقول موافق قیاس است مخفی مباد کہ در سند شاعر بہار و بحر کو فتن مس و جز آن بہنگام گرفتن ماہ استعمال مصدر زدن است کہ بجایش می آید و آفتاب و این رسم ولایت است و در ہندو (اردو) چاند گہن یا سورج گہن ہونا۔ تشت زون اصطلاح بقول برہان و جامع در خروش آید ہمین عمل کنند (حکیم زلالی) و رشیدی و بحر و سراج کنایہ از آفتاب جہانتا بر ماہ گرفتہ تشت می زدند صاحب نامری ہم است صاحب نامری بذیل تشت زدن سند در مطہات ذکر این کردہ می فرماید کہ کنایہ از این آوردہ (سراج الدین سکرتی) اگر روز گرفتن آفتاب و ماہ است (شاعر) و قیال او را ندخواہد کہ تشت زدن از شرق تو چو ماہ است و مرا سینہ چو تشت و من تشت رخشان نماید و مؤلف عرض کند کہ مرکب ہی زعم کہ مہ گرفتہ و مؤلف عرض کند کہ اضافی و موافق قیاس (اردو) دیکھو آفتاب</p>	<p>تشت زون</p>

کے دوسرے معنی -

تشت زردین اصطلاح - بقول برہان

و بحر و جامع و رشیدی و سراج و انصاری

در لمحات (ہمان آفتاب - مرادف تشت

زرد مؤلف عرض کند کہ مرکب توصیفی است

و موافق قیاس (اردو) دیکھو آفتاب کے

دوسرے معنی -

تشت سرنگون اصطلاح - بقول نامری

در لمحات کنایہ از افلاک و آسمان (حکیم

خاقانی ۵) اگر نہ سرنگون ساریستی این

پو لبالب بودی از خون دل من پڑ مؤلف

عرض کند کہ کنایہ موافق قیاس است لیکن

سند بالالفاظ بکار این نمی خورد (اردو)

دیکھو آسمان - مذکر -

تشت سپین اصطلاح - بقول برہان

و جامع و رشیدی و بحر و سراج و انصاری

در لمحات (کنایہ از ماہ مؤلف عرض کند کہ

مرکب توصیفی و موافق قیاس (اردو) چاند بکر

تشت شمع اصطلاح - بقول بحر لکن کہ شمع

در ان نہ پند مؤلف عرض کند کہ مرکب اضافی

است و معنی حقیقی کہ لکن زیر شمع از لمحات

شمع است (اردو) وہ لکن - مذکر جو شمع

کے نیچے رکھا جاتا ہے -

تشت کوفتن مصدر اصطلاحی - بقول

بحر مس کوفتن مرادف (تشت زدن) کہ بجائے

گذشت مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس

است (زالالی خوانساری ۵) می زخم پیدہ

می گویم کہ آہ پڑشت می گویم کہ بگرفت ماه

عرض کند کہ کنایہ موافق قیاس است لیکن

عیبی ندارد کہ مرادف کوفتن است (اردو)

دیکھو تشت زدن -

تشتکی (الف) بقول بہار الف

تشتکی (ب) یعنی رکابی و بر ب

گوید کہ معنی تشت دار است (ملہوری ۵)

دست ششم زجمله خواهد شد و فلک از مفرقگی
دارد و مؤلف عرض کند که (الف) با کان
تقصیر و یای نسبت برشت موافق قیاس است
و معنی (ب) که اسم فاعل ترکیبی است کسی که
رمان سفره را بقضیه خود دارد و انتظامش کند
یعنی پیاله و رکابی با دارد و بهار تعریف خوشی
نکرد (اردو) الف - رکابی - مؤنث - (اردو) تش گره فارسی ده شخص جو تشت بنایا کرتا

(الف) تشکی | اصطلاح - الف بقول انندجوالہ بہار مہمان تشکی کہ بہ کاف تازی
(ب) تشکی دار | گذشت - صاحب بحر ذکر ب کردہ مرادف تشکی دار نوشتہ مؤلف
عرض کند کہ تسامح ہر دو یا تصحیف کتابت باشد کہ کاف عربی را فارسی کرد و مہمان تشکی و تشکی دار
است کہ کاف عربی مذکور شد (اردو) الف و ب و کیمو تشکی و تشکی دار -
تشتن | بقول ملحقات برہان بیعت اول بروزن کشتن - تیشہ بزرگ را گویند - صاحب بحر
بحوالہ فنیہ ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ دیگر ہمہ محققین اہل زبان و زبان دان و
معاصرین عجم ازین ساکت - مشاق سند استعمال می باشیم (اردو) تیشہ - مذکور و کیمو تش
کے دو نیزے معنی -

تشت نگون اصطلاح بقول جامع
کنایه از آسمان مؤلف عرض کند که نظر بآنها

محقق صاحب زبان این مرگه تفسیری را برای
این کنایه صحیح دانیم (از رو) کیست آسمان دیگر

<p>تشت و آب خواستن مصدر اصطلاحی این بمعنی (۳۱) کرده اشاره علم نجوم هم کند و نمی توان</p>	<p>تشت و آب خواستن مصدر اصطلاحی این بمعنی (۳۱) کرده اشاره علم نجوم هم کند و نمی توان</p>
<p>بقول بهار و بحر و آنند کنایه از سفر باز آمدن و که این صحیح نیست صاحب جامع در هر سه معنی</p>	<p>بقول بهار و بحر و آنند کنایه از سفر باز آمدن و که این صحیح نیست صاحب جامع در هر سه معنی</p>
<p>یا از گرد راه شستن (نوری ۵) دنیا خراب استفق با برهان صاحب رشیدی بر معنی اول قانع</p>	<p>یا از گرد راه شستن (نوری ۵) دنیا خراب استفق با برهان صاحب رشیدی بر معنی اول قانع</p>
<p>و دین بخل بود عدل تو که آباد کرد و هر دو کون صاحب سروری در ملحقات بذکر معنی دوم گوید</p>	<p>و دین بخل بود عدل تو که آباد کرد و هر دو کون صاحب سروری در ملحقات بذکر معنی دوم گوید</p>
<p>تشت و آب خواه که مؤلف عرض کند که عادت که نام شعبده و مقصودش از شعبده غیر از معنی سوم</p>	<p>تشت و آب خواه که مؤلف عرض کند که عادت که نام شعبده و مقصودش از شعبده غیر از معنی سوم</p>
<p>است که چون اهل عجم از سیر باز آیند آب می خواهند باشد صاحب نامری در ملحقات شتق با رشیدی</p>	<p>است که چون اهل عجم از سیر باز آیند آب می خواهند باشد صاحب نامری در ملحقات شتق با رشیدی</p>
<p>و درست و پا از گرد و بطونید از همین عادت بهار گوید که (۳۲) کنایه از علم نجوم و نام بازی</p>	<p>و درست و پا از گرد و بطونید از همین عادت بهار گوید که (۳۲) کنایه از علم نجوم و نام بازی</p>
<p>این مصدر اصطلاحی قائم شده مخفی مباد که از و بسند نظامی گوید که (۳۳) بمعنی نوع و گونه مستفاد</p>	<p>این مصدر اصطلاحی قائم شده مخفی مباد که از و بسند نظامی گوید که (۳۳) بمعنی نوع و گونه مستفاد</p>
<p>سند بالا استعمال مصدر خواهیم دید پیدایش می شود می شود (خاقانی ۳۴) تشتی است این سپهر و</p>	<p>سند بالا استعمال مصدر خواهیم دید پیدایش می شود می شود (خاقانی ۳۴) تشتی است این سپهر و</p>
<p>که بجایش می آید نه خواستن (اردو ۱) سفر زمین خایه در آن که علم تشت و خایه ندانسته</p>	<p>که بجایش می آید نه خواستن (اردو ۱) سفر زمین خایه در آن که علم تشت و خایه ندانسته</p>
<p>و ایس آنا - بدان که (نظامی ۳۵) مگر بودی پیر در پستان</p>	<p>و ایس آنا - بدان که (نظامی ۳۵) مگر بودی پیر در پستان</p>
<p>تشت و خایه اصطلاح بقول برهان که بدین تشت و خایه و این داستان که مؤلف</p>	<p>تشت و خایه اصطلاح بقول برهان که بدین تشت و خایه و این داستان که مؤلف</p>
<p>و بحر (۱) مرادف همان تشت خایه که گذشت عرض کند که با عتقاد صاحب جامع هر سه معانی</p>	<p>و بحر (۱) مرادف همان تشت خایه که گذشت عرض کند که با عتقاد صاحب جامع هر سه معانی</p>
<p>و (۲) کنایه از زمین و آسمان چه زمین در میان اقول الذکر را صحیح دانیم و برای معنی چهارم</p>	<p>و (۲) کنایه از زمین و آسمان چه زمین در میان اقول الذکر را صحیح دانیم و برای معنی چهارم</p>
<p>آسمان است و (۳) نام طلسمی هم و علم نجوم را شعر خاقانی را کافی ندانیم که در آن استعمال</p>	<p>آسمان است و (۳) نام طلسمی هم و علم نجوم را شعر خاقانی را کافی ندانیم که در آن استعمال</p>
<p>نیز (علم تشت و خایه) گویند خان آره و در (علم تشت و خایه) بمعنی علم نجوم است و از مجرور</p>	<p>نیز (علم تشت و خایه) گویند خان آره و در (علم تشت و خایه) بمعنی علم نجوم است و از مجرور</p>
<p>سراج بذیل (تشت خایه) بجوالة برهان ذکر (تشت و خایه) علم نجوم مراد نیست و حتی تخم</p>	<p>سراج بذیل (تشت خایه) بجوالة برهان ذکر (تشت و خایه) علم نجوم مراد نیست و حتی تخم</p>

ہم پیدا کردہ بہار است از نا فہمی مضمون شعر کہ طلسم مانند است بعض تحقیقین معنی سوم قائم کردند
نظامی مقصود نظامی از الفاظ (بدین تشریح) و اتداعلم حقیقۃ الحال (اردو) (۱) و کیوت
از زمین و آسمان است کہ آسمان بصورت خایہ (۲) زمین اور آسمان (۳) ایک طلسم
تشت نگون است بالای ماہ و کرہ زمین بشکل کا نام فارسی میں تشت و خایہ ہے جس کی کامل
بیضیہ زیر آسمان قائل البتہ وجہ تسمیہ معنی سوم حقیقت معلوم نہ ہو سکی مذکر (۴) علم
نیکشود خیال مابین است کہ مہمان معنی اول را نجوم مذکر (۵) طریقہ طرز مذکر (۶)
تشیو ان بقول برہان با و اور وزن نزدیکیان لغت یونانی بسفاج را گیند و آن دار
است سہل سودا و بعلرب کثیر الارجل و ثاقب الحج خوانند و اخر اس الکلب نیز صاحب اند
نقل نگارش صاحب محیط گوید کہ اسم یونانی یا بربری بسفاج است مؤلف عرض کند کہ
ما حقیقت این بر بسا نج بیان کردہ ایم و ازینکہ فارسیان این لغت را ہم بر زبان دارند جا
دادہ ایم (اردو) دیکھو با نج۔

تشخیص بقول بول چال بجا الہ معاصرین عجم (۱) در تاشا گاہ تبدیل لباس کردن و بصورت
شخص فرضی خود را نمودن مؤلف عرض کند کہ این لغت عرب است بالغت و کسر خای مجملہ
و بقول اند معین کردن چیزیں و اجارہ کردن فارسیان (۲) بمعنی دریافت استعمال این کنند
و معنی اول خاصہ معاصرین عجم است کہ تفریس باشد (ظہوری ۵) گرچہ آئینہ بہ تشخیص نفس
می آرم کند و در طوفان گہ آفت کشیدن دارد (اردو) (۱) ٹھیر میں ایکٹ کرنا کسی اور کے
لباس میں اگر اپنا پاٹ او کرنا کا حاصل بالمصدر تبدیل لباس ایکٹری یوت۔ (ساگ بگا)

نذکر - بهر وپ (۲) دریافت - مؤث :

تشریح بقول بول خیال بواله معاصرین عجم حاصل بالمصدر یعنی تنبیه مؤلف عرض کند که فارسی جدید است و متحقق نشد که از کدام زبان این لفظ را گرفته لغت عربی یا ترکی یا سنسکرت نیست معاصرین عجم استعمال این بالضم می کنند (اردو) تنبیه - بقول آصفیه - عربی - اسم مؤث ششمین تشریح بقول بهار نیک بیان کردن سخن را و با صلاح اطباء - بیان کردن حقیقت اعضا بدن انسان را علم تشریح گویند (البوطاب کلیم ۵) با فکر او چو سرگریبان فرو کنیم و تشریح زلف خم بخش مو بگوئیم و مؤلف عرض کند که لغت عرب است با لفتح و کسر رای جمله حب منتخب هم ذکر این کرده فارسیان استعمال این بمعنی حاصل بالمصدر یعنی (۱) صراحت کنند و (۲) بمعنی بیان حقیقت اعضای انسانی هم - استعمال این در ملحقات می آید (ظهوری ۵) بهر دوا و ارگ و پی خود را بچونوده شوق به تشریح جسم لاغرا و (اردو) تشریح - بقول آصفیه - عربی - اسم مؤث (۱) تفصیل - تفسیر - و صاحت (۲) اعضای جسم کی تحقیق -

تشریح کردن	استعمال - صاحب آصفی
و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض	(اردو) تشریح کرنا (۱) صراحت کرنا
کند که (۱) صراحت کردن و (۲) حقیقت اعضا	شرح کرنا (۲) حقیقت اعضای انسانی
انسانی را بیان کردن است سند این معنی گو بیان کرنا -	

تشریف بقول بهار - بزرگوار گردانیدن - می فرماید که فارسیان (۱) بمعنی خلعت یا لفظ پوشیدن و خواستن و داشتن و در برابر انگندن استعمال کنند و (۲) بمعنی رفتن که است

این بامصدر برون آمده و (۳) بمعنی آمدن - بامصادر آوردن و دادن و فرمودن - صاحب تحقیق الاصطلاحات ذکر معنی اول کرده (خواجہ شیراز) بهرچه هست از قامت ناساز بی اندام ماست و ورنه تشریف تو بر بالای کس کوتاه نیست و صاحب بول چال بخواه معاصرین عجم هم ذکر معنی اول فرموده مؤلف عرض کند که لغت عرب است بافتح و کسر رای ممله و بقول منتخب بمعنی بزرگ داشتن و بزرگ گردانیدن - و بلحاظ دیگر معانی بالا این را مفسر دانیم مخفی مباد که مجرّد این لفظ در فارسی بغیر ترکیب بامصادر بمعنی دووم و سوم مستعمل نیست و بجزار معنی مستعمله زبان عرب و این معانی بترکیب مصادر پیدای شود که در ملحقات می آید (اردو) خلعت - مذکر - لباس فاخره -

تشریف آوردن استعمال - بقول بحر خرمین است امشب و مخفی مباد که ما این استعمال	تشریف آوردن استعمال - بقول بحر خرمین است امشب و مخفی مباد که ما این استعمال
و وارسته بمعنی آمدن مؤلف عرض کند که را از معاصرین عجم نشنیدیم و در کلام استادان	و وارسته بمعنی آمدن مؤلف عرض کند که را از معاصرین عجم نشنیدیم و در کلام استادان
بلحاظ معنی حقیقی لفظ تشریف که در عربی زبان سلف هم نه دیدیم - معاصرین عجم این استعمال	بلحاظ معنی حقیقی لفظ تشریف که در عربی زبان سلف هم نه دیدیم - معاصرین عجم این استعمال
است معنی این مرکب غرت بخشیدن و بزرگی را غلط ندانند ولیکن خود استعمال نمی کنند مجرّد	است معنی این مرکب غرت بخشیدن و بزرگی را غلط ندانند ولیکن خود استعمال نمی کنند مجرّد
آوردن است و فارسیان بر سبیل مجاز تقریباً سده شاعر هندی نثر او تسکین نامی کند (اردو)	آوردن است و فارسیان بر سبیل مجاز تقریباً سده شاعر هندی نثر او تسکین نامی کند (اردو)
بمعنی آمدن استعمال کنند یعنی از آمدن کسی صاحب تشریف لانا - بقول آصفیه - قدم رنجه فرما آنا -	بمعنی آمدن استعمال کنند یعنی از آمدن کسی صاحب تشریف لانا - بقول آصفیه - قدم رنجه فرما آنا -
خانه را اعزازی حاصل می شود (آرزوی تشریفات) بقول صاحب روزنامه بخواه	خانه را اعزازی حاصل می شود (آرزوی تشریفات) بقول صاحب روزنامه بخواه
اکبر آبادی (۵) تو تاهای ماه رو تشریف آوردی سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار (۱) بمعنی چمن	اکبر آبادی (۵) تو تاهای ماه رو تشریف آوردی سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار (۱) بمعنی چمن
درین گلشن با گل جهتاب در هر سوی خرمین و هم او گوید که (۲) بمعنی آداب - صاحب رهنما	درین گلشن با گل جهتاب در هر سوی خرمین و هم او گوید که (۲) بمعنی آداب - صاحب رهنما

بجوای سفرنامه مذکور می فرماید که (۳) یعنی لباس است با لفظ تشریفات که جمع ملبوس فاخره است و چی که لغت ترکی است بمعنی صاحب چنانکه لغت عربی کند که بمعنی اول و دوم و چهارم تغریس معاصرین است و معنی سوم درست بیان نکند که جمع تشریف می باشد یعنی خلعت یا (ارو) به ملبوسات دارد پس معنی دوم تحقیق است و (۱۱) مصاحبین - مذکر (۲) اداب - و کیهو اداب (۳) خلعتین - مؤنث (۴) مدارات بقول آصفیه عربی - اسم مؤنث - خاطر تواضع آویز بگفت - (۵) گهر اسکو بلاندر کیدل تووه حرارت - بولال که به پس کیچه مدارات همین است تشریفات چی باشی اصطلاح - صاحب روزنامه بجوای سفرنامه ناصر الدین شاه قاجار می فرماید که معنی (۱) صدر اعظم است صاحب رهنما بجوای همان سفرنامه گوید که (۲) مهتم و شوکتی و وار و فیه لباس خانه - صاحب بول چال بول بول که معنی مباد که در سند بالا استعمال مصدر فلان معاصرین عجم بر معنی دوم قانع مؤلف عرض کند که اسم جاد معاصرین عجم باشد که مرکب شده (ارو) خلعت پنهانا -

تشریف برون استعمال میاجب آصفی ذکر این عرض کند که این حقیقی است این طلب خلعت

کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که گردون (مصاب س) از سپهر غل تشبیه است

(۱) یعنی بدون خلعت را و (۲) یعنی رفیق (همراه)

(۷) بیوی کزو کسب کرده بخور و بنوری کزو کفنان در و دم مخفی مباد که از سمد بالان مشهور است

هجران کو شریف بہر جا بہر و بگذر پس پیش ہر ادا است و خواہمیدن بجایتن می باید (اردو)

سبب بیدار شدن (طالب علم) از آن زمان
تشریف و اول استغفار و توبه

خلفت لیانا (۲) حانا تشرف لیانا۔
نوکران کروم از معنی سگت سولف عرض

تشریف پوشیدن استعمال. مباحب کند که داخلیت و اذن است و میرایه نشین

اصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف **مؤمن** بمعنی حقیقی (کمال اصفہانی) (تشریف دادہ)

کنند که لباس فاخره و دربر گردن (کلیسم میدانی) ذات ترا از صفات خویش، با گاهی کریم و گاه

۵) چنانچه تشریف اقدس از حق پو بر برهنه رُف و کهی حیم (۵) (نعمانی شیرازی ۵)

میت بعبادت مگر کی تیغ جہاد (۱۱۹۰)۔ ہرگز الشریف رسوائی و بدسلطان عشق کا ہرگز

حالت بینا -
ایده صابن مبارک را با او و صاحب بخر و او را

سرف خواسن استعمال - صاب ارر وودیر چراج پدایت (دو رسته برسی سرف)

می دهد تشریف غم سر کہ می خواهد بدل پرتیج منج
 نیست و ربار است و همان آشناست و تشریف رکعتین
 مخفی مباد کہ در اسناد آخر استعمال مصدر رسیدن
 است کہ بجایش می آید عیبی ندارد (ار و و) آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف
 (۱) خلعت دینا (۲) آنا - تشریف لانا -
 تشریف داشتستن استعمال - صاحب
 آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف
 عرض کند کہ (۱) بمعنی صاحب خلعت بودن است
 (طالب آملی) تشریف شہادت زدم و عرض کند کہ برسبیل مجاز بمعنی غرت حاصل شدن
 تیج تو دارم یا فرض است بر ارواح طواف جب است (کمال اصفہانی) نتوان بصد سزار
 (۲) موجود بودن (تفسیر سمدانی - نشر) اگر زبان گفت شکر آن و تشریف ہا کہ مار ازین خانہ
 چہ درین وقت خدام نعیم الانام درین جانب رسید (ار و و) غرت حاصل ہونا -
 اصفہان تشریف دارند الخ مخفی مباد کہ
 و اریدن مرادف داشتستن است کہ بجایش می آید
 و در اسناد بالاستعمال همان است عیبی ندارد
 (ار و و) (۱) خلعت رکنا - صاحب خلعت
 ہونا (۲) تشریف رکنا - بقول آصفیہ موجود مراد تشریف فرمودی ولیکن دون قدر من

مرکس اینقدر بخت ز تو کس اینقدر جوید؟ **تشریف یافتن** استعمال - صاحب آصفی
 بحر و وارسته هر دوی فرمایند که (۲) بمعنی آمان ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
 است (آزاد نگرامی) سر برانوی علی گشت عرض کند که معنی حقیقی یعنی حاصل کردن
 - مالار رسل بود و راست تشریف فرمود آفتاب خلعت فاخره باشد (کمال اصفهانی)
 خاوری بود (اردو) خلعت عطا کرنا - تشریف سایه توزین گریافتی بود چشم
 (۲) تشریف لانا - دکن مین کہتہ پین تشریف آفتاب شدی خاک توتیا بود (اردو)
 فرما ہونا - خلعت پانا -

(الف) **تشرین** بقول اند بالکسر ویای معروف نام دو ماه در زبان رومی مؤلف
 عرض کند کہ یکی را

(ب) **تشرین اول** گویند کہ ترجمہ ہندی آن تقریباً کاتک و وگیری را
 (ج) **تشرین ثانی** و آن را در ہندی تقریباً اکھن گویند - صاحبان اندو غیاث
 اب را (تشرین اولی) و (ج) را (تشرین اخری) نوشته اند ولیکن صاحب بولچال
 بجوازہ معاصرین عجم بچندین گفتہ کہ بر (ب) و (ج) قائم کردہ ایم و حالاً (ب) و (ج) بر
 زبان معاصرین عجم است و متقدمین و متاخرین ہم استمالش کردہ اند اما این مرکبات را نفیس
 دانیم (اردو) الف تشرین رومی زبان مین دو ہینون کا نام ہے ب کاتک - مذکر
 (ج) اکھن - مذکر -

تشلیخ بقول برہان و جامع ورشیدی و ناصری و سراج بالام بروزن زرنیخ بمعنی سجام

و جانانز صاحب جهانگیری سندی که از کلام شمس فخری برای این آورده همان است که بر (تسلیم) به
سین مهله گذشت مؤلف عرض کند که بعضی محققین این را به سین مهله دوم آورده اند
که گذشت و ما آن را اسم جاد فارسی زبان گفته ایم و همان اصل است و این مبتدل آن چنانکه
کستی و کشتی و تسلیم را فارسیان از سلج عمری که بمعنی پوست است بر سبیل تفرس بصورت لغت
عرب بدین معنی ساخته اند و این تصرف شان است (۱۷۹۰) و بگوید تسلیم.

تشمیر | بقول برهان و جامع باسیم بروزن کفگیر دو نیست که آن را بسفاج خوانند و بنا
معنی با فوقانی باین شین و سیم هم بنظر آمده یعنی تشمیر خان آرد و در سراج می فرماید که این
مخفف تشمیر است مؤلف عرض کند که صاحب محیط همین را به زای تور آخر آورده و اشاره
بسفاج کرده و ما حقیقت بسفاج را بر بساج بیان کرده ایم و بر بساج اشاره تشمیر هم و
با اعتبار صاحب جامع ما این را لغت فارسی زبان به رای مهله آخره میزنیم و آنچه صاحب
محیط به زای نقطه دار نقل کرده آن را تصحیف کاتب خیال می کنیم. با بمله این اسم جاد فارسی
زبان است (۱۷۹۰) و بگوید بساج.

تشمیر | بقول محیط همان تشمیر که به زای ماخذ مبد را بنا کرده ایم و این را تصحیف قرار
مهاله آخر گذشت مؤلف عرض کند که ما صراحت داده ایم (۱۷۹۰) و بگوید تشمیر.

تشمیر | بقول برهان و مؤید بازای نقطه دار و جیم بروزن و معنی چشمیر است که شیرازیا
چشم خوانند و آن تخمی است سیاه و املس که بانبات سایند و در چشم کشند صاحب جامع گو
که همین اقلش هم گویند. صاحب محیط میفرماید که عرب چشمیرج که در چشمیام میاید مؤلف عرض

کند که او بر چشنام هر چه نوشته ما ذکرش بر پشته کرده ایم و هم بر پشته و پشته (ار ۹۹)
دیکھو پشته -

تشنک	بقول برهان و جامع ورشیدی و سرور	بفتح جیم فارسی و الف و سکون کاف و هم
و سرراج بفتح اقل بر وزن چین یعنی چاکسوست	سین مهله و سکون و او اسم مہندی چشنام	
و آن داند باشد نرم و سیاه و لغزنده از عدس	است مؤلف عرض کند که مختلف و	
بزرگتر که در دو اهای چشم کار بر بند و کسر اول	مبدل تشمیرج که گذشت - میم بدل شد پ	
هم آمده صاحب سروری اسم دیگر این چاکسو	چنانکه پام و پان و تانی و زای و زای و جیم	
به سین مهله گفته صاحب محیط بر چاکسو گوید که	حذف (ار ۹۹) دیکھو تشمیرج -	

تشنک بقول برهان و جامع بر وزن چشمک از پیش سرجائی را گویند که در کودکی نرم
جہندہ می باشد و آن را البعری یا فوج خوانند صاحب رشیدی گوید کہ ہمین را جائدانه ہم گویند
و بجہد ہم خان آرزو در سرراج ہمزبانش مؤلف عرض کند کہ اسم جابد فارسی زبان
است و ما بر تارک صراحت این کرده ایم (ار ۹۹) دیکھو تارک کے دوسرے معنی -

تشنکی بقول بہار و اند ترجمہ عطش است (ظہوری ۵) داد از تشنکی و سیرابی و
گشتہ ام غرق در محیط سراب و مؤلف عرض کند کہ مرکب است از لغت تشنہ و یای مصدک
بقاعدہ فارسی ہای ہوز آخر مثل شد بہ کاف فارسی (ار ۹۹) تشنکی بقول آصفیہ اسم نوشت
عطش - پیاس - تراس -

تشنکی	بقول برهان و جامع ورشیدی و سرور	بفتح جیم فارسی و الف و سکون کاف و هم
و سرراج بفتح اقل بر وزن چین یعنی چاکسوست	سین مهله و سکون و او اسم مہندی چشنام	
و آن داند باشد نرم و سیاه و لغزنده از عدس	است مؤلف عرض کند کہ مختلف و	
بزرگتر کہ در دو اهای چشم کار بر بند و کسر اول	مبدل تشمیرج کہ گذشت - میم بدل شد پ	
هم آمده صاحب سروری اسم دیگر این چاکسو	چنانکہ پام و پان و تانی و زای و زای و جیم	
به سین مهله گفته صاحب محیط بر چاکسو گوید کہ	حذف (ار ۹۹) دیکھو تشمیرج -	

<p>قیاس است (ظهوری ۵) از دماغ تو هست هم محاوره زبان است یعنی تشنه شدن و تشنگی سینه سیراب و افتاد چو تشنگی سیراب است و گیردن یا گرفتن اعاید شدن تشنگی مرادف تشنگی (ارودو) پیاس گندنا بقول آصفیه - پانی کی افتادن که گذشت مخفی مباد که تعریف مصدر گیردن بجایش می آید (ارودو) پیاسا هونا - تشنگی کشیدن استعمال - یعنی مبتدای</p>	<p>قیاس است (ظهوری ۵) از دماغ تو هست هم محاوره زبان است یعنی تشنه شدن و تشنگی سینه سیراب و افتاد چو تشنگی سیراب است و گیردن یا گرفتن اعاید شدن تشنگی مرادف تشنگی (ارودو) پیاس گندنا بقول آصفیه - پانی کی افتادن که گذشت مخفی مباد که تعریف مصدر گیردن بجایش می آید (ارودو) پیاسا هونا - تشنگی کشیدن استعمال - یعنی مبتدای</p>
<p>قیاس است (ظهوری ۵) تابش تاقان شود است (ظهوری ۵) العطش گویان صحرا می پر کعبه گشت از خود تهی و صبر بیابان تشنگی غارت تشنگی در نیل و حیون می کشند (ارودو) بردار ز غم عاشقت و مخفی مباد که در سبستلای تشنگی هونا - پیاسا هونا تشنه هونا - بالا استعمال مصدر برداریدن است که بجا تشنه بقول بهار (۱) ترجمه عطشان و (۲) می آید یعنی ندارد (ارودو) پیاسا هونا - مبتدای تشنگی هونا - تشنگی گردن استعمال - صاحبی</p>	<p>قیاس است (ظهوری ۵) تابش تاقان شود است (ظهوری ۵) العطش گویان صحرا می پر کعبه گشت از خود تهی و صبر بیابان تشنگی غارت تشنگی در نیل و حیون می کشند (ارودو) بردار ز غم عاشقت و مخفی مباد که در سبستلای تشنگی هونا - پیاسا هونا تشنه هونا - بالا استعمال مصدر برداریدن است که بجا تشنه بقول بهار (۱) ترجمه عطشان و (۲) می آید یعنی ندارد (ارودو) پیاسا هونا - مبتدای تشنگی هونا - تشنگی گردن استعمال - صاحبی</p>
<p>تشنگی گردن تشنگی هونا - تشنه مادر شراب انداخته و (صائب ۵) و گراین کرده از معنی ساکت و از سندی مصدر چشم ما چون زاهدان بر میوه فردوس نیست تشنه (تشنگی گیردن) پیدا است (خسرو ۵) اگر بوی از ان سیب ز نخلد انیم ما (وله ۵) اگر بیش می سوزیم با آنکه و نگیرد تشنگی در روز بدانی چقدر تشنه دیدار تو ایم و خواهی آمد عرق ارباب و مؤلف عرض کند که (تشنگی گردن) آلوده به آغوش مرا و صاحب فدائی که از علمای</p>	<p>تشنگی گردن تشنگی هونا - تشنه مادر شراب انداخته و (صائب ۵) و گراین کرده از معنی ساکت و از سندی مصدر چشم ما چون زاهدان بر میوه فردوس نیست تشنه (تشنگی گیردن) پیدا است (خسرو ۵) اگر بوی از ان سیب ز نخلد انیم ما (وله ۵) اگر بیش می سوزیم با آنکه و نگیرد تشنگی در روز بدانی چقدر تشنه دیدار تو ایم و خواهی آمد عرق ارباب و مؤلف عرض کند که (تشنگی گردن) آلوده به آغوش مرا و صاحب فدائی که از علمای</p>

معاصر هم بود بر معنی اول قانع به صاحب سخن از آب پس تشنه که خود در شکم خود آب پیدا کند گفتم
گوید که در شکرت (ترشنا) یعنی تشنگی است باشد از مستقی (ارو) مستقی بقول
و هم او گوید که بمعنی خواهش و هوس هم خان آرزو آصفیه عربی بهیرانی کی طلب کرنے والا -
در سراج بذیل تش گوید که دوریت که تشنه است تقا کی بیماری والا -

تشنه اشک اصطلاح بقول بهار
کند و های زائده از عالم خان و خانه مؤلف معروف مؤلف عرض کند که بمعنی مشتاق
عرض کند که اتفاق داریم با او و معنی دوم مجاز اشک باشد متعلق بمعنی دوم تشنه که مجاز است
باشد (ارو) تشنه بقول آصفیه (کاپیا) بیش ازین کاوش مکن بادل که
(۲) خواهشند بتمتی - چشم تشنه اشک از برای گریه کردن آب
از گوهر گرفت به مخفی مباد که این مرکب یعنی

تشنه آب زرا اصطلاح بقول ناصر
و اند معنی مستقی است که هر چه آب خورد رخ است ولیکن در شعر بالافتح اصاف متعل
تشنگی او نشود و زرداب در شکمش افزاید - (ارو) اشک کاپیا یا یعنی اشک کاشتن
(ابو القاسم عنری بلخی) چو تشنه آب زاز تشنه باشند استعمال بمعنی (ارو) علم

بیم از رخ پاهاک خویش را تشنه خریدار و تشنگی بودن و (۲) مشتاق بودن مؤلف
ومی فرایند که این لغت در فرهنگها نبود ازین عرض کند که موافق قیاس است (ظهوری) (۳)
شعر عنری بدست آمده مؤلف عرض کند که تشنه است بروی تو چشم من شاید به چشم
تعریف خوشی نکرد آب زرا بمعنی پیدا کنند آن رخ خن کرده تشنه باشد و از زمین میل

است (تشنه نشودن) و (تشنه گردیدن) (اوله) دل بخونم تشنه و دلبر بخونم مائل است پادشاه
 (۱۵) تشنه تری شوم آتم بچکانید بلب بچای خوشا بر جانم که اینم دلبر و آتم دل است بچوب
 تشنه که در چشمه حیوان افتد بچغنی مباد که مگر آب از الف است (ظهوری ۵) بگشاید
 باشند بکایش گذشت و مصدر نشودن بکای بقا کرده سیرابی ده بچغزه اش دشنه بکف
 خودش می آید (ار دو) (۱۱) پایا سا هونا - تشنه بخون می آید (ار دو) الف خون
 (۲) شتاق هونا - بکایا سب خون کایا سب بکرا آنا -

تشنه پیزی بودن مصدر اصطلاحی تشنه توان استعمال بقول مؤید - ای شتاق
 بقول بحر معنی آرزو مند پیزی بودن مؤلف نقای تو مؤلف عرض کند که هیچ خصوصیت
 عرض کند که تشنه بخون که می آید متعلق به همین تشنه نباشد - یعنی شتاق تو باشد و بس متعلق
 عام است - و این هم متعلق بمعنی دوم تشنه یعنی دوم تشنه - ضرورت نداشت که این را
 (ار دو) کسی حیرت شتاق او آرزو مند هونا مانند اصطلاحی جاد دهند (ار دو) تیر شتاق -
الف تشنه بخون اصطلاح تشنه حکیر اصطلاح بقول برهان و بحر

(ب) تشنه بخون آمدن الف بقول و جامع کنایه از اشتیاق - بهار بر معروف قانع
 بهار معروف مؤلف عرض کند که معنی در پی (صائب ۵) ای که از آب حقیقی تو فلک سبزه
 خون کسی یعنی در پی تل بودن (طالب آملی ۵) میر است که نیست انصاف برین تشنه بگر خنید
 چمن و بال دل داغ داغ ماست بچوبی بهار (اوله ۵) صبر کن بر نفس گرم خود ای تشنه حکیر
 تشنه بخون ایام ماست بچارضائی کاشی (۵) بچو دل آب شود چشمه حیوان گرد و صاحب

<p>ناصری در طعنت گوید که گنایه از شتاق است مؤلف عرض کند که اتفاق داریم با صاحب ناصری که هر دو سند بالا هم تأیید قولش می کنند و تسامح هر محققین اول الذکر است که شتاق را اشتیاق گفتند و خیال تشنه خیزی بودن مصدر اصطلاحی رکت نفرمودند که (تشنه جگر) اسم فاعل ترکیبی است البته تشنگی جگر بمعنی اشتیاق توان گرفت (ارو) و مصطلحات هم ذکر این کرده اند خان آرزو (الف) تشنه چشم اصطلاح بقول بهار و اند معروف صاحب تحقیق الاصطلاحات گویند که بمعنی گرسنه چشم است و از سندش ..... کسی چیز کاتنه هونا به شتاق هونا جیسے بین آب کے دیدار کاتنه هون “ تشنه خون کسی شدن مصدر اصطلاحی بقول بجزار او قتل کسی داشتن مؤلف عرض کند که بجزار نزاکت کار نگرفته در صد آب زندگانی دل سیاهی بیش نیست (و) سب تشنه چشمی لازم افتاد است بزم و وصل را از منظر بازی نگر و دیر دور یا جابجا تشنه در خواب آب می بیند مثل</p>	<p>ناصری در طعنت گوید که گنایه از شتاق است مؤلف عرض کند که اتفاق داریم با صاحب ناصری که هر دو سند بالا هم تأیید قولش می کنند و تسامح هر محققین اول الذکر است که شتاق را اشتیاق گفتند و خیال تشنه خیزی بودن مصدر اصطلاحی رکت نفرمودند که (تشنه جگر) اسم فاعل ترکیبی است البته تشنگی جگر بمعنی اشتیاق توان گرفت (ارو) و مصطلحات هم ذکر این کرده اند خان آرزو (الف) تشنه چشم اصطلاح بقول بهار و اند معروف صاحب تحقیق الاصطلاحات گویند که بمعنی گرسنه چشم است و از سندش ..... کسی چیز کاتنه هونا به شتاق هونا جیسے بین آب کے دیدار کاتنه هون “ تشنه خون کسی شدن مصدر اصطلاحی بقول بجزار او قتل کسی داشتن مؤلف عرض کند که بجزار نزاکت کار نگرفته در صد آب زندگانی دل سیاهی بیش نیست (و) سب تشنه چشمی لازم افتاد است بزم و وصل را از منظر بازی نگر و دیر دور یا جابجا تشنه در خواب آب می بیند مثل</p>
--	--

صاحبان خزینۃ الامثال و امثال فارسی محبوب الامثال
 ذکر این کرده از معنی و محل استعمال ساکت مؤلف
 عرض کند کہ فارسیان این مثل را بحق کسی زنند کہ
 مشتاق چیزی باشد مقصد آنست کہ ہر کہ اشتیاق
 چیزی و رد دل دارد منہک می شود و روان چنانچہ
 و خواب ہم بہمان چیز را می بیند (ارو) (ظہوری ۵) تشنہ ترمی شوم آبم بچکانید
 بلی کو چھیٹھون کے خواب میں جو من میں بے سنیے
 میں دے صاحب محبوب الامثال نے ان دو
 کو اسی فارسی مثل کے مقابلہ میں لکھا ہے۔
 تشنہ دل اصطلاح بقول برہان و جات
 و بحر مراد تشنہ جگر کہ گذشت معنی کنایہ از
 اشتیاق بہار بر معروف قانع (خیر خسرو ۵) چیزی (میرزا محمد زمان راسخ ۵) ز فیض باؤ
 از تو ناید کہ بد پسان روم و تشنہ دل از چشمہ جوش گل بباغ است و چراغان تشنہ کام یک
 حیوان روم و صاحب نامری در ملحات ان چراغ است (ارو) تشنہ کام قاعد
 را ہم بمعنی مشتاق گوید مؤلف عرض کند کہ فارسی کہہ سکتے ہیں صاحب آصفیہ نے تشنہ لب
 اتفاق داریم با و و ہمد را سنج حقیقت تسامح پر فرمایا ہے (۱) نہایت پیاسا ایسا پیاسا جس
 محققین بالاعراض کردہ ایم و درینجا ہم کنند کے ہونٹوں پر پھیٹھ پان حجم جائیں (۲) نہایت

<p>شفاق - نهایت خواسته‌مند -</p> <p>تشنه لب استعمال بقول بهار و اند (صائب ۵) بوسه‌های تشنه لب بر در نیمه معروف مؤلف عرض کند که مراد تشنه کام بافتست و چون کبوترهای چاهی گره و چاه غنیش بهر دو معنی (ظهوری ۵) بافتنه درونی چید (ار ۱۰) و یکو تشنه کام -</p>	<p>قطره چکانی پودروادی ماتشنه لبان بحر مراب است</p>
<p>(الف) تشنج بقول منتخب بافتح و کسرون لغت عرب است بمعنی زشت گفتن و زشت شمردن چیزی را بمؤلف عرض کند که فارسیان بمعنی حاصل بالمصدر بامصدر زدن یعنی (ب) تشنج زدن بمعنی زشت گفتن استعمال کنند - صاحبان بهار عجم و اتند ذکر این کرده اند (مولوی معوی ۵) ای توقدیم می‌کده هم سستی و هم می‌زده کوشنج های می‌ده چون می‌زنی ای بد گهر (میر خسرو ۵) دشنام دید دشمن تشنج زدن دوست و چندان شنوم از که و چندین به که گویم پو مخفی مباد که از اسناد بالامصدر زدن پیدا است که مراد زدن است عیبی ندارد و تعریفش بجای خودش می‌آید (ار ۱۰) طعن و تشنج کرنا -</p>	<p>تشنه لب بقول بهار شرمند شدن و شرمند گردن - فارسیان بمعنی خجالت و انفعال بالفظ خوردن و دادن و کشیدن استعمال این کنند مؤلف عرض کند که لغت عرب است بافتح و کسروا و صاحب منتخب ذکر این کرده استعمال فارسیان در ملحقات می‌آید (ار ۱۰) جملت مؤنث - انفعال - مذکر -</p>
<p>تشویر خوردن استعمال - صاحب آصفی که بمعنی خجل شدن است (کمال اصفهانی ۵) ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند زهی ز رفت تو خورده آسمان تشویر بازی</p>	<p>تشویر خوردن استعمال - صاحب آصفی که بمعنی خجل شدن است (کمال اصفهانی ۵) ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند زهی ز رفت تو خورده آسمان تشویر بازی</p>

<p>مباد که از سنده بالاسر و سیدین پید است که بجای خودش می آید (اردو) نخل کرنا</p>	<p>نذیده ترا چشم روزگار نظیر بک (اردو) نخل هونا - شرمند هونا -</p>
<p>تشنویر کشتیدن استعمال - صاحب آصفی</p>	<p>تشنویر دادن استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی نخل ساختن است و نباتات عائد حال کردن (انوری) کند لطائف طبع تو بحر را (هموی) در خلقتم او تا تقدیر و جبر کن کشید حیران بود دشمنان حلیم تو کوه را تشویر بخنخی (اردو) نخل هونا - شرمند هونا</p>	<p>تشنویر کردن کار معنی شوریده کردن کار معنی فرماید که این عربی الما صلیت و فارسی معنی رنج و محنت بالفظ خوردن و دادن و داشتن و کردن و کشیدن استعمال کرده اند و همچنین معنی سرزنش هم که در لغات می آید - مؤلف عرض کند که بقول منتخب بالفتح و کسر او بمعنی ریش و آشفته کردن آمده فارسیان استعمال این بمعنی حاصل بالمد و بامصا و فارسی مرکب کرده (اردو) تشویش بقول آصفیه عربی - اسم مؤنث - پریشانی - کعبه امث بیوج - تردد و فکر -</p>
<p>تشنویش آمدن استعمال - صاحب آصفی</p>	<p>تشنویش آمدن استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که فکر و تردد و پریشانی لاحق شدن است</p>	<p>تشنویش بودن استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>ذکر تشویش بودن کرده از معنی ساکت مؤلف (ناصر نسائی) از محنت و بیخستگی بیش آمد عرض کند که از سندش (تشنویش باشند) پید</p>	<p>تشنویش بودن استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>بود و ملک پدر بهر تشویش آمد (اردو) که قاشق کرده ایم (سلمان ساوجی) همه</p>	<p>تشنویش آمدن استعمال - صاحب آصفی</p>

<p>بیم من از ان غمزه بسیار بود و همه تشویشم از ان</p>	<p>تکلیف دینا</p>
<p>زلف پریشان باشد (اردو) تشویش هونا</p>	<p>تشویش داشتن استعمال صاحب آصفی</p>
<p>تشویش خوردن استعمال صاحب</p>	<p>و گراین کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند</p>
<p>آصفی و گراین کرده از معنی ساکت مؤلف عرض</p>	<p>کند که معنی فکر و ترود داشتن است (سعدی) پیش</p>
<p>از ان غم نمانی داشتتم و این ساعت تشویش جهانی</p>	<p>(سعدی) تهیدست تشویش نمانی خورد</p>
<p>و ترود هونا (اردو) تشویش نمانی خورد</p>	<p>و ترود هونا</p>
<p>تشویش فکر ترود و پریشانی من مبتلا هونا</p>	<p>تشویش دیدن استعمال صاحب آصفی</p>
<p>تشویش دادن یا استعمال صاحب</p>	<p>و گراین کرده از معنی ساکت مؤلف عرض</p>
<p>آصفی و گراین کرده از معنی ساکت مؤلف عرض</p>	<p>کند که معنی مبتلا می فکر و ترود شدن (قزازی)</p>
<p>مؤلف عرض کند که از سندش (تشویش دادن) گیلانی (مرگست دوری از ازم تشویش</p>	<p>معنی تکلیف رسانیدن به یا بغرض تشریف آوردن</p>
<p>معنی زحمت تشریف آوری دادن پیدا است</p>	<p>هستی دیده را پایارب ز خواب نیستی و زحمت</p>
<p>(وحشی یافتی) جان را به هجرت می کنم بهر عت</p>	<p>بدارم کن (اردو) مبتلا می فکر و ترود هونا</p>
<p>گو میا و کی بهر خط جان خود تشویش پیت می دهم</p>	<p>تشویش کردن استعمال صاحب آصفی</p>
<p>و مخفی مباد که از سند بالاصدر و میدن پیدا</p>	<p>و گراین کرده از معنی ساکت مؤلف عرض</p>
<p>که بجای خودش می آید (اردو) آتے کی</p>	<p>کند که سرزنش و توبیخ کردن است (سعدی)</p>
<p></p>	<p>شیرازی (بداندیش را بهر تشویش کرد)</p>

<p>پیشانی از گفته خویش کرد (ارو) زجرو تو بیج کرنا چکرنا۔ تشویش کشیدن استعمال صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف</p>	<p>عرض کند که بتلای فکر و تردوشدن است۔ (ظہوری ۷) دل است اینکه نازبان می کشد و دل است اینکه تشویش جان می کشد (ارو) فکر و تردوشدن بتلای ہونا۔</p>
<p>تیشہ بقول برہان و جامع و سروری بانانی مشدہ و وزن پشہ (۱) پیانہ روغن را گویند تا آید آرزو در سراج بذکر قول سروری می فرماید کہ در رسالہ قوسیہ کبیر (۲) بمعنی تیشہ ہزرگ است پس مخفف تیشہ بود مؤلف عرض کند کہ بمعنی اول اسم جامد فارسی زبان است و بمعنی دوم مخفف تیشہ کہ می آید (ارو) (۱) روغن کاناب۔ پیانہ۔ مذکر۔ (۲) دکیو تیشہ۔</p>	<p>تیشہ بقول برہان و جامع بفتح اول و کسر ثانی و سکون تحتانی (۱) خار پشت کلان را گویند کہ خار ہای خود را مانند تیر اندازد و بقول بعضی آن کہ ما حقیقت این را بر تیشی بیان کرده ایم لغت عرب است و (۲) کبیر اول مردم پریش کہ بہ الف اول گذشت و این مخفف آن را خوانند۔ صاحبان رشیدی و سروری و سراج و بمعنی دوم مرکب از تش با یای نسبت بر معنی اول قانع (حکیم سدی ۷) تو این رو سوپاری چون کشی ہو کی سنگ خوانند و دیگر تیشی بمعنی شپش بجایش مذکور شد (ارو) صاحب نامری بذکر معنی اول می فرماید کہ این (۱) دکیو تیشی (۲) وہ شخص جس کے جسم لغت فارسی و سری است نہ عربی صاحب مین جوین پرگئی ہون۔</p>

تشیع | بقول بهمان و جامع و ناصری و مؤید و سراج بروزن کبیر و گلوله را گویند که از شکلا
الوان و سخت سازند و بدان بازی کنند **مؤلف** عرض کند که اسم جاد فارسی زبان است
ولیس (اردو) و پتھر کا گولہ جس سے کیلتے ہیں۔ مذکر۔

فوقانی با صا و م

تصاعد | بقول بہار بالا برآدن می فرماید کہ صحیح تصعد است (بدر چاچی) در تصا
کندی گرد بر اکت سو چرخ و چشم عقرب شودی معدن ثور از دبران و **مؤلف** گوید کہ
تصعد بالفتح بقول منتخب لغت عرب است بمعنی بالا رفتن و لیکن صاحب انندجو الہ انتہی
تصاعد را ہم بروزن تفاعل لغت عرب گوید پس استعمال فارسیان است و پس و بوی نیست
کہ بقول بہار تصرف فارسیان بر سبیل تفریس دانیم (اردو) بلند ہونے کا حاصل بالصد
تصاعد کا استعمال اردو میں ہے۔

تصحیح | بقول بہار درست کردن می فرماید کہ بالخط دادن مستقل **مؤلف** عرض کند کہ لغت
و کسر حای خطی اول بقول اند لغت عرب است پس خبر نیست کہ فارسیان بمعنی حاصل بالصد
استعمال این ترکیب مصداق فارسی کرده اند کہ در ملحقات می آید (اردو) تصحیح۔ بقول آصفیہ
عربی۔ اسم مؤنث صحت۔

تصحیح دادن | استعمال صاحب آصفی (۷) ہندو بر رخ گل نقطہا شک بنیم و با
و گر این کردہ از معنی ساکت **مؤلف** عرض کند کہ و کن و تصحیح این رسالہ بدہ (ظہوری) (۷)
معنی درست کردن و صحیح نمودن است (۸) کتاب خبر کہ تصحیح داوہ بودش عقل و کج مدبر

عشق باطل افتاد است و معنی مباد که از سر تا تصحیح دادن است که گذشت و ب لازم آن معنی
 مصدر و دیدن پیدا است و دادن (ارو) صحت پذیر شدن مؤلف عرض کند که مفتوح
 تصحیح که را تصحیح کرنا صحت کرنا - قیاس است (ظهوری) قبله اهل حرم تصحیح
 (الف) تصحیح کردن | الف بر زبان یافت و نسخه از ابریش محراب برد (ارو) (الف)
 (ب) تصحیح یافتن | معاصرین عجمی (الف) و کیهو تصحیح دادن (ب) تصحیح مونا -
 تصحیف | بافتن و کسر جای خطی بقول منتخب خطا کردن در تحریر مؤلف عرض کند که فاریا
 استعمال این معنی حاصل باله در ترکیب فارسی می کنند که در مطبوعات می آید (ارو) تصحیف
 بی نوشت - غلطی -

تصحیف بوسه | اصطلاح - بقول مؤید بوسه خود نادم می شود و کاتبین چاکبست در کتاب
 مطبوعه معنی توشه و در دیگر نسخه قلمی (تصحیف فضولی) با کرده اند و یک تیج (ارو) بوسه کی
 توشه (نوشه) گوید که معنی بوسه و در نسخه قلمی دیگر غلطی بی نوشت جو کبھی معشوق عاشق کو یہ سمجھ کر دیتا
 و ولعت قائم کرده معنی (تصحیف بوسه) معنی یا لیتا ہے کہ مخاطب غیر عاشق ہے اور پھر نادم ہوتا
 و (تصحیف توشه) معنی بوسه و دیگری از محققین تصحیف قیاس | اصطلاح - بقول مؤید مطبوعه
 زبان دان و اهل زبان ذکر این نکرد مؤلف ای فنا کذا فی الشعر فنامه و القلیه - در دیگر نسخه
 عرض کند که (تصحیف بوسه) بوسه را نام است مطبوعه می نویسند که معنی بقاست و در نسخه
 که معشوق - عاشق خود را غیر او دانسته بوسه گیر و دیگر قلمی معنی فنا مؤلف عرض کند که دیگر مہ
 و بعد از آن چون عاشق رامی شناسد از غلطی محققین زبان دان و اهل زبان ازین لغت

<p>ساکت اند و بدون سندا استعمال ماین را کدرت ندانیم لای هر معنی لفظی این غلطی قیاست معنی قیاب غلط پوشیدن البته تبدیل قیاب استعاره هیچ ندانیم (ار ۱۰۰) ناقابل ترجمه -</p>	<p>توان کرد به فنا که چون قیابی وجود بدل شود و عالم باقی تعلق می شود باقی حال این اصطلاح را هیچ ندانیم (ار ۱۰۰) ناقابل ترجمه -</p>
<p>تصدیع بقول بهار معنی در و سر دادن - می فرماید که با لفظ دادن و کشیدن مستعمل مؤلف عرض کند که لغت عرب است با لفظ و کسر وال مهمله و بقول منتخب معنی در و سر رساندن - فارسی معنی حاصل با مصدرش معنی تکلیف و زحمت بر سبیل مجاز استعمال این با ساد و فارسی می کنند که در ملحق می آید (ار ۱۰۰) تصدیع بقول آصفیه - عربی - مؤثرت - در و سر رساندن</p>	<p>تصدیع بقول بهار معنی در و سر دادن - می فرماید که با لفظ دادن و کشیدن مستعمل مؤلف عرض کند که لغت عرب است با لفظ و کسر وال مهمله و بقول منتخب معنی در و سر رساندن - فارسی معنی حاصل با مصدرش معنی تکلیف و زحمت بر سبیل مجاز استعمال این با ساد و فارسی می کنند که در ملحق می آید (ار ۱۰۰) تصدیع بقول آصفیه - عربی - مؤثرت - در و سر رساندن</p>
<p>تصدیع بر و ن استعمال - صاحب آصفی (ع) بعرض می دهد تصدیع جاهت - غیر نوکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که زحمت و تکلیف برداشتن است کمال بخندی (ع) ما را بروز واقعه خاطره آن خوش به کز خاک آستان تو تصدیع می بریم (ار ۱۰۰)</p>	<p>تصدیع بر و ن استعمال - صاحب آصفی (ع) بعرض می دهد تصدیع جاهت - غیر نوکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که زحمت و تکلیف برداشتن است کمال بخندی (ع) ما را بروز واقعه خاطره آن خوش به کز خاک آستان تو تصدیع می بریم (ار ۱۰۰)</p>
<p>تصدیع کشیدن استعمال - صاحب تکلیف مین مبتلا هونا -</p>	<p>تصدیع کشیدن استعمال - صاحب تکلیف مین مبتلا هونا -</p>
<p>تصدیع و اوان استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی تکلیف و زحمت رسانیدن است متعدی مصدر گذشته - (ناظم هروی - (ار ۱۰۰) تکلیف اثمانه زحمت مین مبتلا هونا -</p>	<p>تصدیع و اوان استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی تکلیف و زحمت رسانیدن است متعدی مصدر گذشته - (ناظم هروی - (ار ۱۰۰) تکلیف اثمانه زحمت مین مبتلا هونا -</p>

تصدیق | بقول بهار راست گردانیدن و باورد داشتن - می فرماید که با لفظ کردن - مستعمل مؤلف عرض کند که لغت عرب است با لفتح و کسر دال مبهله - بقول منتخب راست گوی دانستن کسی را - فارسیان استعمال این معنی حاصل بالمصدر رکند (ظهوری ۵) بحث عشقت خرد بهیده دارد خامی پرمی شود نخته تصدیق جنون می آید (ار و و) کسی کو سنجی بهنجینه کا حاصل بالمصدر -

<p>تصدیق فرمودن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که مراد تصدیق فرمودن است عرض کند که معنی تصدیق کردن است یعنی راست گوی دانستن کسی را و صحیح دانستن (تشریحیه ۵) است منظور اغراض مخاطب و این معمولی میدانم که هر چه در وادی اشتیاق می نویسیم (احمال اصغفانی ۵) گر لاف آن زخم که بمن تصدیق می فرمایند مخفی مباد که از سبب بالا ختم شد سخن پاد تصدیق من بر این استعمال فرمائید پیداست که بجایش می آید و لیا می کند مخفی مباد که از سبب بالا تصدیق فرمایند تصدیق کرنا - (ار و و) تصدیق فرمایند تصدیق کرنا - صاحب تصدیق کرنا - هیچ قرار دینا -</p>	<p>تصدیق کرنا استعمال - صاحب تصدیق کرنا - هیچ قرار دینا -</p>
--	---

تصرف | بقول بهار دست کاری زدن می فرماید که با لفظ داشتن و کردن مستعمل مؤلف عرض کند که لغت عرب است بفتح تین و رای مشدود - صاحب منتخب ذکر این کرده فارسیان بمعنی حاصل بالمصدر یعنی قبض استعمال این می کنند (ظهوری ۵) دست تصرف ضبتم

از آه بر قفا کرده اجاره چشم جان سر نه خاکپای را پ (ار دو) تصرف بقول آصفی
عربی اسم مذکر دست اندازی قبضه مداخلت.

تصرف داشتن استعمال صاحب (ظهوری ع) عشوه ساتی تصرف در مزاج	آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
عرب کند که قبضه داشتن (ظهوری ع) این (ار دو) تصرف کرنا قابض هونا و دخل پانا	تصرف نه مهر داشت نه ماه به رنگاهی که رفت
تصرف کرنا داشتن استعمال صاحب	داشت نگاه پ (ار دو) تصرف رکعنا
آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرب	قابض هونا قبضه رکعنا
کند که معنی ترک کردن قبضه مداخلت زلف	تصرف کردن استعمال صاحب آصفی (ع) تصرف در آن سکه گذار شتم پ کران

تصرف کردن استعمال صاحب آصفی (ع) تصرف در آن سکه گذار شتم پ کران
ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرب
کند که قابض شدن و دخل یافتن است مداخلت ترک کرنا.

تصفیه لفظ اصطلاح صاحب روزنامه بواله سفر نامه ناصر الدین شاه قاجار ذکر این
که ده گوید که معنی کارخانه روغن لفظ است که آن را پاک و صاف کنند و لفظ بقول غیاث
روغنی است سیاه و سفید رنگ بهتر از آنست که در ملک شیروان از زمین می جو شد و
مغرب است و بقول بعضی داروئی است که حکما ساخته اند هر جا که اندازند آتش در گیر
مؤلف عرض کند که این مرکب بمعنی مصدریست که روغن لفظ را صاف کردن و صاف
عجم بر سبیل مجاز کارخانه را بدین اسم موسوم کردند که کار تصفیه این روغن کند (ار دو)

روغن نفت کے صاف کرنے کا کارخانہ۔ مذکر۔ صاحب آصفیہ نے نفت کا ذکر فرمایا ہے۔
تصنیف بقول بولچال بجوارہ معاصرین عجم (د) سروون غزل ہا و امثال آن مؤلف
 عرض کند کہ این تصرف معاصرین عجم است در معنی بر سبیل مجاز و تفریس و حقیقتہ این لغت
 عرب است بالفتح و کسرون و بقول منتخب جدا کردن بعضی از بعضی و گوئی گوئی کردن چیزی را
 و در اصطلاح مثل تالیف است و فرق در تالیف و تصنیف ہمین قدر کہ تالیف کتابی باشد
 کہ در آن از چند کتب مطالب شتی را جمع نموده باشند (چنانکہ گذشت) و تصنیف مضمون طبع
 و افکار مصنف است (اردو) تصنیف بقول آصفیہ دل سے کوئی کتاب بنانا طبیعت سے کوئی مضمون لکھنا۔ ایجاد۔

تصنیف را مصنف نیکو کند بیان	مثل صاحبان خزینۃ الاسرار	میں اسی فارسی کہاوت کا استعمال ہے۔ تصنیف نہا دن مصدر اصطلاحی
و امثال فارسی ذکر این کردہ از معنی و محل استعمال ساکت مؤلف عرض کند کہ فارسیا استعمال این در خواندن افکار و اشعار شعر کنند مونی پسندند کہ شعر شاعری را دیگری بخواند و حق ہم ہمین است کہ مصنف تصنیف خود خوب می خواند برخلاف غیر (اردو) دکن (اردو) بہتان کرنا۔	بقول بجزوانند و غیاث بمعنی بہتان کردن است مؤلف عرض کند کہ مجاز است و بس و بر زبان معاصرین عجم (تصنیف کردن) ہمین معنی مستعمل است می گویند: آغا این الزام راجحی او تصنیف می کنی: یعنی بہتان می کنی	(اردو) بہتان کرنا۔

الصور بقول بہار و در دل خود صورت چیزی بستن و می فرماید کہ بالفظ بستن و گرد
 مستعمل است مؤلف عرض کند کہ لغتین و منہم و او شد و لغت عرب است فارسیا

بمعنی حاصل بالمصدر استعمال این می کنند و با مصدر خود هم بقاعده فارسی مرکب می نمایند که در مطقات می آید (ارو) تصور بقول آصفیه عربی اسم مذکر کسی شے کی سورت اول من باند بنای خیال تصور بمعنی حاصل بالمصدر -

تصور بستن استعمال صاحب آصفی تصور کردن استعمال - صاحب آصفی کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کردن تصور است (بیدل) بهار بوسه بپاشی کند که مرادف تصور بتن است (بسمل) و خون گردید و نگه تصور رنگینی خاسته بود - فیثا پوری آئینه را تصور کرد و اب کخم (ارو) تصور باند بنای دکن من مستعمل است از بس دلم ز مردم دنیا گرفته است - بمعنی تصور قائم کرنا - (ارو) تصور کرنا و بیکو تصور بتن -

تصویر بقول بهار بصورت کردن و آفریدن صورتی که از چوب و گل و امثال آن سازند یا بر دیوار و غیر آن نگارند و این مجاز است و متضاد ویرجیع آن می فرماید که بالغظ کردن و کشیدن مستعمل است مؤلف عرض کند که لغت عرب است و در منتخب و نهای الارب هم به همین معنی آمده - بالفتح و کسر و او مستعمل فارسیان استعمال این بمعنی حاصل بالمصدر کردند و ترکیب فارسی استعمالش نمایند که در مطقات می آید (لهوری) می روند از صفو صورتها برون و صورتش گریز و تصویر نیست (ارو) تصویر بقول آصفیه عربی اسم مؤنث لغوی معنی صورت بنا اما گریه مصدر اسم مفعول کے معنون من مستعمل ہے - صورت شبیهه روپ - فوٹو نقش - نقشہ - بت -

<p>تصویر سایه دار اصطلاح بقول بهاء که بمعنی تصویر کشیدن است (صا ب ه) تصویر صورتی که سایه اش افتد مثل تصویر رنگ و شبیه تر کند تصویر باز خامه اش سر انگشت در آهن و طلا و غیره و این بمنزله باب امامیه شکستی و بان ماند پانحنی مباد که سند بالا متعلق به مصد است بخلاف تصویر رنگ و نه نشان (شفع اش) کردن است که بجایش می آید (ار و و) تصویر (ه) هر کس بسایه دیگری از درش رود چو کهنچیا تصویر بنام فوتولینا -</p>	<p>تصویر سایه دار اصطلاح بقول بهاء که بمعنی تصویر کشیدن است (صا ب ه) تصویر صورتی که سایه اش افتد مثل تصویر رنگ و شبیه تر کند تصویر باز خامه اش سر انگشت در آهن و طلا و غیره و این بمنزله باب امامیه شکستی و بان ماند پانحنی مباد که سند بالا متعلق به مصد است بخلاف تصویر رنگ و نه نشان (شفع اش) کردن است که بجایش می آید (ار و و) تصویر (ه) هر کس بسایه دیگری از درش رود چو کهنچیا تصویر بنام فوتولینا -</p>
<p>اصطلاح الف (الف) تصویر کشیدن بقول بحر و انده بهاء بمعنی مصور (لما مفید بلخی ه) شوخ تصویر (ار و و) سایه دار تصویر مؤنث بت یک کشم جلوه رنگین دارد و نقش پایش چو قلم صورت استعمال بقول بهاء کهنچین دارد و صاحب آصفی ذکر اب کرده</p>	<p>اصطلاح الف (الف) تصویر کشیدن بقول بحر و انده بهاء بمعنی مصور (لما مفید بلخی ه) شوخ تصویر (ار و و) سایه دار تصویر مؤنث بت یک کشم جلوه رنگین دارد و نقش پایش چو قلم صورت استعمال بقول بهاء کهنچین دارد و صاحب آصفی ذکر اب کرده</p>
<p>از معنی ساکت مؤلف عرض کند که الف اسم فاعل ترکیبی است و ب مرادف تصویر (قاسم شهیدی ه) در چشم مور جلوه اندا از معنی ساکت مؤلف عرض کند که الف اسم فاعل ترکیبی است و ب مرادف تصویر</p>	<p>از معنی ساکت مؤلف عرض کند که الف اسم فاعل ترکیبی است و ب مرادف تصویر (قاسم شهیدی ه) در چشم مور جلوه اندا از معنی ساکت مؤلف عرض کند که الف اسم فاعل ترکیبی است و ب مرادف تصویر</p>
<p>اصطلاح (ار و و) تصویر کهنچیا و کیمو تصویر کردن - تصویر گر اصطلاح بقول بحر و بهاء و</p>	<p>اصطلاح (ار و و) تصویر کهنچیا و کیمو تصویر کردن - تصویر گر اصطلاح بقول بحر و بهاء و</p>

<p>(اردو) وہ تصویر جو سالم صورت کی ہو جس میں دونوں آنکھیں متقابل نظر آئیں۔ نوٹ۔ دکن میں اس کو تصویر مقابل اور تصویر دو چشمی کہتے ہیں۔</p>	<p>بمعنی مستور مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است کہ گر معنی کنندہ و سازندہ ہم آیدہ چنانکہ کارگر و کوزہ گر (اردو) مصور تصویر بنانے والا۔</p>
<p>تصویر منہ رخ اصطلاح۔ بقول بکر وہا تصویر منہ رخ اصطلاح۔ بقول بکر وہا دو چشمی مؤلف عرض کند کہ مستقبل یعنی مستقبل کردہ شدہ اسم مفعول است و ازینکہ تصویر دو یک چشمہ گویند۔ مقابل تصویر مستقبل کہ چشمی مجموعی شخصی است کہ روبرو آیدہ فارسیان بدین معنی این اصطلاح را قائم کردند (عرفی) مستقبل گذشت مؤلف عرض کند کہ چہرہ پرداز جهان رخت کش چون جل شب شود نیم رخ و روز شود مستقبل پو مخفی مباد کہ عرفی درین شعر تصویر نیم رخ و تصویر مستقبل مستقبل کے مقابل نہیں</p>	<p>تصویر مستقبل اصطلاح۔ بقول بکر تصویر دو چشمی مؤلف عرض کند کہ مستقبل یعنی مستقبل کردہ شدہ اسم مفعول است و ازینکہ تصویر دو یک چشمہ گویند۔ مقابل تصویر مستقبل کہ چشمی مجموعی شخصی است کہ روبرو آیدہ فارسیان بدین معنی این اصطلاح را قائم کردند (عرفی) مستقبل گذشت مؤلف عرض کند کہ چہرہ پرداز جهان رخت کش چون جل شب شود نیم رخ و روز شود مستقبل پو مخفی مباد کہ عرفی درین شعر تصویر نیم رخ و تصویر مستقبل مستقبل کے مقابل نہیں</p>
<p>فوقانی باضاد مجملہ</p>	<p>را بالمعنی بستہ است اگرچہ لفظاً ظاہر نیست</p>
<p>(الف) انصرع بقول بہار معنی زاری کردن (شیخ شیراز) اگر تصرع کنی و گرفتاریا پو دوزر باز پس نخواہد داد پو مؤلف عرض کند کہ لفتح اول و دوم و ضم ر می ہملت عرب است و صاحب منتخب ذکرش کردہ۔ فارسیان استعمال این بمعنی گریہ یا مصد کردن کردہ اند و تصرع ساختن و نمودن ہم گویش ما خوردہ پس</p>	<p>(الف) انصرع بقول بہار معنی زاری کردن (شیخ شیراز) اگر تصرع کنی و گرفتاریا پو دوزر باز پس نخواہد داد پو مؤلف عرض کند کہ لفتح اول و دوم و ضم ر می ہملت عرب است و صاحب منتخب ذکرش کردہ۔ فارسیان استعمال این بمعنی گریہ یا مصد کردن کردہ اند و تصرع ساختن و نمودن ہم گویش ما خوردہ پس</p>

(ب) تصرع کردن | از همین لغت الف است بخيال ماسند بالاعتق

بمصدر گذن است که بجایش می آید (اردو) الف گریه بنگر ب رونا

تضمین | بقول اندر وزن تفخیل لغت عرب است بمعنی پذیرانیدن و ضامن گردانیدن

کسی را و در پناه آوردن و با اصطلاح شعر ادر آوردن شعر مشهور دیگر را در شعر خود اگر آن شعر

یا مصرع مشهور است احتیاج بایماذارد و الا اشاره بدان واجب است تا از آفت تهمت

سرقه مصون باشد و تضمین مصرع را تأکید و تضمین بیت را استعانه گویند مؤلف عرض کند که

لغت عربست بفتح و کسر میم صاحب منتخب این را آورده و معنی اصطلاحی شعر را هم ذکر کرده

فارسیان به همین معنی آخر استعمال این با مصدر ساختن و کردن و نمودن می کنند (اردو) تضمین

بقول آصفیه عربی اسم مؤنث شامل گرای اصطلاح عروضین کسی مشهور منظم یا شعر کو این نظمین داخل کرنا

فوقانی باطامی حطی

تطاول | بقول بهار گردن کشی کردن و فارسیان بمعنی ظلم و بیداد بالنظر کردن و کشیدن

استعمال می نمایند مؤلف عرض کند که بفتح تین و ضم و اولفت عرب است صاحب منتخب

ذکر این کرده و بلحاظ تصرف فارسیان در معنی ما این را مفرس و انیم (ظهوری) خوان

عجب که خیل مدارا و هندشان به تسخیر ملک دل به تطاول حواله است (اوله) گویند

مثال تطاول ترخمت به شکل مر است کار مدارا بر دست (اردو) ظلم بنگر بیداد

تطاول کردن | مصدر اصطلاحی عربی بمعنی ظلم و بیداد کردن نوشته مؤلف عرض

آصفی ذکر این کرده از معنی سکت و بر تطاول کند که موافق قیاس است از تفریس فارسیان

<p>که بر تطاول گذشت (حافظ شیرازی) طاول کمر نه بیدار کرنا بی بهره اند از جرعه کاس الکرام؛ این تطاول من تطاول کشیدن مصدر اصطلاحی صاحب که با عشاق مسکین می کنند؛ (لظه هری) اصفی ذکر این کرده از معنی سکت مؤلف عرض که شور دل بخوابی چه بلا آید است؛ که انداز کار کند که تحمل ظلم و بیدار کردن است (حافظ شیرازی) مدارا که تطاول نکند؛ مخفی می سازد که از اسناد بالا اصفی این تطاول که کشید زخم بجان بلبل و تا قمر مصدّر گذدن پیدا است که بجایش می آید (ارو) کل غم و زمان خواهد رفت؛ (ارو) ظلم سهوا</p>	<p>که بر تطاول گذشت (حافظ شیرازی) طاول کمر نه بیدار کرنا بی بهره اند از جرعه کاس الکرام؛ این تطاول من تطاول کشیدن مصدر اصطلاحی صاحب که با عشاق مسکین می کنند؛ (لظه هری) اصفی ذکر این کرده از معنی سکت مؤلف عرض که شور دل بخوابی چه بلا آید است؛ که انداز کار کند که تحمل ظلم و بیدار کردن است (حافظ شیرازی) مدارا که تطاول نکند؛ مخفی می سازد که از اسناد بالا اصفی این تطاول که کشید زخم بجان بلبل و تا قمر مصدّر گذدن پیدا است که بجایش می آید (ارو) کل غم و زمان خواهد رفت؛ (ارو) ظلم سهوا</p>
<p>(الف) تطبیق بقول بهار موافق گردانیدن چیزی با چیزی می فرماید که با لفظ دادن مستعمل است مؤلف عرض کند که با لفتح و کسر موحد لغت عرب است و صاحب اند صراحت آن کرده فارسیان استعمال مجر و این بمعنی حاصلی مصدر یعنی مطابقت و موافقت می کنند و (ب) تطبیق و ادون را بمعنی مطابقت کردن (والله هروی) اسی داده به اهل قبه تطبیق نفس؛ و زائنه سهو کرده تحقیق نفس؛ (ارو) الف تطبیق بقول آصفیه علی اسم مؤنث - تطابق - مطابقت - مشابهت - تشابه (ب) تطبیق دنیا مطابقت کرنا - تطعیم الجدری اصطلاح بقول بول چال بحواله معاصرین عجم عمل جراحی کردن برای حفظ ما تقدم مرض (برجوشیدگی) مؤلف عرض کند که آب آبله های این مرض رامی گیرند و بر بازوی انسان دوسه جاجوحتی خفیف کرده آن ماده را در آن داخل کنند تا از آنجا آبله ها پیدای شود و تب خفیف هم عارض گردد و در هشت یا ده روز التیام پذیرد و این عمل گویا مرض مصنوعی است که پیدا کنند و بخیاال اطباء ی فرنگ این عمل مرض ببرجوشیدگی است</p>	<p>(الف) تطبیق بقول بهار موافق گردانیدن چیزی با چیزی می فرماید که با لفظ دادن مستعمل است مؤلف عرض کند که با لفتح و کسر موحد لغت عرب است و صاحب اند صراحت آن کرده فارسیان استعمال مجر و این بمعنی حاصلی مصدر یعنی مطابقت و موافقت می کنند و (ب) تطبیق و ادون را بمعنی مطابقت کردن (والله هروی) اسی داده به اهل قبه تطبیق نفس؛ و زائنه سهو کرده تحقیق نفس؛ (ارو) الف تطبیق بقول آصفیه علی اسم مؤنث - تطابق - مطابقت - مشابهت - تشابه (ب) تطبیق دنیا مطابقت کرنا - تطعیم الجدری اصطلاح بقول بول چال بحواله معاصرین عجم عمل جراحی کردن برای حفظ ما تقدم مرض (برجوشیدگی) مؤلف عرض کند که آب آبله های این مرض رامی گیرند و بر بازوی انسان دوسه جاجوحتی خفیف کرده آن ماده را در آن داخل کنند تا از آنجا آبله ها پیدای شود و تب خفیف هم عارض گردد و در هشت یا ده روز التیام پذیرد و این عمل گویا مرض مصنوعی است که پیدا کنند و بخیاال اطباء ی فرنگ این عمل مرض ببرجوشیدگی است</p>

تا یک سال و درین روزها طبای یونانی هم این را سفید و حفظ ما تقدم مرض مذکور دانند معنی
لفظی این پیوند دادن آبد شک نیست که این مرکب زبان عرب است ولیکن اصطلاح قدما
عرب نیست ازینکه این طرز عمل هم برای حفظ ما تقدم این مرض در زمانه پیشین نبود و حالا بعض
بلاد عرب هم همین اصطلاح برای این عمل مستعمل است معاصرین عجم بر زبان دارند بخیاں مانع
باشند. (ارو) **تیکانگانا** تیکانگانا -

تیکانگانا قبول بهار پاک کردن مؤلف عزیزا کند که لغت عرب است بافتح و کسرهای هوز
فارسیان بمعنی حاصل بالمصدرش معنی طهارت و پاکیزگی استعمال این با مصداق فارسی کنند
که در لغات می آید (ارو) طهارت - قبول آصفیه عربی - مؤنث - پاک - صفائی -

تطهیر و اوان استعمال - صاحب آصفی ذکر کرده معنی طهارت و پاکیزگی حاصل کردن است
این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند (علی خراسانی) صادق آن مهبط الفوائد
که صاف و پاک کردن و شستن است (علی) که گرفت و دامن شرع زیر چشمه غسل تطهیر
خراسانی) بلکه آلوده عصیان شده دل (ارو) طهارت حاصل کرنا -

ما محشر و دانش را نتوان داد به زرم تطهیر **تطهیر یافتن** استعمال - صاحب آصفی
(ارو) طهارت وینا صاف و پاک ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
کرنا - دیونا - کند که مرادف تطهیر گرفتن است (علی خراسانی)

تطهیر گرفتن استعمال - صاحب آصفی ذکر کرده پیش ازین بود پرازد لوث خطا چون نضرم و یافت از
این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند آب گفت شرع تطهیر (ارو) طهارت پانا -

فوقانی باطای ترجمه

تظلم القبول بهار فریاد کردن و نابیدن از بیدار کسی می فرماید که با لفظ برآوردن و زدن و گردن بستن مؤلف عرض کند که لغت عرب است بفتح اول و دوم و لام مضموم شد و جتا منتخب و گردان کرده فارسیان استعمال این بمعنی حاصل بالمصدر یعنی فریاد می کنند و با صفا فارسی زبان خود مرکب سازند (اردو) دادخواهی بموتش فریاد -

تظلم آمدن استعمال - صاحب آصفی ذکر دادخواهی گردان ظلم کو ظالم هر گردان -
 این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که **تظلم کردن** استعمال - صاحب آصفی ذکر فریاد و دادخواهی بوقوع آمدن است (عربی) این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند
 تفرشی (تظلم ناید از من یک ترسم) که بمعنی فریاد کردن و اظهار ظلم ظالم و دادخواهی که عدل حق تعالی بر تابد یا بخنی مباد که از سبب بالا کردن است (نظامی) **تظلم** ز مانند بر مصدر آئیدن پیدا است که بجایش گذشت شاه روم که بر مصریان تنگ شد مرز و بوم (اردو) دادخواهی اور فریاد واقع بونا -
تظلم بر آوردن استعمال - صاحب آصفی است که بجایش می آید (اردو) داد چاهنا -
 ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند فریاد گردان - اظهار ظلم گردان -

که اظهار جور و جفا و دادخواهی کردن است **تظلم کردن** استعمال - صاحب آصفی ذکر (سعدی) **تظلم** بر آورد و فریاد خواند که این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که رحمت بر افتاد و شفقت نماند (اردو) که دادخواهی است (شاهی سبزواری) (س)

گفتہ شاهی برین در کیت با چیزین فغان کبود	مؤلف گوید کہ مرادف تظلم کردن است۔
خواہم بود سلطان تظلم می کنم با مخفی مباد کہ	(رثانی شہیدی سے) من تظلم می نمایم و
سند با متعلق بہ صدر کنند است کہ	بر سر می زخم با اول تعافلی می زند از اردو
بجایش می آید۔ (ارو)	داد خواہی کرنا۔ می کند با مخفی مباد کہ متعلق بہ صدر نمایم
تظلم نمودن استعمال صاحب تصنیفی از معنی است کہ	بجایش می آید (ارو) فریاد

فوقانی با عین مہملہ

تعارف بقول رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار بمعنی ملاقات و ہدیہ ہما بول چال بحوالہ معاصرین عجم گوید کہ بمعنی تواضع و ملاقات و صاحب سلامت است۔ مؤلف عرض کند کہ نقص تعریف ہر دو معانی متعارفہ را در خفا دارد و از معاصرین عجم شنیدہ ایم کہ استعمال تعارف بمعنی معرفت و شناسائی می کنند۔ لغت عرب است بفتح اول و دوم و ضم راء مہملہ و بقول منتخب یک گیر را شناختن پس فارسیان ہمین را بمعنی حاصل ہمنہ استعمال کردہ و بسادہ و خود مرکب ساخته اند کہ دلچسپات می آید (ارو) تعارف بقول آصفیہ عربی۔ اسم مذکر شناسائی۔ جان پہچان۔ واقعیت۔ واقف کاری۔

تعارف رسمی اصطلاح بقول رہنما۔	عرض کند کہ صراحت معنی تعارف بجایش
بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار بمعنی ملاقات گذشت و ما این را بمعنی بالامفرس و اینہم	باجلوس شاہانہ۔ صاحب بول چال بحوالہ معاصرین
بجہم می فرماید کہ مراد از ملاقات شاہانہ مؤلف	ملاقات شاہی یعنی شاہانہ جلوس کے ساتھ ملاقات

کرنا کا حاصل بالمصدر۔	بمعنی سلام کردن گفته مؤلف عرض کند که تحقیق لفظ
تعارف کردن	مصدر اصطلاحی است تعارف بجایش گذشت و در اینجا بهین قدر کافی است
روزنامه بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار	این تفریس است بلحاظ تخصیص معنی (ارو) سلام
تعب	قبول بهار بوزن طلب۔ رنج و ماندگی است می فرماید که با مصداق و ادون و شد
و کشیدن مستعمل است مؤلف عرض کند که بفتح اول و دوم لغت عرب است و صاحب تعب ذکر این بمعنی مصدري کرده۔ فارسیان استعمال این بمعنی حاصل بالمصدر کرده اند که در محقق می آید (ظهوری) بهر غم و در سبب می طلب و مایه راحت ز تعب می طلب (ارو) تعب بقول آصفیه عربی۔ اسم مذکر۔ رنج بکلفت۔ و کله بکلیف محنت یسقت۔	
تعب و ادون	استعمال۔ صاحب آصفی ذکر بکلیف دنیا۔ رنج دنیا۔
این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که	تعب کشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر
کردن تعب و تعب آوردن و باعث تعب شدن	این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که
(ایماهی اصفهانی) مثال گرسنه چشمان شکم	تعب کردن و بتلای صیبت و رنج شدن است
پرست مباش که میدید تعب آن پیرون که	(اسیر شهرستانی) سبزه است حاصلی از خرمن
دار و آتش و مخفی مباد که سدا بالامتعلق به مصد گذشته است	پای مورخ و هشتم تعب و ادون
و همین است که بجایش می آید (ارو)	می کشد (ارو) بتلای تعب هونا رنج اشانا۔
تعبیر	قبول بهار۔ بیان خواب کردن و خبر و ادون از مراد آن و سخن از کسی یا از خود کردن
است۔ می فرماید که بالفظ رانندن و رستن و زدن و کردن و نهادن مستعمل مؤلف عرض	

بالا آمد. تعبیر کردن پیدا است که بجای خودش کند که مرادف تعبیر کردن است (سوزنی سمرقندی می آید (ار ۹۰) تعبیر کرنا -

تعبیر گو اصطلاح - بقول اندکواله فرمینگ چنین نهاد تعبیر گو (ار ۹۰) تعبیر کرنا -

فرنگ ترجمه متر مؤلف عرض کند که آنکه تعبیر خوا گوید موافق قیاس و اسم فاعل ترکیبی است -

(ار ۹۰) تعبیر گو بقاعده فارسی که سکتے وه حاصل کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که اهل غفلت را بدینانیک و بد معلوم نیست که

تعبیر نهادن | مصدر اصطلاحی - صاحب خواب شب تعبیر خواب یافت چون فردا شود که آصفی و گراین کرده از معنی ساکت مؤلف عرض (ار ۹۰) تعبیر پانا تعبیر حاصل کرنا -

تعبیه | بقول بهار آماده کردن و ترتیب دادن چیزی - می فرماید که بالفاظ ساختن و تشکستن و کردن و نهادن مستعمل مؤلف عرض کند که بالفتح و کسر موحده و فتح تحتانی لغت عرب است -

بخصوصیت لشکر (بلکذا فی المنتخب) فارسیان بمعنی حاصل بالمصدر بدون تخصیص بالا آید می کنند بمعنی آمادگی و ترتیب و اضافه و با مصدر فارسی هم مرکب سازند و این معنی قریب

تقریس است (نهموری ۵) از بوی شراب توچنیں مست و خرابم که که تعبیه در هرین موحده چند (ار ۹۰) آمادگی - مؤنث - ترتیب - مؤنث - اضافه - مذکر - انجین معنونین تعبیه کا استعمال

همی اردوین موبکتا ہی -

تعبیه آمیختن | استعمال - صاحب آصفی و گراین کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند

اضافه کردن در چتری (خسرو) و ادوالبی که بجای خودش می آید (اردو) مرتب کرنا.	ادب آمیخته با تعبیه های عجیب آمیخته با - شریک رکنا -
(اردو) اضافه کرنا.	تعبیه ساختن استعمال - صاحب آصفی
تعبیه انگلیختن استعمال - صاحب آصفی	و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند
و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که مرتب ساختن و اضافه کردن است (حسن)	کنند که اضافه کردن است مرادف مصدر غزنوی (دیر است که به چرخ همین تعبیه
گذشته (حافظ شیرازی) مباحث غره به باز سازند با هفت اختصار درین مثل درین کار	خود که در خطر است و نیز تعبیه در حکم پادشاه مخفی مباد که از سند بالا مصدر سازیدن پدید
آنگیزد و مخفی مباد که از سند بالا مصدر انگیزد که بجای خودش می آید (اردو) مرتب کرنا	پدید است که بجایش می آید (اردو) تعبیه اضافه کرنا -
کرنا - اضافه کرنا.	تعبیه شکستن استعمال - صاحب آصفی
تعبیه داشتن استعمال - صاحب آصفی	و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند
آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف که ترتیب را زائل کردن (خسرو) بر آنسو	عرض کند که شریک داشتن و مرتب داشتن تعبیه زانگونه شکست با که مهربانان شد
است (حسن غزنوی) در هر نفسی تعبیه دست بردست با (اردو) ترتیب کوثرنا	دارم آبی و ای آینه می گویت از آه تبرس بے ترتیب کرنا - ترتیب کوثرنا -
و مخفی مباد که از سند بالا مصدر گردن پدید	تعبیه کردن استعمال - صاحب آصفی

ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بفتح اول و دوم و ضم جیم معنی در شگفت
 به معنی شریک کردن و اضافه کردن و مرتب کردن اما در مؤلف عرض کند که فارسیان
 باشد (الوری) و جسم خاک تعبیه کرده است بمعنی حاصل بالمصدر یعنی عجب استعمال می
 باد و روح با گوئی که با چون دم عینی میم است و با مصداق خویش در گب سازند که در ملقات
 (ار دو) تعبیه کرده شریک کرنا اضافه کرنا می آید (ار دو) تعجب بقول آصفیه
 تعبیه نمودن استعمال آصفی ذکر این کرده عربی اسم مذکر حیرت - اچرج -
 از معنی ساکت مؤلف عرض کند که مراد ف
 تعبیه کردن باشد (طاب الله) بصافعی
 که بمقتار علی ببار با نمود تعبیه چندین نوع کند که موافق قیاس است (الوری)
 نا حق زن (ار دو) و کیو تعبیه کردن - دریا اگر شویم نذار تعجبی و در قطره کی کنار
 تعبیه نهادن استعمال صاحب آصفی نذار و میان ما با محفی میا که از سند بالا مصداق
 ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند و آیدین پیدا است که بجای خودش می آید (ار دو)
 که مراد ف تعبیه کردن است (بدر چاچی) تعجب هونا به تعجب هونا -
 و میف خنیز تو از خواص حیات با هر تعبیه در تعجب کردن استعمال صاحب رهنما
 لعه سراب نهد (ار دو) تعبیه کرنا و کیو بخواه سفرنامه ناصر الدین شاه قاجار این کرده
 تعبیه کردن - گوید که تعجب کردم که هیچ سبق به سابق
 تعجب بقول منتخب لغت عرب است بنود مؤلف عرض کند که موافق قیاس

است (اردو) عجب کرنا۔ تعجب حیرت کرنا۔

تعجیل | بقول بہار معنی برنگینختن و شتاب فرمودن۔ می فرماید کہ بالفاظ وادون و گردون مستعمل مؤلف عرض کند کہ بالفتح و کسبہ جیم لغت عرب است فارسیان بمعنی حاصل لہذا بمعنی عجلت استعمال این می کنند چنانکہ در لمحات می آید (ظہوری ۵) رفته خواهد بود ایما درنگی از وصال و ہجر را در کشتن من اینقدر تعجیل نیست (اردو) تعجیل۔ بقول آصفیہ عربی۔ اسم مؤنث۔ جلدی۔ شتابی۔ عجلت۔ اضطرابی۔ کسی کام میں اس کا وقت آنے سے پہلے جلدی کرنا کا حاصل بالمصدر۔

تعجیل وادون | مصدر اصطلاحی۔ صاحب درنگی نخورد پای شتاب و مخفی مباد کہ از

آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف سند بالا مصدر فرمائید ن پیدا است۔ عرض کند کہ بتعجیل آوردن و آمادہ عجلت کہ بجایش می آید (اردو) تعجیل فرمانا۔ گردون (ظہوری ۵) عجلت حکم تو داد است عجلت فرمانا بتعجیل کرنا۔ جلدی کرنا۔

زمین را تسکین و غیرت حکم تو داد است **تعجیل گردون** | استعمال۔ صاحب آصفی

تعجیل (اردو) عجلت پر آمادہ کرنا۔ ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض

تعجیل فرمودن | استعمال بمعنی تعجیل کند کہ بمعنی حقیقی عجلت گردون در کاری (صاحب

گردون و عجلت نمودن باشد مؤلف عرض ۵) مکن تعجیل تا از عشق زنگی بر کند کارت

کند کہ موافق قیاس است (ظہوری ۵) و کہ ساز و سنگ را لل آفتاب آہستہ آہستہ

در کشتن من این ہمہ تعجیل مفرما و بر سنگ و مخفی مباد کہ از سند بالا مصدر بتعجیل کنند

پیدا است کہ بجایش می آید (اردو) تعجیل کرنا عجلت کرنا۔ جلدی کرنا۔

(الف) تعدا (ب) بقول بہا یعنی از حد و رگد شستن می فرماید کہ سنج کاشی الف را

(ب) تعدی (الف) آخر عوض تحتانی استعمال کرده باطراوزیا قافیہ ساختہ (ع)

از غیر چہ می گفتم شکایت پوز شعر شد این ہمہ تعدا پوز (طوری ع) کند خوش بہ تعدی شہان

جہانگیری پوز خوشاشہی کہ جہانگیری بفرنگ است پوز مؤلف عرض کند کہ (ب) لغت

عرب است بفتح اول و دوم و کسر دال مہملہ۔ صاحب منتخب ہم ذکر این کردہ فارسیان استعمال

این یعنی جو کردند و الف مقرر است بہ ہمین معنی (اردو) الف و ب۔ تعدی۔ بقول

اصفیہ عربی۔ اسم مؤنث۔ حد سے تجاوز کرنا ظلم۔ ستم۔ جبر۔ سختی۔

تعديل ارکان اصطلاح۔ بقول بحر آبہنگی راست و درست ادا کردن رکوع و سجود

مؤلف عرض کند کہ مرکب اضافی است و معنی این درستی و آہستگی و رکوع و سجود۔ طرز

تعریف صاحب بحر حاصل بالمصدر را لحاظ ہر می کند و آن معنی تعیل ارکان کردن) است۔

مقابل (اردو) رکوع اور سجود میں آہستگی اور درستی۔ مؤنث۔

تعریف بقول تحقیق الاصطلاحات بمعنی ستودن و در اصطلاح فقہا ادا کردن برسر نقطہ و

نقطہ بالضم مالی را گویند کہ کسی در راہ افتادہ یا بدو بردارد و حکم شرع اینست کہ بردارند و یک

سال نذا کنند تا صاحبش پیدا شود (اشرف مازندرانی ع) این قوم کہ در سخن قوی باز و بیند پوز

ہر گاہ کہ شعر تازہ می گویند پوز تا یکیش تمام تعریف کنند پوز مانند زری گز سر را می جویند پوز

مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است بفتح و کسر رای مہملہ۔ و بقول منتخب معنی شناسا کر

و آگاه نمودن و گم شده جستن (الخ) فارسیان استعمال این بمعنی (۱) ستایش و (۲) بمعنی شناسایی و آگاهی کرده اند معنی دوم حقیقی است و معنی اول مجاز آن (ظهوری ۵) کام را تعریف نیز لعل در شکر نشاند به سحر از سودای مشکین طرک در غنبر گرفت به (ار ۹۰) تعریف بقول آصفیه عربی - اسم مؤنث (الحدح - ثناء ب صفت ۲۱) شناسایی - آگاهی -

(۲۰۵۵۱)

<p>تعریف کردن استعمال بمعنی (۱) ستایش کردن و (۲) صراحت چیزی کردن</p>	<p>تعریف در زبان ماندن مصدر</p>
<p>مؤلف عرض کند که بلحاظ هر دو معنی لفظ تعریف در بارغ و دوش حرف زبان تومی گذشت به تعریف موافق قیاس است (ظهوری ۵) چو از دل غنچه در دهن باغبان بماند به (ار ۹۰) تعریف سنجی خوبان حکایت در میان آید به مگر هم خود کنی تعریف سنگ دامن خود را به مخفی مباد که از ظاهر نه مونا -</p>	<p>اصطلاحی - ظاهر نشدن تعریف مؤلف عرض کند که موافق قیاس است (ظهوری ۵) مؤلف عرض کند که بلحاظ هر دو معنی لفظ تعریف در بارغ و دوش حرف زبان تومی گذشت به تعریف موافق قیاس است (ظهوری ۵) چو از دل غنچه در دهن باغبان بماند به (ار ۹۰) تعریف سنجی خوبان حکایت در میان آید به مگر هم خود کنی تعریف سنگ دامن خود را به مخفی مباد که از ظاهر نه مونا -</p>
<p>سند بالا استعمال کنند پیدا است که بجایش می آید (ار ۹۰) تعریف کرنا (۱) ستایش</p>	<p>تعریف زیاده بدتر مثل صاحبان خزینه و امثال می آید (ار ۹۰) تعریف کرنا (۱) ستایش</p>
<p>بیان کردن تعریف و ظاهر کردن کچه چیز است و حقیقت بیان کردن مؤلف معنی کند که موافق قیاس است (ظهوری ۵)</p>	<p>فارسی ذکر این کرده از معنی و محل استعمال است کرنا (۲) صراحت کرنا بیان کرنا تشریح کرنا مؤلف عرض کند که فارسیان این مثل را در مذمت مبالغه تعریف استعمال می کنند - (ار ۹۰) دکن من کته پن "جمہوئی تعریف کالی بنجاء -</p>

(۳۹۹۱)

(۲۰۵۵۱)

قصدا تعریف یوسف را بدورت پر سر و کمر سرانجام صدر نویسنده است که بجایش می آید۔
 و انولید پر مخفی مباد که در سند بالا استعمال (ار ۱۰۰) تعریف کرنا حقیقت بیان کرنا۔
تعزیت بقول بهار صبر فرمودن و پیش کردن خویشتان مرده را (علی خراسانی ۵) در
 خاکدان دیگر که دار کدورت است پر این تعزیت چو عمر خضر جاودان قادی مؤلف عن
 کند که لغت عرب است بالفصح و کمر زای هنوز و فتح تحتانی صاحب منتخب هم ذکر این کرده۔
 فارسیان استعمال این بمعنی حاصل بالصدر یعنی پیش خویشتان مرده می کنند و بامصادر
 خود مرکب سازند ترکیب فارسی (ار ۱۰۰) تعزیت۔ مؤثث۔ و کیو پیش کے دوسرے معنی
تعزیت خانہ اصطلاح بقول بحر و بهار **تعزیت کردن** استعمال۔ صاحب آصفی
 و انس بمعنی ماتم خانہ مؤلف عرض کند که قلب ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
 اضافت خانہ تعزیت است (طالب آملی ۵) کند که بمعنی حقیقی پیش کردن است (سعدی)
 تعزیت خانہ مانند نوری نه کشد پر فارغ شیرازی بنشر) ای یاز تعزیت کم چه جانی پست
 از پر تو خورشید بود و روزن ما (ار ۱۰۰) ماتم است پر مخفی مباد که از سند بالا استعمال
 خانہ بقول آصفیہ اسم مذکر۔ ماتم کده۔ ماتم گذن پیدا است که بجایش می آید (ار ۱۰۰)
 سرا غمی کا گھر۔ سوگ کا گھر و گھر جس میں غمی پر سا دینا بقول آصفیہ۔ ماتم پر سی کرنا۔
 ہو گئی ہو۔ مؤلف عرض کرتا ہے کہ تعزیت خامیت کے وارثوں کو دلاسا دینا۔ و کن میں
 بھی تفادہ فارسی کہہ سکتے ہیں۔ تعزیت ادا کرنا بھی کہتے ہیں۔

(الف) **تعزیر** بقول آصفی سیاست کردن بقدر مصلحت وقت و سخت کردن۔ بهار

گوید که کمتر از حد شرعی یا سخت زدن و بقول بعض گوید که سزاگر دن آن مقدار که مصلحت وقت اقتضا کند و می فرماید که

(ب) تعزیر کردن | هم آمده (خواجہ شیراز) دانی که چنگ و عود چه تقریری کنند و پنهان خورید باده که تعزیری کند و مؤلف عرض کند که الف بالفتح و کسر زای معجم لغت عرب است و صاحب منتخب هم ذکر این کرده فارسیان استعمال الف بمعنی حاصل بالمصدر یعنی پادشاه و سزای کنند و برای معنی مصدر الف را با مصدر مرکب می سازند (اردو) الف تعزیر بقول آصفیه عربی - اسم مؤنث - سیاست - سزاگوشمالی - حد شرعی - سزای - کم سزای - مصلحت وقت که موافق تنبیه کرنا (ب) دکن بین تعزیر یا مستقل است - سزای -

تعطیل | بقول بهار بجواله رشیدی خالی گذاشتن و بیکار نمودن و ضائع گذاشتن - می فرماید که مجازاً بمعنی بیکار مستقل (شفیع اثر) چون خطیار و دود و در عشق تعطیل است و مگر گفتن سبق های خواننده را نگذار و مؤلف عرض کند که لغت عرب است بالفتح و کسر طای مهمل و بقول منتخب بمعنی خالی گذاشتن - فارسیان استعمال این بمعنی بیکاری و رخصت می کنند (طهوری) بر سر کاران درستان لطف ساقی بر فرید و هفت ما را خارج جمع تعطیل نیست و (اول) زنجیر شب و روز زهم ریخت ظهوری و امید مرار بطی تعطیل همان است و (اردو) تعطیل بقول آصفیه - عربی - اسم مؤنث - و یکو بطالت -

تعطیل | بقول بهار بزرگ داشتن و می فرماید که بالفظ داشتن مستقل مؤلف عرض کند که لغت عرب است بالفتح و کسر طای معجم صاحب منتخب ذکر این بمعنی بزرگی کردن کرده فارسیان

این را بمعنی حاصل بالمصدر یعنی بزرگی و عظمت می کنند و با مصداق فارسی مرکب می سازند که در لغات می آید (ظهوری ۷) نیست در پنج بقعه محرابی بگو که بتعظیم ابروی خم نیست (ار ۹۹) تعظیم بقول آصفیه - بزرگی عظمت عزت حرمت (مؤت)

تعظیم خواستن استعمال - صاحب آصفی (ار ۹۹) تعظیم دنیا بقول آصفیه کسی کی تشنه و گریه کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی خواست اغزاز و کریم کردن است (ظهوری ۷) بگویش کبیر سنگ را آن شکوه بگو که تعظیم و گریه این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی تعظیم کردن و خیال تعظیم او داشتن است (الوحیضه غزنوی ۷) دون اتر از

تعظیم دادن استعمال - صاحب آصفی و گریه این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که عزت کردن و برخاستن برای تعظیم (بیدل ۷) نشست شعله ام از پا سوختن برخاست بزمفس گذاخته را رنگ میدهد تعظیم بزمفس مباد که از سند بالا استعمال مصدر و هیدن پیدا است که بجایش می آید

تعظیم کرنا تعظیم کا خیال رکھنا - تعظیم صاحب خانه کردن غم به مثل از ریش حلاج بر داشتن است (ار ۹۹) خرنیه و امثال فارسی و گریه این کرده از معنی و

محل استعمال ساکت مؤلف عرض کند کہ فانی نو وارد مستحق تعظیم باشد مگر کار گیر جای
 این مثل بحق صاحب خانہ زند یعنی مقصود است خود را نمی گذارد و بہ تعظیمش بر بنی خیزد و این
 کہ از اہل خانہ تعظیم صاحب خانہ قریب بہ محل مثل را بر زبان می آرد مقصود ہمین قدر است
 است از نیکہ صبح تا شام او پیش اہل خانہ می نشیند کہ کار و شغل او اجازت نمی دہد کہ بہ ترک شغل
 و تمثیل تعظیم صاحب خانہ (پنبہ از ریش حلاج بر خیزد اگر برای تعظیم بر خیزد کار او بہ تکمیل نمی
 بر و استحقاق) است یعنی این ہم محال زیرا کہ او پذیرد (ارود) یہی فارسی مثل اردوین
 صبح تا شام کار حلاجی می کند و دائما در ریش مستعمل ہے۔ یعنی مصروف بکار لوگ آنے
 او پنبہ می نشیند پس پنبہ از ریش بر آوردن آسان کی تعظیم کے لئے اپنا کام چھوڑ کر نہیں آئندہ سکتے
 نیست اگر وقتی بر آوردند باز می نشینند از نیکہ منعظیم کردن استعمال۔ صاحب آصفی
 کار حلاجی ہمیشہ پنبہ بر ریش می نشاند (ارود) ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض
 دکن میں کہترین لغت کا مالک تعظیم سے معاف کیا کہ غرت و بزرگی کردن است (فوجی)
 اس کا مطلب یہی ہے کہ اہل خانہ اسکی تعظیم نیشا پوری سے) بی فرد کسی بادہ بجاست نکند
 نہیں کر سکتے اسلئے کہ ہمیشہ اس سے سابقہ رہتا ہے تعظیم تو فرزند و غلامت نکند و مخفی مبار
 تعظیم کار گیران محاف مثل صاحبان کہ از سند بالا استعمال مصدر کنند پس
 خزینه و امثال فارسی ذکر این کردہ اندواز نہ کردن و تعریف ہر دو بجا شش می آید
 معنی و محل استعمال ساکت مؤلف گوید کہ (ارود) تعظیم کرنا بقول آصفیہ غرت
 چون کسی پیش مصروف بکاری رود اگر چہ کرنا۔ بزرگی کرنا۔ آداب بجالانا۔

تعلق بقول بهار - بگیری در آوختن مؤلف عرض کند که بفتح اول و دوم و ضم لام شد

لغت عرب است فارسیان استعمال این یعنی حاصل بالمصدر یعنی علاقه می کنند و با مصداق فارسی هم مکتب سازند (ظهوری) سبک و خانه در بحر تعلق دل ز خود برکن بگوشتی برنی تا به غم نگرستان را بگو (اردو) تعلق تو ظهوری در آب داشت گلی بوسری دل بخرابی مرمت آلود است بگو (اردو) تعلق - بقول آصفیه عربی - اسم مذکر - علاقه - لگاؤ - رشته - واسطه -

تعلق باریدین مصدر اصطلاحی - یعنی **تعلق جستن** استعمال - تلاش تعلق

ظاهر شدن تعلق است و نمودار شدن علاقه بآن کردن و تعلق خواستن است مؤلف عرض کند که موافق قیاس است بربیل عرض کند که موافق قیاس باشد (ظهوری) بوز (ظهوری) ظهوری غرقه های خرمه می کشند چه جوی درین کوچه بندی تعلق بوز بگالگان بر حالت بوز غور باری تعلق با این تجربه می بارد شو که همچنان گرد و بوز (اردو) تعلق چاهنا بوز (اردو) تعلق ظاهر بوز - علاقه دهنو بوز -

تعلق بودن استعمال - صاحب آصفی **تعلق داشتن** استعمال - صاحب آصفی

ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی علاقه بودن است (طام شیرازی) کند که علاقه داشتن است و از سندش تعلق (اردو) از بس مر تعلق با خاک این چنین بود بوز داریدن پیدا است - عیبی ندارد که داریدن صد جانها و مژگون بیا و آشیان را بوز (اردو) هم مرادف داشتن است (حافظ) زیر تعلق بوز - تعلق بر بند - بارند درختان و تعلق دارند بوی خوش اسرو

<p>که از بار غم آزاد آمد با (اردو) تعلق کینا لفظ نکرده که متعلق به</p> <p>(الف) تعلق گسل اصطلاح بقول (ب) تعلق گسلیدن است که بمعنی قطع تعلق</p>	<p>بہار وانند آنکہ بچیری در نیانیرد مؤلف کردن باشد (اردو) الف قطع تعلق کرنے والا</p> <p>عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی کسی کہ (ب) قطع تعلق کرنا۔</p>
<p>با کسی یا چیزی تعلق ندارد و تعلق سیدہ (سزا) تعلق ماندن استعمال صاحب آصفی فکرین</p> <p>رضی وانش (۵) نہ تن ز جان تعلق گسل توان کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی</p>	<p>پرواخت ہونہ فرستی کہ باین مشت گمل تو ان علاقہ با کسی یا با چیزی (عربی شیرازی ۵) از ان</p> <p>پرواخت ہا صاحب آصفی ہند چین شعروا کہ ہون داوہ اندوہر تو ہا بگنج صانع نماندہ تعلق ہا</p>
<p>مصدر (تعلق گسیختن) قائم کردہ وغور بر (اردو) تعلق رہنا علاقہ رہنا۔</p>	<p>تعلیقہ اہار گوید کہ در ایران نوشتہ پادشاہان را رقم گویند و نوشتہ امرای عظام</p> <p>مثل وکیل و وزیر و بیگلربیگی وغیرہ را تعلیقہ (نکندیم ۵) خط آمد و کیفیت رخسار</p>
<p>تو کم شد ہا تعلیقہ مغزولی ناز تو رقم شد ہا صاحب انند این را لغت زبان عربی گوید بفتح</p> <p>اول و کسر ثالث و نقل قول بہار کند و لیکن صاحب منتخب کہ محقق لغات عرب است این</p> <p>را ترک کردہ و دیگر لغات عرب ہم ازین معنی ساکت معلوم می شود کہ فارسیان بطور تفریس</p> <p>این لغت را قائم کردہ اند (اردو) وہ حکم جو بنجانب وزیر یا امرائے عظام لکھا جائے</p> <p>جس کو فارسی میں تعلیقہ کہتے ہیں صاحب آصفی نے تعلیقہ پر فرمایا ہے کہ عربی اسم مذکر</p> <p>مال و اسباب کی ضبطی مکان کی قرقی۔ قرق شدہ اسباب کی فہرست جسے فرو تعلیقہ بھی کہتے</p>	<p>تو کم شد ہا تعلیقہ مغزولی ناز تو رقم شد ہا صاحب انند این را لغت زبان عربی گوید بفتح</p> <p>اول و کسر ثالث و نقل قول بہار کند و لیکن صاحب منتخب کہ محقق لغات عرب است این</p> <p>را ترک کردہ و دیگر لغات عرب ہم ازین معنی ساکت معلوم می شود کہ فارسیان بطور تفریس</p> <p>این لغت را قائم کردہ اند (اردو) وہ حکم جو بنجانب وزیر یا امرائے عظام لکھا جائے</p> <p>جس کو فارسی میں تعلیقہ کہتے ہیں صاحب آصفی نے تعلیقہ پر فرمایا ہے کہ عربی اسم مذکر</p> <p>مال و اسباب کی ضبطی مکان کی قرقی۔ قرق شدہ اسباب کی فہرست جسے فرو تعلیقہ بھی کہتے</p>

تعلیم قبول بهار کسی را چیزی آموختن می فرمایند که با لفظ دادن و داشتن و شدن و غیره و کردن و گرفتن و گفتن مستعمل مؤلف عرض کند که لغت عرب است بافتح و کسر لام و صا منتخب هم ذکر این کرده فارسیان این را بمعنی حاصل بالمصدر استعمال کنند و با مصداق فارسی زبان هم مرکب سازند که در لغت ها می آید (ارو) تعلیم بقول آصفیه عربی اسم مؤنث تبریست علم سکھانا -

تعلیم دادن استعمال - صاحب آصفی می گوید هر چه کرد از کاوش مرگان شیرین یادداشت ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض (ارو) تعلیم یافته همونا - کند که بمعنی حقیقی آموزانیدن است و درس دادن (صائب) نشست و خواست بشنود و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض که معید به تعلیم می گوید اگر نباشد در بزم آن نگار کند که حاصل کردن تعلیم است (علی خراسانی سپید) و مخفی نمباد که در سند بالا استعمال مصدر - (سناده اندر دجال چون خورشید تعلیم و رسیدن است که بجایش می آید و دادن مراد گرفته اند از ابلیس جمله شان ارشاد (ارو) آن (ارو) تعلیم دینا - تعلیم حاصل کنند -

تعلیم داشتن استعمال - صاحب آصفی (الف) تعلیم فرما اصطلاح - الف (ب) تعلیم فرمودن قبول بهار مراد کند که بمعنی تعلیم یافته بودن (کلیم مبدائی) تعلیم گر یعنی معلم و آموزگار - صاحب آصفی گویند که تعلیم خارج گفتن از استاد و داشت ذکر ب کرده از معنی ساکت مؤلف عرض

<p>کند که الف اسم فاعل ترکیبی است و ب مراد (ارو) و یکم تعلیم کند.</p>	<p>کند که الف اسم فاعل ترکیبی است و ب مراد (ارو) و یکم تعلیم کند.</p>
<p>تعلیم کردن و آموزانیدن (علی سبزی س) تعلیم گرفتن استعمال - صاحب آصفی</p>	<p>تعلیم کردن و آموزانیدن (علی سبزی س) تعلیم گرفتن استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>بشوقی پای او بوسیدن و قالب نمی کردن ب (ارو) تعلیم گرفتن استعمال - صاحب آصفی</p>	<p>بشوقی پای او بوسیدن و قالب نمی کردن ب (ارو) تعلیم گرفتن استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>که امی بی ادب تعلیم فرما شد رکابش را ب (ارو) تعلیم گرفتن استعمال - صاحب آصفی</p>	<p>که امی بی ادب تعلیم فرما شد رکابش را ب (ارو) تعلیم گرفتن استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>الف - استاد معلم مذکر ب تعلیم دینا - تعلیم ستانیدن (یکم ممدانی س) خاکساری</p>	<p>الف - استاد معلم مذکر ب تعلیم دینا - تعلیم ستانیدن (یکم ممدانی س) خاکساری</p>
<p>تعلیم فرما - نقش این تعلیم می گیر ذکر ما ب و رفتن خود و چپ تعلیم</p>	<p>تعلیم فرما - نقش این تعلیم می گیر ذکر ما ب و رفتن خود و چپ تعلیم</p>
<p>تعلیم کردن استعمال - صاحب آصفی شهرت کرده ایم ب و خفنی مباد که از سبب اهل</p>	<p>تعلیم کردن استعمال - صاحب آصفی شهرت کرده ایم ب و خفنی مباد که از سبب اهل</p>
<p>مصدر گیر و ن پیدا است که بجایش می آید - (ارو) تعلیم حاصل کرنا -</p>	<p>مصدر گیر و ن پیدا است که بجایش می آید - (ارو) تعلیم حاصل کرنا -</p>
<p>تعلیم گرفتن استعمال - صاحب آصفی ذکر</p>	<p>تعلیم گرفتن استعمال - صاحب آصفی ذکر</p>
<p>این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند</p>	<p>این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند</p>
<p>که مرادف تعلیم کردن (سبزی سبزی س) تعلیم گرفتن استعمال - صاحب آصفی</p>	<p>که مرادف تعلیم کردن (سبزی سبزی س) تعلیم گرفتن استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>مگر استاد جو پیشه ترا ب همه تعلیم نازی گوید ب و خفنی</p>	<p>مگر استاد جو پیشه ترا ب همه تعلیم نازی گوید ب و خفنی</p>
<p>مباد که از سبب اهل استعمال مصدر گویند پیدا</p>	<p>مباد که از سبب اهل استعمال مصدر گویند پیدا</p>
<p>که بجای خودش می آید (ارو) تعلیم دینا</p>	<p>که بجای خودش می آید (ارو) تعلیم دینا</p>
<p>مرا خضر تعلیم گیر بود و دوش ب و رازی که آمد پیرا</p>	<p>مرا خضر تعلیم گیر بود و دوش ب و رازی که آمد پیرا</p>
<p>تعلیم نمودن استعمال - صاحب آصفی ذکر</p>	<p>تعلیم نمودن استعمال - صاحب آصفی ذکر</p>

این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند پ (اوله در تعریف اسپ) از تعلیم بیشتر
 که مرادف تعلیم کردن است (منطامی ۵) بخیه چارجل پ بود و ضرر فاسد خط پان
 بهر سالی که دوران می فروشد پ و خود تعلیم دیگر (ارو ۱۰) و ه تسه جولگام پر لگه هوا
 می نمودش پ (ارو ۱۰) تعلیم وینا تعلیم کرنا اور سوار کے ہاتھ میں بند کرے جس کے
 و کیو تعلیم کر دن ۔ ذریعہ سے گھوڑا روکا اور چلایا اور

تعلیمی قبول بہار و اند و وارستہ تہم موڑا جاتا ہے ۔
 کہ بر سر کجام باشد مؤلف عرض کند کہ بیای تعلیم یافتن استعمال صاحب آصفی ذکر این
 نسبت بمعنی منسوب به تعلیم است و همین از کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ معنی حاصل
 تسه اشاره به اسپ می شود و در راه رفتن کردن تعلیم است اسغری نیشاپوری ۵ آن
 و استاد و غیره (طغرا ورجو اسپ ۵) تعلیمی و شریعت نبی یافته تعلیم یا این جو دو سخاوت
 همیشه ہم وار و مذام از کہ این تعلیم دارد ز ملک یافته تلقین پ (ارو ۱۰) تعلیم پانہ

تعمیر قبول بہار بمعنی زندگانی دادن و عمر دراز خواستن و بہر دراز متصف کردن و
 آباد ساختن می فرماید کہ بالفظ کردن مستقل است مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است لغت
 و کسریم فارسیان بمعنی آبادی استعمال این می کنند و با سعاد و رفائی مرگب ہم می سازند کہ
 و ملحقات می آید (ظہوری ۵) ہوس کنج بر آورده تعمیر مر پ ترک تدبیر علم کرده بہ تدبیر
 مر پ (ارو ۱۰) آبادی ۔ مونت ۔ و کیو آبادی ۔

تعمیر داشتن استعمال صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند

که بنا کرده شدن و عمارت گرفتن و آباد بودن	هونا - آبادی چاهنا -
است و از سندی مصدر داریدن پیداست	تعمیر کردن استعمال - صاحب آصفی
که بجای خودش می آید (صائب ۵) پیرینه	و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
شکستی است که اصلاح توان کرد و بزرگ	کند که معنی آباد کردن است و از سندی
از ان خانه که تعمیر نذر دود (اردو) تعمیر کیا	مصدر کنن پیداست که بجای خودش می آید (صائب ۵)
هوا هونا - آباد هونا -	(۵) ویرانه را چه فروش به از نور آفتاب و تعمیر دل
تعمیر طلبیدن استعمال - صاحب آصفی	ساختن چون آفتاب کن دود (اردو) آباد کرنا -
و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض	تعمیر یافتن استعمال - صاحب آصفی و ذکر این
کند که از سندی مصدر (تعمیر طلب شدن) پیداست	کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که
که بعضی خواستن آبادی است (صالح شیرازی ۵)	معنی آباد شدن است (ناظم هروی ۵) بود را
در باب طلب آدم سرجم کردند و تعمیر طلب شام	شوکت و شانش جهانگیر و کر اقبال سکندر
خرابم کردند (اردو) طالب آبادی یافت تعمیر دود (اردو) آباد هونا -	
الف) لغت بقول بهار خطا و سهو به کسی جستن مؤلف عرض کند که لفتح اول و دوم	
و نون شد و مضموم لغت عرب است که بقول منتخب معنی خطا و گناه کسی جستن است فارسیان	
ب) لغت کرون کرده و از سندی استعمال کنن پیداست که بجای خودش	

می آید (شیخ شیراز) گرفتیم که خود هستی از عیب پاک پادشاهت کن بر من عیب ناک و پس ب
 بمعنی عیب جوئی کردن است (اردو) الف عیب جوئی حرف گیری بهشت ب عیب
 جوئی کرنا حرف گیری کرنا۔

تقوید صاحب آصفی بر معروف قانع مؤلف عرض کند که لغت عربی بافتح و کسر و او
 و بقول منتخب بمعنی پناه دادن و در پناه آوردن عربان این را بمعنی حاصل بالمصنوع و کنایه
 از منقشی و آیتی استعمال کرده اند که بر کاغذ یا چیز دیگر نوشته برای حفظ از بلاها در گنجی اندازند
 و بر بازوی بندند فارسیان استعمال این به همین معنی کرده و با مصداق فارسی مرکب نموده
 (لهوری) جز این تقوید در دفع سیبختی نمی باشد و اگر از زلف تو بر بازوی جان بنماید
 (اردو) تقوید بقول آصفیه عربی اسم مؤنث - دعایا کوئی آیت یا اسمای الهی کے اعداد
 لکھ کر گلے میں ڈالتے ہیں یا بازو پر باندھتے ہیں - حرز - خیر - نقش۔

تقوید آسمان اصطلاح - بقول بحرو
 (جهانگیری در لطحات) و لطحات برهان و جامع
 برج جوزا که برج سوم است از جمله دوازده کند که بمعنی حقیقی است بر بازو و سر و غیره
 بروج فلک مؤلف عرض کند که مرکب اضافی بستن تقوید (و همی قمی) بفرقم پنبه های
 است و صراحت کامل بر برج سوم گذشت - دلغ بید غیر می دارد و پاکه بر سر این همه تقوید
 و ازینکه شکل جوزا همگی دارد و در گلو این را بهر در و سر بستم (لهوری) شیخ بر خورش
 تقوید آسمان گفتند (اردو) جوزا و کیو جوزا بند کو تقوید بوزند را حوزا اعتقاد پس است

معنی مباد که در سند ظهوری استعمال مصدر	تعویذ قبر گویند مرکب اضافی است و موفق
بنیدین است که گذشت (اردو) تعویذ باندا	تعویذ قبر بنیدگر - و به پتھر
تعویذ سیپین اصطلاح - بقول بحر	جس پر آیات قرآنی اور سند وفات اور نام
ستاره باشد - صاحب مؤید ذکر این کرد	متوفی کننده ہوتا ہے جس کو قبر پر قائم کرتے ہیں
گوید کہ فیہ شک و اقول بمعنی ماہ و ہیکل جوزا	تعویذ کردن استعمال - صاحب آصفی
چونکہ متعلق بجزہ باشد مناسبتی دارد و در	ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
و گیر نسخ قلمی ذکر معنی دوم نیست بلکہ معنی	عرض کند کہ بمعنی تعویذ تراداون است
مالا و ہیکل جوزا نوشته مؤلف عرض کند	(حافظ شیراز) حافظ تو این غزل از
کہ مرکب اضافی است و مراد از جوزا دیگر هیچ	کہ آموختی کہ یار پا تعویذ کرد شعر ترا و بزر
معاصرین عجم تصدیق این می کنند و این استثناء	گرفت (اردو) تعویذ قرار دینا -
باشد (اردو) جوزا دیگر بوج سوم -	تعویذ نوشتن استعمال - صاحب
تعویذ قبر اصطلاح - تعویذ سنگ است	آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت -
کہ بران آیات قرآنی و نام و سال فوت متوفی	مؤلف عرض کند کہ بمعنی حقیقی است
کنده باشد مؤلف عرض کند کہ این رسم ہند	(جمال اصفہانی) بر ہفت ہیکل فلکی
است یعنی ہندیان بر قبور این قسم تعویذ قائم	بر بہ پوست شیر یا تعویذ می نوشت عطار و
کنند و معاصرین عجم در ہند این تعویذ سنگی را	از مشک و بان (اردو) تعویذ لکھنا -
(الف) تعہد بقول آصفی بحوالہ بہار بمعنی تیمار داشتن می فرماید کہ	-----

(ب) **لقمه کردن** استعمال است و از معنی ساکت (سعدی ۵) خبیث را چو لقمه
 کنی و بنوازی؛ بدولت تو نگه میکند ببا نوازی؛ بهار بر الف معنی تیار داشتن و تازه کردن
 را بحواله منتخب نوشته و صاحب منتخب این را آورده مؤلف عرض کند که الف لغت عرب
 است بفتح اول و دوم و صمّ های مقوز فارسیان مجازاً استعمال این معنی ادا و مدار کرده اند
 و ب معنی ادا و مدار کردن است مخفی مباد که از سند سعدی مصدر گردان پیدا است
 که بجایش می آید (اردو) الف ادا - مؤنث - مدار - مذکر (ب) ادا و کرنا - مدار کرنا -
تعیین بقول بهار بر وزن امین برادف تعیین بر وزن تلقین - یعنی چیزی را از میان چیزها
 مخصوص گردانیدن - می فرماید که بالغض شدن و کردن استعمال مؤلف عرض کند که محقق تعیین
 است فارسیان بتجذیف یک یا استعمال این مصاد فارسی کرده اند که در ملحقات می آید (اردو)
 تعیین - بقول آصفیه - عربی - تقرر - تشخیص - معین کرنا -

تعیینات بقول خان آرزو در چراغ هدایت معنی متعینه اعم از نیکه کبی باشد یا زیاده
 استعمال کنند و این مجاز است مؤلف عرض کند که در زبان عرب جمع تعیین برین وزن
 نیامده و این را تفرس توان گفت که فارسیان استعمال این کرده باشند ولیکن مجربان محقق
 هند را بدون سند برای این کافی نیست که استعمال این در فارسی زبان گوش ناخورد و محار
 عجم بر زبان ندارند و صاحبان لغات هند این را لغت فارسی گفته اند ظاهراً معلوم می شود که محقق
 بانام و نشان سکندری خورده و تعیینات که بدو تحتانی می آید به یک تحتانی قائم کرده (اردو)
 تعیینات - بقول آصفیه - اردو - اسم مذکر - (غلط العوام) متعین - بتقرر -

<p>تعیین اول اصطلاح بقول اندکجوابه</p>	<p>تعیین گشتن استعمال - صاحب آصفی ذکر</p>
<p>منظیر العجائب کنیه از ذات عالی صفات رسول الله صلی الله علیه وسلم مؤلف عرض کند که مرکب توصیفی است و به تشدید تحتانی و کنایه باشد حیف است که سزا استعمال پیش نشد - (ار ۹۹) آنحضرت صلی الله علیه وسلم -</p>	<p>این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بفتح اول و کسر دو و معین شدن است (الطغرای مشهدی ۵) تعیین گشت ساعات بزم طرب با خوشی یافت از حکم او روز و شب (ار ۹۹) معین مویا بقرار مویا -</p>
<p>تعیین بقول برهان مرادف تعیین که گذشت مؤلف عرض کند که با بفتح و کسر تحتانی لغت عرب است و بقول منتخب مخصوص کردن چیزی را از میان چیزها فارسیان این را بمعنی حاصل با استعمال کنند و با مصداق فارسی هم مرکب می سازند چنانکه در ملحقات می آید (ار ۹۹) تعیین - بقول آصفیه عربی - اسم مذکر بقرار تشخص (معین کرنا کا حاصل بالمصدر) تعیینات بقول بهار بر وزن تحقیقات جمع تعیین و فارسیان بمعنی متعینه استعمال کنند و این مجاز است (ملاطغرائشر) امید که نهال کرده خود را بر سر زمینی تعیینات کرده فرمایند که برگ تازگی میسر گردد (محسن تاثیر ۵) باج بیجانی زیجا پور گیر دآن دهن و چون دهد فرمان ز تعیینات رخسارش گل است بؤ مؤلف عرض کند که مقرر باشد (ار ۹۹) دیکهو تعیینات</p>	<p>تعیین کردن استعمال - صاحب آصفی (۵) کردم از چند طلب نسخه گنمانان و اگر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض را بپاگر شود یافته تعیین تو خواهم کردن کند که بمعنی مخصوص کردن است (والله بهر حال ۵) (ار ۹۹) مخصوص کرنا -</p>

فوقانی باغین معجمه

تعار بقول برهان و جامع بروزن قطار (۱) طشت گلی را گویند و (۲) بمعنی خور و دنی و آذوقه و راتب هم و (۳) بمعنی پیانه و می فرماید که تعاره بروزن شراره هم می گویند صاحب جهانگیری و رشیدی و سروری و ناصری بر ذکر معنی اول و دوم قانع (نامتوس و ۱) انید سرکر و کرنام پوز و دوغ و روع و تغارم پوز (سعید پوزی ۱۷) از برای مطبخ النعام او کیوان چرخ پوز ارتفاع سنبله همراه بغرستد تعار پوز بهار و ارسته بر معنی دوم قانع. خان آرزو در سراج تذکره معنی اول و دوم گوید که اغلب که معنی دوم مجاز باشد صاحب رهنما بواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار بر معنی اول قناعت کرده مؤلف عرض کند که معنی اول اسم جامد فارسی زبان دانیم و دیگر معانی مجاز آن (او دو) (۱) و یکهو طشت (۲) غذا یکخانه کی خیره مؤنث (۳) و یکهو پیانه.

تعاره بقول سروری و مؤید کند که بزیادت های هوز در آخر فرید علیه همان تعاز که گذشت. صاحب برهان به همان تعار است بهمه معانیش صحت ذیل تعار ذکر این کرده مؤلف عرض ماخذ ممد را اینجا کرده ایم (او دو) و یکهو تعار

تغافل بقول بهار بمعنی خود را غافل و نمودن می فرماید که بلند. پی در پی. رسوا. سرشار از صفات اوست و تیغ و شمشیر از تشبیهات او و بالفاظ داشتن و زدن و کردن مستقل مؤلف عرض کند که لغت عرب است بفتح اول و دوم و ضم فاء صاحب منتخب بهمین معنی آورده. فارسیان استعمال این بمعنی غفلت می کنند و با مصداق فارسی مرکب می کنند

(نہجوری ۵) بحث نگہ بزور تغافل رود ز پیش کو شرحست بہر متن خوشی بیان ما پ (اردو) تغافل بقول آصفیہ عربی۔ اسم مذکر۔ دیکھو اہمال۔

تغافل باریدین مصدر اصطلاحی فارسی کہہ سکتے ہیں (۲) معشوق۔ مذکر۔

صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت **تغافل پسندیدن** استعمال۔ صاحب مؤلف عرض کند کہ ظاہر شدن غفلت دانستہ (عرفی ۵) خوش آن ساعت کہ می رفتی و عرض کند کہ سندیش کردہ اش همان کہ بر (تغافل)

طاقت می رسید از من پ (تغافل از قومی بارید پسند) گذشت و بمعنی دیدہ و دانستہ غفلت و حسرت می چکید از من پ (اردو) تغافل پسند کردن است (اردو) تغافل پسند کرنا بر سنا کہہ سکتے ہیں۔ دانستہ غفلت ظاہر ہونا۔

تغافل پسند اصطلاح۔ بقول بہار معروف تغافل پسند گفتہ بر معروف قانع و صاحب صاحب اند گوید کہ (۲) از اسمای معشوق ہم مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است

معنی دانستہ غافل یعنی کسی کہ تغافل را پسند (صائب ۵) ای تغافل پیشہ نا پر داز مالد می کند (میرزا بیل ۵) حیران بی نیازی بدکن پ خاک ما افتادگان در شہر بند و اتم خوبان کسی سباد بخون شد دل از نگاہ تغافل پ (نہجوری ۵) تغافل پیشہ صید افکن این

پسند او پ (اردو) (۱) عمد آور دانستہ سرزمین باشد پ کہ دائم بہر تقریبی نگاہی در غفلت کرنے والا۔ تغافل پسند بھی بترکیب کمین باشد پ (اردو) (۱) ہمیشہ تغافل پسند

<p>کرنے والا۔ دیکھو تغافل پسند (۲) معشوق نیکو فریب و تغافل ندیدہ ام با (ار دو و)</p> <p>تغافل داشتن استعمال۔ صاحب آصفی تغافل پانا۔</p>	<p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند</p>
<p>که بعضی تغافل کردن و در تغافل بودن است</p> <p>(صائب ۵) کدام طلب عالی است در گذر که دانسته توجه نکردن و اختیار کردن تغافل</p> <p>نظردل را پد که بر مراد و دو عالم تغافل دارد پد (خطیری نیشاپوری ۵) در دول را می کشم</p> <p>منحنی مباد که از سنب بالا استعمال مصدر وارید با صبر پیوندی دیگر با طبیعت خود تغافل غیر</p> <p>پیدا است که بجایش می آید (ار دو و) تغافل چندی دیگر با صاحب اند بخواه غوامض سخن</p> <p>کی حالت مین مونا تغافل کرنا۔ در مصرع دوم طبیعت را طیب نوشته می</p>	<p>که (تغافل زدن بر کسی) بمعنی غفلت و زین</p> <p>و توجه نکردن بر دست بخیاں با تصرف آصفی</p> <p>است که در نقل شعر تصحیف کرد منحنی مباد که از</p> <p>سنب بالا استعمال مصدر زدن پیدا است که</p>
<p>تغافل دیدن استعمال۔ صاحب آصفی</p> <p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض</p> <p>کند که بمعنی تغافل یافتن است (فغانی ۵)</p> <p>بر روی دلم زد دست و گفتمی ترا چو هرگز چنین</p>	<p>تغافل دیدن استعمال۔ صاحب آصفی</p> <p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض</p> <p>کند که بمعنی تغافل یافتن است (فغانی ۵)</p> <p>بر روی دلم زد دست و گفتمی ترا چو هرگز چنین</p>
<p>باشد و سر زدن تغافل مؤلف عرض کند که</p> <p>موافق قیاس است (ظهوری ۵) جانب</p>	<p>باشد و سر زدن تغافل مؤلف عرض کند که</p> <p>موافق قیاس است (ظهوری ۵) جانب</p>

گرنه بیند غیر خوشدل می شود پادشاه چنانچه چون جمع کرده و دانسته غفلت کردن است (شوکتی
 کرد و یک تغافل می شود پادشاه می شود که از سبب صفایانی (دیدنی از دور و دانسته تغافل
 بالا استعمال مصدر شود پیدا است که بپاشی کردی پادشاه که تر خوب تماشا کرد
 می آید (ارو) تغافل واقع هونا. (ارو) تغافل کرنا.
 تغافل شعار اصطلاح صاحب اندکول تغافل کشیدن استعمال - صاحب
 تغافل شیوه خواص سخن این را مراد آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
 تغافل پسند بهر دو معنی گفته مؤلف عرض کند عرض کند که مبتدای تغافل شدن است
 که موافق قیاس است و هر دو اسم فاعل ترکیبی (جستی بافتی) خود کجواز تو کشم باز
 بهر دو معنی (ارو) و میگو تغافل پسند. و تغافل تا که پادشاه قسم نیست ازین
 تغافل کردن استعمال - صاحب آصفی بر شیش تن تا که پادشاه (ارو) مبتلا
 ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند تغافل هونا.

تغافل بقول بهمان بضم هر دو تای قرشت و سکون هر دو غین نقطه دار (۱) چتری باشد
 و تنگ که رفیق غله بدان پیمایند و بقول بعض پیمانه باشد که چهار ضر و ارغله بگیرد و لغت اول
 و ثالث که تای قرشت است هم معنی پیمانه بزرگ چهار ضر واری و باین معنی یکای حرف ثالث
 زن هم بزرگ و بعضی گویند که پیمانه که یک ضر و ارغله بگیرد و (۲) نان تنگ را نیز گویند.
 و بدین معنی یکای غین آخر خای نقطه دار هم صاحبان جهانگیری و سروری بر معنی اول قانع.
 (شمس فخری) حاتم عهد شیخ ابوالحسن که دهر زرد اسن تغافل صاحب جامع هم زبان

برهان (الو العباس ۷) ای میر ترا گندم شتیت لصدویه و در تختگی چند بتو بستم انبارم صاحب
ناصری می فرماید که بهر دولون است صاحب جهانگیری خطا کرده و فتح بمعنی لغت است که بدان غلّه پیمایند
می فرماید که همین اشتباه برای صاحب برهان هم روی داده - خان آرزو در سراج ذکر بهر دولون
بالا فرموده مؤلف عرض کند که برای تسلیم قول برهان و جهانگیری اتفاق صاحب جامع را کافی
دانیم که محقق اهل زبانست و آنچه در بعض مقامات استعمال این بهر دولون است آن مبدل این
چنانکه بتو و بتو یا بالعکس آن چنانچه ما کاج و تاکاج وجود این بهر دولون مقتضی آن نیست که این
را بهر دولون غلط دانیم چنانکه صاحب ناصری خیال کرده و آنچه بنجای مجرای آخر عرض غنیمت
آورده انهم مبدل این چنانکه چرخ و چرخ و از کلام ابو العباس پدید است که
(ب) لغت (ب) به کاف تصغیر افزوده هم آمده و بهر دولون معنی اسم جاد فارسی قدیم دانیم طایفه لغت
ترکی می نماید ولیکن لغات ترکی ازین ساکت (ا ۷۷) (۱) ایک پیمانه جس سے غلّه نپیتین
مذکر (۲) پتلی روٹی - مؤنث -

تغییر | بقول بهار از حال خود گشتن مؤلف عرض کند که لغت عرب است لغتین و ضم تحتانی
مشد و فارسیان استعمال این بمعنی حاصل بالمصدر کنند و با مصداق فارسی مرکب می سازند
و بدون تشدید تحتانی مکبر دوم هم که در ملحقات می آید (ا ۷۷) (۲) تغیر بقول آصفیه عربی - اسم
مذکر - تبدیل - بدلی - تبدیل - انقلاب -

تغییر آمدن | استعمال - صاحب آصفی ذکر این تحتانی بمعنی واقع شدن تبدیل و انقلاب (معترضی)
کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که به تشدید نیشابوری (۷) دیگر هوا متغیر شود -

<p>زگر و دوغبار و در آفتاب نیاید تغییر و نقصان که از مصدر بالا استعمال مصدر در آید پدید آید مخفی مباد که از سند بالا استعمال مصدر آید پدید آید که بجایش می آید (اردو) متغیر مونا تغییر پیدا که بجایش گذشت (اردو) تغییر پیدا مونا تغییر مونا کرنا - حالت تغییر مین مونا -</p>	<p>تغییر دادن استعمال - صاحب آصفی ذکر این استعمال صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بعضی متغیر کردن است (دانش مشهدی) نشاء</p>
<p>تغییر رسیدن استعمال صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که تشدید تحتانی متغیر کردن است (دانش مشهدی) نشاء یعنی واقع شدن تغییر و تبدیل (ارزقی) شتری جامه نوبصیح عید طفلان است که کجاست می که همه بعد جهان است از و هم تغییر رسد از جرم هم تغییر لباس سنگ و همیم و مخفی مباد که در سند بالا استعمال اشکال (اردو) تغییر واقع مونا -</p>	<p>تغییر دادن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که تشدید تحتانی متغیر کردن است (دانش مشهدی) نشاء یعنی واقع شدن تغییر و تبدیل (ارزقی) شتری جامه نوبصیح عید طفلان است که کجاست می که همه بعد جهان است از و هم تغییر رسد از جرم هم تغییر لباس سنگ و همیم و مخفی مباد که در سند بالا استعمال اشکال (اردو) تغییر واقع مونا -</p>
<p>تغییر گردیدن استعمال صاحب آصفی ذکر این بدون تشدید تحتانی کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که واقع شدن تغییر و تبدیل (ارزقی) شتری تشدید تحتانی بجای تغییر بودن است (جمال) آور نمی گرد و زپی بردن تغییر پاپی بخود گرمی اصفهانی (ع) رفیع رای تو برین تغییر می رود و برد همچو کمان تیر آور است (اردو) متغیر به تهستی که مر نیست اندران تاوان و مخفی مباد مونا - تغییر واقع مونا - تغییر مونا -</p>	<p>تغییر داشتن استعمال - صاحب آصفی ذکر این بدون تشدید تحتانی کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که واقع شدن تغییر و تبدیل (ارزقی) شتری تشدید تحتانی بجای تغییر بودن است (جمال) آور نمی گرد و زپی بردن تغییر پاپی بخود گرمی اصفهانی (ع) رفیع رای تو برین تغییر می رود و برد همچو کمان تیر آور است (اردو) متغیر به تهستی که مر نیست اندران تاوان و مخفی مباد مونا - تغییر واقع مونا - تغییر مونا -</p>
<p>تغییر قبول بهار از حال خود گردانیدن می فرماید که با مصداق دادن و گردن مستقل مؤلف عرض کند که لغت عرب است بالفتح و کسر تحتانی - صاحب منتخب هم ذکر این</p>	<p>تغییر قبول بهار از حال خود گردانیدن می فرماید که با مصداق دادن و گردن مستقل مؤلف عرض کند که لغت عرب است بالفتح و کسر تحتانی - صاحب منتخب هم ذکر این</p>

کرده فارسیان استعمال این بمعنی حاصل بالمصدر کنند که مراد تغییر است که گذشت و بهمان
 فارسی هم مرکب سازند که در ملحات می آید (ظهوری ۵) و در وی خشک و پرورنگ
 لعل و ظهوری محال است تغییر ما (ار ۱۰) تغییر موقت. و کمیو تغییر.

(الف) تغییر بالش اصطلاح بقول بحر گرانید احوال (ار ۱۰) متغیر نه با بدن.

باین از طرفی بطرفی مؤلف عرض کند که مقصودش تغییر دادن استعمال صاحب آصفی ذکر
 غیر از معنی حاصل بالمصدر نباشد یعنی تبدیل بالش از این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که
 طرفی بطرفی مرکب اضافی است بهمار ذکر متغیر کردن است (اوجی نظری ۵) از دست

(ب) تغییر بالین ابیمن معنی کرده (صائب طالع بد می رویم شهر شهر پوچو بد قماش که تغییر
 می دهد جارا پ صاحب رهنما بجو اله سفرنامه ناصر

(ج) جلوه برقیست در سخنان بهشیاری مراد از پی تغییر بالین است بیداری مراد عرض می کنیم
 که هر دو مراد یکدیگر معاصرین عجم هر دو را بزرگ دادین شاه قاجار هم ذکر این کرده و (تغییر لیا
 دارند) (ار ۱۰) الف و ب کروت بدن استعمال مصدر و هیدان است نه دادن

کما حاصل بالمصدر (ار ۱۰) متغیر کرنا بدن.

تغییر پذیرفتن استعمال صاحب آصفی ذکر تغییر دیدن استعمال صاحب آصفی ذکر
 این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که این کرده از معنی ساکت و از سندش استعمال
 بمعنی متغیر شدن است (ازرقی ۵) ذکر احوال مصدر بینیدن پیداست که بجایش گذشت.

تو تغییر پذیرفت شهاب اندرین عالم تغییر پذیرفت مؤلف عرض کند که بمعنی حقیقی مشاهده تغییر

کردن است (مختتم کاشی) مردم بوقت نیست (ار دو) تغییر یون بدلتا تغییر پذیر یون
 پرستش عالم بحر می و پنهان اشاره کرد تغییر کردن استعمال صاحب آصفی ذکر
 که تغییر حال بین (ار دو) تغییر شایده این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند
 کرنا و دیکهنا - که معنی تبدیل کردن است (حافظه) در کوی
 تغییر شدن استعمال - یعنی تغییر شدن نیکنامی مارا که رن اوند و گر تونی پسندی تغییر
 است مؤلف عرض کند که موافق قیاس و کن قصار ای مخفی مباد که از سبب استعمال مصدر
 مرادف تغییر پذیرفتن (ظهوری) شد و گزند پیدا است که بجایش می آید (ار دو)
 تغییر صیغه سوگند و نیست سوگند گر بجان تو تغییر کرنا - بدلنا -

فوقانی بافا

تف بقول برهان بفتح اول و سکون ثانی (۱) بخار و حرارت و گرمی را گویند و (۲)
 روشنی و پرتو بسم و (۳) بمعنی عفونت و بسم اول (۴) آب و من انداختن - صاحبان
 جهانگیری و سروری و نامری و فدائی بر معنی اول و دوم قانع (مولوی معنوی) آرام
 بخش جان شد از آن می که از نقش و صبر و قرار توبه آرام دل ببرد و (حکیم خاقانی) (۵)
 آه من چند فروزان شد که کوران نیم شب و از تف این آه سوزان رشته و سوزن کشند و
 صاحب جامع ذکر معنی اول و دوم کرده صاحب رشیدی بر معنی اول و دوم و چهارم قفا
 فرموده - خان آرزو در سرانج بزرگ چهارم معنی بالا گوید که معنی چهارم مختلف ثنوب باشد صاحب
 تحقیق الاصطلاحات می فرماید که (۵) بفتح عینی است و رگوبر (صائب) تمام رس نشود

باده که کف دارد و یک عیب دارد بود گوهری که تف دارد و یک بهار بند که معنی چهارم گوید که آب دیان است و با لفظ انگندن و زدن و کردن مستعمل **مؤلف** عرض کند که معنی اول و دوم و سوم اسم جاد فارسی زبان و معنی چهارم مخفف تنو و معنی پنجم هم اسم جاد و عجبی نیست که تف در سندی پنجم معنی اول باشد که گوهر گرم را عیب آن دانند و الله اعلم بحقیقه الحال صاحب برهان در معنی چهارم سکندری خورده که آب دهن انداختن نوشته معنی مصدری اصمادین نیست و همین است اسم مصدر تفتن و تافتن که می آید و جاد دارد که معنی اول هم این را مخفف نفس گیریم که معنی گرمی و حرارت می آید که اسم مصدر نفسیدن است و جاد دارد که معنی اول مبدل تب باشد که بای فارسی به فابل شود چنانکه سپید و سفید (۱۱) بخار - نذکر - حرارت - گرمی مؤنث - (۱۲) روشنی - مؤنث - پرتو - نذکر (۱۳) عفونت - مؤنث (۱۴) تھوک - نذکر (۱۵) تف فارسی بین موتی کے ایک عیب کا نام ہے جس کی تحقیق مزید نہ ہو سکی - نذکر -

تفاخر بقول بہار باہم نازیدن می فرماید کہ بصلہ از و با لفظ بودن و کردن مستعمل **مؤلف** عرض کند کہ بغتہ بین و ضم خای معجم لغت عرب است - فارسیان بمعنی حامل بالصدر استعمال این می کنند و با مصدر فارسی ہم کہ در ملحقات می آید (ظہوری ۵) خرد در در سگاہ عشق خروا در بغل دارد و تفاخر خاصہ خاصان اگر گردید عام اینجا (۱۱) (۱۲) تفاخر بقول آصفیہ **تفاخر** اسم نذکر فخر جانا - ڈینگ مارنا - (کا حاصل بالصدر) فخر - ڈینگ -

تفاخر بودن استعمال - صاحب آصفی فکر بمعنی حاصل بودن تفاخر است (مقرئ نیشاپوری)	
این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ (۵) اگر تفاخر بودن خدمت تو یک آن تفاخر	

<p>علی الخصوص مرست (ار ۹۹) تفاخر نمودن تفاخر کردن استعمال - صاحب آصفی فکر کف شده تفاخر نماید که ز راز اسد طبع سائل را</p>	<p>سوم ارکان (منجیک ترمذی ۷) چو ابر</p>
<p>هر دو کرده از معنی ساکت که مخفی مباد که از سند اول استعمال مصدر تفاخر نمودن</p>	<p>مؤلف عرض کند که بعل آوردن تفاخر و</p>
<p>کنند و از سند دوم مصدر نمایند پیداست (ار ۹۹) فخر کردن است (جملی غرستانی ۷) همی کنند و از سند دوم مصدر نمایند پیداست (ار ۹۹) تفاخر ز خدمت سلطان که یکی سپهر دوم انجم و تفاخر کرنا - فخر کرنا - نما کرنا -</p>	<p>کنند و از سند دوم مصدر نمایند پیداست (ار ۹۹) فخر کردن است (جملی غرستانی ۷) همی کنند و از سند دوم مصدر نمایند پیداست (ار ۹۹) تفاخر ز خدمت سلطان که یکی سپهر دوم انجم و تفاخر کرنا - فخر کرنا - نما کرنا -</p>
<p>البقول برهان و جامع و سروری که اول بروزن چراغ پیمانه و قدح شراب خوانی تفاغ را گویند و باین معنی بجای حرف اول نون هم گفته اند (کسائی ۷) دل شاد و آرد و پند کسائی نگاه دار یک چشم ز جدا شدن از رطل و از تفاغ که صاحب اند صراحت کند که این لغت فارسی زبان است مؤلف عرض کند که محققین ترکی و عربی ازین لغت ساکت معاصرین عجم گویند که فارسی قدیم است (ار ۹۹) پیمانه - قدح شراب - بزرگ -</p>	<p>البقول برهان و جامع و سروری که اول بروزن چراغ پیمانه و قدح شراب خوانی تفاغ را گویند و باین معنی بجای حرف اول نون هم گفته اند (کسائی ۷) دل شاد و آرد و پند کسائی نگاه دار یک چشم ز جدا شدن از رطل و از تفاغ که صاحب اند صراحت کند که این لغت فارسی زبان است مؤلف عرض کند که محققین ترکی و عربی ازین لغت ساکت معاصرین عجم گویند که فارسی قدیم است (ار ۹۹) پیمانه - قدح شراب - بزرگ -</p>
<p>استعمال - صاحب آصفی نیست و ندان اینکه پیران از دهان می افکنند تف افکندن و اگر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که تف بروس اعتبار این جهان می افکنند که معنی تفوز و ن است (واعظ قزوینی ۷) (ار ۹۹) تخرکنا -</p>	<p>استعمال - صاحب آصفی نیست و ندان اینکه پیران از دهان می افکنند تف افکندن و اگر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که تف بروس اعتبار این جهان می افکنند که معنی تفوز و ن است (واعظ قزوینی ۷) (ار ۹۹) تخرکنا -</p>
<p>تفاوت است و قبول آصفی بهر سه حرکت و اول یعنی دوری در میان دو چیز و دور شدن و تفاوت عیب - مؤلف عرض کند که لغت عربیت - صاحب منتخب و گراین کرده فارسیان استعمال این یعنی فرق میان دو چیزی کنند و با مصداق فارسی استعمال این در ملحقات می آید - صاحب</p>	<p>تفاوت است و قبول آصفی بهر سه حرکت و اول یعنی دوری در میان دو چیز و دور شدن و تفاوت عیب - مؤلف عرض کند که لغت عربیت - صاحب منتخب و گراین کرده فارسیان استعمال این یعنی فرق میان دو چیزی کنند و با مصداق فارسی استعمال این در ملحقات می آید - صاحب</p>

تحقیق الاستعلامات گوید که ارادت خان واضح این را بطراوت قافیه ساخته و در تعریف صبح گوید
 (۵) چو زنده از طلوعش بی تفاوت بود دل پیر و جوان مست طراوت کو (ار دو) تفاوت -
 بقول آصفیه عربی - اسم مذکر - فاصله - دوری - بعد - بل - فرقی -

تفاوت آمدن استعمال - صاحب آصفی	تفاوت داشتن استعمال - صاحب
ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض	آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
کند که واقع شدن فرق باشد (امید رازی ۵) عرض کند که معنی فرق داشتن و متفاوت	تفاوت نیاید جوی زیر و بالا بود مطابق لغل بدون است و از سندش استعمال مصدر
بالغسل کمیه و مخفی مباد که از سند بالا استعمال	و از این پدید است که بجایش می آید (عرفی)
مصدر آئیدن پدید است که بجایش گذشت -	از آن حساب تو هر دم تفاوتی دارد که قدس و
(ار دو) تفاوت هونا فرق هونا تفاوت	نه بینی و سایه پیمایی و (ار دو) تفاوت که
پیدا هونا -	فرقی رکنا -

تفاوت باشند استعمال - معنی یافته	تفاوت دیدن استعمال - صاحب آصفی
شدن تفاوت و فرق مؤلف عرض کند که	ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
موافق قیاس است (ظهوری ۵) بشرب	کند که مشاهده فرق کردن و فرق یافتن و
و گران گریه تفاوتی باشد میان صوفی و درویش	فرق کردن است (ابن یسین ۵) نشانده
بشرب مانیت و (ار دو) تفاوت هونا	هنران را بجای اهل هنر و ندید هیچ تفاوت ز
فرق هونا -	کوف تا به های و (ار دو) تفاوت و رکنا

تفاوت کرنا - فرق کرنا - فرق پانا -
 نمکند گری و دانائی (۱) (ارو) فرق کرنا -

تفاوت شناختن استعمال - صاحب تفاوت کرنا -

آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف تفاوت گذاشتن استعمال - صاحب

عرض کند که فرق داشتن و واقف شدن از آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف

فوق و تفاوت است و از سندش استعمال عرض کند که بمعنی راه دادن تفاوت و فرق کردن است

مصدر شناسیدن پیداست که بجایش می آید (ترشیرازی) بکار خلق تفاوت زمینچ رو

(جمال اصفهانی) همه جهان شعرانید لیک گذار و چو که موافق حق باش در میان داری

شناسند به وقت شعر تفاوت میان شعر و شعیر و مخفی مباد که از سندش استعمال مصدر گذاشتن

پیدا است که بجایش می آید (ارو) تفاوت کرنا فرق کرنا -

تفاوت کردن استعمال - معنی فرق تف پاشیدن استعمال - صاحب آصفی ذکر این

کردن است مؤلف عرض کند که موافق کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی تف

قیاس باشد سعدی استعمال مصدر رگندن کرده کردن است (باقر کاشی) دشمن که زخم بچنگ

عیبی ندارد که کردن و کندن مراد یکدیگر است غم بخراشید با تف کرد بر آسمان و بر خود پاشید

(س) حیو با قضا و اجل بر بنی توان آمد تفاوتی (ارو) تھو کنا - و میگوید تف کردن -

تفت بقول بریان بر وزن هفت یعنی (۱) گرم و (۲) گرمی و حرارت می فرماید که (۳) نهی

تفتن هم معنی گرم گردانید و (۴) بمعنی تعجیل و شتاب هم و (۵) گرم رفتن و (۶) گرم آمدن و

(۷) گرم گفتن و (۸) بمعنی خرام و (۹) بمعنی خرامان و (۱۰) بمعنی قهر و غضب و (۱۱) گرم شدن

از غضب و قهر و ۱۲) گیاهی است دوائی که خوردن پنج آن مانند تا قوله چنین آورده و ۱۳) نام
موضعی از مضافات یزد که از صفای هوا جامع گرم سیر و سرد سیر است (حکیم نزاری ۵) حیه جلای
آخر از یک قطره آتش که بجان آمد دل پر تفت و تابش ۶) (مولوی معنوی ۵) بعد از آن برداشت
همیزم ز و درفت ۷) سومی شهر از پیش من او تیر تفت ۸) (وحشی ۳) تفت رشک ریاض رضوان
است ۹) که در و جای میر میران است ۱۰) صاحب جهانگیری ذکر معنی اول پنجم و ششم و هفتم و یازدهم
و دوازدهم و سیزدهم کرده صاحب جامع ذکر برهه معانی فرموده معنی سوم را گذاشت صاحب رشیدی
گوید که گرم شده از غضب و گرم آمده و شتاب نموده و گیاهی و موضعی - صاحب سروری می فرماید
که گرم شد و کرد و شتاب دوید و معنی گرم نیز و گیاهی و دوائی هم و نام موضعی - صاحب نامری
بر معنی اول و دوازدهم و سیزدهم قانع - و ارسته می طراز که نام جائی که علامه تغتازانی فرزند ابی
ومی فرماید که ۱۴) سیدی که برای گذاشتن گل و میوه سازند (محسن تاثیر ۵) ای باغبان که
هستی گستاخ چیدن گل ۱۵) باری بسا رفتی از آشیان بلبل ۱۶) خان آرزو در سراج می فرماید که
گرم شده و به از غضب ناک و خشکین و همچنین شتابان و آنکه هر دو معنی اخیر را حقیقت گمان برده
خطا نموده و نیز گیاهی است و موضعی از مضافات یزد و هم او در چراغ هدایت بر معنی نام جائی قانع
ز که بردارش بهار بزرگ معنی سیزدهم و چهاردهم قناعت کرده مؤلف عرض کند که معنی اول
حقیقی است و معنی دوم مجاز آن و همین است اسم مصدر تغتیدن که می آید و معنی سوم ماضی مطلق
آنست شامل بر بهه معانی مصدر و معنی چهارم مجاز معنی اول که تعجیل در رفتن و آمدن و گفتن
و امثال آن متعلق است با معنی گرم و گرمی و معانی هشتم و نهم را هم شاق سندی باشیم و معنی

دہم ہم مجاز معنی اول و معنی یازدہم چیزی نیست متعلق بمعنی دہم است و بمعنی دوازدهم و سیزدهم و چارہ دہم نیز اسم جاد فارسی زبان است۔ طرز بیان برہان پریشانی در معانی پیدا کرده۔ صاحب محیط نسبت معنی دوازدهم ذکر لغت کرده و بر پنج تفتی گوید کہ بفارسی اسم شوکران است و سرچہ بر شوکران نوشتہ مذکور شد بر باد نفیون کردہ ایم (۱) (۲) (۳) گرم (۲) گرمی۔ مؤنث (۳) و کلمہ تفتن یہ اس کا ماضی مطلق اور تمام معنون پر شامل ہے (۴) تجلیل۔ جلدی۔ مؤنث (۵) گرم رفتاری۔ مؤنث (۶) آنہ میں جلدی۔ مؤنث (۷) کہنے میں تیزی۔ مؤنث۔ (۸) خرام۔ دیکھو بدرام کے ساتویں معنی (۹) خزان۔ مصدر خرا میدان کا اسم حال (۱۰) قہر غضب۔ مذکر (۱۱) اغصتے کی گرمی۔ مؤنث (۱۲) دیکھو بار یقون (۱۳) تفت ایک موضع کا نام ہے جو مضافات یزد سے ہے۔ مذکر (۱۴) ٹوکر چھین پھول یا میوہ رکھتے ہیں۔ مؤنث۔ بہار نے اس کا ترجمہ ڈالی لکھا ہے اور صاحب آصفیہ نے ڈالی پر فرمایا ہے۔ ہندی۔ اسم مؤنث۔ دوشاخون کی ٹوکر سی جبین پھول یا میوہ وغیرہ سجا کر امیرون اور سردارون وغیرہ کی نذر کرتے ہیں (۱۵) چمن دولت سر کا صحن ہے رنگین خرا می سے پڑے چاروب کش کی ٹوکر سی پھولوں کی ڈالی ہے۔

<p>تفتان بقول دارستہ ۱۱ قسمی از زمان گویند کہ (۲) آنچہ از آفتاب و آتش گرم شدہ کہ آن را بہندی اور اٹھا گویند (محسن ناشر) باشد مؤلف عرض کند کہ اسم حال است بی مثل ز لغت فراوان پکیتا و دوتا چومان از مصدر تفتن کہ می آید و ہمین است معنی حقیقی تفتان کہ صاحبان اند و غیاث بذکر معنی اول و معنی اول مجاز معنی دوم کہ نان مذکور ہم</p>	<p>تفتان بقول دارستہ ۱۱ قسمی از زمان گویند کہ (۲) آنچہ از آفتاب و آتش گرم شدہ کہ آن را بہندی اور اٹھا گویند (محسن ناشر) باشد مؤلف عرض کند کہ اسم حال است بی مثل ز لغت فراوان پکیتا و دوتا چومان از مصدر تفتن کہ می آید و ہمین است معنی حقیقی تفتان کہ صاحبان اند و غیاث بذکر معنی اول و معنی اول مجاز معنی دوم کہ نان مذکور ہم</p>
--	--

برتابه تفته می شود (لهوری ۵) ترسم در آب اسم مصدر رتف و علامت مصدر رتن - با سول
 خضر لهوری شوی کباب پافتنان دل تو با می ماصدر اصلی است (لهوری ۵) ذوقی چنان
 عثمان آتش است پ (ارو ۱۱) پراٹھا پوئل نمی کند از سینه تفتگی پ لب تشنه که سر سبزیش نمی دہ
 آصفیہ بھندی اسم مذکر - ایک قسم کی روغن تفتگی پ (ارو ۱۱) اگر مہونا (۱۱) اگر م کرنا -
 دار روٹی - نان و شتری (۲) وہ چیز جو آفتاب تفتہ | بقول برہان بروزن ہفتہ بمعنی ۱۱ یا
 با آگ سے گرم ہوئی ہو - بوٹ - گرم چیز - گرم باشد و (۲) مخفف تافتم ہم کہ آزرده
 تفتن | بقول برہان و جامع بروزن فتن مخفف و کوفتہ و کدر باشد و (۳) نام گیاهی کہ خورد
 تافتن است کہ (۱) اگر م شدن و (۲) یکدیگر را بیچ آن جنون آرد - صاحب سروری بر معنی اول
 اگر م گردانیدن باشد - صاحب سروری می فرماید (سعدی ۵) بدست آہن تفتہ کردن
 کہ مختصر تافتن است اما بد معنی اخیر صاحب بخیر ذکر خمیر پو بہ از دست بر سینه پیش امیر پ صاحب
 این کردہ گوید کہ سالم التصریف است یعنی بدون فدائی کہ مکی از علمای معاصر عجم بومی فرماید کہ کچم
 ماضی و مستقبل و اسم مفعول نہ آید - و بقول صاحب تافتم است و آن پر خیز است کہ از گرمی بتاب
 موارد مرادف تافتن بمعنی بالا - صاحب نوادر آمدہ و برشتہ شد و باشد (منہ ۵) زتاب
 گوید کہ بمعنی جلد و شتاب مخفف شتافتن است قبة زربن آیینہ تمثال پ زمین تفتہ فرو پوشد التثین
 مؤلف عرض کند کہ فضولی صاحب نوادر سر بال پ صاحب محیط گوید کہ (۴) بفتح اول نسج
 باشد اما اتفاق داریم با محققین اول الذکر عنکبوت باشد ویر نسج عنکبوت می فرماید کہ لغاری
 و تفتگی حاصل بالمدد راین باشد مرکب شد از دام عنکبوت کہ در عنکبوت گذشت و بر عنکبوت

<p>اشاره این کرده گوید که همه انواع آن سر و خشک و خصوصاً اطراف آن و در آن جلا و تقو و منع قبول مواد است (الخ) مؤلف عرض کند که این اسم مفعول مصدر تفتن باشد که بجای گذشت و معنی اول حقیقی است و معنی دوم متعلق از تافته که بجایش مذکور شد و معنی سوم فرغ علیه (س) تفت که بر معنی دوازدهم گذشت یا آن است که از راه تفتنه جانی آب حیوان برگرفت محقق این بابی حال صراحت کافی بعد از اینجا (د) ز تفتنه جانی ماسوز و سازمی باله مذکور و معنی چهارم هم مجاز معنی اول که از کمی که از دو متر گذار می باله (ار د) اسم مفعول تفتن پیدا شد (ار د و) (ا) بهت الف و ب (ا) عاشق - مذکر (۲) مدقوق یعنی گرم (۳) دکیو تافته (۳) دکیو تفت کے بارهون معنی (۴) مکاری کا جالا - مذکر - دق کا بیار -</p>	<p>قانع مؤلف عرض کند که در ب معنی اول کنایه باشد و معنی دوم هم استعمال الف هم و فارسی زبان است که مرادف ب باشد تفتنه جانی که بر معنی دوازدهم گذشت یا آن است که از راه تفتنه جانی آب حیوان برگرفت محقق این بابی حال صراحت کافی بعد از اینجا (د) ز تفتنه جانی ماسوز و سازمی باله مذکور و معنی چهارم هم مجاز معنی اول که از کمی که از دو متر گذار می باله (ار د) اسم مفعول تفتن پیدا شد (ار د و) (ا) بهت الف و ب (ا) عاشق - مذکر (۲) مدقوق یعنی گرم (۳) دکیو تافته (۳) دکیو تفت کے بارهون معنی (۴) مکاری کا جالا - مذکر - دق کا بیار -</p>
<p>تفتنه دل اصطلاح - بقول لمحات برهان و بحر و مؤید (۱) بمعنی تنگ دل و (۲) غناک مؤلف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی است و کنایه باشد از غناک و معنی دوم را البته تعلق از قیاس نیست و از سبب بحر هر سه محققین بالا دیگر از محققین این زبان ذکرش نه کرده شاق سند</p>	<p>الف تفتنه جان اصطلاح - صاحبان ب تفتنه بحر برهان و بحر و جامع ذکر ب کرده گویند که (۱) کنایه از عاشق باشد و (۲) نیز کسی را گویند که علت دق داشته باشد صاحبان (نامری در لمحات) و مؤید بر معنی اول</p>

(۲۰)

<p>استعمال می باشیم (ارو) (۱۱) و یکو تشنگدل. و آن موافق قواعد وضع مصد در معنی گرم شدن ظهوری استعمال مرکبات ب کرده است</p>	<p>(۲۰) غمناک -</p>
<p>تفتیه شدن (اصطلاح - معنی گرم تر شدن است) ابر رحمت که هوا در گل سیراب است و شاید از جانب تفتیه گیاهی گیرد (اول) شده است با مصدر شدن (ظهوری) (۲) درون تفتیه گرمای صحرای نمناک از غمت در دیده هر کس غم کشید و شد جگر با تفتیه و نظر از رشک روز خشر کی بر کوثر اندازد و هر جا دم کشید (اول) (۲) شرار آتش بچرم حلقه سوخت و سرشکم تفتیه شد آخرت چه باشد (ارو) (۳) زیاوه گرم هونا - تپنا -</p>	<p>تفتیدن (الف) بقول اند و غیث (ب) تفتیده (ب) بالفتح و کسر ثالث - آنچه پس از اسناد بالا استعمال (تفتیه جان) و از آفتاب و آتش گرم شده باشد مؤلف عرض کند که اسم مفعول الف است و وجود الف از همین استعمال ب ثابت اگر چه محققین مصداق ب برای وجود الف کفایت می کند - الف را ترک کرده اند مرکب است از تفت (ارو) (۴) الف گرم هونا (ب) الف که معنی گرم گذشت و یای کسور و صلاست مصداق اسم مفعول و در چیز جو گرم هونی هو -</p>
<p>تفتیش (الف) بقول اند و غیث (ب) تفتیده (ب) بالفتح و کسر ثالث - آنچه پس از اسناد بالا استعمال (تفتیه جان) و از آفتاب و آتش گرم شده باشد مؤلف عرض کند که اسم مفعول الف است و وجود الف از همین استعمال ب ثابت اگر چه محققین مصداق ب برای وجود الف کفایت می کند - الف را ترک کرده اند مرکب است از تفت (ارو) (۴) الف گرم هونا (ب) الف که معنی گرم گذشت و یای کسور و صلاست مصداق اسم مفعول و در چیز جو گرم هونی هو -</p>	<p>تفتیش (الف) بقول پهار نیک جستجو کردن و کاویدن می فرماید که بالفظ کردن مستعمل مؤلف</p>

عرض کند که بالفصح و کسر فوقانی لغت عرب است فارسیان بمعنی حاصل بالمصد یعنی تلاش و تجتس استعمال این کنند با مصداق فارسی هم مرکب سازند که در ملحقات می آید (ار ۵۵) تفتیش.
بقول آصفیه عربی اسم مؤنث چنان بین تحقیق - تدقیق - کھوج - سرغ -

تفتیش کردن استعمال - صاحب سنی آواز بر کشیدن تیغ از نیام نوشته اند و ظاهر
ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض آنست که لغاتی و درختانی تیغ باشد زیرا که
کند که تجتس و تلاش و جستجو کردن است - تف مبتدل تپ است و آن مخفف تاب
رضای خوانساری (آشفته شو که کامل و تاب بدین معنی آمده (منطامی ۵) در آمد
و زلف پری رخاں و تفتیش حال زار ترا بغیریدن ابرسیاه پد ز ماهی تف تیغ بر شد
موجب کنند و عطفی مباد که در سند بالا استعمال باده و مؤلف عرض کند که اتفاق دایم
مسند کردن است که بجایش می آید (ار ۵۵) با بهار - شارصین سکندر نامه سکندری
تفتیش کرد تا تلاش کرد جستجو کرد چنان بین کرد خورده اند (ار ۵۵) تاب تیغ مؤنث
تف تیغ اصطلاح بهار گوید بالفصح بمعنی توار کی چمک -

تفتیش بقول برهان بروزن نزدیک پشمی باشد نرم که آن را از زیر موی بز پشانه
بر آند و از آن شال و تکیه و منده و امثال آن سازند - صاحب جهانگیری گوید که این را
بر ششم و کافر و کدک و کلک نیز گویند - صاحب جامع گوید که این لغت ترکیت بالکسر
له فارسیان بالفصح استعمالش کرده اند صاحب سروی میگوید که لجر بی و بر نام است - خان
آند و در سرچ هم این را آورده مؤلف عرض کند که با حقیقت این بر بزم ششم بیان کرده ام

که مخفف بزپشتم گذشت و در اینجا همین قدر کافی است که فارسیان لغت ترکی را بر سبیل
تقریس به تصرف در اعراب استعمال کرده اند ولیکن لغات ترکی ازین ساکت و نظیر سکوت نشنا
اگر لغت فارسی دانیم اسم جاد باشند (اردو) و کمیوزپشتم -

تفرج بقول رهنما بجواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار - سیر - برای دل خوش کردن -
مؤلف عرض کند که لغت عرب است لغتچین و ضم رای مهله معنی کشایش یافتن و از تنگی
و دشواری برون شدن (کذا فی المنتخب) فارسیان تقریباً بمعنی بالا استعمال این کرده اند و
مجازاً بمعنی تماشا کردن هم که در تفرج کردن می آید (ظهوری ۵) مست ترا بطارم تا گشت
دیده باز پاستغنی از تفرج این سبطلارم است پد صاحب روننامه بجواله سفرنامه مذکور ذکر
(تفرج خودشان) (معنی سیر خاص کرده) (اردو) سیر - مؤنث -

تفرجاق بقول سروری بجواله تحفه بمعنی ساخته مؤلف عرض کند که ظاهر ترکی یافته می شود
ولیکن لغات ترکی ازین ساکت نظر باعتبار صاحب سروری که محقق صاحب زبان است
این را اسم جاد فارسی قدیم دانیم و همین لغت جیم فارسی می آید (اردو) ساخته - بقول آصف
فارسی - بنایا هوا - گهرا هوا - مصنوعی - جهونا - نقلی - جعلی - اصلی - کانتیض - (صفت)

تفرج کردن مصدر اصطلاحی - بقول پد مؤلف عرض کند که بمعنی سیر و تماشا کردن
است بمعنی تفرج کردن است چنانکه در عوامض (اردو) سیر و تماشا کرنا -

سخن آورده (حافظ ۵) و آنکه ز تفرج این **تفرج کردن** استعمال - بمعنی سیر و تماشا
چرخ حقه باز پد هنگامه بازچید و در جستجو است کردن است مؤلف عرض کند که موافق

قیاس است (حافظ شیراز) در روی خود (ب) **تفرجاق** صاحب انند نسبت الف صرات
 تفرج صنع خدای کن با کائینه خدای نهای قمرت کند که لغت فارسی است - خان آرزو و سر
 و مخفی مباد که از سند بالا استعمال مرصد کنند بزرگ قول برهان نسبت الف گوید که در صورت لغت
 پیدا است که بجایش می آید (ارو) سیر کرنا ترکی باشد یا تغییر لفظ ایران مؤلف عرض کند که
 لغات ترکی از الف وب هر دو ساکت مابا اعتبار
 (الف) **تفرجاق** بقول برهان و جامع بر صاحب جامع که محقق صاحب زبان است الف را
 وزن کند واغ بمعنی (۱) ساخته و پرداخته و فارسی قدیم و نیم وب بدیش چنانکه آرفع و آروق
 (۲) مستعد و مهیا - می فرمایند که باین معنی یکا (ارو) الف وب (۱) و یکم تفرجاق
 غنیمت بجه - قاف هم بنظر آمده یعنی ..... (۲) مستعد اور مهیا -

تفرق اتصال اصطلاح - بقول بحر و اند و غیاث با اصطلاح اطباء بمعنی زخم و جراحت
 مؤلف عرض کند که این کنایه باشد بقاعده فارسی - صاحب اکیر اعظم هم استعمال همین
 اصطلاح برای زخم کرده مرکب اضافی است (ارو) زخم - بزرگ جراحت - مؤتث -
 تفرق بقول نتهی الارب بمعنی پراگنده و جدا کردن مؤلف عرض کند که لغت عرب
 است بفتح و کسر رای همل و فتح قاف فارسیان نیز بمعنی حاصل بالمصدر یعنی پراگندگی و جدائی
 کرده با مصدر فارسی ساخته اند که در ملحقات می آید (ظهوری) دلم که دادیم صلح طره
 کما کل و شدش چو تفرقه با جمع در خویش گرفت (ارو) تفرقه - بقول آصفیه - عربی
 اسم مذکر - جدائی - مفارقت - علیحدگی - نفاق -

ع

تفرقه افتادن استعمال - بمعنی علیحدگی و **تفزون** استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده
 جدائی واقع شدن باشد **مؤلف** عرض کند از معنی ساکت **مؤلف** عرض کند که بمعنی تفاهت است
 که موافق قیاس است (ظهوری ۵) **زیک** گاه است که گذشت از خوش (۵) چرخ را که از در فزون
 کمین گاه گوشه چشمتی به هزار تفرقه در کاروان به هر آنکس **تفزون** بسوزد و به فحش میباید که از نزد
 همیشه افتد (ار ۱۰) **تفرقه** پڑنا - بقول آصفیه استعمال مصدر زدن پیدا است که بجای خودش می
 دو چرخون بین فرق هونا - جدائی برافرت هونا - (ار ۱۰) **تفوکنا** - و **تفوکنا** افکندن -

نفس بقول برهان و جامع و سروری بفتح اول و سکون ثانی و سین بی نقطه (۱) گرمی و حرارت
 را گویند (ابن سینا ۵) آب و خواهی چو خاک افتاده باشی چو آتش در هوا از تاب و نفس
 به صاحب سروری گوید که (۲) امر حاضر از تفهیدن هم که می آید - صاحب ناصری بذکر معنی بالا گوید
 گوید که تفهیدن از همین اشتقاق یافته - خان آرزو در سرانج می فرماید که برین قیاس تفهیدن و
تفهید **مؤلف** عرض کند که این اسم مصدر است و از همین وضع شد مصدر تفهیدن بقاعده
 فارسی (ار ۱۰) (۱) گرمی حرارت - مؤنث (۲) گرم هوا - امر حاضر -

نفسان بقول بهار و انند بمعنی گرم (ظهوری) گرم - گرم هونا که اسم حال -
 (۵) اگر بر د چراغ در دو داغی پی پی احیادم **نفسه** بقول برهان بنهم اول و سکون ثانی و
نفسان بر آرم به **مؤلف** عرض کند که اسم فاعل (۱) سیاهی و داغی را گویند که در شب
 حال مصدر تفهیدن است که می آید شامل بر و اندام آدمی می باشد و آن را عوام ماه گرفته
 معنی آن تسامح بهار که اسم جامد خیال کرد (ار ۱۰) گویند و عبری کلف خوانند و (۲) بمعنی اندوه

و بیقراری دل هم واسه میل و خواهش به چیزی نیست که مرکب باشد از تنفس یعنی گرمی و هوای	که دیده شود هر چند که سیر باشند و این صفت بیشتر نسبت و چون حرارت موجب سوختن اخلاط
عارض زنان آبله و مردان تریاکی و افونی می شود و پیدا کردن سودا است بجزاز کلف را گفته اند	و فرماید که بفتح اول هم درست است صاحبان پس این نیز بفتح اول باید و نیز قف بمعنی که
جهاگیری و رشیدی بر معنی اول قانع صاحب مذکور شد باید که محقق نفس بود و الله اعلم	جامع هم زبان برهان صاحب سروری گوید که مؤلف عرض کند که در ماخذ اتفاق داریم
همان تاسه که گذشت کذا فی الشرفاسه و در با او و معانی دوم و سوم را باعث بار حجاب	فرنگ بمعنی سیاهی که بسبب سودا بر روی پیدا جامع که محقق اهل زبان است مجاز بمعنی اول
شود. خان آرزو در سراج گوید که دور و اینیم (ار و و) و کیو تاسه.	

تفسیر بقول برهان برون اغنیا یونانی صنع سداب کوهی است و بمعنی گویند صنع سداب
صحراست صاحب محیط گوید که تافسیاست مؤلف عرض کند که ماصراحت کامل بر تافسیا
کرده ایم فارسیان این لغت یونانی را هم بر زبان دارند از اینجا است که ما این را جاداده ایم
(ار و و) و کیو تافسیا.

(الف) تفسیدگی	ظهوری استعمال الف تفسیدگی در گریه شاد و اجمیم هست خوب بقول
(ب) تفسیدن	و رکلام خود کرده که برهان برون فهمیدن بمعنی گرم شدن و ....
(ج) تفسیده	حاصل بالمصدر باشد (د) بخت را (ج) تفسیده بقوله برون فهمیده بغایت
	بهنگام بیداریست بی خوابیم هست و در جگه گرم شده صاحب سروری مذکور بمتفق

<p>ببرهان و می فرماید که تسبیدن هم بهین معنی می آید. قدیم ناله شود آید و از به صاحب آن سروری و و بقول بحرب کامل التشریف که مضاع این تفسیر جامع هم ذکر این کرده اند و انهم جاید و نسته اند است - صاحبان سوار و نوادر هم ذکر ب کرده اند (ار ۹۰) الف حرارت - مؤث - گرمی - مؤلف عرض کند که مرکب شد از همان نفس (ب) گرم میوناج) گرم گرم شد -</p>	<p>که گذشت زیادت یای معروف و علامت صد آن وج اسم مقولش و بقاعده فارسیان مانی عاشق و (۲۱) مدقوق مؤلف عرض کند مطلق ب مرکب باهای تونز که افاده معنی مقولی که اگر چه موافق قیاس است و اسم فاعل کند صاحب جهانگیری این را اسم جاید و نسته و ترکیبی ولیکن دیگری از محققین اهل زبان از مولانا ملک قتی سند آورده (س) دوزخ این را نه نوشت برای معنی دوم طالب سند شود از درونه من زنه را به گذار با که با هم افتد استعمال می باشیم معاصرین عجم معنی اول بر زبان دانند سروکار به تفسیر بود ریگ بیابان دلم پو ترسم (ار ۹۰) عاشق نکر (۲) مدقوق - وق کا بسیار</p>
<p>تفسیر بقول بهار یعنی پیدا کردن نخی سخن و و اگر درون چیز پوشیده می فرماید که با خطا کردن مستعمل - مؤلف عرض کند که لغت عرب است بالفتح و کسرین مهمل - صاحب منتخب هم ذکر این کرده اند (۱) یعنی حاصل بالمصدر استعمال این با مصداق خود ترکیب فارسی گفته که در طحقات می آید و (۲) یعنی شرح کلام الله هم (ار ۹۰) تفسیر بقول آصفیه عربی - اسم مؤث (۱) مغر سخن کوناه هر که بنا - تشریح تفصیل (۲) قرآن شریف کی شرح -</p>	<p>تفسیر کرون (الف) استعمال - صاحب آصفی و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند</p>

باب تفسیر نمودن که (۱۱) بمعنی شرح چیزها و صبا هر روز پیش از آفتاب با مصحف نمودن و (۲) شرح قرآن پاک کردن است خلق ترا از بوی گل تفسیرها با منحنی مباد که از نصیای همدانی بشر (۱) بعد از فراغ از اشعار بالاست استعمال مصدر کنندن پیدا است متعلقه تفسیر لغات مشکله ایات غیر مشروحه در که بجایش می آید (اردو) الف و ب بر تمام نمودن (صائب ۷) می کند (۱۱) شرح کرنا - (۲) تفسیر کھنا -

تفسیر بقول برهان و جامع و رشیدی بر وزن غریبه جنسی از پارچه ابریشمی که از آن قبا و از روپنهای دیگر نیز بدوزند صاحب جهانگیری این را بخلاف سین تفسیر نوشته صاحب سروری بحواله شرفنامه صراحت سین مطلقه هم نموده صاحب ناصری هم بانش خان آرزو در سراج هم ذکر این کرده و صاحب مؤید این را بذیل لغات فارسی آورده و صاحب اند هم این را فارسی گفته و لغات عرب و ترکی هم ازین ساکت اند **مؤلف** عرض کند که اسم جاد فارسی زبان گوئیم (اردو) ایک ریشمی کپڑا جسکو فارسیوں نے تفسیر کہا ہے۔ **نقش** بقول برهان و سروری و جامع و ناصری (۱) بسکون ثانی بر وزن نقش سرزنش و طعنه را گویند و کبر ثانی (۲) حرارت و گرمی - خان آرزو در سراج نقش و نقشه را بیک جا نوشته مرادف یکدیگر یعنی اول گوید و از معنی دوم ساکت - صاحب نوادر این را با پیش نوشته ذکر معنی دوم کرده **مؤلف** عرض کند که معنی اول اسم جاد فارسی زبان است مرکب از قف و شین نسبت چنانکه بال و بالش و کنایه از سرزنش و طعنه و معنی دوم مبتدا پیش کیای فارسی بدل شد به چنانکه پتید و سفید و تکمیل بحث این بر نقش می آید (اردو)

(۱) سرزنش - موت - طعنه - مذکر (۲) دیکھو پیش -

تقش بقول برہان و مؤید و اند بروزن مشعل بمعنی سرزنش و طعنه مؤلف عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان جادارد کہ تقش را کہ بہمین معنی گذشت مخفف این دانیم و باشد کہ لام آخرین زائد باشد چنانکہ شب و شبیل کہ ذکرش برہن گذشت اندر ضرورت مرید علیہ تقش گیریم و شک نیست کہ در ہر حالت لفظ تقف بالضم داخل ترکیب این لفظ است و تبدیل اعراب نتیجہ لب و لہجہ زبان باشد (اردو) دیکھو تقش کے پہلے معنی -

تفشہ بقول برہان و جہانگیری و جامع کبر ثالث بروزن امثلہ (۱) قلیہ باشد کہ از گوشت و تخم مرغ و زردک و عمل پزند و کشیز و گندنا در ان کنند و بعضی گویند (۲) عدس سبز نیم پخت باشد صاحبان جہانگیری و جامع گویند کہ بہمین معنی تفشیلہ بہ تختانی چہارم ہم آمدہ - صاحب سروری ذکر تفشیلہ بہ تختانی چہارم کردہ گوید کہ این مخفف آنست و می فرماید کہ تفشیلہ بہ طاہی اقل معرب این و بر معنی اقل قانع - صاحبان ناصری و رشیدی ہمراہش - خان آرزو در سراج بذکر اقوال برہان و رشیدی می فرماید کہ این مخفف تفشیلہ است مؤلف عرض کند کہ تفشیلہ را اسم جامد فارسی زبان دانیم و این اتحی مخفف آن مخفی مباد کہ مراحت کامل علی کہ معنی دوم است بر اثر آرمذ کورشد (اردو) (۱) قلیہ جو گوشت اور انڈے وغیرہ سے پکاتے ہیں - مذکر چکوفارسیوں نے تفشیلہ کہا ہے (۲) دیکھو استرار -

تفشہ بقول برہان بفتح اقل و ثالث و سکون و سرزنش کہ و ن رائیز گویند صاحب جہانگیری ثانی بمعنی (۱) طعنه و سرزنش باشد و طعنه زون گوید کہ (۲) چوبی باشد میاں تہی پد رازی نیزہ

صاحب بحر ذکر ب	(الف) نقشہ زون	کہ گلولہ از گل ساخته در آن نهند و لپک کنند
کرده گوید کہ معنی	(ب) نقشہ زن	تا بزور نفس آن گلولہ بیرون رود و جانور
زن است بہار و اندہزبان		کو چک مانند کنجشک را کشند و بند و تار را بہ
مشابہت آن تفک خوانند صاحبان جامع و	(ج) جنگ دعوی داری و سخت نقشہ زنی	
سروری بر معنی اول قانع صاحب ناصری		کہ درشت گوی و پر خوار و خستوانہ تنی کہ مؤلف
بذیل نقش اشارہ معنی اول سجاولہ برہان		عرض کند کہ الف بمعنی مصدری ہر دو معنی نقشہ
و خان آرزو ہم این را با نقش بمعنی اول آورد		باشد و ب اسم فاعل ترکیبی (ار و و) الف
مؤلف عرض کند کہ ما این را فرید علیہ		طعنہ مار نامہ سرزنش کردہ (۲۱) نقشہ مار نامہ معنی
و انیم بمعنی اول و بمعنی دوم اسم جادہ فارسی		خالی نئی مین مٹی کی گولی رکھ کر تنفس کی ہوا سے
زبان و در ترکیب این بمعنی دوم ہم لفظ تلف		چریان مار نامہ (ب) (۱) طعنہ مار نامہ والا (۲) نقشہ
مرکب می نماید با شین مجہ زائد و ہای نسبت		جلانے والا۔
و اللہ اعلم خطای برہان است کہ ذکر معنی مصدری	نقشہ پیلہ	بقول برہان بروزن غریبہ معنی
باین کرد (ار و و) (۱) و یکو نقش کے پہلے		نقشہ صاحبان جہانگیری و جامع و سروری
معنی (۲) ایک نئی جس مین مٹی کی گولی رکھ کر		و ناصری ہم ذکر این کردہ اند (شمس فخری) (ج)
چریون کو ہوا سے تنفس سے مار تے ہیں گویا ہم		ساکنان مساکک تحقیق کہ فارغند از شراب
بند و ق کا نمونہ ہے یا بند و ق کی ایجاد اسی سے		و نقشیدہ کہ دفع شیطان کفر را دارند کہ در کمان
مجاہدت پیلہ کہ مؤلف عرض کند کہ ناصرا		ہے یا ہے یوٹش۔

این بر تشبیه کرده ایم (ار و و) و کمیو تشبیه.

(الف) **تفصیل** بقول بهار جدا جدا کردن می فرماید که بالفاظ دادن مستعمل صاحب

روزنامه بجوای سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار ذکر این کرده بر معنی شرح قانع مؤلف

عرض کند که لغت عرب است بالفتح و کسر و اوجهه یعنی پیدا کردن و فصل فصل کردن

کتاب را و عضو عضو کردن قصاب گویند را کذا فی المنتخب فارسیان این را بمعنی شرح

استعمال کرده اند و بطحاظ این معنی ما این را منقرض دانیم و استعمال

(ب) **تفصیل و ادون** بمعنی شرح کردن است (میز خسر و) صاحب فصل آمد و تفصیل

و اد و کرده تفصیل همه از فصل یاد و (ار و و) الف تفصیل بقول آصفیه عربی اسم مؤلف

تشریح تشریح (ب) شرح کرنا مفصل بیان کرنا.

تفضل بهار ذکر این کرده از معنی ساکت و از منطامی بندی آورده (س) سبک بهار

ای نسیم صبحگاهی با تفضل کن بدان فرصت که خواهی که صاحب آصفی گوید که بقول منتخب نیکوی آورد

و افزون جستن است مؤلف عرض کند که بفتح تین وضاد و محجه مفهوم شد و لغت عرب است

فارسیان استعمال این بمعنی حاصل بالمصدر یعنی مهربانی و کرم و عنایت استعمال کنند و با هم

خود و مرگب می سازند که در ملحقات می آید (ار و و) مهربانی مؤنث کرم مذکر.

تفضل و اشتن استعمال صاحب کردن است (حافظ) حافظ مدارا سید فرح

تفضل کردن آصفی ذکر کرده از مدار و هر دو دارد و نیز اریب و ندارد و تفضلی

از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی کرم (خواجوی کرمانی) نرگش گوید که در غرض

باشد قتل تو با جان به رشوت می دهم که بجایش می آید (ارو) گرم کرنا بخت
این تفضل می کند با مخفی مباد که در اسناد کرنا - مهربانی کرنا - دکن مین تفضل کرنا
بالا استعمال مصادره و ایدان و گندن است - بھی کہتے ہیں -

تفضیل بقول بہار برگزیدن کسی را بر کسی و حکم کردن بر فضل کسی می فرماید که با نقطہ ہذا
مستعمل مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است بالفتح و کسر نسا و معجمہ فارسیان استعمال این
معنی حاصل بالمصدر یعنی فضیلت و سبقت می کنند و با مصادره فارسی مرکب سازند -
کہ در ملحقات می آید (ارو) فضیلت - سبقت - مؤث -

تفضیل برون استعمال - صاحب آصفی تفضیل نسل آدم و قوادید با مخفی مباد کہ ارشد بالا استعمال
و کہ این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض مصدر و پیدین پیداست کہ بجایش می آید (ارو)
کند کہ بمعنی سبقت برون است (نظامی) فضیلت دینا - مرجع قرار دینا - ترجیح دینا -
یہ آب و رنگ تیغت برودہ تفضیل با چونیلو فر **تفضیل** نمودن استعمال - صاحب آصفی ذکر ہر دو
ہم از وجہ ہم از نیل با (ارو) سبقت لیجا **تفضیل** نہادن کرده از معنی ساکت مؤلف
فائق قرار پانا - عرض کند کہ مراد از تفضیل دادن است کہ گزشت (مجد)

تفضیل دادن استعمال - صاحب آصفی شیرازی (ترجیح می نہاد یکی مہر بر قمر با تفضیل می نمود
و کہ این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ یکی خور بر پری با (معنی نیشا پوری) ایگاہہ بازدا
کہ فضیلت دادن است (جمال اصفہانی) کہ از فضائل او ہمین نهند زمین را بر آسمان
کنتم ای نور آئینی ای کہ قریات با بر ملک **تفضیل** با (ارو) و کیو تفضیل دادن -

<p>تفقد اقبول بهار گم شده را واجبستن و واپسین عرض کند که بمعنی کرم و مداوا و احوال پرسی و وبالفاظ کردن مستعمل مؤلف عرض کند گفت توجیه کردن (حافظه) عجب از وفای جانان عرب است بفتحین و ضم قاف شد و صاحب که تفقدی نفرمود و نه بنامه نی پیامی نه بنجام منتخب ذکر این کرده فارسیان بمعنی احوال پرسی نی سلامی یا و مرادف همین است و کرم استعمال این کنند و با مصداق فارسی هر کس سازند که در طبقات می آید (ار ۹۹) فروش که عمرش در از باد چیرا با تفقدی نکند طوطی شکر خارا با مؤلف عرض کند که از سبب استعمال کرم - بدار - مذکر -</p> <p>الف تفقد فرمودن استعمال حساب مصدر گذرن پیداست که بایش می آید صاحب تصنی ذکر</p>	<p>تفقد اقبول بهار گم شده را واجبستن و واپسین عرض کند که بمعنی کرم و مداوا و احوال پرسی و وبالفاظ کردن مستعمل مؤلف عرض کند گفت توجیه کردن (حافظه) عجب از وفای جانان عرب است بفتحین و ضم قاف شد و صاحب که تفقدی نفرمود و نه بنامه نی پیامی نه بنجام منتخب ذکر این کرده فارسیان بمعنی احوال پرسی نی سلامی یا و مرادف همین است و کرم استعمال این کنند و با مصداق فارسی هر کس سازند که در طبقات می آید (ار ۹۹) فروش که عمرش در از باد چیرا با تفقدی نکند طوطی شکر خارا با مؤلف عرض کند که از سبب استعمال کرم - بدار - مذکر -</p> <p>الف تفقد فرمودن استعمال حساب مصدر گذرن پیداست که بایش می آید صاحب تصنی ذکر</p>
<p>تفقد اقبول برهان و جامع و سروری بضم اقل و ففتح ثانی و سکون کاف (۱) چوب مبان خالی که با گلوله گل و زور نفس بدان کج خشک و امثال آن زنند و (۲) تفنگ آهنی را نیز گویند (ابن یسین ۵) بهیچ سیم رخ که طوفان نبرد از جایش بپزند چون کج خشک که افتد بدم باد تفنگ صاحب ناصری گوید که همان پفک است که مذکور شد و مخفف تفنگ باشد بهار و کالین کرده گوید که تفق سحر است و بالفاظ افکندن و انداختن و خوردن مستعمل رخا آن در و در سراج می فرماید که در کلام قدما بمعنی دوم تفنگ مستعمل است ازینکه بند و قی متحد است و در قدیم نبولفظ آن که تفنگ است نیز مستخدم مؤلف عرض کند که اصل تفنگ است که مراحت ماخذش همدرا بخا کنیم و این مخفف آن است بدش هم که نون حذف شد و کاف</p>	<p>تفقد اقبول برهان و جامع و سروری بضم اقل و ففتح ثانی و سکون کاف (۱) چوب مبان خالی که با گلوله گل و زور نفس بدان کج خشک و امثال آن زنند و (۲) تفنگ آهنی را نیز گویند (ابن یسین ۵) بهیچ سیم رخ که طوفان نبرد از جایش بپزند چون کج خشک که افتد بدم باد تفنگ صاحب ناصری گوید که همان پفک است که مذکور شد و مخفف تفنگ باشد بهار و کالین کرده گوید که تفق سحر است و بالفاظ افکندن و انداختن و خوردن مستعمل رخا آن در و در سراج می فرماید که در کلام قدما بمعنی دوم تفنگ مستعمل است ازینکه بند و قی متحد است و در قدیم نبولفظ آن که تفنگ است نیز مستخدم مؤلف عرض کند که اصل تفنگ است که مراحت ماخذش همدرا بخا کنیم و این مخفف آن است بدش هم که نون حذف شد و کاف</p>

فارسی بدل شد بکاف، عربی چنانکه کند و کند، و معنی اول حقیقی است که پیشینان عوض تفنگ
از همان کاری گرفتند و چون در زمانه ما بعد ایجا و تفنگ شد استعمال اصل لفظ به ای آن شد
(ار دو) (۱) و کمیو تنگ (۲) و کمیو تفنگ - مذکر -

(الف) تفنگ انگیزان	استعمال - صاحب آصفی
(ب) تفنگ انداختن	آصفی و کیر دو دلیل تمام بود (با قتر کاشی) گوئی و ستم

کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند سوخته داروی تفنگ بود گویا که به پایم
که بمعنی سرگردن و بجار آوردن تفنگ و تفنگ تفنگ انداخته بود (ار دو) (الف و ب)
است (طالب آملی) دم از وقیف تفنگ تفنگ مار مار بندوق چیلان بندوق سرگردان

تفنگده اصطلاح - بقول بهار و اندک نایه از پراوه و آتشان و مانند آن مؤلف عرض
کند که بالفتح باشد (ظهوری) داغست بغیر رفته فرو حال جسم و جان بود از شعله های تفنگ
استخوان پیرس بود (ار دو) و کمیو آتشان -

تفنگر بقول بهار اندیشه گردن مؤلف عرض کند که لغت عرب است بفتح تین و ستم
کاف شد و فارسیان استعمال این بمعنی حاصل بالمصدر یعنی فکر می کنند و با مصداق فارسی
می سازند که در ملحقات می آید (ار دو) فکر - مؤنث - و کمیو اسکال -

تف گردن	استعمال - صاحب آصفی
تف گردان	اصفهان (۱) آبر و تنگت بهر مکر و نیاز خنثی

و کیر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض بود خصم مردان است تف برکیش این قطامه
کند که بمعنی تف گردان است که گذشت (تاثیر کن) و مخفی مباد که از سند بالا استعمال مصداق

<p>گندن پیداست که بجایش می آید (اردو) تفک بنا باب (تفک بنای تفکر کردن استعمال صاحب آصفی ذکر والا بندوق بنای والا تفک سازجی که گندن این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که تفک کشاودن استعمال صاحب آصفی</p>	<p>بمعنی فکر و اندیشه کردن است (اسیر لاهیجی) ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض گفت هر که من تفکر می کنم به خلق عالم را تصور کند که بمعنی سر کردن تفک و تفنگ مراد می کنم به مخفی مباد که از سبب بالا استعمال مصدر تفک افکندن که گذشت (قاسمی گونا بادی</p>
<p>گندن پیداست که بجایش می آید (اردو) تفک ها کشا و ابر و شد در زمان به فکر و اندیشه کرنا فکر و تامل کرنا فکر کرنا - پر از راه و رعد و برق آسمان به (اردو)</p>	<p>گندن پیداست که بجایش می آید (اردو) تفک ها کشا و ابر و شد در زمان به فکر و اندیشه کرنا فکر و تامل کرنا فکر کرنا - پر از راه و رعد و برق آسمان به (اردو)</p>
<p>(الف) تفک ساختن استعمال حسن تفک چلانا - بندوق چلانا - سر کرنا - آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض</p>	<p>(الف) تفک ساختن استعمال حسن تفک چلانا - بندوق چلانا - سر کرنا - آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض</p>
<p>گندن پیداست که بجایش می آید (اردو) تفک ها کشا و ابر و شد در زمان به فکر و اندیشه کرنا فکر و تامل کرنا فکر کرنا - پر از راه و رعد و برق آسمان به (اردو)</p>	<p>گندن پیداست که بجایش می آید (اردو) تفک ها کشا و ابر و شد در زمان به فکر و اندیشه کرنا فکر و تامل کرنا فکر کرنا - پر از راه و رعد و برق آسمان به (اردو)</p>
<p>تفک ساز اسم فاعل ترکیبی است حقیقی است یعنی بدست یا بچنگ گرفتن تفک بمعنی کسی که تفک را درست کند یعنی تفک گر (قاسمی گونا بادی) اگر قند گردان تفک بچنگ (وحید قزوینی) تفک ساز ما کرد دل را به شد از هر طرف گرم بازار بچنگ به (اردو) نشان به نباشد دلم چون تفک بی فغان به - سنبهالنا - بندوق سنبهالنا - هاته مین لینا -</p>	<p>تفک ساز اسم فاعل ترکیبی است حقیقی است یعنی بدست یا بچنگ گرفتن تفک بمعنی کسی که تفک را درست کند یعنی تفک گر (قاسمی گونا بادی) اگر قند گردان تفک بچنگ (وحید قزوینی) تفک ساز ما کرد دل را به شد از هر طرف گرم بازار بچنگ به (اردو) نشان به نباشد دلم چون تفک بی فغان به - سنبهالنا - بندوق سنبهالنا - هاته مین لینا -</p>

تفلیس بقول ناصری و اندک بزرگ اول و دوم و سوم و سکون آخر نام شهری بود از اجزای ایران و پای تخت مملکت هارجه یعنی گرجستان و در تصرف سلاطین صفویه و از شهرهای آن

کاشت و کار تیل و غیره و اکنون در تصرف دولت روسیه است و می فرماید که بهای پارسی (ص)
 فا) هم که تعلین معرب آنست و گویند شهری آبادان و منظم مؤلف عرض کند که مبتدیان
 است که بجاییش مذکور شد چنانکه پسید و تغید (اردو) و کمیو تیلیس -

(الف) **تلفنگ** بقول اندوهمان که در تلفک گذشت مؤلف عرض کند که یکی از
 (ب) **تلفنگ** معاصرین عجم گوید که در زمانه سلف بندوق نبود و کار از تلفک می گرفتند

برای شکار کجنگ و اشال آن و آنکه مذکور را تلفنگ نام بود که مرکب است از تف و انگ
 تف با لضم معنی حقیقتش و انگ مخفف انگیز اسم فاعل ترکیبی است فارسیان مخفف این یعنی
 تفک را در محاوره استعمال می کردند و چون بندوق ایجاد شد از برای آن لفظ اصل را
 استعمال کردند و این مبتدل آن است که کاف فارسی بدل شده به کاف عربی چنانکه گذشت
 و استعمال معاصرین به کاف فارسی است - صاحب رشیدی گوید که در کلام متقدمین تلفک
 است و متاخرین استعمال تلفنگ کرده اند بهر گوید که مرکب از کلمه نگ است که افاده
 معنی نسبت هم کند چنانچه در موشنگ و توشنگ و دیرنگ (البطالب کلیم) در مصر
 که این تلفنگ فریادرس است و خصم افکن و گر مخوی و آتش نفس است و موقوف اشاره
 است در کشتن خصم و سولش نگین ز گوشه چشم بس است و خیال ما این است که ماخذ
 بیان کرده بهر بهتر از ماخذ اول الذکر نیست بعضی از معاصرین عجم این را بفتح اول هم خوانند
 اندرین صورت تف را بمعنی گرمی گیریم (اردو) الف و ب تلفنگ - بقول آصفیه
 فارسی را اسم مؤنث - بندوق -

<p>از تفنگ وچی - تفنگ بمعنی خود است وچی در</p>	<p>تفنگ از دست رها شدن مصدر</p>
<p>ترکی زبان بمعنی صاحب آمده که افاده معنی فاعل</p>	<p>اصطلاحی - صاحب روزنامه بخواله سفرنامه</p>
<p>بند و ق بر دار - بندگر -</p>	<p>ناصرالدین شاه قاجار گوید که بمعنی سر شدن بند</p>
<p>اصفی و گراین کرده از معنی ساکت مؤلف</p>	<p>مؤلف عرض کند که این زبان معاصرین</p>
<p>عرض کند که بر نشانه تفنگ شدن و ضرب تفنگ</p>	<p>عجم است (ارو) بند و ق سر مونا -</p>
<p>(بیدل) طبع بهر جا فشرود و بدان</p>	<p>تفنگ تیر اصطلاح - صاحب رهنما</p>
<p>ز آفتش نیست باک چندان پادشاههای عرض</p>	<p>بخواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار گوید که</p>
<p>پسندان زیان ندارد و تفنگ خوردن پادشاه</p>	<p>بضم بای فارسی معاصرین عجم تفنگی را بدین اسم</p>
<p>(ارو) نشانه بند و ق بنا -</p>	<p>موسوم کرده اند که آن را از پس پر کنند چنان</p>
<p>تفنگ و نیاله تیر اصطلاح - بقول لیلی</p>	<p>بول چال هم ذکر این کرده مؤلف عرض کند</p>
<p>بخواله معاصرین عجم همان تفنگ تیر که گذشت</p>	<p>که مرکب توصیفی است (ارو) و نه ثبوتی</p>
<p>مؤلف عرض کند که بضم بای فارسی مرکب</p>	<p>بند و ق حبکو پیچیده بهر تیرین - ولایتی بند و ق</p>
<p>توصیفی است (ارو) و دیگر تفنگ تیر مرکب</p>	<p>مؤلف</p>
<p>اصطلاح - بقول روزنامه</p>	<p>تفنگ بقول رهنما بخواله سفرنامه ناصرالدین</p>
<p>بخواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار بند و ق</p>	<p>شاه قاجار بند و ق بر دار و صاحب اندیم بخواله</p>
<p>چقماقی - صاحب رهنما بخواله سفرنامه مذکور شهر</p>	<p>فرنگ فرنگ ذکر این کرده مؤلف عرض کند که از قبیل باورچی و خراچی - مرکب است</p>

که تفنگ کلاه دار را نام است صاحب بول چال یا دیوگان فوج صاحب بول چال هم ذکر این
 بجوالة معاصرین عجم متفق بار و زمانه مؤلف کرده مؤلف عرض کند که مرکب توصیفی است
 عرض کند که مرکب توصیفی است که تفنگ را (اردو) پلٹن کی بندوق - پیدل سپاہیوں
 ترکیب داده اند بالفاظ دنگ و ای نسبت کی بندوق - مؤنث -
 و دنگ بقول برهان بالغ فتح صدائی که از برهم **تفنگ** **سیستم** کرا اصطلاح - بقول
 خوردن و دنگ یا چوب یا مثال آن بگوید رهنما بجوالة سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار و
 پس معنی بیان کرده روزنامه صحیح معلوم می بقول صاحب بول چال (یکاف فارسی) قسمی
 شود (اردو) پتھری دار بندوق جن میں است از بندوق و صاحب روزنامه بر تفنگ
 پتھری کے ذریعہ سے آگ جھڑے - مؤنث اور کرا ہم ہمین گوید و صراحت می کند که همین قسم
 بقول صاحب رهنما ٹوپی دار بندوق مؤنث بندوق را در زبان فرسناوی گرا یکاف فارسی
تفنگ **ساجمه** اصطلاح - بقول بولچال گوید مؤلف عرض کند که سیستم مفرس **سیستم**
 بجوالة معاصرین عجم بندوقی که در آن عوض گلوله بتای ہندی) است بمعنی قسم و نوع و طریق کہ
 ساجمه ہا کا گیرند کہ دانہ ہای از زیر ایک مثل لغت انگلیسی باشد پس مرکب اضافی است
 حدس باشد مؤلف عرض کند کہ مرکب اضافی یکی از معاصرین عجم گوید کہ گلوله این دوری و دو
 است (اردو) چھترون کی بندوق - مؤنث و در جسم شکار پارہ پارہ شود و شکار شیراز
تفنگ **سربازی** اصطلاح - بقول رنما ہمین قسم تفنگ کنند (اردو) شیرازی
 بجوالة سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار بندوق کی بندوق - وہ بندوق جسکی گولی شکار کے

<p>جسم من پھٹ جاتی ہے اور جس کا توڑ دور کا عرض کند کہ کوٹھی بقول صاحب آصفیہ بمعنی ہوتا ہے۔ ایک خاص قسم کی بندوق بنوشت ششمش خزانہ بندوق کہ دران باروت</p> <p>تفنک سوزنی اصطلاح بقول رہنما بحوالہ جاگیر دو فارسیان آن را خزانہ بندوق مہند سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار قسمی است از بندوق کہ آن در انگلیسی زبان برج لوڈر نام است بنا بولچال بحوالہ معاصرین عجم ذکر این کردہ مؤلف عن کند کہ قسمی است از بندوق ولایتی کہ گلولہ یا ساچمہ باروت را یکجا جمع کردہ گلولہ لولانی سازند و آنرا ٹوٹ بہ تانبہ یا گویند و بدون سنگ چقاق یا کلاہ آن از پس بندوق داخل بندوق نمودہ سر نہندمین است (تفنک تہہ پر) کہ مذکور شد (ارو)</p> <p>ٹوٹ دار بندوق بنوشت۔ برج لوٹ۔</p>	<p>عرض کند کہ کوٹھی بقول صاحب آصفیہ بمعنی ہوتا ہے۔ ایک خاص قسم کی بندوق بنوشت ششمش خزانہ بندوق کہ دران باروت</p> <p>تفنک سوزنی اصطلاح بقول رہنما بحوالہ جاگیر دو فارسیان آن را خزانہ بندوق مہند سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار قسمی است از بندوق کہ آن در انگلیسی زبان برج لوڈر نام است بنا بولچال بحوالہ معاصرین عجم ذکر این کردہ مؤلف عن کند کہ قسمی است از بندوق ولایتی کہ گلولہ یا ساچمہ باروت را یکجا جمع کردہ گلولہ لولانی سازند و آنرا ٹوٹ بہ تانبہ یا گویند و بدون سنگ چقاق یا کلاہ آن از پس بندوق داخل بندوق نمودہ سر نہندمین است (تفنک تہہ پر) کہ مذکور شد (ارو)</p> <p>ٹوٹ دار بندوق بنوشت۔ برج لوٹ۔</p>
<p>(الف) تفنک کمر اصطلاح بقول رہنما ذکر</p> <p>(ب) تفنک کرا (الف) و صاحب بول چال ذکر (ب) کردہ مؤلف عرض کند</p> <p>تفنک شاسپو اصطلاح بقول رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار قسمی است از اقسام بندوق صاحب بول چال بحوالہ معاصرین عجم گوید کہ بندوقی را نام است کہ آن را در ہند (کوٹھی دار بندوق) نامند مؤلف استعمال گلولہ می شود برعکس تفنک ساچمہ صاحب</p>	<p>عرض کند کہ کوٹھی بقول صاحب آصفیہ بمعنی ہوتا ہے۔ ایک خاص قسم کی بندوق بنوشت ششمش خزانہ بندوق کہ دران باروت</p> <p>تفنک سوزنی اصطلاح بقول رہنما بحوالہ جاگیر دو فارسیان آن را خزانہ بندوق مہند سفرنامہ ناصرالدین شاہ قاجار قسمی است از بندوق کہ آن در انگلیسی زبان برج لوڈر نام است بنا بولچال بحوالہ معاصرین عجم ذکر این کردہ مؤلف عن کند کہ قسمی است از بندوق ولایتی کہ گلولہ یا ساچمہ باروت را یکجا جمع کردہ گلولہ لولانی سازند و آنرا ٹوٹ بہ تانبہ یا گویند و بدون سنگ چقاق یا کلاہ آن از پس بندوق داخل بندوق نمودہ سر نہندمین است (تفنک تہہ پر) کہ مذکور شد (ارو)</p> <p>ٹوٹ دار بندوق بنوشت۔ برج لوٹ۔</p>

بول چال ہم ذکر این کرده مؤلف عرض صاحب روزنامه بجوالہ سفرنامہ ناصر الدین
 کند کہ مرکب اضافی است (اردو) وہ شاہ قاجار گوید کہ بمعنی تفنگ سرگردن
 بندوق جس میں گولی سے کام لیں چہرے مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس
 وار بندوق کے خلاف نوشتہ (اردو) بندوق سرگردانہ چلانا
 تفنگ و طیانچا خالی گردن استمال چھوڑنا۔

تفنی قبول رہنما بجوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار بمعنی تفریح است مؤلف
 عرض کند کہ لغت عرب است بفتح تین و بضم نون مشدود و بقول منتخب بمعنی گونہ گونہ شدن
 تفریس معاصرین عجم است کہ این را بمعنی تفریح استعمال کردند (اردو) تفنی قبول
 تصفیہ عربی۔ اسم مذکر۔ چہل پھل۔ دل لگی۔ مہنسی خوش طبعی۔

تفقد و قبول برہان و جامع بروزن مقصود بمعنی نجدت باشد و آن استواری نفس است
 در مقام خوف بیتی کہ جرع و فزع برو غالب نہ شود۔ صاحب نامری بجوالہ برہان ذکر این کرد
 و صاحب اندازین را لغت فارسی گفتہ مؤلف عرض کند کہ باعتبار صاحب جامع کہ محقق
 اہل زبان است این را اسم جاد فارسی زبان دانیم۔ لغت عرب یا ترکی نیست (اردو)
 تحمل۔ مذکر۔

(الف) تفنہ قبول برہان و جامع و شیدی و سروری و فامری و مؤید الف بروزن طعنہ و بروزن بخنہ
 (ب) تفنی پردہ عنکبوت را گویند (شہید) عشق او عنکبوت را ماند کہ تمیز
 است تفنہ گرد و دم کہ (شمس فخری) بخت کرد کاری کو نگہداشت بہ ز دشمن احمد

مرسل به تفتنه بخان آرزو در سراج بر ذکر الف قانع و صاحب فذابی گوید که بچشم تفتنی است که تنیده تند و باشد که در کج دیوار پایدا می شود مؤلف عرض کند که ظاهراً اسم جاند فارسی زبان است و یکی از معاصرین عجم گوید که در وضع این تفت داخل است که لعاب دهن را گویند و از اینکه عنکبوت پرده خود را از لعاب دهن درست کند بترکیب تفت کلمه سبزه که برای نسبت است این اسم را وضع کردند که در محاوره با لفتح مستعمل شد و این تصرف اب و آنچه مقامی است والله اعلم بحقیقه الحال (ارو) الف وب یکثری کا جالا - مذکر -

تغور بقول برهان و جهانگیری و جامع و ناصری و این را به معنی مصدری یا حاصل بالمصدر آب دهن و آب دهن انداختن را نیز گویند **تغور** گرفتن خطاست و معنی مصدری (از اسمعیل) با کف در بار تویر دم بر شک (تغور زدن) پیدا است چنانکه از سبزه ابر زبدر رخ و سیاه تغور مؤلف عرض کند بالانیا هر است (ارو) شتوک - که همین اصل تفت است که گذشت و آن مذکر - و کمیوقت اورا در دهن تفت بھی محقق این اسم جاند فارسی زبان باشد مستعمل ہے - مذکر -

تغور بقول ناصری به وزن تنور (۱) بمعنی گل است که لعربی طین خوانند و بجو که برهان گوید که بزای تنور آخر هم آمده صاحب برهان ذکر هر دو بیک معنی فرموده و صاحبان جهانگیری و جامع و رشیدی همربانش - صاحب سروری بجو که تخفه ذکر این کرده گوید که در شش رانی (۲) بمعنی ظروف گلین که پخته نباشد و قلعه در آن کفند و تنور نیز گویند - خان آرزو در سراج ذکر تغور برای مجسمه کند بهر دو معنی اول و می فرماید که به رای مهمله اصح است مؤلف عرض

کند که بعضی از معاصرین عجم گویند که همین اصل است و تقویر سببش که می آید چنانکه بر غ و
 بر غ - اسم چهارم فارسی زبان است و بس و معنی دوم را بر اعتبار سروری که محقق اهل زبان
 است مجاز معنی اول و انیم (ار ۹۹) (۱۱ مشی - مونث (۱۲ مشی کا بڑا کپڑا جس میں انج
 رکھتے ہیں جبکہ وہ کین گولی کہتے ہیں - نکر -

تقویر بقول برهان و سروری و مؤید مراد کافی ہمد را بجا کرده ایم کہ این مبدل آنست -
 تقویر یعنی اولش مؤلف عرض کند کہ صحت (ار ۹۹) و یکو تقویر کے پہلے معنی -

تقویر بقول بہار یعنی افرونی داشتن بر چیزی مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است
 بعقبتین و نم و او شد و بقول صاحب منتخب برتری نمودن - فارسیان یعنی حاصل بالمصد
 یعنی فوقیت استعمال این با مصداق خود کنند کہ در ملحقات می آید (ار ۹۹) فوقیت - بقول
 آصفیہ عربی - اسم مونث - ترجیح - برتری - شرف - فضیلت -

تقویر داشتن استعمال - صاحب آصفی است کہ بجایش می آید (نجات آصفیانی
 ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض (۱۲) ز نقش پای تو معراج سر بلند بہا
 کند کہ معنی ترجیح و فضیلت داشتن است و زمین ہزار تقویر بر آسمان دار و پا
 و از سند پیش کردہ اش (تقویر داریدن) (ار ۹۹) فضیلت رکھنا - تقویر
 پیدا است و داریدن مرادف داشتن رکھنا - مرغ ہونا -

الف) تقویر بقول بہار و انند - فال نیک گرفتن می فرماید کہ این مقابل تطیر است و با
 قطع کردن بصلہ برستل است مؤلف عرض کند کہ صاحب منتخب ہم ذکر این کردہ و صاحب

محیط و فتهی الارب تقول را هم بزبان عرب به همین معنی صحیح دانسته اند از باب تفعیل و تفاعل
 هر دو و فارسیان استعمال هر دو بمعنی حاصل بالمصدر یا مصدر فارسی زبان مرکب کرده می کنند
ب) تقول کردن که بمعنی فال گرفتن است - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی سکت
 (سلمان ساجی) عشق برشتن عشاق تقول می کرد با اولین قرعه که زد بر من بدنام
 افتاد **پ) (اردو)** الف - تفاعل - فال لینا حاصل بالمصدر ب تفاعل کرنا - فال لینا
الف) تفهیم بقول بهار بمعنی دریا بنیدن می فرماید که بالفظ کردن مستعمل مؤلف عن
 کند که بالفتح و که می هوز لغت عرب است و صاحب منتخب هم ذکر این کرده فارسیان استعمال
 این بمعنی فهمایش میکنند که حاصل بالمصدر راست و
ب) تفهیم کردن بمعنی فهمایش کردن آمده - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی سکت
 (عرفی) که بصدر قرن دیگر امر بدیهی نکند با عقل اول به بر این پیش تفهیم با خفنی مباد
 که در سند عرفی مصدر گذرن مستعمل است نه کردن و تعریف هر دو بجایش می آید (اردو)
الف) تفهیم - نوشت - فهمایش ب تفهیم کرنا - فهمایش کرنا - سمجھانا -
تفیدن بقول موارد و نوادر مرادف بحر که محقق مصادر است این را ترک کرده
 پیدن که گرم شدن است مؤلف عن تاج اوست - کامل التشریف باشد
 کند که مرکب است از اسم مصدر رقف و که تفذ مضارع این است (اردو)
 یای معروف و علامت مصدر دن - صا - گرم هونا - و کیو پیدن -

تقاضا | بقول بهار (۱) خواهش و می فرماید که با لفظ آمدن و داشتن و کردن مستقل
مؤلف عرض کند که گفتنیست و که رضا و حمزه و تحتانی ساکن لغت عرب است و بقول منتخب معنی
 خواهش نمودن - فارسیان معنی حاصل بالمصدر استعمال این معنی اول کنند (نظوری ۱۷)
 کسی باز نمی خوی اینچنین چه کند به هزار و عده پذیرای یک تقاضا نیست به (وله ۱۷) بیشتر
 هرگز نمی آید زبان و عده اش به تافت هر روز و سپس به تقاضا رخصت است به خان آرزو
 در چراغ هدایت گوید که (۲) معنی احتیاج بر از هم و سندان بر (تقاضا شدن) از و اله هر
 می آید **مؤلف** عرض کند که مجاز معنی اول باشد بر بدیل تفریس و در معنی اول اصرار کردن
 در طلب چیزی هم داخل (ارو ۱) (۱) تقاضا بقول آصفیه عربی اسم نکره خواهش میگوید
 و فزول (۲) خواهش - اجابت - بونث -

<p>تقاضا آمدن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی یافتن تقاضا و خواهش است - کند که معنی خواهش ظاهر شدن است (نظامی) (جمال آصفهانی ۱۷) از نظم من تقاضا هرگز (۱) تقاضای آن شوی چون آیدش به که نخواهد کس به در شعر من نشان ندید هیچکس بجا از رنگ و آهن برون آیدش به مخفی مباد که به (ارو ۱) تقاضا پانا -</p>	<p>از سندان بالاصدر آیدین پیدا است که بجایش گذشت (ارو ۱) خواهش ظاهر مونا - تقاضا خواندن استعمال - صاحب آصفی عرض کند که معنی خواهش داشتن و خواهش</p>
<p>تقاضا داشتن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف</p>	<p>تقاضا خواندن استعمال - صاحب آصفی</p>

کردن است (بیدل ۵) مقصد ناله دل از هوانا - دکن مین کہتے مین (اجابت کا تمنا ہونا)
 من مدہوش میسر و شوق مست است **تقاضا کردن** استعمال - صاحب
 مذاخم چه تقاضا دارد و پوچھنی مباد کہ از سندا آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت
 بالا استعمال مصدر در دیدن پیدا است کیجا **مؤلف** عرض کن کہ خواہش واسہ
 خودش می آید (اردو) خواہش کرنا تقاضا کرنا کردن و رطلب (حسن ۵) ظفر فرو
تقاضا شدن مصدر اصطلاحی - صاحب کاریست کہ بروعدہ معشوق پوچھا
 آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت **مؤلف** نتوان بود و تقاضا نتوان کرد (اردو) تقاضا
 عرض کند کہ معنی تحریک معاشدن و خواہش **تقاضا نمودن** استعمال صاحب آصفی ذکر این
 اجابت و این متعلق بہ معنی دوم تقاضاست از معنی ساکت **مؤلف** عرض کند کہ مراد تقاضا
 کہ خان آرزو در چراغ ہدایت ذکرش کردہ کردن است (نثر نصیر مہدائی) الصلاح بخت
 (والہ ہروی ۵) داد جزا بی نمیدانم چه بود بیدار و بشورت عقل خدا داد و گواہی دل آگاہ
 اجزای او پوچھا آسمان را شد تقاضائی کہ بزرگوار پیغام ہر روش عالم بالا تقاضای آن نمودہ
 رسید (اردو) اجابت کی خواہش - (اردو) دیکھو تقاضا کردن -

تقدیم القول آصفی معنی در پیش شدن **مؤلف** عرض کند کہ لغت عرب لغتین و
 ضم دال مہملہ - صاحب منتخب ذکر این کردہ - فارسیان استعمال این بمعنی حاصل بالمصدر
 کنند یعنی سبقت (ظہوری ۵) عشقت سخت سنداغ درون فگند پوچھ سینه در گردان
 جگر را تقدست پو (اردو) سبقت - مؤنث -

تقدیر بقول بهار و ارسته بمعنی در پیش کردن و شدن و با اصطلاح زیریکه پیش از کار به کار گردند و آن را بفارسی پیشه او گویند (طهوری ۵) اجناس شمارا به علم هست خردیار وجود تو و بد تقدیر ارباب سخن را **مؤلف** عرض کند که بالفتح لغت عرب است و صاحب منتخب هم ذکرش کرده و معنی اصطلاحی مستعمله فارسیان می نماید (اردو ۱) پیشگی رستم جو کسی چیز کی تیاری سے پہلے کار گیر کو ادا و انبجہ قیمت ادائیگی جاتی ہے۔ نوٹش۔

تقدیر بقول ربان بفتح اول و سکون ثانی و دال بی نقطه مفتوح لغت برکشتنیز را گویند و آن رستنی است که بیشتر در آشهای بیمار کنند و بعضی کز بره خوانند صاحب ناصری هم ذکر این کرده **مؤلف** عرض کند که صاحب مجبط برکشتنیز صحرانی قانع و هر چه برکشتنیز نوشته ناصر خورشید بر تالکی کرده ایم (اردو ۱) و بکھو تالکی۔

(الف) **تقدیر** بقول بهار بمعنی اندازه کردن **مؤلف** عرض کند که لغت عرب است بالفتح و کسر دال مجهله و فارسیان بمعنی نوشته قسمت استعمالش کنند و با مصداق فارسی مستعمل که در ملحقات می آید (طهوری ۵) دست تقدیر بسته روز ازل بودم خنجر تو بسمل ما بود۔ (اردو ۱) تقدیر۔ بقول آصفیہ۔ نوٹش۔ و بکھو اتفاق آسمانی۔

<p>تقدیر بودن مصدر اصطلاحی صاحب بود و در نه بیج از دل بی رحم تو تقصیر نبود۔ (اردو ۱) تقدیر بین ہونا۔</p>	<p>تقدیر بودن مصدر اصطلاحی صاحب بود و در نه بیج از دل بی رحم تو تقصیر نبود۔ (اردو ۱) تقدیر بین ہونا۔</p>
<p>تقدیر رفتن مصدر اصطلاحی صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف</p>	<p>عرض کند که بمعنی نوشته قسمت بودن است (حافظ ۵) قتل این خسته بشمشیر تو تقدیر۔ آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف</p>

<p>عرض کند که مرادف تقدیر بودن است (حافظ) پذیر داشت که تقدیر شد است (اردو)</p>	<p>(۵) در خرابات سغان، انیز بهرستان شومیم و دیگر تقدیر بودن -</p>
<p>کین چنین رفتت از روز ازل تقدیر ما (تقدیر کردن) استعمال - صاحب آصفی</p>	<p>(اردو) دیگر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند - دیگر تقدیر بودن -</p>
<p>تقدیر شدن استعمال - مرادف تقدیر قرار دادن تقدیر و روشن و درست (معنی نیاپا) بودن است مؤلف عرض کند که موافق (۵) ضمیر تو چو سگاله خسته تدبیری بخدای جل جلاله قیاس است (ظهور می) گرم و کشتن همان کند تقدیر مخفی می باد که از سند بالا استعمال مصلحت از شعله تدبیر شده است بخون بخون آمده گندم پیدا است (اردو) قسمت بین لگنها -</p>	<p>تقدیریم بقول بهار بهر دو معنی مثل تقدیر و ایضا در پیش فرستادن می فرماید که با حفظ دادن و کردن و یافتن بعد بر مستعمل مؤلف عرض کند که با فتح و کسر وال مهمل لغت عرب است بمعنی پیش کردن و پیش فرستادن و پیش شدن فارسیان بمعنی حاصل بالمد یعنی بخت استعمال این با مرصاد فارسی کنند که در مطقات می آید (اردو) تقدیم نوشت بخت -</p>
<p>تقدیم و دادن استعمال - صاحب آصفی دیگر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند وینا - مرجع گردانند -</p>	<p>که ترجیح دادن است (سجرا کاشی) شمع چو تقدیم فرمودن استعمال - صاحب آصفی در جلوه ببیند قدش بخیر و تقدیم دهد بنوشت دیگر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند بخمفی می باد که از سند بالا استعمال و همین پیدا است</p>
<p>تقدیم و دادن استعمال - صاحب آصفی دیگر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند وینا - مرجع گردانند -</p>	<p>که ترجیح دادن است (سجرا کاشی) شمع چو تقدیم فرمودن استعمال - صاحب آصفی در جلوه ببیند قدش بخیر و تقدیم دهد بنوشت دیگر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند بخمفی می باد که از سند بالا استعمال و همین پیدا است</p>

<p>(نظوری - نشر) بلکه هر یکی بعد مبالغه دیگری کند که مرادف تقدیم کردن است که گذشت را بر خود تقدیم فرموده (ار دو) ترجیح دینا - مقدم قرار دینا -</p>	<p>(عرفی شیرازی) که چه معنی کنم از سفید نهادن تاخیر و وزچه بر صدر نشینان ننماید</p>
<p>تقدیم کردن استعمال - صاحب آصفی</p> <p>و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی سبقت کردن است (عرفی شیرازی) تقدیم کردن -</p>	<p>تقدیم کردن یا فتن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده</p>
<p>که اگر ادب کشیدی غمان من قدش (ار دو) از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی مقدم و سبقت کرنا - تقدیم کرنا -</p>	<p>فائق شدن است و فوق حاصل کردن (انوری) تقدیم نمودن استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی مقدم و سبقت کرنا - تقدیم کرنا -</p>	<p>خدا نگار وزیران که بخیر کمال خدا نیافت هیچ صفت (ار دو) تفوق پانزدهم حاصل کرنا</p>
<p>تقرب بقول بهار بمعنی نزدیک شدن و نزدیکی مؤلف عرض کند که لغت عرب است بفتح تین و بضم رای هکله شد و فارسیان استعمال این بمعنی حاصل بالمصدر یعنی قرب و نزدیکی می کنند و با مصدر فارسی مرکب می نمایند چنانکه در ملحقات می آید (ار دو) تقرب بقول آصفیه - عربی - اسم مذکر - نزدیکی - قرب - قرب -</p>	<p>تقرب کردن استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که قرب حاصل کردن است و از سبقت</p>	<p>استعمال مصدر رگدن پیدا است نه کردن</p>

(سغری نیا پوری ۷) بیم سرش نباشد هتن کند تو آلا ۱ (ار دو) تقرب حاصل
که او بهرت ۲ از دل کند تقرب و زجان کند نای قریب هونا -

تقره | بقول برهان بفتح اول و کسر ثانی و رای بی نقطه مفتوح بعلت بربر - زیره رومی را
گویند و او را بفارسی نامخواه و کرویا خوانند صاحب ناصری شفق با برهان صاحب محیط بر
تقره می فرماید که کرویاست و بر کرویا گوید که بضم کاف و را و سکون و او و فتح یا و تحانی
و الف محدوده و مقصوره نیز و بفتح کاف و سکون و او هم آمده معرب کرا و یا و لبر یانی قرظا
و بیونانی ز جیمون و لبعری تقدّه و تقره و کمون و در انگریزی کیروی و بفارسی کرویّه و زیره
رومی و شاه زیره نامند تخم نباتی است بستانی و بری و بر شاه زیره گوید که زیره کسانانی
و کرویاست و بر زیره هر چه نوشته اند نقلش بر ترون کرده ایم **مؤلف** عرض کند که فایده
این لغت عرب را هم بر زبان دارند و اکثر استعمال همین می کنند از اینجا است که ما این را جاداد و ایم
(ار دو) و بکھوترون -

تقریب | بقول بهار بمعنی نزدیک گردانیدن - می فرماید که فارسیان بمعنی وجه علت
بلفظ دیدن استعمال نمایند (لهوری ۷) تقریب بزم زقنی کو ۲ و کردیم آخر بهانه بار ۱
(وله ۷) با چنان تاب و توان گلگون فرو ماندن نداشت ۲ خویش را شیرین باین تقریب
بر فرمادیت ۲ **مؤلف** عرض کند که لغت عرب است با بفتح و کسر رای مهمله و بمعنی
مستعمله زبان فارسی مغرس باشد بر بیل مجاز (ار دو) **تقریب** - بقول آصفیه عربی -
اسم مؤنث - ذریعه - باعث - سبب - موقع -

<p>تقریباً صاحب روزنامه بحواله سفرنامه آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف ناصرالدین شاه قاجار به تنوین آخر گوید که عرض کند که دریافتن موقع و وجه (کلمیم مدنی بمعنی قریب است مؤلف عرض کند که (ه) دیگر تقریب رفق چون بزم او مفرس باشد که در عربی زبان بدین معنی نیاید نمی دیدیم برای پرسش آن نرگس بهیار معاصرین عجم یعنی اندازه استعمال این کرده می رنتم (ار دو) موقع پانا - چنانکه گویند که مسافت آن مقام تقریباً دو (الف) تقریب ساختن استعمال</p>	<p>تقریباً صاحب روزنامه بحواله سفرنامه آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف ناصرالدین شاه قاجار به تنوین آخر گوید که عرض کند که دریافتن موقع و وجه (کلمیم مدنی بمعنی قریب است مؤلف عرض کند که (ه) دیگر تقریب رفق چون بزم او مفرس باشد که در عربی زبان بدین معنی نیاید نمی دیدیم برای پرسش آن نرگس بهیار معاصرین عجم یعنی اندازه استعمال این کرده می رنتم (ار دو) موقع پانا - چنانکه گویند که مسافت آن مقام تقریباً دو (الف) تقریب ساختن استعمال</p>
<p>کرده است (ار دو) تقریباً بقول آصفی صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت عربی - اندازاً تخمیناً قریب قریب - تقریب دانستن استعمال صاحب</p>	<p>کرده است (ار دو) تقریباً بقول آصفی صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت عربی - اندازاً تخمیناً قریب قریب - تقریب دانستن استعمال صاحب</p>
<p>آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که دانستن وجه و سبب باشد و سبب متعلق است از مصدر دانستن که</p>	<p>آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که دانستن وجه و سبب باشد و سبب متعلق است از مصدر دانستن که</p>
<p>بجایش می آید (جلال سیستانی ه) جلالات چون کنم با طفل بدخوی که می رنجد و زن هر لحظه تقریب رنجیدن نمی داند (ار دو) (شبهی ه) امشب که اهل رشک به</p>	<p>بجایش می آید (جلال سیستانی ه) جلالات چون کنم با طفل بدخوی که می رنجد و زن هر لحظه تقریب رنجیدن نمی داند (ار دو) (شبهی ه) امشب که اهل رشک به</p>
<p>وجه معلوم کرنا - تقریب دیدن استعمال - صاحب تواند (ار دو) (الف) وجه پیدا کرنا</p>	<p>وجه معلوم کرنا - تقریب دیدن استعمال - صاحب تواند (ار دو) (الف) وجه پیدا کرنا</p>

بہانہ ڈھونڈنا (ب) وجہ پیدا کرنے والا۔ بہانہ جو (ج) دیکھو الف۔

تقریر بقول بہار سخن گفتن و قرار دادن و بہ اقرار و آوردن می فرماید کہ فارسیان بمعنی سخن استعمال کنند کہ از ان تغلب و متصرف دیوانی ظاہر شود و این مجاز است (طوبی) (۵) ساہبا عامل دیوان خموشی بودم، میچکیس را بمن اندازہ تقریر نمود، می فرماید کہ بالفط کر دن نیز مستعمل مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است بالفصح و کسر ای مہملہ فایا بمعنی گفتگو و بحث استعمال کنند و بدین معنی تقریر باشد و استعمال این با مصدر در مطقات می آید کہ تخصیص با مصدر کردن ندارد و صاحب تحقیق الاصطلاحات ہم ذکر معنی خاص بیان کرده بہار کردہ (صائب ۵) رحم کن بر خود زبان شکوہ مارا بہ بند، می شود مغزول ہر عامل کہ تقریرش کنند، مخفی مباد کہ معنی بحث و گفتگو عام است و گفتگو در اعمال کسی خاص باشد بر سبیل مجاز و استعمال این بہر دو معنی می شود ہر دو اسناد بالامتعلق بمعنی خاص است و سنجر کاشی بمعنی عام ہم آورده (۵) زبان شکستہ تراست از قلم نمی دانم، کلمہ شرح خود بکہد امین زبان کم تقریر، (اردو) تقریر، مؤنث گفتگو کسی کے اعمال و افعال سے بحث۔

تقریر شنیدن استعمال۔ صاحب آصفی کردہ ام گویا بخاموشی، کسی شنیدہ و در تبری ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض زمین چون شمع تقریری، (اردو) تقریر شننا کند کہ بمعنی حقیقی شنیدن گفتگوی کسی است **تقریر کردن** استعمال۔ صاحب آصفی (وفای اصہبانی ۵) زبان خویش را تا ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض

کند که معنی عام گفتگو کردن و بحث کردن از
 اعمال کسی است و سندان از طهوری و صاحب
 و سخن کاشی بر لفظ تقریر گذشت. صاحب
 بحر ذکر این معنی مخصوص کرده معنی عام را ترک
 کرده که در موضوعش داخل نیست حانظ شیراز گفتگو کرنا کسی کے اعمال سے بحث کرنا۔

تقریب | بقول برهان در ملحقات بروزن نزدیک یعنی ادب کردن و تنبیه نمودن
 مؤلف عرض کند که لغت عرب یا ترکی نیست و دیگر تحقیق زبان دان و اهل زبان بهم
 ذکر این کرده اند بخمال ما فارسی قدیم است که حالا در محاوره معاصرین عجم نیست و در
 کلام متقدمین و متأخرین هم یافته نمی شود و طرز تعریف برهان هم خوش نمی نماید باید که
 یعنی تنبیه و ادب دانیم معنی اسمی و مصدری (اردو) ادب بزرگتر تنبیه مؤثرت
تقسیم | بقول بهار معنی قسمت کردن مؤلف عرض کند که لغت عرب بافتح و کسر
 سین جمله فارسیان استعمال این معنی حاصل بالمصدر با مصدر خود هم کنند که در ملحقات
 می آید (طهوری ۵) دلی دارم که خوبان بر سر او با تقسیم دل با هم در افتند (اردو)
 تقسیم بقول آصفیه عربی اسم مؤثرت بانث بطواره قسمت۔

تقسیم کردن | استعمال لازم تقسیم کردن و خلقی تقسیم باید شد به از غیر اگر نگاهی نگاه
 است که می آید مؤلف عرض کند که موافقت زیاد باشد (اردو) تقسیم هوای تقسیم
 قیاس است (طهوری ۵) یک دینست تقسیم کردن استعمال صاحب آصفی

(تقسیم)

<p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند (واله هروی) آنکه تقسیم ملال و شادی که معنی حقیقی متعدی تقسیم شدن که گذشت - عالم نمود پوینچه واری خنده سامان بهار (ظهوری) عشق تقسیم است و بجوم کرد و بانکرد و (اردو) تقسیم کرنا -</p> <p>پول زد و در جهان ز جهان است (اردو) تقسیم یافتن استعمال - صاحب آصفی تقسیم کرنا - باندا -</p>	<p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض</p>
<p>تقسیم نمودن استعمال - صاحب آصفی کند که مرادف تقسیم شدن است (واله هروی) ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض جوهر آن خبر که فروش آفتاب یافته تقسیم بحر و این کند که مرادف تقسیم کردن است معنی عجب (اردو) تقسیم پانا -</p>	<p>تقسیم نمودن استعمال - صاحب آصفی کند که مرادف تقسیم شدن است (واله هروی) ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض جوهر آن خبر که فروش آفتاب یافته تقسیم بحر و این کند که مرادف تقسیم کردن است معنی عجب (اردو) تقسیم پانا -</p>
<p>تقصیر بقول بهار معنی کوتاهی کردن می فرماید که بلفظ آمدن و افتادن و بستن و رفتن استعمال مؤلف عرض کند که بالفتح و کسر قاف لغت عرب است بقول منتخب فایران این را معنی حاصل بالمصدر یعنی قصور و گناه استعمال کنند و با مصداق فارسی هم مرکب سازد که در ملحقات می آید (ظهوری) بشیری خرامی پنجه میاز کم از سعی کس نیست تقصیر ما (اردو) تقصیر بقول آصفیه عربی - اسم مؤنث کوتاهی - کمی - گناه -</p>	<p>تقصیر بقول بهار معنی کوتاهی کردن می فرماید که بلفظ آمدن و افتادن و بستن و رفتن استعمال مؤلف عرض کند که بالفتح و کسر قاف لغت عرب است بقول منتخب فایران این را معنی حاصل بالمصدر یعنی قصور و گناه استعمال کنند و با مصداق فارسی هم مرکب سازد که در ملحقات می آید (ظهوری) بشیری خرامی پنجه میاز کم از سعی کس نیست تقصیر ما (اردو) تقصیر بقول آصفیه عربی - اسم مؤنث کوتاهی - کمی - گناه -</p>
<p>تقصیر آمدن مصدر اصطلاحی صاحب کمال تو دیدم که سوختم با وحشی مگو که از تو چه تقصیر آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت - صاحب آمده است پو خان آرزو در چراغ هدایت بحر گوید که مرادف تقصیر رفتن است یعنی گناه هم ذکر این کرده مؤلف عرض کند که کوتاهی بوقوع آمدن (وحشی) بی لطفی قیاس است (اردو) قصور لاشی هوذا -</p>	<p>تقصیر آمدن مصدر اصطلاحی صاحب کمال تو دیدم که سوختم با وحشی مگو که از تو چه تقصیر آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت - صاحب آمده است پو خان آرزو در چراغ هدایت بحر گوید که مرادف تقصیر رفتن است یعنی گناه هم ذکر این کرده مؤلف عرض کند که کوتاهی بوقوع آمدن (وحشی) بی لطفی قیاس است (اردو) قصور لاشی هوذا -</p>

قصور سونا کوتاهی هونا -

بمعنی قصور گرفتن و قصور قرار دادن مؤلف

تقصیر افتادون

مصدر اصطلاحی

عرض کند که موافق قیاس است (ملهوری)

آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
عرض کند که معنی واقع شدن تقصیر و گناه -

در خاک نکردیم هر گام تلاشی بوسی همه رشت
تو تقصیر بر آوردی (ار دو) خطا پیکر یا قصور

مرادف تقصیر آمدن (سلمان ساوجب) قرار دینا -

قرار دینا -

تقصیر بردن

مصدر اصطلاحی

گردد در اظهار عنایت هیچ تقصیری فتد بعد

آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف

ازین دیار کی گردد بگردان دیار بختی

عرض کند که معنی قصور کردن است (بال صفا)

میاو که در سبب بالاستعمال مصدر فتن

(مرا چاکرت این هرزه گرد گردون نام)

است که مخفف افتادون و فادون باشد -

بشکایت است که از حدی بر تقصیر ب -

(ار دو) دیکو تقصیر آمدن -

تقصیر بخشیدن

استعمال صاحب آصفی

(ار دو) قصور کرنا -

ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض

تقصیر بستن بر دیگری

کند که معنی عفو کردن گناه و قصور باشد (بال

صفا) یک بوسه ز لعل خویش کم گیر و

بخشش بزمهار و امدار تقصیر و بخشش

مؤلف عرض کند که قصور وار و گناه کار

(ار دو) گناه معاف کرنا یا قصور معاف کرنا

قرار دادن و منسوب بقصور و گناه کردن

کسی را (علی خراسانی) طبع تو جاہل اگر

تقصیر بر آوردن

مصدر اصطلاحی

باشد گناه باده چلیست با بر گلوی شیشه نتوان

بست تقصیر تراء (اردو) کسی کو قصور وار
 آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
 پھر انا گناہ کا قرار دینا۔
 عرض کند کہ مرادف تقصیر آمدن است کہ گذشت
تقصیر بودن استعمال صاحب آصفی ذکر
 این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند (۵) داری ہوس کشتنم ایک سر و خنجر پڑ
 کہ بمعنی حقیقی است یعنی بوقوع آمدن قصور و اگر می رود از جانب مافیت پڑ مخفی مباد
 گناہ و کوتاہی (حافظ ۵) قتل این خستہ بشمشیر کہ در سند بالا استعمال مصدر رویدن است
 تو تقدیر نبود پڑ ورنہ هیچ از دل بہرحم تو تقصیر کہ بجایش می آید (اردو) کوتاہی ہونا
 نبود پڑ (اردو) گناہ نہ ہونا کمی نہ ہونا **تقصیر شدن** استعمال کوتاہی و گناہ واقع
 شدن مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است کوتاہی نہ ہونا۔
تقصیر داشتن استعمال صاحب آصفی (نہجوری ۵) از فراق تو ببردیم بہ امید صبا
 ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند پڑ بامہ سعی غم افیت کہ تقصیر شد است پڑ۔
 کہ کوتاہی داشتن است و کوتاہ بودن (صائب ۵) کمی واقع ہونا قصور واقع ہونا۔
 (۵) تقصیر میانش زخم و پچ ندارد پڑ عرفی است **تقصیر فرمودن** استعمال صاحب آصفی
 کہ گویند الف پچ ندارد پڑ مخفی مباد کہ در سند ذکر این فرمودہ از معنی ساکت مؤلف
 بالا استعمال مصدر رویدن است کہ بجایش عرض کند کہ تصور کردن گفتن است (حافظ شیراز
 می آید (اردو) کوتاہ ہونا مختصر ہونا۔ (۵) گوش کشتی کہ بلبل بفرغان می گوید پڑ
تقصیر رفتن مصدر اصطلاحی صاحب خواجہ تقصیر مفرما گل تقدیر ہوئی پڑ مخفی مباد

<p>که از سند بالاستعمال مصدر فرمایدن پدید آید (سائب ۵) نباشد پرده بیگانگی خبریال که جایش می آید (اردو) تصور کرنا فیکرنا و پر صائب و کمکن در سوختن تقصیر اگر تقصیر کردن استعمال صاحب آصفی بال و پیری داری و غنی مباد که از سند ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض بالاستعمال مصدر رگندن پدید است که پیش کشید که بمعنی تصور کردن است می آید (اردو) و کمیو تقصیر فرمودن</p>	<p>تقطیع القبول بهار و سراج پاره پاره کردن و با اصطلاح عروضیان (۱) تجربه کردن الفاظ بر وزن افعیل مجبور و فارسیان (۲) بمعنی تکلف کردن و آراستن خویش را بجا می نمود استعمال ایند مؤلف عرض کند که لغت عرب است بفتح و کسر طای مهمله فارسیان تقریباً معنی دوم هم استعمال می کنند بمعنی آراستگی ولیکن محاصرین عجم بمعنی دوم بر زبان ندارند (محمد قاسم سلیم ۵) موزونی طبع با بود زینت با و تقطیع برای طبع ماموز و نیت (۲) (مخلص کاشی ۵) روز بار عام خاصانست تقطیعی ضرور و کعبه هر که موسم حج شد قبای نو کند و معنی مباد که فارسیان استعمال این با مصاد فارسی می کنند که در ملحقات می آید (اردو) دو آیه طبع بقول آصفیه عربی مؤنث وزن شعر (۲) آراستگی زینت مؤنث</p>
<p>تقطیع کردن استعمال صاحب آصفی بر عنائی آن قاست نیست و چونکه تقطیع کند و ذکر این کرده گوید که (۱) تکلف کردن و آراستن مصراع موزون گردد و (اردو) (۱) آراسته خویش را بجا می نمود مؤلف عرض کند که (۲) بمعنی کرنا (۲) تقطیع کرنا وزن شعر کرنا وزن شعر کردن هم (تاثیر ۵) اگر چه یک سر و تقطیع لباس اصطلاح بقول بحر و اند</p>	<p>تقطیع کردن استعمال صاحب آصفی بر عنائی آن قاست نیست و چونکه تقطیع کند و ذکر این کرده گوید که (۱) تکلف کردن و آراستن مصراع موزون گردد و (اردو) (۱) آراسته خویش را بجا می نمود مؤلف عرض کند که (۲) بمعنی کرنا (۲) تقطیع کرنا وزن شعر کرنا وزن شعر کردن هم (تاثیر ۵) اگر چه یک سر و تقطیع لباس اصطلاح بقول بحر و اند</p>

پیرایش و آرایش لباس مؤلف عرض کند که (اردو) لباس کی آرایش -
 مرکب اضافی است متعلق به معنی دوم تقطیع مؤنث -

تقلی بقول ربان بضم اول و سکون ثانی و لام به تحتانی کشیده گویند شش ماهه را گویند صاحب
 سروری گوید که بقول بعضی تره ما دام که در سال اول باشد صاحب ناصری می باید که این لغت ترکی
 است چه در فارسی قاف نیست و اگر در لغتی قاف باشد اصل آن غین است مانند قبا و
 قارن مؤلف عرض کند که اسم جاد فارسی زبانست و معاصرین عجم به غین معجمه عوض قاف
 بر زبان دارند - صاحب لغات ترکی این را به غین معجمه عوض قاف لغت ترکی گوید معنی بره
 سه ماهه پس شک نیست که این را مفرس گوئیم به تبدیل غین با قاف چنانکه آروغ و آروغ -
 و چنغ و چاق (اردو) بکبری کاجچه جس کی عمر چه بهینه کی ہو - مذکر -

تقلیب بقا اصطلاح - بقول مؤید ای قبا مؤلف عرض کند که در بعضی نسخ قلمی القاب
 بقا به همین معنی نوشته و بذیل لغات فارسی آورده و ما هر دو را اصطلاح فارسی ندانیم از آنکه
 همه محققین اهل زبان ازین سکت کی از معاصرین عجم گوید که شک نیست بقا را اگر قلب بعض
 کنیم قبا می شود ولیکن فارسیان این مرکب را اصطلاحی برای قبا گفته اند فیضولی صاحب
 مؤید است که این را قائم کرده (اردو) قبا - مؤنث -

تقلید بقول بهار پیروی کردن کذا فی الکثر و فارسیان این را بمعنی صرف و حرکت کسی
 در خوشنویسی و نمودن از روی تمسخر استعمال کنند با مصدر کردن و این فعل را خوانیدن
 بخای جمعه و و اچانیدن بواو و جیم فارسی و نون به تحتانی رسیده هم گویند زبان شیراز صاحب

روزنامه بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار گوید کہ تتبع و تمشل کردن است و صاحب رہنما بحوالہ سفرنامہ مذکور ترجمہ این در ہندی بہرہ وپ گوید و صاحب بول چال بحوالہ معاصرین عجم ہنر بانس کہ نقل باشد مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است بالفتح و کسر لام و استعمال فارسیان بمعنی حاصل بالمصدر بر بیدیل مجاز است و بس صاحب آصفی

تعلیل کردن | بمعنی مصدری بیان کردہ بہار آوردہ (اردو) الف۔ سوانگ مذکر ب روپ بھرا۔ بقیل آصفیہ۔ سوانگ بھرا۔ اپنی اصلی صورت کے خلاف دوسری شکل میں نمایاں ہونا بھی پس بدلنا۔

تلقاق | بقول بہار بہرہ دو قاف در فرہنگ ترکی میج کوب و تبرلقاق نیز گویند و بجای معجمہ ہم (بحی کاشی) تا بند کرد و برین اول میج پ تللقاق لغزش نتوان محکم زد و آرتہ ذکر این گوید کہ بجای قاف خای ہججہ و انسق سہواست چنانکہ از فرہنگ ترکی معلوم شد صاحب لغات ترکی تو ققاق را بریادت و او بہمین معنی آوردہ مؤلف عرض کند کہ با حقیقت این لغت بہ تخاق عرض کردہ ایم حیف است کہ بعض محققین ہمین سنجی کاشی را در اینجا ہم نقل کردہ اند۔ فضولی وارستہ کہ تخاق را غلط گوید (اردو) دیکھو تخاق۔
تقم دوز | اصطلاح بہار ذکر این کردہ از معنی ساکت (سیفی) سیفی گدای شوخ تقم دوز چون شدی پ بر خر قہ صلاح مند و زہینت پ مؤلف عرض کند کہ تو قوم بقول لغات ترکی خوی گیر و پالان است فارسیان بخذف و او دوم و چارم تفسیراً استعمال این کردہ اند و این بمعنی حقیقی کسی کہ خوگیر را بدوزد۔ اسم فاعل ترکیبی است (اردو)۔

خوگیر دوز بندہ سینے والا۔

(الف) تقویٰ بقول منتخب بالفتح وفتح واو بالف مقصورہ لغت عرب است بمعنی پرہیزگاری

فارسیان استعمال این بہین معنی کردہ اند (ظہوری ص ۵۰) دوش ساتھی خندہ درکار بردہ و رند
بر محررمی تقویٰ گریست پد مولف عرض کند کہ ظہوری

(ب) تقویٰ شگفتن را بمعنی کامیاب شدن تقویٰ استعمال کردہ است (ص) بخیمہ نظر مے

دقی ظہوری می خواست پد ماند پڑمرده و رر ع حیف کہ تقویٰ شگفت پد (ار و و) الف
تقویٰ عربی احمد کر۔ پرہیزگاری عبادت (ب) تقویٰ کامیاب ہونا۔

تقویم بقول بہار راست کردن و باصطلاح اہل تخم راست کردن احوال سال از

روی زریچ و آن شمسی و قمری بود مولف عرض کند کہ لغت عرب است بالفتح و کسر واو

فارسیان بمعنی حاصل بالمصدر معنی اصطلاحی استعمال این کنند و بالغات خود مرکب ہسم

می سازند کہ در مطقات می آید (ظہوری ص ۵۰) بتقویم کہ ستان روز خود دانند شنبہ را پد

بی تکلیف زاید در شب آدینہ می باید پد (ار و و) تقویم بقول آصفیہ عربی اسم مؤنث

جنتری پشتر۔ وہ کتاب جس میں سال بھر کی تاریخیں بتا رن کے مقامات اور گرہن وغیرہ

کا ذکر ہوتا ہے۔

(تقویم افکندن) مصدر اصطلاحی انداختن چو ظہوری فکندہ ایچ پد این عقدہ ہای کار تخم

تقویم از دست مولف عرض کند کہ موافق از تخم است پد مخنی مباد کہ درسند بالا استعمال

قیاس است (ظہوری ص ۵۰) تقویم کف زکف مصدر فکندن است عیبی ندارد کہ مخفف افکندن

باشد (اردو) تقویم چھینکدینا۔

تقویم پارین اصطلاح۔ بقول بحر بی کار

و بی اعتبار مؤلف عرض کند کہ گناہ است

ازینکہ تقویم سالہای گذشتہ بمقاصد توارث

آیندہ بی کار است اگرچہ پنجمین از ان ہم بر آگناہ است

زمانہ گذشتہ کار گیرند (اردو) تقویم پارین

است (ظہوری ۵) رسد بند تمنا گویند

بقول آصفیہ اسم مؤنث۔ بی کار چیز۔ و چہ

جو کار آمد نہ ہو۔

تقویم پارینہ بکار نیاید مثل صاحب

خرنہ و امثال فارسی ذکر این کردہ از معنی و

محل استعمال ساکت مؤلف عرض کند کہ

فارسیان مصرع (کہ تقویم پارینہ ناید بکار) بر آ

چیزی استعمال کنند کہ بی کار شدہ باشد (اردو)

یہی فارسی مثل اردو میں بے کار چیز کے لئے

استعمل ہے جب کسی چیز کو بے کار خیال

کرتے ہیں اہل ہند کہتے ہیں یہ تو تقویم پارینہ

ہے اور دکن میں عموماً اسی مصرع کا استعمال

تقویم دیدن استعمال بمعنی معائنہ کردن

کسی کہ از ملحقات تقویم بدست آید ازینکہ

پنجمین در آخر تقویم ہر سال از تراہا و احکام

نجوم ہم کار گیرند مؤلف عرض کند کہ این

آیندہ بی کار است اگرچہ پنجمین از ان ہم بر آگناہ است

زمانہ گذشتہ کار گیرند (اردو) تقویم پارین

است (ظہوری ۵) رسد بند تمنا گویند

بقول آصفیہ اسم مؤنث۔ بی کار چیز۔ و چہ

جو کار آمد نہ ہو۔

تقویم پارینہ بکار نیاید مثل صاحب

خرنہ و امثال فارسی ذکر این کردہ از معنی و

محل استعمال ساکت مؤلف عرض کند کہ

فارسیان مصرع (کہ تقویم پارینہ ناید بکار) بر آ

چیزی استعمال کنند کہ بی کار شدہ باشد (اردو)

یہی فارسی مثل اردو میں بے کار چیز کے لئے

استعمل ہے جب کسی چیز کو بے کار خیال

کرتے ہیں اہل ہند کہتے ہیں یہ تو تقویم پارینہ

ہے اور دکن میں عموماً اسی مصرع کا استعمال

است نہ قمری یعنی محرم تا دیحجہ و از ماہ ہاشمی

(۴۱)

نام پای آلهی مراد است که فارسیان استعاش کنند **تقوم افکندن از کف** استعمال مراد است
 که از رویت قمر تعلق ندارد و در دکن از آذر **تقوم افکندن** است مؤلف عرض کند که بعضی
 آغاز شد بر آب ان ختم می شود (ار دو) **تقوم** تحقیقی است ندین از ظهوری بر **تقوم افکندن** گفت
 شمسی ده **تقوم** جس میر شمسی این نمون کاسه **تقوم** (ار دو) **تقوم** بچینکدینا دیکهو **تقوم** افکندن
تقوم بقول سروری کلاهی که در ماورائهم در زیر دستار پوشند (نزاری ۵) کلاه و
 تقیه و دستار زاهدی از سر با فرو نهادن و زنا بر میان بستم بومی فرماید که همین را تاقیه نیز
 گویند **مؤلف** عرض کند که تاقیه مزید علیهمین است و این بالفتح و فتح تحتانی اسم جامد فارسی
 زبان بعضی از معاصرین عجم برانند که تاقیه اصل است و این مخفف آن بلکه تاقیه ترکی است و این
 منفرش و لیکن لغات ترک از تاقیه ساکت و بعضی معاصرین ترک گویند که کلاه بلند باشد که اکثر
 فقرا بر سر کنند همچون کلاه تتری و الله اعلم بحقیقه الحال (ار دو) اوچی لویی جوفترا
 اوژتے پن - مونث -

فوقانی با کاف عربی

ک بقول برهان و جامع و ناصری بفتح اول و سکون ثانی د۱، یعنی اندک و قلیل و کم باشد
 و (۲) از دن عموگاوزدن دست بر کنار تخته نرد که بختین درست بنشیند خصوصاً (۳) نام
 گیاهی است که در میان گندم زار بر وید و آن سخت تر از گیاه گندم باشد و نام گیاهی هم که
 در میان آب می روید و در مصر از آن کاغذ سازند و بحر بی نهایت گویندش و (۴) بمعنی بسیارند
 براه رفتن و دویدن هم و (۵) قهرجاه و نه حوض و امثال آن و بضم اول (۶) منقار جانور

و (۷) نوک خنجر و نیزہ و امثال آن و (۸) چراغی کہ اندک نور داشتہ باشد و (۹) بکسر اولیٰ
 کلمہ طعام کہ بعربی لغتہ خوانند و (۱۰) بمعنی پیش و نزدیک (حکیم نزاری ص ۵۵) صفت تیرہ زار
 مائیات پچون کلمہ شبتہ بہ گوشہ زرخ پچو پشت کسان بنان تترار پچو ماندہ ہر جای
 تنگ تک و نمنخ پچو صاحب جہانگیری معنی چارم و پنجم را ترک کردہ و دیگر گمہ معانی می کند
 صاحب رشیدی بر ذکر معنی اول تا چارم و ہشتم تا ہفتم قانع و سند معنی دوش و بجایال ما
 معنی چارم دارد کہ گذشت (فردوسی ص ۵۵) از رستم پرسید پر مایہ توس پچو کہ چون یافت
 پیل از تنگ گرز کوس پچو صاحب سروری ذکر معنی اول و سوم و چارم تا ہفتم کردہ و از دیگر
 معانی ساکت (سعدی ص ۵۵) بہ تنگ زالہ می رخت بر کوه و دست پچو تو کوئی مگر ابرویان
 گذشت پچو (سوزنی ص ۵۵) ہر کہ در چاہ عریض او نگہ کرد از حسد پچو زن حد خود را گذارد
 تنگ چاہ قعیر پچو خان آرزو در سراج ذکر گمہ معانی کردہ نسبت بمعنی پنجم گوید کہ غلط است و
 صحیح بہ کاف فارسی است و نسبت بمعنی ششم می فرماید کہ این ہم بکاف فارسی مخفف تنگ
 کہ بہ ہمین معنی گذشت و بمعنی ہفتم مخفف نوک بہ لغون باشند تا می فوقانی صاحب رہنما بحوالہ
 سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار ذکر معنی دوم کردہ گوید کہ ترجمہ این در ہندی چیست است
 مؤلف عرض کند کہ ما باعتبار صاحبان جامع و ناصری کہ ہر دو محققین اہل زبانند این لغت
 را اہم جاد فارسی زبان و نیم و ہر چہ بکاف فارسی می آید بکایش عرض کنیم صاحب محیط نسبت
 معنی سوم و ذری بر تنگ نکرد (ار و و) (۱) قلیل - کم - نذر (۲) زد - مار خواہ ہاتھ
 پر مو یا تخته پر - مؤقت (۳) ایک قسم کی کھانس جو گیہون کے کھیت میں خود رو ہوتی ہے

یا پانی من پیدا ہوتی ہے جس سے مصر میں کاغذ بناتے ہیں نوٹ (۲) تیز روی نوٹ (۵) باولی
یا حوض کا عمق مذکر (۶) چورنچ و کچھو بہت پوز (۷) خنجر یا نیزے وغیرہ کی نوک نوٹ (۸) دہن لا
جیراغ مذکر (۹) نوالا مذکر (۱۰) قریب نزدیک مذکر۔

کتاب بقول برہان بروزن صواب (۱) زمین آب گذر گویند و (۲) وسط حقیقی دو
کوه و (۳) زمینی رانام است کہ بعضی جاب فرو رود و از جای دیگر برآید و بعضی جاب خشک
باشد و بعضی جاب استاده و بعضی جاروان باشد و بعضی جاہای آن سبز و مرغزار بود و (۴)
نام الکھ و ولایتی ہم صاحب جامع معنی اول زمین آب گذر گوید و ذکر معنی دوم و سوم
و چهارم ہم کردہ می فرماید کہ بجای موندہ آخروہ و او ہم آمدہ صاحب سروری معنی اول و
سوم را یکی داند و بہ ترک معنی دوم و چهارم بخواند ابو الفرج می فرماید کہ (۵) بمعنی جنگ و خصومت
نیز (نوری اول) چو آب پتر توسیل ظفر را بگلیند و از آن کیسہ نکابی فرات و حیون باد و ابو الفرج
(۵) نہ مرا با کتاب او پایاب بکہ نہ مرا با کشاد او جوشن بکہ می فرماید کہ معنی سابق نیز ازین بیت
باندک تکلفی ظاہر می شود۔ صاحب ناصری ذکر ہمہ معانی بالاجوالہ برہان و رشیدی وغیرہ کردہ
بر معنی اول و دوم و ثوق دارد۔ غالب دہلوی در قاطع برہان این را بہ کاف عربی صحیح مذند
و بوبرہان حرف نہد و بہ کاف فارسی درست می انگارد و صاحب قاطع القاطع جواب ترکی
بہ ترکی داده مؤلف عرض کند کہ حق آنست کہ صاحب برہان درست نوشت و صاحب
ناصری ہم کہ محقق زبان خود است بمعنی اول و دوم صحیح داند و این مرکب است از لغو
ک و آب و آنچه بکاف فارسی می آید صراحتش ہمہ را بجا کنیم و معنی اول و سوم را یکی دانیم

و معنی پنجم را اگر باعتبار البوالفتح تسلیم کنیم بسبیل مجاز باشد و معنی دوم هم مجاز است و معنی چهارم هم مجاز و غالباً در آن ولایت زمین تنگ گرفته معنی سوم بیشتر باشد از اینجا است که بنامش آن ولایت را سوم سوم کردند (ار و و) (۱ و ۳)، که هوکلی زمین همین پانی نه هر یک یک جگمه جذب ہو جائے اور دوسری جگمه نکل آئے۔ مؤنث (۲) وہ زمین جو دو پہاڑ کے درمیان ہو۔ مؤنث (۴) ایک ولایت کا نام۔ مؤنث (۵) الٹائی خصوصت۔ مؤنث

تکاپوی بقول برهان و جامع و بحر بابی است از نیروی و تکاپوی و تکاد و تک یعنی فارسی بر وزن جهاجوی (۱) بمعنی آمدند از دوندگی بسیار را گویند غالب و لوی در قاطع روی تعجیل و شتاب و (۲) جستجوی بسیار برهان کاف فارسی صحیح داند و بر برهان تعمر و بقول بعض (۳) تر و دبغایده صاحب می کند و منافطع القاطع جواب ترکی به ترکی می مؤلف عرض کند که محققین صاحب زبان سروری بر معنی اول قانع (سعدی ۵)	تکاپوی ترکان و غوغای عام و تماشاکنان بر در و کوی و بام و صاحب ناصری تذکر معنی اول و دوم گوید که اصل این تک و پوت است و تک و تاز مرادف این صاحب فدائی که کمی از علمای معاصر علم بودی فرماید که آمیخته است از تک که بچم یک سر و دین از نظر مانگدشت (ار و و) (۱) دوادش است که جانی ایستاده نشود و لوی که بچم رفتار بقول آصفیه فارسی اسم مؤنث دوڑ و دوخت
--	--

پیروی - کوشش (۲) جستجو - تلاش - مؤث (۳) بیفایده - تود - مذکر -

(الف) تکان

(ب) تکان خوردن

الف را هیچ کی از محققین فارسی زبان ذکر نکرده و لغات ترکی و عرب هم ازین ساکت البتہ صاحب ساطع این لغت ہندی را بمعنی حرکت واضطراب آورده و صاحب فرہنگ آصفیہ ہم این را بمعنی گسختن و اعوجاج شکنی لغت ہندی نوشته و صاحب رہنما بخوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار ب را بمعنی بی حس و حرکت شدن از ہیبت و خوف و ماندگی و کوفت گفته مؤلف عرض کند کہ الف اسم جامد فارسی زبان و مرکب باشد از تک کہ بمعنی دوش گذشت و الف و نون زائدینا فارسیان معاصر استعمالش بمعنی تعب کرده اند کہ از دوا دوش عائد حال می شود و ب را از ہمین اسم مرکب کرده و مصدر تکاندن و تکانیدن کہ می آید ہم مرکب از الف معلوم می شود بر سبیل مجاز کہ صراحتش ہمدرا بخانیم و این از عالم توافقی سائین است کہ تہکان و تہکن بمعنی ماندگی و کوفت در ہندی ہم آمدہ چنانکہ صاحب آصفیہ ذکرش کردہ با بچہ - الف بمعنی کوفت و ماندگی اسم جامد فارسی زبان دانیم و ب امرکب از الف (اردو) الف تکان بقول آصفیہ ہندی اسم مؤث - تہکاوت - ماندگی (ب) سہم جانا - بقولہ در جانا خوف یا رعب میں آجانا ہیبت چھا جانا - (تفسیر) رکے ہے منہ میں یہ انگشت حیرت اے کمان ابرو چکیا ہے سہم کچھ کھا کر یہ تیرا تیر دل میرا چ

(الف) تکاندن

(ب) تکانیدن

صاحب موارد ذکر - بحرب را بمعنی افشاندن گردانیدن دامن و الف کرده و صاحب قالی و امثال آن کامل التصریف گفته کہ مضارع

این تکاند است (ملاطفراس) چو ابر بهار گذشت و معنی لغظی آن کوفت زرده و مانده کردن گوشت
تکاند لباس بپوشید و در سبزه و در سبزه اگر در صاف کردن چیزی که ازین عمل آن چیز گویا زنده
طاس و مؤلف عرض کند که اسم مصد و کوفته می شود که حرکت این عمل متقاضی آنست
بر دو همان تکان است که معنی ماندگی و کوفت (ارو) جهنگنا گرو و صاف کرنا۔

تکا و بقول برهان با و او بر وزن و معنی تخاب است که گذشت صاحبان سروری
و ناصری هم ذکر این کرده اند مؤلف عرض کند که برین نیست که این بدل آنست
چنانکه آب و آو (ارو) دیکو تخاب۔

تکا و بقول برهان و جامع و بحر بر وزن سر سر بمعنی تک آورنده یعنی حیوانات زنده
و دوزخه عموماً و اسپ و شتر خصوصاً صاحب ناصری گوید که با شواهد در ضمن لغت
تک گذشت و در اینجا می فرماید که اسپ خوش رفتار و دوزخه را تکا و گویند چنانکه ملک الشعرا
کاشی گفته (تکا و رانی که در زیر زمین بدولت شاه پادشاه و درگاه صهییل و چو برق
گاه صیال پادشاه ناصری) بیا ر آن دشت پیمای تکا و در فلک کوب و زمین تروم و
در پادشاه فدائی هم گوید که اسپ تیز رفتار را گویند مؤلف عرض کند که اسم فعل
ترکیبی است و کنایه از اسپ و شتر غالب دلموی در قاطع برهان اعتراض بر برهان کرده
و صاحب قاطع القاطع جواب ترکیبی که داده و حق همین است که ما این را به کاف عربی با عقبا
محققین اهل زبان صحیح دانیم (ارو) گهوڑا و راونٹ۔ مذکر۔

تکا و ابلق اصطلاح بقول برهان و جامع و بحر کنایه از دنیا و روزگار است

باعتبار شب و روز مؤلف عرض کند کہ کتب توقیفی است و موافق قیاس (اردو) دنیا موت
تکبیر بقول آصفی بزرگی نمودن و گردن کشی کہ درین کتب مؤلف عرض کند کہ مقتضیتین وضع
موجودہ شدہ لغت عرب است صاحب منتخب ہم ذکر این کردہ فارسیان یعنی غرور استعمال
کرودہ اند کہ حاصل بالمصدر راست و با مصداق و ترکیب فارسی ہم استعمال این کنند کہ در
لمحات می آید (ظہوری ۵) این ہمہ ناز و تکبر نرسد رضوان را پاداشتی کاش در خلد
بہ کاشانہ ما؟ (اردو) تکبیر بقول آصفیہ عربی اسم مؤنث غرور کہند۔ انایت
ہما بھی۔ رعونت۔

تکبیر خجاک اندر اندازوت مثل چھا و تکبیر نرسد رضوان را پاداشتی کاش در خلد
محبوب الامثال ذکر این کردہ مؤلف بکاشانہ ما؟ (اردو) تکبیر زیبا ہونا۔
عرض کند کہ فارسیان استعمال این در مذمت تکبیر بحر ازیل را خوار کر و مثل صبا
تکبیر کنند (اردو) بڑے بول کا سہیچا غزنیۃ الامثال و امثال فارسی ذکر این کردہ
جو چڑھیا سوگرہ گایا آپ ہی نے ان ہندی از معنی و محل استعمال ساکت مؤلف عرض
کہا و تون کو فارسی کہاوت کے مقابلہ میں کہند کہ فارسیان در مذمت تکبیر استعمال این
می کنند بقولہ ایت نہ مثل (اردو) اسی
تکبیر رسیدن مصدر اسطلاحی۔ بمعنی زیبا فارسی مثل کو اہل دکن کہاوت کی طرح تکبیر کی
بودن تکبیر است مؤلف عرض کند کہ محاورہ مذمت میں استعمال کرتے ہیں۔

فارسیان است (ظہوری ۵) اینہمہ ناز و تکبیر گردن استعمال۔ صاحب آصفی فکر

(۵۱۰۸)

<p>این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که یا مهره و بر سر دیگر آن انگله نصب سازند و آن بمعنی حقیقی است یعنی غرور کردن (سعدی) مهره یا تکه را در آن انگله اندازند تا بر میان (۵) انگله بر کن زینهار ای پسر که روزی بند شود (جامی ۵) سنگ تک بند قلندر زد و تش و آئی بسره مخفی مباد که از سندی بالا کشتی تجرید را که از پی تسکین سحر بی نوای لنگر استعمال مصدر گندن پیدا است که بجایش می آید (بابای فغانی ۵) همه چیز تو محبوبا (ارو) انگله کرنا غرور کرنا - وعاشق کش است اما به قیامت در قبا حیات</p>	<p>مک بند اصطلاح - بقول برهان و جایی که می کند که اسم فاعل ترکیبی است و تک در اینجا بمعنی و جامع و مجرور رشیدی و سروری و بهار و سراج پیش است که گذشت یعنی چیزی که از پیش بند یا پیشم شتر و امثال آن با فند و بر گیر آن می شود (ارو) کمر بند - یرتله - مذکر -</p>
<p>تکبیر القبول بهار بمعنی بزرگ شمردن و به بزرگی صفت کردن و به بزرگی خدا را یاد کردن و الله اکبر گفتن می فرماید که فارسیان بالفظ نه دن و کشیدن و کوفتن و گفتن استعمال این گفتند مؤلف عرض کند که بالفتح و کسر موحده لغت عرب است فارسیان بمعنی اسمی استعمال این میکنند یعنی یاد خدا و با مصاد خود مرکب سازند که در طحات می آید (ارو) تکبیر قبول آصفیه عربی - اسم مؤنث - الله اکبر کنه - خدا کا نام لینا کا حاصل بالمصدر -</p>	<p>تکبیر خواندن استعمال - صاحب آصفی کند که بمعنی گفتن تکبیر است (ادهم کاشانی ۵) ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که زبس نان کور و کم سفره ست دنیای فانی آدم</p>

بجای حمد تکبیر فنا خواند بر نانش (ارو) (۵) خورشید انحال تو تکبیری کشد و ماه
تکبیر کنه تکبیر بپزند
از تو کس ندیده تمام آفریده تر (ارو) (۵)
تکبیر زون استعمال - صاحب آصفی ذکر و کیفیت تکبیر خواندن -
این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که (تکبیر گرفتن) مصدر اصطلاحی - صاحب
مرادف تکبیر خواندن (حافظ شیراز) (۵) بنمایم آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
که وضو ساختن از چشمه عشق و چارتکبیر زدم عرض کند که معنی بلند کردن صدای تکبیر -
تکبیر به هر چه که هست (ارو) (۵) تکبیر کنه - (انوری) (۵) کوشش بحرب گاه چو تکبیر فتح
تکبیر بپزند و کیفیت تکبیر خواندن -
تکبیر کردن استعمال - صاحب آصفی داد (ارو) (۵) تکبیر کی آواز بلند کنه -
ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض تکبیر گرفتن استعمال - صاحب آصفی
کند که معنی تکبیر خواندن است (احمد نیری) ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
(۵) زیر کان در شش جهت تاسیر حکمش کند که معنی آموختن تکبیر است بمعنی لازم
دیده اند و چارتکبیر فابریک سنج کرده اند (نظیری) (۵) زبس بوی کمال شرک می آید
(ارو) (۵) و کیفیت تکبیر خواندن -
تکبیر کشیدن استعمال - صاحب آصفی گیرد و مخفی مباد که از سند بالا استعمال مصدر
ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض گیرد و پیداست که بجایش می آید (ارو) (۵)
کند که معنی تکبیر خواندن است (نظیری) نیاپور تکبیر بیکهنا -

تکبیر گفتن	استعمال صاحب آصفی ذکر	نه گفتن و تعریف هر دو بجایش مذکور شود
این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض	(ار دو) دیکتو تکبیر خواندن -	
کنند که بمعنی حقیقی تکبیر خواندن است (کمال)	تکما از اصطلاح - بقول بحر بمعنی تاخیر و دیر	
خجندی (ع) اگر میر و کمال از عشق آن	و جستجو کردن مؤلف عرض کند که مخفف تک	
روی پد بروح پاک او تکبیر گویند پد مخفی می	و آزا است بمعنی حاصل بالسر مرادف تک	
که از سند بالا استعمال مصدر گویند پید	دو و نکا پوی (ار دو) دیکتو نکا پوی -	
تک تک	بقول روزنامه بجواله سفر نامه ناصرالدین شاه قاجار اینجا و آنجا - صاحب بولچا	
بجواله معاصرین عجمی فرماید که بمعنی بعضی بعضی است و صاحب رهنما بجواله سفر نامه مذکور	متفق با روزنامه مؤلف عرض کند که معاصرین عجم هم متصدیق رهنما می کنند و با صاحب بولچا	
اتفاق ندارند فارسی جدید است و اسم جامد و در استعمال مرکب بمعانی دیگر هم می آید -	(ار دو) بهان اور و بان -	
تک تک یا	اصطلاح - بقول بحر بفتح هر دو	(ار دو) آهٹ - بقول آصفیه - هندی
فوقانی و هر دو کاف تازی آواز یا بوقت	اسم مؤنث - آواز پیا کپڑا کا - پیر چال -	
دویدن - بهار سمر بانش - خان آرزو در	(الف) تک تک یا رفتن	مصدر
پیراغ هدایت هم به همین معنی آورده مؤلف	(ب) تک تک یا می رسا	اصطلاحی
عرض کند که مرکب اضافی است و درین	الف بقول بهار و مانند ترسانیدن از	
اصطلاح مرکب تک تک بمعنی صدا است -	آواز پاوب از شجاعت و قدرت خود	

مارسیان یعنی حاصل بالمصدر استعمال این می کنند و با مصداق فارسی مرکب هم سازند که در
 ملحقات می آید و تخصیص مصدر کردن نیست (ظهوری ۵) چند تکرار افترای غیر را تهمت
 است ای بیروت تهمت است (ار ۱۰۰) تکرار بقول آصفیه عربی اسم مؤنث
 مکرر سکر کرنا - یا بار کرنا حاصل بالمصدر -

(۱۰۰) **تکرار و استغن** استعمال یعنی بی چیز تکرار نمودن استعمال - صاحب آصفی ذکر
 کردن کاری مؤلف عرض کند که موافق این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند
 قیاس است (ظهوری ۵) احتیاج دید که مرادف تکرار کردن است (عطایشاپوری
 و گیرنده بر هر که دید و در بیان را نباید درنگ ۵) گفت بر چشم شد اسرار عشق و می نمایم
 تکرار داشت (ار ۱۰۰) مکرر سکر کرنا هر زمان تکرار عشق و مخفی مباد که از سند بالا
 استعمال مصدر نمائیدن پیدا است که بجایش
 بی در پی کرنا -

(۱۰۱) **تکرار کردن** استعمال مکرر و سکر می آید (ار ۱۰۰) و کمی تکرار کردن -
 کردن کاری مؤلف عرض کند که موافق تکرار و ۵ اصطلاح بقول بولچال بحواله
 قیاس است (ظهوری ۵) سبق مهربانی معاصرین عجم خیزی که آن را در هندی دهر
 تکرار ۱۰ که ورق باز بر تکرار داند و مخفی مباد گویند یعنی تیر جوین یا آهنین کالسه که بران
 که از سند بالا استعمال مصدر کنند پیدا است تکرار کالسه دوزند مؤلف عرض کند که
 که بجایش می آید (ار ۱۰۰) کسی کام کو تکرار تکرار معنی اوست و عتراده بالفتح و به تشدید را
 سکر کرنا - دهرانا بهرا -
 لغت عربست نوعی از آلات جنگ و آن

آلتی است کو چکتر از منجبتی (کهذا فی المنتجب) و در استعمال این نکرده اند قلب اضافت (عزاد تکرار)
پس بجز آن سیخ آهنی را گفتند که بران پایه تدو و بس (ارو) و هر اکن بین اُس سیخ آهنی کا
کالسه که دور زنده این را مفرس گوئیم که مستطیل است و متاخرین و متقدمین
و محاوره معاصرین عجم است و متاخرین و متقدمین یعنی کتب من صاحب آصفیه نے اس کو نہیں لکھا

تکر و متن بقول برهان بار اوتامی قرشت بروزن پہلو شکن بلغت زنده و پازند یعنی پدید
صاحبان اند و موارد هم این را آورده اند مؤلف عرض کند که تکر و ن بلغت زنده و پازند
بقول معاصرین زردشت و دستوران پارسی عشق پیچ را گویند و لیکن این لغت در کتب
یافته نمی شود فارسیان قدیم با این اسم مصدر علامت مصدر تن مرکب کرده مصدری
و حالا استعمال این مصدر هم متروک است (ارو) لیثنا۔

تکثر صاحب رشیدی گوید که مرادف تکس و تکسک تخم انگور را گویند که میان غش یعنی
دانه انگور باشد و اکثری این لغت را برای فارسی گفته اند و صحیح برای تازی است چه
از سین تهلدا و را بدل کنند فارسی را (لیبی س) گریارند و گویند و دهنده بر باد
تو اینک تکثری نان مذی باب ترا بکا خان آرزو در سراج گوید که لغتجین است و شمس فخری
بضم کاف آورده و گفته که قافیه ندارد و در سامی بفتح اول و کسر ثانی است و اول میچ باشد
مؤلف عرض کند که اسم جاد فارسی قدیم می نماید و حالا بر زبان معاصرین عجم است
و تکمیل بحث این بزرگتر کنیم که برای فارسی می آید (ارو) و کیهو تکثر۔

تکثر بقول برهان و جابج بفتح اول و سکون زای فارسی استخوان و تخم انگور و بضم اول و کسر ثانی

هم درست است - صاحب رشیدی بذیل انگور پوتا ہے - مذکر -

مگر کہ بہ زای تازی گذشت ذکر این گروه **تکسر** بقول برہان و جہانگیری و جامع

آن را صحیح و اند مؤلف عرض کند کہ معاصرین و سروری و ناصری و سراج و رشیدی ہما

عجم این را اصل دانند و مگر را مبدل این چنانکہ گذشت و لعلی حجم گویند با عین جملہ -

رند و رند - اسم جامد فارسی قدیم و لغت (بہرامی ۵) آن خوشبین چنانکہ کی خیک

رند و پارت رند است (ارو) انگور کا تخم مگر پرنیزہ و سرستہ و نبرہ بدو دست میچسب

(الف) **تکثر و ان** اصطلاح - الف بقول برگونہ سیاہی چشت غرب او بہ ہم بر مثال

(ب) **تکثر و انہ** لغات برہان مراد مردک چشم از و تکس بہ مؤلف عرض کند کہ

ب و ہر دو پرورہ را گویند کہ دائہ انگور در میان مبدل تکثر است و ہمین است مثال این مبدل

آنست و پوست انگور را ہم خوانند - صاحب و بقول بعض این مبدل تکثر باشد کہ بہ زای

مؤید ذکر ب قانع مؤلف عرض کند کہ ہوز گذشت چنانکہ ایاز و ایاس (ارو)

الف از قبیل قلم دان است موافق قیاس و کچھو تکثر و کثر -

وب را بمعنی الف گرفتن موافق قیاس (الف) **تکسر مزاج** استعمال - الف -

نیت کہ از ان معنی تکثر پیدا است الا انیکہ (ب) **تکسر مزاجی** بقول رہنا جو الہ فخر

ماہای ہوز دانہ را زائد قرار دہیم و دانہ را ناصر الدین شاہ قاچار اعضا شکنی و صاحب

معنی دان گیریم (ارو) الف وب روزنامہ بجوالہ سفرنامہ مذکور نسبت ب گوید کہ

انگور کا پوست یا وہ مقام جس کے اندر تخم بیماری است مؤلف عرض کند کہ الف

مرکب اضافی است و ب زیادت یی مصدری کند که کاف تغفیر و تخفیر بر یکس زیاده کرده اند
 بر دو موافق قیاس و استعمال معاصرین عجم است دیگر هیچ (ارو) دکیو تکمس -
 (ارو) الف و ب - اعضا شکنی بیماری ب تکسل القبول برهان بفتح اول و ثانی و
 تکسل القبول برهان و جابگیری و جامع و سکون ثالث و لام یعنی تکسل است -
 رشیدی و سروری و سراج مرادف همان است صاحبان سروری و نوید و اند هم این را آورده
 (حکیم سوزنی ۵) ب تکسکی نیز و خواهد بود مؤلف عرض کند که لام بر یکس زیاده کرده
 رازمین بهاء و وزیر ب مؤلف عرض انچه چنانکه نشب و نشانی (ارو) دکیو تکمس -
 تکسین القبول برهان و جامع و سروری بروزن تخمین ۱۱ نام بزرگی است از بزرگان
 ترک (ایرختاری ۵) در بچه تکسین نه سرید به غلامیت پاکسیر امارت نشدی گوهرین
 صاحب سروری گوید که از کلام سوزنی معلوم می شود که ۱۲ نام شهرست حسن خیز
 و از کلام حکیم لامعی نام ملک ترکستان (سوزنی ۵) تا که از اینها تکسین از برای رزم
 و بزم بندگان آرد شیلان بند و حور العین صوری از برای رزم دشمن و ز برای بزم دوست
 ب جزیت یعنی خواه جزعت تکسین مخرب (لامعی ۵) ز گوناگون تماشیل و طرائف باغ پند
 عبادت گاه قیصر گشت و یار امشکه تکسین ب صاحب ناصری معنی اول را ذکر کرد و فرماید
 که نام ملکی است از ترکستان و شهری منسوب به خوبان و (۳) یعنی حکمران و امیر نیز آمده -
 (سنائی ۵) ای بسا باد و پوش تکسینان ب ترت و مرد از و حای مسکینان ب می فرماید که
 منسوب بدانجا را از ترکان خوب روی پرورده تکسین خوانند خان آرزو در سراج ب ذکر معنی قلنی

دوم گوید کہ در فاسی بودن این نظر است مؤلف عرض کند کہ صاحب لغات ترکی
 امین را نام پدر ترکان بجوانہ لسان الشعر گفته و ازین ظاہر است کہ لغت ترکی است
 و ہمین باشد حقیقت معنی اول و معنی دوم ہم از معنی اول تعلق داشته باشد پس
 آبادی شہر و ملک تکسین متعلق بہ پدر ترکان باشد و معنی سوم را ہم مجاز دانیم (ارو)
 (۱) تو کون کے ایک بزرگ کا نام تکسین ہے جس کے متعلق ترکوں کا یہ خیال ہے کہ
 قوم ترک کا جد اعلیٰ ہے (۲) ایک شہر اور ملک کا نام بھی تکسین ہے۔ مذکورہ حکمران
 تکمش القبول برہان و جامع و سروری بفتح اول و ثانی بروزن جیش (۱) نام کی از ملوک
 و سلاطین است (کمال اسمعیل ۷) ای زاریت ملک و دین و رازش و در پرورش
 خسرو گیتی علاء الدین و الدنیا تکمش (۲) تخم دانہ انگور را ہم گویند (سعدی ۷) تکمش با
 غلامان کی رازگفت کہ کہ این را بناید کس با گفت کہ صاحب نامی نسبت معنی اول می فرماید
 کہ نام سلطان تکمش خان خوارزمی پر لشکر خوارزم شاہ بوده۔ خان آرزو و در سراج بذکر ہر دو
 معنی گوید کہ معنی دوم تصحیف است و صحیح بسین مہملہ مؤلف عرض کند کہ وجہ تسمیہ معنی
 اول معلوم نشد و معنی دوم تبدل تکثر چنانکہ بازگونہ و باشتگونہ و باعتبار محققین اہل زبان
 ما این را تصحیف نہ گوئیم (ارو) (۱) تکمش ایک پادشاہ کا نام (۲) دیکھو تکثر۔

تکشم القبول بہار بختیج خوشین را کشمیری و انہودن۔ صاحب مصطلحات ہم ذکر این بذیل
 (پادکالی) کردہ می فرماید کہ فارسیان بعض لغات البزرعرب استعمال کردہ اند و این از ہمان
 قبیل است (نعمت خان عالی ۷) اسی سلفہ تمام کار و بار تو دعا ست یا اینجا بہ ادب یا ش

تکثیر بیجاست که مهمانی ناکه وعده کردی نرسید که آخر گنج چو چشم و بهشت که بجاست که وارسته چو در
 ذکر بعضی همین قسم الفاظ مقرر کرده که بجایش می آید مؤلف عرض کند که اتفاقاً داریم با او
 (اردو) اپنے آپ کو کشمیری ظاہر کرنا۔

تکفیر بقول بهار کاف خواندن می فرماید که با لفظ کردن مستعمل مؤلف عرض کند که لغت
 عرب است با بفتح و کسر فای فارسیان استعمال این معنی حاصل بالمصدر کردند و با مصداق را
 مرکب هم (ظهوری) از زبان مدعی می شد سیدمان کاشکی که غسل می دادش به آب قصه
 تکفیر یا (اردو) تکفیر بقول آصفیه عربی اسم مؤنث کافر کنیا کفر کاف قوی دنیا کفر

تکفیر کردن استعمال صاحب آصفی که تعریفش بجای خودش می آید (دانی)
 ذکر این کرده از معنی سکت مؤلف عرض که چنگ و عود چه تقریر می کنند پنهان خویش
 کند که کافر گفت کسی را بسندی که از حافظ با ده که تکفیر می کنند (اردو) تکفیر
 شیر از آورده از ان احتمال صد کنند پیداست کافر کنیا کافر تر از دنیا۔

تکل بقول برهان و جامع بفتح اول و کسر ثانی و سکون لام (ا) گو سفند شاخ و از جنگی را
 گویند و (۲) پیر سوده نو خط و (۳) مردم بد و بی اندام را هم می فرمایند که کبیر اول هم است
 است صاحب سروری بزرگ معنی اول و دوم می فرماید که کبیر تا و فتح کاف (۴) پنی که بر جام
 پاره زنند کدافی القرینگ و معنی اول را بفتح کاف نوشته (شمس فخری) بدر دانی
 چراست جفت خنوف که زانکه تمام بود و کور و تکل (مولوی معنوی) چو ریمان شد
 ام زانکه موزن هجرت که همی زانکه بقای دلم هزار تکل (ولکه) فرعون ز فرعون است

بسیان گفته و بر صرّقه جان دیده ایمان تکی دیگر و صاحب ناصری بذر معنی اول و دوم می فرماید که
 وکل تبدیل اینست مؤلف عرض کند که مانند شمس فخری را که صاحب سروری برای معنی دوم
 آورده برای معنی سوم مناسب تر دانیم قاتل و این لغت بهر چای معنی اسم جامد فارسی زبان است
 (اردو) (۱) لڑنے والا اکبر (۲) بے ریش و بروت (۳) لکا (۴) احق (۵) وه روی جس کو
 پیٹے ہوئے کپڑے پر سیوین (تھکلی - موٹ) و کھو باز انگن -

تکلمو اقبال طحقات برهان (۱) چیزی که از مند و غیره دوزند و زیرین بگذرانند تا آسیب
 بهشت اسپ نرسد و (۲) بروت بهم - صاحب بحر بذر معنی اقل نسبت معنی دوم می فرماید که
 به مجاز ریش را گویند که داخل سبل کرده دراز سازند - و ارسته بذر معنی اول از طهوری سندا آرد
 (۳) در تکلمو خوری و جل سائی و تیغه پشت و دشته دندان و نسبت معنی دوم می فرماید که
 ریشی که باختلاط سبل دراز شده باشد (یکجی کاشی در بجز بنظر (۴) رنگ بدل کرده برومی
 او و برومی سر دوش تکلمو او و خان آرزو در چراغ هدایت ذکر هر دو معنی کرده در تعریف معنی
 دوم با بحر متفق (اشرف ۵) چوزین زان رویی خواهد به پهلوی که دارد پشت او ریش ارتکلمو
 و می فرماید که لطف ایهامی درین شعر موقوف بران است که پیش پای مجهول جرات است و بیای معروف
 معروف و چون در روز صرّقه حال ایران و او و بیای مجهول مانده همه معروف گشته و لطف دیگر
 آنکه اکثر مغلمان که آشنائی کتب قدیمه ندارند و از زبان فارسی اماکن دیگر اطلاع ندارند آنکا معروف
 مجهول زبان فارسی دارند و شیر معنی لبن و شیر معنی اسد و همچنین ریش و ریش بهر دو معنی مذکور
 را یکی دانند و این خطاست مؤلف عرض کند که صاحب و دیگر شعرا می تقدّمین و مستأخرین

در قافیه شعر شیر یعنی اسد را هم با شیر یعنی لبن قافیه کرده اند پس قول خان آرزو پیش شان آفتاب
نذار و استعمال شعری تند تر و دیش می کند قواعد فارسی و طبع لغات تابع استعمال و محاوره باشد
نه محاوره تابع آن با جمله این اسم جامد فارسی زبان است بهر دو معنی و لفظ تکل بمعنی چارمش داخل
هر دو معنی باشد مرکب با تو که بمعنی درون می آید (ار دو) (۱) خوگیر بنده - مذکر (۲) و ده پنجم
جس بن داری کا ایک حصہ شریک کر کے دراز کرین - مذکر -

تکلیف دوز استعمال - بهار مذکر این گوید که اشتراست مؤلف عرض کند که اسم	معروف (مطالع فراس) که تکلیف دوز گویر قریب است فاعل ترکیبی است موافق قیاس (ار دو)
صد گزند و در تکلیفش خمی همچون جبه ز خوگیر سینے والا - مذکر -	

تکلف بقول بهار بخود گرفتن کاری بی فرمودن و رنج بخود نهادن و از خود چیزی نمودن
که آن نباشد - می فرماید که فارسیان بمعنی چیزی که شخصی دهند استعمال نمایند (ساکل قزوینی ۵)
یک موی بنم بی نمک جلوه نموده است و ازین پیش کس با تکلف نتوان کرد و (ظهوری ۵)
خوان وصل افکنده و او تکلف داده و سیچشی از جایا بر میمان خوش غالب است با مؤلف
عرض کند که لغت عرب است لغتین و منم لام مشد و - فارسیان بمعنی تصنع و نمایش و طاهر اگر
هم استعمال کنند و با معاد خود مرکب اند (ار دو) تکلف بقول آصفیه عربی - اسم مذکر - تصنع -
بناوٹ - نمود - ایسی بات و کمائی جو اپنے مین نہو - نمایش - ظاہر داری (ذوق ۵) اے ذوق
تکلف مین ہے تکلیف سراسر آرام سے و ہے جو تکلف نہیں کرتا

تکلف برافقادن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف	
--	--

عرض کند که دور شدن و باقی ماندن تکلف است **تکلف سازدن** استعمال - صاحب آصفی
 است (شفای اصفهانی) بلکه بی نوبت ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
 به چه خواهی می توان کردن به تکلف گریز یافت که معنی تکلف کردن است (واله هروی)
 پادشاهی می توان کردن (ار و و) متانش تکلف که تکلف قدری (چون برهم
 باقی نرینا - به تکلف هونا - خور و محض کلفت باشد (ار و و) تکلف کرنا

تکلف رفتن استعمال - صاحب آصفی **تکلف کردن** استعمال - صاحب
 ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
 کند که از سندی استعمال (تکلف از میان عرض کند که معنی حقیقی است - صاحب بحر گوید
 رفتن) یعنی باقی ماندن تکلف پیدا است که معروف و نیز دادن چیزی شخصی - خان آرزو
 (شاهی بنواری) ساقی لغیم و عقل و در چراغ هدایت همربانش - سزاین از ساق
 جان رفت (می ده که تکلف از میان رفت قزوینی بر تکلف گذشت (ار و و) تکلف
 (ار و و) با همی تکلف باقی نرینا - تکلف نه کرنا - کوئی چیز کسی شخص کو دینا -

تکلم بقول بهار یعنی سخن گفتن می فرماید که بالفاظ شکستن معنی برهم زدن مستعمل مؤلف
 عرض کند که لغت عرب است بفتح تین و بضم لام شده و صاحب منتخب هم ذکر این کرده
 فارسیان بمعنی اسی یعنی کلام استعمال این می کنند و با مصداق فارسی مرکب هم (لهوری)
 در و ام دیده گوش گوگرد و عقل و موش و طاقت بباد واده حسن تکلم است (ار و و)
 تکلم بقول آصفیه عربی - اسم مذکر گفتگو کلام - بول چال -

<p>تکلم شکستن مصدر اصطلاحی آصفی آفریده شد که هیچ تکلم نمی کنی یا خاموش بیا و عمل شکر خای گیتی یا مخفی مباد که از سنده بالا استعمال مصدر گذدن پیداست که بجایش می آید (اردو)</p>	<p>گوید که یعنی برهم زدن است مؤلف عرض کند که از سنده پیش کرده اش استعمال مصدر شکنین پیداست که بجای خودش می آید گفتگو کرنا - بات کرنا -</p>
<p>تکلم نمودن استعمال صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که مرادف تکلم کردن است (لهالی استرآبادی) شنیه این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی گفتگو کردن است (شغالی اصفهانی) روح پرور او (اردو) بات کرنا -</p>	<p>(عرفی) تازی بلب فسانه پرداز پوزانگونه که شکستی تکلم (اردو) پریشان کرنا برهم تکلم کردن استعمال صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی گفتگو کردن است (شغالی اصفهانی) روح پرور او (اردو) بات کرنا -</p>
<p>تکلم بقول برهان و جهانگیری و جامع و سروری و ناصری بضم اقل بر وزن عتله (۱) نام یکی از آتابکان است که در شیراز پادشاهی کردند و (۲) دیوانه را نیز گویند (شیخ سعدی) (۳) مظفرالدین سلجوق شاه گز عدش پادروان تکه و بولنصر سعدی نازند که خان آرزو در سراج نسبت معنی اول گوید که لقب است نه علم مؤلف عرض کند که معنی دوم اسم جاد فارسی زبان است و وجه تسمیه معنی اول واضح نشد که چرا باین لقب موسومش کردند (اردو) پادشاهان شیراز است ایک پادشاه کالقب تکه تھا (۲) دیوانه -</p>	<p>تکلیف بقول بهار به اندازه طاق کار فرمودن کسی را و فارسیان بمعنی مطلق کار فرمودن با لفظ کردن استعمال نمایند پس تکلیفات شرعی یا بر شهر از قسم پسین باشد مؤلف عرض کند</p>

که لغت عرب است بالفتح و کسر لام - صاحب منتخب هم ذکر این کرده فارسیان استعمال این معنی
 زحمت و دشواری با مصدر فارسی کنند که در مطقات می آید (ظهوری س) این حرف تکیه
 بر ظهوری نیست و خبر این و گر چه توان گفت بر زبان نیست (اردو) تکلیف بقول آصفیه
 اسم مؤنث - طاقت سے زیادہ کام لینا - زحمت - دشواری -

تکلیف بودن استعمال - صاحب آصفی طلب کرنا -

و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند **تکلیف شدن بر سر نیز** مصدر اصطلاحی
 که زحمت بودن است (حمید بخاری س) صاحب روزنامه بخارا که سفرنامه ناصر الدین شاه
 به تکلیف فطرت دلیری نموده و بستنی که تکلیف قاجار گوید که معنی گفتنی که میز تیار است صاحب
 راوی نموده (اردو) تکلیف ہونا - زحمت ہونا - زحمت بردن یا زحمت دادن برای

تکلیف دادن استعمال - صاحب آصفی آمدن بر سر نیز و طلب کردن بر سر نیز مؤلف
 و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض عرض کند که این محاوره معاصرین عجم است که

کند که معنی زحمت دادن و مبتدای زحمت کردن بمعنی طلب کرده شدن بر سر نیز استعمال کرده اند
 است و کنایه از طلب کردن (شفائی اصفهانی) (اردو) میز پر طلب کیا جانا (کھلنے کے لئے)

(س) تکلیف میدهم بحر یغان یگان و یا **تکلیف کردن** مصدر اصطلاحی - صاحب
 این بهانه با و ساغری و هم با مخفی مباد که از سند آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف

بالا استعمال مصدر و بهیدن پیدا است که پیش عرض کند که از سند و اله هروی (د) بمعنی طلب
 می آید (اردو) تکلیف دینا زحمت دینا کردن پیدا است و همین است محاوره معاصرین

<p>عجم چنانکہ صاحب رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین (ب) تکلیف کسی بر خاک انداختن است شاہ قاجار (تکلیف بہ بال کردند) را بمعنی (وعدت) اصطلاحی - الف - بقول خان آرزو در چرخ داند و طلب کردند و محفل رقص (نوشتہ) ہایت از عالم حرف کسی بر خاک افکندن باشد و صاحب روزنامہ ہم این را بمعنی (متدعی شد) یعنی قبول نکردن (سجہ کاشی بے) می خورد کہ بضمیافت خانہ بیام (آورده) (والہ ہروی) و متانہ خرامید بصحرای بر خاک بنداختہ تکلیف (ب) ہشدار کہ مقتضای پیری پادشہ تکلیف ہو ارا پادشہ مؤلف عرض کند کہ پروای جنت کند بہ گوشہ گیری پادشہ درین شعر ہم معنی طلب کرد و تکلیف نکردن است - تعریف خان آرزو و متدعی شدن است (۲) بمعنی نہت بر سر دست نیست قاتل (ار دو) الف و ب ہم (ظہوری) (ب) با ہمہ طفلی و نادانی خود میداند تکلیف کی پروا نکردنا -</p>	<p>چونکہ مرابیدہ تکلیف تحمل کند پادشہ صاحب تحقیق الاصطلاحات گوید کہ معنی این باعث شدن کسی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض را برابر می باشد و ہمین است مقصود معنی اول کہ (۱) مرادف معنی دوم تکلیف کردن است بیان کرده صاحبان روزنامہ و رہنما ہم معنی ہا و (۲) بشاہ آورده تکلیف ہم (نثر - عالی کہ از ہر دو اسناد بالا استعمال مصدر کردن پیدا شیرازی) عطا رقصا کیف دان بلا کردش کہ بجایش می آید (ار دو) (۱) طلب کرد کسی و آورده ہیکنان را تکلیف نشہ شراب ہر باز امر کا باعث ہونا - (۲) اید اپنی یا تکلیف دینا می نمود (ار دو) (۱) دیکھو تکلیف کردن (الف) تکلیف کسی بر خاک افکندن کے دوسرے معنی (۲) تکلیف و کملا نا تکلیف سے آگاہ</p>
--	--

تکمار بقول سروری بذیل تکریم بضم تا و سکون کاف و فتح میم تیر معروف باشد که پیکان نازک
و آن را تخمار نیز خوانند (امیر خسرو) هم از ویست خوارج نشانه لعنت پیکر که سگ زن
است بر ایشان سزاوارست **مؤلف** عرض کند که باعتبار سروری که محقق زبان
خود و از اهل زبانست تکمار اصل دانیم و صاحب برهان هم این را بهین معنی آورده و
تخمار را مبتدیش دانیم که کاف به خای مجزیه بدل شده چنانکه شامکچه و شامکچه و .....
(ب) **تکمر** را محقق الله دانیم که صاحب برهان ذکرش بهین معنی فرموده صاحبان جامع و نامری
هم ذکر این کرده اند و صاحبان جامع و مؤید ب را بهین معنی آورده اند و ما بر تخمار که گذشت
سراحت مآخذ دیگر هم کرده ایم و لمخاط آن تخمار اصل باشد و ب مبتدیش (اردو) الف
و ب و دیکھو تخمار -

تکمه بقول برهان و جامع و نامری بضم اول و سکون ثانی و فتح میم گوی گریبان و امثال
آن - بهار گوید که بالنظر بستن و کردن و کشادگی و نهادن مستعمل **مؤلف** عرض کند که هیچ
خصوصیت باین مصدر ندارد و تصریح در ملحقات می آید اسم جامد فارسی زبان است -
(اردو) تکمه - بقول آصفیه - فارسی اسم مذکر - دیکھو انگل -

تکمه بستن استعمال - صاحب آصفی ذکر است و تعریف بندیدن بجایش می آید (و آصف
این کرده از معنی ساکت **مؤلف** عرض کند بخاری) تا بهر کرده ای سر و قبا آبی
که معنی قائم کردن تکمه باشد در حلقه و از بندش تکمه بند و گریبان توکل از بنیم (اردو)
مصدر تکمه بندیدن پیدا است که مرادف این گفندی لگانا گفندی کو اس کے حلقه میں قائم کرنا

<p>تکلمہ بند استعمال بہار ذکر این کردہ از معنی تکلمہ کشاؤن استعمال۔ صاحب آصفی</p>	<p>تکلمہ بند استعمال بہار ذکر این کردہ از معنی</p>
<p>ساکت مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض بمعنی حلقہ کنگہ در آن بند شود و با گیر و (ظہوری) کند کہ بیرون کردن تکرار از حلقہ او (ظہوری) (۵) گریبان شاخ است چون ہرزہ خند شد (۵) غنجہ تا کھت کند و جیب و کمر بست سعی نشو و نما تکرار بند (۵) (اردو) گھنڈی قائم برگ تکرار کثاست (۵) (اردو) گھنڈی کو اس کرنے والا وہ مقام جہاں گھنڈی لگا دینے کے حلقہ سے کالنا گھنڈی نکالنا کھولنا۔</p>	<p>حکمو دکن میں بلڈ اکتے ہیں گھنڈی کا حلقہ۔ ذکر تکلمہ گردن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ مراد تکلمہ تن است کہ گذشت (خالص اصہبانی) شیرازی (۵) زسیم اشک نہم چاک سینہ از ان دمی کشاید کہ کردہ اندای گل پاز غنچہ دل را تکرار کہ سرورون کند آہ عاشقانہ تا تکرار قبا ترا (۵) (اردو) گھنڈی لگا لگا گھنڈی دل (۵) (اردو) گھنڈی قائم کرنا گھنڈی کو اس کے مقام پر قائم کرنا۔</p>
<p>تکلمہ گردن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ مراد تکلمہ تن است کہ گذشت (خالص اصہبانی) شیرازی (۵) زسیم اشک نہم چاک سینہ از ان دمی کشاید کہ کردہ اندای گل پاز غنچہ دل را تکرار کہ سرورون کند آہ عاشقانہ تا تکرار قبا ترا (۵) (اردو) گھنڈی لگا لگا گھنڈی دل (۵) (اردو) گھنڈی قائم کرنا گھنڈی کو اس کے مقام پر قائم کرنا۔</p>	<p>تکلمہ گردن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ مراد تکلمہ تن است کہ گذشت (خالص اصہبانی) شیرازی (۵) زسیم اشک نہم چاک سینہ از ان دمی کشاید کہ کردہ اندای گل پاز غنچہ دل را تکرار کہ سرورون کند آہ عاشقانہ تا تکرار قبا ترا (۵) (اردو) گھنڈی لگا لگا گھنڈی دل (۵) (اردو) گھنڈی قائم کرنا گھنڈی کو اس کے مقام پر قائم کرنا۔</p>
<p>تکمل القبول بہار تمام گردانیدن می فرماید کہ بالفعل دادن مستعمل مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است بالفتح و کسر سیم فارسیان استعمال این یعنی حاصل بالمصدر یعنی تمام و کمال می کنند کہ در لطافت می آید (اردو) تکمیل۔ قبول آصفیہ عربی۔ اسم مؤنث۔ تمام۔ پورا۔ انجام بحال۔</p>	<p>تکمل القبول بہار تمام گردانیدن می فرماید کہ بالفعل دادن مستعمل مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است بالفتح و کسر سیم فارسیان استعمال این یعنی حاصل بالمصدر یعنی تمام و کمال می کنند کہ در لطافت می آید (اردو) تکمیل۔ قبول آصفیہ عربی۔ اسم مؤنث۔ تمام۔ پورا۔ انجام بحال۔</p>

تکمیل وادون	استعمال صاحب آصفی (۵)	سایه کند و دین سوادش داد است
ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض	دست کمال تضادیده دین را تکمیل کرد (ار دو)	کند که با تمام رسانیدن و کامل کردن (انوری) کامل کرنا -
مکنند بقول برهان و جامع و ناصری بفتح اول بروزن کند آشیانه مرغان را گویند صاحب برهان می فرماید که کبیر اول هم گفته اند و جالی مرغ خاکی را نیز گویند صاحبان جهانگیری و رشیدی و سروری بر معنی آشیانه مرغان قانع خان آرزو در سراج بذر معنی اقل گوید که بای تازی نیز گذشت و اغلب که بای تازی تصحیف باشد مؤلف عرض کند که ما این را هم اسم جامد فارسی زبان دانیم و آنچه به موصوده اول گذشت صراحتش مبدرا بجا کرده ایم (ار دو) و کمیو مکنند -		
تکمل بقول برهان و جهانگیری و جامع و سروری و ناصری بروزن عدد و ۱۱ مان تنگ روغنی را گویند و (۲) موی در هم پیچیده و مجعد را هم (اثیر الدین خسیکتی ۵) در تکوی تست جان من اسیر و چون غریبی کو بطلت فکر گرفت با خان آرزو در سراج ذکر این کرده مؤلف عرض کند که بهر دو معنی اسم جامد فارسی زبان دانیم (ار دو) (۱۱) روغنی روئی - بونث (۲) پیچیده بال - مذکر -		
(الف) تنگ و تا اصطلاح - بقول بحر بردو	مؤلف عرض کند که الف مخفف ب باشد	
(ب) تنگ و تا مرادف تنگ تا ز که گذشت	و هر دو مرادف تهاپوی و تنگ تا ز که بجایش گذشت	
صاحب ناصری با تهاپوی ذکر این کرده مرادف تنگ مخفف ب (ار دو) و کمیو تهاپوی -		
تکمل بقول برهان و جامع بفتح اول و و او مجبول بروزن ملوک (۱) مرلحی باشد که آن را از طلا و نقره یا از گل بصورت جانوران خصوصاً بصورت شیر سازند و بدان شراب خورند صاحب برهان		

گوید کہ بدین معنی بجای حرف ثانی لام ہم نظر آئے و بضمہ اول (۲) غرقہ بزرگ را گویند و (۳) نشانہ
 تیر و ہف را ہم گفتم اند (استاد رو کی سن) می گسار اند تکوک شاہوار پو خود بشادی روزگار
 نور بہار پو صاحب جہانگیری معنی سوم را ترک کرد صاحب رشیدی ذکر معنی اول کردہ گوید کہ لیکن
 بدین معنی باوک بضم با و لام آئے و بیای تازی و کاف ہم و بیای فارسی معنی غرقہ (الخ) و از خانقا
 ووم و سوم کنارہ کشیدہ۔ صاحب ناصر بنحو قول رشیدی و برہان یاد کرد معنی اول می فرماید کہ
 اصح آنست کہ دبای فارسی نگاشتنہ شدی فرماید کہ سروری و دیگران درین لغت اختلاف بسیار
 و خطابی شمار کردہ اند و اللہ اعلم خان آرزو در مہراج بہ کرد معنی اول می فرماید کہ آنچہ معنی دبای تازی
 و کاف آوردہ اند بہر دو تصحیف است می فرماید کہ معنی غرقہ نیز نوشتہ اند لیکن بدین معنی بہ با و
 لام گذشت مؤلف عرض کند کہ ما باعتبار جامع کہ محقق زبان خود است این را بہرہ معنی
 صحیح دانیم کہ اسم جاد فارسی زبان است با تا بدل شود و دبای عربی بہ فارسی چنانکہ تکوین
 و تیکوت و تب و تب و کاف بالام ہم بدل شود چنانکہ اکھاگ و الھاگ جادار و کہ لغات
 گذشتہ مبدل این باشد یا این مبدل آن ما را در صحت این لغت کلامی نیست (اردو)
 (۱) صراحی جبکوٹی یا سونے یا چاندی سے لٹکل جانور بناتے ہیں خصوصاً شیر کی شکل میں
 جس سے جام شراب کا کام لیتے ہیں۔ مؤنت (۲) بڑی کھڑکی مؤنت (۳) نشانہ۔ مذکر۔

تکول | بقول ملحات برہان بمعنی اول تکوک (اردو) دیکھو تکوک کے پہلے معنی۔

کہ گذشت مؤلف عرض کند کہ مبدلش کہ **تکوی** | بقول برہان و جہانگیری و جامع مدونہ
 بدل شد بہ لام کہ ذکرش ہمد را بخا کردہ ایم | گو کہ بجایش گذشت مؤلف عرض کند کہ

سند این همد را بخاند کور شد و این مزید علیہ آنست (ار و و) دیکھو تگور۔

تکلمه | بقول بولان و جهانگیری و جامع و رشیدی و سروری بفتح اول تشدید کاف بروزن عک (۱) بزی را گویند که سر کرده و پیشتر و کلمه گو سفندان باشد و بزتر را نیز گفته اند (چنانکه بر باثرن گذشت) و (۲) یک جلد دفتر را هم می گویند و (۳) سرگین کا و عیش که آن را بدست پهن کرده بکپتہ خنوق خشک نموده باشند و بضم اول (۴) نوعی از تیر است که بجای پیکان گری دارد (همان تهمار که گذشت) و (۵) پشته و بلندی و کسر اول (۶) لغت و (۷) پاره هر چیز چنانکه گویند فلان چیز را تکه تکه کرد یعنی پاره پاره ساخت (همین معنی ششم بر تک هم گذشت) صاحب ناصری تذکره معنی اول و ششم و هفتم گوید که (۸) طالع بزرگی از ترکه صاحب فدائی بر معنی پنجم و ششم قانع صاحب روزنامه بخوانه سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار می فرماید که معنی (۸) نر آهو و (۹) نر تگرگوش هم صاحب رهنما بخوانه سفرنامه مذکور ذکر معنی اول کرده گوید که بزکوهی است و صاحب بول چال بخوانه معاصرین عجم میزنانش و هم او گوید که معاصرین عجم (۱۰) معنی از اربند بالکسر استعمال کنند و صاحب سواد السبیل بدین معنی معرب گوید۔ خان آرزو در سراج تذکره معنی اول بخوانه قوسی می فرماید که بفتح و تشدید کاف است و بذکر دیگر معانی تا معنی هفتم تحت مزید کند که قوسی تکانک و لغات عرب بمعنی تکه فروش آورده و این دلالت دارد که تکه عربی باشد مؤلف عرض کند که لغات عرب ازین ساکت و صاحب لغات ترکی این را بمعنی اول لغت ترکی گفته پس بجای ما فارسیا همین لغت ترکی را بمعنی اول استعمال کرده اند و معاصرین عجم مجازاً بمعنی هشتم و نهم هم و بمعنی هفتم اسم جاد فارسی زبان است و معانی دوم و ششم مجازاً آن و دیگر معانی هم چاره نیست خبر

که باعتبار محققین اهل زبان اسم جاد فارسی دانیم (ارو) (۱) و نیز بکر ا. چھیلا. مذکر (۲) و فتر کا ایک حصہ. مذکر (۳) ا. پلا. و کیو پاچک کے پہلے معنی (۴) و کیو تکار (۵) پٹتہ بلند. ٹیلا. مذکر (۶) اقمہ. مذکر. و کیو تک (۷) ہر چیز کا ٹکڑا. مذکر (۸) نہرن و کیو آمو (۹) خرگوش کا نہر. مذکر (۱۰) ازار بند. مذکر.

تکے و جنازہ مثل. صاحب خزینۃ الاشغال. محم ہم بزرگان نازندہ مؤلف عرض کنند کہ ما ذکر این کردہ از معنی و محل استعمال ساکت و دیگر از حقیقت معنی و محل استعمال این پنجیم و اللہ اعلم محققین امثال ہم این را ترک کردہ اند و حاکم بحقیقۃ الحال (ارو) ناقابل ترجمہ.

تکینر بقول برہان و جامع بروزن تمیز تخم و استخوان انگور را گویند. خان آرزو و سرسراج گوید کہ در کتب معتبرہ دیدہ نشد و تکیز بدون تحتانی و تکس گذشت پس تکیز و تکین کہ می آید ہر دو تصحیف باشد مؤلف عرض کند کہ ہر گاہ صاحب جامع کہ محقق اہل زیانست ذکر ہر دو کردہ پس ہر انگوئیم کہ این اصل است و اسم جاد فارسی زبان و تکیز کہ گذشت مخفف این و جاد و کہ این را فرید علیہ آن ہم دانیم تصحیف قرار دادن درست نباشد کہ محقق صاحب زبان تصحیف آن می کند (ارو) و کیو تکر.

تکین بقول برہان و جامع بروزن زمین (۱) کشان دودہ بیال و تکین راہ مؤلف عرض کند نام پادشاہی و (۲) بمعنی زیرین و (۳) تخم و استخوان کہ تک بمعنی تہ آمدہ و از ہمین است معنی دوم از انگور ہم. صاحب سروری بمعنی اول قانع (انور) قبیل زیر و زیرین یعنی فسوب بہ تہ و بمعنی سوم (۴) انگہ قدر در ادای خدش افکندہ موسی. میدان تکینر چاکہ پائیز و پائین (ارو) (۱) تکین

ایک پادشاہ کا نام جس کی صراحت نہیں ہوئی (۲) نیچے کا (۳) دیکھو تکیہ اور تکرار اور تکرار۔	
<p>تکیہ بقول بہار (۱) باش و چتری کہ بران تکیہ زنند و در ہند تکیہ باش را گویند و در فاریا باش و ناز باش و بالین و ناز بالین و (۲) یعنی پشتی می فرماید کہ این فارسی است ما خود از حکماء بوزن کلامہ کہ در عربی بدین معنی آئندہ و بجاز است پشت و پناہ و (۳) مکان بودن فقرا چنانکہ تکیہ صائب کہ جای پاکیزہ و ایست در صفا پان و مزار صائب دران واقع شدہ و (۴) یعنی اعتماد نیز (محسن تاثیر) در تکیہ فراغت یاقیل و قال نیست بآنجاکہ ہست باش ما زنہی پردہ (۵) یاد حق منزل آرام و فاکیشان است بتکیہ بر لطف خدا تکیہ درویشان است بمرعی فرماید کہ بالفاظ آردن و آردن و داشتن و زردن و کمر و ن مستقل صاحب بول چال بچالہ معاصرین عجم گوید کہ عاشور خانہ را گویند صاحب سماء السبیل تکیہ را بہ تشدید تحتانی معرب گوید از تکیہ ترکی یعنی سوم صاحب لغات ترکی ازین ساکت و صاحب کنز کہ محقق زبان ترکی است لغت فارسی گفتہ مؤلف عرض کند کہ لغت فارسی دانیم و استعمال این با مصداق فارسی تکیہ فارسی در مطہات می آید (ار و و) تکیہ بقول آصفیہ فارسی اسم مذکر دیکھو باش کہ پہلا سنہ (۲) پشتی گاہ پناہ کی جگہ مؤنث (۳) تکیہ بقول آصفیہ فقر کے رہنے کی جگہ (۴) تکیہ بقول آصفیہ بہر و سا۔</p>	
<p>تکیہ اور و ن استعمال صاحب آصفی ذکر و معنی دیگر ندارد (ار و و) تکیہ لانا۔</p> <p>این بجا بہار کردہ از معنی ساکت مؤلف تکیہ باشند استعمال صاحب آصفی عرض کند کہ معنی حقیقی باش آوردن است ذکر تکیہ بودن کردہ کردہ از معنی ساکت و سہ</p>	

برای آن آورده از ان همین مصدر مرکب پیدا
 این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که
 که معنی اعتماد بودن است (علی سرمندی ۵) مرادف تکیه باشند این است که گذشت نزد آصفی
 اهل بیت را نباشد تکیه بر بازوی کس پر خیمه افلاک بجارش می خورد و هم در اینجا نقلش کرده ایم۔
 بی چوب و طنباب است پر مؤلف معاصرین عجم این را هم بر زبان دارند چنانکه گویند
 عرض کند که معنی حقیقی است (اردو) بهر دو سه ما را بر قول او تکیه بود که این را اگر دیم ۲
 ہونا تکیہ ہونا بھی کہہ سکتے ہیں اسلئے کہ تکیہ معنی یعنی بر قولش اعتماد بود (اردو) دیکھو تکیہ باشند
 بہر دو سه اردو میں مستقل ہے دیکھو تکیہ کے تکیہ جای اصطلاح بقول بہار داماد
 جو تھے معنی۔ و ۲۰) بمجازیت و پناہ (عربی ۱۰) خستگان
 تکیہ بر جای بزرگان مثل۔ صاحب را بفرود صحت تکیہ و تکیہ جافر ستادی کا صاحب
 نتوان زد بکنزاف خزینۃ الاثال بحریم ذکر ہر دو معنی کرده مؤلف عرض کند کہ
 و امثال فارسی ذکر این کرده از معنی ساکت قلب اصناف جای تکیہ باشند معنی مذک تکیہ بر
 مؤلف عرض کند کہ فارسیان بحرمت نشست سندی ہندو معنی دوم مجاز آنت (اردو)
 گاہ بزرگان این مثل زنند بطریق موعظت در (۱۱) سند موث (۲) پشت و پناہ موث
 ادب مقصود آنت کہ بر جای بزرگان نباید تکیہ خوردن مصدر اصطلاحی بقول آصفی
 نشست (اردو) دکن میں کہتے ہیں بزرگان بالش خوردن صاحبان بحر و بہار و مصطلحات
 کے تکیہ سے ٹیکا کر دیا ہم ذکر این کرده اند (ظہوری ۵) در طبع از
 تکیہ خوردن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر اگرانی سبکی تکیہ کا خوردہ کوہ و قار پر طالب

کلیم (ع) ز بسکه شیشه رطوبت پذیر شد ز هوا (ع) جناب (ع) (سعدی ع) که خلقی برو تکیه دارند و اگر زیاده خور و تکیه افتد از اندام (ع) مؤلف پشت (ع) بنایست خلقی یکبار گشت (ع) (ارو) عرض کند که مقصود از استعمال باش کردن است بهر وسار کما - اتکا کرنا - ٹیکا کرنا -

(ارو) تکیه لینا تکیه کو کام مین لانا - **تکیه زدن** استعمال - صاحب آصفی ذکر این

تکیه دادن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که لغبی اتکا

از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی پناه دادن کردن است (جلی غر جانی ع) که جسد سوسن است (علی سبزواری ع) نموده می شفقی چهره پوشش او تکیه زده بر دوش او (ع) که سر نه بر گوش

فرنگ ترا (ع) به ناز باش گل تکیه داد رنگ ترا (ع) او زلفین غبر ساری او (ع) (نظامی ع) وزن تکیه

(طهوری ع) چه شد تو عند ز خدنگ بجای خوش بر بند و تحت خویش (ع) که هر تحت را تحت هست

منواه (ع) دل ضعیف اگر تکیه بر پیکان داد (ع) پیش (ع) مخفی مباد که از بند نظامی استعمال مصدر

(ارو) پناه دینا - بدوینا - نزدن پیدا است که بجایش می آید (ارو) اتکا

تکیه داشتن استعمال - صاحب آصفی ذکر کرنا - بهر وسه کرنا -

این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که لغبی **تکیه داشتن** استعمال - صاحب آصفی ذکر

اتکا داشتن بر کسی - از اسناد پیش کرده استعمال این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که

مصدر دارین پیدا است که بجای خودش می آید مرادف تکیه زدن و تکیه کردن است (نظامی ع)

(جناب اصفهانی ع) تکیه بر خورشید دارد طاق طرح بغرقاب در انداختم (ع) تکیه بر آمرزش حق مستم

ابرویت مگر بهست طاق بارگاه خسر و گردون (ارو) تکیه کرنا - بهر وسه کرنا -

تکیہ فرشتادون استعمال - صاحب آصفی ذکر تکیہ جای صاحب بحریم آورده مؤلف عرض

این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کند که موافق قیاس است (عرفی) عبارت
کردن و پناه دادن است (عرفی شیرازی) عید که در تکیه گاه ناز و غنیمت بود که اکلاہ بسیر کج نهاد
(ع) خستگان را بفرود صحت و تکیه و تکیه جافرتا و شہ دہیم (ملا سفید بنی) تکیہ گاہ ہم ملای
(اردو) مدد دینا - پناہ دینا -
است چو چشم بوبالش مخم شکر خواب است

تکیہ کردن استعمال - صاحب آصفی ذکر این (ملا طغرا) نبوی کریم و ان تہنشین و سر

کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کند ناز و تکیہ گاہ از سرین (حیاتی گیلانی) (ع)
بمعنی اتکا کردن (باقراکشی) در آید چون خیال ای کوتہ از صفات توفیق کند ما و داغ تو تکیہ گاہ
خیل فرکان تو در خاطر بکنم تکیہ بر شمشیر و گہ بر دل دروند ما (اردو) و تکیہ جاب
خنجر آسیم (سلطان ساجی) دم خوش

تکیہ گاہ داشتن استعمال - معنی پناہ گاہ
میدہم و ہم سببی و صبا مارا و لیکن تکیہ بر باد صبا داشتن است مؤلف عرض کند که موافق قیاس

کردن توان نتوان (سعدی) کن تکیہ بر است - تہوری استعمال (تکیہ گاہ داریدن)
و تکیہ گاہی کہ هست و کہ باشد کہ نعمت نماز بدست کرده عیبی نذار و کہ داریدن و داشتن ہر دو

و مخفی مباد کہ از سدا قبل و سوم استعمال مصدر یکی است (ع) گامش ازین بیشتر کسی دشمن
گذن پیدا است کہ بجایش می آید (اردو) تکیہ است و پیکرم از سایہ تکیہ گاہ نذار و (اردو)
گرنہ - بہر و سا گرنہ - پناہ گاہ رکنا - بہار رکنا -

تکیہ گاہ اصطلاح - بقول بہار مراد ہما **تکیہ گاہ داشتن** استعمال - صاحب آصفی

<p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند تکیه گرفتن استعمال - صاحب آصفی ذکر که بمعنی پناهگاه کردن است (کمال اصفهانی) این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند مسنره ساز و زول تکیه گاه که لب تیغ کرده زجا که بمعنی پناه گرفتن است (شفائی اصفهانی) بوسه گاه که مخفی مباد که از سند بالا استعمال مصدر (چون روز بجز روزی من شد سحر نشد سازین پیدا است که بجایش می آید (ار دو) پاشام غمش که تکیه بر وزیر گرفت بود -</p>	<p>پناهگاه بنانا - بهر سوسه کا مقام قرار دینا - (ار دو) پناه حاصل کرنا - پناه لینا - تکیه گاه کردن استعمال - صاحب آصفی</p>
<p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند تکیه گاه شدن استعمال - بمعنی پناهگاه قرار گرفتن مؤلف ساختن است از سند استعمال است (ظهوری) انتظار می که شود مسند کردن پیدا است عینی نذر که بجایش می آید (مصاب) نقش مراد طرح به اقبال از وعده بی مدت شد که مخفی مباد که از سند بالا می دیند که جمعی که تکیه گاه خود از بوری یا کنند که استعمال مصدر شود پیدا است که بجایش می آید (ار دو) پناهگاه بنانا - (دیکهو تکیه گاه ختن) (ار دو) پناهگاه قرار پانا -</p>	

فوقانی باکاف فارسی

تنگ بقول برهان و جهانگیری و جامع و رشیدی بفتح اول و سکون ثانی یعنی (۱) تنه و
 پائین همچو حوض و بن چاه و امثال آن و (۲) یعنی تنگ و دو هم و (۳) بوم و زمین
 و (۴) فریاد و بانگ بلند و جار و (۵) بلغت زند و پازند خرمه های رسیده (امیر خسرو)

(۱) در رنگ آبش ز صفارش خود کور تواند بدل شب شمرد (۲) (سولانا جامی ۵) بنگاه جا
 اگر چه نیز تنگ بود بوقت کامرانی سست رگ بود (۳) (زبد الجواهر ۵) (۴) در نیج تنگ سیه
 بنزد سیمایی کله پاک ز دق و طوبه تبه تنگ کام سودا ریخته بخان آرزو در سراج نیکر معانی
 گوید که آنچه برهان و سروری معنی دوم را بکاف تازی نوشته اند خطاست و (۴) یعنی قماش هم به
 بر معنی اول قانع و گوید که در اصل معنی پایانت و لهذا یعنی قدم قدر دریا و مانند آن نیز آمده مؤلف
 عرض کند که بهمه معانی بالا اسم جامد فارسی زبان است و آنچه در بعض معانی بکاف عربی گذشت
 مبدل این همچون کند و کند و برای معنی ششم بیان کرده خان آرزو شتاق سداستمال می بشیم
 (ارو) (۱) تا - مؤث (۲) دوز دهبوب - مؤث (۳) زمین - مؤث (۴) فریاد - مؤث
 (۵) چکا هوا خرمایه - مذکر (۶) کپڑا - مذکر -

کتاب بقول برهان و جهانگیری و جامع بروزن شراب (۱) پیاله باشد از نقره و غیره که در
 ته آن لوله نصب کرده باشند و با آن شراب و کباب و امثال آن در شیشه کنند و آن را در عربی
 قیف گویند و (۲) زمین نشیب پربزه و علف که آب باران بران بدود و جایجا بماند و (۳)
 نام روستائیت از ولایت کج و (۴) جنگ و خصومت و نیز گفته اند و (۵) نام پرده است
 از موسیقی (امیر خسرو ۵) گلایی بد بر آب سبزه دردی بکیندیهاش پیرامن پیاپی (۶) (الوافع
 رونی ۵) نه مرا با کتاب او پایاب بانه مرا بکشد او جوشن بخان آرزو در سراج نیکر معنی اول
 گوید که ظاهر ابدین معنی مرکب است از تنگ بمعنی بن و آب و ذکر دیگر معانی هم کرده گوید که تنگ
 مبدل این است که می آید مؤلف عرض کند که همین صراحت ماخذ درست می نماید و دیگر معانی

اسم جامد فارسی زبان دانیم و برای آن مرکب ندانیم (ارو) (د) قیف - اسم مذکر - دیکھو بتو
 (۲) نشیبی زمین - مؤنث (۳) ایک دیدہ کا نام ولایت گجہ سے کتاب ہے - مذکر (۴) جنگ
 لڑائی خصوصیت - مؤنث (۵) موسیقی کے ایک راگ کو فارسیوں نے کتاب کہلے - مذکر -
 کچا پو اصطلاح - بقول آصفی وہار و اند معنی دویدن مؤلف عرض کند کہ معنی دوادوش
 است نہ دویدن و الف اتصال در میان تگ و پو است مرکبات این در ملحقات می آید
 و آنچه بکاف عربی گذشت اصل است و این مبتدش همچون کند و کند (مہوری ۵) در آخر
 رہ مہوری افتاد پادین طرفہ کہ اول کچا پو است پ (ارو) دیکھو کچا پوے -

کچا پو زدن استعمال - صاحب آصفی ذکر رو کر دن پ (ارو) دیکھو کچا پو زدن -
 این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کچا پوی بقول رشیدی تا ضن و دویدن
 کہ معنی دوادوش کر دن است (نظامی ۵) مرادف تک و تاز مؤلف عرض کند کہ
 شنیدم کہ رسم سوار و لیر پ بہ تہا کچا پو زدی خان آرنو در سراج ہر چہ گفتہ ما بر کچا پوی نقش
 چھو شیر پ (ارو) دوڑ دھوپ کرنا تک کردہ ایم کہ بکاف تازی گذشت و صراحت
 و دو کرنا - ما خذیم ہمد را بجا و تازی آخرہ زائد است

کچا پو کر دن استعمال - صاحب آصفی ذکر (ارو) دیکھو کچا پوے و کچا پو -
 این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کچا مشی اصطلاح - بقول اند و غیاث
 کہ مرادف کچا پو زدن است (فیضی ۵) بفتح اول و کاف فارسی و فتح میم و کسر شین
 برہ عشق کچا پو کر دن پ پویتہ بخورشید ازل معجمہ کلمہ مرکب است از تک و شنی و الف

برای اتصال است چنانکه در تگاپو و وادو	بکاف نازی بمعنی قریب و پیش گذشت پس
پس بمعنی تگاشی تگاپو بسیار دیدن باشد و	این را به کاف نازی بمعنی تعاقب گرفتن
چون لفظ تک بمعنی عقب و پس نیز می آید و زین	من و جوی توان نه به کاف فارسی و دیگری
صورت الف برای اشباع شود و معنی آن لغت	از محققین نه با ندان و اهل زبان غیر ازین
باشد یعنی در پی کسی دویدن مؤلف عرض کند	و محقق هبند ترا و ذکر این نکرده است
که تک بمعنی پس و عقب اصلاً نیامده البته تک	(ار و و) دکیو تگاپو -

تگاندن | بقول بهار و اندک بمعنی افشاندن (مطالع) جوا بر بهاری تگاند لباس با
صدای سید از رعد و ربهت طاس و صاحب نوادر که همان بهار است صراحت فرموده
که افشاندن جامه و امثال آن تا از گرد و غبار پاک شود مؤلف عرض کند که تگاندن به
عربی بجایش گذشت و صراحت ما خدش بهم همدرا بخاند کور که غوری این بر دو محققین است
که این را بکاف فارسی قائم کرده اند و تک که بکاف فارسی گذشت بسیج تعلق از ما خد
ندارد (ار و و) دکیو تگاندن -

تگاپو بقول بهار و جهاگیری و جامع مراد	سحر که چکا و خوش نرزد و تگاپو که ساعتی کج کان
تگاب که گذشت مؤلف عرض کند که مراد	کاشکی کج با و (حکیم سوزنی) چو آید
و مبدل اوست چنانکه آب و آو (حکیم سنائی) باوی	سبو و دره خم پا چو شد کانه سبو با و ی
(ه) داشت زالی به روستای تگاو و هستی تگاو	و کد و (ار و و) دکیو تگاب -
نام دختر میمه کا و (منوچهری) وقت	تگاور بقول بهار و اندک معنی ترکیبی آن مبوب

<p>بہ تک است از عالم دلاور و تناور و لعل خدا از زمین و تن بمعنی بنیاد و سوراخ گذشت اندرین اطلاق آن بر مرکب آمده و بعضی گویند اسپ را ہوا را خصوصاً چہ گویند صاحب تک است چھوٹا حوض - دیگر -</p>	<p>بہ تک است از عالم دلاور و تناور و لعل خدا از زمین و تن بمعنی بنیاد و سوراخ گذشت اندرین اطلاق آن بر مرکب آمده و بعضی گویند اسپ را ہوا را خصوصاً چہ گویند صاحب تک است چھوٹا حوض - دیگر -</p>
<p>کہ قدم باشد و قدم عبارت از ہوا را سیت تک بند اصطلاح - بقول وارستہ بہمان بہ بای مصدر و غیر را ہوا را عموماً مؤلف تک بند کہ کاف تازی بجایش مذکور شد تک کند کہ ما حقیقت این بر تگاور بیان کردہ ایم کہ عرض کند کہ ما حقیقتش ہمہ را بنجا عرض کردہ ایم بہ کاف تازی گذشت (اردو) و کیو تگاور (اردو) و کیو تک بند -</p>	<p>کہ قدم باشد و قدم عبارت از ہوا را سیت تک بند اصطلاح - بقول وارستہ بہمان بہ بای مصدر و غیر را ہوا را عموماً مؤلف تک بند کہ کاف تازی بجایش مذکور شد تک کند کہ ما حقیقت این بر تگاور بیان کردہ ایم کہ عرض کند کہ ما حقیقتش ہمہ را بنجا عرض کردہ ایم بہ کاف تازی گذشت (اردو) و کیو تگاور (اردو) و کیو تک بند -</p>
<p>تکناز بقول برہان و جامع و جہانگیری بفتح تگاور ابلق اصطلاح - بقول مؤید بہمان تگاور ابلق کہ کاف تازی بجایش گذشت مؤلف عرض کند کہ ما حقیقت ماخذین ہمہ را سبتل بہمان کہ کاف عربی گذشت چنانکہ کند بیان کردہ ایم (اردو) و کیو تگاور ابلق - و کند - صراحت ماخذین ہمہ را بنجا کردہ ایم -</p>	<p>تکناز بقول برہان و جامع و جہانگیری بفتح تگاور ابلق اصطلاح - بقول مؤید بہمان تگاور ابلق کہ کاف تازی بجایش گذشت مؤلف عرض کند کہ ما حقیقت ماخذین ہمہ را سبتل بہمان کہ کاف عربی گذشت چنانکہ کند بیان کردہ ایم (اردو) و کیو تگاور ابلق - و کند - صراحت ماخذین ہمہ را بنجا کردہ ایم -</p>
<p>تک بند اصطلاح - بقول لمحات برہان (اردو) و کیو تکناز - حوض کوچک باشد مؤلف عرض کند کہ دیگر تک داون استعمال - صاحب آصفی ذکر ہمہ متعقبن ازین اصطلاح ساکت و معاصرین نجم بہ زبان دارند اگر بند استعمال این گیر آید بمعنی و واہن است (نظامی ۵) زوہرین تو انیم بافتی و فتم موحدہ خوانیم کہ تک بمعنی تخت عماریم ہر کو تک بہ صبا و او سواریم را ہوا</p>	<p>تک بند اصطلاح - بقول لمحات برہان (اردو) و کیو تکناز - حوض کوچک باشد مؤلف عرض کند کہ دیگر تک داون استعمال - صاحب آصفی ذکر ہمہ متعقبن ازین اصطلاح ساکت و معاصرین نجم بہ زبان دارند اگر بند استعمال این گیر آید بمعنی و واہن است (نظامی ۵) زوہرین تو انیم بافتی و فتم موحدہ خوانیم کہ تک بمعنی تخت عماریم ہر کو تک بہ صبا و او سواریم را ہوا</p>

بخمال ماین به کاف عربی است (اردو) دورانا -

تنگر می بقول بهار و اندکدیه کردن (حکیم ثنائی) پی رشتگی چو شتری کردن به نهاده
است شب و روز پای دکانش به مؤلف عرض کند که وارسته بذیل (پای دکانی) گوید
این هم کرده گوید که اکثر الفاظ فارسی است که فارسی زبانان عربی دان تصرفی در آن کرده
بطور عربی ساخته اند و بعضی الفاظ عربی را بطور فارسی تراشیده و این هم یکی از آن است
(الخ) مامی گوئیم که این مغرس است (اردو) فقیری - مؤث -

تنگرگ بقول برهان و جامع بفتح اول و ثانی و سکون رای قرشت و کاف فارسی (۱) اما معرّفه
است که تراله و نیچه باشد و بفتح رای قرشت بر وزن نعرگ (۲) پایه و پی دیوار را گویند -
صاحبان سروری و ماصری بر معنی اول قانع (شاعر) تراله از ترگس فرو بارید و گل را
آب داد و ترنگرگ روح پرور مالش عتاب داد و صاحب فدائی گوید که وانه های که
نیخ بسته از آسمان می بارند صاحب رهنما جوئه سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار هم ذکر معنی اول
کرده و صاحب محیط می فرماید که بحر بی جلید و به ترکی دولی و بهندی اولاً و گار نامند و
مزاج و جمله افعال مانند برف است و از آن کثیف تر و بقول گیلانی طبع جلید سردتر و گاهها
از آن گرمی و خشکی ظاهر می شود بالعرض و برای پیران بد است و آب آن نافع در دندان
حادث از حرارت و نیز آب آن نافع ز لویچسپیده در حلق و گفته اند که چون تنگرگ را بر پاچه
گریاس پهن نمایند و برگردن صاحب سلعه گلو که در بنگاه می شود بندد باعث تحلیل است
مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی زبان باشد بهر دو معنی (اردو) (۱) اولاً بقول

آصفیه - هندی - اسم مذکر - ژاله - تگرگ - پتیر - بگری (۲) نیو - مذکر - دکن مین پایه کهنه مین -	
<p>تکثر استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بعضی نگارنده است (اثر شیرازی ۵) هزار سال (ارو) دو ژنا - تک و دو کرنا - به گر و حسیم او زبرد و پای آهوا گریگ - بجا گن -</p>	<p>زند چونا فعبیر کو مخفی مباد که از سند بالا مصدر زندن پیدا است که بجایش می آید</p>
<p>تکثر بقول سروری بفتح آ و کاف فارسی - دانه انگور - می فرماید که شمس فخری بنفیم کاف آورد و گفته که قافیه ندارد و اما شرح سامی بفتح تا و کسر کاف تصحیح کرده (ابوالعباس ۵) انگیز نیست گوی در انگور او با همه شیر و دیم کیر زرش و صراحت فرمید که تکس هم گویند - صاحب مؤید هم این را آورده مؤلف عرض کند که آنچه به کاف تازی گذشت اصل است بقول معاصرین عجم و این مبدل آن چنانکه کند و کند (ارو) و کمیو تکثر -</p>	
<p>تکثر دانه اصطلاح - بقول اندک جواهر فنیگ فنیگ بفتح تین - غلاف دانه مؤلف عرض کند کرده مؤلف عرض کند که مبدل تکثر است و که بلحاظ معنی تکثر غلاف قیاس است و بدون سند بس چنانکه باژگونه و باشگونه و معنی آخره هیچ که استعمال معتبر ندانیم (ارو) تخم کاغلاف - لغات ترکی ازین ساکت (ارو) و کمیو تکثر -</p>	<p>صاحب ازند بجو که کشف اللغات بذیل تکثر ذکر این</p>
<p>معنی میوه و غیره کاوه مقام جهان تخم رتاجو</p>	
<p>تکثرش بقول مؤید بفتح تین و کاف فارسی دانه انگور و کبوترین اسمی از اسمی ترککان - بر جاسه پنه کتند (خاقانی ۵) با من پینگ سگ</p>	<p>توجه جنگی باشد و (۲) کبیر اقل پارچه و ورقه که</p>

در باب طبع است این نوک که رنگ تخیل و منہ گذشت خان آرزو در سراج گوید که بضم اول
 گوهرک و صاحبان و جهانگیری و جامع بزرگ معنی اول و سکون دوم و رای مهله همان تکرار و تکرار بحدف
 و دوم می فرایند که در باب اول پشت و ثانی که الف مخفف آن و تکرار به خابین معنی آمده آن
 نوحه است که خطش تمام و دیده شود و صاحب بکاف مبذل است و ظاهر امر کب است از تکرار و کلمه
 بعضی دوم کبیر اول و فتح ثانی آورده (مولوی) اگر که برای نسبت آید پس بکاف تازی بود.
 معنوی (۵) چو رسیدمان شده ام را نکه سوزن مؤلف عرض کند که صراحت کافی مبدرا بخا
 هجرت بزمی زندقای و لم بهر تخیل و شمس که دو ایم (ار ۱۰) و کیو تخر -
 فخری (۵) بدو او است جفت خسوف و تکرار بقول بران و جهانگیری و جامع همان
 تمام بود و کور و تخیل و خان آرزو در سراج و تکرار بکاف تازی گذشت مؤلف عرض کند
 به معنی بالا کرده مؤلف عرض کند که بهیچ نیست که این مبذل آنست چنانکه کند و کند (ار ۱۰)
 بکاف تازی هم بهین معانی گذشت جفت از تکرار و کیو تکرار -
 که همین سند دوم و سوم مبدرا بخا بکاف تازی و بکاف و بکاف اصطلاح مرادف همان تکرار
 نقل کردند و در اینجا بکاف فارسی بخال با و تصدیق که گذشت مؤلف عرض کند که ما این را بکاف
 معاصرین عجم این اصل است و آن مبذل این بخا تازی صحیح دانیم و در سند ظهوری تصحیف کث
 کنند و کند اسم جامد فارسی زبان باشد (ار ۱۰) می شماریم (ظهوری ۵) هم خود میان بختن
 و کیو تخیل که پیدای او تفسیر و او چو تخیل - خود چست کرده و سالک بمقتصد از بکاف و بکاف
 تکرار بقول رشیدی همان تکرار که بکاف تازی تو میرسد (ار ۱۰) و کیو تکرار -

<p>وتنگ و تاز را فراموش کرد و قائل (ار و و) کنایه از آرام و قرار (نظامی) خنک و کمیوتنگ و تاز -</p>	<p>تنگ و تاب اصطلاح - بقول بهار</p>
<p>برخی برگذر خواب را فراموش کرده تنگ</p>	<p>وتاب را می فرماید که اگر چه مشهور (تب و تاب)</p>
<p>دویدن و تاختن و جستجو کردن - صاحب بحر این</p>	<p>بهر دو مواعده است بمعنی بی طاقتی و اضطراب</p>
<p>را به کاف تازی آورده و بهار مشتق با ملحقات</p>	<p>لیکن در اینجا صحیح نمی شود گو که در نسخه ما خود مانوس</p>
<p>برهان (محد فریغ قزوینی) منفست از طول</p>	<p>نباشد چرا که شعر خواجه خود سندا است - صاحب</p>
<p>عمل چند بود در تنگ و تاز و پارس این سنگ</p>	<p>اندر نقل نگارش چنانکه عادت اوست مؤلف</p>
<p>دیوانه کنی چند و از پرخان آرزو در سرانجام</p>	<p>عرض کند که کتابت این بکاف فارسی تصحیف</p>
<p>فرماید که تنگ بمعنی دویدن بکاف فارسی و تاز</p>	<p>است و صحیح بکاف تازی و معنی این آرام</p>
<p>معنی دو اندیدن اسپ است و تحقیق آنست</p>	<p>هرگز نباشد که هیچ یک لفظ از این مرکب تأیید</p>
<p>که بمعنی رفتن به تعجیل و شتاب روی خواهد بود و</p>	<p>نمی کند بلکه برعکس آن بمعنی تنگ و تاز است</p>
<p>مجازاً بمعنی جستجوی مؤلف عرض کند که بخیل</p>	<p>و نظامی گوید که از برای خواب بر روزه گزینش</p>
<p>ما به کاف عربی صحیح است که بجایش گذشت و</p>	<p>ریخته شد یعنی بالش صحرایی برای خواب خشک است</p>
<p>این متبل آن چنانکه کند و کند و بحث این</p>	<p>که دائماً سافرن می ریزند تا بالای زمین نرمی</p>
<p>بر لفظ تنگ گذشت و تنگ و تاز هر دو بمعنی سبی</p>	<p>پیدا شود مقصود شعر همین است که خواب کرد</p>
<p>دو ادوش است و بس (ار و و) و کمیوتنگ و تاز</p>	<p>تنگین بقول ملحقات برهان (۱) آتش را گویند و (۲) نام پهلوانی - صاحب مؤید بحواله تنگ</p>

فخر قواس ذکر این کرده گوید که نام پادشاهی و پهلوانی هم کذافی الشرفنامه مؤلف عرض کند که معاصرین عجم این را اسم جامد زنده و پازند گویند و نسبت علم گویند که فارسیان تیشا بدین نام میگویند کردند (۱۹ و ۱۸) و کیهو آتش (۲۱) یک پهلوان او را پادشاه کانام - مذکر -

فوقانی بالام

مل | بقول برهان و جامع بفتح اول و سکون ثانی (۱۱) کوه پست و پشته بلند را گویند و (۲) بر خیز که بر روی هم ریخته خرمن کرده باشند و (۳) کنایه از پیرام و مضخم گویند عربی است صاحب نامه بد که معنی اول می فرماید که مقابل با سون کنیزین صاف است (انوری ص) پیش بیکان گل و خنجرید از پزی انک پک تانساند کین و سگالند جدل پک بر محیط خاک از پال پیربازد و ماه پک بر بسط کرده از خود رزه پوشد مل پک (از انصاری ص) آمد شب ای جمال بان اندر زمام آور چل پک تا بر نشینم کنیزان بنور دم این با سون و تل پک و می فرماید که طلال و اطلال به طای خطی جمع آن و مغرب صاحب فرونگ فدائی می فرماید که پشته و بلندی که از خاک و سخت باشد گریهنور سنگ نشده بهار این را بمعنی اول به تشدید لام گفته (میرزا طاهر وحید ص) جای بلند بهر تماشا یان خوش است پک بر تل سبز چرخ برانی فرس چرخ خان آرزو در سراج بجواله برهان ذکر معنی اول و دوم کرده و بجواله قوسی بفتح تین زمین بلند گفته می فرماید که اغلب که معنی دوم مجاز باشد و هم در چرخ هدایت می نویسد که بفتح و تخفیف لام شهرت دارد و به تشدید نیز مؤلف عرض کند که صاحب منتخب این را بفتح و تشدید لام همی شته ریگ و توده خاک لغت عرب گفته می فرماید که قبال بالکسر جمع آن است پس بنحیال ما فارسیان استعمال این هم به تشدید و هم به تخفیف کرده اند و بمعنی دوم و سوم مجاز است

و آن را تقریر و انیم که پیرامر د بلند سرین هم تمی را ماند (اردو) (۱) پشت بلند - سیله - مذکر
 ۱۶۶۱ بر چیز خوبه به تهر که می جاسے اور زمین سے بلند ہو - نوشت (۳) وہ لڑکا جس کو داڑھی
 مونچہ نہ نکلے ہوں - مذکر -

تلا بقول انند کبیر اول بمعنی ذہب کہ فارسیان عربی دان بطای حطی نوشته اند از عالم
 بقیدین - صاحب غیاث ذکر این بحوالہ سرانج کرده **مؤلف** عرض کند کہ ما این را در سراج
 اللغات خان آرزو نیافتیم و ازینکہ دیگر محققین زبان دان و اہل زبان این را ترک
 کرده اند و معاصرین هم بر زبان ندارند و ن سداستعمال این را تسلیم نکنیم ازینکہ باوی
 این لغت بحوالہ غلط محض غیاث است و صاحب انند نقل بردارش صاحب سوا السبیل گفتن
 معربات است ذکر تلا نکرد و صاحب منتخب ہم تلا یا طلا را باین معنی نہ نوشت بعض محققین اردو
 مثلاً صاحب فرنگ آصفیہ تلا را مغرب تلا گویند و مطلقاً را در سندش گیرند و انند اعلم بحقیقتہ
 صاحب محیط طلا را کبیر اول فارسی گوید کہ بغارسی زر گویند و بہ ترکی التون و لعربی ذہب و بہ
 ہندی سونا و گنجی نیز نامند و آن جد بعدنی است کہ آب در بجا روا نہار می آورند پس
 متفرق آن با سیاب جمع کرده می گذارند و گاہ در زمین بسیل سائر معادن یافتہ می شود و افضل
 آن معتدل لطیف و گویند عارط است و نر و بقر اطحار فقط و گویند مائل بہ گرمی و نر و بقر
 بہند بارد و گویند فراج آن معتدل مائل بہ گرمی و بارطوبت غریزی و گویند کہ گرم است و جالی
 و لطیف و از مخالطت قوی می گردد و بہترین آن آنست کہ آتش بدان نرسد و از مخالطت
 غش خالی بود و احکام آن در تفریح قلب کمتر از یاقوت و منافع بی شمار دارد و از الخ زاری

طلحا - بقول آصفیه - معرب - مذکر - زرسرخ - سوما -

تلا توف | بقول برهان وجهانگیری و جامع و سروری و رشیدی بفتح اول و ثانی بلف کشیده و فوقانی به واورسیده و به فای زده (۱۱) شور و غوغا را گویند و (۲) کسی را نیز گفته اند که خود را چرگین و پلید بگرداند و از کثافت و نجاست پیرمیز نکند و مردم از وفرت کنند (حکیم اسدی ۱) به چرخ اخترانیم دیوانه دیو چو زمین با تلا توف که باغریو (شمس فخری ۲) نباشد فیلسوف آنکس که باشد پیر زشتی و ناپاکی تلا توف به صاحب نامی غیر معنی اول گوید که (۳) بهم خور دگی و آشفتگی بهم - خان آرزو بذکر هر دو معنی اول اند که نسبت معنی اول گوید که در کلام اسدی تلا توف یعنی زاله و لرزه است نه شور و غوغا و می توان که زمینها تلا توف که باغریو - باشد درین صورت بمعنی چرگین و نجس خواهد بود نسبت گمین اسپان و غیره مؤلف عرض کند که معنی اول را باعتبار محققین صاحب زبان معتبر دانیم و از معنی سوم بیان کرده صاحب نامی جاد دارد که شعر حکیم اسدی را متعلق کنیم باین حال این اسم جاد فارسی زبان می نماید و معنی اول اصل است که تلاج و توف هر دو بمعنی اول می آید پس تبرکب هر دو بخد جیم استعمال این کرده اند و دیگر معانی مجازش (اردو) (۱) شور و غوغا - مذکر - (۲) کثیف او غلیظ شخص (۳) پیریشانی - آشفتگی - موت -

تلاج | بقول برهان وجهانگیری و سروری برهان می فرماید که باین معنی بکر اول بروزن و ناصری و رشیدی بفتح اول بروزن کلاج خراج هم آمده (منصور شیرازی ۱) ز آه بانگ و شغله و شور و غوغا و غلغله باشد صاحب زخمی و آوای کوس و ناله های بگوش چرخ رسد

غلغل وغریو و تلاج (۶) شمس فخری (۵) نیست آورده مؤلف عرض کند که مخفف تلاج می نما
 ممکن در زمان عدل او که کسی در ملک بر خیزد که بهین معنی می آید و اسم جاد فارسی قدیم و بقول بعض
 تلاج (۶) صاحب جامع گوید که تلاج هم بهین معاصرین علم لغت ژند و پاژند (۱) (۲) (۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰)
 معنی می آید - خان آرزو در سراج هم این را ملا توف کے پہلے معنی -

تلاش [مقبول برپان و جامع و سروری بفتح اول بروزن ماس نام شهریت در ترکستان
 مؤلف عرض کند که برین تعریف محل ترکش تفوق داشت (۱) (۲) (۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰)
 کے ایک شہر کا نام ہے - مذکور -

تلاش [مقبول بہار (۱) است کردن و در فرہنگ قوسی (۲) با کسی معارضہ در بیت
 بازی و (۳) مبالغہ کردن و (۴) در آونختن (انتہی) و (۵) بمعنی خیال و اندیشہ چون
 تلاش چیزی آمدن از کسی - خان آرزو در سراج بجوالمہ سروری می فرماید کہ (۶) بروزن بہار
 ہم شہری است در ترکستان و از دیگر معانی بالاساکت صاحب اندان را لغت فارسی گفته با
 بہار متفق و ذکر معنی ششم نکرد مؤلف عرض کند کہ تلاش بدین معنی در عربی نیامده فارسیان
 استعمال این بمعنی جستجو و سعی و کوشش می کنند و بس کہ استعمالش در طحقات می آید و با بعض
 فارسی ہم مرکب می کنند و آنچه بعض تلاشی را بمعنی فاعلی گیرند تصرف شان است کہ بعض
 فارسیان عربی دان این قسم تصرف در لغات فارسی کرده اند اگرچہ بعض محققین تلاشی را
 غلط دانند (ظہوری (۵) بار امید وصل چہ سنگین بستاند (۶) ترسم کہ در تلاش نیمہ و تلاش
 ما (۷) (۸) (۹) (۱۰) پی آبر و عالمی و تلاشند (۱) گر آبر و خاک کوئی و صلاست (۲) آنچه خان آرزو

معنی ششم آورده متعلق به تلماس است که بهین مہلہ گذشت و صاحب سروری ہم کہ ناخذ
اورست ذکرش بهین مہلہ کہ وہ عجبی نیست کہ تصحیف کتابت خان آ کہ زو باشد و معنی اول تا
پنجم ہم کہ بیان کرده بہار قابل نظر و ناقابل تسلیم و محتاج بند استعمال و حق آنست کہ این لغت
ترکی است بقول صاحب لغات ترکی بمعنی سعی و در فارسی زبان مستقل (ار دو) تلاش -
بقول آصفیہ - ترکی - اسم مؤنث جستجو - سعی - کوشش - ڈھونڈا ڈھانڈا - کھوج تحقیقات - سراغ

تلاش آمدن استعمال - صاحب آغی	تلاش افتادن استعمال - صاحب
ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف	کہ لعل آمدن جستجو است (صائب) تلاش عرض کند کہ واقع شدن جست و جواست (جلال)
قرب فقر از ہر جگہ داری نمی آید کہ نقش پنجہ شیر	(جلال) شکریہ خط گر و خال عاوضش سرزد
است نقش بوریای او بخفی مباد کہ از نند	تلاش افتاد با ہم بر سر یک دانہ موران
بالا استعمال مصدر آئیدن پیدا است کہ بجایش	راہ (ار دو) تلاش واقع ہونا -
گذشت (ار دو) تلاش ہونا -	تلاش ہونا -

تلاشان بقول برہان و جامع و رشیدی و ناصری فتح بہین نقطہ دار بروزن ہر اسان
نام مغراریت بزرگ در صفایان خان آرنہ و در سراج ذکر این کرده مؤلف عرض کند
کہ وجہ تشبیہ این بوضوح نہ پیوست (ار دو) اسفہان میں ایک بڑے سبزہ زار کا نام
تلاشان ہے - مذکر -

تلاش داشتن استعمال - صاحب	آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
---------------------------	-------------------------------------

عرض کند که تملاشی بودن است (سید اشرف بجایش می آید (ارو) تملاش کرنا دُهوئذنا -
 (۵) تملاش معنی باریک دارد و هر که استاد تملاشی بقول بهار (۱) تملاش کند هم
 است بگو که اینجا صید را غریبتر مطلوب صید فرماید که بعضی مردم هندوستان تملاشی یعنی
 است بگو مخفی مباد که از سنبالا استعمال مصداق تملاش کنند و گویند غلط محض است و صحیح
 داردیدن پیدا است نه داشتن و داردیدن بجا معنی تملاشی است (لور العین واقف) (۵)
 خودش می آید (ارو) تملاش مین هونا - دل تملاشی است آن شکر لب را بوشکر شد
 تملاشی هونا - تملاش مین رهنا - سید ابدا بزم صاحب رهنما بخواه سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار

تملش کردن استعمال - صاحب آصفی گوید که (۲) پاش پاش شدن است صاحب بولبل
 ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض بخواه معاصرین عجم میفرماید که پریشان شدن مؤلف
 کند که یعنی جستجو کردن است (طالب آملی کند که معنی دوم پیدا کرده معاصرین عجم است یا نسبت
 (۵) سحر که جوهر شمشیر ناله فاش کنم بگو چه بر لغت تملاش زیاده کرده اند برای معنی اول یعنی دوم
 یک تنه با عالمی تملاش کنم بگو مخفی مباد که از سنبالا پاره پاره گی و پاش پاشی و پریشانی بیای مصدري -
 بالا استعمال تملاش کردن پیدا است که (ارو) (۱) تملاش کرنے والا - (۲) پریشانی بیوشت

تلاطم بقول بهار با هم زدن موج دریا - می فرماید که بالفظ کردن مستعمل مؤلف
 کند که لغت عرب است لغتین و ضم طای حطی - صاحب منتخب هم ذکر این کرده فارسیان استعمال
 این معنی حاصل بالمصدر با مصداق رفراری کنند که در طبقات می آید (نظوری) (۵) کی مردمک
 بکشتی چشم از خطر رید بگو قلزم شرک مرا این تلاطم است بگو (ارو) تلاطم بقول آصفی

عربی - اسم مذکر - موج - لهر - پانی کی تہ پیرین - ہلیا -

تلاطم افکندن استعمال - صاحب آصفی این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ
ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند بمعنی تلاطم کردن و قریب بمعنی تلاطم بردن است
کہ بمعنی شور افکندن است (ناظم ہروی ۵۴) چہ (ظہوری ۵۳) چہ لازم از پد چندیں تو تم
بر خاک افکند جودش تلاطم کہ بر دبر گنج قارون چہ چو دریاگونہ زن قہرش تلاطم پخش می باد کہ از
حسرت انجم پ (ار ۹۰) شور پیدا کرنا - تلاطم بالا استعمال مصدر زنیدن پیدا است کہ بجایش
پیدا کرنا - می آید (ار ۹۰) ویکو تلاطم کردن و بردن -

تلاطم بردن استعمال - صاحب آصفی تلاطم کردن استعمال - صاحب آصفی
ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی تلاطم بردن است (ظہوری ۵۴)
از ان قطرہ آن تلاطم برد کہ شش گریبان قلم شہرستانی ۵۴ محیط تشنہ لبی با چنین تلاطم کرد
در دیکہ (ار ۹۰) تلاطم برپا کرنا - کشتی دل بار بار آن طرف انداخت پ (ار ۹۰)
تلاطم زدن استعمال - صاحب آصفی ذکر تلاطم کرنا - تلاطم برپا کرنا -

تلافی بقول بہار در یافتن و بدست آوردن می فرماید کہ فارسیان بمعنی عوض و بدل و باقلا
کردن و نمودن استعمال این کنند مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است بفتح تین و کسر فاء
بقول منتخب یک دیگر را دریافتن و بمعنی مستعمل فارسی زبان این را مفرس و انیم کہ بانش در
ملحات می آید (ار ۹۰) تلافی - بقول آصفیہ - عربی - اسم مذکر و مؤنث - عوض و یادداشت

<p>تلفانی شدن استعمال - صاحب آصفی پیش کرده اش استعمال مصدر گذرن پدیدست و ذکر این کرده اند معنی ساکت مؤلف عرض (صائب ۵) چشم و دهان یا تلفانی کند مگر کند که معنی معاوضه شدن است (صیقلی نیری) عمر غریز را که بخواب و خیال رفت پ (ارو) (۵) رنجیده ام بر تبه از جفای تو پ که گز صد تلفانی کرنا - بدل کرنا -</p>	<p>تلفانی نمودن استعمال - صاحب آصفی هزار لطف تلفانی نمی شود پ مخفی مباد که از سبند بالا استعمال مصدر شود پ پیداست که بجایش می آید (ارو) تلفانی هونا - معاوضه هونا - کن که مرادف تلفانی کردن است -</p>
<p>تلفانی کردن استعمال - صاحب آصفی (صائب ۵) در پرده نمود از عرق شرم و ذکر این کرده اند معنی ساکت مؤلف عرض تلفانی پ در ظاهر اگر روی تو آتش بهمان کند که معنی معاوضه کردن است و از سبند زد پ (ارو) و کیهو تلفانی کردن -</p>	<p>تلفانی کردن استعمال - صاحب آصفی و ذکر این کرده اند معنی ساکت مؤلف عرض تلفانی پ در ظاهر اگر روی تو آتش بهمان کند که معنی معاوضه کردن است و از سبند زد پ (ارو) و کیهو تلفانی کردن -</p>
<p>تلفاتی بقول برهان و سروری بالکسر و بقول جامع بالفتح بر وزن عراق امان گوشت زیاده را گویند که در میان فرج زمان است و (۲) یعنی پاچه تنبان و شلوار هم آمده خان آرزو در سر بیکر هر دو معانی بالا گوید که چون در فارسی قاف نیست غالباً ترکی باشد مؤلف عرض کند که در ترکی زبان تالاق یعنی سپر است و آن عضوی است اندر شکم پس عجمی نیست که فارسیان بحذف الف همین تالاق را مفرس کرده برای هر دو معنی استعمال کرده اند معنی اول اصل باشد و معنی دوم مجاز آن بر تبدیل شباهت - صاحب فرنگ آصفیه که محقق زبان اردو است بر تانا و ذکر تالاق هم کرده گوید که ترکی است مجرب و بیانش را بحالت سکوت محققین ترکی کافی ندانیم حساب</p>	<p>تلفاتی بقول برهان و سروری بالکسر و بقول جامع بالفتح بر وزن عراق امان گوشت زیاده را گویند که در میان فرج زمان است و (۲) یعنی پاچه تنبان و شلوار هم آمده خان آرزو در سر بیکر هر دو معانی بالا گوید که چون در فارسی قاف نیست غالباً ترکی باشد مؤلف عرض کند که در ترکی زبان تالاق یعنی سپر است و آن عضوی است اندر شکم پس عجمی نیست که فارسیان بحذف الف همین تالاق را مفرس کرده برای هر دو معنی استعمال کرده اند معنی اول اصل باشد و معنی دوم مجاز آن بر تبدیل شباهت - صاحب فرنگ آصفیه که محقق زبان اردو است بر تانا و ذکر تالاق هم کرده گوید که ترکی است مجرب و بیانش را بحالت سکوت محققین ترکی کافی ندانیم حساب</p>

روزنامه بجواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار این را بمعنی (۳) ورطه یا وصل گوید پس بخمال
 ما این هم مجاز معنی اول باشد نظر شباهت و ورطه بالفتح محل ملاکی و زمینی را گویند که در آن
 راه نباشد (کذافی الغیاث) و این اسم جاد فارسی جدید و استعمال معاصرین عجم است (ارو) (۱)
 (۱) فرج زمان کاوه گوشت جو حقه یا لائی مین هر کس به متصل به مبول - مذکر - و کیو بلرج کے
 جو تھے منے (۲) پانچپه - و کیو - بلاق (۳) ورطه - بقول آصفیه عربی - اسم مذکر - ملاکت کا مقام
 - وہ زمین جهان رستہ نہی -

تلاقی بقول رہنما بجواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار بمعنی ملاقات مؤلف عرض کند
 کہ بمعنی ہم رسیدن و ہمدگیرا دیدن لغت عرب است بفتح تین و کسر قاف (کذافی لغت)
 معاصرین عجم استعمال این کرده اند (ارو) ملاقات - بونث -

تلا بقول برہان و جامع بر وزن جلا النفس و صوت خوانندگی و گویندگی صاحب
 ناصری گوید کہ این را تملًا و تملًا نیز گویند و تملی و تلمی نیز بہار بجواله برہان ذکر این کرده
 (میر خسرو) از بختگی در برگ رزبی پای و بی سر سیمایه نخر و بس کافاب میجرہ پیر بوی
 تملًا داشتہ **مؤلف** عرض کند کہ اسم صوت است و از سند پیش کردہ بہار استعمال
 (ب) تملًا و اشتق بمعنی تملًا لگفتن پیدا است (ارو) الف اللالا و کن مین
 حرف صوت کا نام ہے جو کسی چیز کو عمدہ حالت میں دیکھ کر کہتے ہیں - (ب) اللالا کہنا -

تل لکبر اصطلاح - بقول بہار نام فتادست آسمان و عشق این سواد را تل کہتے
 تنگانی (میرزا صاحب) از زیر پای عشق است **مؤلف** عرض کند کہ دیگران ازین

<p>اصطلاح ساکت و بنجیال با فضولی بهار است که این را بصورت اصطلاحی قائم کرد (الله اکبر) بجایش گذشت که موضعیت بر کوئی و شیراز بصفی خاض که ذکرش همدرا بخاکرده ایم و قل بمعنی خودش بجایش گذشت هیچ ضرورت نداشت که این را بطور اصطلاحی قائم کنند و تعریفش هم درست نیست و هیچ تعلق باتلکنا اصل داریم و آن را مخفف این اسم چند فارسی می (ارو) و کلمه</p>	<p>نذار و بلکه معنی تحقیق این در سنتی است که بقام الله اکبر قائم شده است (ارو و) مقام الله اکبر کاشیده نکرده -</p>
<p>ملاحج بقول جامع و مویده و سراج و برهان بروزن ایاج مرادف همان ملاحج که گذشت خان آرزو این را تصحیف تلحج دانند و تلفظ عرض کند که باین را اصل داریم و آن را مخفف این اسم چند فارسی می (ارو) و کلمه</p>	<p>ملاحج بقول جامع و مویده و سراج و برهان بروزن ایاج مرادف همان ملاحج که گذشت خان آرزو این را تصحیف تلحج دانند و تلفظ عرض کند که باین را اصل داریم و آن را مخفف این اسم چند فارسی می (ارو) و کلمه</p>
<p>ملاوت بقول بهار با کسر خواندن قرآن و جزآن می فرماید که با قضا کردن استعمال مؤلف عرض کند که بفتح و اولفت عرب است فارسیان بمعنی حاصل بالمصدر یعنی قرآن خوانی یا کتب خوانی می کنند که در مطبوعات می آید (ارو و) ملاوت بقول آصفیه عربی اسم مؤنثه پیرنیا قرآن شریف کا پیرنیا (حاصل بالمصدر) یعنی خوانندگی -</p>	<p>ملاوت بقول بهار با کسر خواندن قرآن و جزآن می فرماید که با قضا کردن استعمال مؤلف عرض کند که بفتح و اولفت عرب است فارسیان بمعنی حاصل بالمصدر یعنی قرآن خوانی یا کتب خوانی می کنند که در مطبوعات می آید (ارو و) ملاوت بقول آصفیه عربی اسم مؤنثه پیرنیا قرآن شریف کا پیرنیا (حاصل بالمصدر) یعنی خوانندگی -</p>
<p>ملبا بقول برهان و مطبوعات جهانگیری بر وزن حلو بلغت ژند و پازند پیه گو سفند و گاو و امثال آن صاحب ناصری بجواله برهان این را بمعنی گاو و گو سفند آورده صاحب انقل نگارش مؤلف عرض کند که تصحیف کتابت ناصری و نقل نگارش دانیم که پیه را ترک کرد (ارو و) بکرے یا گائے کی چربی - نوشت -</p>	<p>ملبا بقول برهان و مطبوعات جهانگیری بر وزن حلو بلغت ژند و پازند پیه گو سفند و گاو و امثال آن صاحب ناصری بجواله برهان این را بمعنی گاو و گو سفند آورده صاحب انقل نگارش مؤلف عرض کند که تصحیف کتابت ناصری و نقل نگارش دانیم که پیه را ترک کرد (ارو و) بکرے یا گائے کی چربی - نوشت -</p>
<p>مل با شمر اصطلاح - بقول مطبوعات برهان و قلعہ ایست مستحکم و وسیع بطرف شمال حلب عرض کند که باشد هم به همین معنی گذشت و قل</p>	<p>مل با شمر اصطلاح - بقول مطبوعات برهان و قلعہ ایست مستحکم و وسیع بطرف شمال حلب عرض کند که باشد هم به همین معنی گذشت و قل</p>

یعنی تحقیقش مضاف است بسوی با شمر دیگر هیچ - فارسیان استعمال این لقب اخلافت کنند (اردو) دیگر شمر
 ملبیه **المقول بهار** و مصطلحات بمعنی لبیک گفتن حاج (خالص استر ابادی) (شبهانم
 که ز شوق طواف مرقد تو بجای تلبیه برب در و دریا محصور بچو موافق عرض کند که لغت عرب
 است بفتح اول و کسر با و فتح تحتانی صاحب منتخب هم ذکر این کرده فارسیان استعمال این بمعنی حاصل
 بالمصدر کرده اند یعنی لبیک گوئی حجاج (اردو) حاجیون کی لبیک گوئی لبیک که با حاصل المصداق
تلخ **المقول بهار** (۱) طعم معروف (لهواری) چاشنی با و شکر از کام تخم راست کرد و بچنگلیها
 اثر از ناله خام من است بچ و (۲) تند و تیز و (۳) ناگوار و ناملائم و مجاز (۴) دشنام (سیرنجات
 ۵) شعله کردار نگاری همه طرز و انداز بچ تلخ و پیر زور و بلا بچو شراب شیراز بچ (محسن تاثیر ۵)
 قامت سر و قدان بخت بلند است مرا بچ تلخ شیرین دهنان شربت قند است مرا بچ (وله ۵)
 پیشت لب نوشین لبان تلخ تو نقل عاشقان بچ قند کتر می شود و شهد شکرنگ آمیز تو بچ و می توان
 که در اصطلاحات بمعنی (۵) سیاه (صائب ۵) اگر گزار و ماتم ایمان این دل مردگان بچ از
 چه دار و جامه خود کعبه اسلام تلخ بچ صراحت فرمیکند که از اهل زبان تحقیق پیوسته که (۶) نام
 محله است که در اینجا سر باشد می شود (سالک نودی ۵) دم فرون و اعط عذاب ما کن
 بچ بدتر از دوزخ بود و سرمای تلخ بچ مرگ باشد پیش چشم عاشقان بچ خواب شیرین در شب بیدار
 تلخ بچ شور بختان نظر کوی کنند بچ جان شیرین در سر و نیای تلخ بچ هم گوید که در کلام بعضی از
 استادان واقعست که سبز تلخ بمعنی سبز مائل بسایه باشد که کمال سبزیست و گریه تلخ و اشک تلخ
 بسیار شور و نغمین که در حالت اندوه و ملال می باشد و راسته ذکر معنی (۱ و ۳ و ۴ و ۵ و ۶)

کرده نسبت معنی ششم گوید که جائست که هوایش شدید البرودت است - خان آرزو در چراغ هدایت
 نیکو معنی اول و دوم و چهارم گوید که (۱) بمعنی رنگ سبز یا سبزه چنانکه سبز تلخ گویند و بسبزه راحت
 معنی دوم گوید که سخت و شدید - صاحب فدائی نسبت معنی اول میفرماید که یکی از فرقه های چارگان
 است که دو شمان شیرین باشد و آن زبان آنست که در کاسنی و مانند آن نهاده شده - صاحب
 تحقیق الاصطلاحات بخصوصیت بر معنی پنجم قانع مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی زبان است
 بمعنی اول عجب است از بهمان وجه انگلیزی و سراج و سروری و ناصری و جامع و امثالهم که این
 لغت معروف را ترک کردند محققین ترک هم این را ترک کرده اند ازینکه ترکی نیست و عربی باشد
 پس ترک محققین فارسی تلخ باشد باینکه معنی اول حقیقی است و دیگر معانی مجاز آن و معنی ششم
 قائم کرده بهار و وارسته فصول است که از سند سالک یزدی تلخ بمعنی دوم پیدا است و خان
 آرزو در چراغ هدایت همین سند را بمعنی دوم گرفته و معنی هفتم قائم کرده خان آرزو هم لغو است
 ازینکه رنگ سبز یا سبزه مائل را تلخ گویند پس متعلق شد بمعنی پنجم - استعمال این به ترکیب در
 ملحقات می آید (اردو) (۱) تلخ - بقول آصفیه کژوا (۲) تند - تیز (۳) تلخ - بقوله ناگوار -
 ناپسند (۴) گالی - مؤثرت (۵) کالا -

<p>تلخ آمدن - استعمال - صاحب آصفی ذکر این از بهر هجرت گرچه تلخ آمد بکام عیش تنگ و شربت کرده از معنی سکت مؤلف عرض کند که متعلق وصل نوکار مومانی می کند (اردو) کژوا معنی اول است و آمدن در اینجا بمعنی ظاهر شد معلوم مونا - کژوا مونا -</p>	<p>تلخ آمدن - استعمال - صاحب آصفی ذکر این از بهر هجرت گرچه تلخ آمد بکام عیش تنگ و شربت کرده از معنی سکت مؤلف عرض کند که متعلق وصل نوکار مومانی می کند (اردو) کژوا معنی اول است و آمدن در اینجا بمعنی ظاهر شد معلوم مونا - کژوا مونا -</p>
<p>و واقع شدن و بودن (روحانی تمفیدی) تلخ ابرو اصطلاح - بقول بحر بمعنی ترش رو</p>	<p>و واقع شدن و بودن (روحانی تمفیدی) تلخ ابرو اصطلاح - بقول بحر بمعنی ترش رو</p>

و بی دماغ بہار برید باغ قانع (حکیم زلالی) ایاز آن و فارسیان اغلب اصناف استعمال این می کنند عجیب نیست
نوشتن تلخ ابرو بہت پرکشش کان ناوک او بہ مؤلف عرض کند خالد نام پادشاہی یا دیگری بنامی این تہادہ و تلخ
متعلق بمعنی سوم تلخ است یعنی ابروئی وارندہ کہ ناگوار علی بہ معنی اوست و مرکب کنایہ باشد از قلعہ مذکور (ارو) و
ظاہر شود اسم فاعل ترکیبی است (ارو) تلخ ابرو و قانع تل خالد یک قلعہ کا نام ہر جنواری حلیہ میں واقع ہر نہر
فارسی اردو میں اس شخص کو کہہ سکتے ہیں جس کے تلخ بہر اقبول بہار و اندکنایہ از مدبر و بدخت
بشر سے ناگوار می ظاہر ہوتی ہو۔ (حکیم زلالی) شہنشاہ شکر ریزان دہری کا اگرچہ
تلخ اترتج اصطلاح اقبول لمحات برہان زغال و اٹک شہور بدخت تلخ بہری کا مؤلف عرض کند کہ تلخ دیخا
آتش افروختہ آتش دان را گویند مؤلف عرض کند کہ اترتج بمعنی اولست و این اسم فاعل ترکیبی است و موافق قیاس
و ترکی زبان بمعنی نیزہ آمدہ کذا فی لغات ترکی (ارو) بدخت۔
کہ فارسیان بہ تبدیل واو با ت خانی (چنانکہ انگور و انگیر) تلخ یا سح اقبول بہار و اند بمعنی تلخ گفتا مؤلف
اتر تچ را مرکب ساختند با تلخ قلب اصناف اتر تچ تلخ عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی کسی کہ ہر سوالی را جواب تلخ
بمعنی حقیقی نیزہ ناگوار و تیز و کنایہ از اٹک آتش افروختہ و تند و بدخت بمعنی دوم و سوم تلخ (حکیم زلالی) گل کشمیو
و اند علم حقیقہ احوال دیگر اترتجین زبان دان و شمشاد تلخ بہت شیرین ہوا تلخ پانچ بوا (ارو) تلخ گفتا
اہل زبان ذکر این کرد و مشتاق سند استعمال می باشیم بقاعدہ فارسی اس شخص کو کہہ سکتے ہیں جبکی گفتا و گواہ و اور
(ارو) سلگے ہوئے کوئلے اور دیکھو اٹک۔ ہر ایک سوال کا جواب تلخ دیتا ہو۔
تل خالد اصطلاح اقبول لمحات برہان قلعہ است تلخ حسین اصطلاح اقبول بہار کنایہ از ائمہ روم
از نواحی حلب مؤلف عرض کند کہ مرکب اضافی است (صائب) موجی است کج از سر غفور را باید کہ بمعنی

که در ابروی توای تلخ جبین است و صاحب کا دور نامند - نبات آن شبیه به کاسنی
 بحر این را مرادف تلخ ابرو گوید که بمعنی ترش و بستانی - طعم آن بسیار تلخ - سرد و خشک در
 وید ماغ گذشت صاحب تحقیق الاطلاقیان^۱ آخر اول و بقول شیخ سردی آن بیشتر از رطوبت
 یعنی بدخوشه مؤلف عرض کن که همه درست است و این مضر گروه - شیر و آن جالی بیاض چشم -
 یک گیر صاحب^۲ چون می گوید تلخ جبین افتادیم بدخوشه و منافع دارد و مؤلف عرض کند که تلخ یعنی
 شد کسی که بر وقت مرسیده (ارو) و تلخ ابرو - اول اوست و منی دانیم جلوک چه معنی دارد
 تلخ جلوک^۳ اصطلاح - بقول برهان باخا^۴ و لغت کدام زبانست - ما باغبان جامع و نابری که
 نقطه دار و جیم و کاف و واو و کاف و دیگر و هر ابل زبانند جلوک را لغت فارسی دانیم که در
 مجهول کاسنی صحراست که بحر بی تعصید این اصطلاح است و صاحب برهان بذیل -
 گویند - صاحب جامع ذکر معنی بالا این امر و (تلخ جوگ) هم ذکر جلوک به همین معنی کرده و
 (تلخ جوگ) گوید صاحب ناصری هم بانس - مجموعه این قلب اضافت (جلوک تلخ) مخفی بنا
 صاحب محیط بر کاسنی دشتی^۵ گوید که (هند باری) که همین لغت به جیم فارسی هم می آید بقول بعض -
 و (بقله یهودیه) و بیومانی طر حقوق و هنری (ارو) جنگلی کاسنی - مؤلف -

تلخ جوان^۶ اصطلاح - بقول ملحات برهان باو و معدوله بر وزن کیف دان (ا) زهر
 قاص و (۲) فوت و موت - صاحب بحر هم این را به جیم آورده صاحب مؤید می فرماید که باخا
 سوقوف و جیم مضموم (۳) یعنی زهره یعنی تلخ - چنانچه در شرح مخزن است اما در فیه این را
 (تلخ خوان) یعنی زهر گرفته مؤلف عرض کند که ما این را به خای معجمه صحیح دانیم و مقصود

لمحات برهان هم همین معلوم می شود و وزن کیف دان هم تقاضای همین می کند کتابش نقطه
زیر و نقطه بالا نهاد و صاحب مؤید آن را جیم گذاشت و صاحب بحر نقاشش کرد و مقصود
برهان همین می نماید که (تلخ خوان) را ابو اومعه و له بر وزن کیف دان خوانیم و معنی سوم بیان
کرده مؤید و شرح مخزن هم برای همان (تلخ خوان) است که به خای مجر می آید و آنچه قهویه نوشته
است صحیح است (ار و و) (۱۶) زهر بندگر (۲) موت - موت (۳) پتا - بندگر -

تلخ جوک اصطلاح - بقول برهان و جامع
بر وزن کرم بود یعنی جاکوک است که کاهی صحرانی
باشد مؤلف عرض کند که بیان سربگی این
بر (تلخ جاکوک) گذشت و این مخفف آنست
بجذف یک کاف و گیر هیچ (ار و و) دیکهو
تلخ جاکوک -
(ار و و) دیکهو تلخ جوک -

تلخ جاکوک (الف) اصطلاح - بقول مؤید (الف) تلخ حرف
و رشیدی و جهانگیری مرادف همان (تلخ جاکوک)
که جیم عربی گذشت - خان آنه زود و سراج می فرست
که بخای مجر و جیم فارسی و کاف فارسی و و او مجبول
(ب) تلخ جوک هم همین معنی بجذف کاف اول است و دیگر هر دو نقل نگارش مؤلف عرض
مخفف این است صاحب رشیدی صراحت کند که ترک الف ایما کند که فارسیان استعمال با

<p>کرده اند و از الف محترم تر و زورند ضرورت نیست که واحد را ترک کرده جمیعش را در فرسنگ پا جا وهند و در حالی که استعمال الف اصل است و بجمع آن و ظاهر معنی (الف) کسی که حرف لمو تلخ باشد و تخصیص معنی کافر نعمت قابل نظر است (ظهوری) تلخ خفان را مروت و او است آن چاشنی که کبر برای تلخکامان شکر اندازان کنند و استعمال ظهوری هم معنی بیان کرده است</p>	<p>(۵) برین از حلاوت مہرت و تلخ خاطر زانو صنم و (ارو) تلخ خاطر اس شخص کو بقاعدہ فارسی کہہ سکتے ہیں جو کبیدہ خاطر ہو۔ اور ناخوش اصطلاح بقول طحقات برہان و بجز زہرو را گویند و آن متشکل است بہ یکدیگر عرض کند کہ ماصراحت کافی بر (تلخ جوان) اکبر و قائم کہ بحیم عربی عوض خای ہجرت گذشت (ارو) و کھو تلخ جوان کے کل معنی۔</p>
<p>و برای معنی اول اندک رسد واضح می خواہیم از نیک ہیچ کی از محققین صاحب زبان و کراہین نکرد (ارو) (الف) سخت گور بد زبان (ب) کافر نعمت وہ لوگ جو کفران نعمت کمرین سینے نہیں کر نعمت نہوں۔</p>	<p>تلخ و اشتن مصدر اصطلاحی۔ بقول بحر بمعنی کند و اشتن۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت (صائب) طفل بازی کوش آرام از معلم می برد و تلخ دار و زندگی بر مادی خود کام و مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است مخفی مباو کہ در سند بالا استعمال مصدر داریدن است نہ داشتن و داریدن بجا پیش می آید کہ مرادف داشتن باشد (ارو) کندہا (الف) تلخ رو اصطلاح بقول بہار و</p>
<p>تلخ خاطر اصطلاح بہار ذکر این کردہ از معنی ساکت و صاحب اند نقل نگارش ہو عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی معنی کسی کہ خاطر او تلخ باشد معنی کبیدہ خاطر و ناخوش (ظہوری)</p>	<p>تلخ خاطر اصطلاح بہار ذکر این کردہ از معنی ساکت و صاحب اند نقل نگارش ہو عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی معنی کسی کہ خاطر او تلخ باشد معنی کبیدہ خاطر و ناخوش (ظہوری)</p>

بجروانند (۱) کنایہ از ترش رو و بیدماغ (جید) بجزاجی کرنا۔ بد اخلاقی کرنا۔	
(۵) بدریامی شود از بازگشت آبہا ظاہر (الف) تلخ زبان اصطلاح۔ بہارو	
چکہ ہر کس مرجع خلق است باید تلخ رو باشد (ب) تلخ زبانی انڈ بکر این از بخی	
مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است و ساکت مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی	
موافق قیاس و (۲۱) قلب اضافت روی تلخ کہ است بمعنی کسی کہ زبانش در سخن تلخی کند یعنی	
مرب توصیفی است (مسائب ۵) تلخ رو مکن بشیرنی کا زگیر و کہ بدخلق باشد (مسائب ۵)	
انہا رنگدستی خویش کہ از طپا پنچہ بحر است باده کوتاہن آن تلخ زبان رام شود و تلخی می	
مرجان سرخ و نیم نمک تلخی با دام شود و صاحب فرنگ خدائی	
(ب) تلخ رومی گردن (بمعنی تلخ گردن) رو گوید کہ مرد بگور آگہ بند کہ دشت نام دہد و ب	
وترش روشن (راقم ۵) دیدہ باشور شکم ترجمہ بد زبانی و بد گوئی می نماید کہ کسی کہ زبانش	
تلخ رومی می کند و عاقبت از شورش اشکم دل خوش نباشد مؤلف عرض کند کہ حاشا کہ این	
دریا گرفت و مخفی مباد کہ از سند راقم استعمال معنی از ب ظاہر شود بلکہ معنی آخرہ متعلق بہ الف	
مصد رگدن پیدا است کہ بجایش می آید صاحب است و بد زبانی معنی مصد ری دارد و نہ فاعلی	
تحقیق الاصطلاحات ہم ذکر الف کردہ مراد (ار و و) الف تلخ زبان بقاعدہ فارسی	
تلخ جبین گوید (ار و و) الف (۱۱) ترش رو کہ سکتے ہیں یعنی بد زبان (ب) بد زبانی نشو	
بیدماغ۔ بقاعدہ فارسی کہ سکتے ہیں (۲) رو تلخ ساختن مصدر اصطلاحی۔ بقول بحر	
تلخ وہ صورت جس سے تلخی اور ناگواری ظاہر معروف و (۲۱) بمعنی بی مزہ گردن۔ صاحب	

<p>آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف تلخ شد بی شکرت بر ما شراب بگو (طهوری ۵)</p> <p>عرض کند که معنی اول حقیقی است که تلخ کردن از زهر چشم کیست ظهوری حکایت بخوانم</p> <p>است از روی ذائقه و معنی دوم مجاز باشد شد است تلخ چه شیرین فسانه است بگو مخفی</p> <p>که تعمیم معنی خلاف تخصیص لفظ است مخفی مباد سباد که این لازم تلخ کردن است که می آید</p> <p>که از اسنادش استعمال مصدر سازید بپیدا و شامل باشد بر همه معانی تلخ (ارو و) (۱)</p> <p>که تعریفش بجای خودش می آید (منطقی ۵)</p> <p>تلخ هونا کژ واهونا (۲) ناگوار هونا -</p>	<p>تلخ شدن خواب (الف) مصادر</p> <p>تلخ شدن زندگانی (ب) اصطلاحی</p> <p>تلخ شدن زندگی (ج) بقول بها</p> <p>تلخ شدن شراب (د) و بحر و اندک</p> <p>تلخ شدن عیش (ه) هیچ معنی</p> <p>تلخ شدن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند</p> <p>که (۱) یعنی حقیقی است یعنی ذائقه تلخ پیدا کردن و (۲) ناگوار شدن (سلمان سادجی)</p> <p>تلخ شد بی پسته ات بر ما جهان بگو</p> <p>تلخ شدن (۱) یعنی حقیقی است یعنی ذائقه تلخ پیدا کردن و (۲) ناگوار شدن (سلمان سادجی)</p> <p>تلخ شد بی شکرت بر ما شراب بگو (طهوری ۵)</p> <p>عرض کند که معنی اول حقیقی است که تلخ کردن از زهر چشم کیست ظهوری حکایت بخوانم</p> <p>است از روی ذائقه و معنی دوم مجاز باشد شد است تلخ چه شیرین فسانه است بگو مخفی</p> <p>که تعمیم معنی خلاف تخصیص لفظ است مخفی مباد سباد که این لازم تلخ کردن است که می آید</p> <p>که از اسنادش استعمال مصدر سازید بپیدا و شامل باشد بر همه معانی تلخ (ارو و) (۱)</p> <p>که تعریفش بجای خودش می آید (منطقی ۵)</p> <p>تلخ هونا کژ واهونا (۲) ناگوار هونا -</p>
---	--

(صائب الف) پسته ہمارا علی گونت	سننا سہاعت کرنا۔
گریبان چاک کرو پتلخ شد از چشم شوخت خواب	پتلخ ختاب استعمال بقول اندکھوالہ
بر بادام ہا پکسند بر تلخ شدن گذشت	منظر العجائب از اسمای معشوق است مؤلف
(ولد کا) عیش جہان زگرہ من تلخ نمی شود	عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است و موافق
این شمع را بہ هیچ بستان روا دار پختنی مباد کہ دھن	قیاس (ارو) معشوق مذکر۔
جاہاچالت اضافت بسوی ماکولات و مشروبات	پتلخ عیش اصطلاح بقول برہان و
و ما تعلق بہا ہم ہر دو معنی تلخ شدن توان گرفت	لمحات جہانگیری و بحر و اندکنایہ از کسی کہ از
واضح باد کہ از شد آخر استعمال مصدر شود و	و مکر وہی و مصیبتی از حوادث روزگار بدو
پیدا است (ارو) الف نیندگانا گوار	رسیدہ باشد مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل
ہونا۔ ب و ج زندگی تلخ ہونا۔ ناگوار ہونا۔	ترکیبی است و موافق قیاس (ارو) و دھن
د شراب کڑوی ہونا۔ ناگوار ہونا۔ عیش تلخ	جس کی زندگی تلخ اور ناگوار ہو۔ تلخ عیش بھی
ہونا۔ ناگوار ہونا۔	ترکیب فارسی کہہ سکتے ہیں۔
تلخ شنفتم استعمال صاحب آصفی ذکر	پتلخ بقول برہان و جامع بروزن زرد
این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ	(۱) تصغیر تلخ باشد و (۲) نام گیاهی است
شنیدن سخن ناگوار (عرفی شیرازی) زین	بغایت تلخ و بعضی گویند (۳) خربزہ تلخ کہ بر
بزم نہ این بار بر آشفتم و رفتم کی کی بود کہ تلخی ز	حنظل و قناء النعام خوانند و بقول بعض (۴)
تو شنفتم و رفتم کی (ارو) ناگوار بات	کاسنی را گفتہ اند و (۵) نام کمی از طرفاے

سلطان محمود غزنوی۔ صاحب جہانگیری بر معنی (۳۱) دیکھو بزرگ اور شیش (۳۱) کا سنی۔ دیکھو
دوم و سوم قانع۔ صاحب سروری ذکر معنی اول (۵) تلخک۔ سلطان محمود غزنوی کے
دوم و سوم و چہارم کردہ۔ صاحب ناصری ایک ظریف اور مسخرے کا نام تھا۔ مذکر۔
معنی اول و سوم و چہارم را آورده (نظامی) **تلخ کام** اصطلاح۔ بقول بہار و بحر و انند
(۳۵) بسا حاجی کہ خود را ز اشتر انداخت بد کہ مقابل شیرین کام مؤلف عرض کند کہ اسم فاعل
تلخک را ز تر شک باز نشاخت، بہ خان آرزو ترکیبی و کنایہ آن کسی کہ نام او ناکام باشد (ظہور) و
و سر ج معنی اول را ترک کرد مؤلف غرض (۳۵) تلخ حرفان۔ امروت دادہ است آن چائی
کہ کہ معنی اول موافق قیاس و در دیگر معانی ہم بہ کز برای تلخ کا مان شکر اندازان کنند بہ صاحب
کاف تصغیر و تحقیر باشد۔ صاحب محیط ذکر تلخک فرہنگ خدائی صراحت خوشی کردہ یعنی آنکہ در کاف
نکر و از ہمین صراحت فرید معنی دوم متعذر کہ کلام بہ بدی و نو میدی بگذرد (ارو) وہ شخص جو
گیاہ را فارسیان بدین اسم موسوم کرده اند۔ نام او اور جس کی زندگی نا امیدی اور ناکامی
بنحیال نامعنی چہارم و دوم کی است و ہر چہ کے ساتھ گزری ہو بقاء عہدہ فارسی ناکام کہہ
صاحب محیط بر خطل نوشتہ تا ذکرش بر بزرگوں سکتے ہیں۔
شیش کردہ ایم و ہم او ہر چہ بر کاسنی گوید **تلخ کامی** اصطلاح۔ بمعنی تلخی کام مؤلف
ما نقاش بر انطونیا کردہ ایم (ارو) عرض کند کہ یہاں تلخ کام کی یای مصدری و ذکرش
تھوڑا سا تلخ (۲) ایک گھاس کا نام فارسی مرکب کردہ بمعنی ناخوشی و ناکامی استعمال کنند۔
مین تلخک ہے جس کی تعریف فرید معلوم ہو سکے (ظہوری) تلخ کامی چہ بالائیت ز شیرین ہوتا

<p>پوزهر را کام دهد شکر لوزینه مایه (اردو) تلخ کردن عیش کامی یونث - بقاعده فارسی - یعنی ناکامی و نامرادی استعمال کر سکتے ہیں۔ یعنی ناخوش و بی مزه کردن زندگانی و شراب</p>	<p>تلخ کردن استعمال صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی سکت مؤلف عرض کند که معنی ناگوار کردن است صاحب روزنامه بجواب سلف ناصر الدین شاه قاجار این را بمعنی مکر کردن آورده طرز تعریفش خوش نباشد زندان از صائب تلخ کردن زندگانی می آید (ظهوری) نیست شیرین شکر عیش ظهوری بخشی پو خوش را تلخ مکن زهر غمی می باشد پو مخفی مباد که در سند ظهوری استعمال مصدر گردن پیدا است که بجایش می آید (اردو) (ولج) بر خضر زندگانی جاوید تلخ خست تلخ کرنا - ناگوار کرنا۔ استعمال (وله) زندگانی تلخ خواهد کرد و بر صید حرم (الف) تلخ کر دین روی (ج) تلخ کر دین زندگانی (د) تلخ کر دین شراب</p>
<p>بیدار شدن و ترش کردن روی و هم او و کر چهار صادر دیگر کند مؤلف عرض کند که ما بر تلخ شدن و تلخ تاش عسرت کافی کرده ایم و این متعدی آنست و اضافت تلخ کردن بسوی دیگر الفاظ و رای این پنج هم عنوان (صائب) اف بجای دست گاهان خواب شیرین تلخ می سازد پو شکر خوابی که من بر روی فرش بویا دارم پو عمر دوباره که بمن زان دلب رسید</p>	<p>استعمال (الف) تلخ کر دین روی (ب) تلخ کر دین روی (ج) تلخ کر دین زندگانی (د) تلخ کر دین شراب</p>
<p>تلخ کردن عیش ظهوری بخشی پو خوش را تلخ مکن زهر غمی می باشد پو مخفی مباد که در سند ظهوری استعمال مصدر گردن پیدا است که بجایش می آید (اردو) (ولج) بر خضر زندگانی جاوید تلخ خست تلخ کرنا - ناگوار کرنا۔ استعمال (وله) زندگانی تلخ خواهد کرد و بر صید حرم (الف) تلخ کر دین روی (ج) تلخ کر دین زندگانی (د) تلخ کر دین شراب</p>	<p>استعمال (وله) زندگانی تلخ خواهد کرد و بر صید حرم (الف) تلخ کر دین روی (ج) تلخ کر دین زندگانی (د) تلخ کر دین شراب</p>
<p>تلخ کردن عیش ظهوری بخشی پو خوش را تلخ مکن زهر غمی می باشد پو مخفی مباد که در سند ظهوری استعمال مصدر گردن پیدا است که بجایش می آید (اردو) (ولج) بر خضر زندگانی جاوید تلخ خست تلخ کرنا - ناگوار کرنا۔ استعمال (وله) زندگانی تلخ خواهد کرد و بر صید حرم (الف) تلخ کر دین روی (ج) تلخ کر دین زندگانی (د) تلخ کر دین شراب</p>	<p>استعمال (وله) زندگانی تلخ خواهد کرد و بر صید حرم (الف) تلخ کر دین روی (ج) تلخ کر دین زندگانی (د) تلخ کر دین شراب</p>
<p>تلخ کردن عیش ظهوری بخشی پو خوش را تلخ مکن زهر غمی می باشد پو مخفی مباد که در سند ظهوری استعمال مصدر گردن پیدا است که بجایش می آید (اردو) (ولج) بر خضر زندگانی جاوید تلخ خست تلخ کرنا - ناگوار کرنا۔ استعمال (وله) زندگانی تلخ خواهد کرد و بر صید حرم (الف) تلخ کر دین روی (ج) تلخ کر دین زندگانی (د) تلخ کر دین شراب</p>	<p>استعمال (وله) زندگانی تلخ خواهد کرد و بر صید حرم (الف) تلخ کر دین روی (ج) تلخ کر دین زندگانی (د) تلخ کر دین شراب</p>
<p>تلخ کردن عیش ظهوری بخشی پو خوش را تلخ مکن زهر غمی می باشد پو مخفی مباد که در سند ظهوری استعمال مصدر گردن پیدا است که بجایش می آید (اردو) (ولج) بر خضر زندگانی جاوید تلخ خست تلخ کرنا - ناگوار کرنا۔ استعمال (وله) زندگانی تلخ خواهد کرد و بر صید حرم (الف) تلخ کر دین روی (ج) تلخ کر دین زندگانی (د) تلخ کر دین شراب</p>	<p>استعمال (وله) زندگانی تلخ خواهد کرد و بر صید حرم (الف) تلخ کر دین روی (ج) تلخ کر دین زندگانی (د) تلخ کر دین شراب</p>

<p>میانہ کہ در بعض اسناد بالا استعمال مصدر رختن و سازیدن و کندن بجای کردن است عیبی ندارد که ہر سہ مرادف یکدیگر است (ارو) (۱۱) نیز کونا گوار کرنا (۲) صورت ترش کرنا (۳) مرادف تلخ شدن است (شاہی بنزواری ۵) زندگانی تلخ کرنا (۴) شراب کونا گوار بنانا۔ نہ چندان کام جان شیرین شدہ از ذوق و نشاط (۵) عیش کو تلخ کرنا۔ تلخ کمیت اصطلاح بقول اندکوالہ (ارو) تلخ ہونا۔</p>	<p>میانہ کہ در بعض اسناد بالا استعمال مصدر رختن و سازیدن و کندن بجای کردن است عیبی ندارد که ہر سہ مرادف یکدیگر است (ارو) (۱۱) نیز کونا گوار کرنا (۲) صورت ترش کرنا (۳) مرادف تلخ شدن است (شاہی بنزواری ۵) زندگانی تلخ کرنا (۴) شراب کونا گوار بنانا۔ نہ چندان کام جان شیرین شدہ از ذوق و نشاط (۵) عیش کو تلخ کرنا۔ تلخ کمیت اصطلاح بقول اندکوالہ (ارو) تلخ ہونا۔</p>
<p>تلخ کر فتن استعمال صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ معنی حقیقی است یعنی حاصل کن چیزیں کہ تلخ است و از سندش استعمال مصدر گیردن پیدا است کہ بجای می آید (طالب آملی ۵) دشنام خلق را بدیم جز و عا جواب چون ابر تلخ گیرم و شیرین عوض بدیم (ارو) تلخ چیر لینا۔</p>	<p>تلخ کر فتن استعمال صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ معنی حقیقی است یعنی حاصل کن چیزیں کہ تلخ است و از سندش استعمال مصدر گیردن پیدا است کہ بجای می آید (طالب آملی ۵) دشنام خلق را بدیم جز و عا جواب چون ابر تلخ گیرم و شیرین عوض بدیم (ارو) تلخ چیر لینا۔</p>
<p>تلخ کر شدن استعمال صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ مرادف تلخ شدن است (شفائی اصفہانی ۵) جرح</p>	<p>تلخ کر شدن استعمال صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ مرادف تلخ شدن است (شفائی اصفہانی ۵) جرح</p>

کز خیرت آن تلخ کاش گشته بود که گر پشیمان گشته بر دارد مؤلف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی است
 ترتیب فرهاد ریزه (اردو) دکیو تلخ شدن (نپوری) تا نباشند تلخ گوی بتان که
 تلخ گفتار اصطلاح - بقول بهار یعنی تلخ زبان می زکنج لب انگین روید (اردو) تلخ
 مؤلف عرض کند که گفتار تند و تیز کننده اسم گو بقاعده فارسی اس شخص کو که سکتے ہیں جو
 فاعل ترکیبی است یعنی کسی که سخن به تلخی کند مقابل گالیان دے یا سخت گفتگو کرے۔

شیرین گفتار (شیخ شیراز) امر دانکه که خوب تلخ مہر استعمال - بقول بحر یعنی (۱) بد بخت
 شیرین است که تلخ گفتار و تند خوی بود چون مؤلف عرض کند که بکرسمیم باشد اسم فاعل
 برش آمد و بلوغت شد مردم آمیز و مہرجوی ترکیبی و معاصرین عجم (۲) بمعنی بد خلق و تند مزاج
 بود (اردو) تلخ گفتار - بقاعده فارسی اس ولی رحم استعمال کنند برای معنی بیان کرده اثر
 شخص کو که سکتے ہیں جو سخت زبانی کرے۔ شتاق سند استعمال می باشیم (اردو) (۱)

تلخ گفتن استعمال - صاحب بحر گوید که بمعنی بد بخت - بقت (۲) بے رحم - بد خلق -
 دشنام دادن و سرزنش کردن مؤلف عرض کند تلخ نگاہ استعمال - بقول بهار رواند بمعنی

که موافق قیاس است - صاحب آصفی از برای این تند نگاہ مؤلف عرض کند که (۱) اسم فاعل
 سند سعدی پیش کرده که بر تلخ گفتار گذشت و ما ترکیبی است یعنی کسی که به تند و زشتی نگاہ کند
 آن را برای این درست ندانیم معاصرین عجم استعمال و (۲) قلب اضافت نگاہ تلخ (صائب) (۳)
 این می کنند (اردو) گالی دینا - پشت لب پیمانه ما سبز شد از زهر که آن ساقی
 تلخ گو استعمال - بمعنی کسی که عادت تلخ گفتن بیرحم همان تلخ نگاہ است (نپوری) (۴) گو

(۴) تلخ

<p>ذوق نغمه کم یا بی پڑ حدی را تیز تر می خوان چو محل را اگر ان می پڑ مخفی مباد که از سند بالا استعمال مصدر زدن پیدا است که بجایش می آید و این مصدر (تلخ زدن نوا) بود که بجایش ترک شد و طاقانی یافت کرده ایم (ارو) تند آواز کرنا۔</p>	<p>پیش مرو غیر که آن تلخ نگاه پڑ شکر می نیست که پڑ گس بر تابد (ارو) (تلخ نگاه بقاعدہ) فارسی اس شخص کو کھ سکے مین جو سختی اور تلخی پسے کسی کو دیکھے۔ بیرحم۔ (۲) نگاه تلخ۔ ثنوت تلخ نمودن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این</p>
<p>تلخ و ترش اصطلاح بقول بحر و برهان و جامع و ناصری و اندر معنی محنت و مشقت دنیا مؤلف عرض کند موافق قیاس است (ارو) دنیا کی محنت او مشقت تلخ و ترش اصطلاح یعنی تلخ رو باشد مؤلف عرض کند که موافق قیاس است که ترش بمعنی شیبہ و ظہیر</p>	<p>کرده این معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی تلخ بنظر آمدن (نوعانی شیرازی) آنکس که ذوق با دہ برو تلخ می نمود پڑ بگذشت جام شربت میل شراب کرد پڑ (ارو) تلخ دکان دینا۔ تلخ نظر آنا۔</p>
<p>تلخ نواز زدن استعمال۔ آواز بتندی و واماند آمده (حافظ شیرازی) آن تلخ و ترش که معنی تیزی بر آوردن مؤلف عرض کند که موافق قیاس است (عرفی) نوار تلخ تر مین چو پڑ (ارو) دیکھو تلخ رو۔</p>	<p>تلخ نواز زدن استعمال۔ آواز بتندی و واماند آمده (حافظ شیرازی) آن تلخ و ترش که معنی تیزی بر آوردن مؤلف عرض کند که موافق قیاس است (عرفی) نوار تلخ تر مین چو پڑ (ارو) دیکھو تلخ رو۔</p>
<p>تلخ بقول اتند و غیاث بالفتح (۱) خلط صفرا و (۲) بمعنی ظرف آن خلط کہ بہندی پتا گویند می فرما کہ لغت فارسی است مؤلف عرض کند کہ ہای نسبت بر لفظ تلخ زیادہ کردہ اند و موافق قیاس است معنی اول اصل است و معنی دوم مجازش (ارو) (۱) خلط صفرا بقاعدہ فارسی۔ ارو مین مستعمل ہے۔ بمعنی صفرا۔ صاحب فرهنگ آصفیہ نے خلط پر فرمایا ہوں مگر</p>	<p>تلخ بقول اتند و غیاث بالفتح (۱) خلط صفرا و (۲) بمعنی ظرف آن خلط کہ بہندی پتا گویند می فرما کہ لغت فارسی است مؤلف عرض کند کہ ہای نسبت بر لفظ تلخ زیادہ کردہ اند و موافق قیاس است معنی اول اصل است و معنی دوم مجازش (ارو) (۱) خلط صفرا بقاعدہ فارسی۔ ارو مین مستعمل ہے۔ بمعنی صفرا۔ صاحب فرهنگ آصفیہ نے خلط پر فرمایا ہوں مگر</p>

آئینش - اخلاط اربعه یعنی صفرا - سودا - خون - بلغم میں سے ایک چیز (۲) پتا بقول - اسم نکرہ - کیا
اندرونی عضو کا نام ہے جس میں صفرا پیدا ہوتا ہے - زہرہ - مرارہ - صفرا کی تھیلی -

ملحہ پیاز اصطلاح - بقول محیط اسم ملہوس است و بر ملہوس گوید کہ بروزن ملہوس اسم یونانی (۲) در است چون تلخی بادم و تلخی کلاب و می فزنا
است و فیاطون نیز گویند و فالہوس و برانی بلکہ بالفط بر دن و بریدن و دیدن و شکستن
و بلغت و ملی بلہیا و بعربی بصل الذب بصل کوشیدن مستقل - خان آہ زود و سراج بکوالہ
الزیر و بغارسی زیر و تلخ پیاز و تبرکی داغ سونا برہان بر ذکر معنی اول قانع مؤلف عرض کند
و در طبستان طرم نامند و آن پیاز صحرانیت کہ در معنی اول و دوم ہر دو یای نسبت است
و مانند پیاز کوچک - الا - تو بر تو نیست بلکہ مانند و ما صراحت معنی اقبل بر انطونیا کردہ ایم و نسبت
سیرک دانہ و اندک تلخ و مائل بشیرینی و قبض و معنی دوم عرض می شود کہ استعمال این بانصا در
و دواعی باشد و ہر دواعی خشک است و منافق گوشتحات می آید (ظہوری ۵۷) هیچ کس عمری
(الخ) مؤلف عرض کند کہ مرکب اضافی است باین تلخی ندارد و غالباً دایہ غم کردہ زہرہ حسرتی
(ار دو) جنگلی پیاز - موث - در شیر ماہ (ار دو) (۱) کاسنی - موث -

تلخ ہندوانہ اصطلاح - بقول محیط اسم غطل انطونیا (۲) تلخی بقول آصفیہ فارسی - اسم موث
است مؤلف عرض کند کہ صراحت کافی برینہ کر و اہٹ -

و شیش گذشت (ار دو) و کیو تہرند و شیش تلخی آمدن استعمال - معنی ظاہر شدن ذائقہ
تلخی بقول برہان و جامع بروزن تلخی (۱) اکانی تلخ بر زبان مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است

ظہوری (س) ریز و ظہوری در بان این نہ ہرما تلخی دور کرنا۔

ور کام جان پو تلخی گراید بر زبان موج شکر گفتار **تلخی بریدن** استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این

را پو مخنی مباد کہ ازین سند استعمال مصدر آید **کرده** از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ دور

پیدا است کہ گذشت (اردو) تلخی ظاہر ہونا۔ کردن تلخی است (صائب (س) نیز و تلخی بادم

تلخی بردن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این را آب پو نشد کم زہر چشمش از شکر خواب پو (اردو)

کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ زہر تلخی کو دور کرنا۔ دفع کرنا۔

کردن تلخی باشد (باقر کاشی (س) وقت مردن **تلخی پاشیدن** استعمال یعنی یافتہ شدن

بزرگان نام بہت آوردیم پو لذتش تلخی جان تلخی است مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس و

کندیم از کام ہر د پو (اردو) تلخی زائل کرنا پاشیدن در اینجا یعنی پاشیدہ شدن متعل (ظہوری)

تلخی بر گزیدن استعمال۔ معنی دور کردن (س) نہ ہر شد آنجا کہ پاشیدہ است تلخی ہر شکم پو کا

و دفع کردن تلخی باشد۔ مؤلف عرض کند کہ کوہ آنجا کہ ہجراتش گرانی کردہ است پو (اردو)

مرا فق قیاس است (ظہوری (س) زہر فراق تلخی پائی جانا۔

خور وہ ام شہدہ وصال بایدیم پو گزرگ و ریشہ **تلخی جان کندن** استعمال۔ صاحب آصفی

برکتیم تلخی جان گزای را پو پس بنیم کاف عربی ذکر این کردہ گوید کہ بمعنی سختی مرگ است و از

و دفع فون کہ گزیدن مراد ف کہ ہم آبدہ کہ باقر کاشی سندی آرد کہ ہر (تلخی بردن) گذشت

بجای خودش می آید و بر کردن معنی بر آوردن مؤلف عرض کند کہ بمعنی حقیقی است (اردو)

و ہر دین انداختن بر گزیدن (اردو) سگرات کی سختی۔ مؤلف۔

تلخی چشیدن استعمال - صاحب آصفی ذکر این نیست

چون گل تریاک تلخی در کفن داریم ماژ کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که ذوق (اردو) ناگواری کی حالت مین هونا - تلخی برداشتن بمعنی حقیقی است (شرط پوری) مبتلا به تلخی هونا -

تلخی دیدن استعمال - صاحب آصفی ذکر

تلخی مشقت کرب کمال کی چشیده کی پیشانی فزاش مصرع شکر بکام و زبان دیکشیده (اردو) این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند تلخی چکنا - تلخ مرقع حاصل کرنا -

تلخی چشیده اصطلاح - بقول اندکواله فرنگ

فرنگ بمعنی محنت دیده مؤلف عرض کند که مقصود پیدا است که می آید (کمال خجندی) نه بین تلخی غیر از محنت کشیده نباشد موافق قیاس است - جان کندن آنکس که لعل جان فرایت را کبیدا معنی کسی که محنت می کند ذوق ناگواری می چشاید البتة از کلام شرط پوری استعمال این پیدا است (اردو) محنت کشیده وه شخص جو مبتلا (ه) بیچ تلخی ندید طالع شور که ذخیره برآ محنت موجکانه -

تلخی داشتن استعمال - صاحب آصفی

ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند تلخی شکن استعمال - صاحب آصفی بجاالت ناگواری تلخی بودن از سند پیش کرده است و ذکر این بجواله بهار کرده از معنی ساکت مؤلف استعمال مصدر در دیدن پیدا است که می آید بدیع عرض کند که بمعنی دفع کردن و شدن تلخی و ناگواری نصیر آبادی (ه) کشته زهر تغافل تا ابدی شسته باشد اگر چه استعمال پیش نشد لیکن معاصر

عجم استعمال این کنند (اردو) تلخی و ناگواری تلخ غذاؤن کو فروخت کرنا۔

کو دفع کرنا۔ تلخی و ناگواری دفع ہونا۔ **تلخی فرودن** استعمال۔ صاحب آصفی ذکر

تلخی شنیدن استعمال۔ صاحب آصفی این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند

ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند زیاد کردن تلخی باشد (طالب آملی) آتش

کند که فضولی اوست که برقیقه سند فغانی که استخوانی های صبرم تلخی حسرت فرو دوز غالباً امداد

تلخ شنیدن یعنی دشنام شنیدن بایای وحدت صفرا می کند لیموی من (اردو) تلخی بربانا۔

کرده این صدر را بباطن قائم کرده غور بر معنی **تلخی کردن** استعمال۔ صاحب آصفی ذکر

شکر نکرد (د) تلخی شنیدن هم از ساقی مجلس این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که

چند پیشش شکر و قد شکر استیم (اردو) یعنی تندی و ترش رویی کردن است (خسر) دل را روا کن حاجتی ای راحت جان همه پا

گالیان سننا۔ **تلخی فروختن** استعمال۔ صاحب آصفی با چنین تلخی مکن ای شکرستان همه پا مخفی مباد

ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند از نند بالا استعمال مصدر گردن پیداست

کند که معنی فروختن اغذیه تلخ از نند پیش کرده که بجای خودش می آید (اردو) تلخی کرنا۔

تلخی کشیدن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر تلخی فروش پیداست که اسم فاعل ترکیبی است

و آن تعلق دارد با مصدر فروشدیدن که بجایش می آید این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که

(عرفی) تا خوانده ام که هیچ گره بی کشادیت بتلای تلخی شدن است (صائب) از

تلخی فروش هر تو قادی نیست (اردو) جهان تلخی بیا کشیدم صائب (که ز شیرین سخنان

شد سختم شیرین تر بود (ار و و) بملای تلخی بونا. **تلخی یا فتن** استعمال - صاحب آصفی
تلخی گذشتن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
 این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که از معنی حقیقی است (فغانی شیرازی ۵)
 که عائد حال شدن تلخی است (سعدی ۵) می توان گفتن که نتوان یافت و صد جامه بهر
 از انچه تلخی که بر من گذشت و دایم هر امروز آفت در تلخی که فرهاد از کف حلوا کشید
 شیرین گشت و (ار و و) تلخی گذرنا تلخی عائد حال بونا. (ار و و) تلخی بیانا.

مل زرنج اصطلاح - بقول بحر معنی آتش و انگشت دان - مؤلف عرض کند که مل
 زرنج (بجایش گذشت و صراحت معنی زرنج همد را بنا کرده ایم که چه هر سیت کانی و قل منجی
 اوست پس این مرکب را معنی مرادف آن دانیم یعنی انگشت و زغال افروخته - صاحب بحر
 در معنی این تصریح کرده دیگری از محققین با اوست بدون سند استعمال این را تسلیم نکنیم -
 مخفی مباد که تل معنی پشته ریگ مذکور شد و معنی لفظی این پشته چه هر سیت و کسایه باشد از انچه
 افروخته - فارسی قدیم باشد معاصرین عجم بر زبان ندارند (ار و و) و گویو نذر و زرنج -
ملک بقول برهان و جامع و رشیدی بکسر اول و ثانی و سکون سین بی نقطه و کاف خوشه
 کوچک انگور که بر خوشه بزرگ است یعنی بر خوشه بزرگ چسبیده است خان آرزو در
 سراج بکسر اول و فتح ثانی نوشته گوید که این تصحیف است و صحیح بنون ملک چنانکه می آید -
 مؤلف عرض کند که اسم جامه فارسی زبان و مبدل ملک دانیم یا آن را مبدل این که بنون
 به تابدل شود چنانکه ناکاج و تاناکاج و تانبون چنانکه نختو و نختو - قول صاحب جامع را که محقق

صاحب زبان است معتبر تر از خان آرزو دانیم (اردو) انگور کے خوشہ کا ایک چھوٹا حصہ۔ نگہ

مل سلطان اصلاح بقول ملحات ایک موضع کا نام ہے نگہ جو حلب سے ایک منزل پر واقع

برہان موضعی است کہ ماہرین آن و حلب یک منزل تل شدن استعمال یعنی پشتہ شدن و بصورت

راہ است مؤلف عرض کند کہ باشد کہ بر بلند کوشید واقع شدن است مؤلف عرض کند کہ

واقع باشد و از بنیان آن کسی باشد کہ سلطان موافق قیاس باشد (ظہوری) جستہ تا

نام دارد و اللہ اعلم بحقیقہ الحال کہ وجہ تسمیہ این برق غمش تل شدہ فاکٹر دل بہیم است کہ دوو

بوضوح یہ پیوست (اردو) تل سلطان جگری بر خیزد (اردو) ٹیلہ مونا۔

ملطف بقول بہار نثری نمودن و مہربانی کردن مؤلف عرض کند کہ لغتچین و قسم طائی شدن

لغت عرب است۔ فارسیان استعمال این بمعنی حاصل بالصد رکند و با مصداق فارسی مرگب

سازند کہ در ملحات می آید (حافظ شیراز) آسایش و گیتی تفسیر این و صرف است کہ با دوتا

ملطف بادشمنان مدارا کہ (اردو) ملطف بقول آصفیہ عربی۔ اسم نگہ مہربانی عنایت کریم

ملطف دیدن استعمال۔ صاحب آصفی این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ

و کہ این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند بمعنی کرم و مہربانی کردن است (حافظ)

کہ بمعنی یافتن مہربانی و کرم است (ناظم ہروی) از شرم و رجحان ساقی تلطفی کن کہ باشد کہ بوسہ

ولی در پردہ توفیق یوسف کہ از وہر خید می دید چند بر آن دہان توان زد کہ مخفی مباد کہ از سند بالا

این تلطف (اردو) مہربانی پانا۔ استعمال مصدر کردن پیدا است کہ بجای خودش

ملطف کردن استعمال۔ صاحب آصفی کہ می آید (اردو) تلطف کرنا کرم کرنا مہربانی کرنا

تلفظ | بقول رهنما بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار تاریخی راگویند صاحب بول چال
 ہم ذکر این کرده صاحب سواء السبیل این را مسترب تلگراف فرسای و اند مؤلف عرض
 کن که تلگراف به نامی ہندی و کاف فارسی لغت انگلیسی است فارسیان این را بہ تبدیل نام
 ہندی نامی عربی و تبدیل کاف فارسی بغین جہد حذف یا مفرس کرده باشند و جادارو
 کہ مغرب گیریم کہ معاصرین عجم ہم استعمالش کردند (اردو) تلگراف انگریزی اسم نہ کہ تاریخی
تلف | بقول بہار بالتحریک (۱) نیست شدن و بجا از معنی ضائع شدن و غراب شدن صاحب التفات
 بر بان گوید کہ (۲) بنظم اول کنافتی کہ بعد از خوردن انگور و امثال آن بجائی بماند مؤلف عرض کند کہ
 لغت عرب است لغتچین معنی ہلاک شدن کذا فی المنتخب فارسیان بمعنی مجازی استعمال کرده اند کہ
 مفرس باشد و استعمال این با مصداق فارسی و ملحقات می آید و معنی دوم ہم مفرس دانیم کہ در عربی
 و ترکی بدین معنی نیامده (اردو) (۱) تلف - بقول آصفیہ عربی - اسم نہ گذر - ضائع - برباد
 خراب - راخان (۲) وہ فضلہ جو انگور کھانے کے بعد طرف میں باقی رہ جائے - نہ گذر -

<p>تلف کردن استعمال - صاحب آصفی کہ این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی ضائع شدن است (الہی ہمدانی) بمعنی ضائع کردن است (صائب) از سرد خون جگر تلف شد و ذوق گریستن کشید از مہری آتش شوقم فسرده است پر و عن تلف مرہ ام بجای اشک آبلہ ہای پای را (اردو) کہن بچرخیکہ مردہ است پر و عنی سبا کہ از سب تلف ہونا - ضائع ہونا -</p>	<p>تلف کردن استعمال - صاحب آصفی کہ این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی ضائع شدن است (الہی ہمدانی) بمعنی ضائع کردن است (صائب) از سرد خون جگر تلف شد و ذوق گریستن کشید از مہری آتش شوقم فسرده است پر و عن تلف مرہ ام بجای اشک آبلہ ہای پای را (اردو) کہن بچرخیکہ مردہ است پر و عنی سبا کہ از سب تلف ہونا - ضائع ہونا -</p>
--	--

(ار دو) تلف کرنا ینائج کرنا۔	تلف گشتن استعمال - صاحب آصفی
تلف گردیدن استعمال - صاحب آصفی و اگر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض و اگر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کند که مراد ف تلف گردیدن (شغائی) که مراد ف تلف شدن است (ملا جامی) (اصهبائی) اگر نمی بود م تلف می گشت بلغ ز آسیب تو گرد و تلف بهات در آید به انچه های جهان به مصرفی چون بخت من جسد حشر و سببی بکف (ار دو) و کمیو تلف شدن - ساخته (ار دو) و کمیو تلف شدن -	
تلقین بقول بهار فهمانیدن و سخن فراز بان کسی و ادون می فرماید که بالفظ و ادون و گردن و گرفتن و یافتن متعل مؤلف عرض کند که لغت عرب است بالفتح و کسر قاف کذا فی فارسیان یعنی حاصل بالمصدر استعمال این می کنند و با مصداق فارسی مرکب هم که در طبعات می آید (ار دو) تلقین - بقول آصفیه عربی - اسم مؤنث - تعلیم دنیا - سهجانا -	
تلقین و ادون استعمال - صاحب آصفی و اگر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض و اگر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کند که مراد ف همان تلقین و ادون است که که فهمایش کردن و آگاهانیدن (حافظ شیرازی) گذشت (سلمان ساوجی) زبان سون حدیث آرزو مندی که در این نامه ثبت اقوا و آرزو و سخن آید و اگر کنم به شای تو باش سخن که همانا کی غلط باشد که حافظ و ادون تلقین (ار دو) تلقین به معنی مباد که از سند بالا استعمال تلقین کرنا - سکمانا - الملاح دینا - کندن پیداست که بجایش می آید (ار دو)	
تلقین گردون استعمال - صاحب آصفی و کمیو تلقین و ادون -	

<p>تلقین گرفتن استعمال - صاحب آصفی ذکر ساکنان شیراز را جمع نموده او امر و نواهی بتی این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که مواعظ و مسائل یقینی تلقین نموده بی -</p> <p>بمعنی حاصل کردن اطلاع و آگاهی است (کال) (ار و و) دیکهو تلقین کردن -</p> <p>تلقین یافتن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که مراد ف تلقین گرفتن است (مغزی نیشاپوری) آن دین و بشر پانا - آگاهی حاصل کرنا - اطلاع پانا -</p> <p>تلقین نمودن استعمال - صاحب آصفی ذکر این یافته تعالیم و بین و شجاعت نیک این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که یافته تلقین (ار و و) تلقین پانا -</p> <p>مربوف تلقین کردن است (نثر - عالی شیرازی) دیکهو تلقین گرفتن -</p>	<p>ملک بقول بریان بفتح اول و ثانی و سکون کاف (۱) کسی را گویند که سلبش بسیار گنده و پر باشد و (۲) در جای و گیر سبک برکنده نوشته بودند بفتح بای ابجد و کاف و الله اعلم و بفتح اول و سکون ثانی (۳) یعنی تنگ که ضد شیرین است و (۴) زر و ورق را نیز گویند و طلق معرب است و (۵) نوعی انقماش هم هست و بضم اول و سکون ثانی (۶) غلظه باشد که آن را لوبیا خوانند و کبر و قل و فتح ثانی (۷) جامه پیشو اند و استین کتاه و (۸) درخت سیب صحرائی که بیوانی زعفرور - و لبرعی و وثلاث حبات نام دارد و کبر اول و سکون ثانی (۹) زنجبیل تر و تازه - صاحب جهانگیری نسبت سخن اقل صرحت کند که کسی که سلبش برکنده باشد و پند که معنی سوم و ششم نسبت معنی ششم</p>
<p>ملک بقول بریان بفتح اول و ثانی و سکون کاف (۱) کسی را گویند که سلبش بسیار گنده و پر باشد و (۲) در جای و گیر سبک برکنده نوشته بودند بفتح بای ابجد و کاف و الله اعلم و بفتح اول و سکون ثانی (۳) یعنی تنگ که ضد شیرین است و (۴) زر و ورق را نیز گویند و طلق معرب است و (۵) نوعی انقماش هم هست و بضم اول و سکون ثانی (۶) غلظه باشد که آن را لوبیا خوانند و کبر و قل و فتح ثانی (۷) جامه پیشو اند و استین کتاه و (۸) درخت سیب صحرائی که بیوانی زعفرور - و لبرعی و وثلاث حبات نام دارد و کبر اول و سکون ثانی (۹) زنجبیل تر و تازه - صاحب جهانگیری نسبت سخن اقل صرحت کند که کسی که سلبش برکنده باشد و پند که معنی سوم و ششم نسبت معنی ششم</p>	<p>ملک بقول بریان بفتح اول و ثانی و سکون کاف (۱) کسی را گویند که سلبش بسیار گنده و پر باشد و (۲) در جای و گیر سبک برکنده نوشته بودند بفتح بای ابجد و کاف و الله اعلم و بفتح اول و سکون ثانی (۳) یعنی تنگ که ضد شیرین است و (۴) زر و ورق را نیز گویند و طلق معرب است و (۵) نوعی انقماش هم هست و بضم اول و سکون ثانی (۶) غلظه باشد که آن را لوبیا خوانند و کبر و قل و فتح ثانی (۷) جامه پیشو اند و استین کتاه و (۸) درخت سیب صحرائی که بیوانی زعفرور - و لبرعی و وثلاث حبات نام دارد و کبر اول و سکون ثانی (۹) زنجبیل تر و تازه - صاحب جهانگیری نسبت سخن اقل صرحت کند که کسی که سلبش برکنده باشد و پند که معنی سوم و ششم نسبت معنی ششم</p>

فرماید که شایو از است و ذکر معنی ہشتم و نهم ہم کردہ (اسدی ۵۵) ہم از محل و ہم نظر الف نہند
 و ہم از شارہ و تلک و خود و پرندہ (شرف شہزادہ ۵۵) قبایستہ سرو از عطای خبریت و
 تلک و خستہ بید ز انعام غاست و صاحب جامع با اتفاق برہان ذکر ہمہ معانی کردہ معنی دوم
 را گذاشت صاحب رشیدی معنی اول و نهم را ترک کردہ ذکر معانی دوم تا نهم کردہ صاحب سروری معنی اول و دوم
 و نهم را ترک کردہ ذکر دیگر ہمہ معانی فرمودہ صاحب ناصر بنی چہارم قانع وارتہ بہ ترک صراحت ہمہ معانی غیر آن
 کہ با وصف معانی کثیرہ و در شمار اکیں را گویند فقرہ زبانہ فی الشیء بہ شدہ تلک بک و سرین بوزہ و چہار ستر کیا
 تناول می فرماید کہ سگ می خورند و بیش گندیدہ خود می خندند و بہار ہمہ بانس خان آرزو در
 سراج مذکور معنی اول و دوم می فرماید کہ یکی ازین دو تصحیف است و ذکر معانی سوم تا ششم نسبت
 معنی ہفتم گوید کہ مخفف ترک است و دیگر معانی را گذاشت صاحب تحقیق الاصطلاحات بر معنی
 ہفتم قناعت فرمودہ مؤلف عرض کند کہ ہمہ معانی اسم جامع فارسی زبان است و صاحب
 مجیب نسبت ابرک ہرچہ نوشتہ ما بر ابرک نقلش کردہ ایم و آنچه نسبت لوبیا گفتہ ذکر آن ہر از آن
 مذکور شد و صراحت سبب معرانی بقولش بر ازوف و حقیقت زنجبیل بقولش ہمین کہ اسم عربی است
 و تغیر ہم و یونانی ہوطیون و ہریانہ زنجبیل و فارسی شنگویر و در انگلیزی جنجو و ہندی خشک
 آن را سونٹہ و ترآن را ادرک گویند بہی است معروف گرم در آخر سوم و خشک در دوم و
 گویند تازہ و ترآن یعنی ادرک گرم در سوم و خشک در اول و خشک آن خشک تا سوم رہنا
 بی شمار دارد (الخ) (ارو) (اگل) موچہ دکن میں اس شخص کو کہتے ہیں جس کے موچہ پر
 اور گنجان ہوں صاحب اصغیہ نے گل مجھے پر فرمایا ہے وہ ڈاڑھی بال جو ٹھوڑی کے بال ہوتا

کے بعد خراسان پر رکھ لیتے ہیں (الحج) (۲) وہ شخص جس نے اپنی مونچھ کو اکھیرا ہوا (۳) تلخ کڑوا
 (۴) دیکھو ابرک (۵) ایک خاص قسم کا کپڑا جس کی تعریف کامل معلوم نہ ہو سکی۔ مذکر۔ (۶) لوبیا۔ دیکھو
 ازاروم (۷) پیشواز۔ دیکھو پیشواز (۸) جنگلی سیب۔ دیکھو ازوف (۹) اورک۔ بقول آصفیہ فارسی
 اسم مؤنث۔ ایک قسم کی جڑ ہے جسے سکھا کر سونٹھہ بناتے ہیں اور آپ ہی نے سونٹھہ پر فرمایا ہے۔ ہندی
 اسم مؤنث۔ سوکھی اورک۔ ریج میل۔ (۱۰) ایک پیمانہ۔ مذکر۔

ملکان بقول ناصری نام جائی است در بولچال ہم بحر الہ معاصرین عجم ذکر این کردہ است
 خراسان کہ معدن تلک در اینجا طاہر شدہ و چمن سخندان پارس ذکر این مفودہ می فرماید کہ گلاب ہے
 جائی است در قزوین کہ اول تلک در اینجا یافتہ فارسیان استعمال مخفف این ہم می کنند چنانکہ گویند
 شدہ ہر دو را معرب کردہ طالقان خوانند و ہشت روز است خطا نوشتہ بودم جواب نیامد
 ہر دو شہر اکنون بہ تقریب اشتہار یافتہ۔ صاحب ماچارام و زیتیل زدہ ام، یعنی تلگراف فرستادہ
 اند نقل نگارش مؤلف عرض کند کہ زیادت مؤلف عرض کند کہ تلگراف لغت انگلیسی
 الف و فون نسبت بہ تلک این ہر دو مقامات است و در محاورہ معاصرین عرب معرب آن
 را موسوم کردند کہ کان ابرک دارد (۱۰) تلغراف بخذف و تبدیل است۔ فارسیان آن را
 طالقان خراسان اور قزوین میں دو ایسے مقامات مفسر کردہ اند یعنی و تبدیل نامی ہندی بہ فوقانی
 کا نام ہے جس میں ابرک کی کان ہے۔ مذکر۔ و حذف تھائی کاف فارسی را بجای خود قائم و تثبت

تلگراف بقول رہنما بحوالہ سفرنامہ ناصر اللغات پنجہ صاحب سخندان گوید صراحت آن بر (پیل زدہ)
 شاہ قاجار مرادف تلغراف کہ گذشت۔ صاحب می آید (۱۰) دیکھو تلغراف۔

تکلفی	اصطلاح بقول رهنما بحوالہ سفرنامہ	تکلفی خانہ استعمال صاحب رهنما
	ناصرالدین شاه قاجار ہتھم تاریخی راگویند کہ بحوالہ سفرنامہ ناصرالدین شاه قاجار گوید کاروبار این می کند مؤلف عرض کند کہ از کہ مکانی را نام است کہ دران کاروبار تار قبیل بندوچی و باورچی است بہ ترکیب چہ برقی می شود۔ صاحب بول چال ہم ذکر این کہ لغت ترکی زبان است (اردو) تار بحوالہ معاصرین عجم کردہ مؤلف عرض کند کہ لغت برقی کا ہتھم۔	ناصرالدین شاه قاجار ہتھم تاریخی راگویند کہ بحوالہ سفرنامہ ناصرالدین شاه قاجار گوید کاروبار این می کند مؤلف عرض کند کہ از کہ مکانی را نام است کہ دران کاروبار تار قبیل بندوچی و باورچی است بہ ترکیب چہ برقی می شود۔ صاحب بول چال ہم ذکر این کہ لغت ترکی زبان است (اردو) تار بحوالہ معاصرین عجم کردہ مؤلف عرض کند کہ لغت برقی کا ہتھم۔
(الف) تلمیہ	الف بقول صاحب رهنما بحوالہ سفرنامہ نامہ ناصرالدین شاه قاجار آلہ	
(ب) تلمیہ حی	کہ بوسیلہ آن آتش را آب زند و فرو نشانند و ب کسی کہ اہتمام	
(ج) تلمیہ فوارہ	آن آکہ کند صاحب بول چال ہم ذکر این کردہ و صاحب روزنامہ	
	بحوالہ سفرنامہ مذکور ج را بمعنی فوارہ آورده کہ از ان آب زند مؤلف عرض کند کہ اللف را اسم جامد فارسی جدید دانیم و ب وج مرکب آن معاصرین عجم این را تختین و فتح موندہ می خوانند۔ (اردو) الف فیرانجن۔ مذکر۔ وہ آکہ جس سے آگ بجھتا ہیں (ب) فیرانجن کا ہتھم (ج) فیرانجن کا پنپ۔ مذکر۔	
تلمن	بقول برہان پنچ اول و سکون ثانی و میم کسور نبون زدہ۔ یعنی آدمی و حیوانات	
	و میر۔ می خبر ماید کہ لغت زند و پازند است و ترجمہ عربی اتین الف۔ صاحبان نامی و اند بحوالہ برہان ذکر این کردہ اند و صاحب جہانگیری ہم در ملحقات آورده مؤلف عرض کند کہ قل یعنی اوست یعنی پشمارہ و تن ہم در فارسی زبان بمعنی تودہ ہر چیز	

می آید و به معنی سوراخ وسط شاپین ترازو هم - پس این اسم مرکب معلوم می شود از
تل ومن (اردو) تاک - مؤنث -

تلمیح بقول اند بروزن تفعیل - لغت عرب است بمعنی نگاه سبک کردن بسوی چیزی
و با اصطلاح اهل معانی اشارت کردن در کلام بقصه یا آوردن اصطلاحات نجوم و موسیقی
و غیره یا آیات قرآن مجید یا احادیث و غیره مؤلف عرض کند که در فارسی زبان برای این
معنی اصطلاحی لغتی دیگر نیست ازینجاست که ما این را جاداده ایم (اردو) تلمیح بقول
آصفیه عربی - اسم مؤنث - علم بیان کی اصطلاح مین کسی قصه و غیره کا کلام مین اشاره کرده -
تلمیذ بقول بهار بر وزن تلمیذ شاگرد می فرماید که بالکسر معرب و تلامذہ و تلامیذ جمع آن
صاحب اند گوید که گاهی به فارسی است و عربی تلمیح نیست و لهذا صاحب قاموس ذکر آن
نکرد صاحب سوار السبیل که محقق معربات است ذکر این کرده مؤلف عرض کند که اسم
فارسی زبان است و صاحب منتخب هم این را فارسی گوید عجب است از محققین فارسی زبان
که این را ترک کرده اند ازینکه زحمت تحقیق را بر نداشتند (اردو) تلمیذ بقول آصفیه
عربی - اسم مذکر - شاگرد - طالب العلم -

تلمیس و جلمیس بقول ناصری بپارسی قدیم سریانی نام دو پسر گلشاه یعنی آدم بوده
عربی قابل و هایل خوانده اند و دختر را که یکی هلمیس و دیگره اکیمار نام داشته بدین دو برادر
داد - اکیمار که تلمیس رسید خوب تر از آن بود که به جلمیس داده شد بنا برین جلمیس از راه
غرض نفس و دوقتی که تلمیس بخواب رفته بود سنگی بر سر برادر زده او را بکشت و آدم زبان سر

برائی ہابیل شعور مرتبی فرمود و مضمون او را یعرب ابن قحطان یعربی ترجمہ کردہ مشہور است
ومی شاید کہ این چہار نام سریانی باشد از لغت و سائیر نقل کردہ شد مؤلف عرض کند کہ قول
ناصری کہ محقق زبان خود است اعتبار را شاید (اردو) تمکس و علیس فارسی قدیم میں آدم
کے دو لڑکوں کا نام ہے جن کو عربی میں قابیل و ہابیل کہتے ہیں۔ مذکر۔

تکندہ بقول برہان و جہانگیری و جامع دانند و مؤلف فتح اول و دوم بانوں پر مذکور ہے کہ زبان
گویند یعنی شخصی کہ درست تکلم نہ تواند نمود و او را یعربی فاخا خوانند خان آرزو و در سراج ذکر
این جو الہ برہان کردہ مؤلف عرض کند کہ مقصود محققین بالا لغزش در زبان است یعنی
لغزش کفندہ در زبان کہ سخن صاف ادا نہ تواند کرد و این ظاہر اسم فاعل معلوم می شود از
مصدر تمکیدن کہ بقول صاحب رہنما یعنی لغزیدن بجایش می آید محققین بالا از تحقیق کار نگرفتند
و اسم جاد خیال کردند (اردو) کج زبان صاف گفتگو نہ کرنے والا۔

تکک بقول ناصر و برہان بنتج اول و وزن و سکون ثانی و کاف میوز شبہہ بنفعا لو
مؤلف عرض کند کہ باعتبار ناصری این را اسم جاد خوانیم۔ صاحب محیط ذکر این نکرد و بنا علیہ
از تعریف مزید قاصدیم مخفی مباد کہ ہمین لغت کاف فارسی ہم آردہ و صاحب جامع آن را بہ ہمہ نشان
بہ کاف عربی نوشتہ ماہد را بخاہد و راتسلیم کردہ ایم (اردو) ایک میوے کو فارسیوں نے
تکک کہا ہے جو بنفعا لو سے مشابہ ہوتا ہے۔ مذکر۔ دیکھو تکک۔

تکک بقول جامع بر وزن بزرگ کاف بمعنی خواہش کنندہ باشد و ۲۱ ہم بر وزن
عربی (۱۱) یعنی حاجت و خواہش و نیز چہ تککی تکک کنایہ از پیرامرو و ۳۱ کسر اول و ثانی

زودن انگشت باشد بردف و امثال آن و (۴۶) سروری هم کاف فارسی جامی جز ذکر معنی اول
خوشه کوچک انگور که بر خوشه کلان چسبیده بود و پنجم قانع و گوید که مردم بعضی پنجم تلنگ یا نیز گویند
که این معنی تلنگ هم آمد و کبیر اول و فتح دوم (این خسرو ۵۵) اسپ همه تلنگ ششم از تلنگ
(۵۱) نام ولایتی است از ملک دکن و (۵۱) یوه و پیل همه مست ستانم تلنگ یک و بجای دیگر
شبیه به شفا لو صاحب ناصری ذکر معنی اول و ذکر معنی سوم و چهارم بجا از فرنگ کند صاحب
سوم و چهارم و پنجم کاف فارسی کند صاحب رشیدی هم کاف فارسی ذکر معنی اول و سوم
مؤید قلمی کاف فارسی بر معنی اول قانع صاحب و چهارم و پنجم فرموده و آریسته به کاف فارسی
برمان به کاف فارسی بکر معنی اول و سوم و چهارم نسبت معنی سوم می خواند و کبیر انگشت نهمین
پنجم معنی دوم را ترک کرده صاحب جهانگیری و فاست و دائره و مرادف کوک نیز یعنی
هم کاف فارسی برای معنی اول از سوزنی سند هم آهنگ کردن سازی را با یکدیگر و موافق
آرد (۵۱) خرگه ائمت گدیه خود که ده بار ساختن آوازهای تارها و اصوات (سیرنجات
تلنگ ملوک تا بخوابد و برای معنی سوم از شیخ (۵۱) نوبت خسته تلنگ است حرفیان دستی که
معنی عراقی (۵۱) آنجا که پرخ است من از تلنگ مایه تلنگ است حرفیان دستی یا و غیره
نرب تلنگ که آتش زند از مشوق و ران راه که (۵۱) و رومندی و صاحب مذاقی (اول ۵۱)
تلنگ و رتسیم و رسیدیم و گرفتیم سینگ و تو که از اهل تنگی برار باب نیاز که تا تنگی کن و
آن حلقه که موراز و ست کیصوت چنگ و به حرفیان سوز و در آخر همه ذکر معنی اول
هم او ذکر معنی چهارم و پنجم هم کرده صاحب هم فرموده خان آرزو در سراج ذکر معنی اول

و سوم بہ کاف فارسی کند و بہ ذکر معنی چارم گوید خواہش - مؤنث (۲) وہ لڑکا جس کے ڈاڑھی
 کند یا ہر اہمان ٹکک بہر دو کاف کہ معنی تخم دانہ موچہ نہ ہون - امر و مذکر (۳) ڈھول یا دائرو
 انگور گذشت کہ آن را تلسک و تلنگ خواہند اما استخوان انگلیوں کے ذریعہ سے - مذکر - (۴)
 و بہ ذکر معنی پنجم گوید کہ تحقیق آنست کہ تلنگ در انگور کا چھوٹا خوشہ جو بڑے خوشہ پر ہو - مذکر
 اصل ہندی تلنگ است بمعنی ملک مذکور و اہل (۵) تلنگانہ - مذکر دکن کے ملک کا وہ حصہ جس
 ملک خصوصاً برہمن آن ملک و تلنگانہ مخصوص نام میں تلنگی بولی جاتی ہو - (۶) و یکو تلنگ (۷) -
 ملک مذکور است و کلمہ آنہ در ہندوستان بڑی در و ہندی - مؤنث -
 نسبت چنانکہ راجپوتانہ و این نیز قریب بہ فارسی **تلنگانہ** بقول بہار بمعنی (۱) گدایا نہ صاحب
 است از عالم توافق لسانیں مؤلف عرض سروری و رشیدی بذیل تلنگ ذکر این معنی
 کند کہ بیچارہ در چراغ ہدایت بذیل (تلنگ) ولایتی از ملک دکن کردہ اند یعنی مرادف معنی
 دائرہ) ہم ذکر معانی این کردہ و معنی ہنتم بیان یہ پنجم تلنگ - خان آرزو در سراج بذیل تلنگ بیچارہ
 کردہ و ارستہ را ہم ہمدراختا آوردہ بخیاں کہ تلنگ در اصل ہندی - تی تلنگ است بمعنی
 ما این اسم جاہد فارسی زبان بکاف فارسی و عربی ملک مذکور و اہل ملک خصوصاً برہمن آن ملک و
 ہر دو است و بہ اعتبار صاحبان تحقیق کہ بعض آن تلنگانہ مخصوص نام ملک مذکور و کلمہ آنہ در
 اہل زبانند ہمہ معانی را تسلیم کنیم و مقصود معنی ہندوستان برای نسبت است در ملک -
 سوم خبرین نباشد کہ استخوان مدای و ف و دائرہ چنانکہ راجپوتانہ و کوندوانہ و این نیز قریب بہ
 است بہ انگشتان (۱۰ و ۱۱) حاجت فارسی است از عالم توافق لسان و تلنگی نہ سزا

بہ تلنگ بمعنی گدایا بہ مؤلف عرض کند کہ معنی اول
 را بدون سداستعمال تسلیم نکنیم و اگر پیش شود این
 را محقق تلنگیانہ و انیم کہ بجایش می آید و آنچه
 خان آرزو نسبت معنی دوم و ربیان ماخذ طبع آزمائی
 کرده کہ آنہ را الفاظ ہندی برای نسبت دانستہ فضولی
 اوست آنہ کلمہ فارسی زبان است کہ افادہ معنی
 لیاقت کند چنانکہ شاہانہ و جوامع پس فارسیان تلنگ
 را ترکیب آنہ تلنگانہ کردند و اہل ہند با تابع فارسی
 بعض الفاظ ہندی را ہم با آنہ فارسی مرکب می کنند
 کہ این قسم عمل در بسیاری از الفاظ ہندی است و
 (سعدی ۱۵) قبای تلنگانہ برتن کنند و بدخلش
 جامہ زن کنند و (اردو ۱۱) و کیوہ تلنگیانہ کے
 پہلے معنی (۲) و کیوہ تلنگ کے پانچویں معنی -
 تلنگبیین **المقبول** برہان و جامع بروزن و
 معنی ترنجبین است و آن داروئی است شیرین
 و مانند شبنم برخا شترمی نشیند صاحب جہانگیری
 این را مرادف ترنگبین گوید کہ گذشت - صاحب
 سروری از نزاری سند آورده (خ) و در سوانح
 مجاز نیست عجب پزیر اگر با تلنگبین باشد و
 مؤلف عرض کند کہ خان آرزو در سراج
 درست گوید کہ ترانگبین کہ گذشت اصل است
 و این سببش چنانکہ آروند و آوند (اردو)
 و کیوہ ترانگبین -
تلنگ دائرہ اصطلاح خان آرزو
 در چراغ ہایت گوید کہ (۱) دائرہ و غیر آنست
 کہ دائرہ دف را بہ انگشتان زنند تا صدا برآید
 و (۲) بازی است کہ طفلان خطی کشیدہ مہرہ
 بازی کنند و مہرہ ہر کہ از ان برآید بردار و دست
 (اشرف ۱۵) برخاست چو ساز در میان آوریم
 کہ کردم بہ تلنگ دائرہ بیرونش پزلہ بردار
 بہار نسبت معنی اول می فرماید و تعریفش بہتر از
 است و اولیعی آوازیکہ از دائرہ بہ نواختن برآید
 و ذکر معنی دوم ہم کند و (۳) بالکسر بمعنی زدن
 دائرہ و دف بانگشتان تا صدا از وی برآید -

و ہر دو محققین بالا گویند کہ از اہل زبان بہ تحقیق
 رسیدہ کہ (بتنگ) دائرہ کار کردن (کنایہ از کلام
 بہ آسانی کردن است چنانچہ از کلام اشرف ہم
 مستفاد می شود مؤلف عرض کند کہ محققان را
 و بہار زلہ بردار ہر دو این مصدر مرکب را (۲۱)
 از کلام اشرف پیدا کردہ اند و این را فصول
 و انیم سند اشرف متعلق بمعنی اول و سوم می توان
 مخفی مباد کہ مقصود بہار از معنی سوم حاصل المصد
 باشد نہ مصدر و این مرکب اضافی است (۲۲) از تنگی
 و ریخا بمعنی مطلق مدام است۔ و برای معنی دوم
 سند استعمال می خواہیم کہ محققین اہل زبان و دیگر
 اہل تحقیق زبان دان ازین ساکت اند مخفی مباد
 کہ معاصرین عجم و معنی اول و سوم حرکت و آواز
 را مخصوص کنند یعنی امتحان آواز دلف و ہمچنین
 آواز امتحان دلف و امثال آن (ارو) می نماید و میان
 ۱۱) ڈہول کا امتحان جو بجانے سے پہلے انگلیوں
 اسے پاپ لگا کر کیا جاتا ہے۔ مذکر (۲۲) ایک غامض
 قسم کا کھیل۔ مذکر (۳۱) ڈہول وغیرہ کی وہ آواز
 جو بجانے سے پہلے بطور امتحان کی جاتے۔ موت
 تنگی بقول برہان بنیم اقل و فتح ثانی (۱)
 نیاز سند و خواہش کنندہ و گداز گویند و کثرت
 (۲۱) مخفف تو تنگی است کہ میان پاچہ باشد و
 (۳۱) کنایہ از پسر امرد و خنیم و ترش و بی باک و
 خونی و تونی ہم صاحب رشیدی برہنہی اول قافلہ
 صاحب سروری سند پراشتمس الدین کو تو توان
 از تنگی مجوی صدق و صواب و کہ بخوبی
 کسی ز آتش آب و ہم اومی فرماید کہ درین ایام
 (۴۱) یعنی جلف و جبری۔ صاحب مؤید ہم بر معنی
 اول قافیت کردہ مؤلف عرض کند کہ یاے
 نسبت بر لفظ تنگ زیادہ کردہ اند و معنی اول
 موافق قیاس است و در معنی دوم از تو تنگی۔ تنگی
 می نماید و میان پاچہ پاچہ ایست کہ بر میان سار
 شود ہمچون پاچہ از ار و ہمین است تہ تنگی و تنگ
 و تو تنگ مبدلش و این معنی را شتاق سند می شہیم

که خیر از زبان دیگری ذکرش نکند و معنی سوم مجاز
 معنی دوم یافته می شود که همین باشد لباس مردان
 در عجم عموماً و در معنی چهارم که جلف است مردان
 از ظالم باشد و این مجاز معنی سوم می نماید که در
 را ظالم گفتند چنانکه فارسیان یا ز خود را ظالم
 می گویند با جمله و رای معنی اول و چهارم دیگر معانی
 را قابل نظر دانیم و بدون استدعال تصفیه آن
 نمی توانیم کرد و معنی چهارم را باعتبار صاحب
 سروری که محقق اهل زبانست تسلیم کنیم (ارو) کند مرکب است با لفظ تلنگی یعنی بقابلت تلنگی
 (۱) نیازمند خواهند شد غیر (۲) یک و مراد از حاجت مندانه و گدایانه و لفظ گدایان
 قسم کا تهیند. مذکر (۳) ده لڑکاجس کی دانه هم خوش تمایل این است (ارو) (۱) حاجت
 آور موخچه نهون. ۴۱. ظالم -
 تلنگیانه بقول سروری بضم تا و فتح لام و
 نون دوم با کاف فارسی (۱) حاجت مندانه
 و گدایانه بنوب به تلنگی که گذشت. می فرماید که
 و رین زمانه بر جلف و جبری اطلاق کنند مخصوص
 از (۲) ظالمانه باشد (سراج الدین راجی) تلنگه بتواورم که هستی به مشتوق روزی نوایی

صاحب ضروری فرماید کہ ہمان تنگ کہ گذشت	این را بمعنی حاجت آورده پس قول خان آرزو
خان آرزو در سراج گوید کہ این لغت عرب است	قرین صواب است و جادارو کہ تنگ را ہم کہ
بتشدید لون و فارسیان استعمال این بتخفیف کنند	بہمین معنی گذشت بر سبیل تبدیل تعلقی ازین باب
مؤلف عرض کند کہ صاحب منتخب کہ محقق لغات	بہ تصرف در اعراب (ارو) حاجت خواہش
عرب است ذکر این نکرد و صاحب منہی الارباب	مؤنث نیاز مذکر ضرورت مؤنث (دیکھو)

ملو بقول برہان و جہانگیری و جامع و ضروری و ناصری و رشیدی لغت اقل بروزن زلو (۱) مطلق خارا گویند و ضم قول (۲) پائین تیر باشد جائیکہ پی دران چنچہ و رنگ کنند و پیکان مضبوط سازند (ابورافعت) تیر اندر قلب دشمن تا ملوک می خلد چونکہ در چشمش ملوک خان آرزو در سراج ذکر کرد و معنی کردہ مؤلف عرض کند کہ بہر دو معنی اسم جاد فارسی زبان دانیم (ارو) (۱) کاشا مذکر (۲) تیر کا وہ مقام جہان پیکان مضبوط گیرین۔ مذکر۔

ملو ازہا بقول معجمات برہان خانہ کہ از چوب سازند۔ و ہندی مچان گویند مؤلف عرض کند کہ مچان و ہندی خانہ نیست بلکہ آن مقام را نام است کہ در دیوار خانہ برای داشتن و گذاشتن سامان قائم کنند کہ بعربی رف گویند و گیری از محققین ذکر این نکرد و ما این را اسم جاد دانیم کہ معاصرین عجم ذکر این کنند (ارو) مچان بقول آصفیہ ہندی اسم مذکر ٹاٹ۔ ٹاٹر۔ وہ تختے یا کٹریاں جو دیوار میں اسباب وغیرہ رکھنے کے واسطے زمین سے اونچی لگا دیئے ہیں۔ مؤلف عرض کرتا ہے کہ وکن میں اس مقام کو بھی مچان کہتے ہیں جو کھیتوں میں چار کٹریوں پر قائم کرتے ہیں تاکہ شب میں کاشتکار باغراض حفاظت وہیں رہے۔

(۱۰۰)

<p>تلو اسه بقول برهان بر وزن چلیپاسه (۱) تلو اسه بودن استعمال برین معنی می نمودند</p>	<p>تلو اسه بقول برهان بر وزن چلیپاسه (۱) تلو اسه بودن استعمال برین معنی می نمودند</p>
<p>و بی آرامی و بی قراری و اندوه و میل بچیزی داشتن صاحبان جامع و جهانگیری و ناصری ذکر معنی اول کرده اند (جمال الدین شهریه ۱) ز بس تلو اسه گانند (ار ۱۰۰) بی قراری رهنا اضطراب رهنا</p>	<p>و بی آرامی و بی قراری و اندوه و میل بچیزی داشتن صاحبان جامع و جهانگیری و ناصری ذکر معنی اول کرده اند (جمال الدین شهریه ۱) ز بس تلو اسه گانند (ار ۱۰۰) بی قراری رهنا اضطراب رهنا</p>
<p>جان من بود پاد تو گفتمی مردم و رمان من بود تلو اسه کردن استعمال صاحب آصفی</p>	<p>جان من بود پاد تو گفتمی مردم و رمان من بود تلو اسه کردن استعمال صاحب آصفی</p>
<p>صاحب رشیدی این را مرادف تا لو اسه گوید ذکر این بخواه بهار کرده از معنی ساکت مؤلف که بجایش گذشت بهار ذکر این کرده می فرماید که با غرض کند که اضطراب و بقراری کردن سندی</p>	<p>صاحب رشیدی این را مرادف تا لو اسه گوید ذکر این بخواه بهار کرده از معنی ساکت مؤلف که بجایش گذشت بهار ذکر این کرده می فرماید که با غرض کند که اضطراب و بقراری کردن سندی</p>
<p>لفظ کردن و گرفتن مستعمل خان از زود و سراج پیش نشد عیبی ندارد که موافق قیاس است این را صحیح بفتح اول دانند که مخفف تا لو اسه است (ار ۱۰۰) مضطرب او برقرار بماند</p>	<p>لفظ کردن و گرفتن مستعمل خان از زود و سراج پیش نشد عیبی ندارد که موافق قیاس است این را صحیح بفتح اول دانند که مخفف تا لو اسه است (ار ۱۰۰) مضطرب او برقرار بماند</p>
<p>و بخواه رشیدی گوید که در کلام قدما نیامده و تلو اسه گرفتن استعمال صاحب آصفی غیر از کلام خسرو یافته نشد مؤلف غرض کند ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف غرض کند</p>	<p>و بخواه رشیدی گوید که در کلام قدما نیامده و تلو اسه گرفتن استعمال صاحب آصفی غیر از کلام خسرو یافته نشد مؤلف غرض کند ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف غرض کند</p>
<p>که قول ناصری و جامع که محققین اهل زبانند بر آن که بستلای اضطراب شدن و عارض شدن بقراری معنی اول سندی را مانده هیچ ضرورت ندارد و اضطراب (ملا جامی ۵) آن یکی را گرفته تلو اسه</p>	<p>که قول ناصری و جامع که محققین اهل زبانند بر آن که بستلای اضطراب شدن و عارض شدن بقراری معنی اول سندی را مانده هیچ ضرورت ندارد و اضطراب (ملا جامی ۵) آن یکی را گرفته تلو اسه</p>
<p>که کلام شعر را برای این ضرورت دانیم و این است که خوردن بیشتر زخم کاسه (ار ۱۰۰) اضطراب است که این را مخفف تا لو اسه گوئیم که بجایش گذشت لاتی هونا به قراری هونا</p>	<p>که کلام شعر را برای این ضرورت دانیم و این است که خوردن بیشتر زخم کاسه (ار ۱۰۰) اضطراب است که این را مخفف تا لو اسه گوئیم که بجایش گذشت لاتی هونا به قراری هونا</p>
<p>و معنی دوم مجاز باشد (ار ۱۰۰) (۱) و کمی تا لو اسه تلو اسه بقول برهان بر وزن چلیپاسه (۱) تلو اسه بودن استعمال برین معنی می نمودند</p>	<p>و معنی دوم مجاز باشد (ار ۱۰۰) (۱) و کمی تا لو اسه تلو اسه بقول برهان بر وزن چلیپاسه (۱) تلو اسه بودن استعمال برین معنی می نمودند</p>
<p>مخفف تلو اسه که (۱) اضطراب و بقراری و</p>	<p>(۲) خواش بر غیبت - مؤنث -</p>

اندوه باشد (خسر و س) کاخر روز آخرم آید سروری بجای ذکر معنی اول و چهارم کرده و
 چوروز پهلوشه جان شودم سینه سوز پهلوشه بجای دیگر معنی دوم را آورده خان آرزو و
 بضم اول و ثانی غلاف کار و دشمنیه و امثال سرانج بذیل تلوا سینه ذکر معنی اول این قانع و
 آن می فرماید که این معنی بفتح اول بروزن سینه بذیل تلوا سینه و واو معروف ذکر معنی دوم و سوم
 هم نظر آمده و بفتح اول و ثانی (۳) غلاف خوشه و چهارم فرموده گوید که در نسخه میرزا بفتح اول
 خرم و غلاف دانه خرم و (۴) تیشه درودگری آورده - اول صحیح است بهار بر معنی اول
 را هم گفته اند (این خسر و س) کامم از تلوسه قانع مؤلف عرض کند که معنی اول این
 و مرگ لبالب تلخ است پهلوشه آب اندیشه را مخفف تلوا سه دانیم و بدگر معنی اسم
 بیارید مراد (شجاعتی) خیال غمزهات این با مد فارسی زبان (ار و) (۱) بیهو
 که در دلم بخنجد پهلوشه شمشیر آید از گشت تلوا سه (۲) میان - مؤنث - تلوار
 و صاحبان جهانگیری و رشیدی بر معنی اول و یا چهری و غیره کا غلاف (۳) خوشه خرمایا
 و دوم قانع صاحب جامع نمران برهان صاحب خرم کا غلاف - مذکر (۴) تیشه - مذکر -

تلوا که است قول برهان و جامع بفتح اول و ضم ثانی و سکون واو و کاف (۱) نشانی تیر که بر بی هدف خوانند و (۲) نظر
 و ملحق که آزار به ورت شیر و گاو و حیوانات دیگر ساخته باشند و بدان شراب خورند صاحبان جهانگیری و سروری
 و رشیدی بر معنی اول قانع صاحب نامری گوید که همان تلوک که گذشت - باختلاف گفته اند و در تلوک اصح آن
 نداشتند خان آرزو در سرانج مذکور و معانی گوید که تحقیق این بکاف گذشت یعنی بر تلوک مؤلف عرض کند که تلوک
 بر معنی اول و دوم گذشت و تلوک که بیای فارسی و لام یایش مذکور شد بهر دو معنی بالانیت و تلوک را هم ازین هیچ تعلق نیست

و خود ناصی هم بر کوچک ذکر این معانی نکرده و می دانم که اینجا اشاره آن چرا که در بابتی حال ماین را اسم جامع فارسی زبان دانیم و صراحت کافی بر تنگ کوک کرده ایم (ار دو) و کیکو تنگ کوک که تیسری است و بر پیل یعنی -
تلو بقول ملحات برهان یعنی تنگ کوفه و بهار درخت را گویند **مؤلف** عرض کند که صراحت آغاز
 نکرده و معاصرین هم گویند بفتح اول و ضم دوم و فتح چهارم نخست قدیم است که حالا بر زبان نیست
 که اسم جامع فارسی زبان دانیم (ار دو) تنگ کوفه - مذکر بهار - مؤنث -

<p>ملک بقول برهان و جامع بفتح اول و ثانی غیر بر معنی اول و دوم و چهارم و پنجم قانع - و راسته شده و (۱) مطلق آنچه جانور در آن بقید و آید نسبت معنی اول صراحت فرید کند که چیزی است و (۲) جامی که در آن چار و ابدند و (۳) اتولی که بدان جانوران را تنگ کردند و رای دام (ملا که بر جامه و اثر مال آن کشند و (۴) باثانی شدند عبد الرزاق فیاض اخوند سعید اشرف (۵) پایه نروبان را گویند و (۵) بکر اول بروزن حلبه روح در کسوت آدم ز پی معرفت است پکرده بعضی ملا باشد که عربی ذهب خوانند و بعضی چهارم اند این تله در خاک که غنقا گیرند و گویند که همین هم صاحبان جهانگیری و رشیدی بر معنی اول معنی باشد لام هم آمده - خان آرزو و در سر و پنجم قانع صاحب سر و روی بجائی دیگر معنی چهارم نسبت معنی اول فرماید که مطلق دام است و بجو کرده گویند که حالا پند گویند و بجای دیگر ذکر معنی اول قوسی گویند که چوبی است که آن را کج کنند و بران و دوم و سوم کرده و غیره گویند و داخل معنی اول است نزه حلاجی بندند و دانه بران گذارند و تله را (این مبین ۱) نفس نفیس او نشود و خاضع فلک و در خاک پنهان کنند و مرغان را بدان صیقلیند سیمرخ را کسی نگند است در تله و صاحب صراحت و بجو از نسخه حلیمی گویند که معنی طویل که چار و اود را</p>	<p>ملک بقول برهان و جامع بفتح اول و ثانی غیر بر معنی اول و دوم و چهارم و پنجم قانع - و راسته شده و (۱) مطلق آنچه جانور در آن بقید و آید نسبت معنی اول صراحت فرید کند که چیزی است و (۲) جامی که در آن چار و ابدند و (۳) اتولی که بدان جانوران را تنگ کردند و رای دام (ملا که بر جامه و اثر مال آن کشند و (۴) باثانی شدند عبد الرزاق فیاض اخوند سعید اشرف (۵) پایه نروبان را گویند و (۵) بکر اول بروزن حلبه روح در کسوت آدم ز پی معرفت است پکرده بعضی ملا باشد که عربی ذهب خوانند و بعضی چهارم اند این تله در خاک که غنقا گیرند و گویند که همین هم صاحبان جهانگیری و رشیدی بر معنی اول معنی باشد لام هم آمده - خان آرزو و در سر و پنجم قانع صاحب سر و روی بجائی دیگر معنی چهارم نسبت معنی اول فرماید که مطلق دام است و بجو کرده گویند که حالا پند گویند و بجای دیگر ذکر معنی اول قوسی گویند که چوبی است که آن را کج کنند و بران و دوم و سوم کرده و غیره گویند و داخل معنی اول است نزه حلاجی بندند و دانه بران گذارند و تله را (این مبین ۱) نفس نفیس او نشود و خاضع فلک و در خاک پنهان کنند و مرغان را بدان صیقلیند سیمرخ را کسی نگند است در تله و صاحب صراحت و بجو از نسخه حلیمی گویند که معنی طویل که چار و اود را</p>
--	--

بند مذکر معنی چهارم می طراز ذکر قوسی بیای	معانی اسم جاد فارسی زبان دانیم و پیکه که بیای
فارسی گفته و بجوایه سروری ذکر معنی سوم و پنجم	فارسی بمعنی چهارم گذشت مبدل این چنانکه
کرده و هم او در چراغ هدایت عزاحت مزید است	تخم و پنجم و جاد دارد که آن را هم اسم جاد دانیم
معنی اول کند که اقسام دارد یک قسم آنست	و اشاره این هم مبدل را بجا کرده ایم نسبت معنی اول
که جانوری در قفس انداخته بهمان قفس جانور دیگر	عرض می شود که مطلق دام است به صورت که سازند
شکار کنند - چهار بر ذکر معنی اول قانع بصیرحتی که	(۱ و ۲) دام خواه کسی شکل کا به جویس جانور
خان آرزو کرد - صاحب رنجا بجوایه سفرنامه	کو گرفتار کرین - مذکر (۲) طویل یا ده تمام جهان جلیر
ناصرالدین شاه قاجار ذکر معنی اول بدین صحت	پایون کو - بکنه بین - مذکر (۳) و کیو اتو (۴)
کند که دام است مؤلف عرض کند که بهینه	و کیو پیکه (۵) سونا - مذکر - و کیو تولا -

تلی القول برهان بنیم اول و کسر ثانی و سکون تحتانی مجهول بمعنی (۱) دست افراز و (۲) دست افراز دان سر تراشان و حجامان باشد و (۳) اکیسه خیاطان که سوزن و ابریشم و انگشتوانه در آن نهند و (۴) بکسر اول طلار گویند صاحب جهانگیری بر ذکر معنی اول و چهارم قانع و در معنی اول خصوصیت سر تراشان کند صاحب رشیدی ذکر معنی دوم و سوم و چهارم کرده (سراج الدین راجی ۱۵) تلی تیر تو از خون خصم نگینست با بیای مردی شخوف احتیاجش نیست (۶) (حکیم سوزنی ۱۵) ندیده تکه سوزنم که سوزنیم چو سوزن در زنی نهان میان تلی (۷) (سعدی ۱۵) وجود مردم دانا مثال زرتلی است بگو که هر کجا که رود قدر وقتیش دانند بومی فرماید که (۸) بمعنی تلومهم آمده که گذشت صاحب سروری ذکر معنی اول و سوم پنجم

کرده می فرماید که تولى باضافه و او هم می آید یعنی اول خان آرزو در سراج بزرگ معنی اقل گوید که معنی
دوم مجاز باشد و ذکر معنی سوم کرده نسبت به معنی چهارم می فرماید که تحقیق آنست ملا در اصل به سراج
قرشت تملک آورده فارسیان عربی دان بطای مطبقة نوشتند و تملی اما که آنست و بزرگ معنی پنجم
گوید که می توان که واو به یا بدل شود مؤلف عرض کند که معنی اول اسم جابدانیم و معنی دوم
مجاز معنی اول و معنی سوم مجاز معنی دوم و پنجمی چهارم بقول خان آرزو اما که تملی یا اینکه عربی
دانان بالف مقصوره خوانند و الف آخر را بصورت تملی نوشتند و معنی پنجم مبدل تلویحاً
انگور و انگیر (ار و و) (۱) است و مذکر (۲) حجام کی دموچی - نوشت - یه دکن کاما
هے - وه صندوق یا کیسه جس میں حجام اپنا سامان رکھتا ہے - مذکر (۳) درزی کاما
یا کیسه میں سامان دوخت ہوتا ہے - مذکر - دکن میں درزی کا اڑیم کہتے ہیں - مذکر (۴) دیکھو
ملا (۵) دیکھو تلو -

تلمیبار بقول برهان و جامع و رشیدی بفتح اول و نالت مجهول و بای ابجد به الف کشیده
بر وزن خریدار - خانه را گویند کہ بکھتہ گرم پیلہ چوب بندی کنند تا پیلہ حاصل شود - صاحب
جہانگیری بزرگ این گوید کہ تلمیوار هم بهمن معنی آمده (جمال گیلانی ۷) بدر و بام خانه بگذاشتند و
به تلمیبار آتش گذاشتند و صاحب ناصری بزرگ هر دومی فرماید کہ تلمیوار هم بهمن معنی آمده - خان آرزو
در سراج می طرز دکه تلمیوار مبدل این است مؤلف عرض کند کہ بلحاظ معانی دوم و سوم
تملی این مرکب با و آو قیاس کنیم کہ معنی لغوی این مثل صندوق حجامان و خیاطان است کہ خانه خانه
باشد و تلمیبار مبدلش کہ واو به موخته بدل شود چنانکہ آو و آب و تلمیوار هم مبدلش چنانکہ میند

و تیز (اردو) وہ لکڑی کا خانہ دار گہر جو ریشم کے کیرون کے لئے بنایا جاتا ہے۔ مذکر۔

تکیدن	بقول رہنما جو الہ سفر نامہ ناصر الدین کہ اسم جامد این لغت فارسی است و تلمذ
شاہ قاجار یعنی لرزیدن مؤلف عرض می	کہ گذشت اسم فاعل این و ما اشارہ این
کند کہ ہمہ محققین مصادر و غیر مصادر ازین کتاب	ہمدرا بخا کردہ ایم معنی لغتی این بلیط اخذ
و بنیال مگر آب است از اسم جامد تول کہ بمعنی	وحشت کردن ولیکن استعمال فارسیان
وحشت آید بخذف واو و یای معروف و علامت	معاصر بمعنی لرزیدن است کامل التقریف
مصدر رون۔ یہ اصول یا مصدر اصلی است،	باشد و مضارع این تد (اردو) کانینا۔

تلیمان بقول برہان بروزن نریمان نام پہلو انیت ایرانی و بقول بعض تورانی صاحب
جہانگیری بر پہلوان ایران قانع و صاحب جامع بر مجر و پہلوان۔ صاحب رشیدی متفق با جہانگیری
و صاحب سرورنی پہلوان تورانی گوید۔ خان آرزو در سراج ہنر بان برہان مؤلف عرض
کند کہ وجہ تسمیہ این متحقق نشد ایرانی باشد یا تورانی علم است و بس و ازینکہ بقول معاصرین عجم
پہلوانیت بسیار معروف و این را جادادہ ایم و معاصرین عجم این را منسوب بہ ایران کنند
(اردو) تلیمان ایک پہلوان کا نام ہے جو ایران یا توران میں گزرا ہے۔ مذکر۔

تلیوار	بقول برہان و جہانگیری و جامع و مؤلف عرض کند کہ با حقیقت این ہمدرا بخا عرض
ناصری و رشیدی بروزن یعنی تلیوار است	کردہ ایم کہ این اصل است و ان مبدل این (اردو) تلیوار

خوفانی با میم

تخم بقول برہان و جامع و رشیدی و سرورنی و ناصر لغت اول و سکون ثانی آفتی است

که در چشم پیدای شود مانند پرده و آن را لبرجی خشاوه گویند (ابن یسین ۵) هر کس نشان
سروری اندر جبین خود بکشد اگر چه در لبرجش آفت تم است بچرخان آند و در سراج گویند
که ظایر احمق تر است که به همین معنی می آید مؤلف عرض کند که اتفاق داریم با او پرده
عجبوت بهم همین معنی گذشت (ار ۱۰۰) مویا بند - مذکر - دیکه پرده عجبوت -

تماج بقول برهان و جامع و آند و سراج بضم اول بروزن اماج کیسه درازی را گویند که
از پارچه دوزند و یا ابریشم با فذ مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی زبان است -
(ار ۱۰۰) همیانی - مؤنث - دیکه او پر انداخ -

تماخ صاحب مؤید مطبوعه بذیل لغات فارسی گوید که گیاه تنک را گویند کذا فی بعض الطب
مؤلف عرض کند که در نسخ قلمی همین معنی بر تمارخ نوشته که می آید و تصحیف کاتبین طبع نکشود
میش نیست (ار ۱۰۰) دیکه تمارخ -

(الف) **تماخره** بقول برهان بفتح اول و خای نقطه دار و رای بی نقطه (۱) بمعنی نرل و سراج
و سحرگی و طرافت می فرماید که (۲) بسکون خای نقطه داریم گفته اند بمعنی مطلق سخن اعم از مطایبه
و خوش طبعی و غیر آن - صاحب سروری در هر دو معنی بسکون خای نقطه دار آورده - صاحبان کلام
و جامع و رشیدی و نامری و سراج بر معنی اول قانع (حکیم نامر خسرو ۵) که تو تماخره کنی اندر
چنین سفره بر خوشیستن کنی تو ز بر من تماخره بهار بزرگ معنی اول گوید که بالفاظ اگر فتن و گردن
مستقل مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی قدیم می نماید و

(ب) **تماخره فر گرفتن** بمعنی سحرگی اختیار کردن است (پور بھای جامی ۵)

ای اجمعی که سر که تراوید از خربت و حال فراگرفت مزاج و تماخره و

(ج) تماخره گردن و کندن | بمعنی سخرگی گردن است و سندان از نام خسرو بalf

گذشت (ار دو) الف ۱۱ سخرگی نظرافت - بنوشت (۲) بات بنوشت (ب) سخرگی اختیار
کرنا دج سخرگی کرنا -

تارخ | بقول ملحقات برهان بفتح اول و رای قرشت گیاه تنک را گویند مؤلف عرف کند

که در نسخ قلمی مؤید هم این لغت بهین معنی یافته می شود و اسم جامد فارسی قدیم و انیم (ار دو)
پریالی - بنوشت -

تماشا | بقول بهان باشین نقطه دار بalf کشیده نظر کردن بچیزی از روی خطایا عبرت -

و ارسته گوید که تفاعل مشی است در اصل تماشای بود مثل متنی و توتلی و لغامنی اینجا هم یارا

الف بدل کرده اند معنی لغوی آن با یکدیگر پیاده رفتن - فارسیان بمعنی دیدن آرند (نعمت

خان عالی) جان بر سر دل رفت و دل از دیده برون شد و این ها همه از بهر تماشای

تو باشد - خان آرزو در سراج می فرماید که بعضی از فضلا در شرح گلستان نوشته اند که لفظ

تماشا تفاعل مشی است و اصلش تماشای است و فارسیان در این قسم مصداق یار یا بalf

بدل کنند از عالم تماشا پس معنی تماشا نظریه اصل لغت با یکدیگر پیاده رفتن چون یاران برای

تفرج اکثر باهم پیاده سیر می کنند و عرف بعضی تفرج استعمال شده و لهذا بطرف دیده منسوب

می شد و چنانکه سعدی گوید (ع) دیده شکبید ز تماشای باغ با نقل است روزی سعدی

خان وزیر می گفت که تماشای باغ دیدم آخوند نماحوض و جیگفت که تماشا خود دیدن است

پس تماشا دیدن درست نمی شود - صحیح که ویم است - سعد الله خان این را بن برداشت و از
 آنچه در مصدر تحریر یافت ناپرسید که هر دو غلط کرده اند خطا و معترض نمایان است و خطای
 معترض بجهت آنکه بایستی قبول کرد و هر چند تماشا دیدم غلط باشد اما از آن وجه که معترض گفته است
 غلط نیست بلکه از وجه دیگر است مگر آنکه مسامحه بجای آورده مصدر را بمعنی مفعول گیرند بحدف
 و ایصال معنی متفرج به از قبیل اعتماد و اعتبار در مقام حل مواعظات چنانچه در خطابات پادشاهی
 و وجه تسمیه غلامان واقع شود یا از تماشا با به تماشا اراده نمایند چنانکه مملک را مرگ گویند و
 نجات دهند و راحیات و این انواع مسامحات در جمیع محاورات شائع و کسی انکار آن نمی تواند
 کرد (انتهی کلامه) می فرماید که هر چند لفظ عربی است بمعنی اول استعمال کنند و نظیر این لفظ سیر است
 که در عربی هم بمعنی رفتن است و فارسیان بمعنی مذکور استعمال نمایند چنانکه سیر و تماشا گویند و با لفظ
 که در دستعل شود و با دیدن هرگز در اشعار اساتذہ دیده نشد هر چند شارح مذکور بزور طبع
 روا داشته اما استعمال زبان دانان مخالف اوست و مراد از تفرج هم همان دیدن است
 از روی خط و مراد از خود استعمال اهل زبان فارسی است درین صورت هیچ اعتراض بر او وارد نیست
 بلکه غلط شارح است فاعل (انتهی) هم او در چراغ هدایت می فرماید که ساکب یزدی استعمال تما
 دیدن کرده و این خالی از غرابت نیست (س) تعجب دارد این صورت تماشا دارد این معنی
 جهان محو تماشا و تماشائی نمی بینم می فرماید که بعد تا مل معلوم می شود که دیدن اینجا بمعنی دریافتن است
 یعنی من تماشا نمی دانم که چیست و حال آنکه عالم محو تماشا است - صاحب تحقیق الاصطلاحات هم
 ذکر این کرده با و ارسته متفق - بهار گوید که فارسیان بمعنی دیدن و هنگامه استعمال این کنند مؤلف

عرض کند کہ استعمال فارسیان (۱) بمعنی نظارہ و دیدار است کہ حاصل بالمصدر رویدن باشد و (۲) بمعنی ہنگامہ بصورت ترکیب و صراحت استعمال در ملحقات می آید و بحث کامل تماشا دیدن بجایش کنیم (ار دو) (۱) تماشا بقول آصفیہ - مذکر - دید - نظارہ (ظفر) دکھائی دی ہمینست کونین ہستی میں نظر آیا خدائی کا تماشا بت پرستی میں (۲) ہنگامہ - مذکر -

تماشا افتاد استعمال - صاحب معنی - کند یعنی تماشا بینندہ (ار دو) تماشا بین قبول ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند آصفیہ - ہر قسم کی سیر و دیکھنے والا (یہ فارسی میں کہ کہنی واقع شدن نظارہ باشد و مراد از جمع غیر اسم فاعل ترکیبی کے معنی ہیں اور انھیں معنوں میں جمع شدن از برای مشاہدہ و دید و تہلکہ افتاد اردو میں بھی اس کا استعمال ہو سکتا ہے) - و ہنگامہ برپا شدن از کثرت تماشا یان (خرین) تماشا خانہ استعمال - بقول بہار و بحر مراد (۵) قیامت شد بپا از جلوہ نوخیز شمشادش تماشا گاہ و تماشا کدہ (صائب) حسن چون تماشا در بہشت افتاد از حسن خدادادش و تنہا شود از چشم خود و در خطر و در تماشا خانہ (ار دو) ہنگامہ برپا ہونا - آمینہ ہم تنہا مباش (خواجہ شیراز) حلقہ

تماشاچی اصطلاح - بقول رہنما بحوالہ سفر زلفش تماشا خانہ باد صباست و جان صد ناصر الدین شاہ قاجار ہر کہ تماشا می بیند یعنی شمشاد و نظارہ چیز می کند مؤلف عرض کند کہ عرض کند کہ مکانی و مقامی کہ در آن تماشا واقع لفظ تماشا مرکب شد با کلمہ چی کہ لغت ترکی است شود یعنی محل تماشا (ار دو) تماشا کا مقام از قبیل نقارچی و باورچی کہ افادہ معنی فاعلی دیکھو تماشا گاہ -

<p>تماشاخانه اوپرا اصطلاح بقول صاحب</p>	<p>مؤلف عرض کند که موافق قیاس است.</p>
<p>رهنما بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار معنی تماشاگاهی که در آن رقص و سرود باشد مؤلف</p>	<p>(اردو) وه میدان جهان فوجی کرتیپ دکلمے جاتے ہیں۔ مذکر۔</p>
<p>عرض کند که مرکب اضافی است ماصرح است بجایش کرده ایم که معنی رقص و سرود است</p>	<p>تماشاخانه کالا اصطلاح صاحب (اردو) وه تماشاگاه جهان ناچ رنگ ہو۔</p>
<p>تماشاخانه سیمی اصطلاح بقول صاحب رهنما بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار تماشا</p>	<p>کند که موافق قیاس است (اردو) وه نا جس میں شان و تجلی زیادہ ہو۔ مذکر۔</p>
<p>گاہی که در آن نقل ترک شاهی شود صاحب بول چال بحواله معاصرین عجم تصدیق این می کند</p>	<p>تماشا دادن مصدر اصطلاحی بقول صاحب رهنما بحواله ناصرالدین شاه</p>
<p>مؤلف عرض کند که مرکب توصیفی است و معنی فعلی این خلاف کنایه محاوره معاصرین عجم است که زبان خود را بنا بر یکی می بزد (اردو)</p>	<p>قاجار معنی تماشا نمودن و بمشاهده آوردن تماشا مؤلف عرض کند که متغذی تماشا دیدن است محاوره معاصرین عجم باشد (اردو) تماشا دکھانا۔</p>
<p>تماشاخانه سرپاز اصطلاح بقول صاحب رهنما بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار میدان</p>	<p>تماشا دار اصطلاح بقول بھاری لائق ویدن است مؤلف عرض کند که موافق قیاس</p>
<p>که در آن سپاه فوجی بازی کند همچون جنگ مصنوعی</p>	<p>است گویند: سرپازی فلان تماشا دار و دکھانا</p>

(اشرف مازندرانی) و جد صوفی شب معراج گوید که تماشا دیدن هرگز در اشعار سائده و دیده
تماشا دارد و جلوه تیر در آماج تماشا دارد و نشد. مابحت کاملش بذیل تماشا نقل کرده ایم
(اردو) دیکھنے کے قابل ہے۔ قابل دیدن و ہم او در چراغ هدایت بذیل تماشا می نویسد که
تماشا داشتن مصدر اصطلاحی است و کلام سالک یزدوی (تماشا دیدن) را دیده ام
آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف و این خالی از غرابت نیست لیکن بعد تامل معلوم
عرض کند که محو تماشا بودن است (میج کاشی می شود که دیدن اینجا بمعنی دریافتن است یعنی من
پوخته بروی تو تماشا دارم و دل در تماشا نمی دانم که چیست حالانکه عالم محو تماشا است
ختم آن زلف چلیپا دارم و مخفی مباد که سنبال (نتی) مایگی گویم که فضولی اوست ویدن و رینجا
متعلق به مصدر داریدن است که بجایش می آید بمعنی دریافتن نیست بلکه یافتن و مشاهد کردن
(اردو) محو تماشا ہونا۔ و نظاره کردن و ذوق زبان ندارد که استعمال سالک

تماشا دیدن استعمال صاحب آصفی را از غرابت پندارد و قائل صاحب تحقیق
ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض الاصطلاحات بذیل تماشا کردن ذکر این کرده
کند که بمعنی نظاره کردن است (سالک یزدوی) گوید که ترجمه محاوره ہندی است بخیاں ما او ہم
(عجب دار و این صورت تماشا دار تو) ذوق سخن ندارد (شیخ حسین شہرت) بزم
معنی و جهان محو تماشا و تماشا نمی بینم و مخفی اہل دنیا چون تماشا بین بتخانہ کو ندارم مطلبی ناز
مباد کہ از سنبال استعمال مصدر بیندن پیدا بزمین می کشم بجا (امیر خسرو) خرم آن
کہ بجایش می آید خان آرزو در سراج بذیل تماشا روز کہ من آن رخ زیبا بینم و او کند ناز و من

از دو تماشا بنیم (ار دو) تماشا دیکهنا بقول قشرا پانا -	آصفیه - سیر دیکهنا کیفیت اُتخانا -
تماشا کرده اصطلاح بقول بهار و بحر	تماشا رسیدن مصدر اصطلاحی - مراد تماشا خانه و تماشا گاه (شوکت)
صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت - (ع) گلشن از بسکه زر روی تو تماشا کرده است	مؤلف عرض کند که بنظر آمدن تماشا است - (ع) نگه نگل نگه دیده حیرت زده است (مؤلف)
(نظیری) مجلس چوبشکست تماشا بایست که در عرض کند که موافق قیاس است (ار دو)	بزم چون نماند کسی جا بجا رسید (ار دو) و بکھو تماشا خانه -
تماشا نشیب هونا - تماشا نظر آنا -	تماشا کردن استعمال - صاحب آصفی
تماشا شدن استعمال - صاحب آصفی	ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض	کند که معنی تماشا دیدن باشد (نظیری) میثاقی
کند که از سندهش استعمال مصدر شودن پیدا	(ع) چنانم می گردوبی او تماشای چمن کردن
که بیاش می آید و معنی این قرار یافتن تماشا	(ع) که شکل غنچه در گلشن سر مار است پنداری
(عالی) غنچه و لهار شوق هر طرف و اشی	(ار دو) دیکهنا - دیکهو تماشا دیدن -
و گر نقاب از رخ بیندازی تماشای شود	تماشا گاه اصطلاح بقول بحر و بهار مراد
(بدیع اصفهانی) شیشه با جید است بر	تماشا خانه که جای و محل تماشا باشد (صائب)
طاق دلم دست امید و گرفته سنگی ز نوید	(ع) از فیض سر زده حیرت درین تماشا گاه
تماشای شود (ار دو) تماشا هونا تماشا	می شد است چو آئینه خوب و زشت مراد مؤلف

عرض کند که موافق قیاس است (اردو) تماشا ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
 گاه - و یکم تماشاخانه - کند که جلوه دادن و مشاهده کنانیدن تماشا
 تماشاگر اصطلاح - بقول بحر و بهار مراد متعدي تماشا دیدن است (شانی مشهدی)
 تماشائی یعنی بیننده (تماشائی تخلص) نزد (بر ان سر دار دم سودا که دست افشان
 به آتش نتوان رفت همان به پیکر دور تماشا و پاکوبان پودرایم و زجنون و در شهر و بنمایم
 گر گلزار تو باشیم پ (ملاطرح) ز رنگین تماشائی پو مخفی مباد که از سنبالا استعمال
 بتان دیده دوستان پو مجلس تماشا گر بوستان مصدر نمایدن پیدا است که بجایش می آید
 پ مؤلف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی است (اردو) تماشا دکھانا -
 از قبیل دادگر و صیقل گر (اردو) تماشا تماشائی بقول بهار و وارسته بمعنی تما
 دیکھنے والا - گر که گذشت (ملا نومی) حسن مسطور نظر
 تماشا گاشتن مصدر اصطلاحی - چنانکه چون صورت خویش پو بهره نیست از آئینه
 آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف تماشائی را پ (طهوری) گر تماشائی شود
 عرض کند که از سندش استعمال مصدر نگارید پیدا تماشا رخصت است پو حسرتی سازی
 پیدا است و معنی این قائم کردن تماشا (عرفی) اگر خود را تماشا رخصت است پو (و که)
 (بر شفق گریه عطار و شمار پو برورق دید غوطه در دام که خورده تماشائی او پو یک جان
 تماشا نگار پ (اردو) تماشا قائم کرنا - دیده اگر در بن هر بودار پو مؤلف
 تماشا نمودن استعمال - صاحب آصفی کند که موافق قیاس است (اردو) تماشائی

بقول آصفیہ عربی۔ اسم مذکر۔ سیر دیکھنے والا | انفارہ کن۔ ناظر۔

(الف) تمام بقول بہار بالضم وغین معجمہ گاہ شاین و بازو امثال آن (خواجہ عبید اللہ سامی) ای کردہ بصید آہوی دل آہنگ پو بربتہ کمرچین دامن بس تنگ پو این پردہ سینہ بند پرستان نیست پو مانند تمانہ ایت برجشم بلنگ پو (علی رضای تہمتی) شبہا ز قد چو زند بال و پر ہم پو نہ چرخ را بیگند از سر تمانہ وار پو (ابوطالب کلیم) کبوتر کو بہ زہارش و رآید پو تمانہ از سر شاپن را باید پو صاحب اندر نقل بخارش مؤلف عرض کند کہ ترکی و عربی نیست فارسی قدیم است و بعض معاصرین عجم ہم ہر زبان دارند (اردو) ٹوپی بقول آصفیہ ہندی۔ اسم مؤنث۔ وہ تھیلی جو شکاری جانور کے منہ پر چڑھا دیتے ہیں (طمانہ)۔ (وزیر) وہ بدگمان ہوں کہ خط دیکے بند کین آنکھیں پو چڑھائی بازی ٹوپی سر کو تیر پو تمام بقول بہار کافی و بسندہ و کامل و بی نقصان و بمعنی آخر و منقضی باللفظ شدن و کردن و بمعنی نظام یافتن باللفظ گرفتن مستعمل۔ صاحب تحقیق الاصطلاحات گوید کہ مصدر عربی است و فارسیان آن را بمعنی تام اسم فاعل استعمال کنند و ازین جہت یا مصدری فارسی آن الحاق سازند مؤلف عرض کند کہ صاحب منتخب لغتین بمعنی درست و درست شدن آوردہ فارسیان استعمال این ترکیب با مصدر خود بمعنی (۱) آخر و ختم و (۲) بمعنی کامل و کل جمعہ کردہ اند کہ در طحقات می آید معنی دو طمین مجاز معنی اول می نماید بخال مانقرس است (ظہوری) خونہا تمام جوش زد از شور بیلان پو گلہای آتشین شرگن من است پو (ولہ) ہر کہ خرمن دارد امید ی براو پو در تمام شہر کو تو نگین گشت پو (اردو) تمام بقول آصفیہ عربی (۱)

<p>آخر ختم ۲۰ کامل - بالکل - سالم</p>	<p>تمام آن را چنین گرفته است</p>
<p>بقول رہنما بجاۃ سفر نامہ ناصر الدین شاہ تاجیک بجا پیش ترک شد (اردو) کامل نکلتا۔</p>	<p>مبعضی اطراف آن مقام سبزوار است مؤلف</p>
<p>عرض کند کہ مقولہ موافق قیاس است (اردو) این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند</p>	<p>اس مقام کے اطراف سبزی ہے۔</p>
<p>تمام اجزا استعمال - بقول بہار و بحر معنی (ع) خلق گویند مقرر خور و دہ پھر کہ در جہتی</p>	<p>کامل و بی نقصان (عبدالرزاق قیاس) تمام بود پ (اردو) کامل ہونا۔</p>
<p>عزت بی طالعان ہرگز تمام اجزا نبود و دامن گیر</p>	<p>داشت این خلعت گریبان بی داشت پو خان</p>
<p>آرزو در چرخ ہدایت ذکر این کردہ مؤلف کہ معنی تمام تر معائنہ کردن و کامل فہمیدن</p>	<p>عرض کند کہ موافق قیاس (اردو) کامل۔</p>
<p>دوستن و یافتن (نظامی گنجوی) (ع) پدر</p>	<p>تمام بے نقصان۔</p>
<p>در خسروی دیدہ تماشا پ ہنوادہ خسرو پر ویز</p>	<p>تمام ہر آمدن و بر آیدن استعمال</p>
<p>نامش پ (اردو) کامل ملاحظہ کرنا و گھینا</p>	<p>کامل بر آمدن است مؤلف عرض کند کہ کامل پانا - کامل خیال کرنا۔</p>
<p>موافق قیاس باش (ظہوری) (ع) زخود</p>	<p>تمام رس اصطلاح - بقول بحر و بہار</p>
<p>تمام برائیم مگر تمام برائیم پ ہزار بار بسوزیم</p>	<p>مقابل نار رس - صاحب تحقیق الاصطلاحات</p>

صراحت فرید کند که آنچه خوب رسیده باشد از آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف
 شراب و غیر آن مقابل غیر رس (صائب) تمام عرض کند که کامل کردن و ختم کردن و انجام
 رس نبوده باده که کف دارد و که عیب دارد و ساینه است (صائب) خوردن و خوردن
 بود و گوهری که کف دارد و مؤلف عرض کند و بهفته کند ماه را تمام به حساب تو کار من به نگاه
 که مراد ف پخته که خامی ندارد و چنانکه سیوه تمام تمام ساخت و از همین قبیل است
 رس و شراب تمام رس اسم مفعول ترکیبی است (ب) تمام سائده است (ظهوری) (ه)
 (ارو) پخته - بکا هوا - بیان عیدی کن و در عیدگاه عشق قربان شو
 تمام رسیدن استعمال - صاحب آصفی که می سازد شهادت اتمان را تمام اینجا بود
 ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض (ارو) الف و ب تمام کرنا -
 کند که سندی پیش کرده او از صائب همان تمام شدن استعمال - صاحب آصفی
 است که بر تمام رس گذشت و در آن ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض
 استعمال (تمام رس) است که اسم مفعول ترکیبی کند که (ا) لازم تمام کردن است یعنی کامل
 است و لازم نمی آید که بوثیقه آن این مصدر تمام شدن و از دو اسناد پیش کرده اش استعمال
 کنیم از نیکه استعمال دیگر مشتقات این بدین معنی در مصدر شدن پدید است که بجایش می آید (ظهوری)
 کلام فارسیان دیده نشد - صاحب آصفی غور نکرد (ه) چه در ترک تازی کند اهتمام و شود ترکی
 ترک گردون تمام (کمال اصفهانی) (ه) (ارو) ناقابل ترجمه -
 (الف) تمام ساختن استعمال - صاحب چل روز از آن سبب گل آدم سر رشته بود

تا تصدیق بحسب وجود شود تمام دارند مؤلف عرض کند که موافق قیاس است (اردو)

صائب استعمال تمام شدن پیدا است (ص) تمام شهر نشیب مین است -

در خاکساری آنکه چو صائب تمام شد و بر صدر تمام عیار اصطلاح بقول بهار یعنی تمام

اگر قرار کند آسان است و صاحب رشیدی اجرا که گذشت صاحب بگوید که معنی کامل و

گوید که (۲) یعنی مردن هم صاحبان بجز و بر پا بی تصور (صائب) شود و بساط جهان چون

ذکر کرد و معنی کرده اند از سر صائب من چو ز تمام عیار پاکند کوشش اگر خلق در روی

معنی دوم هم توان گرفت بخان آرزو و در هر هم و مؤلف عرض کند که معنی کامل العیار -

گوید که بدان حسب که موت ششم حالات انسانی (اردو) کامل العیار و در سنا یا چاندی جو که

است از اینجا است که بعضی در تعریف انسان تمام کردن استعمال صاحب آصفی

گفته اند حیوان ناطق ثابت چنانکه شاعر گوید و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند

نشدیده که هر که ببرد تمام شد و این از جمله که معنی ختم کردن است (شعانی اسفندی) (ص)

تحقیقات علامه و آری است مؤلف علی چون لب از قصه انهار محبت و اماند و نربان

کند که موافق قیاس است (اردو) و بگوید که گرم تماش کردم (اردو) تمام کرنا -

تمام بونا (۲) مرنا - خسته کرنا -

تمام شهر در زیر پا افتاده است مؤلف تمام کشیدن استعمال صاحب آصفی

همه بناخواه سفرنامه ناصر الدین شاه قاجار ذکر و ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض

این کرده گوید که یعنی تمام شهر نشیب واقع است کند با کلیه کشیدن و متقی باقی نداشتن و کشیدن

<p>کمال است (فغانی) هزار جبهه فیض است در تریب عشق و خوش آن حریف که این کاسه را تمام کشید (البدر جای غزلی) کمال دولت و بخش مهر نهمش است و جهان جوتیر شود را که تمام کشید (طهوری) انفس نیست و لم آه تمام کشید و نبود چپه بگوید و گریه خام کشید که معنی تمام شدن است (صائب) ایضا پ (ارو) کامل کهنچینا پنا یگان هو یا آه فغانی جام شراب و غیره - تمام گردشتن - معنی منتفی شدن بتمامه مؤلف عرض کند که موافق قیاس است (طهوری) کار است از عمر نیم کاره و هنوز پخته و تمام می گذرد و چنانچه می باد که از سنبالا استعمال مصدر گردون پیدا است که بجای خودش می (ارو) کامل گذر جانا - تمام گردانیدن استعمال - صاحب اصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی تمام کردن است (سنائی) تمام گردشتن استعمال - صاحب اصفی ذکر</p>	<p>غزلی) از او خدست ماکاری بنیاد یابی هم تو بنامندی هم تو تمام گردان (ارو) تمام گردان ختم کرنا - تمام گردیدن استعمال - صاحب اصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی تمام شدن است (صائب) ایضا داشتم ندانستم که این قدح بچیدن تمام می گردد (ارو) تمام هونا ختم هونا - و بگوید تمام شدن - تمام گردفتن استعمال - صاحب اصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی تمام و کامل شدن (غزلی طینا پوری) تو همه کارها تمام و چنانچه می باد که از سنبالا استعمال مصدر گردون پیدا است که بجایش می آید (ارو) کامل هونا - تمام هونا - تمام گردیدن استعمال - صاحب اصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی تمام کردن است (سنائی) تمام گردشتن استعمال - صاحب اصفی ذکر</p>
--	--

(ارو)

این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که (۱) کار جهان تمامی هرگز نمی پذیرد و پیش مرادف تمام شدن است (کلیم همدانی) (۲) اول از تمامی خود خود را تمام گردان بود (۳) و لکه زعفران چون و چرا بسته است لب با چون ره (۴) خنده شادی چه می نواهای دزین تمام تمام گشت جرس بی زبان شود (۵) (۶) سرایک گل تمامی عمر خود را صرف یک خمیازه تمام هونا - و کیو تمام شدن - کرد (۷) (فطرت قوی) (۸) خال لب او قوت تمامی صاحب تحقیق الاصطلاحات بذیل تقریر ز ما برود (۹) این در سخن عرض تمامی شعر تمام گوید که فارسیان یا می مصدری فارسی برود (۱۰) (طهوری) تمامی عمر خاشاک سر به آن الحاق سازند مؤلف عرض کند که کوی هوس چیدم بود که نادان می کند بر شعل خن (۱) بمعنی موت و (۲) بمعنی اتمام و انجام خام جوشی را بود (۳) (۴) (۵) موت موت معنی دوم تحقیق است و معنی اول مجازش - (۶) تمامی - بقول آصفیه - موت - آخر و بخيال مایمی آخره زائد است (مائب) - انجام - انت -

مما بحیچ ابقول ملحقات برهان گوشت نرم و نزار و پنجه صاحب اندر بخواله مؤید گوید که بر وزن و معنی تبا حیح باشد یعنی گوشت نرم و پنجه مؤلف عرض کند که این مبدل تبا حیح است چنانکه غث و غفرم و صراحت ماخذ مبدل را بنی کرده ایم (۱) و کیو تبا حیح - متع ابقول بهار معنی به خور واری یافتن می فرماید که بالغ بر داشتن و بردن و داشتن و دیدن و گرفتن و یافتن مستعمل مؤلف عرض کند که بقول منتخب لغتین و ضم فوقانی مشدد سوم لغت عرب است به همین معنی فارسیان استعمال این معنی اسمی یعنی فائده کنند که در ملحقات

<p>می آید (ارو) متع - یعنی فائده - مذکر متع برداشتن استعمال - صاحب آصفی فائده حاصل کرنا -</p>	<p>صائب پد که خرقش چیتخ ز گفتار بستند پد (ارو)</p>
<p>ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند متع برداشتن استعمال - صاحب آصفی ذکر که بمعنی فائده حاصل کردن است و متع شدن (صائب) نشد ز گردن می نصیب هیچ گهر که بمعنی متع بودن است (عافیه شیراز) و متعی که دل از خط داستان برداشت پد (ارو) از لذت حیات ندارد تیشی پد امروز هر که وعده فائده حاصل کرنا -</p>	<p>فرداش می دهند پد مخفی سباد که در سبند بالا استعمال</p>
<p>متع بردون استعمال - صاحب آصفی ذکر کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که مراد متع برداشتن است (مخلص کاشی) جدا</p>	<p>مصدر را دیدن پیدا است که بجایش می آید -</p>
<p>ترجم چیتخ برنچون دندان پد جماعتی که ز طفلی بهم متع برداشتن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که برآمده اند پد (ارو) فائده حاصل کرنا -</p>	<p>بمعنی متع شدن مرادف متع برداشتن است -</p>
<p>فائده یانا - متع برداشتن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی حاصل کردن متع باشد مرادف متع برداشتن</p>	<p>(صائب) متع با کمال قرب زان رخا نتم</p>
<p>که زیر پای بنیدیا ر و سن بالانمی بنیم پد مخفی بنا متع برداشتن استعمال - صاحب آصفی که بجایش گذشت (ارو) و کیهو متع برداشتن -</p>	<p>(صائب) خموش باش نظر کن به طوطیان</p>

ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند **تمت** یا **افتن** استعمال صاحب آصفی ذکر این
 کہ بمعنی تمتع شدن است مراد تمتع برون (صاحب) کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی
 (۷) نشد ز دولت بیدار رزق اہل سعادت فائدہ حاصل کردن است (سعدی ۷)
 تمتعی کہ از ان چشم پنجاب گرفتم پ (ار ۱۰) تمتع ز ہر گوشہ یافتم پ ز ہر مرغی خوشہ یافتم پ
 تمتع ہونا۔ فائدہ حاصل کرنا۔ (ار ۱۰) فائدہ حاصل کرنا۔ فائدہ پانا۔

تمت بقول برہان و سروری و ناصری و رشیدی و جامع لغت ہمرد و فوقانی و سکون ہر دومیم (۱)
 قطاس باشد و آن دم گا و کوی است کہ سپاہیان آن را از نیزہ و علم آویزند و برگردن اسب
 بندند۔ خان آرزو در سراج بذکر معنی اول گوید کہ (۲) بکسر ہر دو تا بمعنی ساق است مؤلف عرض
 کند کہ بعض محققین نسبت معنی اول این لغت را بفتح ہر دو فوقانی نوشتہ اند و بمعنی دوم صاحب محیط
 ہم این را ساق گفتہ و بر ساق ہر چہ نوشتہ نقلش بر تتری کردہ ایم و لیکن تتم بمعنی دوم خود
 لغت عربی است و صاحب انتہی الارب آورده البتہ بقول خان آرزو این را منقرس توانیم گفت
 اگر نہ استعمال این بکسر ہر دو تا بدست آید (ار ۱۰) ۱۱ جنگلی گاہے کی دم جو گھوڑوں کی گڑا
 اور علم پر زینت کے لئے لٹکاتے ہیں۔ مؤث (۲) ساق دیکھو تری۔

مثال بقول بہار بالکسر بمعنی پیکر و تماثل جمع آن۔ می فرماید کہ بالفط کشیدن مستعمل مؤلف
 عرض کند کہ این بالکسر لغت عرب است فارسیان استعمال این با مصداق فارسی می کنند کہ در
 ملوقات می آید و مہج تخصیص مصدر کشیدن نیست (ار ۱۰) دیکھو پیکر کے پہلے مضمے۔

مثال استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض

<p>کند که بمعنی نقش بستن و تصویر کشیدن (عالی شیرازی) و زهر گونه در آن تمثال با ساختن (کشتانی)</p> <p>(ه) کجا بر آب برهم خورده کس بسته است (مشهدی ه) هست از پیشانی عاشق جویدا</p> <p>تمثالی و یوئیسریت نقش مدعا طبع شوش را (ه) حال عشق و می کشد محب خون ستور چون کشد</p> <p>(ار دو) تصویر کهنیچا نقش کرنا - تمثال عشق (ه) (ار دو) تصویر کهنیچا نقش کرنا -</p>	<p>تمثال ساختن استعمال صاحب آصفی</p> <p>تمثال کشیدن ذکر این کرده از معنی کت</p> <p>مؤلف عرض کند که بمعنی تصویر کشیدن نقوش (شیخ شیرازی ه) چنان صورتش بسته تمثال گره</p> <p>کردن مرادف تمثال بستن است (رودکی) که صورت نه بند دازان خوبتر و مؤلف عرض</p> <p>سمرقندی ه) بهشت آئین سرانی را برپا داشت کند که موافق قیاس است (ار دو) مصور -</p>
<p>(الف) تمثیل بقول بهار بمعنی نگاشتن بیکر - می فرماید که بمعنی تشبیه دادن از کلام محسن</p> <p>تأثیر مستفاد می شود (ه) دین و دل را می دهی بر باد نام می زنی و باز تمثیل گرم بر نام حاتم</p> <p>می زنی و مؤلف عرض کند که بافتح و کسر ثانی مثله بقول منتخب لغت عرب است فارسیان</p> <p>بمعنی مثال استعمال کرده اند و به همین معنی در عربی هم استعمال است بمعنی مصدری و از</p>	<p>سند بالا</p> <p>(ب) تمثیل زدن بمعنی مثال دادن ظاهر (ار دو) الف تمثیل بقول آصفیه</p> <p>عربی - اسم مؤنث - مثال تشبیه - نظیر (ب) تمثیل دینا - بقوله - مثال دینا -</p> <p>مجموع بقول ملحات برهان بمعنی توشه دان - مرادف تنجیه مؤلف عرض کند که ظاهر لغت</p>

ترکی معلوم می شود و سکوت دیگر محققین فارسی ہم تائید خیال ما می کند ولیکن لغات ترکی ازین ساکت چارہ نیست کہ فارسی قدیم و انیم معاصرین عجم ازین بجزیراند (ار ۹۰) توشدان - بقول آصفیہ - فارسی - اسم مذکر - توشہ دان - وہ طرف جس میں سفر کی خوراک رکھیں -

تخیثا بقول برہان و جامع باخا و ثانی شخذبوزن سیماء (۱) نام یکی از اصحاب کہف است و (۲) نام دعائی ہم کہ بوقت حاجت می خوانند صاحب اند بذر این صراحت کند کہ لغت فارسی زبان است مؤلف عرض کند کہ بقول معاصرین عجم لغت رند و پازند باشد بمعنی دوم بخیاں بمعنی اول فارسی نباشد و در عربی ہم یافتہ نمی شود باشد کہ سریانی باشد (ار ۹۰) (۱) ایک صحابی کا نام اصحاب کہف سے تخیثا (۲) ایک دعا کو فارسیوں نے بھی تخیثا کہا ہے جس کی صراحت مزید نہیں ہوئی - نوٹ -

تمدن بقول بول چال بجا کہ معاصرین عجم بمعنی تہذیب مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است بفتح تین و ضم وال مہملہ مشدود بمعنی بود و باش کہ وہ در شہر انتظام شہر نمودن و از نیکہ باشندگان شہر بہ نسبت دیہاتیان صاحب تیزی باشند فارسیان استعمال این بمعنی تہذیب کردہ اند و معاصرین عرب ہم بدین معنی استعمال می کنند پس ما این را مترس دانیم (ار ۹۰) تمدن مذکر تہذیب - صاحب آصفیہ نے اس کو ترک فرمایا ہے مگر اردو میں انھیں معنوں میں متعل ہے -

تمدہ بقول برہان و جامع بفتح اول و سکون ثانی بروزن بندہ کج زبان را گویند بمعنی شخصی کہ در حرف زدن زبانش خوب نگر دو کہ بہ عربی فا فافہ خوانند خان آرزو در سراج می فروزا کہ بدین معنی تمدہ بروزن دو مندہ آمدہ و تمدہ ہم بدین معنی گذشت و بیچ یکی ازین سہ لغت

در کتب مقبره نیست مؤلف عرض کند که ما بر تنده حقیقت ماخذ این عرض کرده ایم و تمند
مبدش باشد پس این را مخفف تمند دانیم و باعتبار صاحب جامع که محقق زبان خود است
مقبره دانیم (ارو) دیکھو تمند -

تمر بقول برهان و جامع بفتح اول و سکون ثانی و رای بی نقطه (ا) آب مروارید که علتی است
در چشم و کبر اول نیز بنظر آمده صاحب جهانگیری بذکر معنی اول گوید که در بعضی از فرہنگها (۲)
آب مروارید را تمر خوانند با اول کسور و ثانی زده - خان آرزو در سراج بذیل تم که معنی اول
گذشت این را اصل دانند و تم را مخفف این مؤلف عرض کند که طریز بیان همه محققین بالا
و رای صاحب جهانگیری ظاہری کند که تمر را بعضی تنسی از بیماری چشم دانند که بعرجل سالکی
در چشم پدید آید و بدان سبب نیروی بنیائی کمی گیرد و چون از پنجاه تنجا و زکند آن علت خود بخود
زائل شود و بعضی از فرہنگها مرض آب مروارید چشم گویند ولیکن صاحب جهانگیری این را معنی
آب مروارید مطلقاً آورده که آن را معنی دوم قائم کرده ایم و همین معنی اصل این اسم جامد
است و معنی اول مجاز آن از نیکه نام مرض چشم هم آب مروارید چشم است فاعل مخفی میباد که چنان
رشدی و سروری هم این را با لکسر دانند و معنی شفق با برهان (ارو) (۱) دیکھو تم (۲) دیکھو آب گویا

تمرستان استعمال بقول اندوغیات که موافق قیاس است از قبیل گلستان و نباتان
بفتح تین بلغ فرما را گویند مؤلف عرض کند (ارو) کجور کابن - مذکر -

تمرقرک بقول برهان بفتح اول و کسر ثانی و سکون رای بی نقطه و قاف و زای نقطه دار مفتوح
بکاف زده (ا) کلام خدا و قرآن مجید را گویند ضم ثانی هم گفته اند و گویند که ترکی است صاحب

سجور می فرماید که این لغت را از فرهنگ قواس نقل کرده ایم (عمید لویکی ۵) بر فلک
رسالتش راه روان شرع را پیریک ازین چهار رکن آیتی از تفرق زک پ صاحب رشیدی
گوید که بمعنی (۲) ستاره قطب و مصحف مجید صاحب مؤید بحواله فرهنگ علی بیگی و فخر قواس
بر معنی اول قناعت کرده مؤلف عرض کند که شان لغت تقاضای همین می کند که لغت
ترکی دانیم ولیکن عجب است از لغات ترکی و کنز که این لغت را ترک کرده اند با وجود این ما
این را فارسی ندانیم (ارو ۱۱) کلام الله مذکر (۲) ستاره قطب مذکر -

تھرہندی اصطلاح بقول محیط العربی صبارا و برومی قسار فور مقین و بھارسی غرامے
ہندی وہ انگریزی ٹرائڈ و بہندی آملی و انبلی گویند درخت آن عظیم و ثمر آن در غلاف ہای
باریک و پوست آن لاجد رسیدن اندک صلب صدفی و سرخ می گردد و در ہند کثیر الوجود
ثمر آن سرد در اول و خشک در دوم و بقول شیخ سرد و خشک در دوم ترشی قوی آن مائل بانذک
قبض و گویند سردی آن تا بدرجہ سوم می رسد و بعضی سرد و خشک در سوم گفته اند و خشکی سرخ آن
زیادہ و گویند کہ شیرین آن قریب با اعتدال مائل بجمارت و آن مہل لطیف تر از آلو بخارا یعنی
ثقل آن بر معده و احشاکتر از ثقل آلو بخارا است و رطوبت آن کمتر از آن و معتدل مزاج قلب
حار بر روی خود و در میل خفگان حار و قی صفراوی و مقوی معده مسترخیز از کثرت قی و منافع بسیار دار
الخ مؤلف عرض کند کہ مرکب توصیفی (اردو) تھرہندی بقول آصفیہ عربی اسم شوش
الہی کا درخت اور اس کا پھل

(الف) تمرین قبول لبل چال یعنی قواعد است و معاصرین عجم

(ب) تمرنات جدیدیه

ورزش جهانی را گویند و

(ج) تمرنات عسکریه

قواعد فوج را مؤلف عرض کند که الف لغت عرب است

و بقول منتخب بافتح و کسر رای مهمله یعنی نرم کردن و خوش ساختن - فارسیان معاصر استعاش که یعنی قواعد کرده اند از همین معانی است و ب وج مرکب توصیفی است و موافق قیاس (ار و و) الف - قواعد - مؤنث ب جهانی ورزش - مؤنث ج فوجی ورزش - مؤنث -

تسار | بقول بهار آنکه ادویه مفروشه و بفروشد و در عرف هند پیاری گویند (کمال اتمیل)

تسار کلک اورا شیر اجل مجاہد عطار خلق اورا باد صبا مقابل پو مؤلف عرض کند که معنی

عجم بالکسر خوانند و فارسی قدیم و حالاهم بر زبان نشان است (ار و و) عطار - بقول آصفیه

عربی - اسم مذکر - دو افروش - پیاری -

(د) تسک

بقول بهار جنگ در زون - گوید که فارسیان بمعنی مابه التمسک استعمال کنند یعنی

نوشته که کسی دهند هنگام گرفتن زر قرض یا چیزی دیگر از کسی تا وی عند الطلب اگر انکار کند

آن دیگر را همان نوشته سند باشد برای اثبات دعوی خود (نواب امیرالامرا شایسته خان

آصفیای) از پرسش گنهم روز خشر آخر شد پو تسکات گناهان خلق پاره کنید پو فغان

که بتخفیف هم آمده (علی خراسانی) از تقادیده اش برآید زود پو هر که جوید بنقص تو

تسک پو (اوله) و ستگیری ز بس بنی یا بم پو بعصاجته ام از ان تسک پو مؤلف

عرض کند که اگر چه این لغتین و ضم بین مهمله شده و لغت عرب است ولیکن بمعنی مستعمله فارسی

این را مقررین دانیم (ار و و) تسک - بقول آصفیه عربی - اسم مذکر لغوی معنی گرفت

پکڑ۔ وہ اقرار نامہ یا نوشتہ جو قرضہ کی سند میں قرضدار پر قرضخواہ کو لکھ دیتا ہے تاکہ قانونی گرفت سے نہ بچے۔

تمغہ | قبول بہار (۱) داغی کہ بران اسپ و دیگر مویشی کنند گویا آنہم مہر است و (۲) ہجاء کہ بر در ہای بلاد و معابر تجارت از تجارت گیرند و (۳) مہری از چوب کہ بعد ضبط باج بر اجناس تجارت زنند و در طمحات مہر کیہ بر روی انبار غلہ و امثال آن زنند و (۴) بمعنی فرمان سلطان (سعید اشرف ۵) برگ لالہ است کہ افتاد در آغوش نسیم پد بر سر کیفش داغ نشان تمغہ کو (طالب کلیم ۶) دران از باج و از تمغہ خبر نہ پد ز تکیحات دیوانی اثر نہ پد (ظہوری رباعی ۷) ریحان جان چو خط زیبای تو نیست پد آرزو چو بہتہای تو بہتہای تو نیست پد خفس سر چارہ روی شہرت نہ شود پد خطی کہ بران نقطہ ز تمغای تو نیست پد (والہ ہروی ۸) دار در تفضل سعادت پد تمغای قبول حق بطاعات پد (مصائب ۹) داغ رسوائی خدا داد است منصور مراد بہت تمغای تجلی لالہ طور مراد و ارستہ مذکر ہمہ معانی گوید کہ (۱۰) مکر رستن شاعر مضمون خود را دوان از ان جہت است کہ گویا مہر خود می کند (۱۱) ہیچ فرقی در میان رخس و گلگون تو نیست پد این بہان معنی بود گویا کہ تمغہ کردہ اند پد صاحب طمحات برہان بر ذکر معنی اول و دوم و سوم قانع مؤلف عرض کند کہ بہ ہمین معنی بیان کردہ طمحات برہان لغت ترکی زبان است کہ صاحب لغات ترکی ذکرش کردہ فارسیان استعمال این کردہ اند و اکثر استعمال فارسی معنی مہر است و مجازاً بمعنی سند و فرمان شاہی ہم و صراحت کامل معنی پنجم بر مصدر (تمغہ کردن) می آید کہ داران اتفاق مذاہم و غلط پذیریم (اردو) (۱) وہ داغ جو گھوڑے کے پیٹھے پر دیتے ہیں۔ مذکر

(۲) دیکھو بلج کے دوسرے معنی (۳) وہ چوبی مہر جس سے ذخیرہ اجناس پر پٹی بچھا کر لگاتے ہیں
 مؤنث (۴) پادشاہی فرمان۔ مذکر (۵) شاعر کا اپنے ہی مضمون کو مکرر بانڈہنا کا حاصل بالمصدر
 اپنے مضمون کی تکرار مؤنث۔

تمغاجی اصطلاح۔ بقول بہار و بحر آنکہ محصول کہ ہر دو محققین بالا اسکندری خوردہ اندر
 راہداری ستاند (سیفی ۵) ز تمغاجی سپرد غ زون درینجا یعنی مہر کہ دان است۔ شاعر گوید
 غلامی برجین دارم پد تلف شد نقد جان و حاصل کہ ناظر شہ بر باطلہ یعنی فردی کہ گوشہ او دریدہ
 باقی ہمین دارم پد **مؤلف** عرض کند کہ این باشد و باطل شود مہر شاہی نمی کند پس یار ما
 مرکب ترکی زبان است بہمین معنی کہ فارسیان کہ برین نظر نمی کند گویا من مشابہ باطلہ ہستم
 استعمال این کردہ اند (اردو) محصول را بہ نظر یار را تمغا قرار می دہد مقصود شاعر ہمین قدر
 وصول کرنے والا اہل کار۔ مذکر۔ کہ مارا از نظر افتادہ دان بلکہ فرد باطلہ دان

تمغا زون استعمال۔ بقول بہار و بحر اصطلاح چشمہ نکردن او عادت مستمرہ است کہ بر فرد
 ار باب دفاتر ایران دریدن گوشہ فرد را (میرزا) باطلہ مہر نمی کنند چیز دیگر نیست مخفی مباد کہ از
 محسن تاثیر (۵) تاثیر گوارا نظر افتادہ یارم پد سدا بالا استعمال مصدر ز زدن پیدا است کہ
 تمغا زدن ناظر شہ باطلہ بسیار پد می فرماید کہ ناظر بجایش می آید (اردو) مہر کرنا۔

تمغا کردن مصدر اصطلاحی۔ بقول بحر و متصدی گل کارخانہ جات پادشاہی را نام است
 کہ آن را در ہندوستان خان سامان گویند و بہار مکرر بہ تن مضمون خود و اگر از غیر بود زنی
 باطلہ یعنی فرد باطل است **مؤلف** عرض کند یا ابتذال است سندان کہ پیش کرد بر معنی

پنجم تباکدشت مؤلف عرض کند که از سید
 اشرف معنی بیان کرده بود و محققین اصدا پیدا
 و نه این معنی را معاصرین عجم بر زبان دارند
 خان آرزو در پران هدایت با هر دو محققین بالافتی
 است مامی گوئیم که او هم غور بر معنی شعر اشرف نکند
 اشرف گوید که ای یار در میان رخسار (که اسپ ستم
 بود) و گلگون تو بیچ فرق نیست بجز آنکه بر اسپ ستم
 داغ زده اند و اسپ توبی داغ است و از
 اسپ ستم ابلق و داغدار بود چنانکه از بیان
 محققین پیدا است یعنی با سرخی و پیدای مخلوط
 شاعر این نقص را درو پیدا کرده و از نیکه گلگون
 نام اسپ شیرین بود و همه تن سرخ رنگ او را
 به از اسپ داغدار قرار داد این است حقیقت
 معنی شعر و پایه تحقیق هر محققین با نام و نشان که
 لطف معنی شعر را نفهیدند و برای خود معنی پیدا
 مفسر را قبول بران و جامع و افند بازای توند بروزن مخموظ پیرامون دهان و منقار مرغان
 خان آرزو در سراج گوید که این تصحیف است و صحیح بتغویز بای موصده که گذشت مؤلف

عرض کند که موحده بدل شد به فوقانی چنانکه تنکوب و تنکوت و فوقانی بدل شد بهیم و همین مثال اول
 اقیع تبدیل است پس باعتبار صاحب جامع که محقق زبان خود است این را مبدلش گوئیم و جادوار ذکر این
 را قلب بعضی تغویز قرار دهیم که تغویز باشد و پس از آن موحده را بهیم بدل کنیم چنانکه غرب و غرم
 (ارو) و کچو تغویز -

تمکین صاحب آصفی ذکر این بحر الکتب کرده که بمعنی جا گرفتن است. فارسیان استعمال این با
 مصدر داریدن کرده اند و با مصدر داشتن هم درست باشد که بمعنی جاداشتن است (ناظم
 به روی) زگل و گلستان دار و تمکین و گوگرد نه بوتنه خاریست گلین (ارو) برهنا مقام
تمکین بقول بهار جادادن و دست دادن و رکازی می فرماید که گران سنگ از صفات
 اوست و کوه تمکین و لنگر تمکین هم آمده و بمعنی قدر و وقع مستعمل و بالغظ دادن و کردن و نهادن و
 یافتن مستعمل (ظهوری) بر بند تمکین و وقار است ظهوری و در شادی و غم خال ز تعبیر بر آورد
 و مؤلف عرض کند که لغت عرب است بالغت و کسر کاف صاحب منتخب این را بمعنی پایی بر جا
 کردن کسی را نوشته. فارسیان بمعنی قدر و غنرت و توقیر استعمال این کرده اند و با مصدر فارسی مرکب
 که در ملحقات این می آید (ارو) تمکین بقول آصفیه عربی اسم مؤنث غرت - توقیر -

تمکین و اوان انتقال صاحب آصفی ذکر این کرده از چوب زافروز و از عتاب جبین و بکار خویش فلک
 معنی ساکت مؤلف عرض کند که غرت و اوان را ننید و تمکین و مخنی مباد که از سند بالا استعمال
 و قدر کردن است صاحب بحر هم به همین معنی مصدر و میدن پیدا است که بجایش می آید -
 ذکر این کرده (اثر شیرازی) مهابت (ارو) غرت و دنیا قدر کرنا -

<p>تکمین کردن استعمال صاحب آصفی (ار دو) تکمین گاه بقاعده فارسی مقام رب و اگر این کرده از معنی ساکت صاحب بگوید که و داب کو که سکتے ہیں مذکر۔</p>	<p>تکمین کردن استعمال صاحب آصفی (ار دو) تکمین گاه بقاعده فارسی مقام رب و اگر این کرده از معنی ساکت صاحب بگوید که و داب کو که سکتے ہیں مذکر۔</p>
<p>مردف تکمین دادن است مؤلف عرض کند تکمین نهادن استعمال صاحب آصفی ذکر موافق قیاس است و از پیشین کوه شام استعمال مسدود این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی</p>	<p>مردف تکمین دادن است مؤلف عرض کند تکمین نهادن استعمال صاحب آصفی ذکر موافق قیاس است و از پیشین کوه شام استعمال مسدود این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی</p>
<p>گذرن پیدا است که بجایش می آید (فونی اردو) بزرگی کردن است (سعدی شیرازی ۵) (۵) یعنی ایام باشد بر سبک عقلا گران و جوانمردش طرین بوسه داد و ملک را شاکست و تکمین</p>	<p>گذرن پیدا است که بجایش می آید (فونی اردو) بزرگی کردن است (سعدی شیرازی ۵) (۵) یعنی ایام باشد بر سبک عقلا گران و جوانمردش طرین بوسه داد و ملک را شاکست و تکمین</p>
<p>کی کند دیوانه سر شا تکمین سنگ را (ار دو) نهادن (ار دو) قدر و منزلت کرنا بزرگی کرنا تکمین یافتن استعمال صاحب آصفی ذکر این</p>	<p>کی کند دیوانه سر شا تکمین سنگ را (ار دو) نهادن (ار دو) قدر و منزلت کرنا بزرگی کرنا تکمین یافتن استعمال صاحب آصفی ذکر این</p>
<p>تکمین گاه اصطلاح یعنی مقام رعب و کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی قدر و داب مؤلف عرض کند که موافق قیاس است منزلت و بزرگی و غرت حاصل کردن (انوری ابوری)</p>	<p>تکمین گاه اصطلاح یعنی مقام رعب و کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که معنی قدر و داب مؤلف عرض کند که موافق قیاس است منزلت و بزرگی و غرت حاصل کردن (انوری ابوری)</p>
<p>(انوری ۵) تکمین گاه عرض حال کوه آتشی دارم و چه دانستم چار در عیشه سیمایم اندازد تکمین (ار دو) بزرگی اور غرت پانا حاصل کرنا</p>	<p>(انوری ۵) تکمین گاه عرض حال کوه آتشی دارم و چه دانستم چار در عیشه سیمایم اندازد تکمین (ار دو) بزرگی اور غرت پانا حاصل کرنا</p>
<p>تکلول بقول برهان بروزن قبول رتبی است که خود و و شبیه به اسفانخ است و آن را در خراسان بر غست و لبرنی قبا بری خوانند صاحب اند نقل بردارش صاحب محیط فنی</p>	<p>تکلول بقول برهان بروزن قبول رتبی است که خود و و شبیه به اسفانخ است و آن را در خراسان بر غست و لبرنی قبا بری خوانند صاحب اند نقل بردارش صاحب محیط فنی</p>
<p>که همان قبا بری است مؤلف عرض کند که آنچه صاحب محیط قبا بری نوشته نقلش بر بر کرده ایم و این را اسم جاد فارسی زبان دانیم (ار دو) دیکو بر غت۔</p>	<p>که همان قبا بری است مؤلف عرض کند که آنچه صاحب محیط قبا بری نوشته نقلش بر بر کرده ایم و این را اسم جاد فارسی زبان دانیم (ار دو) دیکو بر غت۔</p>
<p>تکلیت بقول برهان و سروری بروزن تکلیک بار کو چکی باشد که بر بار بزرگ بندند</p>	<p>تکلیت بقول برهان و سروری بروزن تکلیک بار کو چکی باشد که بر بار بزرگ بندند</p>

(ار دو)

وگاه بر پشت چاروا اندازند و بر بالای آن سوار شوند و یک لنگ بار نیز گویند. صاحبان جاتا و رشیدی و نامری میزنند که قبلیت بهم خوانند. خان آرزو در سراج گوید که اصل این همان قبلیت است که می آید مؤلف عرض کند که این مختلف و مبذل آنست که نون بهیم بدل شد چنانکه کجین و کجیم و موخده حذف شد مرادف بکیاسا (اردو) دکیو بکیاسا.

تمن بقول برهان و جامع بر وزن چمن ریخ را گویند و آن بخاری است تاریک ملاصق بر روی زمین و بغربی ضباب گویند خان آرزو در سراج گوید که این بخار تاریک است که در زمستان بر زمین پدید آید مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی زبان است و مرادف ترم باشد که بجایش گذشت (اردو) کهر - مذکر - دکیو ترم.

تمنا بقول بهای معنی خواهش و آرزوی فرماید که تباہ از صفات اوست و بالفظ آوردن در دماغ و بستن و پختن و داشتن و در دل شکستن و سوختن و کردن و یافتن مستقل مؤلف عرض کند که لغت عرب است و بقول منتخب تمنی معنی آرزو کردن. فارسیان به تبدیل تحماتی بلف استعمال این بمعنی حاصل بالمصدر یا مصدر فارسی کرده اند که در لطیفات می آید (نظوری) گشت آن روز که تابنده طناب رگ و پی پوخمه و داغ تمنای تو در سینه ما (اردو) تمنا - بقول آصفیه - عربی - اسم مؤنث خواهش - درخواست آرزو - امید -

تمنا آوردن استعمال - صاحب آصفی کند که مقصود آصفی از (تمنا آوردن در دماغ) ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض است (نظامی) تمنای گل و رومال

آوردند و منظر سوی روشن چراغ آوردند و کرد و تمانای تبه لبست و (ار دو) تمانا کرنا و او خیال کرد که ازین شعر مصدر تمانا آورد و آرزو کرنا.

می برآید حالانکه نظامی لفظ تمانا را استعمال کرده **تمنا برون** استعمال - صاحب آصفی ذکر است و (ار دو) باغ آوردن) مصدر لبست این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند دیگر آصفی بر معنی شعر غور نکرد و بسکندری که بمعنی حقیقی است یعنی حالت تمانا (ظهوری تشبیه) خود و تمانا آوردن در محاوره فارسی مستقل (سجده دائمی بود تمانای جبین و کرد پیری و نیست (ار دو) ناقابل ترجمه -

تمنا برون استعمال - صاحب آصفی ذکر **تمنا بچرخ** استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که تمانا بمعنی پیش کردن و ظاهر کردن تماناست (تقی کا زونی) با همه بوالهوسی ها نگذار و همت و خام برآید و تا چند سحر پرورم و شام برآید که تمانا بدرقاضی حاجات بریم و (ار دو) مخفی مباد که از سنده بالا مصدر زنده پیدا تمانا پیش کرنا تمانا ظاهر کرنا -

تمنا بسمن استعمال - صاحب آصفی ذکر این بدست آید (وله) یک تمانا بخت این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که سینه گرم و که دل از آه سرد خام نگرود و - بمعنی آرزو کردن است (فغانی شیرازی) (ار دو) تمانا کرنا -

بر دل که ز دارالشرمین و فاجست و سودای **تمنا پوش کردن حسرت** (اصطلاح)

<p>حسرت را در تمنا پوشیدن مؤلف عرض کند که موافق قیاس است (لهجوری ۵) دل عرض کند که قطع آرزو کردن است (صائب) حریف تر خیم بیزبان نبود و حسرت خود را تمنا پوش (۵) بال پروازش در عالم بود صائب فرو کرد و (اردو) حسرت کو تمنا بین چپا پاک هر که اینجا بیشتر در دل تمنا بشکند و مخفی مباد مخفی کرنا تمنا و اشتیاق استعمال - صاحب آصفی که بجایش می آید (اردو) آرزو مثنایا -</p>	<p>بر تمنا شکستن قانع و از معنی ساکت مؤلف ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بجا است (صائب ۵) و در کردن تمنا مؤلف عرض کند که از تمنا تر خیم دارم از خون نیز تر گانی که تیغ خود بدان قیامت پاک می سازد و مخفی مباد که از سند بالا استعمال مصدر واریدن پید که بجای خودش می آید و از کلام لهجوری استعمال این هم بدست آمده (۵) زور شیرین تحت شاخ گل تمنا داشت سرو و در سجود قامت رعناش قد خم نداشت و (اردو) تمنا کهنه عرض کند که دفع شدن و کردن آرزو (صائب) تمنا در دل شکستن مصدر اصطلاحی (۵) روزه سازد پاک صائب سینه بار از بقول بحر قطع هوا و هوس کردن صاحب آصفی هوس باز آتش امساکی می سوزد تمنا های خام</p>
<p>تمنا و اشتیاق استعمال - صاحب آصفی که بجایش می آید (اردو) آرزو مثنایا - ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بجا است (صائب ۵) و در کردن تمنا مؤلف عرض کند که از تمنا تر خیم دارم از خون نیز تر گانی که تیغ خود بدان قیامت پاک می سازد و مخفی مباد که از سند بالا استعمال مصدر واریدن پید که بجای خودش می آید و از کلام لهجوری استعمال این هم بدست آمده (۵) زور شیرین تحت شاخ گل تمنا داشت سرو و در سجود قامت رعناش قد خم نداشت و (اردو) تمنا کهنه عرض کند که دفع شدن و کردن آرزو (صائب) تمنا در دل شکستن مصدر اصطلاحی (۵) روزه سازد پاک صائب سینه بار از بقول بحر قطع هوا و هوس کردن صاحب آصفی هوس باز آتش امساکی می سوزد تمنا های خام</p>	<p>تمنا و اشتیاق استعمال - صاحب آصفی که بجایش می آید (اردو) آرزو مثنایا - ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بجا است (صائب ۵) و در کردن تمنا مؤلف عرض کند که از تمنا تر خیم دارم از خون نیز تر گانی که تیغ خود بدان قیامت پاک می سازد و مخفی مباد که از سند بالا استعمال مصدر واریدن پید که بجای خودش می آید و از کلام لهجوری استعمال این هم بدست آمده (۵) زور شیرین تحت شاخ گل تمنا داشت سرو و در سجود قامت رعناش قد خم نداشت و (اردو) تمنا کهنه عرض کند که دفع شدن و کردن آرزو (صائب) تمنا در دل شکستن مصدر اصطلاحی (۵) روزه سازد پاک صائب سینه بار از بقول بحر قطع هوا و هوس کردن صاحب آصفی هوس باز آتش امساکی می سوزد تمنا های خام</p>

مغنی مباد که از سند بالا استعمال مصدر شود (فغانی شیرازی) نظر دارد
 مباد است که می آید (ارو) آرزو نماید. سوی عاشقان چشمان خونریزش بدلا در پاس
 تمنا شدن استعمال. صاحب آصفی ذکر رحمت باز شد چیزی تمنا کن با مغنی مباد که این سند
 این کرده از مغنی ساکت مؤلف عرض کند مصدر گردن است که بجایش می آید البته از سند ظهور
 که پیدا شدن تمنا و آرزوست در دل (خرن استعمال این پیدا است (س) دل تمنای طبعین
 (س) لب جان بخش و گلزار جمالی در نظر دارم با گرد است با صبر آرام زمین گرد است با
 تمنای بهشت و آب کوثر کی شود ما را با مغنی مباد (ارو) تمنا کرنا. آرزو کرنا.
 که از سند بالا استعمال مصدر شود پیدا است تمنا یا فتن استعمال. صاحب آصفی ذکر
 که بجایش می آید (ارو) دل میں تمنا پیدا ہو این کرده از مغنی ساکت مؤلف عرض کند که
 آرزو هونا. بر آمدن تمنا باشد (خاقانی) عافیت آرزو
 تمنا شکستن صاحب آصفی ذکر این کرده کنم سپهات با این تمناست یافتن و گریست
 از مغنی ساکت و سندش از صائب همان که بر (ارو) آرزو نکلنا. تمنا پوری هونا آرزو
 (تمنا در دل شکستن) مذکور شد و این مراد بر آنا. مراد پانا.
 آن است مؤلف عرض کند که موافق قیاس تمنای خام اصطلاح. بمعنی آرزوئی که
 است (ارو) دیکو تمنا در دل شکستن. توقع بر آمدن آن نباشد همچون هوس خام است
 تمنا کردن استعمال. صاحب آصفی ذکر که معقول نباشد مؤلف عرض کند که موافق
 بر در از مغنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی قیاس است (ظهوری) کو عقل خام از

تف تدبیر مجروش با صد پختگی فدا می نماید خام فارسی برگب توصیفی و در موس یا تدا جوعقول
 باست با (ار دو) موس خام نوشت بقا^{عده} به سوار و رحس کے بر آنے کی امید نہو۔

تمندہ بقول برهان بروزن رنده کج زبان را گویند و او شخصی است که خوب تکلم تواند کرد
 و بغیر از مخرج فایه یک از مخرج او درست نباشد و بعضی بر عکس این گفته اند یعنی در گفتن
 حرف قاعا جز باشد و او را عربی فاقا خوانند و بعضی الکن را گویند که در اشای حرف زدن
 زبانش می گیرد و صاحب جامع گوید که همان تمده که گذشت صاحب سروری هم ذکر این کج
مؤلف عرض کند که این مبدل تمندہ است که گذشت و تمده مخفف این لام بهیم بدل
 می شود و همین است مثال اولش ازینکه متحقق است که تمندہ اصل است چنانکه در صلاحت
 ماخذش مذکور (ار دو) و کمیو تمندہ۔

(الف) تمنک خان آرزو در سراج ذکر الف کرده گوید که صاحب برهان این را
(ب) تمنک کجاف فارسی بفتح اول و کسر دوم آورده رتقنی است سرخ رنگ و

ترش طعم و کبیر اول هم گفته اند و بجای نون تحتانی نیز دیدند و بعضی گویند که صحیح به نون است
 و ازین معلوم می شود که نون و را اول کلمه است و قوسی به فوقانی اول آورده و بعد از میم یا
 گفته و نوشته که میوه ایست که بازاری زعفران گویند صاحبان برهان و مؤید و اند ذکر ب
 کرده اند صاحب محیط ذکر الف کرده گوید که گیاه سرخ و ترش است که آن را چوکا گویند
مؤلف عرض کند که ما ذکر چوکا بقولش بر اشلیک چشم کرده ایم و آنچه خان آرزو و بحواله
 قوسی سلسله این به زعفران رسانده بکتابت تحتانی را بعد سیم آورده ما این را اسم جامد فارسی با^ن

دانیم و بہ کاف فارسی صحیح پنداریم (اردو) چوکا۔ نڈگر۔ دیکھو اشلیک چشم۔

نمٹہ | مقبول رشیدی نعتیں سوزن کلان کہ بدان چیز ہای گندہ و متبر دوزند مؤلف عرض کند کہ سکوت دیگر محققین زبان دان و صاحب زبان ازین لغت تعجب خیر است معاصرین عجم تصدیق این کنند و بتدریج ہم بہ بین معنی گذشت کہ این مرادف آنست واسم جامد فارسی زبان ولیکن معاصرین عجم اکثر استعمال بندر کنند و این را بر زبان ندارند (اردو) سوا و کیوبندرز۔

(الف) متودان | مقبول برہان و جامع بروزن سبودان جمع ترکست کہ ترکان باشند۔ گویند ترکان از نسل یافت بن فوج اند صاحب ناصری گوید کہ توران و تورانیان را نیز گویند **(ب) متودی** | متوشس آنچه منسوب بہ توران باشد چنانکہ در ترجمہ داستان ساسان پنجم بہ بہرام چوبینہ پیام داده کہ یا تا بہ متودان نروی و بہ متودی دشنہ کشتہ نشوی ہوا ی پادشاہی ایران از سر بد نخواہی کرد یا صاحب سفرنگ بشرح پنجاہ و سومی فقرہ (نامہ شت ساسان سخت) گوید کہ الف نام کشور توران است و ب بمعنی تورانی مؤلف عرض کند کہ متود نام کشور توران است و الف و یون زائد تان در آخر شل آوردہ متودان ہم گفتند و بسا نسبت تورانی را متودی گویند معاصرین عجم تصدیق این می کنند و مراحہ معنی برہان و جامع مقبرہ ترازمہ رنگ سفرنگ نیست و جا دارد کہ الف مخفف متودیان ہم باشد کہ از تعریف متا ظاہر است (اردو) الف توران اور توران کے رہنے والے۔ مذکور ب تورانی۔ یعنی توران کا باشندہ۔

تموز بقول برهان بفتح اول و ثانی مضموم به واو و زای منقطه دار زده ۱۱ اگر ماضی سخت
 و (۲) نام ماه اول تابستان و (۳۱) ماه دهم از سال رومیان که زمان بودن آفتاب در برج
 سرطان است صاحب سروری بر معنی سوم قانع و صاحب جامع بر معنی اول و دوم (خسرو ۱)
 بر سر هر سیه ز تاب تموز پد مرغ شده بخته خور و خام سوز پد (طهوری ۱) بر و بمو غطه و اعطا
 تموز می آید پد حدیث توبه و فضل جین مروت نیت پد (سعدی شیراز ۳) عمر بخت و افتاب
 تموز پد اندکی ماند و خواجہ غفره هنوز پد خان آرزو در سراج ذکر هر سه معنی کرده مؤلف عرض
 کند که اسم جابد و انیم یعنی اول و معنی دوم و سوم مجاز آن خان آرزو معنی سوم را اصل دانند
 و معنی اول و دوم را مجاز آن ولیکن ما با او اتفاق نداریم نام ماه با پنج حرارت آن زمان
 است پس باشد که بزبان رومی تموز بمعنی حرارت سخت باشد (ار ۱ و ۱) سخت گرمی
 مؤنث (۲) گرما کے پہلے مہینے اور (۳) سال رومیوں کے دسویں مہینے کا نام تموز ہے بکر
(الف) تموک بقول برهان بفتح اول و ضم ثانی و کون ثالث و کاف (۱) نشاء تیر باشد که عرب
 ہدف گویند و (۲) تیری را گفته اند کہ پیکان پہنی دارد و چون گوشت یا استخوان فرو رود یا ساق
 بر نیاید و (۳) ہر چیزی را گویند کہ در چیزی رود کہ بر آوردن آن دشوار باشد صاحبان جہان
 و سروری ذکر معنی اول و دوم کرده اند (شمس فخری ۱) سپرد ح شاہ بس کہ مرا پد کند پیش تیر
 فاقہ تموک پد (لطیفی ۵) ہر دمی کو مرا تموک زند پد پیش او دل بہ لایہ کوک زند پد صاحب رشیدی
 بکر معنی دوم نسبت معنی اول گوید کہ آن تموک بہ لام دوم است نہ میم اگرچہ بعضی گفته اند
 صاحب ناصری نقل نگارش خان آرزو در سراج ہم نقلش برداشتہ مؤلف عرض کند کہ معنی

اول این را مبدل تلوک توان گرفت چنانکه تلمذہ و تلمذہ و معنی دوم و سوم مجاز معنی اول باشد

معنی مباد که از اسناد بالامصادر

(ب) **تلوک زندن** و پیداست (اردو) الف (۱) دیکھو تلوک کے پہلے معنی (۲)

(ج) **تلوک کردن** وہ تیر جو نشانہ پر دہس جائے جس کا نکالنا مشکل ہو۔ مذکر (۳)

ہر وہ چیز جو دوسری چیز میں داخل ہونے کے بعد اس کا نکالنا مشکل ہو مؤنث (ب) تیر مارنا۔

(ج) نشانہ قرار دینا۔

(الف) **تمہید** بقول بہار ہمارا ونیکو کردن کا رسمی فرماید کہ بالفاظ کردن مستعمل مؤلف

عرض کند کہ لغت عرب بالفتح و کسر ہای تہوز (کذا فی المنتخب) فارسیان استعمال این معنی آغاز

بیان کردہ اندو۔

(ب) **تمہید کردن** بمعنی آغاز بیان کردن است اتمہای شہرستانی (ج) **تمہید صد**

مقدمہ کردیم حیف حیف پیکرہ نشد کہ گوش کند داستان ما (اردو) الف **تمہید** بقول

آصفیہ عربی۔ اسم مؤنث۔ کسی مضمون کی اٹھان (ب) **تمہید کرنا** کسی بات کا مقدمہ پیش کرنا

آغاز کرنا۔ تقریب کرنا۔

تمیز بقول بہار مراد فی تمیز (۱) بمعنی جدا کردن صاحب روزنامہ بحوالہ سفرنامہ

نامہ الدین شاہ قاجار این را (۲) بمعنی خوبصورتی نوشتہ صاحب رہنما بحوالہ سفرنامہ مذکور

بمعنی صنایع و آراستہ گوید و صاحب بول چال ہمزبانش مؤلف عرض کند کہ تمیز کہ بدو

تختانی می آید لغت عرب است بفتح اول و کسر تختانی فارسیان بخلاف یک یا بمعنی فرق

استعمال این کنند و همین است معنی اول و معنی دوم مجاز که معاصین یعنی صاف و پاکیزه استعمالش کنند و تکمیل بحث بالحققات این در تمیزی آید (طهوری ۱۵) از نظر لسانی جن شمس پاره جانا زش تمیز مرا که معنی مباد که نقطه تمیز با صادوری که استعمال می شود استعمال این هم می توان و بالعکس این هم (ار ۹۰) ۱۱ تمیز بقول آصفیه عربی اسم مؤنث شناخت - پیمان - انداز - فرق (۲۱) صاف - پاکیزه - آراسته -

<p>تمیز داشتن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که فرق کردن است (اثیر ۵) کرشمه ناز و اداو لبری چیه خیز ناز و پاهین میانه عشق موس تمیز ناز و پاهین میانه عشق موس واریدن پیدا است که بجایش می آید (ار ۹۰) تمیز کرنا فرق کرنا تمیز رکناه سالک بفرود نند با باده صافی که کوه القصر</p>	<p>تمیز دیدن مصدریست که مرکب است از تمیز و یای معروف و غلاست مصدر و آن به محققین مصادر این را ترک کرده اند و دیگر محققین لغات هم ولیکن در استعمال فارسیان بمنظر آمده و سالک یزدی استعمالش کرده (۵) سالک بفرود نند با باده صافی که کوه القصر</p>
<p>تمیز کردن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی فرق کردن است (صائب ۵) بفکر خلق چه نسبت خیال صائب را پوچر اتیر خطا کرده و بعضی الفاظ عربی را بطور فارسی ترشید از صواب نتوان کرد (ار ۹۰) تمیز کرنا (الخ) مؤلف عرض کند که این مصدر</p>	<p>تمیز کردن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی فرق کردن است (صائب ۵) بفکر خلق چه نسبت خیال صائب را پوچر اتیر خطا کرده و بعضی الفاظ عربی را بطور فارسی ترشید از صواب نتوان کرد (ار ۹۰) تمیز کرنا (الخ) مؤلف عرض کند که این مصدر</p>

موافق قیاس است و بسیار مصداق و همچو این از
اسم جامد دیگر اسناد وضع شدہ کہ آنرا با اصول تمییز بدو یا ہم آمدہ (ار دو) تمیز کرنا
خود مصداق جعلی نام نہادہ ایم و صراحت آن فرق معلوم کرنا۔

تمییز شدہ | بقول برہان و جامع بفتح اول و کسر ثانی شدہ و سکون تحتانی مجهول و شین نقطہ دار
مفتوح بآمل شہری و مدینہ و نام بیشہ ایست در نواحی شہر آمل کہ در میان آملیان بشیامی
بیشہ شہرت دارد۔ صاحب چاگلگیری بر نام بیشہ قانع (حکیم فردوسی) از آمل گذر سوی
تمییز کرد و پانشت اندران نامو بیشہ کرد و صاحب سروری می فرماید کہ شہر لیت در ایران
کہ نشستگاہ فریدون بود و قفقاز از آمل بیرون رفت با بخارفت۔ صاحب ناصری گوید کہ آنچه
از تواریخ مازندران معلوم می شود۔ دو تمییز بودہ است یکی را تمییز اہلم گویند و دیگری
تمییز بالنصران۔ و قفقاز افراسیاب از ترکستان غریت قلع و قمع منوچہر کرد و منوچہر در حصار
تبرہ رس محصور شد و از آنجا براہ لارجان بہ بیشہ تمییز اہلم آمد و خزان و زنان خود را
بقلعہ مو فرستاد کہ در آن عہد ماہنیری نامیدند و می فرماید کہ تمش درخت توت سہ گل
را گویند کہ بس خاردار است و لوئش سیاہ و بکراج سرد ہما طبع معرب آنست کہ بعضی
علیق گویند۔ خان آرزو در سراج گوید کہ مصرع دوم فردوسی دلالت صریح دارد برین
۔ طلب کہ تمییز نام بیشہ ایست نہ شہری مؤلف عرض کند کہ اتفاق داریم با او و با وجہ
تسمیہ بیان کردہ ناصری کہ تحتانی زائد بعد میم و ہای نسبت برتش داخل کردہ اند (ار دو)
تمییز ایک جنگل کا نام ہے جو نواحی شہر آمل میں واقع ہے جہاں توت کے کثرت سے چمن ہے۔

تتیک بقول برهان و جامع بفتح اقل بروزن شریک رستنی باشد سرخ رنگ و ترش مزه و کبر
 اقل بهم آمده صاحب جهانگیری گوید که در بعضی فرنگها بجای تختانی نون مرقوم است صاحب
 رشید نمی‌داند که صحیح تنک چنانکه در باب نون می‌آید و هم او در باب نون تنک را بنون اول و
 میم و فوقانی سوم چیزی دیگر نوشته که و را می‌این است تا حارج او معلوم می‌شود که درین لغت نون
 سوم را نون اول نوشت. صاحب ناصری نقل نگار همه صاحب محیط ذکر این نکرد و بر تنک
 به نون عوض تختانی گوید که گیاه سرخ و ترش است که آن را چوکا گویند مؤلف عرض کند که حقیقت
 این بر اشلیک چشم گذشت و تنک به نون سوم بجایش مذکور ما این را اسم جامد فارسی زبان
 و انیم و آن را تبدل این چنانکه او صحیح و او نج (ار و و) دیکو تنک -

<p>میسر بقول بهار مراد ف تمیز که بیک یا گذشت خان آرزو در چرخ هدایت می‌فرماید که لفظ عربی است بمعنی شناختن و دریافتن بدو تختانی بر وزن تفعیل و در کتب دیگر نوشته ام که چند صد عربی است که تصرف آن لطریق فارسی می‌آید چنانکه فمیدن و رقصیدن و طبلیدن و طبلیدن و غارتیدن و در شعر کجی کاشی طلوعیدن نیز دیده شد در سبزه شعر سالک نیز دی تمیز و ما خود از تمیز دیده شد و این تصرف از قسم تصرفات طرزی فارسی است که اتفاق درین ووز زبان بخدیکه</p>	<p>و فوق و امثال ایشان است که اسما عجمی شعر بر مضحک گذاشته اند می‌فرماید که حالا تمیز آرزو را اشتباه واقع شده معلوم نیست این مصادر اصل عربی است که فارسیان را ورنه تصرف است یا آنکه مشترک است در هر دو زبان - غایتش در بعضی از حروف که در فارسی نیامده فارسیان بسبب اتباع عربی همان آنچه عربی را رعایت میکنند و این از عالم توافق جنبی است که اتفاق درین ووز زبان بخدیکه</p>
--	--

تقد و آن شکل است و برمتج این هر دو زبان
 بسیاری از مصادر فارسی مرکب از اسم جاد عربی و
 که بحال رسانیده باشد ظاهر می گردد و صاحب
 ترکی و سنسکرت یافته شده که آن را مصدر جعلی نام است
 تحقیق الاصطلاحات می فرماید که این مصدر عربی
 و تعریف مصادر اصلی و جعلی بر لغت (اسم مصدر) که دریم
 است از باب تفعیل فارسیان یک یا را حذر
 مضحکه را درین دخلی نیست آنرا که عبور بر زبان فارسی ندانند
 کنند همچنین در تغییر هم که آن را تغییر کرده اند
 و از حقیقت وضع مصادر بجزیر خیال شان چه پدید می آید
 مؤلف عرض کند که بقول منتخب تیسر لغت
 عجب است از خان آرزوی کبر آبادی که بدلف کتب لغات
 عرب است بدو یا معنی جدا کردن فارسیان
 تمیز و تمیز هر دو را معنی امتیاز و فرق استعمال
 کنند و با مصادر فارسی مرکب سازند که در
 نمی رود که در وضع مصادر تخصیص اسم مصدر
 ملحقات می آید و تمیزیدن مصدر فارسی زبان
 فارسی زبان نمی دارند و همه مصادر را بر بنای
 هم بجایش گذشت آنچه خان آرزو بحث این
 قیاس وضع کرده اند و هیچیک مصدر سماعی نیست
 مصدر را در اینجا نوشته و نسبت دیگر مصادر
 آنرا که عبور نداشتند بعضی مصادر را سماعی نام
 هم اشاره کرده که از الفاظ عربی وضع شده اند
 نهاده اند و با هر یک مصدر ثبوت قیاس
 و خیال کرده که متصرف فارسیان بطور مضحکه
 پیش کرده ایم قاتل مخفی مباد که ملحقات این را
 قلت مذاق اوست در زبان فارسی و در هرگز
 با تمیز هم متعلق توان کرد که بیک تحتانی گذشت
 اینچنین خیال نمی کرد بسیار هنی داند که زبان
 (ار دو) دیکو تمیز
 فارسی ملو از ترکی و عربی و سنسکرت است
 تمیز یافتن استعمال صاحب اصفی ذکر

این گروه از معنی ساکت مؤلف عرض کند که و کین تو تمیز یافتند اسنی بدو و شاخ بودند از
 بمعنی فرق یافتن است (کمال اسفندی ۷) نیز یک درخت منبر و دار (ار و و) فرق پناه.

فوقانی بانون

تن [القبول بر بان بفتح اول و سکون ثانی بمعنی (۱) بدن است و (۲) جسم هم که مقابل جوبهر
 باشد و (۳) بمعنی خاموش چه تن زدن خاموش شدن را گویند صاحب جامع بزرگ بمعنی اول و
 دوم و سوم گوید که تن زدن بمعنی صبر و تحمل کردن و آسودن هم مقصودش بخرین نباشد که تن
 بمعنی (۴) صبر و تحمل و (۵) بمعنی آسایش هم آمده صاحب رشیدی بر معروف قانع صاحب
 سروری بزرگ بمعنی اول می فرماید که (۶) بمعنی تنیده اسم فاعل مصدر تنیدن و (۷) بمعنی بتن امر
 حاضر از تنیدن صاحب ناصری بزرگ بمعنی اول و دوم و سوم قناعت فرموده صاحب فدائی
 بر معنی اول اکثف کرده بهار بزرگ بمعنی اول گوید که مجاز (۸) دماغ را هم تن گویند و باصطلاح
 ارباب دفاتر هندوستان (۹) بمعنی تنخواه چون دفتر تن و دیوان تن می فرماید که بمعنی اول -
 آتاده - افسرده - خاکی - خوابناک - زار - یسین - فرسوده - لاغر - لطیف - ناز پرور از صفات و
 حمیر - چهار - خار - رشته از تشبیهات اوست - خان آرزو در سراج گوید که بمعنی اول غلط
 استید و وجه یکی آنکه همان معنی بدن است و نیز جسم مقابل جوبهر نیست بلکه نوع جوبهر است
 و جوبهر مقول است بران و دوم نیز حیرت که تنها تن بمعنی خاموشی نیامده بلکه تمام تن زدن بمعنی خاموشی
 است چنانکه برستم پوشیده نیست پس بدین معنی مجاز باشد و معنی دیگر در الفاظ متأخرین نوشته
 خواهد شد انشاء الله تعالی و در هندی نیز بمعنی جسم است پس از توافق لسانین باشد صاحب

سخت‌دان گوید که در سنگرت بدن انسان را تنوگ‌نیز مؤلف عرض کند که در معنی اول خیال ما
این است که فاریان از نعت سنگرت تنو بجزف و او اسم جاد قرار داده باشد و نسبت معنی
دوم عرض می‌شود که از اقسام جوهر است و این معنی را باعتبار صاحب جامع تسلیم کنیم که محقق زبان
خود است اگر در تحریف تسامحی راه یافت نمی‌توان از معنی استعمال انکار کرد و معنی سوم البته
خاموشی است نه خاموش و شک نیست که بدون وجود این معنی (تن زدن) بمعنی خاموش شدن نباشد
صاحب برهان از نزاکت کار گرفته که همین است اسم مصدر تن زدن و معنی چهارم پنجم هم درست
است و مجاز معنی سوم که صبر و تحمل و آسایش هم باناموشی تعلق دارد البته استعمال معنی سوم و چهارم
و پنجم بدون ترکیب دیده نشده و معنی ششم فصول است که بدون ترکیب با اسمی حاصل نمی‌شود و بقاعده
اسم فاعل ترکیبی است و معنی هفتم هم ما قابل بیان بود که از مشتقات تنیدن است و معنی هشتم مجاز
اول و معنی نهم مختلف تنخواه و به تحقیق (۱۰) علامت مصدر فارسی است که مخصوص است برای
مصادر لازم چنانکه آن برای مصادر متعدی است و در بعضی مصادر خلاف این کلیه بیم یافته
شده چنانکه سفتن و امثال آن ولیکن خیال ما این است که واضح این بر کلیه خود قائم بود محاوره
زبان تیره‌نگر دو مثالی چند برخلاف این پیدا کرد و ما بر بعضی مصادر اشاره ازین هم کرده ایم -
(ارو) (۱۱) تن - مذکر - بدن جسم - قالب (۱۲) جسم جوهر کی یک قسم به یعنی ده جوهر جوهر طویل
عرضین عمیق ہو - مذکر (۱۳) خاموشی - مؤنث (۱۴) صبر و تحمل - مذکر (۱۵) آسایش - مؤنث (۱۶)
ما قابل ترجمه (۱۷) مصدر تنیدن کامر حاضر (۱۸) دماغ - مذکر (۱۹) تنخواه - مؤنث (۲۰) تن فارسی
مین علامت مصدر به - مذکر -

تن آشیجانی

اصطلاح بقول سفرنگ بزرگ
ہشتاد و ہفتی فقرہ (دساتیر آسانی بغرز آباد
و خشوران و خشور) بمعنی جسم عنصری مؤلف
عرض کند کہ موافق قیاس است (اردو) جسم
عنصری مذکور وہ جسم جو عناصر اربعہ سے تعلق ہو
تن آسا اصطلاح بقول سفرنگ بزرگ

پس این اسم فاعل ترکیبی است بمعنی آسایش دہندہ
بہ تن خود یعنی آرام پسند و تن پرور پس آصفی در
تعریف این سکندری خوردی یعنی اول لفظی است
و معنی دوم ترکیبی (اردو) (۱) مثل تن کے
(۲) آرام پسند وہ شخص جو اپنے آپ کو آرام
و راحت میں رکھتا ہے۔

تن آسان

ششمی فقرہ (دساتیر آسانی بغرز آباد و خشوران
و خشور) بالف مدودہ و سین مہملہ بالف کشیدہ
(۱) چیزی مثال جسم صاحب آصفی بجوالہ بہار
گوید کہ (۲) مرادف تن پرست و تن پرور
یعنی آنکہ تن وی معبود او باشد بہار ذکر (تن
آسا) بزیادت یا ی زائد در آخر ہمین معنی
بیان کردہ آصفی کند (صائب) نیست
باویدہ بیدار تن آسایان را باو باشند خواب فراغت
شکر آبی کہ مرادف صاحب اند نقل نگارش
مؤلف عرض کند کہ آسا و آسای امر حاضر
آسائیدن است و آسائیدن مرادف آسودن

بمعنی (۱) آسودہ صاحب جامع فرماید کہ (۲)
تندرست و آسودہ ہم صاحب سروری بنویسے
متفق (حکیم قرنی) (۳) از کف او چنان تبرسد
بجملہ کہ تن آسان و تندرست رتبہ پادشاه
آرزو در سران مذکور ہو و معنی گوید کہ معنی اول
صحیح است و تحقیق آنست کہ این مجاز باشد
مرتب از تن بمعنی خودش و آسان بمعنی مشہو بمعنی
کسی کہ تن را بہ آسانی و بی تصدیع نگاہ دارد
مؤلف عرض کند کہ آسانیدن بمعنی آسان
آسائیدن است و آسائیدن مرادف آسودن

<p>و سندان هم همدرا بنجا مذکور (اردو) فاعل ترکیبی است یعنی تن را به راحت دارند و کیوتن آسا -</p>	<p>امر حاضر اوست و ترکیب تن با آسان اسم فاعل ترکیبی است یعنی تن را به راحت دارند و کیوتن آسا -</p>
<p>مرادف معنی دوم تن آسا دیگر هیچ (اردو) و کیوتن آسا -</p>	<p>مرادف معنی دوم تن آسا دیگر هیچ (اردو) و کیوتن آسا -</p>
<p>تن آسانی اصطلاح - بقول بهار معروف (شانی تگلوس) در بهشت نونیازان از روی</p>	<p>تن آسانی اصطلاح - بقول بهار و آتر دل غم است و دوزخ است آسجاک می باشد</p>
<p>مرادف و بقول بحر یعنی راحت و آرام (شیخ شیراز) تن آسانی گزیند خوشی را با زن</p>	<p>مرادف و بقول بحر یعنی راحت و آرام (شیخ شیراز) تن آسانی گزیند خوشی را با زن</p>
<p>و فرزند بگذارد به سختی و صاحب سروری و رهایی است و ارسته هم ذکر این کرده مؤلف</p>	<p>و فرزند بگذارد به سختی و صاحب سروری و رهایی است و ارسته هم ذکر این کرده مؤلف</p>
<p>گوید که معنی آسودگی (حکیم سنائی) مدح هر کس مگو بدشواری و چون نیایی ز کس تن آسانی</p>	<p>گوید که معنی آسودگی (حکیم سنائی) مدح هر کس مگو بدشواری و چون نیایی ز کس تن آسانی</p>
<p>و مؤلف عرض کند که یای مصدر با تن آسان مرکب کرده اند و بس (اردو) آسودگی -</p>	<p>و مؤلف عرض کند که یای مصدر با تن آسان مرکب کرده اند و بس (اردو) آسودگی -</p>
<p>تن آسودن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض</p>	<p>تن آسودن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض</p>
<p>کند که سندی که پیش کرده از ان استعمال (تن) این کرده اند و ما اشاره این بو تن آسا</p>	<p>کند که سندی که پیش کرده از ان استعمال (تن) این کرده اند و ما اشاره این بو تن آسا</p>
<p>کرده ایم که این فرید علیه آنست یعنی دوم قائم کنیم خرنیکه (آسودن تن) بمعنی حقیقی است</p>	<p>کرده ایم که این فرید علیه آنست یعنی دوم قائم کنیم خرنیکه (آسودن تن) بمعنی حقیقی است</p>

و این قلب اصافت باشد و آسودن تن در محاوره یا فستن تن (ارو) تن کا آسام پنا -
فارسی بنظر نیاید مگر معنی تحقیقی غلط نیست معنی آرام تن کو آرام دینا -

سب بقول رشیدی رسن خیمه می فرماید که متاخرین رعایت اصل فرس نموده بجهت دفع تشبیه
بکلمه دیگر به طایفه ساز چنانکه در کلمات دیگر و واو درین افصح است از با و طنب بضم تین عربی
است و طنب جمع آن - دیگری از محققین اهل زبان و زبان دان ذکر این نکرد و مؤلف عرض
کند که ما این را اگر معنی طنب مستعمل گیریم باید که اسم جامد فارسی زبان نیم و از یک محققین اهل زبان
ذکر این نکرد و اندر مجر و قول قیاسی ولی سندر رشیدی را کافی ندانیم حقیقت طنب همین قدر که سفر
طنب عربی است بزیدت الف یعنی مزید علیه طنب و اگرند استعمال تناب نیز شود ما آن را مبذل
طنب گیریم نه اصل طنب و معنی لغوی این آب تن البته درست باشد که خارج از بحث است
(ارو) طنب - بقول آصفیه عربی - اسم مؤنث خیمه کی رسی - و کیهو بارکش - مؤلف عرض
کرتا ہے کہ آپ نے اس کو عربی سمجھا ہے حالانکہ مفرس ہے اور عربی طنب -

تساویل بقول ناصری و اندر بفتح اول و کسر دال بر وزن قنادیل گروہی از پارسیان قدیم
که خلاف احکام و قرار داد شریعت آزر ہوشنگ یعنی نہ آباد پیغمبر محم گردندی و آمان را از آوا
شریعت آزر ہوشنگ - آہرمن و دیو و گمراہ خواندندی و ہلاکت گردندی و گروہی کہ متابعت
احکام کتاب پیمان آزر ہوشنگ می گردند ایضا این طائفہ آن را فرشتہ و سروش سپاہی
و بدین وسہی کیش و زنادیل می نامیدند و این دولعت را از دبستان نقل شد و در فرنگہا
نہست مؤلف عرض کند کہ ظاہر لغت سریانی یافتہ می شود نہ فارسی و ازینکہ فارسیان قدیم

استعمال این کرده اند اما این را باعتبار ناصری جادوده ایم (اردو) تا دلیل پارسیون کے اس
گروه کا نام ہے جو خلاف شریعت پیغمبرہ آباد عمل کرتے تھے۔ مذکر۔

تسا صاحب ناصری ذکر این کرده گوید که	تسا بقول مؤید بخوان ز فائگو یا (۱)
بمعنی آسوده تن است مؤلف عرض کند که	بمعنی خوش شدن مؤلف عرض کند که در
همان تن آسا که گذشت در اینجا الف مدوده	دیگر نسخ قلمی همین مصدر را تسائیدن بخواند
را مقصود نوشته اند (اردو) دیکھو تن آسا۔	ز فائگو یا نوشته که مرکب است از تسائیدن
تسان بقول برهان و ناصری بمعنی آسود	و علامت مصدر دن معنی لفظی این (۲) تن
و تندرست مؤلف عرض کند که همان تن آسا	آسانی کردن است و راحت حاصل کردن
که بـ الف مدوده گذشت و ما بمعنی آسود و تسایم	و معنی اول مجاز باشد و بس (اردو)
کرده ایم (اردو) دیکھو تن آسان۔	(۱) خوش ہونا (۲) راحت حاصل کرنا۔

تسا فور | بقول برهان با فابرو وزن بلاد و مقداری از گناہان باشد شریعت زردشت
صاحب (جہانگیری در ملحقات) و صاحبان ناصری و اندر ہم ذکر این کرده اند۔ صاحب
ناصری صراحت فرید کند گناه اندک است چنانکہ ما صغیرہ گوئیم بخان آرزو در سر زج ذکر
این کرده مؤلف عرض کند کہ طرز بیان خوش نباشد مراد از گناہ صغیرہ است نہ مقداری
از گناہان و نہ گناہ اندک ترجمہ گناہ صغیرہ باشد بلکہ گناہی را نام است کہ درجہ آن کم باشد
مقابل گناہ کبیرہ و این ہم نعت سریانی یافته می شود همچون تسایل کہ گذشت بعضی از
بر اندک لفظ تن در پر و لغت داخل است و اسم جاد فاری قدیم ولیکن از صراحت نریب

ترکیب این قاصر اند (ارو) شریعت زردشت مین گناه صغیره - بقول آصفیه - انهم مذکره
ادنی گناه خفیف جرم - و گناه جسکو خداست تعالی قوبه سے معاف کرد و یگا -

(الف) تسامید صاحب سفرنگ بشرح کمال ترکیب بر (مقدمه) که می لید راحت باشد

(ب) تسامید دوازدهمی فقره (دستاره) من وجه شده است (ارو) پهلویان نوین

آسمانی بفرز باد و خورشید و خورشور گوید که ب آسمان کاجرم - مذکره -

بفتح تایی فوقانی و نون با الف و نون و نهم **ستان تن** اصطلاح - بقول ناصری و ائمته

بای ابجد و دال مهمله ساکن جسم کل و همچنین تن بکواله فرنگ و ساتیر جرم فلک نهم باشد -

بند) و (تسامید) و چونکه همه اجسام و همه ارواح می فرمایند که همین را تانند و تن بد و تن تن و تن

به احاطه فلک الافلاک اند تن فلک الافلاک سالار نیز گویند مؤلف گوید که ترجمه جسم الاجسام

را جسم کل و نفس او را نفس کل خوانند مؤلف باشد که فلک الافلاک را گویند و تعریف آن

عرض کند که هر دو اسم جامد فارسی قدیم است بر تانند گذشته (ارو) نوین آسمان

از دیگر محققین از ان ساکت اند و از فلک کاجرم - مذکره -

الافلاک باعتبار آغاز شمار از زیر آسمان نهم **ستان گرد** اصطلاح - بقول سفرنگ بشرح

سهم است و باعتبار شمار از بالا آسمان اول است و سومی فقره (نامه سوم شت شای کلی)

باشد که ذکرش بر او را افلاک گذشته پس منی بکسر کاف فارسی و سکون را و دال مهمله تن جمع

این جسم کل و جرم فلک الافلاک باشد و شک اجسام مؤلفه عرض کند که اسم جامد فارسی

نیست که در ترکیب این لفظ تن داخل و حراست قدیم است و بس (ارو) و عالم سفلی عالم دنیا

<p>تثانی در یابنده اصطلاح - بقول صاحب باشد چه تن یعنی جسم هم آمده - صاحب ناصری گوید که بالکسر آنچه منسوب به جسم باشد چنانکه حواس عشره و قوای دیگر - صاحب فدائی گوید که هر چه وابسته تن است یعنی جسمانی - خان آرزو در شرح نقل بخار برهان - صاحب سفرنگ بشرح چهل و چارمی فقره (نامه شصت و چهارم) بهم متفق با برهان مؤلف عرض کند که موافق قیاس (اردو) منسوب به تن یعنی جسمانی -</p>	<p>تثانی در یابنده اصطلاح - بقول صاحب باشد چه تن یعنی جسم هم آمده - صاحب ناصری گوید که بالکسر آنچه منسوب به جسم باشد چنانکه حواس عشره و قوای دیگر - صاحب فدائی گوید که هر چه وابسته تن است یعنی جسمانی - خان آرزو در شرح نقل بخار برهان - صاحب سفرنگ بشرح چهل و چارمی فقره (نامه شصت و چهارم) بهم متفق با برهان مؤلف عرض کند که موافق قیاس (اردو) منسوب به تن یعنی جسمانی -</p>
<p>تثانی بقول رشیدی همان کتاب که گذشت مؤلف عرض کند که اشاره این هم مبر را اینجا و این بسند آنست چنانکه آب و آو (اردو) دیکو کتاب -</p>	<p>تثانی بقول رشیدی همان کتاب که گذشت مؤلف عرض کند که اشاره این هم مبر را اینجا و این بسند آنست چنانکه آب و آو (اردو) دیکو کتاب -</p>
<p>تثانی بقول برهان و جامع با و او بر وزن سراسر شخصی قوی جسته تنومند و فربه را گویند صاحب جهانگیری گوید که خداوند تن فربه و قوی (شیخ سعدی) چون بدن که تناور شود به از تن و آو که کلمه نسبت است مؤلف عرض پنجاه سال به پنج روز به بالاش بر نشو و نشین کند که در ماخذ سکندری خورد آو که کلمه نسبت صاحب رشیدی بر قوی تن قانع صاحب نیست بلکه امر حاضر است از آوردن معنی این</p>	<p>تثانی بقول برهان و جامع با و او بر وزن سراسر شخصی قوی جسته تنومند و فربه را گویند صاحب جهانگیری گوید که خداوند تن فربه و قوی (شیخ سعدی) چون بدن که تناور شود به از تن و آو که کلمه نسبت است مؤلف عرض پنجاه سال به پنج روز به بالاش بر نشو و نشین کند که در ماخذ سکندری خورد آو که کلمه نسبت صاحب رشیدی بر قوی تن قانع صاحب نیست بلکه امر حاضر است از آوردن معنی این</p>

آوردندہ تن کہ اسم فاعل ترکیبی و گامیہ از قوی بود این (تنہ آور) بود ہا ہے ہوز حذ
 حقیقتہ این برای انسان مخصوص است و ہمراز شدہ تناور باقی ماند (ار دو) تناور
 برای غیر انسان ہم مستعمل شد چنانکہ مرد تناور و بقول آصفیہ فارسی قوی جثہ - فربہ جسم
 و زشت تناور بعض گویند کہ برای درختان مونا بستند ا -

تناول | بقول آصفی بمعنی فرا گرفتن مؤلف عرض کنند کہ لغت عرب است فارسیان
 استعمال این بمعنی خویش کردہ اند و با مصداق فارسی ہم استعمال این است کہ در ملحقات
 می آید و استعمال خبر دین یافته نشد حاصل بالمصدر خوردن است بمعنی خویش (ار دو)
 صاحب آصفیہ نے تناول کو ترک فرمایا ہے اسلئے کہ اردو میں اس کا استعمال مفرد نہیں ہے
 لیکن مرکبات میں مستعمل ہے یہ کسانا کا حاصل بالمصدر

(۱) تناول ساختن استعمال صاحب آصفی سو بڑا (شرعاً شیرازی) دیگر می تخم خشنی
 (۲) تناول کردن ذکر این کردہ ساچمہ تناول کردی (شرعاً دوق شیرازی)
 (۳) تناول نمودن از معنی ساکت مان سنگلک پرویز و نواس استاد قنیر بانیر -
 مؤلف عرض کند کہ ہر بمعنی نوا کہ کردن بخانی و ماست جوانی تناول نمایند یعنی خجی میا
 و خوردن است (خمر و ل) تناول گرناسا کہ از تندبالا مصداق سازیدن و نمایند چای
 لقمہ راز و د پاپیشمانی خوری کی د اردت کجایش می آید (ار دو) تناول کرنا بقول آصفی کسانا

طبا کو | بقول بہار برگ معروف می فرماید کہ در آثر رحیمی آورده کہ از طرف فرنگ بہر کہ
 و از انجا در ہند و از عہد اکبر بادشاہ رواج یافت بہر تقدیر القضا بسر قلیان کردن و کثرت

مستعمل است که در طمحات می آید. صاحب محیط می فرماید که نفع تا و سکون نون و فتح بای موصوفه
 و الف و ضم کاف و سکون و او بر کی متن و در انگریزی توبی گو و بهندی بجر بنگ گویند و
 مشهور تا کوست سفوف برگ آن جهت زیر کژدم و زنبور دافع مزاج آن گرم و خشک در
 آخر سوم معطش و مجفف دافع سم اقسام ماهی و زلو و کژدم و مار است و دود کردن آن مصلح فساد
 هوای و مائی و تعفن آن و منقی رطوبات دماغ و محرک آن و جهت درد دندان رطوبی و رطوبتی
 و سرفه رطوبی کشیدن و خوردن آن نافع و دغان آن جهت ناریت معوی قوتها و جمله اعضا
 خصوص عضوی که رطب ناک باشد و نافع مرطوب مزاج و درد قولنج ملین شکم محلل ریح و
 بواسیر که از کثرت رطوبت بود نافع و محلل رطوبات کثیر معده و معین بر مضم و جهت درد بارد
 ریجی معده و تحلیل ریح و رطوبات آن کشیدن و خوردن آن مفید و کذا خلط بصر را که از
 غلبه رطوبت باشد سودمند و همچنین برای ضیق النفس که بسبب کثرت بلغم و خلط آن باشد یا بعب
 احتیاج رطوبت مائی در سینه و شش بود نافع و منافع بی شمار دارد که در محیط اعظم دیدنی دارد
 کسی گوید که (۵) برگ او به بود بر دوزن پخته بود رقت منی در تن پخته و نازک بر بهر زله زو
 گیرند پاره رطوبات سر شفا یابند پاره باروان را از و شفاست مدام پاره ناهقان را بالعکس دان تو
 تمام پاره آورده که ضعف قلب و دماغ پاره یک بهر سپردن تو چرخ پاره کاروی حبس حص
 دان ای دوست پاره می کند احتراق او تا پوست پاره ورم آتشین را برود پاره کسی برگ او بران
 بند و پاره می کند ضعف معده بهر جوان پاره مصلح او کلاب و صندل دان پاره مؤلف عرض کند
 صاحب ساطع این را الفت هندی گوید و معاصرین عجم لغت فارسی دانند و الله اعلم

ما این را متفرس و مبدل تبا کوئی ہندی دانیم چنانکہ یام و یان و کجیم و کجین (اردو) صاحب آصفیہ نے تبا کو پر فرمایا ہے کہ اردو اسم مذکر۔ امریکہ کی زبان میں ٹیکو تھا جسے پرتگالی ہند میں لائے۔ اصل میں ایک قسم کا پودا ہے جس کے پتے حقہ میں پیئے اور پان کے ساتھ کھانے میں آتے ہیں۔ ہندوستان میں اس کے ساتھ گڑ ملا کر قلیان میں پیئے ہیں۔ عوام اسے تبا کو کہتے ہیں اس کا رواج جلال الدین اکبر کے وقت ۱۵۴۷ء ہجری میں اقل اول دکن میں پھر تمام ہند میں ہوا جس کی مفصل اور دلچسپ کیفیت وقائع اسد بیک شیر و معتمد شہنشاہ اکبر میں ہے (الخ) آپ ہی نے فرمایا ہے تبا کو اصل ہے جو اردو میں مستعمل ہے۔ تبا کو بھی کہتے ہیں۔

تبا کو سر قلیان کردن	اصطلاحی بقول آصفیہ جلیم پراگ رکھ کر حقہ تیار کرنا حقہ بڑا کرنا
صاحب آصفی می فرماید کہ گناہ از حبس کردن	تبا کو کشیدن استعمال صاحب آصفی ذکر کیا
حقہ باشد برای کشیدن (فوقی یزدی ۷)	کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ قلیان
وان کی پہلو زندگانیک سر قلیان باز کردہ	کشیدن است (از بہار ۷) آن جوانیکہ تبا کو
تبا کو لطفی کہ از من گذری پامؤلف عرض	پاؤلش شد و آخر موشند پ (اردو) حقہ
کند کہ موافق قیاس است (اردو) حقہ بھرنا۔	پینا بقول آصفیہ قلیان نوش کرنا۔

تباں بقول برہان و جامع بضم اقل بروزن ضبان زیر جامہ و ازار و شلوار را گویند عموماً و تباں چرمی کشتی گیران خصوصاً صاحب ناصری بہ نقل قول برہان گوید کہ این لغت میں الناس مشہور است ولی در غتب اللغۃ ترجمہ قاموس است تباں آمدہ کہ بالضم شلوار

کوچک باشد که ستر عورت مغلطه کند و آن عربی است می فرماید که در اشعار فصیحی فرس تنبانانید
 زشت استعمال شلوار بیشتر است بهار گوید که تنبان و توبان باقیم از ارکشی گیران است که
 عرف حال تنگه گویند صاحب اندامین را بافتح و فت فارسی گوید صاحب مؤید بهم این را نیک
 لغات فارسی آورده گوید که از آن کوتاه کشتی گیران است مؤلف عرض کند که تنبان به صراحت معنی
 تنبان فارسی و محیط محیط آمده و در قاموس هم تنبان یافته می شود پس شک نیست که تنبان اسم
 جامد فارسی است و مخصوص برای شلوار کوچک که تار آن باشد و کشتی گیران می پوشند و باعتبار حسن
 جامع که محقق زبان خود است این را بمعنی مطلق شلوار هم صحیح و نیم و تنبان را معرب این پسنداریم
 (ارو) تنبان بقول آصفیه فارسی اسم مذکر یک قسم کاظمیلا و لایجا به عباره و کونا
 میں چندی اُس کوتاه پایا که نام ہے جو صرف ران تک ستر عورت کے لئے ہوتا ہے جس کو پہلوان
 استعمال کرتے ہیں۔ مونت -

<p>تنبند بقول برهان (۱) انا فتح اقل بروزن ابجد استقبال خاموش بودن و لرزیدن یعنی می لرزد و خاموش می گردد و بضم ثالت (۲) جسم کل منجی کہ (روانبد) نفس کل است چہ تن بمعنی جسم و روان بمعنی نفس و بد بمعنی ہمہ و کل باشد صاحب جامع بمعنی دوم قانع و صاحبان رشیدی بر معنی اول صاحب معنوی این را بمعنی خاموش بودن کجا خان آرزو در سراج گوید کہ بمعنی لرزد و بقول بعض</p>	<p>ادات الفضل گفته و بمعنی لرزد و ہم (امیر خسرو سلمی) پای پنبند چو کبر جمی رود پاستنی و ثابت قدمی کی بود پ (مولوی سنوی سلمی) خیال خوش و ہم زان دل باز و پ خیال زشت آرد دل پنبند صاحب ناصری در تعریف ہر دو معنی بابرہان شافعی و می فرماید کہ مصدر رتنبند تنبیدن است کہ می آید کجا خان آرزو در سراج گوید کہ بمعنی لرزد و بقول بعض</p>
---	---

بمعنی خاموش گرد و ولیکن اول صحیح است (و بزرگتری) از برہان کہ این را مستقبل گفت معلوم می شود کہ در نسخہ
دوم بوالہ برہان) گوید کہ این وقتی درست باشد و حال و مستقبل فرق نمیکند نسبت بمعنی دوم عرض
کہ بمعنی صاحب بضم باشد مؤلف عرض کند کہ می شود کہ ہمین اصل است و آنچه تا نبند و
ضرورت نداشت کہ معنی اول را بطور اسم جامد
و ذکر کنند کہ این مضارع تنبیدن است کہ (۱) و یکھو تنبیدن یہ اس کا مضارع اور اس کے
می آید و شامل باشد بر ہمہ معانی عجیب است تمام مخون پر شامل ہے (۲) و یکھو تا نبند۔

تنبیس بقول برہان و سروری و رشیدی و نامری بروزن مدرسہ قالی را گویند خواہ
کرمانی و خواہ جوشقانی و معرب آن تلفظہ صاحب جامع گوید کہ قلا فرش مؤلف عرض کند
کہ اسم جامد فارسی قدیم است (ار و و) قالین یا قالی ترکی۔ اسم مذکر غالیہ ایک قسم
کا بھونا۔ فرش پشین فرنگ آصفیہ نے اس کو مؤنث لکھا ہے۔ کتابت کی غلطی ہے
یاد دہی کا استعمال۔

تنبیک بقول برہان بضم اول بروزن اردک (۱) بانگشت ابہام و سیاہ و سلی
گرفتہ چیری خوردنی یعنی بستر انگشت چیری برداشتن و خوردن و (۲) دہلی باشد دم دراز
کہ از چوب و سفال سازند و باز گیران در زیر بغل گرفتہ بنوازند و (۳) جناغ زین اسب
و دامنه زین را نیز گویند و باین دو معنی بفتح اول ہم آمدہ و بجای حرف اول طای حلی ہم در
است صاحب جہانگیری معنی اول را ترک کردہ و ذکر معنی دوم کند (طما مقصود و در ہجائے)
می نشاندن جلی و لبانی پر شب و آنکہ ہرگز نشنیدی ز سر کو تنبیک و بزرگتری سوم می فرماید کہ

با اولی مفتوح و ثانی زردہ (۴) کابل و بیگار کہ آن را قبل نیز گویند و با اول مضموم و ثانی زردہ و با
 مضموم (۵) مکر و حیلہ و (۶) جادو و صاحب این را مرادف تنبک گوید و ذکر ہر سہ بمعنی اول الذکر
 می کند صاحب سروری بجائی این را مرادف تنبوک گفته و ذکر معنی سوم کردہ و بجای دیگر بصراحت
 معنی دوم گوید کہ چہر عمیق است کہ یک جانب آن را پوست خام گرفتہ باشند تا بوقت
 کار اجلاف می زنند (حکیم النوری ۵) و آنجا کہ قدر مال تو در معرض قسمت پادشہک زند
 حق طمعها بگذارد و با می فرماید کہ دینک و دینک نیز گویند صاحب ناصری بر معنی دوم و
 سوم قناعت فرمودہ و ارستہ بر معنی دوم قانع خان آرزو در سراج بدگر معنی اول و
 دوم و سوم نسبت معنی سوم بخواہ سرورری صراحت فرمید کہ جناخ زین دوال بہین است
 کہ در رکاب زین کشند و می فرماید کہ (۷) یعنی در یچہ زرگری است کہ بدان طلا و نقرہ
 گذاختہ ریزند و بقول قوسی گوید کہ در یچہ زرین است و می فرماید کہ این تصحیف باشد و
 صحیح بدین معنی تنبک بہ تقدیم بابر نون چنانکہ گذشت بہار بر ذکر معنی دوم قناعت کردہ
 مؤلف عرض کند کہ بہ ہمہ معانی اسم جاد فارسی زبان دانیم و معلوم می شود کہ تنبک
 بزیادت تحتانی می آید اصل است و تنبوک کہ با و عوض یامی آید سببش چنانکہ تا بہین و
 تا رون و تنبک مخفف آن و آنچه خان آرزو نسبت معنی ہفتم خیال خود ظاہر فرمودہ اتقاق
 داریم با او کہ آن تنبک بہ فوقانی و موحدہ و نون و کاف است و اگر سندا استعمال این بمعنی
 ہفتم پیش شود البتہ تقدیم بعض دانیم (ارو) (۱) کسی کھانے کی چیز کو دو انگلیوں سے
 پکڑ کر اٹھانے کی حرکت۔ مؤنث۔ دکن میں پٹکی کہتے ہیں جیسے یہ پٹکی ہم شکر حیات کرڈ

(۲) ایک قسم کا دف جب کو بغل میں تھام کر بجاتے ہیں۔ مذکر (۳) مازین کا عریض تنبہ جو رکاب میں باندھتے ہیں۔ مذکر (۴) کاہل۔ بیکار۔ دیکھو تنبل (۵) مکر۔ حیلہ۔ مذکر (۶) جادو۔ مذکر (۷) دیکھو تنگ کے پہلے معنی۔

(الف) تن بکار و ادون استعمال۔ جب انکر اگر اینست کہ من می بنیم ہا خوبان و گر تنبک

(ب) تن بکار و دہی فدائی مذکر ب تعلیم کہ اند پو خان آرزو در پیراغ ہدایت ہم

گوید کہ بمعنی پشت کار داشتن و شانہ در کار تہی ذکر این کردہ مؤلف گوید کہ مرکب اضافی

نکردن است مؤلف عرض کند کہ ہرچہ بقیاس است موافق قیاس (ارو) وہ دف جو

می آید الف است بمعنی مصدری کہ بمعنی بھی کشتی گیر شاگردون کی تعلیم کے وقت بجاتے ہیں

کردن در کاری۔ محقق اہل زبان آن را بصورت **تنبک زون** مصدر اصطلاحی بقول

مقولہ قائم کردہ و این تسلیم است۔ ب بہار بمعنی انگشت زون است می فرماید کہ اند

مشتق الف است و بس (ارو) کسی کا اہل زبان یہ تحقیق پیوستہ مؤلف عرض کند

کہ سدا این بر تنبک گذشت و تعریف بہار خوب میں کوشش کرنا۔

تنبک تعلیم اصطلاح بقول بحر و بہار نیست مقصودش خبرین نباشد کہ انگشت ہا

تنبکی کہ در وقت تعلیم و زرش کشتی لٹا گردان بر تنبک زون و لواضق تنبک است مخفی بنا

نوازند و این رسم ولایت است (میرنجات) کہ سدا بالاسمعلق بہ صدر زدن است عیبی

(۵) در چمن تنبک تعلیم غمت غنچہ گل پوزندانی ندارد کہ مراد دف زدن و بجای خودش می آید

طنبور نوازت بلبل پ (سید برہنہ امیر علی شیر) (ارو) تنبک بجانا انگلیوں تنبک پر تھاپنا

<p>تنبک بابه تنبک است مقوله بیبا</p>	<p>معروف مؤلف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی</p>
<p>گوید که بمعنی ساز است و کوک است صاحب</p>	<p>است بمعنی کسی که تنبک بنوازود (لا ادری</p>
<p>اندر نقل نگارش مصداق (نقل نویس را عقل</p>	<p>ع) شبی عیسی درین فیروزه ایوان باشد</p>
<p>نباشد) مؤلف عرض کند که لغواست -</p>	<p>تنبک نواز مهرتابان (ار دو) تنبک</p>
<p>(ار دو) ناقابل ترجمه -</p>	<p>نواز از اس شخص کو که سکتے ہیں جو تنبک</p>
<p>تنبک نواز استعمال بقول بیبار بجاتا هو -</p>	

تنبیل اقبال برهان و جامع بر وزن مندل (اکامل و بیکار و بیچاره و (۲) مسخره و (۳) نظم اقل بر وزن بلبل حید و نیزنگ و مکر و فریب و (۴) جاو و میفرماید که باین معنی بر وزن قمر کل هم آمده که بضمت ثالث باشد صاحب جهانگیری بذیل تنبک گوید که آن را قبل از خواندن یعنی اول و سوم و چهارم (کمال اسمعیل ۵۳) در کنج خانه پشت به دیوار دادنش و از خاک مزایدت نه از زرق و قبل است و صاحبان رشیدی و ناصری بر معنی اول و سوم قناعت فرموده صاحب سروری بر معنی سوم و چهارم قانع خان آرزو در سراج ذکر بر سه معانی اول کرده صاحب رهنما بحواله سفرنامه ناصرالدین شاه قاجار معنی اول را آورده و صاحب بول چال بحواله معاصرین عجم مهربانش و صاحب فدائی هم مؤلف عرض کند که این لغت ترکی زبان است و صاحب لغات ترکی این را بمعنی آدم فریه و جاهل آورد و صاحب سوار التبیل این را بمعنی اول معرب هم گفته ما بر سه معنی اول این را مقرر دانیم و آنچه تنبک بمعنی اول و سوم و چهارم گذشت صراحت ماخذش بمدر انجی کرده ایم که ازین

ہیچ تعلق ندارد (اردو) (۱) کابل بست (۲) ستر، (۳) مکر فریب۔ مذکر (۴) جادو۔ مذکر	
<p>تعلیلت بقول برہان بروزن عنذیب جامع و سروری و سراج ذکر این کرده اند۔</p> <p>بار کو چکی را گویند کہ بر بار بزرگ بندند مؤلف عرض کند کہ مرادف تعلیلت کہ گاہ بر بالای چاروانہند و بر بالای آن سوار بجایش گذشت و اشارہ این مہد را بنجا شوند و یک لنگ بار صاحبان جہانگیری و کرده ایم (اردو) و کمیو تعلیلت۔</p>	<p>بقول بہار و اندنوعی از خمیہ (سنجر کاشی) باد و روی چو آب در غربال و خاک برفرق این کہن تنبوہ مؤلف عرض کند کہ خمیہ خرد را نام است (اردو) تنبوہ قول آصفیہ ہندی۔ اسم مذکر۔ ڈیرہ۔ پال۔ شامیانہ۔ نگیرہ۔ بے چوبہ۔ خرگاہ۔ مؤلف عرض کرتا ہے کہ آپ کا تسمیح ہے کہ اسکو ہندی کہا اور معنی میں تعمیم بھی غیر صحیح ہے۔ ایک چھوٹے ڈیرے کو تنبوہ اور پال کہتے ہیں جو شامیانے اور بے چوبے سے سوا ہوتا ہے۔</p>
<p>تنبور بقول برہان و جامع و ناصر ی بروزن زنبور سازیت مشہور و معرب آن طنبور بطا مؤلف عرض کند کہ اسم جلد فارسی زبان است (اردو) تنبور۔ بقول آصفیہ فارسی اسم مذکر۔ ایک قسم کا چھوٹا ڈھول۔ ایک قسم کا باجہ۔ طنبور طائے حطی سے بھی مستعمل ہے۔</p>	<p>تنبوک بقول برہان و جامع و سروری زرین (خواجہ عمید لویکی) در کان چرخ و ناصر ی بروزن مفلوک (۱) کبادہ و آن کانیت بسیار کم زور و (۲) بمعنی جناح زرین کہ وامنہ زرین و تسمہ رکاب باشد و طائ</p>

گذشت مختف این باشد مؤلف عرض کند دوم بر تنبک اشاره کرده ایم (ار و و) (۱) کمز و کما
 که بمعنی اول اسم جامد فارسی زبان است یعنی مونت (۲) دیکهو تنبک که تیسرے معنی
 مقبول بقول برهان وجای گیری و سروری بروزن مقبول (۱۱) برگی باشد که در هندو
 پان خوانند و با آتک و فوفل خورد و (۲) کباده را نیز گویند و آن کانی باشد کمز و (۳)
 نام قلعه است در هندوستان (شیخ آذری ۱۵) برگ مقبول خاص هندستان و بوزه
 آمد نصیب ترکستان و (امیر خسرو ۱۵) کسی که خورد مقبول امید و کند بخش و خیره برگ
 جاوید و (ابوالفرح ۱۵) گمان رستم دستان بختی و کم از مقبول نرم شهریار است و صاحب
 نامری بزرگ معنی اول می فرماید که تا مقبول هم گویند و آن بیخ بان معنی خولنجان است و بزرگ
 معنی دوم از معنی سوم ساکت خان آرزو در سراج گوید که این لغت هندی است و مختف
 تا مقبول که آن را تا مول بهیم هم گویند به همان قاعده بدل با و لون بهیم که در هندی نیز
 جاریست و چون مخصوص هندوستان است همین نام در فارسی و عربی شائع و بزرگ معنی
 دوم و سوم نسبت معنی سوم گوید که الحال نام نشان از قلعه مذکور نیست صاحب رشیدی
 بر معنی اول و دوم قانع بهار بزرگ معنی اول قناعت کرده صاحب سوار التبیل این را
 معرب داند و تا مقبول را که بهیم سوم گذشت لغت سنسکرت خواند بمعنی برگ پان صاحب
 ساطع که محقق سنسکرت است تا مقبول و تا مول هر دو را نه نوشته پان را سنسکرت گوید
 صاحب محیط ذکر این کرده می فرماید که تا مقبول هم گویند که هندی پان نامند برگ نبات تخمی
 است بیاره دار مانند بویا و انگور برگ آن پهن و نصف بالای آن صنوبری و سر آن

نوک دارد که اهل بلاد عرب بنواحی عمان زراعت آن می کنند و در هند انواع آن بسیار است -
می فرماید که طبیعت آن لمجاذا اقسام فرقی دارد و بهترین آن مطلقاً برگ متوسطه سفید نازک که اکثر
اطبای یونان مزاج مطلق آن گرم و راول و خشک در دوم نوشته اند و بعضی گرم و خشک
در دوم تنگ نیست که در قبول حدت و لطافت و دوران قبض است فلذا واجب که حار و ر
و رجه اول باشد و اکثر اهل هند اکثر شرت تناول آن ضعف حاسته ذوق بسیار عارض شود و بحال
برگ خوش طعم است و دوران حدت و قبض و تخفیف باشد و تقوی بن دندان و نافع ورم لپهات
و مفرح و منشرط نفوس و تقوی بدن و مولد خون جید و نافع بخار و قاطع بوی سیر و پیاز و شراب و
منافع بی شمار دارد (الخ) مؤلف عرض کند که تا مول بجایش گذشت که مخفف تا قبول
است بخفف موحده و تا قبول مبدل تا قبول چنانکه کجیم و کجیم و قبول مخفف تا قبول و
تا قبول اصل است یکی از معاصرین عجم گوید که نه خیر قبول بدون الف اصل است فارسیان
در تلفظ زیادت الف تا قبول هم استعمال می کنند و قبول شان قبول لغت فارسی زبان است
و بجدی که در هند تحقیق می رسد (تمبولو) لغت سنسکرت می نماید که در تلنگانه دکن بعضی
برهمان عالم زبان سنسکرت بر زبان دارند و لیکن صاحب ساطع که محقق سنسکرت است
ازین ساکت اگر (تمبولو) را لغت سنسکرت و انیم قبول مخفف آن است که فارسیان استعمال
کردند و تا قبول فرید علییه آن و قبول مبدلش و تا قبول فرید علییهش و الله اعلم بحقیقه الحال -
فارسیان استعمال برگ پلن و پان و تا قبول و قبول و تا قبول و قبول و قبول کرده اند و ما
این همه را مفرس و انیم و لغت سنسکرت تمبولو را اگر چه صاحب ساطع نوشته باشد باعتبار

زبان علمای سنسکرت صحیح دانیم (ار و و) بتول - بقول آصفیه - هندی - اسم مذکر - ایک قسم کا
پتا جو ہندوستان میں عورتیں کثرت سے کھاتی ہیں - پان -

تقبیل بقول برہان و جہانگیری و جامع و رشیدی بروزن انبہ چوبی گندہ و بزرگ کہ در

پس در نہندا در کشودہ نگرو (امیر خسرو) از نفس شوم آن روہای منکر ہو تبہ گرویدہ ہر یک
تقبیل در خان آنہ در سراج گوید کہ آن را کلندہ نیز گویند مؤلف عرض کند کہ معاصرین

عجم این را بر زبان نداشتند و فارسی قدیم گویند و این چوبی باشد تا تراشیدہ دنا ہوار و لک
و یک کہ آن را گاہی در پس در اندازند تا در کشودہ نگرو (ار و و) دنا ہوار اور موٹی
لکڑی جو دروازہ بند کرنے کے بعد اس کا ٹیکا دیتے ہیں تاکہ دروازہ کھلنے نہ پائے نوشت

تبدیل بقول برہان و جامع بروزن خندیدن یعنی (۱) لرزیدن و (۲) طعیدن و (۳)
حرکت کردن و (۴) کمین کردن صاحبان رشیدی و سمری و نوادر برہمنی اول قانع -

صاحب بحر بکر معنی اول و دوم و سوم گوید کہ (۵) بمعنی خاموش بودن ہم یہی فرماید کہ سالم
التصرف کہ غیر از ماضی و مستقبل و اسم مفعول نیاید صاحب مواد و تذکرہ سرچ معانی گوید کہ این

کامل التصرف است ازینکہ مضارع این تبدل باشد کہ بجایش مذکور شدہ خان آرزو در سراج
بر معنی اول و دوم و چارم قناعت فرمودہ و بر مضارع این معنی پنجم را ہم نوشتہ صاحب

نامری تبدل اشارہ دین ہم کردہ مؤلف عرض کند کہ بقول معاصرین عجم اصل این تبدل
بودنای دوم حذف شد و بای فارسی بعربی بدل شدہ تبدیل باقی ماند و معنی اول و دوم اصلی

است و دیگر معانی مجاز آن (ار و و) (۱) لرزنا (۲) تڑپنا (۳) حرکت کرنا (۴) گھات میں

:	تنبیہ۔ دیکھو پس نشستن کے چوتھے معنی (۵) خاموش رہنا۔
تنبیک بقول برہان و جامع ورشیدی و سراج ہر کہ این اصل می نماید و تنبیک کہ بضم اول و سکون ثانی مرادف ہما تنبیک کہ گذشت مخفف این و اشارت این ہمد را این گذشت بمعنی دوم و سوش۔ صاحب برہان گوید کہ وہ ایم (اردو) دیکھو تنبیک کے دو کہ پای فاری ہی ہم آدہ مؤلف عرض کند و خا اور تیسرے معنی۔	تنبیک بقول برہان و جامع ورشیدی و سراج ہر کہ این اصل می نماید و تنبیک کہ بضم اول و سکون ثانی مرادف ہما تنبیک کہ گذشت مخفف این و اشارت این ہمد را این گذشت بمعنی دوم و سوش۔ صاحب برہان گوید کہ وہ ایم (اردو) دیکھو تنبیک کے دو کہ پای فاری ہی ہم آدہ مؤلف عرض کند و خا اور تیسرے معنی۔
تنبیہ بقول بہار بیدار نمودن و آگاہانیدن می فرماید کہ بالفاظ افتادون مستعمل مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است بالفتح و کسر موحده فارسیان بمعنی اسمی و حاصل بالمصدر استعمال این با صداد خود کنند کہ در مطہات می آید (اردو) تنبیہ۔ بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مؤنث۔ عبرت۔ نصیحت جھڑکی۔ تہدید۔ چشم نمائی۔	تنبیہ بقول بہار بیدار نمودن و آگاہانیدن می فرماید کہ بالفاظ افتادون مستعمل مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است بالفتح و کسر موحده فارسیان بمعنی اسمی و حاصل بالمصدر استعمال این با صداد خود کنند کہ در مطہات می آید (اردو) تنبیہ۔ بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مؤنث۔ عبرت۔ نصیحت جھڑکی۔ تہدید۔ چشم نمائی۔
تنبیہ شدن استعمال بمعنی لعل آمدن تنبیہ چشم نمائی و نصیحت و عبرت شدن مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است (ظہوری ۵) بیچ تنبیہی ظہوری را نشدہ این کرد دست این مردم کشیدہ (اردو) چشم نمائی ہونا۔ تنبیہ ہونا۔ سزا ہونا۔ عبرت ہونا۔ تنبیہ کردون استعمال بمعنی چشم نمائی کردون و آگاہانیدن است مؤلف عرض کند کہ	تنبیہ افتادون صاحب آصفی اگر این کردہ از معنی ساکت مؤلف عرض کند کہ بمعنی واقع شدن تنبیہ است (معترضی)۔ نیشا پوری ۵) اسی سال گذشت آخر غفلت پہ تنبیہ قدا و چرخ گردان را بہ مخفی مباد کہ از سند بالا استعمال مصدر افتادون پیدا است کہ مخفف افتادون است عیبی ندارد (اردو) تنبیہ واقع ہونا چشم نمائی واقع ہونا۔

(۱۰۰)

(۱۰۰)

<p>مؤلف قیاس است (ظهوری) سادگیهای جنونش نکند تنبیهی و خرد این خیرگی خود را هر دو با مخی میاد که از سند بالاصدر کنند پیدا است که بپایش می آید (اردو) تنبیهی که سر زارش کرنا میزادیا -</p>	<p>تن پرستیدن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت و بسند این همان شعر صائب را پیش کرده که بر تن پرست گذشت مؤلف عرض کند که بمعنی تن آسائی کردن و خود را از زحمت و مشقت نگاه داشتن است (اردو) تن پرستی کرنا که سکتی پن یعنی مشقت</p>
<p>تنبیه یافتن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که بمعنی حاصل کردن تنبیه باشد (ظهوری) در لغت یافت تنبیه دیگر بس است و بهم سوخت و در هر ساغر بس است و (اردو) تنبیه پانا سزا پانا - نصیحت پانا - عبرت پانا -</p>	<p>تن پرش اصطلاح - بقول انذیر و زرق در فارسی زبان بمعنی جستن اندام و پیادگی آن و پیکر چه هم خوانند و لبرجی اختلاج و این پرش اگر در روی بود مقدمه لقوه باشد و در شکم مقدمه</p>
<p>تن پرست اصطلاح - بقول بهار و بجز سروری در لغات مرادف تن آسای و تن پرور (صائب) آنچه میداند تا تم تن پرست سوراست و دارنخل دیگران و رایت منصوص است و مؤلف عرض کند که موافق قیاس است اسم فاعل ترکیبی (اردو) دکھو تن آسا - و جسم پریدن اعضای تن است که انسان</p>	<p>مقدمه سکتی مؤلف عرض کند که اگر چه صاب اند حواله ناصری داده است ولیکن در ناصری حاصل بالمصدر پریدن است و پرش تن و جسم پریدن اعضای تن است که انسان</p>

<p>تنبک بقول برہان و جامع بذیل تنبک مراد بہنی چہارم مؤلف عرض کند کہ سیدش خانک (الف) تن پرور اصطلاح بقول بحر و بہار تب و تب و اسب و اسب (اردو) کچھ مرادف تن پرست و تن آسا مؤلف عرض کند کہ تنبک کے چوتھے معنی ۔</p>	<p>راہجالت مرضی بوقوع آید (اردو) اصفا کا پھر کنا پھر کنا ۔</p>
<p>اسم فاعل ترکیبی است و موافق قیاس حسب تن پوشش اصطلاح بقول فدائی مراد آصفی گوید کہ یعنی آنکہ تن وی محبوب و او باشد امی کہ پوشش تن کسی باشد مؤلف عرض کند کہ گوئیم کہ این ترجمہ لفظی تن پرست است کہ پیش اسم فاعل ترکیبی است موافق قیاس (اردو) کنندہ تن باشد و تن پرور یعنی حقیقی پرورش پر وہ کثیر جس سے تن ڈھانکا جائے ۔ مذکر ۔</p>	<p>مرادف تن پرست و تن آسا مؤلف عرض کند کہ تنبک کے چوتھے معنی ۔ اسم فاعل ترکیبی است و موافق قیاس حسب تن پوشش اصطلاح بقول فدائی مراد آصفی گوید کہ یعنی آنکہ تن وی محبوب و او باشد امی کہ پوشش تن کسی باشد مؤلف عرض کند کہ گوئیم کہ این ترجمہ لفظی تن پرست است کہ پیش اسم فاعل ترکیبی است موافق قیاس (اردو) کنندہ تن باشد و تن پرور یعنی حقیقی پرورش پر وہ کثیر جس سے تن ڈھانکا جائے ۔ مذکر ۔</p>
<p>تنگا بقول برہان و جامع و سروری و جہانگیر فاضل یوئید بروزن غمناک نام پادشاہی بود و نام مروی ہم مؤلف عرض کند کہ ازین تنگا ایک پادشاہ اور ایک مرد کا نام تھا جس کی تعریف مزید کسی محقق نے نہیں کی ۔ مذکر ۔</p>	<p>بہ کنندہ و از رحمت و شفقت گریزند و ہم او مصدر (ب) تن پرور دن قائم کردہ عیبی نداشت کہ یعنی تن آسا بودن است (سعدی شیرازی) اگر تن پرور است اندر فراخی پوچھتگی مینداز سخنی ہمیرد (اردو) الف تن پرور ۔</p>
<p>تن تن بقول بہار کنایہ از منعم و سرود ۔ (النوری) در خانہ تن مزان کہ نزدستان عذریب پو در ہر دست باغچہ صد جاے</p>	<p>وہ شخص جو آرام طلب ہو ۔ و کمیون آسا (ب) تن پروری کرنا ۔</p>

<p>تن تن است صاحب بحر ہنر باش مؤلف نغمہ و صدا کی آواز کو فارسیوں نے تن تن کہا عرض کند کہ غیر از اسم صوت نباشد (ار ۱۰۰) ہے۔ مؤنث۔</p>	
<p>تکتہ بقول برہان در لطحات بروزن ارتنہ بمعنی بانگ و صدا و شور و غوغا و جنگ مؤلف عرض کند کہ دیگر مجتہدین اہل زبان و زبان دان ازین لغت ساکت و بی خبر ہیں ما میرسد ہمین کہ فارسیان لغت عرب طنطنہ را کہ بقول منتخب بالفتح و بفتح طای دوم و نون بمعنی حکایت آواز طنبور و مانند آن بود مقرر کردہ اند یا عربان تکتہ فارسی را معرب فرمودہ و از تکتہ اشارہ تعرب در لغات عرب نسبت خیال اول را قرین بقیاس دانیم (ار ۱۰۰) صاحب آصفیہ نے طنطنہ کو اردو میں بمعنی شان و شوکت۔ رعب و داب و دبدبہ و تکتہ لکھا ہے اسم مذکر لیکن اس کا ترجمہ شور و غل۔ مذکر جنگ۔ مؤنث۔</p>	
<p>تن تنہا اصطلاح بقول بہار و اند بمعنی واحد مؤلف عرض کند کہ مرکب توصیفی است (ار ۱۰۰) تن تنہا کا استعمال انہیں بعنوان معنی مجرد و بذات خود بلا شرکت غیر بمعنی برائند کہ محاورہ ہند است و لیکن استعمال صائب ذلیل محاورہ فارسی است (س)۔ صرف اپنی ذات سے جیسے "مین نے یہ اگر دو یا موافق زبان یکی سازند کہ کام تن تنہا کیا ہے"</p>	
<p>تکتہ بقول برہان و جامع و سراج بفتح اول و فوقانی و سکون ثانی (۱) تکتہ و پردہ عکسوت را گویند و ضم اول و فتح ثالث (۲) زنبور سہن صاحب رشیدی گوید کہ این</p>	

محقق تسته است که معنی تنیده و عنکبوت می آید صاحب سروری بر معنی اول قانع (شاعر) عشق و عنکبوت را مانند یکدیگر که تنیده است گفته که در علم یک صاحب نوا در بذیل فستن و تنودن و تنیدن گوید که تنیده و تنیده و تنیده و تنیده و تنیده مراد یکدیگر است معنی اول مؤلف من کند که این بجذف سین نهجده محقق تسته باشد که اسم مفعول است و معنی دوم بنفسه اسم جاد (ار ۹۰) (۱) که کڑی کا جالا نکر (۲) زنبور سرخ نوشت.

تج بقول برهان بفتح اول بر وزن رنج یعنی (۱) در هم پیچیدن و (۲) فراهم فشردن و (۳) از پی درآمدن و (۴) فراهم نشاندن می فرماید که هر فاعل را نیز گویند یعنی پیچند و فاشانده و از پی درآینده و امر بر این معنی هم یعنی در پیچ و بیشتر و از پی درآید و بعضی گویند که تج معنی از پی درآید و ترنج فشارنده و کبر اول نیز گفته اند صاحب جامع گوید که معنی اول و دوم است و مصدر آن تنجیدن باشد و بذکر معنی سوم و چهارم فرماید که اسم فاعل و امر نیز صاحب سروری می طرزد که معنی پیچیده و فراهم فشارنده و معنی امر نیز آمده (شمس فخری ۵) گهی می زن به پای کین و می کش با گهی میکش بیای قهر و مرتج با خان آرزو در سراج گوید که معنی در هم پیچیدن و فراهم فشردن میفرماید که برهان معنی از پی درآمدن هم نوشته و صیغ اول است چه مشتق است از تنجیدن و امر هم و تنجیدن که می آید محقق ترنجیدن نیست چه درین مورد بهنم تامی بود و حالا که با گنج و رنج قافیه کرده اند و برین قیاس جمیع این باب صاحب نوا در این را بذیل تنجیدن آورده گوید که مثله و امر بدین معنی و در هم افشوده مؤلف عرض کند که از جمیع محققین بالا یکی هم بحقیقت پی نبردست یا خان آرزو و امی برو که او هم سکندری خور و تنجیدن مصدر است مرکب

که بمعنی دایم پدید آمدن و (۲) در هم افشردن و (۳) در یکم کشیدن و (۴) از پی آمدن و (۵) فراهم
 نشان دادن می آید و تنج زیر بحث اسم همان مصدر است که مصدر بترکیب آن با علامت مصدر
 و یای معروف وضع شد پس این شش از مصدر نیست چنانکه خان آرزو گفته بلکه مصدر مرکب است
 ازین چنانکه ما گفته ایم و معنی این غیر از تنج نیست و دیگر همه معانی مصدر بر تبدیل مجاز است و معانی
 عجم گویند که اتحق همین است و لغت فارسی قدیم محض بمعنی پیچ - اندرین صورت معانی مصدری
 بیان کرده برهان و خان آرزو پیچ است و پیچ بمعنی فاعلی و مفعولی بیان کرده بعضی متحققین
 ترکیب است که مخصوص اسم فاعل و اسم مفعول ترکیبی است و بمعنی امر - امر حاضر همان تنجیدان
 شامل بر همه معانیست - این است حقیقت این اسم جامد فارسی که در تعریفش همه متحققین بترکیب
 رفته اند فاعلی (ارزو) پیچ بقول آصفیه - فارسی - اسم مذکر - لپیٹ - بل - تاب - و کمیو پیچ -

(الف) تنجیدن	الف بقول برهان بوزن	الف را ترک کرده و بر ب می فرماید که در یکم کشیده
(ب) تنجیده	رنجیدن دایم پدید آمدن	بود که آن را ترنجیده هم خوانند و تنجیدن مصدر
و (۲) بمعنی درهم افشردن و هم اول نسبت ب گوید که آنست صاحب رشیدی بترک الف نسبت ب بوزن سنجیده بمعنی ترنجیده که در یکم کشیده و فشار می طرازد که مرادف ترنجیده صاحب جهانگیری هم گردیده و پیچیده باشد - صاحب جامع الف را الف را گذاشت و ب را بمعنی در یکم کشیده نگاه ترک کرده و نسبت ب همزمان برهان صاحب خان آرزو در سراج بترک ب نسبت الف نگاه ضروری نسبت الف با برهان متفق و نسبت ب که مرادف ترنجیدن است بوزن رنجیدن بمعنی گوید که پیچیده و فراهم افشردن صاحب ناصری هم در یکم کشیدن صاحب نوادر هم بر در هم افشردن		

فانح - و صاحب موارید و معنی متفق با برهان گذشت و یای معروف و علامت دن فیه اصول مصدر
صاحب بحر که محقق مصداق فارسی است بذکر اصلی است که اسم این مصدر هم لغت فارسی
معنی اول و دوم گوید که (۳) در هم کشیدن و زبان است بعضی از محققین این را محقق
(۴) از پی آمدن واده با هم نشاندن کامل التصرف ترجمیدن و اند شامل بر همه معانی او و اسم
و مضارع این تنجده مؤلف عرض کند که بجامد این تنج را هم مخفف ترنج می گویند با برخلاف
اسم مفعول این است و در معانی لازم اگر مفعول شاد نم و تنج را اسم جامد و غیر متعلق از ترنج دانیم معنی اول
نگویم تو اینم گفت که فارسیان بر ماضی مطلق این حقیقی است و دیگر همه معانی مجاز آن (ار و و الف د) و
بای هوز زیاده کرده اند که افاده معنی مفعولی کنند پیچیدن (۲) پوز ناس کشیده هونا خفا هونا (۴) تعاقب کرنا
و این مرکب است از همان اسم مصدر تنج که بجا (۵) جمع کرنا یک به نام الف (الف) اسم مفعول -

تنجیر | قبول ناصری بلکه بمعنی پاتیل است و پاتیله و گی است که در آن حلوا و طعام پزند و عرب
این طنجه را طماطی بفتح ط است بمحاب اند لعل نگارش بصراحت فرید که این لغت فارسی است
مؤلف عرض کند که اگر چه دیگر همه محققین از این لغت ساکت اند ولیکن باعتبار صاحب ناصری
که محقق زبان خود است ما این را اسم جامد فارسی قدیم دانیم (ار و و) پتیل - مذکر و کھوپا تل -
تنجه | قبول طمحات برهان مراد ف تنجه که بمعنی توشه دان گذشت مؤلف عرض کند که همین اصل
است و آنچه بیم گذشت مبدل این چنانکه کجین و کجیم - و طماط مرکب معلوم می شود از تن که
که بمعنی آسایش گذشت و چه که افاده معنی تصغیر کند چنانچه طماط بمعنی لفظی این آسایش قلبی و کتا
از توشه دان که در غذا از آن آسایش قلبی بهرسد و در اسم جامد فارسی بودن این شک نیست

لغات ترکی ازین ساکت بعضی از معاصرین گویند که اصل این تانچه بود یعنی حقیقی این که چک و دهان است که آن بعضی فهم و دهان بجایش گذشت و گنایه باشد از توشه ای که این مختلف آنست و الله اعلم بحقیقه الحال (ارو) و کیوتیجی -

تن خریدن و چیز مصدر اصطلاحی از میرزا ارباب جواریه (نبرگی) تنخواه کردن
 بقول بهار و آنست لازم تن گرفتن در چیزی (خواه مذکور شد) محقق میاید که معنی اول اسم مفعول نظامی (کلاه کیان هم کیان را میزدند) ترکیبی دانیم معنی خواستیم که معنی چیزی که تن خرتن رویان کی خرد و مؤلف عرض کند او را خواسته برای پرورش خود (ارو)
 که خریدن تن یعنی گنجیدن تن است (ارو) (۱) تنخواه بقول آصفیه فارسی اسم مؤنث جسم سمانا یعنی کسی لباس کا جسم پتنگ نهوا - مشا هره در ماهه - مواجب تانده - ماهیان
تنخواه بقول بهار (۱) معروف می فرماید که (۲) و کیوتن پرور -

بالفظ دادن و کردن و گرفتن مستعمل - خان آرزو
تنخواه دادن استعمال - صاحب آصفی
 در خارج هدایت هم بر همین معروف قانع و صاحب ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض فرنگ فدائی می فرماید که بچم پولی است که سال آن کند که مشا هره او کردن است (سلیم طهرانی)
 یا مانده پاداش چاکری می دهند یعنی مواجب و (۳) غیر و از حاصل دنیا نصیب مانده
 مشا هره و ستمی مؤلف عرض کند که (۴) یعنی با هم چو ماهی خوش زری ما را جهان تنخواه داد
 تن پرور و تن پسند ازین صورت این را اسم (ارو) تنخواه دینا -

فاعل ترکیبی دانیم یعنی خواهند تن و سندان **تنخواه کردن** استعمال - صاحب آصفی

ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند بهای بوسه سیم قلب کی آن ماه می گیرد که اگر
 که بعضی مقرر کردن مشابه باشد (جویای کشمیری) تن خواهد از کس اعتدال تنخواه می گیرد و پانچمی
 (س) کند بر هر روان این کوه تنخواه با بهر گامی که از سند بالا استعمال مصدر گیردن پیدا است
 بزرگیهای این راه پانچمی مباد که از سند بالا گرفته شدن و هر دو مترادف یکدیگر است که بجایش
 استعمال مصدر گیردن پیدا است که بجایش می آید می آید (ارو و) (۱) تنخواه لینا حاصل کرنا
 و ما ازین سند مصدر تنخواه کردن را هم متعلق ندانیم (۲) اعلام کرنا
 از اینکه تنخواه بصفت کوه واقع شده چنانکه مرآت
 بر مصدر (بزرگی تنخواه کردن) کرده ایم. باقی یافتن و مشابه شدن است. مؤلف عرض
 حال تنخواه کردن یعنی بالا درست است اگر چه کند که موافق قیاس است (ظهوری) (س) آور
 چه این سند متعلق با و نباشد (ارو و) تنخواه است بر دل صاف منظور و آن پانچمیش بر آب
 کرنا مشابه مقرر کرنا.
 تنخواه گرفتن استعمال. صاحب آصفی هونا تنخواه متدار پانا.
 ذکر این کرده از معنی ساکت. صاحب بحر گوید که تن خود اصطلاح. بقول بهار باضافت
 (۱) یعنی حقیقی است و با اصطلاح لوطیان (۲) آنچه از آن خود باشد و از دیگری نبود و (۲)
 اعلام کردن و ارسته هم ذکر این کرده مؤلف گاهی یعنی جزون هم می آید (سعید اشرف) (س)
 عرض کند که معنی قول موافق قیاس است معنی غیر از بت هندوی فرنگی نگیم و دید است
 دوم را طالب سند باشیم (مخلص کاشی) (س) کسی کافر حجت ن خود و (اوله) (س) ای ترک

شکاراکن شاپین تن خود به تنهانه کنونم از تو گلین
 ن خود به در عشق رفته بکودکی با بودم چون
 طفل مر شک اشک خوی تن خود به صاحب
 بجز یعنی اول قانع خان آرزو در چراغ تداوم قاتل (ار و و) اپنا مال اینی ملکیت (۲) خود

تندر قبول برهان و جامع بضم اول و سکون ثانی و وال ایحد (۱) معروف است که مر اف
 تیز باشد و (۲) بر چیز که از جامی بر جسد و جنده و (۳) خشم و (۴) خشکی و خشنای و خفنا
 و (۵) درشت و (۶) توانا و فربه و (۷) غول بیابانی و (۸) دیو و (۹) سرگروه و (۱۰) بلند
 و (۱۱) بلندی (سراج الدین راجی سلم) دم تیغ او آنچنان تیز و تند که با تیزیش تیغ برق
 است کند (ظفر نامه ۵۵) روان از پیش لشکر بی شمار به همه صفد و تند و خنجر گذار به
 (مولوی معنوی ۵۵) اوان دگر گفتی که پریانند و تند اند و همان کان با تیغ کند (فردوسی
 ۵۹) تو باشاه بر شو با لای تند به زیران و لشکر مشو به کد (فرخی ۵۵) گوی لشکار فرود
 آرد و برون آرد به زکوه تند پلنگ و ز آب زرف پلنگ به (پور بهای جامی سلم) چشم او
 سحت تنک چون کس تر به تند پشانش چو خانه خرد صاحب جهانگیری ذکر معنی اول و سوم و چهارم
 و هشتم تایا زویم کرده صاحب رشیدی بر معنی اول و چهارم و هشتم تایا زویم قناعت فرموده
 صاحب سروری ذکر معنی اول و چهارم و نهم و دهم کرده صاحب ناصری معنی اول و سوم و چهارم
 و هشتم و نهم و دهم را آورده بهار نامه ذکر معنی اول گوید که معنی جلدیم داخل معنی اول است و
 بهار معنی شوخ و اسناد استعمال این با معاد فارسی که پیش کرده همه در طعناست می آید

جان آرزو در سراج ذکر معنی اول فرموده گوید که تحقیق آنست اگر چه ظاهر اسم جامع می نماید لیکن در واقع شش است و تنیدین مصدر این باشد یعنی تیز شدن و معنی چهارم ششم در معنی مجاز است و می فرماید که (۲) یعنی شگوفه آوردن درختان نیز چنانکه در تنخه مطور است از اینجا است که صاحب جهانگیری بمعنی خشک گین آورده و ذکر معنی هشتم کرده گوید که غایتش یعنی دیو که مزاجش آتشین است مجاز خواهد بود و معنی نهم و یازدهم را هم آورده مؤلف عرض کند که فصولی است که تذرا شش از تنیدین خیال کرده نمی داند که تذرا اسم مصدر و اصل است و تنیدین که می آید وضع شد از همین تذرا به تحقیق ماسمعنی اول و یازدهم اصل است و دیگر معانی مجاز آن و معنی دوازدهم را بدین سندا استعمال تسلیم نکنیم (ار و و) (۱۱) و یکو تیز (۲) کوندن والا (۳) غصه - مذکر (۴) غضبناک (۵) سخت (۶) توانا (۷) و یکو غول بیابانی - مذکر (۸) دیو - مذکر (۹) پهاڑکی خونی مؤنث (۱۰) بلند (۱۱) بلندی - مؤنث (۱۲) درختون کا پهلونا بمعنی حاصل بالمصدر -

سنداب	اصطلاح - بقول نامری دوائی ابگر از مؤلف عرض کند که قلب اضافت
است روان و ریتال که هر چه در آن اندازند - آب تذراست (ار و و) تیز ب - بقول آصفیه گداخته گردد و آن را تیزاب نیز گویند و معروف مذکر - فارسی - نهایت تذرق - ایک قسم کا است - صاحب انند نقل نگارش - صاحب کیمیائی مرکب - ایذ - نهایت ترش -	
سفرنگ بشرح صد و پنجاه و چارمی فقره (دست) الف) تن داو	اصطلاح -
آسمانی بفرزاد و خورشید و خورش (ب) تن داو	صاحب مؤید
که از دواهای تند و تیز سازند هر چه در آن افتد (ج) تن داو	مطبوعه مذکر

<p>الف گوید صاحب بحر ذکر (ج) کرده معنی با آصفی متفق</p>	<p>(د) تن وادون خیری را</p>
<p>ومی فرماید که تن وادون بخیری هم بهین معنی می</p>	<p>(ه) تن وادون در خیری که (ا) یعنی</p>
<p>راضی و فرمان بردار شد و در (پوشیدن) که مراد ف این است مؤلف عرض کند که</p>	<p>و در نسخ قلمی همین معنی بر (تن وادون) نوشته</p>
<p>و در نسخ قلمی دوم را بصورت مصدر که بجایش می آید معنی با و که الف با صی مطلق با</p>	<p>نه نوشت یعنی (پوشید) صاحب آصفی دیگر</p>
<p>ب گوید که با بخیری و در بخیری و خیری را (ب) معنی دوم الف غلط است (ار و و) الف</p>	<p>رضا دادن و قبول کردن (سجرا کاشی ب) ب</p>
<p>سجرا بسم بانه بتیغ و تبر آمد و تن میدهم امرو</p>	<p>استعمال صاحب آصفی ذکر</p>
<p>که کارم بسر آمد و (طهوری ج) میگوید این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند</p>	<p>گرتنی گوی بکتان و از کتان ما کتاب می ریزد که معنی تند واقع شدن و تند و تیز شدن است</p>
<p>و (دوله ج) نهد تن بمرهم رسمی و سینه (کلیم سدهانی) مبادا آتش سودای کس</p>	<p>کند داغ برگزیده شود و بهار و کرب و ج و زین گونه تند افتد و زجوش گریه احم شبی است</p>
<p>د کرده (واله بروی ج) مبر آمد و زور چون دیگی بمر رفته و (ار و و) تند و تیز مونا</p>	<p>شوق را دید و ناواده تنی بکار برگشت و (ط) تند واقع مونا</p>
<p>سا و جی (ه) بر قامت بزرگی او طلس</p>	<p>تند باد اصطلاح بقول اندک بواله و تنگ</p>
<p>حکاک و می زیبار بزرگی او تن و ران دها</p>	<p>و تنگ باد تند و تیز صاحب فدائی گوید که تبار</p>

<p>صبر مانند مؤلف عرض کند که قلب اضافت و سخت نتیجه باشد و کنایه از هر دو معنای بالا و همان باشد است که بجایش گذشت (ظهوری) نشد از تند باد آه ماه و هفته طولانی باشد نمود که گردابی کنم امروز فردا را (۱۱۰۰) غذا و سر ضعیف جانور و ن س س س</p>	<p>تند باد است که بجایش گذشت (ظهوری) نشد از تند باد آه ماه و هفته طولانی باشد نمود که گردابی کنم امروز فردا را (۱۱۰۰) غذا و سر ضعیف جانور و ن س س س</p>
<p>تند باد است که بجایش گذشت (ظهوری) نشد از تند باد آه ماه و هفته طولانی باشد نمود که گردابی کنم امروز فردا را (۱۱۰۰) غذا و سر ضعیف جانور و ن س س س</p>	<p>تند باد است که بجایش گذشت (ظهوری) نشد از تند باد آه ماه و هفته طولانی باشد نمود که گردابی کنم امروز فردا را (۱۱۰۰) غذا و سر ضعیف جانور و ن س س س</p>
<p>تند باد است که بجایش گذشت (ظهوری) نشد از تند باد آه ماه و هفته طولانی باشد نمود که گردابی کنم امروز فردا را (۱۱۰۰) غذا و سر ضعیف جانور و ن س س س</p>	<p>تند باد است که بجایش گذشت (ظهوری) نشد از تند باد آه ماه و هفته طولانی باشد نمود که گردابی کنم امروز فردا را (۱۱۰۰) غذا و سر ضعیف جانور و ن س س س</p>

<p>تصحیف است مؤلف عرض کند که اصل کونه اندیش بهاریم ذکر این کرده و صاحب فغانی این تنزی و ربوبی معنی صاحب تنزی و در این را بمعنی مرد تنگ را غر و خشمناک گفته یعنی کسی کثرت استعمال یای ساکن مفتوح شد و او که زود بخشم آید و دشمنان آن خوش خوی یابی متحرک ساکن از قبیل گنج و ر و گنجور و رنج گوئیم این فرید علیّه تنذخوست بزیادت تحتانی و رنجور و این مبدل آنست چنانکه یاکند و در آخر (ار و و) تنذخو - بد مزاج - بد اخلاق - یا کند محققین بالا در عرض معنی از غور کا گرفته تنذخیال استعمال - بهار ذکر این کرده و بمعنی مصدری بیان کردند معنی این جستگی از معنی ساکت مؤلف عرض کند که مرادف و بر جهنده باشند جستن - معاصرین عجم بابا همان تنذخواست که گذشت و مرادف تنذ الاتفاق دارند که مرادف جهنده باشد و بر زبان رای که می آید (ملاطفرادر زرب لوائح) گردون شان نیست (ار و و) کوندن و الا - کوند رکابی که ناطقه تنذخیالان از بلند پایگی منقش در مقام نفیس شمارست (ار و و) دیکمو تنذخو استعمال کسی که خوی او تنذ باشد تنذخو - تنذخیال او رجحت را بهی اردو بدخو - مؤلف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی مین بقاعده فارسی کله سکتین - است موافق قیاس (ظهوری) کسی تنذر بقول برهان بضم اول و فتح ثالث و گر کسی نامهربان و تنذگوید یا ستمکار مرادف است سکون ثانی و رای قرشت (۱) بمعنی غرزه - اینهارا با و گوید یا صاحب بحر بر تنذخوی گوید عموماً و رعد را گویند خصوصاً و بضم ثالث هم که آنکه بسهل چیزی ناخوش و بی دماغ شود و آمده و (۲) بلبل را نیز گویند که عربان عنایب</p>	<p>تصحیف است مؤلف عرض کند که اصل کونه اندیش بهاریم ذکر این کرده و صاحب فغانی این تنزی و ربوبی معنی صاحب تنزی و در این را بمعنی مرد تنگ را غر و خشمناک گفته یعنی کسی کثرت استعمال یای ساکن مفتوح شد و او که زود بخشم آید و دشمنان آن خوش خوی یابی متحرک ساکن از قبیل گنج و ر و گنجور و رنج گوئیم این فرید علیّه تنذخوست بزیادت تحتانی و رنجور و این مبدل آنست چنانکه یاکند و در آخر (ار و و) تنذخو - بد مزاج - بد اخلاق - یا کند محققین بالا در عرض معنی از غور کا گرفته تنذخیال استعمال - بهار ذکر این کرده و بمعنی مصدری بیان کردند معنی این جستگی از معنی ساکت مؤلف عرض کند که مرادف و بر جهنده باشند جستن - معاصرین عجم بابا همان تنذخواست که گذشت و مرادف تنذ الاتفاق دارند که مرادف جهنده باشد و بر زبان رای که می آید (ملاطفرادر زرب لوائح) گردون شان نیست (ار و و) کوندن و الا - کوند رکابی که ناطقه تنذخیالان از بلند پایگی منقش در مقام نفیس شمارست (ار و و) دیکمو تنذخو استعمال کسی که خوی او تنذ باشد تنذخو - تنذخیال او رجحت را بهی اردو بدخو - مؤلف عرض کند که اسم فاعل ترکیبی مین بقاعده فارسی کله سکتین - است موافق قیاس (ظهوری) کسی تنذر بقول برهان بضم اول و فتح ثالث و گر کسی نامهربان و تنذگوید یا ستمکار مرادف است سکون ثانی و رای قرشت (۱) بمعنی غرزه - اینهارا با و گوید یا صاحب بحر بر تنذخوی گوید عموماً و رعد را گویند خصوصاً و بضم ثالث هم که آنکه بسهل چیزی ناخوش و بی دماغ شود و آمده و (۲) بلبل را نیز گویند که عربان عنایب</p>
---	---

خوانند صاحب جهانگیری این را مرادف تندو
گفته که می آید و بر معنی اول قباحت فرموده -
(فرخی در صفت اسپ ۱) نه چرخ است
و اجزای او چون ستاره پکنه ابر است اول
او همچو تندو (شرف شفره هم صفت اسپ
آورده (۱) از بانگ او چو بازان زهره
همی چکد بازیر که خود چو برق همیشه چو تندو
است که صاحب رشیدی هم بر معنی اول قفا
کرده مرادف تندو گوید صاحب سروری
همزبانش - صاحب نامری بذکر معنی اول
نسبت معنی دوم گوید که اگر چه برهان ذکرش
کرده ولیکن مادر هیچ فرنگی نیافتیم صاحب
خدائی گوید که آسمان غنیش است و آن آواز
یمیناک که هنگام بارش از شکافتن ابرها بر می آید
خان آرزو در سراج گوید که این مخفف تندو
باشد می فرماید که معنی مطلق رعد است و
غرنده هم نام رعد است مؤلف گوید که

برای معنی دوم بیان کرده برهان اشتقاق
استمال می باشیم که معاصرین عجم هم ازین بنمیش
و همه محققین دیگر ساکت و نسبت معنی اول
اتفاق داریم با خان آرزو و صراحت ماخذ
بر تندو بر بیاید (ار ۱۱) و دیکهو تندو
(۲) و دیکهو بلبل -
تندرای اصطلاح - بقول بحر و بهار
نا عاقبت بین و کوتاه اندیش (شیخ شیراز ۵)
مکن مردم آزاری ای تندرای که ناگه رسد
بر تو قهر خدای که مؤلف عرض کند که معنی
تند خیال و تند خود و سخت طبیعت است
و بیجا ز معانی بالا توان گرفت ولیکن ضرورت
ندارد (ار ۱۱) و دیکهو تندخوا و ز تند خیال -
تند و رادون مصدر اصطلاحی بقول
بهار و رشیدی و (ناصری و جهانگیری در مختص
(۱) کنایه از راضی شدن و قبول کردن -
خان آرزو در سراج بذکر معنی بالا گوید که

(۲) بمعنی معی کردن هم چنانکه ۱۱ فلان درین تندرست اصطلاح - بقول بهار و...	
کار تن نمیدهد ۱۱ می فرماید که این هم گویا ازین (۱۱) مقابل بیمار و اطلاق آن بر دولت نیز	
اول ماخوذ است - صاحب فدائی نمران برآمد (نظامی ۵) لشکر آید دولت تندرست	
مؤلف گوید با خان آرزو در معنی دوم ۱۱ بران پشته بنیاد افکن چیست ۱۱ مؤلف	
هم اتفاق داریم بعض محققین بالا (پنج ۵) گوید که معنی اول حقیقی و مجاز (۲) چیزی که نقص	
را با این مرکب کرده اند معنی ۱۱ - - - - - ندارد و سند بالا متعلق به همین معنی مجازیت	
تن در دادن پچیری ۱۱ همین مصدر اسم فاعل ترکیبی (اره ۱۱) ۱۱ تندرست	
بدون کلمه در هم گذشت و این مرادف آن بقول آصفیه - فارسی شکمی - بهیلا چنگا صحیح	
است - صاحب سروری ذکر مضارع این سالم (۲) ۱۱ به نقص - کامل -	
کرده (النوری ۵) پایۀ قدر ترا از ره نشان تندرستان را نماید در دیش	
می خواستم ۱۱ گفت او کی در دیدن را با این صاحبان خزینۀ الامثال و امثال فارسی که	
خلقان خام ۱۱ (سعدی ۵) چو گاو اتر ۱۱ این کرده از معنی و محل استعمال ساکت مؤلف	
بایدت فریبی ۱۱ چو خرن بچو رکسان در دی عرض کند که فارسیان این مثل را بچو کسی زند	
۱۱ مخفی مباد که از اسناد بالا مصدر و هیدن که هیچ فکری ندارد و در دورنج دیگران	
پیدا است که بجایش می آید (اره ۱۱) (اره ۱۱) دکن مین کتیه مین ۱۱ دولت مند	
راضی بنوا قبول کرنا - (۲) سخی کرنا - دیکهو کو کیا غم ۱۱ بهیلا چنگی در دکیا جانین ۱۱	
تندرستی استعمال - بقول فدائی بچم	تن دادن - مع ملحقات -

بد رو دست کہ صحت و ابتقامت مزاج باشد
 مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است
 (اردو) تندرستی۔ مؤنث صحت۔
 تن در گمان داون | مصدر اصطلاحی
 بقول بھرو (ملحات برہان) احاطہ گمان کردن
 و محیط ظن شدن و صاحب ظن و گمان گردیدن
 صاحب مؤید قلمی ذکر مضارع این کردہ بجوایہ متا
 شرف نامہ گوید کہ محاط احاطت ظن شود و در
 نسخہ مطبوعہ تسامح است مؤلف عرض کند کہ
 موافق قیاس است (اردو) گمان اور
 شک میں مبتلا ہونا۔
 تندر و | بقول برہان و جامع و رشیدی
 و بکر و سروری بروزن تند خو یعنی دا بخیل
 و مسک و (۲) ترش رو۔ خان آرزو و سرخ
 بذکر معنی اول گوید کہ این مجاز است چہ تند بخبا
 یعنی تیز باشد کہ عبارت از سرکہ بود (سعدی)
 شیراز (۵) بنالید درویشی از ضعیف حال
 میں ہو سکتا ہے۔
 بد رو تندرولی خداوند مال بہ مؤلف
 عرض کند کہ معنی دوم حقیقی است و معنی اول
 مجاز آن کہ مسک و بخیل ہم دائم تندر و
 می باشند نیدانیم کہ خان آرزو سرکہ را بچہ
 ضرورت آورده شک نیست کہ تندر و معنی
 ترش و است (اردو) (۱) بخیل مسک
 (۲) ترش رو و شخص جو بہ مزاج ہو اور بد
 اخلاق۔ صاحب آصفیہ نے ترش رو پرفریا
 ہے۔ ناخوش۔ بکدر۔ بد مزاج۔ بیدماغ۔
 چٹھڑا۔
 تندر بانی | استعمال یعنی بد زبانی و تیز
 زبانی مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس
 است (ظہوری ۵) دروغ بانی ظہوری
 چہ راست مانند است پالیش بہ تندر بانی و
 اقتراد ایدہ (اردو) بد زبانی۔ تندر بانی
 مؤنث۔ دو نو کا استعمال بقاعدہ فارسی اردو
 میں ہو سکتا ہے۔

<p>تندس بقول برهان و جامع و جهانگیری پیدا است که بجایش می آید (ار دو) تیز کرنا و رشیدی و ناصری بفتح ثالث بر وزن هر کس بلند کرنا (آواز کا)</p>	<p>تندس بقول برهان و جامع و جهانگیری پیدا است که بجایش می آید (ار دو) تیز کرنا و رشیدی و ناصری بفتح ثالث بر وزن هر کس بلند کرنا (آواز کا)</p>
<p>تندس بقول برهان و جامع و جهانگیری و جانت باشد تفسیر تمثال و کسر ثالث مخفف تندیس که آنهم تن مانند باشد چه دیس هم بمعنی شبیهه و نظیر و مانند است (حکیم فرخی) فرو و کلخ کنی بوستان چو باغ بهشت هزار گونه درو (ار دو) دیکهو تندس -</p>	<p>تندس بقول برهان و جامع و جهانگیری و جانت باشد تفسیر تمثال و کسر ثالث مخفف تندیس که آنهم تن مانند باشد چه دیس هم بمعنی شبیهه و نظیر و مانند است (حکیم فرخی) فرو و کلخ کنی بوستان چو باغ بهشت هزار گونه درو (ار دو) دیکهو تندس -</p>
<p>تندفهم اصطلاح بقول بهار و بحر و مانند آنکه سخن را زود و ریابد (حکیم زلالی) ع ایا ز تندفهم تیز بنیش و نگار کار گاه آفرینش مؤلف عرض کند که مرادف تیزفهم اسم فاعل ترکیبی است موافق قیاس (ار دو) تذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض تیزفهم چالاک بات جلد سمجسته والا -</p>	<p>تندفهم اصطلاح بقول بهار و بحر و مانند آنکه سخن را زود و ریابد (حکیم زلالی) ع ایا ز تندفهم تیز بنیش و نگار کار گاه آفرینش مؤلف عرض کند که مرادف تیزفهم اسم فاعل ترکیبی است موافق قیاس (ار دو) تذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض تیزفهم چالاک بات جلد سمجسته والا -</p>
<p>تند کردن (الف) تند کردن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که مرادف تیز کردن (رشیدی) ع هر لحظه خیره می کنم اندر خطش نگاه چون کوو که</p>	<p>تند کردن (الف) تند کردن استعمال - صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض کند که مرادف تیز کردن (رشیدی) ع هر لحظه خیره می کنم اندر خطش نگاه چون کوو که</p>

نکرده سوا و کتاب تند با صاحب بحر	(الف) تند و تیز استعمال - نیار ذکرین
(ب) تند کردن سوا و کتاب	را کرده از معنی ساکت صاحب اند فلکش برداشته
بمعنی مطالعه خوب کردن و ملکه خواندن بهر سبب مؤلف عرض کند که بمعنی حقیقی است نکرار قائم کرده و استنادش غالباً از سند بالا باشد تند است بامرافش برای قوت بیان (ادهم بخيال ما خيال او درست است) (اردو) (۵) چه تند و تیز بدل بردن من آمده و نوشتا الف تیز کرنا ب مطالعه کرنا پڑھنے کا ملکہ چسیت بہ آتش گرفتن آمدہ و از مصدر حاصل کرنا۔	(ب) تند و تیز آمدن پیدا است کہ بمعنی
تند و بقول برہان و جامع و رشیدی و جہانگیر آمدن بہ تیزی تمام و بجلت تمام (اردو)	
بفتح اول و ضم ثالث بروزن بدر و شکبوت را گویند۔ صاحب جہانگیری گوید کہ آن را تند ساتھ (ب) بہت تیزی کے ساتھ آنا۔	
ہم گویند (شمس فخری ۵) شہا غفای قاف	(تند و خند) اصطلاح۔ بقول برہان و جامع
فتح و نصرت پڑ بود بر طاق ایوان تو تند و پڑ و سروری و بہار بضم اول و خای نقطہ دار	
صاحب سروری گوید کہ تند و ہم بہ ہمین معنی	این لغت از اتباع است و بمعنی تار و مار
می آید۔ خان آرزو در سراج ہم ذکر این کردہ کہ زیر و زبر شدہ و از ہم پاشیدہ و	
مؤلف عرض کند کہ تمندہ اصل است و تند بہ این معنی بہ فتح اول و خای نقطہ دار	
مبدلش چنانکہ اوسہ و اوسو و این مخفف آن	ہم آمدہ۔ صاحب جہانگیری (خند) را بہ واو
بحدف یک نون (اردو) مکھڑی۔ مؤنث۔	(خند) نوشتہ (شمس فخری ۵) از سر

نما می‌گشتند تا رومار و وز تند باد قهر و اول قانع - صاحب جامع نسبت بمعنی اول گوید که
 جمله تند و خند و مؤلف عرض کند که همه مطلق غرزه و خصوصاً رعد و ذکر معنی دوم هم
 محققین بالا و او را در رخنه داخل نکرده اند فرموده - صاحب رشیدی بر معنی اول قناعت
 تصحیف کتابت جهانگیری پیش نباشد و تصحیف کرده از منوچهری رسند و در (۵) خروشی
 آخر این بجایش کنیم (ارو) و بگویند رومار بر رشیدی تند و تند و رومار که موی مردمان کردی
 تند و خند اصطلاح بقول جهانگیری و چوسوزن پادشاهان آرزو در سراج گوید که تند
 رشیدی و خان آرزو در سراج همان تند که به تخفیف رای مهله گذشت محقق همین است
 و خند که بدون و او بعد خای هجده گذشت - و هر دو بفتح دال اند و تنها بمعنی رعد و غرزه
 مؤلف عرض کند که تصحیف کتابت می‌نماید هم رعد را نام است مؤلف عرض
 که با ظواهر ضمه خای هجده و او را در کتابت کند که اصل این بفتح و او بود مرکب از لفظ
 داخل کردند و ظاهر بدون و او صحیح می‌نماید تند و کله و بر همچون تاجور و و را فاده
 (ارو) و بگویند و خند - معنی فاعلی کند پس معنی لفظی این تندی دارند
 تند و ر بقول برهان و سروری بضم او و کنایه از رعد و به کثرت استعمال دال ساکن
 و ثالت بر وزن پر زور (۱) بمعنی رعد متحرک شد و او متحرک ساکن چنانکه گنجور و بخور
 باشد و بفتح ثالت هم به این معنی آمده و و امثال آن و برای معنی دوم طالب سند
 (۲) ببل را هم گویند که عرب غنایب می‌باشیم که استعالمش از نظر ما گذشت و عیان
 خوانند - صاحب جهانگیری بر معنی اول عجم هم بر زبان ندارند و به تحقیق ما و اتفاق

معاصرین عجم دال صحیح است نه فتح آن (ار ۱۰) دیکو گستر -

تند | بقول برهان و جامع بضم اول بر وزن عمده (۱) پیچیدنی باشد که مانند غنچه مرتبه اول از درخت سرزند و بعد از آن برگ از میان او برآید و (۲) زنبور سرخ را نیز گویند -

می فرمایند که معنی اول بجای دال ابجد زای هوزیم آمده - صاحب جهانگیری به قناعت معنی اول می فرماید که سر بر زدن تنده را تندیدن هم گویند - صاحب سروری گوید که معنی غنچه -

و صاحب رشیدی هم برایش - صاحب ناصری بگوید که معنی اول معنی دوم را بجوالة برهان آورده خان آرزو در سراج بگوید که معنی اول بیان کرد و برهان می فرماید که آنچه به زای هوزیم آید البته

تصحیف باشد و هم او در چراغ هدایت گوید که (۳) همان تند بلکه فرید علییه اوست - (اشرف ۳۵) سمندی کو برفتن تنده نبود و بجای مرد کم از کند شود و از له برداش

بهار بر معنی سوم قناعت فرموده مؤلف عرض کند که این معنی اول شگوفه باشد که در پیش آن را کوپل گویند و همین کوپل چون سخت و دراز شود صورت برگ گیرد و همین است اسم

مصدر تندیدن که می آید و معنی دوم مجاز آن که زنبور سرخ هم شباهت شگوفه باشد و معنی سوم فرید علییه تند (ار ۱۰) (۱) کوپل - اسم بزرگ - دیکو انگور (۲) زنبور - مذکر (۳) دیکو

تندی | بقول لطحات برهان درشتی و تیزی و جلدی و بلندی صاحب روزنامه بجوالة - فرنامه ناصرالدین شاه قاجار گوید که تیز روی باشد - صاحب مؤید بر درشتی و بلندی قاف

مؤلف عرض کند که یای مصدری بر تنده زیاده کرده اند و شامل باشد بر همه معانی مصدری آن (ار ۱۰) تندی - مؤث - تیزی - جلدی - (بلندی - مؤث)

(الف) تندید	و تنذو را مضارع این داند صاحب نوادهم
(ب) آسبیدن	و ذکر این بمعنی اول و دوم کرده معنی سوم را
تنذ و درخشم رفتن یعنی تنذ گردید و درخشم	ترک کرد (حکیم عصری ۵۱) بعد جای تخم اند
شد و غنچه برگ و شگوفه بر آوردن درخت	آورد و بخت پادشاه و بر آورد درخت
چهره هرگاه درخت شروع در برگ و شگوفه	کو (و لکه ۵۲) به تنذید عذرا چو شیر نر نرند
بر آوردن کند گویند تنذید یعنی برگ و شگوفه	نبرد دست و چشم او انوش کند پادشاه
بر آوردیم اول نسبت بگوید که بروزن چندی	عرض کند که الف ماضی ب باشد بهر سه معنی
(۱) غنچه و برگ و شگوفه سرزدن از درخت	وب را اسم مصدر بمعنی اولش تنذ است
(۲) درخشم شدن و (۳) اخراج کردن	که بمعنی اولش گذشت های بهوز را حذف کردند
می فرماید که بمعنی اول بفتح اول هم بنظر آمده -	و بزیادت تحتانی معروف و علامت مصدر
صاحب سروری بر الف ذکر معنی اول و دوم	مصدری وضع کردند و اسم مصدر معنی
کرده و هم او ب را بمعنی اول مصدری آورده	دوم همان تنذی که گذشت پس معنی اول
صاحب رشیدی الف و ب هر دو را بمعنی اول	و دوم هر دو واسل است و معنی سوم مجاز
و دوم آورده صاحب بحر نسبت ب متفق با بر	معنی دوم باشد حیف است که سزا استمالش
بهر سه معنی می فرماید که سالم التصریف است	بدست نیاید و با صاحب موارد اتفاق داریم
که غیر از ماضی و مستقبل و اسم مفعول نیاید	در کامل التصریف بودن این ازینکه تنذ و مضارع
موارد و همز بانس و لیکن این کامل التصریف	این موجود است (ا و و) در کلا پیوسته

کو نپل نکلا۔ صاحب آصفیہ نے کلامی کو نپل و سکون واو و رای قرشت بمعنی جستن و جستن
 لکھا ہے لیکن کلا پھوٹا کو نہیں بیان فرمایا۔ صاحب سروری بذکر معنی بالا گوید کہ بعد از
 اور صاحب موار د نے لکھا ہے (۲) غصے ہونا والی موی موحده نیز نظر رسیدہ کذا فی التوید
 (۳) دیکھو اعراض کروں۔

(الف) تنذیس | الف و ب بقول است این ہمان تند و راست بمعنی رعد و
 (ب) تنذیس | برہان و جہانگیری و مرکب است از تنذی بمعنی خودش و کلمہ و
 جامع و رشیدی و نامری و سروری ہمان کہ افادہ معنی فاعلی کند بمعنی صاحب تنذی و
 تنذس و تنذسہ کہ گذشت (دقیقی الف) گنایہ از رعد دیگر پیچ (ار دو) دیکھو تنذ
 گنا رند تنذیس او گر کجہ کو ز رنگ و قارش کے پہلے معنی۔

شود و گسٹوہ (معروف ب) بیارت تنذیہ | بقول لطحات برہان بر
 آن را بہ پیکیران و باشکال تنذیہ بیکیران و وزن تنقیہ بمعنی تنذیہ کہ صورت
 مؤلف عرض کند کہ الف اصل است و تمثال باشد مؤلف عرض کند
 ب فرید علیہ آن و تنذسہ مختلف ب و تنذس کہ مبدلش باشد کہ سین مہمل بدل شد
 مختلف الف ما در انجا ہم اشارہ این کردہ ہم بہ ہاے ہوز چنانکہ خروس و صرورہ (ار دو)
 و مراحت ماخذ ہم مہدر انجا مذکور (ار دو) دیکھو تنذیس۔

دیکھو تنذس اور تنذس۔ تن ر ب و د | اصطلاح۔ بقول مؤید کوالہ
 تنذیور | بقول برہان بضم اول و یامی حطی دستور بحر و لاف مؤلف عرض کند کہ گذشت

<p>سند استعمال می باشیم که از نظر بانگداشت (ارو) لاف سخن می مختلف فیه -</p>	
<p>تشریح بقول سروری بضم ت و سکون نون و فتح رای مهمله بمعنی غنی که برگ از آن بیرون آمده باشد مؤلف عرض کند که اسم جامد فارسی زبان دانیم باعتبار صاحب سروری که متعلق زبان خود است و سکوت دیگران تعجب نیز و تکمیل بحث این بر تشریح شود که به زامی هنوز عرض رای مهمله می آید (ارو) کو نپل جس سے بیان ظاہر ہوں - مؤنث -</p>	
<p>تن زدن مصدر اصطلاحی بقول ربنا (۱) خاموش شده (شاعر) از بد و نیک خلاص و جامع و بحر با زامی هنوز بروزن کر گدن (۱) بمعنی خاموش بودن و خاموش شدن و (۲) تن زده یا نفس بد فرمای را گردن زده یا صبر و تحمل گردن و (۳) آسودن - صاحب رشیدی یعنی اول آورده و بهار هم بر معنی اول قانع (قانعی نوری) می خواستم که آه ششم باز تن زدم با خنجر بر کشیدم و بر خوشن زدم و مؤلف عرض کند که معنی اول تحقیق است و معانی دوم و سوم مجاز آن (ارو) (۱) خاموش ہونا - خاموش رہنا (۲) صبر و تحمل کرنا (۳) آرام یانا -</p>	<p>تن زدن مصدر اصطلاحی بقول سروری بمعنی خاموش شدن و (۲) صاحب رشیدی بر تن زدن گوید که بچنین تن زن و تن زده مؤلف عرض کند که بامی هنوز که افادہ معنی مفعولی کند بر معنی مطلق تن زدن زیادہ کرده اند و این قائم مقام مفعول است و معنی این خاموش اسم جامد نیست بلکه مشتق است از مصدر مذکور و شال و پیرایه مفعولی مصدر (ارو) خاموش - ساکت -</p>
<p>تشریح بقول صاحب فرہنگ فدائی مرادف تشریح که به زامی فارسی می آید بحکم تن پرش</p>	

و پادراست که افلیج و لغوه باشد مؤلف عرض کند که تترغه اسم جاد فارسی زبان است
و این مبتدل آن چنانکه ژند و ژند و در وضع این و آن لفظ تن داخل می نماید و ترغه بمعنی پیش
باشد قیاس همین می خواهد و یکی از دستوران معاصر تصدیق لغت ترغه بمعنی پیش کند که لغت
زند و پازند است (ار ۱۱) و کیوتن پیش -

تنزل لغت عرب است بقول منتخب لفتح اول و دوم و زای شد و مضموم بمعنی فرو آمدن به درنگ
فارسیان بمعنی زوال استعمال این کنند مؤلف عرض کند که درست می نماید و استعمال فارسیان
بمعنی کمی باشد مقابل ترقی و باصدا در فارسی هم که در لغت های می آید و بدین معنی منقرس باشد (ظهور
۵) خیره ترمی شوند از غرور و با عجز را صرفه در تنزل شد (ار ۱۱) تنزل - بقول آصفیه
عربی - اسم مذکر - زوال - گشاور - کمی تخفیف -

تنزل کردن استعمال بمعنی کم شدن یا تنزل
ترقی کردن مؤلف عرض کند که موافق قیاس
است (ظهوری ۵) در ترقی ست ظهوری بقیاس
نازم با حکم فقر است که از خرج تنزل نکند با
(وله ۵) خرد و عشق هم سبق بودند و این ترقی
و آن تنزل کرد و با مخفی مباد که سند اول متعلق به
مصدر رگندن است که بجایش می آید (ار ۱۱)
تنزل کرنا - ترقی کرنا - کا مقابل -

تن زن استعمال - بقول سروری بمعنی -
خاموش شو (فرخی ۵) اسی ابر بهینی پنج چشم
من اندر ای پوتن زن زانکی و بر آسا و کم
اگر می پوی فرماید که بمعنی خاموش شونده هم آمده
که بمعنی فاعلی باشد (حکیم سنائی ۵) تن زن
پاس دار من را پوزانکه بر سر زنند تن زن
را پوز صاحب رشیدی بر تن زدن گوید که همچنین
تن زن مؤلف عرض کند که تسامح رشیدی

است که بمصدر رامروف امر حاضر گفت متعصب
عصاره حای صینی و گویند که آن دو نوع باشد
چون نباشد که تن زن اشتقاق تن زدن است یکی مصنوعی بشکل شیاف طولانی کلان که بقدر دو
و در اینجا همین قدر قابل بیان است که تن زن تو که کم و زیاد می سازند مائل به زردی و دوم
(۱) بمعنی خاموش آمده و ماین را بدین معنی شیاف می است کوچک اغیر رنگ مائل بسبزی
اسم فاعل ترکیبی دانیم که تن بمعنی خاموشی و شاه صینی خیر آنست و صاحب مخزن گوید که
هم آمده (۲) امر حاضر مصدر تن زدن است آن را شاه صینی نیز گویند و آن قرصی است
(ارو) (۱) خاموش (۲) خاموش ره مرکب القوی مائل بجزارت و رادع و محتل
تن زدن استعمال صاحب سروری گوید و قابض و جهت او رام حاتره دیارده و گزیده
که بمعنی خاموش شود (شیخ عطار) عشق هوام و تسکین درد و سوا و جاع سائر اعضا
آتش در همه مخزن زنده بآتش بر فرقت نهند نافع (الخ) مؤلف عرض کند که این مرکب
و تن زنده بآتش مؤلف عرض کند که مضارع فارسی زبان است و تنزد در فارسی قدیم
تن زدن است بمعنی حال که زنده بمعنی می زند عصاره مستعمل بود و حالا عوض آن عصاره بر
آمده و ضرورت بیان این نداشت که اشتقاق زبان دارند (ارو) تنزوی خطائی یا سجا
تن زدن است شامل بر همه معانی (ارو) مین یک دو اکلانام ہے جبکو عربی مین عصاره
خاموش رہتا ہے - حنا صینی کہتے ہیں - مونث -

تنزوی خطائی اصطلاح بقول محیط
تتره بقول برهان و جامع بضم اقل و فتح
اول و سکون ثانی و ضم زای معجم و سکون و اول ثالث بروزن غنچه چیری باشد که سخت

از درخت سرزند و بعد از ان برگ از میان آن که در ہندوستان نوعی از قماش نفیس کہ
 بر آید۔ صاحب ناصری گوید کہ تبدیل بہمان تنہ از ملک بنگالہ آرد۔ صاحب فدا می طر از
 است کہ در برہان مکرر کردہ است صاحب کہ پارچہ نازکی را گویند کہ گاہ پوشیداش تن
 سروری این را بہ رای ہملہ عوض زای مجہ از زیرش نمایان باشد و از نیروی برتن
 آورده مؤلف عرض کند کہ کی معاصرین زیبی می فراید مؤلف عرض کند کہ از ہمہ
 عجم گوید کہ اصل این تنہ زابو یعنی زائیدہ تنہ محققین بالا جامع و فدا می اہل زباند و تنہ
 فارسیان بخذف ہای ہوز و تبدیل الف آخر ہر دو قریب یک گیر است و ما اتفاق داریم
 باہا چنانکہ (یاسا ویاسہ) تنزہ کرد و تبدیل باہر دو کہ ہمین است۔ اسم فاعل ترکیبی۔
 اعراب ہم متصرف محاورہ باشد (اردو) (اردو) تن زیب دکن میں ایک باریک
 کونپل۔ ٹوٹ۔ دیکھو تنزہ و تنزہ۔ اور نازک کپڑے کو کہتے ہیں جس کے پہننے
 سے جسم نمایان ہوتا ہے۔ موسم گرم میں اس کو وزن ترتیب جامہ کوچکی باشد کہ در زیر کا استعمال کرتے ہیں تعجب ہے کہ صاحب آصفیہ
 قبا پوشند و ترکان (ارخاق) گویند صاحب نے اس کو ترک کیا ہے۔ مذکر۔ اور بلحاظ قول
 جامع بر نوعی از کہ پاس نازک قانع صاحب برہان ایک لباس کوچک جو قبا کے اندر
 بھر با برہان تنقی صاحب ناصری می فرماید کہ پہنتے ہیں۔ مذکر۔
 بافتہ ایست ریشمانی و ذکر قول برہان ہم کردہ تن زریپیدن استعمال۔ صاحب آصفی
 خان آرد و رسراج بذکر قول برہان می فرماید کہ ذکر این کردہ گوید کہ تن زیب جامہ کوچکی است

<p>از قبیل گلستان و شبتان باشد (ار و و) سبحان الله چه خوش تعریف مصدر مرکب عالم اجسام - یعنی عالم سفلی - مذکر -</p>	<p>که در زیر قبا پو شد مؤلف عرض کند که است معنی این زیب و زینت دادن تن را (ار و و) جسم کوزیب وینا -</p>
<p>تشنه لقبول فدائی همان تنزعه که بجای خودش گذشت و ما آن را مبدل این و این را اسم جامع فارسی زبان قرار دادیم (ار و و) و کیو تنزعه -</p>	<p>تشنه لقبول فدائی همان تنزعه که بجای خودش گذشت و ما آن را مبدل این و این را اسم جامع فارسی زبان قرار دادیم (ار و و) و کیو تنزعه -</p>
<p>تن سالار اصطلاح - لقبول سفرنگ بشرح پنجم فقره (نامه شت می افرازم) یعنی فلک الافلاک که سالار همه اجسام است -</p>	<p>تن سالار اصطلاح - لقبول سفرنگ بشرح پنجم فقره (نامه شت می افرازم) یعنی فلک الافلاک که سالار همه اجسام است -</p>
<p>است مؤلف عرض کند که موافق قیاس و قلب اضافت سالار تن (ار و و) و کیو اوره افلاک -</p>	<p>است مؤلف عرض کند که موافق قیاس و قلب اضافت سالار تن (ار و و) و کیو اوره افلاک -</p>
<p>تشتان لقبول سفرنگ بشرح بست و سومی فقره (نامه سوم شت شای کلیو) معنی عالم اجسام است مؤلف عرض کند که</p>	<p>تشتان لقبول سفرنگ بشرح بست و سومی فقره (نامه سوم شت شای کلیو) معنی عالم اجسام است مؤلف عرض کند که</p>
<p>محققین غالباً از همین تشنه این مصدر قائم کرده اند که نریاوت های پوز بر ماضی مطلق</p>	<p>محققین غالباً از همین تشنه این مصدر قائم کرده اند که نریاوت های پوز بر ماضی مطلق</p>

افاده معنی مغولی کرده است یعنی بافته شده حذف کرده علامت مصدر تن بزوزیاده
 ظاهر این مبدل تنیدن معلوم می شود بخيال ما کردند و یک فوقانی را از دو فوقانی مجتمعه حذف
 اسم مصدر تنیدن تن است و آن مخفف تان کرده تنستن مصدری ساختند ما می گوئیم
 و تان در سنسکرت بمعنی پرده سرود و تاب آید که اندرین صورت ضرورت وضع این مصدر
 و تانما مصدر هندی از همین تان است و فایده باقی نمی ماند که سند استعمال این مصدر غیر ازین
 همین تان را به حذف الف تن کردند و تنسته یافته نمی شود ازینجا است که صاحب بحر
 بقاعده خود بترکیب یای معروف و علامت این را ترک کرده و به تحقیق تنسته را اسم
 مصدر و تن مصدر تنیدن ساختند که می آید گفتن خوش نمی نماید که وضع لغت تقاضای
 و جادار که اسم مصدر لغت فارسی تان است آن می کند که این را از مصدر تنستن مشتق
 که بمعنی تارگذشت و این بهتر است از ان گیریم و ماخذ این مصدر همین که بالا مذکور
 که لغت سنسکرت را گیریم فارسیان بحذف شد (ارو) دیکھو تنیدن -
 الف از همین اسم مصدر تنیدن وضع کردند **تنسته** بقول برهان و جهانگیری و جامع
 و سین در آخرین زیاده کرده اسم مصدر تنستن و رشیدی و سروری و ناصری با سین بی خطه
 قرار دادند چنانکه بینا را این آس کردند بزیادت و تاسی قرشت بروزن طبقه بافته عنکبوت
 سین و یکی از معاصرین عجم گوید که تنستن را را گویند خان آرزو در سراج گوید که تنسته که
 مرکب گیریم از تنسته که اسم مصدر باشد بمعنی همین معنی گذشت مخفف این است **لغف**
 تنیده عنکبوت فارسیان های بوز این را عرض کند که ما حقیقت این را بر مصدر تنستن

بیان کرده ایم (اردو) مٹری کا جالاند کہ تحفہ های نفیس ہندوستان است و تلفظ کا
 تشخّص بقول برہان و سروری و نامی کہ در او آخر لفظ مذکور است بر غیر ہندی مشہور
 بضم سین بروزن مہ رخ (۱۱) ہر چیز را بمجاز ہر نفیس را می گفته باشند و فارسیان آن
 گویند کہ بسیار نادرو کیاب و بیشل و مانند را تشخّص بخا گویند و تازیان تشنوخ۔ ہذا الم تحقیق
 و در نہایت نفاست باشد و معرب آن مؤلف عرض کند کہ۔ لا واللہ۔ سخ بالضم
 تشنوق است صاحب جہانگیری ہر بان شا در فارسی زبان ہم بمعنی خوش و خوشی می آید
 (ابن یمن ۵) دل سوال یک نظر می کرد پس می قول را اصل و معنی دوم را مجازش۔
 زان قرخ رخس کہ از لب شیرین نیامد گفتن البتہ بیاست جادو کہ فارسیان ہمین
 جز بہ تلخی یا سخش کہ گاہ ہرم کین نماید و تشنوخ ہند را زبان خود تشنوخ گفته باشند یا ہر
 صلح آید بجنگ کہ دو ربا دچشم بد زان پارچہ لطیف را بدین اسم موسوم کردہ باشند
 شیوہ های تشخّص کہ صاحب جامع معرب و در ہندوستان تنسکہ پارچہ نیست البتہ
 این تشنوخ بہ خای معجمہ گوید صاحب رشیدی منن سکہ پارچہ لطیف را نام است کہ بمعنی
 میفرماید (۲) در ہند پارچہ است لطیف و آن آرام بخشندہ چشم است یعنی در چشم خوشنما
 معنی ترکیبی این خوش آیندہ تن چہ سخ بالضم و تکمیل این بحث بتسویات می آید (اردو)
 بمعنی خوش است۔ خان آرزو و در سراج (۱) ہر لطیف چیز۔ مؤنث (۲) منن سکہ بقول
 گوید کہ تنسکہ در ہندوستان نوعی از قاش آمفیہ ہندی۔ اسم مذکر۔ ایک قسم کا کپڑا
 نفیس و لطیف است چون نوع مذکور از جو عمدہ اور بار یک ہوتا ہے غفص ملل یا

<p>که لفظ ترکی است بمعنی ناد و مؤلف عرض</p>	<p>باریک لٹھا۔ خاصہ۔</p>
<p>کنند که صاحب لغات ترکی تانوق را بمعنی</p>	<p>تن سوختن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر کند که صاحب لغات ترکی تانوق را بمعنی</p>
<p>لغت ترکی گوید همین را عربان معرب کرده</p>	<p>این کرده از معنی ساکت مؤلف عرض</p>
<p>کنند که از سندی تن سوزیدن پیدا است</p>	<p>کنند که از سندی تن سوزیدن پیدا است</p>
<p>و این همان عمل هندو زمان است که با گذشت و فارسیان به تبدیل قاف به خا۔</p>	<p>و این همان عمل هندو زمان است که با گذشت و فارسیان به تبدیل قاف به خا۔</p>
<p>شوهر مرده خود را در آتش انداخته ملاک کنند چنانچه برق و برق و حذف و او استعمال</p>	<p>شوهر مرده خود را در آتش انداخته ملاک کنند چنانچه برق و برق و حذف و او استعمال</p>
<p>(اسدی طوسی) به آتش اندر سوزدن آن بمعنی چیز نادر کرده اند۔ اندرین صورت</p>	<p>(اسدی طوسی) به آتش اندر سوزدن آن بمعنی چیز نادر کرده اند۔ اندرین صورت</p>
<p>فخر هندو تن به پیش آتش بند مذموبدان ضرورت ندارد که قنخ را بمعنی پارچه خاص اصل</p>	<p>فخر هندو تن به پیش آتش بند مذموبدان ضرورت ندارد که قنخ را بمعنی پارچه خاص اصل</p>
<p>زنا را پادورین شعر عوض (هندو تن)۔ گیریم (اردو) عجائبات۔ مذکر۔</p>	<p>زنا را پادورین شعر عوض (هندو تن)۔ گیریم (اردو) عجائبات۔ مذکر۔</p>
<p>هندو زن شنیده ایم (اردو) سستی تن شناس اصطلاح۔ بقول ناصری و</p>	<p>هندو زن شنیده ایم (اردو) سستی تن شناس اصطلاح۔ بقول ناصری و</p>
<p>هونا۔ بقول آصفیه اپنے مرے ہوئے خانو اند (۱) طبیب عموماً و (۲) نام یکی از طبیبان</p>	<p>هونا۔ بقول آصفیه اپنے مرے ہوئے خانو اند (۱) طبیب عموماً و (۲) نام یکی از طبیبان</p>
<p>کی چتامین زنده جل کر مرنا۔ (بحر) سستی که در خدمت حبشید جم تقرب و ملازمت</p>	<p>کی چتامین زنده جل کر مرنا۔ (بحر) سستی که در خدمت حبشید جم تقرب و ملازمت</p>
<p>شمع پروانه کے ساتھ ہوگی پوجلا میگا اس داشته مؤلف عرض کند که موافق قیاس</p>	<p>شمع پروانه کے ساتھ ہوگی پوجلا میگا اس داشته مؤلف عرض کند که موافق قیاس</p>
<p>واسم فاعل ترکیبی است (اردو) طبیب</p>	<p>کو جلانا ہمارا پوجلا</p>
<p>تسوقات بقول اند بافتح عجائبات (۲) ایک خاص طبیب کا لقب جو حبشید جم</p>	<p>تسوقات بقول اند بافتح عجائبات (۲) ایک خاص طبیب کا لقب جو حبشید جم</p>
<p>واشیای کیاب از برهان و در لغات ترکی کا طبیب تھا۔ مذکر۔</p>	<p>واشیای کیاب از برهان و در لغات ترکی کا طبیب تھا۔ مذکر۔</p>
<p>بمعنی نادرات نوشتہ کہ این جمع تسوق است (الف) تن شوی اصطلاح۔ بقول۔</p>	<p>بمعنی نادرات نوشتہ کہ این جمع تسوق است (الف) تن شوی اصطلاح۔ بقول۔</p>

<p>از ہمیں مرکب مصدر بر وزن بدخوی (ا) حوض و جوی آب و چشمه و امثال آن را گویند (۲) و تخته که است را بر بالای آن شویند خصوصاً صاحب سوزی بر معنی اول قانع (امیر خسرو) به تن برای غسل (یعنی عام) (ار و و) الف دارا و چشمه نوری که در دلو صاحب ناصری بزرگتر گویند که (۳) امر نیز چنانکه تن بشوی مؤلف عرض کند که یعنی اول دوم اسم فاعل ترکیبی یعنی سوم امر مصدر تن شویند صاحب معنی ب نهانا غسل دینا -</p>	<p>برهان و جامع و بحر و بهار و سراج بضم شین بر وزن بدخوی (ا) حوض و جوی آب و چشمه و امثال آن را گویند (۲) و تخته که است را بر بالای آن شویند خصوصاً صاحب سوزی بر معنی اول قانع (امیر خسرو) به تن برای غسل (یعنی عام) (ار و و) الف دارا و چشمه نوری که در دلو صاحب ناصری بزرگتر گویند که (۳) امر نیز چنانکه تن بشوی مؤلف عرض کند که یعنی اول دوم اسم فاعل ترکیبی یعنی سوم امر مصدر تن شویند صاحب معنی ب نهانا غسل دینا -</p>
<p>مطیعم مردم بقول رہنا بجوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار انتظام استادان مردمان بجائی صاحب بول چال بجوالہ معاصرین عجم تہذیب مردم گفته مؤلف گوید کہ تمام تعریف اوست صاحب رہنما درست گوید و معاصرین تصدیق آن می کنند (ار و و) آدمیون کے کھڑے ہونے کا انتظام - مذکر - متن بقول بہار بنار و نعمت زیستن و سخن نرم گفتن می فرماید کہ بالفظ راذن و کردن مستقل مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است بفتح تین و ضم عین بہار بنار بنار و نعمت زیستن بنار و نعمت - فارسیان استقام</p>	<p>مطیعم مردم بقول رہنا بجوالہ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار انتظام استادان مردمان بجائی صاحب بول چال بجوالہ معاصرین عجم تہذیب مردم گفته مؤلف گوید کہ تمام تعریف اوست صاحب رہنما درست گوید و معاصرین تصدیق آن می کنند (ار و و) آدمیون کے کھڑے ہونے کا انتظام - مذکر - متن بقول بہار بنار و نعمت زیستن و سخن نرم گفتن می فرماید کہ بالفظ راذن و کردن مستقل مؤلف عرض کند کہ لغت عرب است بفتح تین و ضم عین بہار بنار بنار و نعمت زیستن بنار و نعمت - فارسیان استقام</p>

۲۹/۵۲ احری درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعار/۱
لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آنہ یومیہ دیرانہ لیا جائے گا۔
